

I. ULUSLARARASI HITİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

1st HITIT INTERNATIONAL CONGRESS
ON SECURITY STUDIES

BİLDİRİ KİTABI
TAM VE ÖZET METİNLER

PROCEEDINGS BOOK
FULL TEXTS AND ABSTRACTS

HİTİT ÜNİVERSİTESİ - ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜ
HITIT UNIVERSITY - DEPARTMENT OF INTERNATIONAL RELATIONS

24-27 Aralık / December 2021

ÇEVİRİMİÇİ / ONLINE

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK
ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

1st HİTİT INTERNATIONAL CONGRESS
ON
SECURITY STUDIES
24-27 DECEMBER 2021

BİLDİRİ KİTABI:
TAM VE ÖZET METİNLER

PROCEEDINGS BOOK:
FULL TEXT AND ABSTRACTS

**1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021**

**1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ BİLDİRİ
KİTABI: TAM VE ÖZET METİNLER**

ARALIK 2021

ISBN – NO: 978-605-5244-20-0

Not: . Bildiri kitabında yayımlanan çalışmalardan, kaynak gösterilmek şartıyla alıntı yapılabilir.
Çalışmaların tüm sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

KONGRE KURULLARI / COMMITTEES

Kongre Onursal Başkanları / Honorary Presidents of Congress

Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK (Hitit Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Sabiha KILIÇ (Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekan V.)

Kongre Düzenleme Kurulu Başkanı / President of Congress Organizing Committee

Doç. Dr. Emre ÇITAK (Hitit Üniversitesi)

Kongre Düzenleme Kurulu Başkan Yardımcıları / Vice Presidents of Congress Organizing Committee

Doç. Dr. Sami KİRAZ (Hitit Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Onur TETİK (Hitit Üniversitesi)

Kongre Düzenleme ve Yürütme Kurulu / Organizing Committee Members

Doç. Dr. Emre ÇITAK (Hitit Üniversitesi)

Doç. Dr. İsmail YILDIRIM (Hitit Üniversitesi)

Doç. Dr. Sami KİRAZ (Hitit Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Anıl VAREL (Hitit Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Murat TOMAN (Hitit Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Onur TETİK (Hitit Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Recep AYDIN (Hitit Üniversitesi)

Öğr. Gör. Talip KANALGA (Hitit Üniversitesi)

Arş. Gör. Nail ELHAN (Hitit Üniversitesi)

Arş. Gör. Burak ÖZER (Hitit Üniversitesi)

Arş. Gör. Dilek KÜÇÜKBOZ KARAFİL (Hitit Üniversitesi)

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Akademik Hakemler Listesi / List of Academic Reviewers

- Doç. Dr. İhsan Ömer ATAGENÇ (Kırklareli Üniversitesi)
- Doç. Dr. Sami KİRAZ (Hitit Üniversitesi)
- Doç. Dr. Oğuzhan GÖKSEL (Marmara Üniversitesi)
- Doç. Dr. İsmail YILDIRIM (Hitit Üniversitesi)
- Doç. Dr. Buğra Sarı (Mersin Üniversitesi)
- Doç. Dr. Emre ÇITAK (Hitit Üniversitesi)
- Doç. Dr. Murat ÜLGÜL (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
- Doç. Dr. Veysel DİNLER (Hitit Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan YANARIŞIK (Polis Akademisi)
- Dr. Öğr. Üyesi, Gökhan ALBAYRAK (Kırklareli Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Anıl VAREL (Hitit Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Agah Hazır (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Şahin (Milli Savunma Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Murat TOMAN (Hitit Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Onur TETİK (Hitit Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Zehra DOĞAN (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi Recep AYDIN (Hitit Üniversitesi)
- Dr. Öğr. Üyesi M. Burcu BAYRAK (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
- Dr. Betül ÖZYILMAZ KİRAZ (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
- Dr. Başar ŞİRİN (İzmir Yüksek Teknoloji Üniversitesi)
- Dr. Ahmet ATEŞ (İğdır Üniversitesi)
- Nail ELHAN (Hitit Üniversitesi)

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Kongre Bilim ve Danışma Kurulu

Prof. Dr. Deniz AYTAÇ (Hitit Üniversitesi)	Doç. Dr. Azime TELLİ (Mersin Üniversitesi)
Prof. Dr. Fatih DUMAN (Hitit Üniversitesi)	Doç. Dr. Bezen Balamir COŞKUN (TED Üniversitesi)
Prof. Dr. Gökhan KOÇER (Karadeniz Teknik Üniversitesi)	Doç. Dr. Buğra SARI (Mersin Üniversitesi)
Prof. Dr. Hakan REYHAN (Hitit Üniversitesi)	Doç. Dr. Çağrı ERGEZER (Uluslararası Kantörö Şaripoviç Toktomamatov Üniversitesi)
Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI (Orta Doğu Teknik Üniversitesi)	Doç. Dr. Fatih Fuat TUNCER (Beykent Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Akif OKUR (Yıldız Teknik Üniversitesi)	Doç. Dr. İlker SAKINÇ (Hitit Üniversitesi)
Prof. Dr. Metin UÇAR (Hitit Üniversitesi)	Doç. Dr. İsa SARI (Hitit Üniversitesi)
Prof. Dr. Muhammed Asif YOLDAŞ (Hitit Üniversitesi)	Doç. Dr. Joseph UGRAS (La Salle Üniversitesi)
Prof. Dr. Muqtedar KHAN (University of Delaware)	Doç. Dr. Klevis KOLASI (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Sabiha KILIÇ (Hitit Üniversitesi)	Doç. Dr. Menekşe ŞAHİN (Hitit Üniversitesi)
Prof. Dr. Soner KARAGÜL (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	Doç. Dr. Murat TINAS (Polis Akademisi)
Prof. Dr. Soyalp TAMÇELİK (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)	Doç. Dr. Mürsel BAYRAM (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)
Prof. Dr. Taha Bahadır SARAÇ (Hitit Üniversitesi)	Doç. Dr. Neslihan KOÇ (Hitit Üniversitesi)
Prof. Dr. Tim JACOBY (The University of Manchester)	Doç. Dr. Nur ŞAT (Hitit Üniversitesi)
Prof. Dr. Toğrul ISMAYIL (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi)	Doç. Dr. Ömer ATAGENÇ (Kırklareli Üniversitesi)
Prof. Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)	Doç. Dr. Özgür Emre KOÇ (Hitit Üniversitesi)
Prof. Dr. Yaprak GÜRSOY (London School of Economics)	Doç. Dr. Sedef EYLEMER (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)
Doç. Dr. Ainur NOGAYEVA (L. N. Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi)	Doç. Dr. Serdar YILMAZ (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
Doç. Dr. Ayşen Satır REYHAN (Hitit Üniversitesi)	Doç. Dr. Serkan YENAL (Milli Savunma Üniversitesi)

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Doç. Dr. Ufuk BİNGÖL (Bandırma 17 Eylül Üniversitesi)

Doç. Dr. Vahit GÜNTAY (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Doç. Dr. Vakur SÜMER (Kazakistan Ahmet Yesevi Üniversitesi)

Doç. Dr. Veysel DİNLER (Hitit Üniversitesi)

Doç. Dr. Yavuz Kağan YASIM (Hitit Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Eren YILDIRIM (Hitit Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Bora SANYÜREK (Milli Savunma Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Cemil Doğaç İPEK (Milli Savunma Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Emmanuel BALOGUN (Skidmore College)

Dr. Öğr. Üyesi Emre DEMİR (TED Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Emre OZAN (Kırklareli Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul ERYÜCEL (Hitit Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Fulya AKSU EREKER (Altınbaş Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Gazi Bilal YILDIZ (Hitit Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan ALBAYRAK (Kırklareli Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Kübra Müge ÇAKARÖZ (Hitit Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ŞAHİN (Milli Savunma Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Murat YORULMAZ (Trakya Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa COŞAR (Hitit Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan YANARIŞIK (Polis Akademisi)

Dr. Öğr. Üyesi Rudabeh SHAHID (New College of Florida)

Dr. Öğr. Üyesi Zehra DOĞAN (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi)

Dr. Betül ÖZYILMAZ KİRAZ (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Dr. Fulya AKGÜL DURAKÇAY (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Dr. Kahan İNAL (Emniyet Genel Müdürlüğü)

Dr. Matteo CAPASSO (European University Institute)

Dr. Muwafaq Adil OMAR (Salahaddin University-Erbil)

Dr. Pınar Buket KILINÇ PALA (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi)

Dr. R. Caner SAYAN (Cranfield Üniversitesi)

Dr. Savaş ÜNLÜ (T.C. Göç İdaresi Başkanı)

Dr. Suat BEYLUR (Avrasya Araştırma Enstitüsü- Ahmet Yesevi Uluslararası Türk Kazak Üniversitesi)

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Değerli Okurlar,

Üniversitemiz Uluslararası İlişkiler Bölümü tarafından düzenlenen 1. Uluslararası Hitit Güvenlik Çalışmaları Kongresi'ni tamamlamış bulunmaktayız. Üniversitemizde ilk sayılabilecek bir tema altında gerçekleştirilen kongrede, 9 ülke ve 79 farklı kurumdan 165 akademisyen, araştırmacı ve uzman tarafından 130 bildiri interaktif bir şekilde sunulmuştur. Aynı zamanda ülkemizin saygın kurumlarından öğretim üyeleri ve araştırmacıların yanı sıra ABD, İngiltere, Almanya, Kolombiya, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan gibi ülkelerden davetli konuşmacılarımız ve tebliğ sahipleri de bilimsel ve tematik oturumlarla kongremize önemli katkılar sağlamıştır.

Şüphesiz güvenlik alanı, artık küresel öncelikli konulardan birisi haline gelmiş; uluslararası ilişkiler disiplininin temel çalışma alanlarından biri olarak disiplininin kuruluşundan bu yana araştırmacıların üzerinde en fazla durduğu başlıklardan biri olagelmiştir. Dinamik yapısı ile her geçen gün farklı boyutların da dahil edildiği bir alan olarak güvenlik çalışmaları ise disiplin içindeki ve uluslararası politikadaki değişikliklerden etkilenmek suretiyle yeni soru ve sorunlarla yüzleşmektedir. Bir yandan geleneksel yaklaşımların yansımaları olarak devlet merkezli güvenlik anlayışı uygulamada varlığını devam ettirirken diğer yandan güvenliğin öznesini birey ve toplumda arayan yaklaşımlar literatürü dönüştürmeyi sürdürmektedir. Bunların yanı sıra, güvenlik algısının izafiliği ve politik kullanışlılığı varsayımından hareket eden eleştirel yaklaşımlar da bu literatürü zenginleştirmektedir. Bu alana değinmenin ve çalışmalar yapmanın ise ülkemizin birikimine çok ciddi katkı sunacağı aşikardır.

İşte bu kongremiz de güvenlik çalışmalarında geleneksel ve güncel meselelerin tartışıldığı, alana yön verecek yeni bakış açılarının irdelendiği bir platform olma amacı taşımaktadır. Uluslararası güvenlik çalışmaları ile ilgili pek çok sorunun cevabını da kitabımızda derlenen tebliğlerde bulacağımızı ümit ediyorum.

Hitit Üniversitesi ev sahipliğinde organize edilen kongrenin gerçekleştirilmesindeki emeklerinden dolayı İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekan Vekili Prof. Dr. Sabiha Kılıç ve Kongre Düzenleme Kurulu Başkanı Doç. Dr. Emre Çıtak başta olmak üzere düzenleme kurulunda yer alan ve katkı sağlayan tüm çalışma arkadaşlarımı başarılı bir organizasyona imza atmalarından dolayı içtenlikle tebrik ederim.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

İçerisindeki bilgilerin kalıcı, bilgi ve belge niteliği taşıdığına inandığım bu kaynak eserin sizlere ulaşmasında katkıda bulunan herkese bir kez daha teşekkür eder, bildiri kitabımızın hafızalarda önemli bir yer edineceği inancıyla bilim dünyasına, insanlığa, ilimizin ve ülkemizin tanıtımına katkıda bulunması temennisiyle selam ve saygılarımı sunarım.

Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK
Hitit Üniversitesi Rektörü

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Değerli katılımcılar ve okurlar;

Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü tarafından bu yıl birincisi düzenlenen Uluslararası Hitit Güvenlik Çalışmaları Kongresi 24-27 Aralık tarihleri arasında yoğun ilgi ve katılımı gerçekleştirilmiş bulunmaktadır. Kongrede, güvenlik alanında çalışan araştırmacı, uzman, öğrenci ve profesyonellerin bir araya gelmesi suretiyle güvenlik çalışmalarında geleneksel ve güncel meselelerin tartışılarak alana yön verebilecek yeni bakış açılarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Kongrede, güvenlik çalışmaları alanındaki kavramsal, kuramsal ve güncel meselelerle ilgili tartışmalar; uluslararası güvenlik, ontolojik güvenlik, göç çalışmaları, istihbarat, enerji ve çevre güvenliği politikaları, terörizm, savunma sanayi, ekonomi güvenliği, siber güvenlik, kripto ekonomi, jeopolitika, bölge çalışmaları, kriminoloji, sınıraşan suçlar, savaş ve barış çalışmaları, çatışma ve kriz yönetimi, küreselleşme tartışmaları, kamu güvenliği, güncel uluslararası güvenlik meseleleri vb. konu başlıkları kapsamında yeniden değerlendirilmiştir.

Kongrede, yurtiçi ve yurtdışı Yükseköğretim kurumlarından, düşünce kuruluşlarından ve devlet kurumlarından çok sayıda katılımcı bildirilerini sunmuşlardır. Bunların yanı sıra ABD, İngiltere, Almanya, İtalya, Kolombiya, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan gibi ülkelerden davetli konuşmacılar ve tebliğ sahipleri kongreye önemli katkılar sunmuşlardır.

Gelecek yıllarda da düzenlenmesi planlanan Uluslararası Hitit Güvenlik Çalışmaları Kongresi'nin organizasyonunda ve yürütülmesinde emeği geçen başta Kongre Düzenleme Kurulu Başkanı Doç. Dr. Emre Çıtak hocama, Kongre Düzenleme Kurulu Başkan Yardımcıları Doç. Dr. Sami KİRAZ ve Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Onur TETİK hocalarım olmak üzere düzenleme ve yürütme kurulu üyelerimize teşekkür ediyorum. Ayrıca, kongrede emekleri unutulmayacak olan oturum başkanı hocalarımıza ve kongremize verdiği desteği için Kongre Onursal Başkanı Hitit Üniversitesi Rektörü Prof.Dr. Ali Osman ÖZTÜRK hocamıza sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Saygılarımla.

Prof. Dr. Sabiha KILIÇ
Kongre Onursal Başkanı

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Değerli katılımcılar ve okurlar;

24-27 Aralık 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen özel ve bilimsel oturumlarla 1. Uluslararası Hitit Güvenlik Çalışmaları Kongresi'ni nihayete erdirmiş olduk. Kongre düzenleme fikrini ilk kez tartışmaya başladığımızda temel amacımızı; güvenlik alanında çalışan veya çalışmalarını güvenlikle bağdaştıran akademisyenleri, araştırmacıları, uzmanları ve lisansüstü öğrencileri bir araya getirmek olarak belirlemiştik. Kongre esnasındaki tecrübemiz, nitelik ve nicelik olarak bu amacımızı gerçekleştirdiğimizi gösterdi. Birincisini düzenlediğimiz kongremizin amacına hizmet ederek alana mütevazı bir katkı sağladığını düşünmek, bizleri sonraki çalışmalarımız için de cesaretlendirmiş oldu.

Bugüne kadar yapılan tüm iyi niyetli çabalara rağmen maalesef Türkiye'de güvenlik çalışmalarının henüz olması gereken noktaya ulaşamadığını ifade etmem gerekiyor. Ancak bu kabulde birlikte hangi aşamalarda veya konularda eksikler olduğu belirleyebilir ve telafi çalışmalarına başlayabiliriz. Güvenliğin dinamik ve çok boyutlu doğası; daha çok çalışmamızı, daha çok işbirliği yapmamızı ve daha çok üretmemizi gerektirmektedir. Uluslararası Hitit Güvenlik Çalışmaları Kongresi ile bu doğrultuda genel bir farkındalık yükseltme ve alanda çok yönlü bir paylaşım platformu oluşturma arayışında olduğumuzu belirtmek arzusundayım. Güvenliğin derinleştiği, genişlediği ve yoğunlaştığı günümüzde farklı disiplinlerden ve kurumlardan kişilerin aynı masa etrafında toplanması en acil gerekliliktir. İlan ve başvuru süresi nispeten kısa olan kongremize Türkiye dahil toplam 9 ülkeden 154 başvurunun geldiğini, kongre süresince tematik ve bilimsel olmak üzere 38 oturumun gerçekleştiğini, bu oturumlarda 130 bildirinin başarıyla sunulduğunu, 4 gün boyunca süren etkinliklerde 79 farklı kurumdan 165 bilim insanını misafir ettiğimizi de sizlere aktarmak istiyorum.

Hitit Üniversitesi olarak 24-27 Aralık tarihlerinde bir girişim yaptık ve bilimsel platform sunduk. Fakat kongrenin içini dolduran ve kimliğini veren ise kurullarımızda yer alan, özel oturumlarda bilgilerini paylaşan, bildirileriyle katkı sağlayan, gönüllü olarak duyurularımızı yaparak daha geniş kesimlere ulaşmamızı sağlayan ve gün-saat gözetmeden oturumlarımıza dinleyici olarak katılan sizler oldunuz. Bu nedenle Kongremiz adına sizlere minnettarım. Kongre fikrini ilk iletmiş olduğumuz günden son güne kadar bizlerden desteklerini esirgemeyen Onursal Başkanlarımız Hitit Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK ve Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Sabiha KILIÇ'a da özellikle

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

teşekkür etmek istiyorum. Süreçte her türlü yardımı ve anlayışı sunan Üniversitemizin birimlerinin ve personelinin katkısını unutmamamız gerekiyor. Son olarak da sürecin sorunsuz şekilde ilerlemesi için üstün bir çaba gösteren Kongre Düzenleme ve Yürütme Kurulu üyelerimiz olan Doç. Dr. Sami KİRAZ'a, Dr. Mustafa Onur TETİK'e, Dr. Recep AYDIN'a, Dr. Anıl VAREL'e, Dr. Nail Elhan'a, Öğr. Gör. Talip KANALGA'ya, Arş. Gör. Dilek KÜÇÜKBOZ KARAFİL'e, Arş. Gör. Burak ÖZER'e, Doç. Dr. İsmail YILDIRIM'a ve Dr. Murat TOMAN'a yürekten teşekkür ederim. 2022 yılı içinde düzenleyeceğimiz 2. Uluslararası Hitit Güvenlik Çalışmaları Kongresi'ne şimdiden hepimizi içtenlikle davet ediyorum.

Saygı ve selamlarımla...

Doç. Dr. Emre ÇITAK
Kongre Düzenleme ve Yürütme Kurulu Başkanı

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK
ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

1st HİTİT INTERNATIONAL CONGRESS
ON
SECURITY STUDIES
24-27 DECEMBER 2021

KONGRE PROGRAMI
CONGRESS PROGRAM

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

24 Aralık 2021 Cuma
10.00-12.00

Açılış Oturumu

Canlı Yayın:
Hitit Üniversitesi Youtube Resmi Kanalı
<https://www.youtube.com/hitukurumsal>

Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK

Hitit Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Sabiha KILIÇ

Hitit Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekan V.

Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Öğretim Üyesi

Davetli Konuşmacı

Prof. Dr. Yaprak GÜRSOY

London School of Economics
Öğretim Üyesi

Davetli Konuşmacı

Dr. Savaş ÜNLÜ

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı
Göç İdaresi Başkanı

Davetli Konuşmacı

Ayşe Müge DEMİRAL

Sunucu/Moderatör

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

24 Aralık 2021 Cuma
14.00 – 15.45

1. SALON
1. OTURUM

ORTADOĞU, AVRASYA VE ASYA-PASİFİK
ARAŞTIRMALARI PLATFORMU (ODAP)
TEMATİK OTURUMU

BÖLGESEL GÜVENLİK PERSPEKTİFİNDEN ORTADOĞU

Oturum Başkanı: Dr. Ali SEMİN
ODAP Direktörü

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Ali SEMİN	ODAP Direktörü	Kaddafi Sonrası Libya'da Güvenlik Sorunları
Doç. Dr. Ece BABAN	Fenerbahçe Üniversitesi	Orta Doğu'da Güvenlik Açısından Algı Yönetimi ve Çerçeveleme Stratejileri
Doç. Dr. Gökçen ÇATLI	İstanbul Aydın Üniversitesi	Göç ve Kültürel Süreçte Güvenlik
Esra ÖZTÜRK	ODAP	NATO Perspektifinden PKK'nın Askeri ve Siyasi Kolları
Dr. Şuay Nilhan AÇIKALIN	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Güvenlikleştirme Açısından Aktör Olarak Avrupa Birliği: Stratejik Pusula
Dr. Ali AÇIKGÖZ	ODAP	Güvenlik Literatüründe Korunan Nesne Sorunsalında Din veya Kutsalın Korunması

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

24 Aralık 2021 Cuma
15.45 – 17.15

2. SALON
2. OTURUM

İRAN ARAŞTIRMALARI MERKEZİ (İRAM)
TEMATİK OTURUMU

DEĞİŞEN BÖLGESEL DİNAMİKLER VE İRAN

Oturum Başkanı: Dr. Bilgehan ALAGÖZ
Marmara Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Çağatay BALCI	İRAM	İran’da Sivil-Asker İlişkileri ve Güvenlik Yaklaşımına Etkileri: Uyum (Concordance) Teorisi Çerçevesinde Bir İnceleme
Arife DELİBAŞ	İRAM	İran ve Afganistan Arasında Sınıraşan Su Anlaşmazlıkları
Yasir RASHİD	İRAM	Afganistan’ın Ekonomik Krizinin İran ve Bölge Ülkeleri İçin Olası Güvenlik Sonuçları
Rahimullah FARZAM	İRAM	İran-Taliban İlişkilerinin Geleceği

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

24 Aralık 2021 Cuma
17.30 – 19.30

1. SALON
3. OTURUM

DIŞ POLİTİKA ENSTİTÜSÜ (DPE)
TEMATİK OTURUMU

KÜRESEL VE BÖLGESEL GÜVENLİK

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI
Dış Politika Enstitüsü Başkanı

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Büyükelçi (E.) Numan HAZAR	DPE Başkan Yardımcısı	Stratejik Diplomasi
Prof. Dr. Tarık OĞUZLU	DPE Akademik Danışmanı	Küresel Güvenlik Sorunları
Prof. Dr. Serdar ERDURMAZ	DPE Başkan Yardımcısı	Bölgesel Güvenlik Bağlamında Libya Krizi
Dr. Murat DEMİREL	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	BM'nin Terörle Mücadeledeki Rolü

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

ÖZEL OTURUM-1

**THE CHANGING DYNAMICS OF THE
MIDDLE EAST POLITICS AND US FOREIGN POLICY**

Davetli Konuşmacılar

Prof. Dr. Muqtedar KHAN

University of Delaware

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Mehmet Akif OKUR

Yıldız Teknik Üniversitesi

Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı ve YTÜ Sosyopark Müdürü

Dr. Matteo CAPASSO

European University Institute

Öğretim Üyesi ve Middle East Critique Dergisi Editörü

Moderatör

Dr. Mustafa Onur TETİK

Hitit Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

Kongre Düzenleme Kurulu Başkan Yrd.

Tarih: 24 Aralık 2021 Cuma

Saat : 20.00-22.00

Oturum Dili: İngilizce

Canlı Yayın:

Hitit Üniversitesi Youtube Resmi Kanalı

<https://www.youtube.com/hitukurumsal>

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi
10.00 – 11.30

1. SALON
4. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Sami KİRAZ
Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Khudai Nazar MAKHDOM	Selçuk Üniversitesi	Recent Developments in Afghanistan After the Taliban and Relations with Turkey
Dr. Önder Aytaç AFŞAR	Selçuk Üniversitesi	
Arş. Gör. Özgür ÖZTÜRK	Aksaray Üniversitesi	Making Neoclassical Realism Realist Again: A Critical Review of the Neoclassical Realist Literature on Turkish Foreign Policy
Prof. Dr. Soner KARAGÜL	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Beyond the Classic Domination Approaches: The E-State into the National Security
Dr. Gülşah ÖZDEMİR	Balıkesir Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi
10.00 – 11.30

2. SALON
5. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Ayşegül BOSTAN
Çankırı Karatekin Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Arş. Gör. Sefa MERTEK	Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Göç ve Güvenlik: AB'nin Türkiye'ye Yönelik Sığınmacı Politikası Ekonomik Hegemonyanın Bir Sonucu Mudur?
Dr. Ayşegül BOSTAN	Çankırı Karatekin Üniversitesi	Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Türk Gençlerin Algısı: Çankırı Örneği
Batuhan Erdi ŞAHİN	Karabük Üniversitesi	Doğu Akdeniz'de Göç ve Güvenlik: Türkiye'nin Düzensiz Göç ve İnsan Ticareti İle Mücadelesinde Uluslararası Göç Örgütü'nün Rolü
Ayşegül YAZAR	Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Sığınmacılara Toplumsal Çatışma Açısından Bakmak: Türkiye'deki Sığınmacılar Üzerinden Bir İnceleme

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi
12.00 – 13.30

1. SALON
6. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Fikret BİRDİŞLİ
İnönü Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Fikret BİRDİŞLİ	İnönü Üniversitesi	The Old Rules, and New Tools For the Rising Powers: Russian “Hybrid” Threat For International Security, An Ontological Analysis On Crimean Case
Kyrylo DOVHOPOL	Ahi Evran Üniversitesi	A Comparative Analysis On Donbas and Crimea Crises: Neo-Classical Realist Perspectives
Dr. Adnan DAL	Fırat Üniversitesi	Soft-Balancing Through the Arctic Council: Chinese Engagement and Sino-Russia Cooperation in the Arctic Region
Doç. Dr. Mustafa Turgut DEMİRTEPE	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Regional Implications of the US Withdrawal From Afghanistan: New Wine in Old Bottles?
Dr. Otabek OMONKULOV	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi
12.00 – 13.30

2.SALON
7. OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Sıtkı YILDIZ
Polis Akademisi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Prof. Dr. Sıtkı YILDIZ	Polis Akademisi	İnsan Hakları ve Vatandaşlık Bağlamında Göçün Güvenleştirilmesi
Dr. İbrahim MAVİ	Polis Akademisi	
Dr. Zahide ERDOĞAN	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Hangi Göç veya Hangi Göçmen Güvenlik Tehdididir?
Dr. Fatmanur KAÇAR AŞCI	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Avrupa'da Göçün Güvenleştirilmesi: Popülist Partiler ve Toplumsal Güvenlik
Veli ÖZDEMİR	Marmara Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi
14.00 – 15.30

1. SALON
8. OTURUM

ANKARA KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI MERKEZİ (ANKASAM)
TEMATİK OTURUMU

AFGANİSTAN'DAN BALKANLARA YENİ BÜYÜK OYUN'UN DÖNÜŞÜ

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Şafak OĞUZ
Kapadokya Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Kadir Ertaç ÇELİK	ANKASAM Danışmanı	ABD Ulusal Güvenlik Belgeleri Üzerinden Yeni Büyük Oyun'u Okumak
Dr. Doğan BAŞARAN	ANKASAM AF-PAK Uzmanı	Kaos Senaryolarından İstikrar Arayışlarına Yeni Büyük Oyun'da Afgan Sorunu
Gözde Kılıç YAŞIN	ANKASAM Avrasya Enstitüsü Uzmanı	Yeniden Balkanlar: Balkanların Uluslararası Sisteme Etkisi ve Büyük Güçlerin Balkanlara Dönüşü

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi
16.00 – 17.30

1. SALON
9. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Murat KÖYLÜ
Çağ Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Murat KÖYLÜ	Çağ Üniversitesi	Tarihsel Süreç İçinde Suriye'nin Türkiye'ye Yönelik Terör Bağlantısı
Gürkan KANAT	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	PKK/KCK Terör Örgütünün İnsan Ticareti ve Uyuşturucu Kaçakçılığı Faaliyetlerindeki Rolünün Terörün Finansmanı Açısından Değerlendirilmesi
Dr. Gülçin ORHAN	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Terör Örgütlerinin Çocuk İstismarı
Dr. Ahmet ATEŞ	Iğdır Üniversitesi	Küresel Terör Örgütlerinin İstihbarat Kuruluşlarının Dönüşümüne Etkisi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi
16.00 – 17.30

2. SALON
10. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Senem ATVUR
Akdeniz Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Ömer AKPINAR	Milli Eğitim Bakanlığı	Donmuş Mu Aktif Mi? Rus Dış Politikasında Çatışma Bölgeleri
Doç. Dr. İlhan ARAS	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Çin Dış Politikasında Keskin Güç: Bir Tehdit Mi?
Seda Gözde TOKATLI	Ege Üniversitesi	ABD-Çin Rekabetinin Neo Realist Kuram Çerçevesinde Analizi
İsmail Utku CANTÜRK	Akdeniz Üniversitesi	Amerika Birleşik Devletleri - Çin Halk Cumhuriyeti Rekabetinin Küresel Güvenliğe Etkileri: Sektörel Bir Analiz
Doç. Dr. Senem ATVUR	Akdeniz Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi
17.45 – 19.30

1. SALON
11. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Hasan ACAR
Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Oğuzhan YANARIŞIK	Polis Akademisi	ABD'nin Afganistan'dan Çekilmesinin Yerel ve Bölgesel Güvenliğe Etkilerinin Analizi
Doç. Dr. Hasan ACAR	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Ortadoğu'da Güvenlik Politikalarının Siyasal Şiddet ve Radikalleşme Bağlamında Değerlendirilmesi
Dr. Mehmet Ali GÖNGEN	Gaziantep Üniversitesi	İngiltere'nin Ortadoğu'ya Artan İlgisi: ABD İle Bir Çeşit Yeni İşbölümü Mü?
Arş. Gör. Furkan Sarper KÖSEOĞLU	Galatasaray Üniversitesi	Koruma Sorumluluğu ve Libya Müdahalesi: Ahlaki Bir Norm Mu Bir Politika Aracı Mı?
Dr. Hikmet MENGÜASLAN	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	Kaddafi Sonrası Libya'da Sosyo-Politik Dönüşümün Eşitsiz ve Bileşik Kalkımcı Bir Analizi: "Devletsiz Toplumda" Devlet İnşası Sürecinin Uluslararası ve Yerel Dinamikleri

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi
17.45 – 19.30

2.SALON
12. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Bezen COŞKUN
TED Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Çağla MAVRUK CAVLAK	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Changing Perceptions and New Security Threats: Biosecurity and Cybersecurity
Dr. Mehmet ŞAHİN	Milli Savunma Üniversitesi	Theoretical Approaches to the Relationship Between Security and Political Economy
Doç. Dr. Bezen COŞKUN	TED Üniversitesi	Integrating Women Peace and Security Agenda Into Security Studies
Dr. Önder Aytaç AFŞAR	Selçuk Üniversitesi	Cyberspace on International Relations in Terms of Realist Theory
Ozan Sabri TUNCER	Selçuk Üniversitesi	
Dr. Çağlar KURÇ	Kayseri Abdullah Gül Üniversitesi	The Uneven and Combined Development of Defense Industries: A Comparative Analysis of Emerging Countries

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

ÖZEL OTURUM-2

**BAĞIMSIZLIKLARININ 30. YILINDA TÜRK DÜNYASINA BAKIŞ:
SERÜVEN, DİNAMİKLER, GÜVENLİK VE GELECEK**

Davetli Konuşmacılar

Prof. Dr. Aktam JALİLOV
Özbekistan Cumhurbaşkanlığı Kamu Yönetimi Akademisi

Prof. Dr. Toğrul İSMAYIL
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

Doç. Dr. Vakur SÜMER
Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırmaları Merkezi Müdürü

Doç. Dr. Mehmet Emin ERENDOR
Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Öğretim Üyesi

Dr. Suat BEYLUR
Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırmaları Merkezi Müdür Yardımcısı

Moderatör

Doç. Dr. Emre ÇITAK
Hitit Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
Kongre Düzenleme Kurulu Başkanı

Tarih: 25 Aralık 2021 Cumartesi

Saat : 20.00-22.00

Oturum Dili: Türkçe

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar
10.00 – 12.00

1.SALON
13. OTURUM
TEMATİK OTURUM

DOĞU ASYA'DA GÜNCEL GELİŞMELER

Oturum Başkanı: Dr. Hatice ÇELİK
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Sırma ALTUN	Tübingen University	Xi Jinping Döneminde Çin'in İklim Politikaları: Temel Tartışmalar
Dr. Hatice ÇELİK	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	Myanmar Askeri Darbesi: ASEAN İçin Yeni Bir Sınav?
Dr. Kerem KILIÇDAROĞLU	TED Üniversitesi	Filipinler'de Klan Siyasetinin Güncel Siyasete Etkisi
Dr. Emre DEMİR	TED Üniversitesi	Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin 6. Genel Kurullarının Parti Tarihi Açısından Önemi
Dr. Veysel TEKDAL	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Çin'in Artan Gücü Karşısında Asya Devletlerinin Stratejilerini Haritalandırmak

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar
12.00 – 13.30

1. SALON
14. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Murat DEMİREL
Nevşehir Hacı Bektaş-ı Veli Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Ömer ÇONA	Milli Savunma Üniversitesi	Terörizm Araştırmalarında Devlet Merkezilik ve Devlet Terörizmine Yönelik Sessizlikler
Öğr. Gör. Fikret BAYKALI	Milli Savunma Üniversitesi	Dördüncü Nesil Savaş ve Agroterörizm
Resul DEMEZ	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Nötrleştirme Kuramı Çerçevesinde Terörizmin Sosyolojik Yapısının Analizi
Dr. Hakan KARAASLAN	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Kırılgan Devletler Endeksi ve Küresel Terörizm Endeksi Üzerinden Başarısız Devletler İle Terörizm Arasındaki İlişkiye Dair Bir Değerlendirme
Dr. Murat DEMİREL	Nevşehir Hacı Bektaş-ı Veli Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar
12.00 – 13.30

2. SALON
15. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Agah HAZIR
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Orhan KARAOĞLU	Bağımsız Araştırmacı	İran Dış Politikasında Dini Diplomasisinin Rolü: Karşılaştırmalı Bölgesel Örnekler
Özkan AYIK	İnönü Üniversitesi	Devrimden Günümüze Türkiye-İran İlişkilerinde Güvenlik Kaygıları
Dr. Ayşe ATAŞ	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	İran'ın Taliban Politikası

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar
14.00 – 15.30

1. SALON
16. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Mustafa COŞAR
Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Mevlüt Hürol METE	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Finans Alanında Siber Güvenlik Sorunları: Mobil Bankacılıkta Güncel Yaklaşımlar
Engin UZUN	Çorum Bahçelievler Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Lise Çağındaki Öğrencilerin Sosyal Medya Ortamları Hakkında Bilgi Güvenliği Farkındalık Düzeyleri
Dr. Mustafa COŞAR	Hitit Üniversitesi	
Emel KOYUNCU	Hitit Üniversitesi	Hasta Bilgi Sistemlerinin Yetkilendirme Düzeyli Güvenlik Değerlendirmesi
Dr. Mustafa COŞAR	Hitit Üniversitesi	
Muhammed Fatih AYKURT	Hitit Üniversitesi	Uluslararası Alanda En Etkili 10 Siber Saldırı ve Yansımaları
Dr. Hakan KÖR	Hitit Üniversitesi	
Dr. Gazi Bilal YILDIZ	Hitit Üniversitesi	Güvenli ve Verimli Tedarik Zincirleri İçin Blokzincir ve IPFS Teknolojilerinin Kullanımı

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar
14.00 – 15.30

2. SALON
17. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Mustafa Onur TETİK
Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Nail ELHAN	Hitit Üniversitesi	Uyumsuz Güç: Michael Mann Metodolojisi Işığında Türkiye'nin Orta Doğu Politikalarının Değerlendirilmesi
Dr. Agah HAZIR	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Askerî Teknoloji Alanında Kapasite Artırımının Dış Politika Üzerindeki Etkisi: Türk SİHA'ları
Dr. Zuhâl Karakoç DORA	TBMM Strateji Geliştirme Başkanlığı	Türkiye'nin Ontolojik Güvenliği ve İkinci Karabağ Savaşı
Dr. Mustafa Onur TETİK	Hitit Üniversitesi	Türkiye'nin Soğuk Savaş Sonrası Derinleşen ve Genişleyen Güvenlik Anlayışı: İnsani Güvenlik Boyutu
Dr. Zehra DOĞAN	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar
16.00 – 17.30

1. SALON
18. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Emre OZAN
Kırklareli Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Ceren GÜRSELER	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	COP 26 ve İklim Değişikliğinin Güvenlikleştirilmesi
Dr. Emre OZAN	Kırklareli Üniversitesi	Çok Kutuplu Uluslararası Sistemde Nükleer Stratejik İstikrar
Öğr. Gör. Büşra DOĞAN	Uluslararası Kantörö Şaripoviç Toktomamatov Üniversitesi	Yakın Dönem Çin-Kazakistan İlişkileri: Enerji Güvenliği Çerçevesinde Bir Değerlendirme
Yüksel ARIKAN	İnönü Üniversitesi	Küreselleşme Kısacasında Türkiye’de Gıda Güvenliği: Elazığ İli Örneği
Dr. İlke Bezen TOZKOPARAN	Fırat Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar
16.00 – 17.30

2. SALON
19. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Murat ÜLGÜL
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Murat ÜLGÜL	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Türk Dış Politikasında Lider-Merkezli Yaklaşım
Çiğdem ÇETİN	Hitit Üniversitesi	Türkiye'nin Güney Kafkasya Bağlamında Güvenlik Politikası: Çok Taraflı Anlaşmalardan İkili İlişkilere
Dr. Oğuzhan ASLANTÜRK	Aksaray Üniversitesi	Türkiye'de Sınır Güvenliği ve FRONTEX
Betül YAVUZ YILMAZ	Ankara Üniversitesi	Kalkınma- Güvenlik Bağının Türkiye Güvenlik Politikaları Üzerinden Analizi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar
18.00 – 19.30

1. SALON
20. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Begüm ÇARDAK
Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Ali GÖK	Gaziantep Üniversitesi	Yeni İletişim Teknolojileri Karşısında Bilgi Güvenliği ve İstihbarata Karşı Koyma
Dr. Begüm ÇARDAK	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Değişen Güvenlik Ortamlarında Radikalleşme ve Sosyal Medyanın Radikalleşme Üzerine Etkisi
Dr. Umut YAKARUÇ	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Aşırı-Sağ Terör Üzerine Bir İnceleme: Komplo Teorileri ve Yeni Medyanın Radikalleşmeye Etkisi
Dr. Emre Cihan ATEŞ	Jandarma Genel Komutanlığı	Veri Madenciliği Teknikleri İle Açık Kaynak İstihbaratı: Sosyal Medya İle BBC, CNN, Al Jazeera ve Reuters Haber Ajanslarına Ait Gündemin Mukayesesi
Doç. Dr. Erkan BOSTANCI	Ankara Üniversitesi	
Doç. Dr. Mehmet Serdar GÜZEL	Ankara Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar
18.00 – 19.30

2. SALON
21. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Yakup ŞAHİN
Polis Akademisi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Yakup ŞAHİN	Polis Akademisi	Teröristlere Görüşülür Mü? Terör Örgütleri İle Görüşme ve Müzakerelere Dönük Tartışmalar
Çağatay BALCI	Milli Savunma Üniversitesi	Radikalleşmeyle Mücadelede
Süreyya ERDOĞAN	TOBB ETÜ	İstihbaratın Rolü
Mehmet Alperen ÖNAL	Hitit Üniversitesi	Dış Politika ve İstihbarat İlişkisinin İncelenmesi
Ümit KAYMAZ	Emniyet Genel Müdürlüğü	İstihbarat İle İstihbarata Karşı Koyma: Ayrım ve Sorunlar
Dr. Ali AÇIKGÖZ		

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar
19.45 – 21.15

1. SALON
22. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Cemil Doğaç İPEK
Milli Savunma Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Safiye Cemre ELMAS	Ege Üniversitesi	Uluslararası Göç ve Göçün Güvenleştirilmesi Süreci: Söylemler ve Politikalar İle Suriyeli Sığınmacılar
Necmettin İŞİK	Sakarya Üniversitesi	Devlet-içi Çatışmalar ve Muhtemel Çözüm Yolları Üzerine Bazı Varsayımlar
Dr. Cemil Doğaç İPEK	Milli Savunma Üniversitesi	Türkistan'da Radikalleşme Tehdidinin Mahiyeti: Özbekistan Örneği
Ömer DURAN	Ahi Evran Üniversitesi	Artan Güvenlik İkilemi İle Birlikte Karadeniz Havzası'nda Tırmanan Gerilim

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar
19.45 – 21.15

2. SALON
23. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Murat TOMAN
Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. İbrahim İRDEM	Polis Akademisi	STASİ'nin Romeoları: Bir Soğuk Savaş İstihbarat Tekniği İncelemesi
Dr. Osman ERCAN	Bitlis Eren Üniversitesi	
Ebrar ŞEBİN	Düzce Üniversitesi	BND ve MOSSAD İşbirliği: Soğuk Savaş Dönemi
Dr. Muhammet Hayati TABAN	Kastamonu Üniversitesi	NATO 2020-2030 Stratejik Konseptleri Bağlamında Hibrit Tehditler ve İstihbarat
Dr. Emre AYDİLEK	Kastamonu Üniversitesi	
Dr. Murat TOMAN	Hitit Üniversitesi	Henry Kissinger Dönemi CIA Operasyonlarının Amerikan Yüzyılı Çerçevesinde Analizi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi
10.00– 11.30

1. SALON
24. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Ceren UYSAL OĞUZ
Akdeniz Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Başar BAYSAL	Ankara Bilim Üniversitesi	Kolombiya - FARC Barış Görüşmelerinde Katılımcılığın Rolü: Kadınlar, Kurbanlar ve Ordu
E. Nur SEZEK	Externado University of Colombia	La Habana Barış Görüşmeleri
Dr. Gökberk DURMAZ	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	Armed Crime and Illegal Use of Light Weapons in Latin America
Varinia AGUILAR	Ankara Üniversitesi	
Doç. Dr. Ceren UYSAL OĞUZ	Akdeniz Üniversitesi	İnsan Güvenliği Bağlamında Orta Amerika'dan ABD'ye Göç Hareketleri
Melis BAŞARAN	Akdeniz Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi
10.00– 11.30

2. SALON
25. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Sami KİRAZ
Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Sami KİRAZ	Hitit Üniversitesi	BM Barış Misyonlarına Kuramsal Bakış: Eleştirel Kuram Çerçevesinden Bir Değerlendirme
Dr. Gökhan ALBAYRAK	Kırklareli Üniversitesi	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları ve İnsan Hakları İlişkisine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yaklaşımı
Dr. Merve Suna ÖZEL ÖZCAN	Kırıkkale Üniversitesi	1648 Westphalia'dan I. Dünya Savaşı'na Kadar Geçen Süreçte Büyük Güçler ve Securitas Kavramı
Ferit MALKARA	Milli Savunma Üniversitesi	Egemenliği Antlaşmalarla Devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayalıklar Sorunu

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi
12.30– 14.00

1. SALON
26. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Emre ÇITAK
Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Sibel ELHAN	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Kadın Cinayetleri: Kavramsallaştırılması ve Namus Cinayetleri Özelinde “Rasyonelleştirilmesi”
Cansel AKYÜZ	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Özkıyımın Ele Alınma Yöntemi Olarak Psikolojik Otopsi: Türkiye’deki Örneği
Doç. Dr. Emre ÇITAK	Hitit Üniversitesi	Kitle Kaynak Yönetiminin Suçla Mücadelede Kullanılması: Avantajlar ve Riskler Bağlamında Bir Analiz

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi
12.30– 14.00

2. SALON
27. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Hilal ZORBA BAYRAKTAR
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Furkan AVCI	Hitit Üniversitesi	Coğrafyanın Politik Yorumu: Jeopolitika
Özlem ATAK	Hitit Üniversitesi	Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Değişen Güvenlik Anlayışı
Dr. Hilal ZORBA BAYRAKTAR	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Güvenlik Çalışmalarında “Kimlik”
Utkuhan YILDIRIM	Karabük Üniversitesi	Güvenliğin İtibarını Korumak: Güvenlikleştirme Teorisi Kapsamında Siyasallaşmanın Güvenliksizleştirme

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi
14.30– 16.00

1. SALON
28. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Betül ÖZYILMAZ KİRAZ
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Betül ÖZYILMAZ KİRAZ	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Türkiye'nin Bir Karşı-Söylem Olarak İslamofobiyi Güvenlikleştirme Girişimi
Arş. Gör. İzzet KONCAGÜL	Milli Savunma Üniversitesi	Güvenlikleştirme ve İslamafobi: Avrupa'da Artan Sağ İdeolojili Şiddet ve Terörizm
Samet KAYAR	Dokuz Eylül Üniversitesi	Sosyal İnşacılık Perspektifinden Macaristan'da Göçün Güvenlikleştirilmesi
Öğr. Gör. Dr. Türkan Melis PARLAK	İstanbul Aydın Üniversitesi	İnsani Yardım Paradoksunda Göçün Güvenlikleştirilmesi: Kuzey Atlantik İttifakı'nın Ege Denizi'ndeki Faaliyetleri

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi
14.30– 16.00

2. SALON
29. OTURUM

Oturum Başkanı: Nail ELHAN
Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Öğr. Gör. Bora İYİAT	Amasya Üniversitesi	COVID-19 Tecrübesi Işığında Güvenlik ve İstihbaratı Yeniden Yorumlamak
Çağrı Buğra ÇOBAN	Hitit Üniversitesi	Sınırtaş Suçlar ve Suç Örgütleri: Kolombiya Kartelleri
Arş. Gör. Yusuf DİNÇEL	Polis Akademisi	Stratejik İstihbarat Kapsamında Nasturi İsyenlarının Değerlendirilmesi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi
16.30– 18.00

1. SALON
30. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Çağlar EZİKOĞLU
Çankırı Karatekin Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Serenay ELMALI	Çankırı Karatekin Üniversitesi	Bir Güvenlik Sorunu Olarak Klan Sistemi: Somali
Dr. Çağlar EZİKOĞLU	Çankırı Karatekin Üniversitesi	
Dr. Pelin ALİYEV	Bağımsız Araştırmacı	Afrika Boynuzu'nun Yükselen Yıldızı Cibuti'de Artan Küresel Rekabetin Analizi
Göktuğ ÇALIŞKAN	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	
Kübra MERTEK	University of Manchester	The Post-Cold War Era and the Humanitarian Principles: An Analysis of the ICRC's Discourse on the Syrian War
Dr. Çağlar EZİKOĞLU	Çankırı Karatekin Üniversitesi	The Importance of European Union in the Middle East Peace Process: Player or Payer?

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi
16.30– 18.00

2. SALON
31. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Elif GENÇ TETİK
Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Ünal KÜÇÜK	Fırat Üniversitesi	Göç Yönetimine İlişkin Kurumsal Bir Öneri: Cumhurbaşkanlığı Göç Politikaları Kurulu
Öğr. Gör. Ogün Burhan AYDIN	Yozgat Bozok Üniversitesi	Yeni Güvenlik Yaklaşımları Çerçevesinde Sağlık Güvenliği
Dr. Kahan İNAL	Emniyet Genel Müdürlüğü	Türk Kamu Yönetiminde Hizmet İçi Eğitim Üzerine Bir Değerlendirme: Genel Kolluk Örneği
Dr. Abdülkerim ÇEVİKER	Hitit Üniversitesi	Futbol Müsabakalarında Tribün ve Saha Olaylarının İncelenmesi: Çorumspor Örneği
Eren İbrahim BOZKURT	Hitit Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi
18.00– 19.30

1. SALON
32. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Vahit GÜNTAY
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Vahit GÜNTAY	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Küresel Politika ve Güvenlik Ekseninde Yeni Eğilimler: “Yapay Zekâ Stratejileri”
Doç. Dr. Cenk AYGÜL	Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Pasaport Gücü, Küreselleşme ve Türkiye
Arş. Gör. Abdullah ÖZÇELİK	Sakarya Üniversitesi	Savaşın Ustasını Tartışmak: Carl von Clausewitz Hakkında Yapılan Çalışmalar Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz
Mehmet Hanifi KAYA	Milli Savunma Üniversitesi	
Dr. Zeynep Banu DALAMAN	İstanbul Ayvansaray Üniversitesi	Türkiye’nin Sınır Ötesinde Terör Örgütleri Tarafından Kullanılan Çocuk Askerler ve Topluma Kazandırma Sorunu

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi
18.00– 19.30

2. SALON
33. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Ayşen SATIR REYHAN
Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Hacer DÜZEN	Maltepe Üniversitesi	Çevre Güvenliği Yaklaşımı İle Su Kaynaklarını Tehdit Eden Risk Faktörlerinin İncelenmesi
Doç. Dr. Ayşen SATIR REYHAN	Hitit Üniversitesi	Küresel İklim Krizine Çözüm Arayışları: Avrupa Birliği Yeşil Mutabakatı
Dr. Kübra Müge ÇAKARÖZ	Hitit Üniversitesi	İzinli Pazarlama ve Müşteri Bilgi Güvenliğinin Sağlanması

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi
19.30– 21.00

1. SALON
34. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Emre ÇITAK
Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Vakur SÜMER	Ahmet Yesevi Üniversitesi	Çevresel Güvenlik Kısacasında Türkmenistan
Dr. Suat BEYLUR	Ahmet Yesevi Üniversitesi	Etnik Kültürel ve Dini Çeşitlilik Ekseninde Kazakistan'ın Güvenlik Politikası
Dr. Savaş ÜNLÜ	Göç İdaresi Başkanlığı	Göç-Güvenlik İlişkisi Bağlamında Türkiye ve Kuzey Yarım Küredeki Diğer Ülkelerin Göç Politikalarının Karşılaştırmalı Analizi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK
ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

1st HİTİT INTERNATIONAL CONGRESS
ON
SECURITY STUDIES
24-27 DECEMBER 2021

BİLDİRİLER:
TAM METİN VE ÖZETLER

PROCEEDINGS:
FULL TEXTS AND ABSTRACTS

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

24 Aralık 2021 Cuma

14.00 – 15.45

1. SALON

1. OTURUM

**ORTADOĞU, AVRASYA VE ASYA-PASİFİK ARAŞTIRMALARI PLATFORMU
(ODAP) TEMATİK OTURUMU**

BÖLGESEL GÜVENLİK PERSPEKTİFİNDEN ORTADOĞU

Oturum Başkanı: Dr. Ali SEMİN

ODAP Direktörü

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Ali SEMİN	ODAP Direktörü	Kaddafi Sonrası Libya’da Güvenlik Sorunları
Doç. Dr. Ece BABAN	Fenerbahçe Üniversitesi	Orta Doğu’da Güvenlik Açısından Algı Yönetimi ve Çerçeveleme Stratejileri
Doç. Dr. Gökçen ÇATLI	İstanbul Aydın Üniversitesi	Göç ve Kültürel Süreçte Güvenlik
Esra ÖZTÜRK	ODAP	NATO Perspektifinden PKK'nın Askeri ve Siyasi Kolları
Dr. Şuay Nilhan AÇIKALIN	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Güvenlikleştirme Açısından Aktör Olarak Avrupa Birliği: Stratejik Pusula
Dr. Ali AÇIKGÖZ	ODAP	Güvenlik Literatüründe Korunan Nesne Sorunsalında Din veya Kutsalın Korunması

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

KADDAFİ SONRASI LİBYA'DA GÜVENLİK SORUNLARI

Ali SEMİN

Dr.

Ortadoğu-Avrasya ve Asya-Pasifik Araştırmaları Platformu

(ODAP) Kurucu Direktörü

alisemin81@mail.com

Libya, jeopolitik öneminin yanında ekonomik olarak da Kuzey Afrika'nın zengin yer altı kaynaklarına sahip bir ülkesidir. Libya, İtalya'nın 1911'de işgaliyle beraber Osmanlı hâkimiyetinden çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı cereyan ederken meydana gelen Libya Çıkarması'ndan sonra İtalya, Libya'yı İngiltere ve Fransa'ya bırakmıştır. Libya, 24 Aralık 1951 tarihinde bağımsız bir ülke olmuştur. Federatif bir Krallık rejimine geçmiş ve İdris El-Senusi Libya Kralı olarak tahta oturmuştur. Eylül 1969'da Kral İdris Türkiye'de tedavi görürken, Kaddafi liderliğindeki genç subaylar tarafından yapılan kansız bir darbeyle Libya Arap Cumhuriyeti ilan edilmiştir.

Libya, gelirinin % 95'ini petrolden elde etmektedir. Zengin petrol yataklarına sahip olan Libya'daki halk hareketinden önce günlük petrol üretimi 1,6 milyon varile ulaşırken, ülkedeki gelişmelerin ardından 60 bin varile gerilediği bilinmektedir. Ayrıca Libya'da çıkan olaylardan sonra petrol üretiminde görülen düşüşün dünya petrol fiyatlarını da etkilediği dikkat çekmektedir. 2008 yılından bu yana petrol fiyatlarının en yüksek seviyeye ulaştığı gözlenmektedir. Şubat ayından beri yaşanan halk ayaklanmaları başlamadan önce Libya'nın yurt dışına günlük yaptığı petrol ihracatı 1,3 milyon varile ulaşmıştır. Libya'nın yurtdışına gerçekleştirdiği petrol ihracatındaki artışın, Avrupa'daki petrol fiyatlarının düşmesine hizmet edebileceği yönünde tahminler yapılmıştır. Kaddafi döneminde, Avrupa ülkeleri arasında Libya'dan petrol alan şirketlerin başında İngiliz, Fransız ve İspanyol şirketleri gelmektedir. Kaddafi, her ne kadar Batılı ülkelere karşı bir tavır ortaya koysa dahi en büyük ticari ortakları Batılı enerji şirketleridir. Batılı ülkelerin özellikle AB ülkelerinin enerji güvenliği politikalarında Libya'nın oldukça önemli bir ülke olduğunun belirtilmesi gerekir.

Arap ülkelerinde baş gösteren olaylar Tunus ve Mısır'ın ardından Libya, Suriye, Yemen, Bahreyn, Ürdün, Fas ve Cezayir'in yanı sıra Irak ve Suudi Arabistan'da da halkı sokaklarda gösteriler düzenlemiştir. Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da yaşanan olayların sonucunda önce

52

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Tunus Devlet Başkanı Zeynelabidin Bin-Ali ardından Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'in devrilmesiyle diğer Arap ülkelerinde de iç dengeleri değiştirmiştir. Tunus ve Mısır'da yönetimin devrilmesinden sonra 16 Şubat 2011 tarihinde Arap ülkelerinde başlayan halk ayaklanması Libya'ya da sıçramış ve Kaddafi iktidarına karşı güçlü bir muhalif hareket ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamda Kaddafi güçlerinin, Libya'da başlayan direnişi bastırmak için halka karşı uyguladığı şiddetin sonucunda, başta Fransa ve ABD olmak üzere 19 Mart 2011 tarihinde NATO güçleri Libya'ya müdahalede bulunmuştur. NATO'nun bu tutumu Araplar arasında önemli bir yankı uyandırmıştır. Araplar, Batılıları genellikle sömürgeci olarak görse de NATO'nun Libya'ya müdahale etmesiyle, bilhassa Fransa ve İngiltere'ye karşı duydukları nefretin yerini sempatinin aldığı görülmektedir. Arapların bu konudaki genel görüşü NATO'nun desteği olmasaydı, Kaddafi güçlerinin Libya'daki tüm göstericileri katledeceği şeklindedir. Dolayısıyla Libya'daki olayların ardından bölgedeki aktörlerin rol değişimine uğradığı vurgulanabilir.

Bu çalışmada; Libya'daki gelişmelerin diğer Arap ülkelerindeki gelişmelerden farkı incelenecek, Libya'daki olayların silahsız bir halk ayaklanması mıydı, yoksa Kaddafi'nin baskıcı iktidarına yönelik silahlı bir halk direnişi mi olduğu sorusuna cevap aranacak ve Kaddafi sonrası Libya'yı nasıl bir denklem kurulduğuna ışık tutulacaktır. Ayrıca Kaddafi sonrası Libya'da yaşanan güvenlik sorunları bağlamında tarih tekerrür ederek federatif yapıya mı dönecek, yoksa üniter yapısını koruyacak mı? Tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Libya, Kaddafi, Arap Baharı, Güvenlik, NATO,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

GÜVENLİK LİTERATÜRÜNDE KORUNAN ÖZNE SORUNSALINDA DİN VEYA KUTSALIN KORUNMASI

Ali AÇIKGÖZ

Dr. Bağımsız Araştırmacı ve Doktora Öğrencisi

Çukuruva Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı,
aliacikgoz0@gmail.com

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-2016-5684>

Güvenlik, genel olarak bireylere veya gruplara karşı var olan tehditlerden uzaklaşma, uzakta olma olarak kabul edilir. Soğuk savaş sonrası gelişen yeni güvenlik anlayışı ile güvenliğin bireysel mi? ulusal mı? uluslararası mı? olduğu konusunda fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Bu tartışmalara güvenliği korunacak öznenin insanı da içinde bulunduran çevre olduğu fikrini savunan Posthumanist güvenlik anlayışı da katılarak bu fikir ayrılıklarına çeşitlilik katmıştır. Yeni güvenlik anlayışı içerisindeki çalışmalarında insan güvenliğini öznesi kabul eden anlayışta devlet güvenliğini tamamen yok saydığı söylenemez. Aynı şekilde devlet güvenliğini ön plana alan anlayışta insan güvenliğini önemsiz kabul etmez ve devlet güvende ise yurttaş da güvendedir düşüncesi ile insan güvenliliğinin de sağlandığını savunmaktadır.

İnsan ihtiyaçlarının değişimi ile beraber ortaya çıkan tehdit ve riskler ile güvenlik olgusu da genelden özel nitelikli ihtiyaçlara geçiş göstermektedir. İnsan ihtiyaçlarının farklı olması ile tüm insanlar için duyulan güvenlik ihtiyacı da farklılık göstermektedir. Örneğin savaş altındaki bir ülkede devlet güvenliği öncelikli iken çevresel güvenlik, cinsiyet güvenliği gibi konular öncelikli değildir. Fakat refah düzeyi yüksek bir toplumda daha iyi bir yaşam sürme isteği yeni güvenlik ihtiyaçları doğurmuştur. Güvenlik konusunda yaşam hakkı, ekonomik haklar, din ve vicdan özgürlüğü gibi birçok tehdit ve risk vardır. Bunlardan “din özgürlüğü”nün ihlaline karşı “din savaşları”, “dini terör” ve “dini şiddet” gibi isimler altında tepkiler gelişmiştir.

Güvenlik ve Din arasında sürekli bir ekileşim bulunmaktadır. Bazen din takipçilerini artırmak ve bağlılıklarını sağlamak için güvenliği öne sürerken bazen de güvenlik savaşa ya da barışa başlamak için dini gerekçe göstermektedir. Güvenlikte korunacak nesnenin ne olduğu sorusuna devlet ve ya insan cevabına ek olarak “dinin korunması”, “kutsalın korunması” gibi yeni cevaplarda eklenmektedir. Dini gerekçe ile Haçlı Seferleri, İslam fetihleri, İsrail’in kuruluş ve vadedilmiş topraklar için yaptığı savaşları, Hindu- Bududist çatışmaları, 11 Eylül terör olayı, İŞİD’in yapmış olduğu çatışmalar gibi daha birçok savaş, terör olayı ve çatışma örnekleri

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

verilebilir.

İsrail'in ilk başbakanı David Ben Gurion "*Biz kitabı koruduk, kitap bizi korudu*" sözü kutsalın korunması söylemine önemli bir örnek oluşturmaktadır. Bu söyleme benzer diğer dinlerde de söylem ve ya uygulamalar bulmak mümkündür. Burada dikkat edilecek unsur kendi güvenliğini sağlamak için kutsal kitabı korumanın yeterli olmasıdır. Dine bağlılık ile güvende olma duygusu hem destekçilerin aidiyat duygusunu artıracak hem de dini korumak için gerektiğinde savaşa katılmayı hatta ölümü kabullenmeyi bile sağlayabilecektir. Ayrıca Sun Tzu'nin "*İnsanları her seferinde kazanacaklarına olan inanç ve cesaretle savaşa yöneltirsen, güçlüyle zayıf birleşecektir*" sözü ise dinin güvenlik için kullanımına örnek verilebilecek iyi bir stratejidir. İnsanların inançları gereği yönlendirmeler yapmak savaşta personel sayısal üstünlüğü verebileceği gibi motivasyon ile stratejik avantajlar sağlayabilecektir. bu kapsamda güvenlik literatürüne "dinin korunması", "kutsalın korunması" kavramlarının girmesi, mücadelede üstünlük kurmada katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Güvenliği, Kutsal Güvenlik, Kutsal Savaş, Kutsal Barış, Kutsal Mücadele.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ORTADOĞU'DA GÜVENLİK AÇISINDAN ALGI YÖNETİMİ VE ÇERÇEVELEME STRATEJİLERİ

Ece BABAN

Doç.Dr.

Fenerbahçe Üniversitesi

İletişim Fakültesi

Halkla İlişkiler ve Reklamcılık

ece.baban@fbu.edu.tr

Ortadoğu bölgesi çok uzun bir süredir gerek enerji kaynakları gerek ticaret yollarının varlığı ve önemi bakımından dünyada birçok emperyal ve küresel güce ortak olmak isteyen devletin hedefi haline gelmiş durumdadır. Bölge ülkelerinin enerji kaynakları ile birlikte insan gücünü ve kültürünü sömürmek için uygulanan politikalar, bölge topraklarının istikrarsızlaştırılarak kendi kaynaklarından verim sağlanmasına izin verilmemesi, rekabet içinde olan devletlerin bu bölgelerde varlık göstererek çıkar sağlamasını engellemek için sert ve yumuşak güç unsurlarını ayrı ayrı ya da birlikte kullanarak bölgenin şekillenmesinde dışardan gelen müdahaleler uygulaması, gelişen teknoloji ve toplumsal olaylar ile birlikte güvenlik ve tehdit algılarını da yeniden şekillenmesinde önemli bir role sahip olmaktadır.

Yumuşak güç kapsamında özellikle stratejik iletişim yöntemleri tercih edilmektedir. Dezenformasyon ve propaganda çalışmaları ile gerçek tehditler ile oluşturulmuş tehditler birbirine karışmaktadır. Artık yalan bilgiler ile oluşturulan sahte güvenlik problemlerinin çözülmesi için müdahaleler meşru hale getirilmeye çalışılmaktadır.

Algı yönetimi ve çerçeveleme stratejileri özellikle olayların nasıl algılanması, hangi konuların mesaja dahil edilmesi ve hangi konuların dışarda bırakılması gerektiği ve kamuoyunun bu konuları nasıl anlamlandırması gerektiği konularda önemli bir etkiye sahiptir.

Algı yönetimi kavramı ilk kez ABD Savunma Bakanlığı tarafından türetilmiş ve dış hedef kitlenin duygularını, motivasyonlarını, amaçlarını etkilemek ve değiştirmek maksadıyla seçilmiş bilgileri ve işaretleri yalanlama ve/veya bildirme faaliyetleridir. Algı yönetimi; gerçekleri yansıtmama, hareket güvenliği, aldatma, örtü ve psikolojik hareket gibi birçok alanı bir araya getirmektedir (USA, Department of Defense:1994,342.).

Çerçeveleme stratejisi, bireylerin kendilerine iletilen mesajları bulma, anlama, tanımlama ve etiketlemelerine zemin hazırlamaktadır. Özellikle ısrarlı seçme, vurgu ve dışarda bırakma ile

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

medyanın toplumdaki ideolojilerin oluşması, yükselmesi ve konumu korumaları için önemli bir etki sağladığı ifade edilmektedir. Gitlin'e göre çerçeveler dünyayı düzenler ve mesajları hazırlayanların düzene bağlı olarak sosyal hayatı şekillendirir. Bir mesajın çerçevesi, diğer unsurları içinde barındıran bir yapı oluşturur. Mesajın çerçevesi, içine dahil edilen ve dışarıda bırakılanı diğer bir deyişle önemli ve önemsizi belirler. Böylece hangi konunun tartışılması gerektiğinin belirlenmesi dışında, tartışılacak konunun çıktılarının nasıl olması gerektiği de belirlenmiş olur.

Çalışma kapsamında Ortadoğu bölgesinde güvenlik çalışmaları, özellikle dezenformasyon, propaganda ve halkla ilişkiler çalışmaları ile algı yönetiminin nasıl gerçekleştirilebileceğini Soğuk Savaş döneminde kullanılan yöntemler ile günümüzde kullanılan yöntemleri karşılaştırarak anlamlandırmaya çalışmak hedeflenmektedir. ABD'nin stratejik iletişim çalışmalarında iletişim yöntemlerini bir savaş unsuru olarak konumlandırması, sadece Orta Doğu bölgesi bakımından değil dünyaya servis edilen haberler bakımından da ele alınarak, çerçeveleme stratejisinin kullanıldığı örnekler irdelenecektir. Kuramsal olarak dönemde etkisi görülen post-kolonyal yaklaşım ve söylem çalışmaları üzerinden örnekler desteklenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcük: Güvenlik, Algı Yönetimi, Çerçeveleme Stratejisi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

GÖÇ ve KÜLTÜREL SÜREÇTE GÜVENLİK

Gökçen ÇATLI ÖZEN

Doç. Dr.

Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

gokcenozen@aydin.edu.tr

Göç, her ne kadar Ortadoğu'da 2010 yılıyla birlikte cereyan eden iç kargaşalar sonucu gündeme alınmış olsa da daha iyi şartlar adına yeni arayışlara giren kadim ilk ataların tarihi kadar eskidir. Göçü bu denli önemli kılan unsur, göç eden nüfusun fazlalığı ve göç ettiği topraklarda yarattığı toplumsal etkidir. Örneğin 1846-1932 yılları arasında 18 milyon İngiliz, 10 milyon İtalyan, 5 milyon Alman göç ederek, geneli itibariyle 1821-1924 yılları arasında 55 milyon Avrupalı ülke değiştirmiştir. Avrupalıların 34 milyonu Amerika Birleşik Devletleri'ni tercih ederken, özellikle de Ortadoğu gibi ülkelerin birincil tercihi Avrupa olmuştur (Yılmaz, 2014: 1685-1704). Göçün temel amacı, daha iyi şartlara kavuşma umududur. Her ülke, kendine göre daha iyi şartlara sahip olan ülkeler için olası göç cazibe merkezidir.

Türk kültürü yarı göçebe bir kültüre dayanmakla birlikte, tarihten bu yana birçok göç almış ve kısmi olarak göç vermiştir. Göç almayı hiyerarşik olarak kısaca özetlemek gerekirse: 1492 yılında on binlerce Yahudi'nin İspanya'dan Osmanlı'ya göçü; 1856-1864 yılları arasında Rusya'dan kaçan 1.500.000 Kafkaslı'nın Osmanlı'ya göçü; 1922-1938 yılları arasında Yunanistan'dan 384 bin kişinin göçü; 1923-1945 yılları arasında Balkanlar'dan 800 bin kişinin göçü; 1988 yılında Irak'tan 51.542 kişinin göçü; 1989 yılında Bulgaristan'dan 345 bin kişinin göçü; 1991 yılında I. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan 467.489 kişinin göçü; 1992-1998 yılları arasında Bosna'dan 20 bin kişinin göçü; 1999 yılında Kosova'dan 17.746 kişinin göçü; 2001 yılında Makedonya'dan 10.500 kişinin göçü; Nisan 2011'den bu yana Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle yaklaşık milyon kişinin Türkiye'ye göçü (<https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>).

Türkiye, Nisan 2011'de başlayan yoğun göçlerle birlikte, göçün hem ekonomik hem toplumsal hem de güvenlik unsurlarıyla deneyim kurmak durumunda kalmıştır. Yüksek refah düzeyli Batı'ya ulaşabilmek için Türkiye'yi ilkin "köprü" olarak gören göçmenlerin, Türkiye'yi göçün merkezi haline getirmeleri hem göç eden insanlar hem de göç alan ülke için olağanüstü şartların oluşmasına sebep olmuştur. Öyle ki Orta Doğu'daki çatışmalar, siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, doğu sınırlarının kontrolünün zor olması, Ege ve Akdeniz sahillerinin coğrafi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

yapısının yasadışı geçişlere uygunluğu Türkiye'yi, Avrupa Birliği ülkelerine geçmeyi hedefleyen göçmenler için geçiş güzergâhı durumuna atamıştır. Bu düzensiz göçlerle, kamu düzeni ve güvenliği derinden sarsılmıştır. Türkiye'deki bu son göçler bireysel olmayan ve büyük yığınların gerçekleştirdiği "kitlese" ve toplumsal sebeplerle (siyasi, ekonomik vb.) istekli veya zorunlu unsurlara bağılı "zorlama" göçlere tekabül etmektedir. Bu yönüyle, olumsuz iklim ve coğrafya koşullara bağılı "ilkel" ve bireyin kendi kararıyla (iş-evlilik-sosyal) yaptığı "serbest" göçlerden ayrılmaktadır. Toplum bilim, toplumsal değışime de odaklanan bir bilim dalı olarak, toplumsal kurumların (aile, ekonomi, hukuk, eğitim, yönetim, sanat vb.) ve toplumun (yerleşik nüfusun) göç dolayısıyla kültürel yapılanmalarını nasıl ele aldığını ve alamıyor bunun neticelerine eğilir. Kültürlenme, kültürleşme, melezleşme, asimilasyon gibi kültürel süreçleri, göçmenler ve yerleşik nüfus üzerinden ele alır. Göç edenler için ayrı bir zorluğu olan göçün, yerleşik nüfus üzerinde de "kültürel tehdit" olarak algılanması olasıdır. Çağımız gereğı göç her ne kadar küreselleşmenin bir uzantısı olsa da ağırlığın Türkiye üzerinde olması, meseleyi güvenlik boyutu üzerinden de ele almayı gerektirmektedir. Resmi olmayan rakamlara göre son yıllarda Türkiye'ye göç eden 8 milyon nüfusun, olası bir iç bunalımda, yerleşik toplum kadar dayanışmacı olup olmayacağı "henüz deneyimlenmemiş" bir unsur olduğundan, ucu açık bir tehlike olarak karşımızda durmaktadır. Çalışma, bu unsurlar üzerinden tartışmayı derinleştirmektedir.

Kaynakça

Arslantürk, Zeki ve Amman, Tayfun. *Sosyoloji, Giriş, Kavramlar, Süreçler, Kurumlar, Teoriler*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2017.

Friedman, Jonathan. "Global Crises, The Struggle for Cultural Identity and Intellectual Pork Borelling: Cosmopolitans versus Locals Ethnic and Nationals in the era of De-hegemonisation." *Debating Cultural Hybridity*, der. P. Werbner. London: Zed Books, 1997: 100-104.

Güvenç, Bozkurt. *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996.

Yılmaz, Abdurrahman (2014), "Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri", *Turkish Studies*, 9/2, ss. 1685-1704.

<https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi> Erişim Tarihi: 02.12.2021.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

GÜVENLİKLEŞTİRME AÇISINDAN AKTÖR OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ: STRATEJİK PUSULA

Şuay Nilhan AÇIKALIN

Dr. Öğr. Üyesi

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

suaynilhan@gmail.com

Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası AB entegrasyon tarihi içerisinde en tartışmalı politika alanlarından birisi olmuştur. Avrupa entegrasyonundaki tartışmalı boyutunun yanı sıra, politika belirleme ve uygulama süreçleri de bölgesel ve küresel krizler ışığında geçerlilik ve etkililik konusunda yeniden gündeme gelmiştir.

Bu bağlamda bu çalışma çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Stratejik Pusula çalışmasının uluslararası güvenlikte AB'nin güvenlik sorunlarını incelemesi konusundaki rolünü nasıl etkileyeceği Kopenhag Okulu'nun "güvenlikleştirme" kavramıyla incelenmiştir. Bu çalışma içerisinde öncelikle; Kopenhag Okulu ve güvenlikleştirme teorisinin bileşenleri incelenmiş. İkincil olarak, Stratejik Pusula belgesi güvenlikleştirme kavramıyla analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Stratejik Pusula belgesinin taslağına dayalı olarak 1)AB'nin NATO ve diğer aktörlerle işbirliği güçlendirdiği 2)askeri kapasitesini daha uygulanabilir hedefler belirlediği görülmesine rağmen güvenlikleştirme konusunda aldığı öncelikleri açısından da önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Ortak dil ve söylem olarak hazırlanan Stratejik Pusula Belgesi temel güvenlik tehditleri olarak ulusötesi terörizmden silah kontrol rejimlerinin aşınmasına, siber saldırılara ve hibrit savaştan iç savaşlara, donmuş çatışmaların yeniden canlanması ve bölgesel egemenlik ve uluslararası hukuk ihlallerini temel güvenlik sorunları olarak tanımlamıştır. Tanımlanan güvenlik sorunlarına ilaveten Stratejik Pusula Belgesi hazırlık sürecinde tehdit belirlenmesi süreci resmi olarak AB'nin çok boyutlu ortaya koyduğu ilk tehdit analizi sürecini ifade etmektedir.

EEAS'a göre, tehdit analizi, küresel ve dünyadaki temel eğilimleri belirleyen sınıflandırılmış bir rapordur. hem bölgesel çevre, hem de AB'nin kendisine, Pusulanın dört boyutuna dayanmaktadır. Bunlar diğer şeylerin yanı sıra, yavaşlayan küreselleşmeyi, küresel güçler arasında artan ekonomik rekabeti, iklim değişikliği ve kaynaklar için rekabet, göç baskıları ve çok taraflı tehditler, sistemin yanı sıra bölgesel istikrarsızlık, çatışma, devlet kırılabilirliği, devletler arası gerilimler, dış etkiler ve devlet dışı aktörlerin istikrarsızlaştırıcı etkisi.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Aşağıdakilerden kaynaklanan 'yeni tehditler' vurgulanmaktadır. Yıkıcı teknolojiler de dahil olmak üzere hibrit savaşı körükleyen teknolojik gelişmeler, dezenformasyon ve diğer askeri olmayan nüfuz kaynakları ile terör tehdidi haline gelmiştir.

Sonuç olarak, Stratejik Pusula belgesi Avrupa Birliği'nin bütüncül olarak güvenlikleştirme konusunda en somut adımlardan birisi olarak tarihe geçmiş ve belge içerisindeki güvenlik tehditleri karar alma süreçleri açısından güvenlikleştirme süreçlerinin bir sonucunu oluşturmuştur.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

24 Aralık 2021 Cuma

15.45 – 17.15

2. SALON

2. OTURUM

İRAN ARAŞTIRMALARI MERKEZİ (İRAM)

TEMATİK OTURUMU

DEĞİŞEN BÖLGESEL DİNAMİKLER VE İRAN

Oturum Başkanı: Dr. Bilgehan ALAGÖZ

Marmara Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Çağatay BALCI	İRAM	İran’da Sivil-Asker İlişkileri ve Güvenlik Yaklaşımına Etkileri: Uyum (Concordance) Teorisi Çerçevesinde Bir İnceleme
Arife DELİBAŞ	İRAM	İran ve Afganistan Arasında Sınıraşan Su Anlaşmazlıkları
Yasir RASHİD	İRAM	Afganistan’ın Ekonomik Krizinin İran ve Bölge Ülkeleri İçin Olası Güvenlik Sonuçları
Rahimullah FARZAM	İRAM	İran-Taliban İlişkilerinin Geleceği

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

İRAN'DA SİVİL-ASKER İLİŞKİLERİ VE GÜVENLİK YAKLAŞIMINA ETKİLERİ: UYUM (CONCORDANCE) TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE BİR İNCELEME

Çağatay BALCI

Doktor Adayı, MSÜ. ASBEN., Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Programı

İRAM Güvenlik Çalışmaları Koordinatörlüğü Araştırmacısı

cgtyblc@gmail.com

Sivil-asker ilişkileri, güvenlik çalışmaları çerçevesinde, farklı alanlarda ortaya konan bakış açıları ve yaklaşımlar ile şekillenen bir inceleme konusu olmuştur. Siyaset bilimi, siyaset sosyolojisi, uluslararası ilişkiler ve askeri sosyoloji gibi farklı alanlarda, farklı boyutlar düzleminde ele alınan sivil-asker ilişkileri, bu bağlamda bir inceleme konusu olarak birkaç farklı alt başlıktan oluşan bir görünüme sahip olmuştur. Silahlı kuvvetlerin siyaset kurumu ve siyasi elitlere etkisi, siyaset kurumunun silahlı kuvvetler ile uyumu, siyasal kültür ve askeri sosyoloji ilişkisi gibi alt başlıklar, sivil-asker ilişkileri inceleme alanını büyük ölçüde teşkil eden ögeler niteliğindedirler. Buna karşın, sivil-asker ilişkilerinin daha bütünsel biçimde değerlendirilmesi yönelik birtakım yaklaşımlar, söz konusu alt başlıkları geniş bir çerçevede ve etkileşimsel düzeyde ele almıştır.

R. Schiff tarafından ortaya konan uyum (concordance) teorisi, temel olarak, sivil-asker ilişkilerinin incelenmesinde klasik yaklaşımların ötesinde farklı bir perspektif sunma amacını taşımaktadır. Bu bağlamda, sivil-asker ilişkilerinin analizinde kendisini gösteren ana yaklaşımlardan farklılaşarak, toplumsal yapıyı ve bu yapının etkilerini de bu çerçeveye dahil eden uyum teorisi, sivil-asker ilişkilerinin siyasi ve askeri elitler ile toplumsal yapı arasındaki etkileşimden müteşekkil olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda, siyasal karar alma süreçlerinin nitelik ve karakteri, askeri sosyoloji ve silahlı kuvvetler yapısının demografik nitelikleri silahlı kuvvetlerin niteliği ve tipi şeklinde farklı parametreler çerçevesinde sivil-asker ilişkilerinin farklı boyutlarını ele alan uyum teorisi, nihai olarak, bütünsel bir görünüme ulaşılması motivasyonunu da yansıtmaktadır.

İran, söz konusu teori çerçevesinde değerlendirildiğinde, siyasal sistemi, toplumsal yapısı ve silahlı kuvvetler yapılanmasındaki istisnailikler yönüyle sivil-asker ilişkileri konusunda ciddi farklılıklar gösteren bir ülke konumundadır. Devrim süreci sonrasında yeniden yapılanan siyasal sistem, askeri kurumlar ve dönüşüme uğrayan toplumsal yapıya sahip olan İran'da, sivil-asker ilişkilerinin incelenmesinde klasik yaklaşımların yerine uyum teorisinin daha açıklayıcı

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ve somutlaştırıcı bir yaklaşım olarak kendisini gösterdiğini söylemek mümkündür. Uyum teorisi, bu bağlamda, İran'daki sivil-asker ilişkileri ve bu ilişkilere dair toplumsal boyutların açıklanmasında öne çıkmakta; ikili ordu yapısı, velayeti fakih sistemine dayalı siyasal yapı ve etnik, mezhepsel ve siyasal yönelimler açısından ciddi bir çeşitlilik arz eden toplumsal yapı zemininde oluşan sivil-asker ilişkilerinin incelenmesinde kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışma kapsamında, uyum teorisinin temel argümanları ve unsurları açıklanacak; teorik perspektifin ana hatları ortaya konacaktır. Bunun ardından, söz konusu teorik perspektif çerçevesinde İran'da İslam Devrimi sonrasında ciddi bir karakter ve nitelik dönüşümüne uğrayan sivil-asker ilişkileri incelenerek bütünsel bir görünüm ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sivil-Asker İlişkileri, Uyum Teorisi, İran, Siyaset, Silahlı Kuvvetler, Toplum

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

AFGANİSTAN'IN EKONOMİK KRİZİ VE OLASI GÜVENLİK SONUÇLARI

Yasir RASHID

Asistan, İRAM Ekonomi Koordinatörlüğü

İran Araştırmaları Merkezi (İRAM)

k.yasir.rashid@gmail.com

Kabil'de Batı destekli hükümetin çökmesi, Taliban'ın yeniden yükselişi ve dış yardımların kesilmesi Afganistan'da ekonomik krize yol açmış ve Afgan halkı üzerinde ağır bir baskı oluşturmuştur. Ayrıca birçok işletmenin kapanması, Afganistan'ın ABD'deki yaklaşık 10 milyar dolarlık varlığının bloke edilmesi ve Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından Afganistan kotalarının kesilmesi bu ülkedeki sosyo-ekonomik krizi ağırlaştırmıştır. Bununla ilgili olarak, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), derhal ve zamanında alınması gereken önlemlerin gerçekleştirilmemesi durumunda, Afganistan'da yoksulluk sınırının altında yaşayan insanların yüzdesinin gelecek yılın ortasına kadar %72'den %97'ye yükselebileceği konusunda uyarıda bulunmuştur.

Kuşkusuz, mevcut ekonomik krizin çeşitli güvenlik sorunlarını doğurabileceği de beklenmektedir. İşsiz kalan gençlerin terör örgütlerine katılması mevcut ekonomik krizin en önemli sonuçlarından bir tanesi olabilecektir. Başka bir ifadeyle, işsizlik ve yoksulluk, gençleri DEAŞ ve diğer terörist gruplara katılmaya teşvik edebilecektir. Devrik hükümet döneminde, Taliban savaşçılarının büyük bir çoğunluğunun, işsiz gençlerden ve toplumun yoksul kesimlerinden oluştuğu göz önüne alındığında bu durumun yaratacağı riskin boyutları anlaşılabilir. Bu bağlamda, Taliban yönetiminin, mevcut ekonomik sorunların çözümünden başarı sağlayamaması durumunda, terör örgütlerinin bir çekim merkezi haline gelme olasılığı Afganistan'daki güvenlik sorunlarına yeni bir boyut ekleyebilecektir.

Bununla birlikte, Afganistan'dan diğer ülkelere yönelik göçün yoğunlaşması Afganistan'daki mevcut ekonomik krizin bir başka olumsuz sonucu olabilecektir. Örneğin, her gün yaklaşık 5.000 Afgan'ın sadece İran sınırını yasadışı yollardan geçtiğine dair veriler, Afganistan'dan göçün yoğunlaştığına işaret etmektedir. Bu durum, özellikle bölge ülkeleri açısından ciddi güvenlik tehditleri yaratabilecektir. Örneğin, Türkiye'de çok sayıda Afgan mültecinin bulunması, farklı sosyo-ekonomik sorunların artmasına neden olmuştur. Bu nedenle göç hareketlerinin sürekliliği, bu tür sorunların daha da derinleşmesine yol açabilecektir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Ekonomik sorunlara ek olarak, Taliban'ın iç ve dış politika stratejileri de ülkede yeni bir güvenlik sorununu doğurabilecektir. Taliban'ın yeniden yükselişiyle birlikte, bölge ülkelerinin Afganistan sahasındaki çıkar ve güvenlik tanımlamaları sarsıntıya uğramıştır. Bu durum yakın dönemde, Afganistan'da, farklı bölge ülkeleri (İran, Pakistan, Rusya, Hindistan vb.) arasında yeni rekabetlerin yoğunlaşmasına sebep olabilecektir. Bu durum, nihayetinde Afganistan'ın istikrarsızlığa sürüklenebilmesini beraberinde getirebilecektir.

Son olarak, Taliban'ın, Afganistan vatandaşlarına yönelik siyasi ve ekonomik ayrımcılığı, halkın devlet yapısına yönelik güvensizliği artıracak ve bu durum orta ve uzun vadede istikrarsızlık kaynağına dönüşebilecektir. Araştırmalar, Taliban kabine üyelerinin yüzde 92,5'inin ve valilerin yüzde 79,4'ünün Peştun olduğunu ve hepsinin (yüzde 100) Taliban üyesi olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, Taliban'ın Peştun olmayan etnik gruplara ve Taliban yanlısı olmayan siyasi gruplara yönelik ayrımcılığı, ülkede iç çatışmanın tırmanması riskini artıracaktır. Pençşir İlinin çevresinde Ulusal Direniş güçlerinin ve ülke dışında ise etkili siyasi liderlerin varlığı, Taliban'ın konsolidasyonu adına risk oluşturmaktadır. Bu risk durumu gelecekte Taliban açısından ve genel olarak tüm Afganistan için ciddi güvenlik ve istikrarsızlık kaynağı haline gelebilecektir.

Anahtar kelimeleri: Afganistan, Taliban, Ekonomik kriz, Güvenlik sorunlar

İRAN-TALİBAN İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİ

Rahim FARZAM

Uzman, İRAM Dış Politika Koordinatörlüğü

İran Araştırmaları Merkezi (İRAM)

rahimullahfarzam@iramcenter.org

İran, ABD'nin, doğu komşusundan çekilmesi bağlamında Rusya, Pakistan ve Çin ile birlikte Taliban'ın Afganistan'da iktidarı ele geçirmesini memnuniyetle karşılamıştır. Tahran'ın Afganistan'a yönelik politikasının temelinde 'yeni Afganistan'a uyum sağlama ve yeni Afganistan'ın şekillenmesinde' önemli bir rol üstlenme stratejisi yer almaktadır. Riskli seçenekler yerine Taliban'la angajmana girmekten yana bir politika tercih eden Tahran yönetimi diğer aktörlerle birlikte Taliban yönetimindeki Afganistan'da aktif bir rol oynamak istemektedir. Bu bağlamda İran, bir yandan doğu komşusunda yeni bir jeopolitik krizin ortaya çıkmasını önlemek için çalışırken, diğer yandan da çıkarlarının diğer bölgesel aktörlerin, özellikle Pakistan'ın nüfuzunun gölgesinde kalmasını istememekte ve Taliban kontrolündeki ülkede ekonomik varlığını artırma konusunda önemli adımlar atmıştır. Ancak İran, Taliban ile ekonomik sahadaki uyumu ideolojik ve siyasi alana taşıyabilmiş değildir. Taliban'ın yönetimi ele geçirmesinden bu yana İran'ın, Afganistan'da kapsayıcı bir hükümetinin kurulması yönündeki çağrılarını Taliban tarafından görmezden gelinmiştir.

Tahran yönetimi Şii karşıtlığıyla bilinen Hakkanieler aracılığıyla Pakistan'ın Afganistan siyasetinde elde etmiş olduğu etkiden rahatsızlık duymaktadır. Zira Afganistan'ın tamamen Pakistan etkisi altına girmesi; Hindistan'ı, Afganistan üzerinden Orta Asya'ya bağlaması beklenen ve Pakistan'ın Gwadar Limanına rakip olarak görülen Çabahar Limanı da dâhil olmak üzere İran'ın çıkarları açısından tehdit oluşturmaktadır. Hakkani Şebekesi tarafından kontrol edilen Afganistan'ın İran sınırında bulunan Nimruz'da Taliban güçleri ile İran sınır muhafızları arasında çıkan son çatışmalar aslında taraflar arasındaki karşılıklı güvenin çok kırılğan olduğunu gösterdi. Taliban hala İran da dahil uluslararası toplumun kapsayıcı bir hükümet kurma çağrısına direnmeye devam etmektedir. Her ne kadar belli alanlarda Tahran ile Taliban arasında işbirliğine dair sinyaller olsa da Afganistan'da Taliban iktidarı İran açısından çeşitli potansiyel güvenlik risklileri barındırmaya devam etmektedir. Özellikle sınır güvenliği, göç sorunu, uyuşturucu trafiği, Taliban'ın Afganistan'da istikrarı sağlamada başarısız olmasına bağlı olarak ülkenin DEAŞ benzeri radikal unsurların sığınağı haline gelmesi en öncelikli

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

tehditler olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmada Taliban yönetimindeki Afganistan'ın İran açısından oluşturacağı güvenlik tehditleri ve bu tehditlerin İran-Taliban ilişkilerinin geleceği üzerindeki muhtemel etkileri açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Afganistan, İran, Taliban

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

İRAN VE AFGANİSTAN ARASINDA SINIRAŞAN SU ANLAŞMAZLIKLARI

Arife DELİBAŞ

Doktora Öğrencisi, ASBÜ, Uluslararası İlişkiler (İngilizce)

İRAN Dış Politika Koordinatörlüğü Asistanı

E-Posta: arifedelibas1@gmail.com

Su, doğrudan bölgesel güvenlikle bağlantılı olduğu için uluslararası sonuçları olan bölgesel bir sorundur. Sorun temelde teknik unsurları içinde barındırır da sorunun politikleşmesi, durumu karmaşıklaştırmıştır. Ülkelerin su kaynakları; insan, gıda ve ekonomik güvenlik ile doğrudan ilişkili olduğu için su güvenliği birçok ülke açısından endişe barındırmaktadır. İran ve Afganistan; aralarında büyük bir toprak anlaşmazlığı yaşamasa da son zamanlarda iklim değişikliği, kuraklık ve su sorunlarından muzdariptir ve sınıraşan sular üzerinde anlaşmazlıklar yaşamaktadır. Bu bağlamda iki ülke arasında paylaşılan iki nehir havzası (Helmand/Hirmand ve Herirud) üzerinden su tahsisi konusundaki anlaşmazlık önemlidir. Helmand/Hirmand Nehri için İran-Afganistan arasında 1973 yılında bir anlaşma imzalanmıştır. Anlaşma bugün statüsünü korumayı sürdürürken İran için en büyük sorun, Afganistan'ın su kaynakları üzerinde geliştirdiği projeleridir. Anlaşma kapsamında Afganistan'ın baraj projeleri inşa etme hakkı bulursa da İran'ın endişesi, barajların İran'a giden su akışını azaltması ya da tamamen kesmesi ihtimallerinden kaynaklanmaktadır. İran'ın güneydoğu ve kuzeydoğusunda ekonomisi tarıma dayalı bölgeler ve sulak alanlar nehirlerin suyuna bağımlıdır. Öte yandan Afganistan da nehirlerin süreksizliğini ve ülkenin azalan su kaynaklarını daha etkin bir şekilde yönetmek, tarımsal kalkınma ve depolama kapasitesi gibi zorlayıcı sorunların üstesinden gelebilmek için barajlara ihtiyaç duymaktadır.

İran ve Afganistan'ın suya olan ihtiyacının giderek artması, sınıraşan sular üzerinde bugün daha hassas bir denge gözetilmesini gerektirmektedir. Ülkeler özellikle İran ve Afganistan örneğinde olduğu gibi sınıraşan su kaynaklarına; iklim değişikliği, nüfus, endüstriyel gelişmeler vb. etkisiyle daha duyarlı hâle gelmiştir. Su kaynaklarına olan duyarlılık, yukarı havzadaki ülkeleri daha fazla güç elde etmek için su kullanmaya ve aşağı havzadakileri daha fazla su kullanmak için güç kullanmaya yönlendirmektedir. Tarihsel ve güncel örnekler incelendiğinde yukarı kıyıdaş Afganistan, tarımsal ve ekonomik kalkınmayı güçlendirme gibi sebeplerle altyapısını geliştirmek için çeşitli su projelerine yönelirken aşağı kıyıdaş İran ise tarım, ekonomi ve sosyal istikrarını korumak adına giderek artan su ihtiyacını karşılamak için çeşitli güç kullanımlarına

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

yönelmiştir. Bu bildiride iki ülkenin Helmand/Hirmand ve Herirud'daki mevcut su geriliminin, önümüzdeki on yıllarda iklim değişikliğinin getirdiği küresel problemlere bağlı olarak ne yönde şekilleneceği ve muhtemel çatışmaların hangi alanlarda olacağı tartışılmakta ve olasılıklar değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, İklim Değişikliği, İran, Sınırşan Sular, Su Güvenliği

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi

10.00 – 11.30

1. SALON

4. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Sami KİRAZ

Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Khudai Nazar MAKHDOM	Selçuk Üniversitesi	Recent Developments in Afghanistan After the Taliban and Relations with Turkey
Dr. Önder Aytaç AFŞAR	Selçuk Üniversitesi	
Arş. Gör. Özgür ÖZTÜRK	Aksaray Üniversitesi	Making Neoclassical Realism Realist Again: A Critical Review of the Neoclassical Realist Literature on Turkish Foreign Policy
Prof. Dr. Soner KARAGÜL	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Beyond the Classic Domination Approaches: The E-State into the National Security
Dr. Gülşah ÖZDEMİR	Balıkesir Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

RECENT DEVELOPMENTS IN AFGHANISTAN AFTER THE TALIBAN AND RELATIONS WITH TURK

Khudai Nazar MAKHDOM

Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitü, Uluslararası İlişkiler bölümü,
Master öğrencisi

Önder Aytaç AFŞAR

Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, İİBF,
Uluslararası İlişkiler Bölümü

Abstract

Afghanistan, officially the Islamic Republic of Afghanistan, is a state that has been struggling with internal turmoil for decades and has not been able to achieve political and economic stability. Afghanistan, which is located in the middle of states such as China, India, Central Asia and Iran and has been occupied by other states and global powers throughout history due to this important strategic location, was occupied by the United Kingdom, which wanted to protect the Indian Empire from Russia in the 19th century. Anglo-Afghan Wars took place in the periods of 1838-42, 1878-80 and 1919-21 and the United Kingdom, who could not achieve any significant success in the last war, had to recognize Afghanistan. An era is about to come to an end in Afghanistan, which fought the Soviet Union for 10 years (1979-1989) and fought the USA for 20 years (2001-2021). After the US decided to withdraw from the country completely, the radical Islamist Taliban became the biggest force in Afghanistan.

With the withdrawal of the USA, as a result of the complete tak-over of power by the Taliban, a power vacuum was created in Afghanistan and the Khorasan branch of DAESH continued to exist in the country and became stronger. Security and economic risks affect the policies of actors such as China, Turkey, Russia, Iran and India and neighboring countries. The worst part is that the nation is in danger of facing poverty and hunger. Many aid organizations in the world continue their work in this manner. The taliban, who is seeking to be recognized by the world public, on the other hand, continues their policy with Qatar, not with Pakistan this time. There is also the change of the taliban here. Current developments worry Turkey, especially the immigration problem. It can be said that Turkey-Afghanistan relations have always been good. Turkey has always stood by the Afghan people by continuing its existence there. After the latest developments in Afghanistan, it is possible to see that the taliban held frequent meetings with the Turkish officials. Foreign Minister Mevlüt Çavuşoğlu answered the question about whether the government to be established in

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Afghanistan will be recognized or not. stressed that they must first see how the government will be formed. Turkey's duty to ensure the security of the Kabul airport is still being discussed on the agenda. While expressing that the Taliban are in favor of not having any foreign soldiers, including Turkish soldiers, in the country, they also demanded that Turkey, as a Muslim country, want to establish good relations and help. So, In this study, answers are sought for questions such as how Turkey's Afghanistan policy will be, what kind of decisions will be made. What kind of strategy should Turkey follow in Afghanistan and How will the relations between the two countries be shaped in the future?

Keywords: Afghanistan, Turkey, Taliban.

Introduction

If it is necessary to answer questions such as "Why is Afghanistan so important and why has it been constantly occupied by great powers?" While looking for answers to such questions, it is useful to look at the strategic position of Afghanistan. Looking at the world map, it will be seen that Afghanistan, located at the East-West and North-South crossing point of the Asian Continent, is the "key and heart of the Asian Continent" physically as well as strategically. Afghanistan, which is located between China, Central Asian Turkic Republics, Russia, Pakistan and Iran, is the only intersection point for exiting to Inner Asia, hot waters, Indian Sub-Continent and the Middle East. For this reason, the Persian Emperor, who had a policy of becoming a global power, Starting from (500 BC), Alexander the Great (320 BC) and Emir Timur (1400 AD), it is seen that global conflicts have been knotted on Afghanistan until today. For example, the "Great Game" used in international relations to describe the conflicts between Russia and England in the 19th century took place in Afghanistan. Russia invaded Afghanistan as it aimed, even after about a century, but faced the fierce reaction of Europe and the Islamic World, especially the USA. The energy importance of Afghanistan also stems from its potential transit route for oil and natural gas exports from Central Asia to the Arabian Sea (Şeyhanlioğlu, 2028).

Who Is The Taliban?

As mentioned above, When asked, "why is this strategically important country important to the Taliban, Or is the Taliban just guard of the Great Powers?" it is necessary to examine the emergence and goals of the Taliban. After the Soviet Union withdrew, just like today, there was a power vacuum in Afghanistan and security problems increased considerably, and the Mujahideen managed to repulse the government left behind by the Soviets. Afghanistan had

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

turned into a bloodbath. Due to these security problems, in 1994 a resistance was started with a group of madrasa students in Kandahar province under the leadership of Mullah Mohammed Omar to protect the sovereignty. In 1996, the Taliban took control of Afghanistan, albeit partially. After 5 years, after the events of September 11, the Taliban was eliminated as a result of the intervention of the USA. It would be wrong to say that the Taliban have been completely eliminated here. Because during the Karzai period, especially Ashraf Ghani, the Taliban continued to clash more actively with the Afghan army and NATO (Kuehn, 2018).

With the USA's withdrawal from Afghanistan on 31.8.2021, we see that the Taliban have completely taken over Afghanistan again. This created a power vacuum and caused many problems such as the death of most of the Afghan people by being shot by the US military while trying to escape with US planes, falling from planes, increasing security problems. The entry of the Taliban into the capital, Kabul, on August 15, while the US army was withdrawing, raised concerns about the plight of the Afghan people, especially women and children. World-renowned women activists and artists of Afghanistan expressed that a dark future awaits them with the advent of the Taliban and called for help. The words of the country's first female mayor, Zarifa Ghafari, "They will follow me and kill me. I can't leave my family. I'm waiting." (Üren, 2021).

We listened to the latest developments in Afghanistan from the director of the Vatandaran Turkmen magazine, Hacı Murat Kayı. as he reported: At the request of the USA, on August 14, 2021, Eşref Ghani had gathered in the capital for the police consultation. and the outcome was negative, President Ashraf gan decided not to make peace with the Taliban and to fight. After deciding to fight, he left the country without telling anyone. Other state officials who were aware of this had also transcended to flee the country. When the army was left without a head on August 15, some preferred to surrender, while others fled to neighboring countries. While the civil servants working in the state, who were not aware of it, hid in their homes, some of them took refuge in the Kabul airport to the NATO forces in order to leave the country due to the fear of the Taliban. The Taliban, who surrounded Kabul until 8 o'clock that day, managed to enter the presidential palace at 11 o'clock in the evening. Finally, reaching the Kabul airport, a small clash with the US soldiers took place. The nation continued to wait at the airport on August 31, the date of the last US soldier's withdrawal from Afghanistan. At that time, there were events such as explosions, shootings by the US military. Eventually, people could to escape. Although a general amnesty was declared for those who surrendered to the Taliban, the Taliban did not comply, killing some former commanders and statesmen and confiscating their

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

properties. When the Taliban disagreed over forming a government, the chief of the ISI came to reconcile. As a result of the withdrawal of NATO forces in accordance with the Doha Agreement (The USA- The Taliban Peace Agreement), two weeks later the Taliban declared their own cabinet. The expectation of the nation from the established government was good. but this expectation could not be met and the taliban cabinet could not be effective. The main reason for this is the economic crisis in the country. The secret behind the economic crisis is that the US used an opportunity to freeze it after the former government kept their own money, which the Afghan people deposited in the national bank, in US banks. This caused the Taliban to be unable to pay the salaries of state employees. Worse, the people who could not get their wages were forced to sell their household goods. they even agreed to sell their children, and there were some who killed themselves by hanging. It is the economic crisis that caused all of these events. Although many aid organizations of the world continue to help the Afghan people, the people are still starving, which proves that the aid is insufficient. In fact, the main problem is the recognition of the newly formed Taliban government and the freezing of money in the USA. To sum up, we can list the following as the main security problems since the Taliban came to the present; Ahmet Mesud's fight against the Taliban by building a resistance line, the conflicts between the Taliban and Dushanbe, the conflict between the Iranian border guards and the Taliban militants, the clashes between the Pakistani soldiers and the Taliban on the border, the strengthening of the hearing and the clash with the Taliban, and finally, the continuation of the suicide bombers. On the next page, Turkey-Afghanistan relations will be discussed.

Post-Taliban Turkey-Afghanistan Relations And Possible Scenarios

Turkey-Afghanistan relations have always followed a good course. Turkey has always stood by the Afghan people. According to the 2020 Activity Report of the Ministry of Foreign Affairs, Turkey; The development aid that has been carried out in Afghanistan since 2004, exceeding 1.1 billion USD as of 2020, is among the largest foreign aid programs Turkey has ever carried out to a foreign country. Aids are mostly concentrated in the fields of education, infrastructure and health (T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, 2020). The spokesperson of the Taliban, who made evaluations to TRT Arabi, stated that the Kabul airport is under the responsibility of Afghans and that they would consider any other attitude as an intervention in the internal affairs of the country, and stated that they did not want any foreign soldiers. “Turkey is our brother, we have many common points based on faith. Saying that we want to establish good relations with Turkey and we need Turkey's help. This is hopeful for both sides (Hürriyet, 2021).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Turkey's role is important in the operation of the Kabul Airport. After the meetings in Doha, the joint delegation consisting of Turkish and Qatari officials will be in the capital of Afghanistan, Kabul, and will discuss the agreement on the operation of the airport with the officials of the Interim Government of Afghanistan; It was noted that the Afghan side would receive information about their demands and expectations. FROM THE resources obtained, this agreement was signed during the visit of Turkish Foreign Minister Mevlüt Çavuşoğlu to Doha for the seventh Turkey-Qatar High Strategic Committee Meeting on 7 December. (TRT WORLD, 2021). According to Tolo news reports, information has been obtained that a total of 5 airports, especially the Kabul airport, will be operated within the framework of the cooperation between Turkey and Qatar and that these negotiations are still ongoing. Although there is also the information that the officials from Turkey and Qatar came from tribes, there is also the information that the Afghan authorities view this agreement positively and are hopeful (Rahimi, 2021). We believe that the relations between the two countries will continue as usual because Turkey is the country that won the hearts of the Afghan people. Turkey has always healed the wounds of the Afghan people and gained their trust. For this reason, we cannot pass without saying that the Afghan people always want to see Turkey there. Of course, Turkey's burden is heavy in this regard. It is not clear whether Turkey will recognize the new government or not.

References

- Hürriyet, (2021 Nov5). Taliban: Türkiye ile iyi ilişkiler istiyoruz. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/taliban-turkiye-ile-iyi-iliskiler-istiyoruz-41857743> (Accessed of date: 26.12.2021).
- Kuehn, F. (2018). Taliban history of war and peace in Afghanistan. *Incremental Peace In Afghanistan*. https://rc-services-assets.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/9_Kuehn_Incremental-Peace-in-Afghanistan-36-41.pdf (Accessed of date: 26.12.2021).
- Rahimi, G. (2021 December 25). Negotiations over kabul airport continue. *Tolo News*. <https://tolonews.com/afghanistan-176032> (Accessed of date: 26.12.2021).
- Şeyhanlıoğlu, H. (2008). 18. Yüzyıldan günümüze kadar Afganistan'ın jeostratejik önemi. *T.C. Türk İşbirliği Ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı*, 61-82. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/421919> (Accessed of date: 25.12.2021).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, (2020). *2020 yılı idare faaliyet raporu*. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/Q8XRI+2020-idare-Faaliyet-Raporu_Disisleri.pdf (Accessed of date: 26.12.2021).

TRT WORLD, (2021 december 23). *Turkiye, Qatar sign deal to jointly operate Kabul airport*. <https://www.trtworld.com/turkey/turkiye-qatar-sign-deal-to-jointly-operate-kabul-airport-52930> (Accessed of date: 26.12.2021).

Üren, Ç. (2021, August 19). *Taliban'dan önce ve sonra: Afganistan'da kadınlar neyle karşı karşıya?. Independent Türkçe*.

[https://www.indyturk.com/node/401151/d%C3%BCn%C3%BCn-ve-sonra-afganistanda-kad%C4%B1nlar-neyle-kar%C5%9F%C4%B1-kar%C5%9F%C4%B1](https://www.indyturk.com/node/401151/d%C3%BCn%C3%BCn%C3%BCn-ve-sonra-afganistanda-kad%C4%B1nlar-neyle-kar%C5%9F%C4%B1-kar%C5%9F%C4%B1) (Accessed of date: 26.12.2021).

Yazıcı, O. (2012). *Afganistan'ın jeopolitik önemi*. *Doğu Kitabevi* 0, (3), 273-284. <https://www.idealonline.com.tr/IdealOnline/lookAtPublications/paperDetail.xhtml?uId=19065> (Accessed of date: 24.12.2021).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

MAKING NEOCLASSICAL REALISM REALIST AGAIN: A CRITICAL REVIEW OF THE NEOCLASSICAL REALIST LITERATURE ON TURKISH FOREIGN POLICY

Özgür ÖZTÜRK

Arş. Gör.

Aksaray Üniversitesi

Realism in general and neoclassical realism in particular have been under siege. First, neorealism was criticized that it is experiencing degenerating theoryshifts rather than progressive ones (Vasquez, 1997). Then, neoclassical realism as a flourishing realist foreign policy approach failed to put an end to the criticisms as critics stroke back that “recent realist scholarship unwittingly throws the realist baby out with the neorealist bathwater” (Legro & Moravcsik, 1999, p. 7) and it “should be abandoned” (Narizny, 2017, p. 188). Moreover, even realists targeted each other. For instance, Walt (2002, p. 211) criticized neoclassical realists that they tend to “incorporate domestic variables in an ad hoc manner” and fail to “identify when these variables will exert greater or lesser effects.”

The particular criticism of neoclassical realism stresses that neoclassical realists cannot take preferences and ideas seriously. Realism adopts top-down analytic method, the argument goes, and only bottom-up theories such as liberalism can consider preferences and ideas (Legro & Moravcsik, 1999). Although realists characterized the criticism as an attempt to “stir up needless religious wars” (Feaver et al., 2000, p. 169), to “discredit the realist credentials of virtually every living, self-styled realists” (Feaver et al., 2000, p. 174) and to present an “inaccurate caricature of neoclassical realism (Fiammenghi et al., 2018, p. 197),” the debate that revolved around neoclassical realism set the ground for neoclassical realists to explain how a determinate, coherent, and distinct neoclassical realist analysis could be crafted (Christensen & Snyder, 1997; Feaver et al., 2000; Fiammenghi et al., 2018; Götz, 2021; Lobell et al., 2009; Rathbun, 2008; Ripsman et al., 2016; Schweller, 1997, 2003).

Following the criticisms, neoclassical realists underlined that a neoclassical realist analysis could take preferences and ideas seriously in certain circumstances (Lobell et al., 2009; Rathbun 2008; Ripsman et al., 2016). Neoclassical realism is a top-down theory that gives causal primacy to system-level forces, and preferences and ideas take the backseat. However, foreign policy behaviors may either fail to adapt to structural constraints or do so in a distinct way since

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

“systemic pressures must be translated through intervening variables at the unit level” (Rose, 1998, p. 146). In this context, neoclassical realists demonstrate that when preferences and ideas outweigh international constraints, foreign policy behaviors may result in under-balancing (Schweller, 2006), under-expansion (Zakaria, 1996), over-expansion (Snyder, 1991), or extra-regional hegemony (Layne, 2006). Neoclassical realists also contend that states may determine their foreign policy choices parallel to structural incentives but preferences and ideas could shape the style of the foreign policy behavior or its timing (Dueck, 2008; Götz, 2021, p. 5; Ripsman et al., 2016, p. 29). Thus, neoclassical realists properly specify the certain circumstances wherein preferences and ideas intervene to preserve the coherence and distinctiveness of neoclassical realism.

The present article reviews the growing number of neoclassical realist studies on Turkish foreign policy in a critical manner. It asks the question of whether that literature pays attention to the paradigmatic boundaries of neoclassical realism or not. The article contends that the literature fails to preserve the coherent and distinct character of neoclassical realism since it results in either liberal or structural analysis of Turkish foreign policy. The reason for the theoretically inaccurate analyses is either excessive and indeterminate tendency on permissive structure argument or inaccurate conceptualization of intervening variables.

The article consists of three sections. The first section defines the main tenets of neoclassical realism. It will be argued that neoclassical realism is a top-down theory that could incorporate preferences and ideas in a realist manner. The second section criticizes the neoclassical realist literature on Turkish foreign policy that it violates neoclassical realism’s paradigmatic boundaries and undermines its coherent and distinct logic as a result. The final section presents a case study on Turkish foreign policy to demonstrate how a neoclassical realist analysis could be crafted properly. The article concludes that further rigorous neoclassical realist research should be done to help the paradigm to break the siege.

Keywords: neoclassical realism, international relations theory, Turkish foreign policy

References

- Aydınlı, E. & Erpul, O. (2021). Elite Change and the Inception, Duration, and Demise of the Turkish-Israeli Alliance. *Foreign Policy Analysis*, 17(2), oraa021.
- Christensen, T. J., & Snyder, J. (1997). Progressive Research on Degenerate Alliances. *American Political Science Review*, 91(4), 919-922.
- Dueck, C. (2008). *Reluctant Crusaders: Power, Culture and Change in American Grand Strategy*. Princeton University Press.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

- Feaver, P. H., Hellman, G., Schweller, R. L., Taliaferro, J. W., Wohlforth, W. C., Legro, J. W., & Moravcsik, A. (2000). Brother Can You Spare a Paradigm? (Or Was Anybody Ever a Realist?). *International Security*, 25(1), 165-193.
- Fiammenghi, D., Rosato, S., Parent, J. M., Taliaferro, J. W., Lobell, S. E., Ripsman N. M., & Narizny, K. (2018). Correspondence: Neoclassical Realism and Its Critics, *International Security*, 43(2), 193-203.
- Götz, E. Neoclassical Realist Theories, Intervening Variables, and Paradigmatic Boundaries. *Foreign Policy Analysis*, 17(2), oraa026.
- Gülmez, S. B. (2020). From indifference to independence: Turkey's shifting Cyprus policy in the 1950s. *Middle Eastern Studies*, 56(5), 744-758.
- Han, A. K. (2013). Paradise Lost: A Neoclassical Realist Analysis of Turkish Foreign Policy and the Case of Turkish-Syrian Relations. In R. Hinnebusch & Ö. Tür (Eds.), *Turkey-Syria Relations: Between Enmity and Amity* (pp. 55-69). Ashgate.
- İşeri, E. & Dilek, O. (2011). The Limitations of Turkey's New Foreign Policy Activism in the Caucasian Regional Security Complexity. *Turkish Studies*, 12(1), 41-54.
- Kardaş, Ş. (2021). Revisionism and Resecuritization of Turkey's Middle East Policy: A Neoclassical Realist Explanation. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 23(3), 490-501.
- Layne, C. (2006). *The Peace of Illusions: American Grand Strategy from 1940 to the Present*. Cornell University Press.
- Legro, J. W., & Moravcsik, A. (1999). Is Anybody Still a Realist? *International Security*, 24(2), 5-55.
- Lobell, S. E., Ripsman, N. M., & Taliaferro, J. W. (2009). *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge University Press.
- Mencutek, Z. S., Aras, N. E. G. & Coskun, B. B. (2020). Turkey's Response to Syrian Mass Migration: A Neoclassical Realist Analysis. *Uluslararası İlişkiler*, 17(68), 93-111.
- Narizny, Kevin. (2017). On Systemic Paradigms and Domestic Politics: A Critique of the Newest Realism. *International Security*, 42(2), 155-190.
- Ovalı, Ş. & Özdikmenli, İ. (2020). Ideologies and the Western Question in Turkish Foreign Policy: A Neo-classical Realist Perspective. *All Azimuth*, 9(1), 105-126.
- Özdamar, Ö. & Devlen, B. (2019). Man vs. the System: Turkish Foreign Policy After the Arab Uprising. In R. Belloni, V. D. Sala & P. Viotti. *Fear and Uncertainty in Europe: The Return to Realism?* (pp.177-195). Palgrave Macmillan.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

- Rathbun, B. (2008). A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism. *Security Studies*, 17(2), 294-321.
- Ripsman, N. M., Taliaferro, J. W., & Lobell, S. E. (2016). *Neoclassical Realist Theory of International Politics*. Oxford University Press.
- Rose, G. (1998). Review: Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy. *World Politics*, 51(1), 141-172.
- Schweller, R. L., (1997). New Realist Research on Alliances: Refining, Not Refuting, Waltz's Balancing Proposition. *American Political Science Review*, 91(4), 927-930.
- Schweller, R. L. (2003). The Progressiveness of Neoclassical Realism. In C. Elman & M. F. Elman (Eds.), *Progress in International Relations Theory: Appraising the Field* (pp. 311-347). MIT Press.
- Schweller, R. L. (2006). *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*. Princeton University Press.
- Snyder, J. (1991). *Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition*. Cornell University Press.
- Şahin, M. (2020). Theorizing the Change: A Neoclassical Realist Approach to Turkish Foreign Policy. *Contemporary Review of the Middle East*, 7(4), 1-19.
- Vasquez, J. A. (1997). The Realist Paradigm and Degenerative versus Progressive Research Programs: An Appraisal of Neotraditional Research on Waltz's Balancing Proposition. *American Political Science Review*, 91(4), 899-912.
- Walt, S. M. (1997). The Progressive Power of Realism. *American Political Science Review*, 91(4), 931-935.
- Walt, S. M. (2002). The Enduring Relevance of the Realist Tradition. In I. Katznelson & H. Milner (Eds.), *Political Science: State of the Discipline III* (pp. 197-234). W. W. Norton.
- Yeşilyurt, N. (2017). Explaining Miscalculation and Maladaptation in Turkish Foreign Policy towards the Middle East during the Arab Uprising: A Neoclassical Realist Perspective. *All Azimuth*, 6(2): 65-83.
- Yılmaz, S. (2021). A Government Devoid of Strong Leadership: A Neoclassical Realist Explanation of Turkey's Iraq War Decision in 2003. *All Azimuth*, 10(2), pp. 197-212.
- Zakaria, F. (1996). *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role*. Princeton University Press.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

BEYOND THE CLASSIC DOMINATION APPROACHES: THE E- STATE INTO THE NATIONAL SECURITY

Soner KARAGÜL

Professor

Canakkale Onsekiz Mart University

Biga Faculty Of Economics And

Administrative Sciences

Department of International Relations

sonerkaragul@comu.edu.tr

Gülşah ÖZDEMİR

Assistant Professor

Balıkesir University

Burhaniye Academy of Applied Sciences

Department of International Trade

gulsah.ozdemir@balikesir.edu.tr

With the effect of globalization into the international system, the dependence of the actors on each other has increased to a great extent; therefore, no actor has the option of isolating himself within the system. It has been understood that globalization has brought about a great transformation in the field of security and that it is no longer possible to ensure security only with classical realist approaches. The transformation in the field of security has led to the diversification of threats and their evolution into a highly intangible one. In such an environment, the situation for nation states has become more complicated. The ability of nation states to ensure their own survival has been in direct proportion to their ability to cope with new and intangible threats.

With the effect of technological developments, the transformation of threat and security perceptions in the globalizing world, has introduced new conflict zones such as the concepts of cyber security and cyber threat. In addition to its manipulative consequences such as creating a perception of reality and influencing reality in the cyber space where states are more 'connected', this intangible treat can have some negative consequences such as disruptions in the functioning of various critical institutions and organizations.

Today, besides the large resources that countries allocate from their own budgets to provide cyber security, it is seen that the threat level of states increases faster than their defense capabilities. In today's world, where the areas of sovereignty have undergone a great change, the idea of cyber world domination has emerged as a new domain of hegemony. The main actors' priority to have cyber warfare tools beyond conventional weapons has emerged as the national cyber security strategies that states are rapidly starting to realize.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

It is a great necessity for states to adopt an "active defense model" in order to prevent information leaks that may occur against them at any time and to prevent the blocking of vital systems such as education and health. And this is the most acceptable method in the perspective of changing security perceptions. Our study has taken form within the framework of the problematic of "*Is there a national definition of cyber security in terms of security perceptions of states*" against the ever-changing threats of the cyber world. According to the principle of protecting public institutions and organizations of the state, the measures taken by the states through the national cyber security strategy documents are examined. In this context, within the framework of the 'cyber domination theory', the activities of states in cyber space for conflicts using technological tools were discussed. The state of being active in cyberspace, which is another dimension of security today, has been evaluated as active-passive defense.

Keywords: Cyber Security, Cyber Treat, Active Defence, Strategy Documents

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi

10.00 – 11.30

2. SALON

5. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Ayşegül BOSTAN

Çankırı Karatekin Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Arş. Gör. Sefa MERTEK	Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Göç ve Güvenlik: AB'nin Türkiye'ye Yönelik Sığınmacı Politikası Ekonomik Hegemonyanın Bir Sonucu Mudur?
Dr. Ayşegül BOSTAN	Çankırı Karatekin Üniversitesi	Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Türk Gençlerin Algısı: Çankırı Örneği
Batuhan Erdi ŞAHİN	Karabük Üniversitesi	Doğu Akdeniz'de Göç ve Güvenlik: Türkiye'nin Düzensiz Göç ve İnsan Ticareti İle Mücadelesinde Uluslararası Göç Örgütü'nün Rolü
Ayşegül YAZAR	Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Sığınmacılara Toplumsal Çatışma Açısından Bakmak: Türkiye'deki Sığınmacılar Üzerinden Bir İnceleme

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

GÖÇ VE GÜVENLİK: AB'NİN TÜRKİYE'YE YÖNELİK SIĞINMACI POLİTİKASI EKONOMİK HEGEMONYANIN BİR SONUCU MUDUR?

Sefa MERTEK

Arş. Gör./ Dr. Öğrencisi

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

sefamertek@gmail.com

Göç çalışmalarına ilgi yeniden canlanmış olsa da güvenlik ve hegemonya bağlamında fazla ilgi gösterilmemiştir. Dahası göç genel anlamıyla ele alınsa da son on yılda sığınmacı alanında meydana gelen gelişmeler, ülkelerin sığınmacı konusuna özel bir ilgi göstermelerine yol açmıştır. Sığınmacılar konusuna eğilen devletler, genel anlamda ulus devlet ya da insani yardım açısından sığınmacı konusuna yaklaşmışlardır. Ulus devlet yaklaşımını benimseyen devletler, sığınmacı konusunu ülkeleri için güvenlik sorunu olarak değerlendirirken insani yardım açısından yaklaşan devletler, sığınmacılara güvenlik sorunu olarak yaklaşmayıp onların hayatta kalmalarını amaçlamıştır. Sığınmacıların bir güvenlik sorunu olarak görülüp görülmemesinde ise ekonomik hegemonyanın rolü göz ardı edilmiştir. Bu açıdan Avrupa Birliği (AB) ile Türkiye'nin sığınmacı meselesine yaklaşımları, ulus devlet ve insani yardım mantığını oldukça net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın amacı, AB'nin sığınmacı politikasının ulus devlet yaklaşımını benimsemiş bir ekonomik hegemonyaya dayalı olup olmadığını incelemektir. Çalışmada, AB ile Türkiye arasında ekonomik açıdan çeşitli anlaşmalar olduğu için AB'nin sığınmacı politikası Türkiye ile karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Dolayısıyla Türkiye'nin insani yardım yaklaşımını benimsemesinin bilinçli bir tercih mi yoksa AB'nin ekonomik hegemonyasından kaynaklanan bir durum mu olduğu araştırılacaktır. Sonuç olarak AB, ekonomik hegemonya ile Türkiye'nin Avrupa'ya açılan sınırlarından sığınmacı geçişini engelleyerek kendi güvenliğini sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hegemonya, AB, Sığınmacı, Türkiye, Göç

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

SURİYELİ SIĞINMACILARA YÖNELİK TÜRK GENÇLERİN ALGISI: ÇANKIRI ÖRNEĞİ

Ayşegül BOSTAN

Araştırma Görevlisi Dr.

Çankırı Karatekin Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

abostan@karatekin.edu.tr

Bu çalışmanın amacı Türk gençlerinin Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılara karşı olumlu ve olumsuz algılarının hangi platformlar üzerinden üretildiğini saptamaktır. Böylece Suriyeli sığınmacıların Türk toplumu ile uyumunun (entegrasyon) sağlamasındaki engeller tespit edilecek ve bu engellere karşı çözüm önerileri üretilecektir. Bu çalışma iki araştırma sorusunu barındırmaktadır: (1) Türk gençlerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz algısı var mıdır? (2) Eğer varsa, bu olumsuz algı hangi platformlar üzerinden zuhur etmektedir. Bu araştırma soruları baz alınarak dört tane yönlü hipotez geliştirilmiştir. Bunlar; H1: Türk gençlerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz bir algısı vardır. H2: Türk gençlerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik bu olumsuz algısı daha çok ekonomik kategori üzerinden zuhur etmektedir. H3: Türk gençlerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik bu olumsuz algısı siyasi/politik kategorisi üzerinden zuhur etmektedir. H4: Türk gençlerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik bu olumsuz algısı sosyokültürel kategori üzerinden zuhur etmektedir. Bu hipotezlerin test edilmesi için seçilen araştırma yöntemi anket çalışmasıdır. Bu çalışmada kullanılan anket, Birleşmiş Milletler bünyesinde faaliyet gösteren Dünya Gıda Programı tarafından Suriyeli sığınmacılara yönelik algının ölçülmesi için hazırlanmıştır. Çankırı ili içinde yaşayan tüm gençler ile görüşebilme imkânı olmadığından evrenden örneklem seçilmiş ve kartopu örneklem türü kullanılmıştır. Bu anket çalışması 2018 yılında Çankırı ili sınırları içerisinde yaşayan 108 üniversite öğrencisi (n=108 ve ortalamayaş= 20.5) ile yüz yüze yapılmıştır. Datalar sahadan gönüllülük esasına göre toplanmıştır. Datalar SPSS üzerinden veri girişleri yapılarak analize tabii tutulmuştur. 26 soruyu içeren bu ankette ortaya çıkan bulgular şunlardır: Türk gençlerinin Suriyeli sığınmacılara karşı birtakım olumsuz algıları söz konusudur. Bu olumsuz algılar ekonomik açıdan değil, daha ziyade siyasi/politik ve sosyokültürel alanda ortaya çıkmıştır. Örneğin, Türk gençleri Suriyeli sığınmacıların kesinlikle Türkçe dilini öğrenmelerini

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

düşünürken aynı şeyin yani kendilerinin Arapça öğrenmelerine kesinlikle katılmamaktadır. Suriyeli sığınmacılara Türk pasaportunun kesinlikle verilmemesini düşünenlerin sayısı ise %64'dür. Bu rakam diğer sorulardan gelen yüzdelerden en yüksek oranını oluşturmaktadır. Ayrıca sığınmacıların her ne kadar Türkçe öğrenseler ve Türk hayat tarzını benimseseler bile kesinlikle Türk pasaportunun verilmemesi cevabı maalesef büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Bir diğer ilginç bulgu ise Türk gençleri sığınmacıların devlet okullarında ve kamu hastanelerinde hizmet almasına olumlu bakarken, onlarla aynı binada oturmaktan ise rahatsızlık duyacaklarını belirtmişlerdir. Fakat sığınmacıların sadece kamplarda yaşamasına da sıcak bakmamaktadırlar. Sığınmacıların devlet güvencesinde daha insani koşullarda yaşamaları gerektiği ve her türlü eğitim, sağlık gibi kamu hizmetlerinden faydalanmalarına olumlu baktıkları görülmektedir. Diğer bir bulguya göre Türk gençleri yaşadıkları muhitteki hayat pahalılığının sığınmacılar yüzünden arttığı konusunda kararsız kalırken, suç oranının artışında sığınmacıların payı olduğunu düşünmektedirler. Açıkçası suç oranlarının 'öteki'nin gelişimiyle arttığı algısı literatürde uzun zamandan beri yer almaktadır. Ayrıca Türk gençlerinin yaklaşık %64'ü sığınmacıların Türkiye'deki varlığının Türk toplumsal dokusunu olumsuz yönde etkileyebileceğini düşünmektedir. Sonuç olarak, Türk gençlerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz algısının kaynağı daha çok sosyokültürel ve politik/siyasi sebeplerden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda toplumsal kimlik, hayat tarzı, vatandaşlık ve Türkçe dili gibi başlıklar ön plana çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Göç, Türkiye, Suriyeli Sığınmacılar, Algı ve Toplumsal Entegrasyon

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

SIĞINMACILARA TOPLUMSAL ÇATIŞMA AÇISINDAN BAKMAK: TÜRKİYE'DEKİ SIĞINMACILAR ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Ayşegül YAZAR

Doktora Öğrencisi

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı

aysegulyazarr@gmail.com

Bu çalışma, toplumların birinci dereceden güvenliklerini tehdit eden bir unsur olarak algılanan toplumsal çatışma ve bu çatışmanın önüne geçebilmek açısından geliştirilen toplumsal temas hipotezi hakkındadır. Farklılıklar, çıkarlar temelinde birbirinden ayırmakta ve çatışmaları doğurmaktadır. Toplumsal çatışma için, yalnızca, farklı çıkarlara sahip toplulukların varlığı yetmemekte aynı zamanda farklı çıkarlara sahip toplulukların bunun bilincinde olmaları da gerekmektedir. Bu bağlamda, tarihsel olarak, farklı dönemlerde farklı toplumsal çatışma biçimleri gerçekleşmiştir. Bu biçimlerin ortaya çıkmasında en önemli etken, modernleşme ile birlikte gelen ekonomik dönüşümler ve toplumsal değişimdir. Bu çalışmada amaç, toplumsal çatışmaların farklı nedenleri olduğuna vurgu yapmak ve çatışmanın farklı biçimlerinin neler olduğunu ortaya koymaktır. Aynı zamanda toplumsal temas hipotezinin çatışmayı önlemede işlevsel olup olmadığına değinmek de çalışmanın amaçları arasındadır. Çalışmanın ilk bölümünde kuramsal olarak toplumsal çatışmanın aldığı biçimler tartışılacak; ikinci bölümünde, toplumsal çatışmanın sanayi toplumlarından günümüze değin gelen gelişimi ayrıntılı olarak ele alınacak; son bölümünde ise toplumsal çatışmalara bir çözüm olarak sunulan toplumsal temas hipotezi incelenecek ve Türkiye’de bir “öteki” olarak algılanan Suriyeli sığınmacılar üzerinden hipotezin, işlevselliği sorgulanacaktır.

Çatışma, en az insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Sosyal bilimlerde tarihsel dönemlere ve onu yorumlayanlara göre farklı anlamlarla ifade edilen bu kavram, bir yönüyle işlevsel ve bütünleşmeyi sağlayıcı, bir yönüyle de toplumsal yapının bozulmasına neden olduğu düşünüldüğünden olumsuz bakış açılarıyla ele alınmıştır. İlk bölümde klasik kuramcılarının toplumsal çatışmaya yükledikleri anlama değinilmiştir. Bu bağlamda, çatışma kavramına olumlu anlamlar atfeden George Simmel, çatışmanın toplum bilimsel açıdan önemine yeterince değinilmediğine dikkat çeker ve insanlar arasındaki her karşılıklı etkileşim bir toplumsallaşma ise çatışmanın da bir toplumsallaşma olarak görülmesi gerektiğini ifade eder (Simmel, 1999: 29-32). Çatışma konusunda belki de en makro teorinin sahibi olan Karl Marks, kapitalist bir

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

düzene geçmiş olan sanayi toplumlarının üretim araçlarına ve sermayeye sahip olan sınıflarca idare edildiğini söyler. Bu toplumda işçi sınıfı olarak tanımladığı proletaryanın, endüstri devriminin sonucunda yaptıkları ürünlerden uzaklaşarak, kontrol edemedikleri bir yapının küçük bir ögesi olarak kendi üretme duygusu ve emeğinden yoksun kalması ile yaşadığı durumun, Marks'ın deyişiyle “yabancılaşma”nın kolayca şiddet ve çatışma içine bireyleri çekebileceğini öngörür. Bu teoride çatışmanın temeli ekonomiktir ve çatışmanın değişmeyen iki tarafına vurgu yapılır. Kendi emeklerinin sömürülmesine başkaldırması gereken işçi sınıfı ve işçi sınıfının emeği üzerinden kar ile kazanç sağlayarak sermayelerini genişleten kapitalist sınıf. (Marks, 2009: 129-141; Marks, 1977: 223-225). Çatışmayı, Marksist teorideki gibi sert ve yıkıcı boyutta olmasa da, iktidarı ele geçirme amaçlı farklı statü ve ekonomi gruplarının verdikleri mücadele olarak tanımlayan, Max Weber'in sınıf tanımı başlangıçta Marks ile benzerdir çünkü her ikisinde de maddi mülkiyetin varlığı ve yokluğu bütün sınıf durumlarının temel kategorileridir (Weber, 2012: 293). Ancak, işçi sınıfını tanımlarken kendi içinde bir homojenlikten bahsetmeyen Weber'e göre, mülkiyet sahipleri mülkiyetin türüne göre yeni bölümlere ayrılırken mülk sahibi olmayan işçi sınıfı da hizmet ve becerilerinin türlerine göre farklılaşır. Dolayısıyla çatışma da yalnız ekonomik temelli değil toplumsal statüler temelli bir boyuta taşınmış olur. Çünkü işçiler de kendi içlerinde farklı statü konumlarını işgal etmektedir (Weber, 2012: 293-295).

Çalışmanın ikinci bölümünde, söz konusu çatışma teorilerinin günümüz toplumları açısından nasıl değişim gösterdiği incelenmiştir. Bu noktada, toplumsal çatışmayı ele alan sosyoloji içindeki bir başka isim Ralf Dahrendorf'tur. Dahrendorf, Marks'ın sınıf üzerinden tanımladığı ekonomik çatışması ile Weber'in iktidar ve statü kuramlarını birleştirerek siyasi, ekonomik, kültürel olabilen, toplumsal konular çevresinde toplanmış farklı grupların çıkar çatışmasına işaret eder (Tittenbrun, 2013: 119). Ona göre, çatışmanın ekonomiyle ve ekonomik ilişkilere göre şekillenen sınıf yapılarıyla ilişkileri bulursa bile en temelde çatışma, güç ve iktidar ilişkileri etrafında temellenen sosyolojik bir olgudur. Bu yüzden Dahrendorf'a göre, toplumsal bir olgu olarak çatışmanın dayandığı temel toplumsal kurum ekonomi değil, siyasettir. Çünkü siyaset, toplumdaki güç ilişkilerine kaynaklık etmekte ve yön vermektedir Böylece iktidara sahip olanlarla olmayanlar arasında bir farklılaşma meydana gelmektedir. İktidara sahip olanlar kendi güçlerini muhafaza edecek bir toplum yapısının sürdürülmesine uygun olan otorite dengesini toplumda oluşturmaya çalışmışlardır (Dahrendorf, 1988: 150; Dahrendorf, 1959: 201; Wallace ve Wolf, 2012: 176-177). Toplumlarda bir çatışma eğilimi var olduğunu savunan Dahrendorf, güçlü olsun ya da olmasın toplulukların kendi çıkarlarını koruma eğiliminde

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

olduklarını ve bu çıkarların zorunlu olarak birbirinden farklı olduklarını iddia etmiştir (Wallace ve Wolf, 2012: 176). Günümüz çatışma kuramları içinde ismi önemli olarak kabul edilen Randall Collins ise, Marksizm'in sınıf merkeziliğinin ötesine geçip Weberyen statü ve güç mücadelesini yeni bir bakış açısıyla ele alır. Collins'e göre, çatışmanın eksenini, tabakalar arasındadır ve tabakaları da gruplar, etnisite ve eğitim durumu gibi değişkenler belirlemektedir. Collins, çatışmanın kaynağını, bazen kültür merkezli, bazen de refah merkezli ya da örgütsel güç merkezli olan grupların arasındaki mücadele olarak tanımlamıştır (Collins, 1975/2009: 263-274). Lewis Coser ise, çatışmaya olumlu anlam atfederek, çatışmayı, toplumun dengesini sağlayıcı bir unsur olarak ele alır ve çatışmanın, topluluk norm ve değerlerini yeniden üretirken aynı zamanda gruplar ve topluluklar arasındaki sınırları da belirleyen bir kavram olduğunu dile getirir. Çatışmanın yaşanmadığı bir toplumun, dinamik yapısının zarar göreceğini ve değişime karşı kaybedeceğini ifade eder. Aksine çatışmaların kurumsal hale geldiği toplumların ise, dönüşümler karşısında alınacak şekillerin bir provası yapılacağından her daim toplumsal değişmelere ayak uydurabilecek bir yapıya sahip olacağını ve bütünleşeceğini belirtir (Coser, 1957: 197; Swingewood, 1998: 290).

Çalışmanın son bölümünde toplumsal çatışmayı önleyebilmek adına öne sürülen bir hipotez olan toplumsal temas hipotezi incelenmiş ve bu hipotezin Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacılarla olan ilişkide ne kadar işler olduğu sorgulanmıştır. Temas hipotezi, sosyal mesafenin artmasını önlemek için ve nihayetinde toplumsal çatışmanın önüne geçmek üzere, 1950'li yıllarda ortaya atılmıştır. Toplumsal temas, önyargı ve çatışma ile başa çıkmanın en önemli araçlarından biri olarak kabul edilir ve farklı toplumsal gruplardan bireylerin birbirleriyle temas kurması, sosyal etkileşimde bulunması anlamına gelir (Pettigrew 1998: 72). Birbirine düşman olan grupların temsilcilerinin rahatça ve dostça bir ortamda bir araya gelmesi ve insani ilişkiler kurması sonucunda iyi ilişkiler geliştirilebileceğine ve çatışmaya olan bakış açılarının değişebileceğine inanılır. Ancak görünürde çok açık olan bu hipotezle ilgili yapılan araştırmalar, bu önermenin her zaman geçerli olmadığını göstermektedir. Sığınmacıların 3.738.032 gibi bir nüfusa sahip olduğu Türkiye, temas hipotezinin her daim işe yaramadığını açıkça gösterir kanıtlara sahiptir (<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>, (30.11.2021)).

Türkiye'de pek çok farklı kurumun Suriyeli sığınmacılara yönelik yaptığı çalışmaların sonuçları göstermektedir ki sığınmacılara yönelik yıllar içerisinde toplumsal temas artsa dahi olumsuz anlamda değişen bir algı mevcuttur (Yaygın Eğitim Vakfı, 2015; İltica ve Göç Araştırma Merkezi, 2013; Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi, 2015; Cengiz, 2015).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Sığınmacıların geldikleri ilk yıllarda “misafir” olarak algılandıkları, ancak kalıcı olmaya başlamalarıyla birlikte “öteki” olarak adlandırıldıkları gözlemlenmektedir (Kuşçuoğlu, 2019: 99). Bu durumdan hareketle ifade edebiliriz ki, toplumsal temas her zaman olumlu tutum değişiklikleriyle, sonuçlanmamakta aksine, bazı durumlarda önyargıları ve grupların birbirlerine karşı duydukları düşmanca tutumları pekiştirmektedir (Çuhadar, 2018: 256). Son dönemlerde yapılmış bir çalışmada Suriyelilere karşı kültürel anlamda yakınlık hissi çarpıcı şekilde, olumsuz anlamda çok düşük bir oranda kalmıştır (Erdoğan, 2014; Erdoğan, 2017). Toplumsal temasın hangi koşullar altında çatışmayı besleyici, hangi koşullar altında önleyici bir etkide bulunduğunu anlamak adına pek çok çalışma mevcuttur. Bunların ilki ve en önemlisi Gordon Allport tarafından yapılmıştır. Allport, toplumsal temasın, birbirine statü olarak eşit kişilerce sağlandığı ve bu kişilerin ortak bir amaç doğrultusunda bir araya geldikleri durumlarda olumlu bir sonuç ortaya koyacağından bahseder. Ona göre, kişiler arasında bir tür bağımlılık veya iş birliği gerektiren bir durum varsa ve taraflar arasındaki ilişki diğer kurumlar ve çevre tarafından da desteklenirse toplumsal temas hipotezi işe yarayabilecektir (Allport: 1954: 281). Sonuç olarak, toplumsal çatışmanın tarihsel olarak değişen mahiyetinin ne olduğunun detaylı olarak ortaya konması ve onun önüne geçebilmek adına geliştirilen temas hipotezinin, ne gibi durumlarda kurgulanıp kullanılması gerektiği toplumsal güvenlik ve geliştirilecek olan siyasi politikalar açısından oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal çatışma, çatışmacı teoriler, toplumsal temas hipotezi.

Kaynaklar

Allport G. (1954). *The Nature of Prejudice* Perseus Books, Cambridge, MA.

Cengiz, D. (2015). *Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri ve Yerel Halkın Algısı: Kilis örneği*. Turkish Studies. 10 (2), 101-122.

Collins, R. (1975/2009). *Conflict Sociology*. Paradigm Publishers, Londra.

Coser, L. (1957). *The Functions of Social Conflict*. The Free Press, New York.

Çuhadar, E. (2018). *Toplumsal Temas: Önyargı ve Ayrımcılığı Önlemek İçin Bir Sosyal Değişim Aracı Olarak Kullanılabilir mi?*. Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi.

Dahrendorf, R. (1959). *Class and Class Conflict in Industrial Society*. Stanford University Press.

Dahrendorf, R. (1988). *Citizenship and The Modern Social Conflict*. In 1688–1988 (pp. 112-125). Palgrave Macmillan, London.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Erdoğan, M. (2014/2017). *Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Uygulama ve Araştırma Merkezi (HÜGO).

<http://fs.hacettepe.edu.tr/hugo/dosyalar/Suriyeliler%20Barometresi%20Y%C3%B6netim%20Kongresi%202014-2017%20Zetisi.pdf> (02.12.2021).

İltica ve Göç Araştırma Merkezi. (2013). *Sivil toplum örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli mülteciler için yaptıkları çalışmalarla ilgili rapor*. Ankara.

Kuşçuoğlu, N. D. (2019). *Misafirden Ötekiye: Samsun'da Suriyeli Algısı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.

Marks, K. (1977). *Capital*. Progress Publishers, Moskova.

Marks, K. (2009). *Critique of Hegel's Philosophy of Right*. Cambridge University Press.

Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkisi*.

Pettigrew, T. (1998). *Inter-group Contact Theory*. Annual Review of Psychology 49.

Simmel, G. (1999). *Çatışma Fikri ve Modern Kültürde Çatışma*. Çev. Ahmet Aydoğan, İz Yayıncılık.

Swingewood, A. (1998). *Cultural Theory and the Problem of Modernity*. Macmillan Education. Library of Congress Cataloging in Publication Data.

Tittenbrun, J. (2013). *Anti-Capital: Human, Social and Cultural*. Routledge.

Yaygın Eğitim Vakfı. (2015). *Irkıçılık ve Yabancı Düşmanlığı Mevcut Durum Analizi*

Wallace, Ruth A. ve Wolf, A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları: Klasik Geleniğin Genişletilmesi*. Çev. Leyla Elburuz, M. Rami Ayas, Doğu Batı Yayınları, Ankara.

Weber, M. (2012). *Ekonomi ve Toplum*. Cilt 1, Çev. Latif Boyacı. İstanbul: Yarı Yayınları.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

DOĞU AKDENİZ'DE GÖÇ VE GÜVENLİK: TÜRKİYE'NİN DÜZENSİZ GÖÇ VE İNSAN TİCARETİ İLE MÜCADELESİNDE ULUSLARARASI GÖÇ ÖRGÜTÜNÜN ROLÜ

Batuhan Erdi ŞAHİN
Yüksek Lisans Öğrencisi
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Bölge Çalışmaları ABD
batuhanerdisahin@gmail.com

Göç olgusu, temel olarak bir güvensizlik durumunun sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların; sosyal, ekonomik veya siyasal sebeplerden ötürü bulunduğu mevcut konumdan ayrılarak yer değiştirmesinin esas sebebi, güvensizlik halidir. Arap Baharı süreci ve sonrasındaki göç hareketliliği; yaşanan iç savaşlar doğrultusunda insanların güvenli bir yer arayışından kaynaklanmıştır. Takip eden süreçte 2010 yılı itibariyle güvenli yer arayışlarının artması transit ve hedef ülkelerin göç politikalarında değişikliğe gitmesine yol açmıştır. Değişen göç politikalarının arkasında birçok etken bulunmakla birlikte, öne çıkan iki husus bulunmaktadır, bunlar; düzensiz göç ve göçmen kaçakçılığıdır.

Türkiye, coğrafi konumu itibariyle; Arap Baharı sonrası yaşanan düzensiz göç hareketliliğinde hem hedef hem de transit ülke durumunda kalmıştır. Günümüzde Türkiye'nin transit veya hedef ülke durumunda kalmasının temel nedenleri, kaynak ülkeler ile olan coğrafi yakınlığı, Asya'dan Avrupa'ya geçiş noktasında yer alması ve ülkede yaşayan mevcut göçmen sayısıdır. Bu durum, Türkiye'nin düzensiz göç ve insan ticareti sorunu ile karşı karşıya kalmasına sebep olmaktadır. Suriye iç savaşından bu yana Türkiye, düzensiz göç ve göçmen kaçakçılığı ile mücadele etmektedir. Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre 2021 yılında 151.119 düzensiz göçmen yakalanmış, yine aynı tarih itibariyle 387 göçmen insan ticareti mağduru olmuştur. Düzensiz göç ve insan ticareti ile mücadelede göçmenlerin kullanmış olduğu rotalarda devletlerin güvenlik tedbirleri alması, yaşanan olumsuz senaryoların önlenmesinde elzemdir. Bu doğrultuda düzensiz göç ve insan ticareti ile mücadelede göç rotalarının bölge ülkeleri ve uluslararası örgütler ile iş birliğince güvenlik eksenli kontrol edilmesi önem arz etmektedir. Frontex raporlarına göre AB'ye kara veya deniz yoluyla geçişlerde sekiz ana rota bulunmakta, bu rotalar arasında ise en çok tercih edilen güzergâhın Doğu Akdeniz olduğu görülmektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Libya, Mısır, Suriye, İsrail ve Lübnan üzerinden Avrupa'ya gitmek isteyen göçmenler, Doğu Akdeniz rotasını sıklıkla kullanmakta, Türkiye ise bu rotada transit ülke konumunda kalmaktadır.

Diğer göç rotalarında olduğu gibi Doğu Akdeniz rotasında da düzensiz göçü ve insan ticaretini önleme amacıyla güvenlik eksenli iş birlikleri geliştiren Türkiye, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ile de özellikle Suriye krizinden itibaren sıkı bir iş birliği içerisinde çalışmaktadır. IOM, Göç İdaresi Başkanlığı başta olmak üzere; Jandarma ve Sahil Güvenlik Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve muhtelif bakanlıklarla ortak çalışmalar yürüterek Türkiye'nin göç yönetimine destek sağlamaktadır. Türkiye IOM ile; sınır yönetimi, düzensiz göç, yeniden yerleştirme ve hareket yönetimi, Suriye insani yardım programı ve insan ticareti ile mücadele başta olmak üzere birçok farklı alanda çalışmaktadır. IOM, Türkiye'yle birlikte düzensiz göçe karşı sınır güvenliğinin sağlanmasında destek olmakta, insan ticaretinin önlenmesinde ise daha spesifik iş birlikleri yürütmektedir. Bu iş birlikleri; önleme, koruma ve teknik iş birliği olmakla birlikte üç farklı şekilde gerçekleştirilmektedir. IOM ve Türkiye önleme programı kapsamında mağduriyetlerin oluşmasına engel olmak için farkındalık ve bilinçlendirme çalışmaları yürüterek kırılgan gruplara ve göç alanında çalışan ilgili kurumlara eğitimler düzenleyerek insan ticaretinin önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Koruma programında ise insan ticaretine maruz kalmış kişilere birtakım destekler sağlanmaktadır. Mağdura, koruma programı içerisinde yer alan hizmetlerle destek olunmakta ve menşei ülkelerine gönüllü geri dönmeleri ve yeniden uyum süreçlerinin sağlanması noktasında yardımcı olunmaktadır. IOM, koruma programında insan ticareti mağdurlarına barınma merkezlerinde; psikolojik, hukuki, sağlık veya güvenlik alanlarında uzman desteği sağlarken, aynı zamanda doğrudan finans yardımında da bulunmaktadır. Teknik iş birliği çalışmalarında ise IOM, sahip olduğu tecrübe, bilgi ve birikimlerini, bu alanda çalışan Türk kamu, kurum ve kuruluş personelleri ile paylaşarak, personellerin kavramlara, durumlara veya olaylara daha bilinçli yaklaşması için eğitimler düzenlemekte, kanunların veya prosedürlerin geliştirilmesinde ise teknik destek sağlamaktadır. Bu çalışmada; göç ve güvenlik ikilemine, Doğu Akdeniz'in göç rotaları arasındaki önemine, bölgeselleşme bağlamında ilgili uluslararası sözleşmelere anlaşmalara, protokollere, diyaloglara ve süreçlere, Türkiye'nin ise bu hususlardaki rolüne değinerek konunun açıklanması amaçlanmıştır. Çalışmada; Türkiye'nin düzensiz göç ve insan ticareti ile mücadelesinde yürütmüş olduğu politikalara, çıkarılan yönetmelik ve kanunlara son olarak ise IOM ile olan iş birliklerine değinilecektir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Anahtar Kelimeler: Doğu Akdeniz, Göç ve Güvenlik, Düzensiz Göç, İnsan Ticareti, Türkiye ve Uluslararası Göç Örgütü.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi

12.00 – 13.30

1. SALON

6. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Fikret BİRDİŞLİ
İnönü Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Fikret BİRDİŞLİ	İnönü Üniversitesi	The Old Rules, and New Tools For the Rising Powers: Russian “Hybrid” Threat For International Security, An Ontological Analysis On Crimean Case
Kyrylo DOVHOPOL	Ahi Evran Üniversitesi	A Comparative Analysis On Donbas and Crimea Crises: Neo-Classical Realist Perspectives
Dr. Adnan DAL	Fırat Üniversitesi	Soft-Balancing Through the Arctic Council: Chinese Engagement and Sino-Russia Cooperation in the Arctic Region
Doç. Dr. Mustafa Turgut DEMİRTEPE	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Regional Implications of the US Withdrawal From Afghanistan: New Wine in Old Bottles?
Dr. Otabek OMONKULOV	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

THE OLD RULES, AND NEW TOOLS FOR THE RISING POWERS: RUSSIAN “HYBRID” THREAT FOR INTERNATIONAL SECURITY, AN ONTOLOGICAL ANALYSIS ON CRIMEAN CASE

Fikret BİRDİŞLİ

Assoc.Prof.Dr.

İnönü University

Department of Political Science and International Relations

fikret.birdisli@inonu.edu.tr

The international area is shaped by the arrangement of the powers. This arrangement result from the determination of the place of the states in the power hierarchy which reflects the specification of the international system. Any changes in this hierarch are expressed as power transition. Power transition theory is a remarkable sub-theory of realism. It offers a dynamic and structural model for analyzing power politics in the international area. Besides it refers to the historical signposts for turning and cracking points in nation-states and alliance power profiles.

When looking at the period after the sixteenth century which thought that international systems have emerged power transition time coincides with the end of a great war between prominent states. For example, the Thirty years of war has ended by rising of Netherland hegemony and the emerging time of the territorial/nation-states. Napoleonic wars induced the rising of British hegemony and the dawn of the Concert of Europe as an international system. World War 1 and 2 led to the reign of American and Soviet hegemonies and the creation of the bi-polar system. Each of these episodes brings to light some rising power and fading of some others. this is a constructive effect of the wars on both the international system and echelon of states.

By Treaty of Locarno and Briand-Kellogg Pact states agreed not to use war to resolve "disputes or conflicts of whatever nature or of whatever origin they may be, which may arise among them. According to the Charter of UN states are obligated to "settle their international disputes by peaceful means in such a manner that international peace and security, and justice, are not endangered".

So, article 2/4 determines that All Members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any state, or any other manner inconsistent with the Purposes of the United Nations. All these treaties

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

seem to barrier the working of ancient power politics in the international arena and invalidate the main determinant of the hierarchy of powers. However, it's clear that ranking among states in the international area still works according to the capacities of states which is determined by power elements. Therefore it may be said that states are not using soft power elements anymore but also with transformed hard power elements for rivalries and challenges.

Especially after 1990, in the time of demolishing of bipolar hegemonic order, we see that states are an effort to secure their position in international politics by using the transformed power elements and the deficits of international law.

The transformed use of hard power first manifested itself in Gulf wars and Bosnia intervention by legalizing direct conflict in the name of keeping international order.

In recent years, we witness the use of the transformed forms of war directly. So this research lights on the Hybrid war which was prolonged by Russia against Ukraine by the Crimean case. The ultimate goal of this research is to explain using hybrid war technic as a tool for power transition in power politics.

There are two arguments of this research. First, constructivist elements behind actors' predisposition to resort to power politics. Second, the suitability of hybrid warfare, which is one of the transformed war techniques, for the ultimate goals of these actors.

The first argument is explained by the theory of strategic culture, and the second argument depended on the post-modern security strategies.

Keywords: Hybrid Warfare, Power Politics, Power Transition, Rising Powers, Russia, Ukrainian.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

A COMPARATIVE ANALYSIS ON DONBAS AND CRIMEA CRISES: NEO- CLASSICAL REALIST PERSPECTIVES

Kyrylo DOVHOPOL

Yüksek lisans

Ahi Evran Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler

dovgopolkir@gmail.com

Ukraine, which has been at war for the last 7 years, cannot overcome the occupying power of Russia, which illegally annexed Crimea in 2014 and started a war in Donbas, thus making two crises that still exist in the above-mentioned regions. In this article we will consider why and how the crises in Donbas and Crimea appeared, using the theory of neoclassical realism. Also, with the help of the comparative-historical method, we will be able to understand exactly how and which methods Russia has used over the years to achieve its goals in 2014, that is, to annex Crimea and start a war in the Donbas. Of course, the general mood of the population and how it changed during the 7 years of the war will be considered. Attention will also be paid to political leaders who, of course, had a strong say and influence in this war, using their influence in various spheres to stop Russia`s aggressive actions towards Ukraine, and we will understand how world leaders and the world community in general react to Russia`s illegal actions, in relation to Ukraine and both of the above-mentioned crises.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

SOFT-BALANCING THROUGH THE ARCTIC COUNCIL: CHINESE ENGAGEMENT AND SINO-RUSSIA COOPERATION IN THE ARCTIC REGION

Adnan DAL

Ph.D., Fırat University, Faculty of Economics and Administrative Sciences

adal@firat.edu.tr

According to some scholars, the century we live in may be an 'Arctic Age' (Young, 1986: 161-162). On the one hand, due to the negative effects of climate change, and on the other, significant hydrocarbon reserves, rare earth elements and polar sea routes, the Arctic region has undergone a significant geopolitical transformation and started to be an important part of global politics with the engagement of Asian powers in the region in recent years. Especially in the context of the global leadership race between the USA and China, the Arctic region has become an important geopolitical frontier. On the US side, it seems that the US will try to strengthen Obama's Arctic policy with Biden's more engaged, proactive policy in the Arctic since the Biden administration tries to play an important role in the fight against climate change. On the other side, China is trying to benefit from bilateral cooperation with Russia and multilateral international institutions to balance the USA in the circumpolar north. In this context, China both tries to evaluate its bilateral cooperation with Russia and aims to benefit from the Arctic Council, which is a policy-making actor in the Arctic region. This study claims that China utilizes Sino-Russia cooperation and the Arctic Council as a soft balancing tool to balance the USA in the Arctic region.

Through its historical science diplomacy ties, China has been involved in Arctic politics since the 20th century. It was motivated by being accepted as a member of the International Arctic Science Committee (IASC), which has an important function in Arctic governance, and its observer status in the Arctic Council in 2013. China has given special importance to the polar regions -particularly the Arctic Ocean- in recent years and has also defined itself as the 'near-Arctic state' (China's Arctic Policy, 2018). This Chinese ambition, which is trying to engage in Arctic politics, has also been welcomed by Russia. Accordingly, significant initiatives have been managed between the two countries in the context of bilateral cooperation. To illustrate, in the Yamal peninsula Russian and Chinese companies have effectuated an important consortium to extract, operate and transport the liquefied natural gas to the relevant markets (Yamal LNG Project, 2017). In addition, China has decided to establish the "Polar Silk Road",

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

which is an extension of the "Belt and Road Initiative" owing to its close cooperation with Russia. As a result, it may be deduced that China follows a soft balancing strategy against the USA in the Arctic, both through its close cooperation with Russia and its observer status in the Arctic Council.

References:

China's Arctic Policy. (January 26, 2018). Retrieved from http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm

Oran R. Young. (1986). The Age of the Arctic. *Foreign Policy*. No. 61, (Winter 1985-1986), 161-179.

Yamal LNG Project. (2017). Retrieved from <http://yamallng.ru/en/project/about/>

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

REGIONAL IMPLICATIONS OF THE US WITHDRAWAL FROM AFGHANISTAN: NEW WINE IN OLD BOTTLES?

M. Turgut DEMİRTEPE

Associate Professor

Çanakkale Onsekiz Mart University

Biga Faculty of Economics and

Administrative Sciences

Department of International Relations

mtdemirtepe@comu.edu.tr

Otabek OMONKULOV

Dr.

Çanakkale Onsekiz Mart University

Biga Faculty of Economics and

Administrative Sciences

Department of International Relations

otobekomon@stu.comu.edu.tr

Contrary to the predictions of many experts, the US withdrawal from Afghanistan resulted in a rapid collapse of the Afghan government and the Taliban's takeover. It is widely expected that the Taliban would be a primary player in Afghanistan in the post-American period. In this context, series of negotiations between the government of Ashraf Ghani and the Taliban were carried out under the mediation of international actors for a long time. However, in the face of the surge of the Taliban, it was not expected that the current administration would collapse in such a short time and that the security forces would be quickly dissolved without resistance. For the regional countries, it was extremely surprising that the Taliban, who had ruled Afghanistan between 1996 and 2001, came back to power so swiftly after 20 years, and they were caught completely unprepared for such a development.

The Taliban's coming to power in Kabul had series of global and regional repercussions, just as it did in the 1996-2001 period. Nevertheless, the positions of the main actors in the game have dramatically changed. In the previous period, the Taliban administration was not seen as a legitimate actor from the view of both the global actors such as USA, Russia, and China and regional administrations. The Taliban regime was considered a serious threat to regional security. After the September 11, 2001, the level of this threat has increased to the global level and Afghanistan has become a target country within the scope of the "fighting terrorism". For this reason, the US invasion of Afghanistan in November 2001 and the overthrow of the Taliban administration and its replacement with a new government compatible with the international system were received very positively by both global and regional actors.

The initial consensus on Afghanistan soon gave way to disagreements, especially after the "color revolutions" in Eurasia. Russia and China began to evaluate the US presence in

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Afghanistan as a tool to go beyond the concept of "fighting terrorism" and increase its influence in the region. Particularly after "the Tulip Revolution" in Kyrgyzstan in 2005 and the Andijan events in Uzbekistan in 2005, demands for the withdrawal of the USA from Afghanistan began to be voiced both in the meetings of regional security organizations such as the SCO and the CSTO, and on international platforms.

In this context, especially with the USA's decision to withdraw from Afghanistan in 2014, regional actors started to take positions according to new developments. Moreover, when the Taliban came back to power in Kabul in August 2021, the regional equation was precisely different from the 1996-2001 period. In a new conjuncture where global actors such as Russia and China were warmly approaching the Taliban administration while the USA was withdrawing from the region, an important question also emerged about the nature of the relations between the regional countries and the Taliban.

The paper aims to evaluate the reactions of the regional states to a new Taliban administration, the hesitations about the level of the relationship to be established, and the concerns of the regional countries about possible security issues among others. It will also analyze the measures the Central Asian countries took to prevent the Taliban from posing serious threat to their regimes.

Keywords: Afghanistan, Central Asia, Uzbekistan, Taliban, Regional Security

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi

12.00 – 13.30

2.SALON

7. OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Sıtkı YILDIZ

Polis Akademisi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Prof. Dr. Sıtkı YILDIZ	Polis Akademisi	İnsan Hakları ve Vatandaşlık Bağlamında Göçün Güvenlikleştirilmesi
Dr. İbrahim MAVİ	Polis Akademisi	
Dr. Zahide ERDOĞAN	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Hangi Göç veya Hangi Göçmen Güvenlik Tehdididir?
Dr. Fatmanur KAÇAR AŞCI	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Avrupa’da Göçün Güvenlikleştirilmesi: Popülist Partiler ve Toplumsal Güvenlik
Veli ÖZDEMİR	Marmara Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

İNSAN HAKLARI VE ATANDAŞLIK BAĞLAMINDA GÖÇÜN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ

Sıtkı YILDIZ

Prof. Dr.

Polis Akademisi

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

sitki.yildiz@pa.edu.tr

İbrahim MAVİ

Dr.

Sosyoloji

ibrahimmavi01@gmail.com

İnsanların çeşitli nedenlerle yaşadıkları yeri terk edip daha iyi bir yaşam umuduyla başka yerlere hareketliliğini ifade eden göç, sebep ve sonuçları itibariyle farklı bilim disiplinleri tarafından ele alınmaktadır. Bu disiplinler küresel göç üzerinde etkili olan sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik, psikolojik ve çevresel sorunlara odaklanmaktadır. Bu nedenlere bağlı olarak artan çatışmalar, şiddet olayları, küresel savaş politikaları göç sürecini uluslararası bir sorun haline getirmiştir. Uluslararası boyutta gerçekleşen göçler, göç alan ve göç veren ülkelerin egemenlik ve güvenliğini ilgilendiren önemli bir sorun haline gelmiştir. Bunun sonucunda da göçün güvenikleştirilmesi olgusu ön plana çıkmıştır. Oldukça tartışmalı bir konu olan uluslararası göçün güvenlik sorunu olarak görülmesi, 1980 ve sonrasına denk gelmiş olsa da 11 Eylül 2001 tarihinde İkiz Kulelere yapılan saldırılar sonrası daha da önem kazanmıştır. 11 Eylül'den sonra artan terör korkusu ve Ortadoğu'da yaşanan kargaşalar sonucu düzensiz göçmen oranı artmış, buna bağlı olarak güvenliğin kapsamı genişlemiştir. Daha önce klasik güvenlik anlayışının temel objesi devlet iken, yeni yüzyılda uluslararası göçlerin artmasıyla beraber, bireyler, kimlikler, ekonomi, kültür, çevre, insan hakları ve vatandaşlık gibi tehdit alanları da güvenlik kapsamında ele alınmaktadır.

Bu çalışmada güvenlik alanının genişlemesinde etkili olan Suriyeli göçmenler sorunu ele alınmaktadır. Suriye'de 2011 yılından itibaren ortaya çıkan iç çatışmalar Türkiye başta olmak üzere komşu ülkelere göç sürecini hızlandırmıştır. Suriyeli göçmen sayısının artışıyla güvenlik anlayışı egemenlik haklarını da içerecek şekilde genişlemiştir. Bunun sonucunda ise göçmen krizi kronikleşerek uluslararası bir boyuta taşınmıştır. İnsanların iradeleri dışında gelişen ve zorunlu durumlar sonucunda ortaya çıkan bu göç süreciyle Suriyeli göçmenler küresel bir gündem oluşturmuş, bu kapsamda ulusal egemenlik, sınır güvenliği tartışmalarının yanı sıra vatandaşlık ve insan hakları yeniden tartışmaya başlanmıştır. Bu çalışmanın amacı göçle ilgili tartışmaların yanı sıra Suriyeli göçmenler bağlamında güvenlik, vatandaşlık ve insan hakları

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

kavramlarının dönüşümünü analiz etmektir. Ayrıca göç-güvenlik ilişkisi söyleminin üretimi, siyasi parti propagandaları, popüler medya, uluslararası örgütler, hükümetler ve egemen güçler tarafından yönetilen gelişmiş demokrasilerin sınır güvenlik önlemleri tartışılmıştır. Suriye ve Afganistan gibi ülkelerde yaşanan iç çatışmalar uluslararası göçün trajik bir boyut kazanmasına neden olmuştur. Bu süreçte insan hakları ve vatandaşlık gibi kavramlar yeniden değerlendirilmeye ve tanımlanmaya muhtaç hale gelmiştir. Uluslararası kitlesel göçün neden olduğu sorunlar bölgedeki ve batıdaki ülkelerinin güvenlik politikalarını köklü değişikliklere uğratmıştır. Bu değişiklikler aynı zamanda göçmenlerin insani haklarını koruma ve iltica ettikleri ülkelerin vatandaşlıklarını elde etme süreçlerini doğrudan etkilemeye başlamıştır. Sonuç olarak gelişmiş ülkelere yönelik göçmen sayısı arttıkça göçmenlerin insan hakları ve vatandaşlık talepleri de artmakta ve özellikle göç alan gelişmiş ülkeler bu taleplere makul bir karşılık vermek zorunda kalmışlardır.

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, Vatandaşlık, Güvenlik, Göç

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

HANGİ GÖÇ VEYA HANGİ GÖÇMEN GÜVENLİK TEHDİDİDİR?

Zahide ERDOĞAN

Dr.

YTB Uzman-AYBU Misafir Öğretim Görevlisi

İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

Sosyoloji

zahide.rdgn@gmail.com

Göçmenler genellikle yoksullukları ya da yoksunlukları nedeniyle köken ülkeden başka ülkelere göç ederken yeni sorunlarla karşılaşmakta, göç edilen ülkeler ise sosyal adalet amacıyla değil güvenlik kaygıları ile hareket edebilmektedir (Kansu Karadağ, 2018). Göç, çoğu ülke için ve özellikle nüfusu yaşlanmakta olan ülkeler için kalkınma ve sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Göçmenler işçi dövizleri yoluyla göç ettikleri ülkeyi destekleyerek onların kalkınmalarına da katkı bulunabilmekte, yatırım yapmakta, bilgi transfer edebilmektedir. Ancak, göçmenler her zaman olumlu karşılanmamakta ve ev sahibi toplumda tehdit olarak da görülebilmektedir.

Göç konusu zaman içinde güvenlikleştirilmiştir. Güvenlikle birlikte anılan göçün artık kalkınma ile ilişkisinden daha fazla özellikle ev sahibi toplumda ve politik olarak negatif bir anlam kazanmaya başladığı görülmektedir. Göçmen bir yabancıdır ve vatandaşla birlikte refah devleti imkanlarından yararlanan, devletin imkanlarını kullanan ve refah devletini suiistimal eden kişi olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle AB ülkeleri içinde aşırı sağın yükselmesi göçmenlere karşı yaklaşımı da olumsuz etkilemeye başlamış ve gerek AB'nin gerekse üye ülkelerin düzenli ve güvenli göçmen hareketliliğini destekleyecek politikalar geliştirmesi gerekmiştir. Göç AB politikaları arasında önemli bir yer tutmakta olup, gittikçe artan bir biçimde güvenlik sorunu olarak görülmektedir. Planlı ve ülkeler tarafından kotalarla belirlenen ekonomik amaçlarla istenen göç açısından bu yaklaşım fazla görülmemekle birlikte, kitlesel, düzensiz göç, mülteciler ve sığınmacılar daha fazla güvenlik sorunu olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla göçmenler arasında da güvenlik açısından tehdit olarak görülen “istenmeyen” ve “istenen” göçmenler (yüksek eğitilmiş belirli alanlarda profesyonel meslek sahipleri gibi) bulunmaktadır. Ülkeler tarafından “istenmeyen göçmenler” arasında suçlular, terör örgütlerine mensup olanlar gibi ulusal güvenlik için tehdit olarak görülenler olabileceği gibi düşük nitelikli olanlar, eğitim düzeyi yetersiz görülenler, ülkenin iş piyasasına

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

entegre olamayacaklar veya iş piyasasının ihtiyacı dışında kalan ve ekonomik tehdit olarak görülenler de olabilir. Koser (2011) göçün güvenlikleştirilmesinin yeni olmadığını, II. Dünya Savaşı sırasında Birleşik Krallık'taki Alman vatandaşları, Cezayir diasporası gibi diasporaların 1970-1980'li yıllarda terörist saldırılarla ilişkilendirildiğini, ancak ulusal güvenlik tehdidi olarak göçmenlerin son yıllarda daha fazla gündemde yer almaya başladığını ve bunun uluslararası göç ve düzensiz göçün artmasıyla da ilişkili olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla, devlet açısından tüm göç hareketleri ulusal güvenlikle ilişkilendirilmemekte, kitlesel ve düzensiz göç hareketleri güvenlik sorunu olarak görülmektedir.

Bu bildiri, göç-güvenlik arasındaki ilişkiden çok hangi tür göç veya göçmenin güvenlik sorunu ve tehdit olabileceği, göçmenlerin kimin için neden tehdit olacağı konusunu tartışmaktadır. Güvenlik daha önce elde edilen değerlerin korunmasıdır, bir değerdir; güç ve zenginlik tehditlere karşı korunması gereken edinimlerdir (Wolfers, 1952, pp. 484–485). Güvenlik artık sadece askeri güvenlik değildir. Güvenlik, yalnızca “geleneksel dış askeri tehditlerle değil insan hakları ekonomi, çevre, uyuşturucu trafiği, salgınlar, suç veya sosyal adalet gibi” konularla da tartışılmaktadır (Baldwin, 1997). Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren ekonomi güvenliği, çevre güvenliği, kimlik güvenliği, sosyal güvenlik, askeri güvenlik gibi güvenliğin farklı boyutları da ortaya çıkmış olup, güvenlik devlet düzeyinde tanımlanabileceği gibi daha üst veya alt düzeylerde de tanımlanabilir (Baldwin, 1997, p. 23).

Diğer taraftan, Soğuk Savaş döneminde güvenlik askeri güvenlikle birlikte değerlendirilmiş (Baldwin, 1997, p. 9) ve Wolfers'a göre ekonomik çıkar konusu önemini korumasına rağmen, ulusal güvenlik konusu daha baskın bir hale gelmiştir (Wolfers, 1952, p. 482). Güvenlik kavramı kimin için, ne kadar, hangi araçlarla, hangi değerlerin güvenliği, hangi tehditlere karşı güvenlik, hangi maliyetle ve ne kadar süreyle sorularını ortaya çıkarmaktadır. (Baldwin, 1997). Bu çerçevede göçmenler bir ülke için güvenlik sorunu iken diğerleri için olmayabilir ya da birden fazla ülke veya uluslararası sistemin tümü için güvenlik sorunu olabilir. Ancak ülkelerin “tehdit” olarak gördükleri unsurlara ilişkin önlemler ve güvenlik seviyesi ülkelerin kendi özelliklerine, “ulusal karakter, tercihler, gelenek ve önyargılara” bağlı olarak belirlenecektir (Wolfers, 1952, p. 488). Koser'e (2011) göre göç ulusal güvenlik için bir tehdit olabilir ancak bu sistematik bir tehdit olmayıp, çok büyük bir düzensiz göç dalgasının, çok farklı kökenlerden gelenleri bir araya getirmesi ve ekonominin durgun olduğu bir zamanda olması gibi belirli koşullarda ortaya çıkar.

Bu çerçevede, kitlesel-yoğun ve kontrolsüz göç devletler için ulusal güvenlik tehdidi olarak görülürken, göçün ekonomik, siyasal ve sosyal alanda da “güvenlik” ve “tehdit” ifadeleri ile

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

birlikte kullanılması artmakta ve bu durum toplum düzeyinde yabancı düşmanlığı ve ırkçılık olgusunu öne çıkarmaktadır. Dolayısıyla, göç ulusal güvenlikten hareketle refah devleti, kültürel kimlik, toplumsal bütünlük için de tehdit olarak değerlendirilmektedir. Bu durum göçün insani boyutunun göz ardı edilmesine yol açmaktadır. Göçmenler ekonomik, siyasi, çevresel nedenlerle gönüllü olarak göç edebileceği gibi zorunlu olarak da göç edebilir. Göç politikaları sadece göçmenlerin ülkeye nasıl kabul edileceğini değil ülkeye giriş öncesi entegrasyon (Hollanda ve Almanya dil eğitimleri), ülke içinde entegrasyon (hizmetlere erişim-eğitim, sağlık, barınma, iş piyasasına erişim gibi refah devletine erişim) geri dönüş (mülteciler ve sığınmacılar için ülkelerin güvenli hale gelmesi halinde geri dönüş veya Almanya’da göçmenlerin geri dönüşe teşvik edilmesi gibi) gibi farklı politikaları da gerektirmektedir. Dolayısıyla, göçün yönetimi sadece güvenlikle ilişkilendirilemez, sosyal ve politik başka kararları da gerektirmektedir. Göçmenler ve mülteciler arasından topluma kimin kabul edileceğinin belirlenmesi, haklara kimin erişeceği ve sonrasında da vatandaşlık konusunu gündeme getirir ve göçmenler her şekilde topluma daha sonradan ve başka kültürden gelen kişiler olarak şüphe ile karşılanabilir (Huysmans, 2006, p. 107).

Koser’e (2011) göre, “göç ulusal güvenliğe gerçek herhangi bir tehditten çok insani güvenliğe tehdittir”. Diğer taraftan, her türlü göçü güvenlik bağlamında ele almak ülkede yerleşik ekonomik göçmenlerle ev sahibi toplum arasındaki gerginliği artırabilir ve göçmenlerin entegrasyonunu da zorlaştırabilir. “Biz” ve “onlar” arasındaki farklılaşma sosyal hizmetlere, eğitim ve iş piyasasına erişim gibi alanlarda rekabet ve tehdit algısının güçlenmesine yol açacaktır. Ülkeye göç ettikten sonra entegrasyonla ilgili kurallar ve entegrasyonun zorlaşması “öteki” olan göçmenin kendi kültürünü tehdit altında görmesine ve marjinalleşerek ev sahibi ülkede gerçek bir tehdide dönüşmesine de yol açabilir. Sonuç olarak, ulusal güvenlik tehdidi ile göç özelinde refah devleti, ekonomi, kültür, sosyal uyum gibi pek çok alanda muhtemel tehdit veya tehdit algısı sadece düzensiz ve kitlesel göçe karşı hareketleri değil tüm göçmenlere karşı hareketleri şekillendirmektedir.

Anahtar kelimeler: Göç-güvenlik, tehdit, refah devleti, kimlik.

Kaynaklar

Baldwin, D. A. (1997). The concept of security. *Review of international studies*, 23, 5–26.

Huysmans, J. (2006). *The politics of insecurity: Fear, migration and asylum in the EU* .

Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203008690>

Kansu Karadağ, A. (2018). Göç, yoksulluk ve insan hakları. *İnönü Üniversitesi Hukuk*

Fakültesi Dergisi, 485–498. <https://doi.org/10.21492/inuhfd.477182>

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Koser, K. (2011, March 31). When is migration a security issue? *Brookings*.

<https://www.brookings.edu/opinions/when-is-migration-a-security-issue/>

Wolfers, A. (1952). National security as an ambiguous symbol. *Political Science Quarterly*, 67(4), 481–502.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

AVRUPA'DA GÖÇÜN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ: POPÜLİST PARTİLER VE TOPLUMSAL GÜVENLİK

Fatmanur KAÇAR AŞCI

Doktor, Araştırma Görevlisi. Kahramanmaraş
Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi
ve Uluslararası İlişkiler Bölümü. E-posta:
fatmnur.kacar@gmail.com

Veli ÖZDEMİR

Doktora Adayı, 100/2000 YÖK Bursiyeri,
Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları
Enstitüsü, Avrupa Siyaseti ve Uluslararası
İlişkiler Bölümü. E-posta:
veliozdemir@gmail.com

Özellikle 2000li yılların başından bu yana gerek Avrupa gerek dünyanın çeşitli bölgelerinde etkisini hissettiren popülist dalgalar çeşitli kavramsal, teorik ve metodolojik yaklaşımlarla ele alınmaktadır. En geniş açıdan toplumu “saf insanlar” ve “yozlaşmış elit” olarak birbirine zıt iki kutuba ayıran ve bu ayrımında mütemadiyen siyasetçileri ve toplumdaki “ötekileri”i suçlayan bir üslup olarak tanımlanabilecek popülizm güvenikleştirme söylemine başvurmaktadır. Belli bir seçmen profili ile oylarını kimi ülkelerde sabit kimi ülkelerde de giderek artıran popülist partiler, genel kamu söylemini çeşitli stratejilerle de ciddi bir şekilde etkilemektedir. Bu bağlamda, Avrupa siyasetinde popülist üslupta en sık araçsallaştırılan ve güvenikleştirilen konuların başında göç ve göçmen krizinin geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Popülist söylemlerde, güvenlik öncelikle etno-kültürel veya dini kimlikler etrafında değil, “sıradan” insanların kimliği ve “ortak” halkın kaygılarından koparılmış bir “yozlaşmış” seçkinlerden ve bu kimliğe yönelik tehditler etrafında şekillenmektedir (Ghergina, Mişcoiu and Soare, 2013: 3-4). Toplumsal güvenlik sektöründeki insanlar ve elitler karşıtlığı ahlaki terimlerle tanımlanır ve “saf”, “sıradan” ve “erdemli” insanların yaşadığı hayali bir “heartland”¹ için tehdit oluşturur. Popülistlerin tanımladığı ‘heartland’, insanları kimliklerinden ve yaşam tarzlarından mahrum etmekle suçlanan, gerçek olmayan, yabancılaşmış ve kötü ‘elitler/seçkinler’ tarafından kuşatılmaktadır (Mudde, 2016). Popülist bir güvenikleştirme hareketinde istisna politikası, siyasi kuruluşu etkisiz hale getirme talebiyle bağlantılıdır. Moffit'in (2016) tanımıyla kasıtlı olarak saldırgan bir politik stil kullanan ve sadece popülist aktör aracılığıyla önlenebilecek varoluşsal bir kriz, popülist aktörün kendisi tarafından aciliyet duygusuyla şekillendirilmektedir. Saldırgan eylemleri popülist aktörün “normal politikacı”

¹“heartland” kavramı “saf halkın bulunduğu yer, ülkenin bağı” gibi Türkçe karşılıklara denk gelmektedir. Çalışmada bu ifade olduğu gibi korunmuştur.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

olmadığını ve “insanları” her ne pahasına olursa olsun savunacağını “halka” işaret etse de, varoluşsal bir krizin çağrılması popülist aktörün arkasında toplanma ihtiyacını güçlendirecektir. Toplumsal ve politik güvenlik sektörleri popülist aktörler için başlıca sektörler olsa da halkın popülist anlayışı güvenliğin askeri, ekonomik ve çevresel sektörlerinde de referans nesnesi olabilmektedir. Tüm bu sektörlerde, popülist güvenikleştirmeler tipik olarak iki temel model izlemektedir: Siyasi bir kuruluş ya toplumun önemli bir bölümü tarafından tehdit olarak algılanan belirli bir meseleyi güvenikleştirmemekle ya da tehdit oluşturan güvenikleştirmeleri başlatmamakla suçlanmaktadır ve bu durum ‘halkı’ güvensiz hale getirmektedir. Bununla birlikte popülist güvenikleştirme süreçleri, Kopenhag Okulu tarafından elitist, yukarıdan aşağıya bir süreç olarak kavramsallaştırılan tipik güvenikleştirme yöntemine kısmen uymamaktadır. Nitekim Weaver’a (1995:57) göre “güvenlik, yalnızca belirli bir yerden, kurumsal bir sesle, seçkinler tarafından dile getirilmektedir”. Güvenikleştirme hareketinin izleyici aracılığıyla onaylanmasının önemi vurgulansa da, sonuçta, seçkinlerin ve özellikle devlet temsilcilerinin, güvenikleştirme sürecini başlatan ve şekillendiren otorite ve kurumsal güç konumudur.

Tüm bu kısa artalan düşünüldüğünde, bu çalışmanın temel argümanı, göç olgusunun popülist partiler tarafından araçsallaştırılarak güvenikleştirilmesi, göç olgusunun çözümüne katkı sağlamadığı gibi ülkelerin toplumsal ve siyasi güvenliklerini de olumsuz etkiledikleridir. Bu çalışma, Avrupada’ki mültecilerin sağ popülist partilerin güvenikleştirme söyleminde nasıl ve hangi sektörlerde ele alındığına eleştirel bir yaklaşımla odaklanmaktadır. Bu bağlamda çalışmada sırasıyla; popülizm tanımı ve hangi çerçevede ele alınacağı, güvenikleştirme teorisi ve eleştirileri kısaca tanımlanacak, Avrupa’da popülist parti ve liderlerinin göç olgusunu nasıl güvenikleştirdikleri araştırılarak toplumsal ve siyasi güvenlik sektörlerine etkileri ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Göç, Avrupa, Popülizm, Güvenikleştirme, Toplumsal Güvenlik*

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi

14.00 – 15.30

1. SALON

8. OTURUM

ANKARA KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI MERKEZİ (ANKASAM)

TEMATİK OTURUMU

AFGANİSTAN'DAN BALKANLARA YENİ BÜYÜK OYUN'UN DÖNÜŞÜ

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Şafak OĞUZ

Kapadokya Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Kadir Ertaç ÇELİK	ANKASAM Danışmanı	ABD Ulusal Güvenlik Belgeleri Üzerinden Yeni Büyük Oyun'u Okumak
Dr. Doğan BAŞARAN	ANKASAM AF-PAK Uzmanı	Kaos Senaryolarından İstikrar Arayışlarına Yeni Büyük Oyun'da Afgan Sorunu
Gözde KILIÇ YAŞIN	ANKASAM Avrasya Enstitüsü Uzmanı	Yeniden Balkanlar: Balkanların Uluslararası Sisteme Etkisi ve Büyük Güçlerin Balkanlara Dönüşü

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ABD ULUSAL GÜVENLİK BELGELERİ ÜZERİNDEN YENİ BÜYÜK OYUN’U OKUMAK

Kadir Ertaç ÇELİK

Dr.

ANKASAM/Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bilindiği gibi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD’nin diğer ülkelerle olan münasebetlerini açıklamak amacıyla kullanılmaya başlanan ulusal güvenlik terimi, Harry S. Truman döneminde yasalaştırılan “National Security Act/Ulusal Güvenlik Yasası”yla literatüre girmiştir. ABD’nin kendi kimliğini liberal değerler üzerinden tanımlaması ve tehdit algılamalarını da bu çerçeveden şekillendirmesi, meseleyi konstrüktivist kuram çerçevesinde anlaşılabilir kılsa da liberalizmi salt kimlik inşası bağlamında değerlendirmek eksik bir okuma olacaktır. Bu sebeple de başlı başına bir kuramsal yaklaşım olan liberalizmin ulusal güvenlik meselelerine yaklaşımından da bahsetmek gerekmektedir.

Liberaller, devletlerin tıpkı bir insan gibi özü itibarıyla iyi olduğunu düşünmekte ve ekonomik çıkarları esas alan bir yaklaşımı benimsemektedir. Bu nedenle liberal paradigma, uluslararası işbirliğinin artırılması ve uluslararası örgütlerin kurulması yoluyla küresel barışın sağlanabileceğini düşünmektedir. Nitekim ABD’nin küresel üstünlüğü de liderlik ettiği uluslararası örgütleri yönetebilme kapasitesiyle yakından ilişkilidir. Yine liberallere göre, ideal yönetim biçimi demokrasidir. Buna karşılık totaliter rejimler ise savaşa meyillidir. Örneğin demokratik kurumlardan yoksun olan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Almanya’nın yol açtığı Birinci Dünya Savaşı’nda barış önerisi, demokrasiyle yönetilen ABD’nin o zamanki başkanı Woodrow Wilson tarafından getirilmiştir. Hatta ABD’nin savaşa başvurduğu durumlarda “demokrasi ihracı” söylemini kullanması da bu ülkenin liberal dünya görüşünden kaynaklanmaktadır.

Soğuk Savaş döneminde ABD’nin ulusal güvenlik söylemi, devlet düzeyinde SSCB’yi; ideolojik anlamda ise sosyalizmi hedef almıştır. Dolayısıyla kendi kimliğini liberal değerler üzerinden tanımlayan ve Batılı liberal değerlerin evrensel savunucusu olma misyonunu üstlenen ABD, sosyalizmi mücadele edilmesi gereken bir fikir ve SSCB’yi de “öteki” olarak tanımlamıştır. Yani Washington yönetiminin Soğuk Savaş dönemindeki güvenlik politikalarının temelinde SSCB’ye karşı yürütülen mücadele yer almıştır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Kısacası İkinci Dünya Savaşı sonrasında inşa edilen uluslararası sistemde, iki kutuplu bir dünya düzeni oluşmuş ve bu dünyada, Batı Bloku'nun hegemonik liderliğini Amerika Birleşik Devletleri (ABD) üstlenmiştir. ABD, hegemonik liderliğini başında bulunduğu uluslararası sistemdeki ekonomik, kültürel, siyasi ve askeri üstünlüğüyle sürdürmüştür. 1990 yılında Doğu Bloku'nun lideri olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılması ise ABD'nin tek küresel süper güç konumuna ulaşmasını sağlamıştır. Dolayısıyla 1990 yılından itibaren oluşan Yeni Dünya Düzeni, bir Amerikan düzeni olarak inşa edilmiştir. Bu durum, Francis Fukuyama gibi düşünürler tarafından liberalizmin kesin zaferi olarak tanımlanmış ve "Tarihin Sonu" ilan edilmiştir.

Yeni Dünya Düzeni olarak şekillenen ve ABD'nin küresel hegemon aktör konumuna sahip olduğu Soğuk Savaş sonrası dönemde, her ne kadar Batı Bloku'nun "ötekisi" olan SSCB tehdidi ortadan kalkmışsa da Washington yönetimi, farklı tehdit algılamalarına yoğunlaşmış ve kendi liderliğine olan rızayı sürdürürebilmek için "İslami Radikalizm" gibi yeni ötekiler ve kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi gibi farklı hedefler ortaya koymuştur. Ayrıca bu dönemde ABD, evrensel düzeyde demokrasinin savunucusu olma rolüne soyunmuş ve "demokrasi ihracı" söylemi üzerinden küresel güvenliğe yönelik tehdit olarak tanımladığı diktatörlüklere karşı çeşitli operasyonlar düzenlemiştir. Neticede Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ABD, farklı güvenlik meselelerini uluslararası toplumun gündemine taşıyarak sistem üzerindeki liderliğine olan rızayı sürdürmeye çalışmıştır.

Soğuk Savaş sonrasında SSCB'nin dağılması, ABD'nin tek küresel hegemon aktör olarak ortaya çıkmasını sağlamış ve iki kutuplu dünya sona ermiş, tek kutuplu bir dünya sistemi oluşmuştur. Bu durumu yorumlayan Fukuyama'ya göre, sosyalizme karşı demokrasinin mutlak zaferi gerçekleşmiş; liberal ideoloji kesin üstünlük sağlamıştır. Bu yorum, Fukuyama'ya "Tarihin Sonu"nu ilan etme cesaretini dahi vermiştir. Benzer bir biçimde Andrzej Kocowicz de süreci, ABD değerlerinin kesin zaferi şeklinde yorumlamıştır. Brzezinski ise bu süreci, kılıç damgası taşımayan ilk küresel medeniyetin Amerikan medeniyeti olması şeklinde tanımlamıştır.

Yeni Dünya Düzeni terimi, Irak'ın Kuveyt'i işgali sonrasında, 11 Eylül 1990 tarihinde Baba Bush olarak da bilinen George Bush tarafından Amerikan politikasının haklılığını vurgulamak amacıyla kullanılmış ve böylece literatürde sık kullanılan popüler bir kavrama dönüşmüştür. Bu kavram, 1991 yılında yayınlanan ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde de yer almış ve demokrasi üzerinden ABD'nin uluslararası topluma liderlik yapması gerektiği Yeni Dünya Düzeni söylemiyle açıklanmıştır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

1991 tarihli ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde ABD, SSCB'nin dağılması sonrasında uluslararası toplumun tek lideri olma rolünü üstlenmeye çalışmış, liberal değerlerin savunuculuğuna soyunmuş ve komünizm tehdidinin ortadan kalkmasına rağmen; etnik düşmanlıkların, dini gerilimlerin ve otoriter rejimlerin küresel barış ortamına tehdit oluşturduğunu dile getirmiştir. Bir anlamda ABD, SSCB'nin yerini almasını istediği yeni "ötekiyi" de bu süreçte inşa etmeye başlamıştır. Bu noktada vurgulanması gereken husus ise ABD'nin liderlik ettiği sisteme ilişkin temel beklentisinin serbest piyasacılığa dayanan liberal bir ekonomik düzen olduğudur.

Kısacası ABD'nin Soğuk Savaş sonrasında da kendi kimliğini liberal değerler üzerinden tanımlaya devam ettiği ve çıkar ve tehdit algılamalarını, bu değerler çerçevesinde inşa ettiği söylenebilir. Öte yandan bu süreçte Varşova Paketi'nin dağılması nedeniyle uluslararası toplum tarafından NATO'nun varlığı da sorgulanmıştır. Ancak bahsi geçen belgede NATO'nun önemini koruduğu; çünkü çeşitli tehditlerin bulunmaya devam ettiği belirtilmiştir. Bununla birlikte söz konusu belgede ABD, NATO'nun yeni bir stratejiye ve komuta yapısına ihtiyaç duyduğunu da iddia etmiştir. Yani Washington, Soğuk Savaş sonrasında da NATO'daki askeri liderlik konumunu sürdürmek ve böylece Avrupalı ülkelerin kendi küresel liderliğine olan rızasını devam ettirmek istemiştir.

Görüldüğü üzere ABD, Soğuk Savaş sonrasında da NATO üzerinden küresel liderliğini devam ettirmek istemiş, uluslararası toplumun desteğini almak için farklı tehditlerin varlığını koruduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla Washington yönetiminin ulusal güvenliğini, uluslararası toplumun güvenliğiyle ilişkilendirdiği görülmüştür. Nitekim 1994 yılında Bosna'da yaşanan insanlık dramı karşısında da 1998 senesinde Kosova'da yaşanan savaş esnasında da ABD'nin NATO aracılığıyla yaptığı müdahaleler, uluslararası toplum tarafından meşru kabul edilmiştir. Bu durum, ABD'nin uluslararası toplum tarafından küresel barışın mimarı olarak algılanmasını sağlamıştır. Dahası söz konusu savaşlarda Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Birliği'nin (AB) barışın sağlanmasına yönelik çabalarının etkisiz kalması, ABD'nin liderliğine ihtiyaç duyulduğu algısını da oluşturmuştur. Diğer taraftan bu algı, ABD'ye ilerleyen yıllarda emperyal amaçlarla kullanacağı "insani müdahale" argümanını da sunmuştur.

Küresel barışın ABD liderliğinde temin edilmesi meselesi, Bill Clinton tarafından "Haydut Devletlerle Mücadele" söyleminin kullanılmasını sağlamıştır. Clinton, 22 Eylül 1997 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 52. oturumunda ve 29 Ocak 1998 tarihinde Milli Savunma Üniversitesi'nde (National Defense University) yaptığı konuşmada, "Haydut Devlet" tabirini kullanmıştır. Mevzubahis söylem, ilerleyen yıllarda Irak, Suriye, Libya, Küba ve Kuzey

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Kore'ye karşı uygulanan stratejinin temel dayanaklarından biri olmuştur. Bu noktada 1997 yılında yayınlanan ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nden bahsetmek gerekmektedir.

Bahsi geçen belgeye göre ABD, bazı devletlerin küresel barışı tehdit edebilecek hırslara sahip olduğunu düşünmektedir. Bu devletler, nükleer ve kimyasal silahlar aracılığıyla barışı tehdit edebildiği gibi, kendi bölgelerinin istikrarsızlaşmasına da neden olmaktadır. Ayrıca belgede terör, uluslararası organize suçlar, kimyasal silahların kullanılması, göç hareketleri ve çevre sorunları da ulusal güvenlik tehdidi olarak değerlendirilmiştir.

Her ne kadar Bill Clinton'un başkanlık yaptığı 1990'lı yılların büyük bölümü, ABD'nin *Pax-Americana* olarak ifade edilen, küresel barışın Amerikan liderliğinde sağlanmasını esas alan ve böylece ülkenin olumlu bir imaja sahip olmasını öngören bir politikayla sürdürülmüşse de Clinton, "21. Yüzyılı Şekillendirme" fikriyle yeni bir strateji de geliştirilmiştir.

Clinton yönetiminin belirlediği dış politika öncelikleri ise şunlardır:

- Avrupa'da demokratik rejimlerin oluşmasını teşvik etmeyi sürdürmek ve Kıta Avrupası'nda kalıcı barış ortamının oluşması için çaba harcamak
- ABD'nin hegemonik liderliğini devam ettirmek
- Asya-Pasifik bölgesinde istikrarın sağlanması için hamleler yapmak ve ABD'nin bölgedeki çıkarlarını korumak
- Ortadoğu bölgesinde istikrarın sağlanması için hamleler yapmak ve ABD'nin bölgedeki çıkarlarını korumak
- Yeni güvenlik tehditleriyle mücadele etmek ve bu mücadelede, uluslararası toplumla işbirliği yapmak

20 Ocak 2001 tarihinde ABD Başkanı olan Bush'un dış politika anlayışını 11 Eylül 2001 tarihli saldırılar şekillendirmiştir. Bilindiği gibi 11 Eylül 2001'de Washington'daki Amerikan Savunma Bakanlığı'na (Pentagon) ve New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ne (İkiz Kuleler) saldırı düzenlenmiş ve bu saldırılar, Amerikan dış politikasında çok önemli bir kırılma noktası olmuştur. Nitekim bu olay, SSCB'nin dağılması hasebiyle ihtiyacı olan "ötekiden" mahrum kalan ABD'nin "öteki" ihtiyacını karşılamasını sağlamış ve "İslami Radikalizm" ile "Terör" yeni dönemin tehdit argümanları olmuştur. Bu dönemde deklare edilen Bush Doktrini, "Terörle Mücadelede Önleyici Müdahale" kavramına odaklanmıştır. Buna göre ABD, kendisi için oluşabilecek bir tehdidi tanımladığında, hemen harekete geçebilecek ve kendini savunabilecektir. Hatta gerektiğinde uluslararası hukuku da ihlal edebilecektir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Terör kavramına odaklanan ABD, 17 Eylül 2002 tarihli Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde ABD'nin terörle mücadelede gerekli tüm yollara başvuracağını ve elindeki tüm imkânları kullanacağını belirtmiştir. Dahası aynı belgede, terörle mücadelenin küresel bir nitelik taşıdığı belirtilmiş ve ABD, evrensel düzeyde yürütülecek terörle mücadele sürecinin lider ülkesi olarak konumlandırılmıştır.

Bu belgede ABD, terörle mücadele sürecini “savaş” kelimesiyle açıklamış ve belgeyi takip eden yıllarda da “Önleyici Müdahale” argümanını kullanarak Afganistan ve Irak'ı işgal etmiştir. Dolayısıyla ABD'nin teröre karşı savaş yürüttüğü iddiası, dünyanın çeşitli ülkelerine yaptığı tek taraflı müdahaleleri meşrulaştırma girişimi olarak yorumlanabilir. Öte yandan Bush döneminde ülkenin ulusal güvenlik anlayışında “Haydut Devletler” algısı da varlığını korumuştur. Bu kapsamda ABD Savunma Bakanlığı; Kuzey Kore, İran, Irak ve Suriye gibi devletlere dikkat çekmişse de dönemin ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice Küba, Birmanya, İran, Beyaz Rusya, Kuzey Kore ve Zimbabve'yi şer ekseni ülkeler şeklinde tanımlamıştır. Bu çerçevede söz konusu ülkelere yaptırımlar da uygulanmıştır.

Barack Obama'nın ABD Başkanı olması, söz konusu ülkenin çıkar ve tehdit algılayışında bazı değişikliklerin yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Bu değişikliklerin iki temel nedeni vardır. Bunlardan ilki, Bush döneminde gerçekleştirilen askeri müdahalelerin yarattığı ekonomik maliyettir. Zira Obama, göreve geldiğinde ABD tarihinin en ağır ekonomik dönemlerinden biri yaşanmaktaydı. İkinci neden ise Obama'nın Bush döneminde uygulanan politikalar nedeniyle ülkesinin prestij kaybettiğini görmesidir. Bu sebeple de Obama, daha ılımlı bir siyaset anlayışını benimsemiş ve yumuşak güç kullanımını öne çıkarmıştır.

Obama dönemi incelendiğinde, ABD'nin Irak'tan çekilme kararı alarak bu ülkelerdeki askerlerini sayıca azalttığı görülmektedir. Dahası Obama'yla birlikte “İslami Terör” kavramı da kullanılmamaya başlanmış ve hatta ABD'nin “teröre karşı savaş” iddiasında değişikliğe gidilmiştir. Bahsi geçen değişiklik, ülkenin Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'ne de yansımış, belgede “terörle savaş” kavramı kullanılmamış; ancak El-Kaide'nin Afganistan'daki varlığına da dikkat çekilmiştir.² Buna karşılık belgede ABD'nin askeri üstünlüğünü devam ettirmesi gerektiği vurgulanmıştır. Obama döneminde arzu edilen uluslararası düzene ilişkin dikkat çekici ifade nükleer silahların yayılmasının önlenmesidir. Bu kapsamda ABD Başkanı, İran ve Kuzey Kore gibi ülkelere kapsamlı yaptırımlar uygulamış ve İran'a uygulanan yaptırımlar neticesinde İran, nükleer programını kısıtlamayı kabul eden 2015 tarihli Kapsamlı Ortak Eylem

² Sales of the President of the United States, *National Security Strategy*, May 2010, s. 4; Kandemir, *a.g.m.*, s. 143-144..

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Planı'nı (KOEP) imzalamıştır. Yani Obama, Bush gibi askeri müdahalelerde bulunmak yerine, hedeflerine ekonomik yaptırımlar aracılığıyla uluslararası toplumun desteğini alarak ulaşmak istemiştir.

Tüm bunların yanı sıra Obama döneminde gerçekleşen Arap Baharı, ABD'nin askeri müdahaleler olmasa da halk hareketlerini desteklemek suretiyle BOP'u hayata geçirmek istediğini ortaya koymuştur.

Bununla birlikte Obama döneminde ABD'nin güvenlik endişelerinin Ortadoğu'dan Asya-Pasifik bölgesine kaydığını da söylemek mümkündür. Çünkü Asya-Pasifik bölgesi, ekonomik ve siyasi kapasitesiyle potansiyel hegemon aktör olarak değerlendirilen Çin gerçeğiyle birlikte düşünüldüğünde, ABD'nin küresel liderlik için mücadele edeceği en mühim oyun sahası olacaktır. Bu nedenle de Çin'i çevrelemek gerektiğini düşünen Obama, ikinci kez ABD Başkanı seçildikten sonra yaptığı ilk yurtdışı ziyaretini Malakka Boğazı'nı çevreleyen ülkelere gerçekleştirmiştir.

Söz konusu durum, Çin'e karşı ticaret savaşlarını başlatan Trump döneminde de devam etmiştir. Dolayısıyla küresel güç mücadelesini ifade eden büyük oyun kavramının yeni büyük oyun şeklinde ifade edilen versiyonunun oyun sahası da Asya-Pasifik bölgesi olmakta ve Çin, hızla ABD'nin ötekisi haline gelmektedir. Bu makalede de yeni büyük oyun, Amerikan ulusal güvenlik strateji belgeleri üzerinden incelenmektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

KAOS SENARYOLARINDAN İSTİKRAR ARAYIŞLARINA YENİ BÜYÜK OYUN'DA AFGAN SORUNU

Doğacan BAŞARAN

Dr.

19. yüzyılda Büyük Britanya İmparatorluğu ile Rusya Çarlığı arasında cereyan eden “Büyük Oyun”un başlıca oyun sahası olan Afganistan, günümüzde de “Yeni Büyük Oyun”a tanıklık etmektedir. Zira Soğuk Savaş sonrasında tek küresel hegemon güç konumuna ulaşan Amerika Birleşik Devletleri (ABD), söz konusu hegemonyasını merkezileştirmek amacıyla Zbigniew Brzezinski tarafından “jeopolitik ödül” şeklinde nitelendirilen Avrasya coğrafyasının hâkimiyetine yönelmiştir. Bahsi geçen yönelim çerçevesinde Avrasya’nın kalpâhi konumunda bulunan Afganistan ön plana çıkmıştır. Nitekim 11 Eylül 2001 tarihli terör saldırılarının ardından terör örgütü El Kaide lideri Usame Bin Ladin’in kendilerine iade edilmemesini gerekçe gösteren ABD, Afganistan’ı yöneten Taliban’ı “terörü destekleyen rejim” şeklinde tanımlamış ve 7 Ekim 2001 tarihinde “Sonsuz Özgürlük Operasyonu” adı verilen işgali başlatmıştır.

Yirmi yıllık işgale rağmen ABD, Afganistan’da sağlıklı bir rejim inşa edememiş ve Taliban varlığını sürdürmüştür. Taliban’ın varlığını sürdürmesinde, ABD’nin desteklediği hükümetlerin rüşvet ve yolsuzlukla anılması, yapılan her seçime hile iddialarının gölge düşürmesi, ABD’nin Taliban’la mücadele adı altında gerçekleştirdiği operasyonlarda sivilleri de öldürmesi ve buna bağlı olarak sivillerin Taliban’a olan sempatisinin artması ve Taliban’ın zekat adı altında gelir elde etmesinin önlenememesi belirleyici olmuştur. Neticede ABD, Afganistan’ı işgal etmesine rağmen bir hegemon aktörden beklenen temel görev olan kalıcı barışı inşa etmeyi başaramamıştır.

Söz konusu durum zaman içerisinde Amerikan kamuoyunda “Afganistan’da ne işimiz var?” sorusunun dillendirilmesini beraberinde getirmiştir. Bu durumu Afganistan Savaşı’nın mali yükü de eklendiğinde işgal sürdürülemez hale gelmiştir. Nitekim dönemin ABD Başkanı Donald Trump’ın maliyet hesabı üzerinden şekillenen çekilme yanlısı politikaları neticesinde 29 Şubat 2020 tarihinde Katar’ın başkenti Doha’da Washington Yönetimi ile Taliban arasında Doha Anlaşması imzalanmıştır.

Bahse konu olan anlaşmanın ardından Taliban’ın Afganistan’ı kontrol altına alma süreci hızlanmış ve buna rağmen Washington yönetimi, Doha’daki taahhütlerine uygun davranarak

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Taliban'a yönelik hava operasyonlarını sonlandırmıştır. Bu sürecin nihai aşamasında 15 Ağustos 2021 tarihinde Taliban, Afganistan'ın başkenti Kabil'i de kontrol altına almış ve böylece Afganistan siyasetinde ikinci Taliban dönemi başlamıştır. Amerikan unsurları ise yirmi yıl önce devirmek için geldiği Taliban'ın iktidarı devraldığı bir dönemde Doha'daki taahhütlerine uygun bir şekilde çekilme sürecini tamamlamıştır. Nitekim 31 Ağustos 2021 tarihi itibarıyla ABD ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) müttefikleri Afganistan'dan çekilmiştir.

Bu noktada ABD'nin çekilme sürecinde ne yapmaya çalıştığı ve ikinci Taliban döneminde Afganistan'ı nasıl bir geleceğin beklediği merak konusudur. İlk olarak ABD'nin hegemonyasını sürdürmek için barışı inşa edemediği bir ortamda kaos seçeneğine yeşil ışık yaktığı söylenebilir. Zira Amerikalı karar alıcılara göre, Afganistan'da bir güç boşluğu oluşmakta ve bu da Taliban iktidarıyla birlikte bölgede radikalleşmenin artmasına kapı aralamaktadır. Dolayısıyla ABD, Afganistan'dan çekilerek küresel güç mücadelesindeki geleneksel ötekisi olan Rusya'yı, Moskova yönetiminin yakın çevre olarak tanımladığı Orta Asya coğrafyasını ve küresel güç mücadelesindeki "Challenger" konumunda yer alan Çin'i istikrarsızlaştıracak bir süreci başlatmak istemiştir. Son dönemde terör örgütü Devletü'l Irak ve's Şam'ın Afganistan'da artan saldırıları da bahse konu olan istikrarsızlık ve kaos planlarına hizmet eden bir gelişme olarak dikkat çekmektedir.

Buna karşılık uluslararası toplum ise Afganistan merkezli gelişmeleri radikalleşme, terör ihracı ve göç gibi endişeler çerçevesinde okumaktadır. Bu bağlamda Rusya, Çin ve Orta Asya ülkeleri Taliban'ı radikalleştirerek uluslararası toplumdan izole etmenin birinci Taliban dönemindeki durumdan farklı bir sonuç doğurmayacağı kanaatindedir. Bu yüzden de ABD'nin kurduğu oyuna karşılık bölgesel aktörlerin Taliban'la de facto bir işbirliği süreci geliştirdiği ve Afganistan'ı uluslararası işbirliği süreçlerine dahil etmeye çalıştığı gözlemlenmektedir. Buna rağmen 7 Eylül 2021 tarihinde Taliban'ın kurduğu "Geçici Hükümet" hiçbir devlet tarafından tanınmamıştır. Zikredilen kaygıları hisseden aktörler, "Konferans Diplomasisi" şeklinde yorumlanabilecek bir süreç işleterek kolektif bir tutum sergilemeye çalışmaktadır. Bu kapsamda Pakistan, Rusya, İran ve Afganistan gibi ülkelerde düzenlenen konferanslarda bölgesel işbirliği süreçlerine dair yol haritası oluşturulmaya çalışılmaktadır. Lakin Afganistan'ın ve buna bağlı olarak bölgenin geleceğine kaosun mu hâkim olacağı; yoksa bölge devletlerinin güçlü işbirliği mekanizmaları geliştirerek söz konusu senaryoyu bertaraf mı edeceği sorusu şimdilik belirsizdir. Bu çalışmada da Afganistan merkezli gelişmeler "Nasıl bir gelecek?" sorusu etrafında irdelenmektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

Anahtar Kelimeler: Afganistan, Yeni Büyük Oyun, Taliban, ABD, Rusya, Çin, Türk Dünyası.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

YENİDEN BALKANLAR: BALKANLARIN ULUSLARARASI SİSTEME ETKİSİ VE BÜYÜK GÜÇLERİN BALKANLARA DÖNÜŞÜ

Gözde KILIÇ YAŞIN

Balkan Araştırmacısı/ Doktorant

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

ANKASAM

Avrasya Enstitüsü

gkyasin@gmail.com

Yugoslavya'nın dağılması sonrasındaki yaklaşık 25 senede, Balkan coğrafyası tam bir normalleşme haline dönememiş, Balkan ülkeleri arasında istikrarlı bir barış ortamı sağlanamamıştır. Yine de AB ve NATO üyeliği perspektifi, Balkan ülkelerini büyük ölçüde Batılı kurumlarla işbirliğine yönlendirmiştir. Bu çerçevede demokratik kurumların yerleşmesi, insan ve azınlık hakları, medya özgürlüğü gibi alanlarda ilerleme sağlanmıştır. Özellikle AB dışında kalan Arnavutluk, Sırbistan, Karadağ, Bosna Hersek, Makedonya ve Kosova'da ise ilerleyiş sınırlı şekilde gelişmektedir. AB'nin bu ülkeler için komşular arası ilişkileri normalleştirme ve reformları zorlama girişimleri yetersiz kalmaktadır. AB'nin yetersizliği, Batı ile mücadele sahasını Balkanlara çeken Çin ve Rusya'ya alan açmakta ve diğer taraftan da ABD'yi Balkanlara çekmektedir.

Uyuyan bir sorun olan Bosna-Hersek, AB üyesi birkaç ülkenin Bosna Hersek'in bölünmesini öneren bir planı AB kurumlarına sunmasıyla yeniden canlanmıştır. Kosova'yı Arnavutluk'la birleştiren ve Bosna Hersek'i de üçe bölen plan, ayrılıkçı Bosnalı Sırp lider Milorad Dodik'in tekrar ve daha güçlü adımlarla harekete geçmesini tetiklemiştir. Bu süreçte Uluslararası Adalet Divanı'nın Srebrenica'da yaşananların soykırım olduğunu söyleyen 2007 tarihli kararı da tartışmaya açılmak istenmiştir. Dodik, Dayton Barış Antlaşmasının imzalandığı 14 Aralık 1995 tarihine geri dönmek ve bu süreçte oluşturulan tüm kurumları, yasaları ortadan kaldırmak istemektedir. Hırvatistan ve Bosnalı Hırvat siyasilerden Dragan Čović de Bosnalı Hırvatlar için ayrı bir entite kurulmasını sağlamak istemektedir.

Kosova-Sırbistan görüşmelerinde de Trump'ın ABD Başkanlığı döneminde, iki ülke arasında toprak değişimini öneren bir proje üzerinde taraflar imza aşamasına gelmiştir. Kosova Cumhurbaşkanı Haşim Taçi'nin savaş dönemindeki organ kaçakçılığındaki rolü nedeniyle Lahey'deki özel mahkeme tarafından suçlanması sonrasında görüşmelerin seyri tekrar

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

değişmiştir. Kosova-Sırbistan görüşmelerinde, sınır bölgelerinde yaşayan insanların günlük yaşamlarını kolaylaştırıcı önlemler dışında bir ilerleme sağlanması beklenmemektedir. Bu da bölgesel istikrarın önünde bir engel oluşturmaktadır.

Çin, bölgede alt yapı yatırımlarını üstlenmiştir ve uzun vadeli, kolay krediler sunmaktadır. Rusya, daha çok enerji sektöründe kendini göstermektedir. Bölgenin büyük kısmı enerjide Rusya'ya bağımlıdır. Çin, Hint-Pasifik'teki sıkışmışlığına karşı, Rusya ise Ukrayna başta olmak üzere eski Sovyet bölgesindeki sıkıştırılma hamlelerine karşı Balkanları, etnik çatışmalarla dikkatleri yönlendirecek bölge olarak değerlendirmektedir. Avrupa'nın en zayıf noktası olan Balkanlar, AB'den tam bir destek alamamaktadır. AB üyesi ülkelerin, eski üyeler ve yeni üyeleri arasında Balkanlar konusunda görüş ayrılıkları su yüzüne çıkmaktadır. Almanya ve Fransa arasında dahi alınacak önlemler ve hatta sınırların, haritaların korunması konusunda görüş ayrılıkları görülmektedir.

ABD, AB'nin kararsızlığı ve gerek Rusya gerekse Balkanlar konusundaki bölünmüşlüğü karşısında Balkanlara geri dönmüştür. Bu dönüş, kısmen Kosova-Sırbistan görüşmelerine yön vermek kısmen Bosna Hersek krizini aşmaya destek olmak ve kısmen de Yunanistan'a askeri üslerle yerleşerek Türk Boğazlarına alternatif oluşturmak şeklinde gerçekleşmektedir. ABD, Trump'ın Başkanlığı döneminde bölgenin yeniden haritalandırılmasını da içeren çözüm planlarına yakınken Biden'ın Başkanlığı döneminde, yeni etnik çatışmalara yol açmayacak, kalıcı çözümlere ağırlık verilmesi beklenmektedir. ABD'nin, Birleşik Krallık ve AB içinden Almanya ile Bosna Hersek krizi başta olmak üzere Balkanlardaki sorunlara çözüm bulma görüşmeleri sürmektedir. Yunanistan'daki askeri konuşlanması ise Almanya ve İngiltere'nin desteğini almamaktadır.

Balkanlar, son dönemde farklı çatışma konularıyla yeniden dünya gündeminin üst sıralarına taşınmaktadır. Gelişmeler pek çok yönden Türkiye'yi de doğrudan ilgilendirmektedir. Rusya, Çin, Almanya, İngiltere ve ABD, Balkanlardaki pozisyonlarını büyük ölçüde belirlemiş güçlerdir. Yine de Bosna Hersek krizinin gidişatı bir takım belirsizlikler içermektedir ve Bosna dostlarına ihtiyaç duymaktadır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi

16.00 – 17.30

1. SALON

9. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Murat KÖYLÜ

Çağ Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Murat KÖYLÜ	Çağ Üniversitesi	Tarihsel Süreç İçinde Suriye`nin Türkiye`ye Yönelik Terör Bağlantısı
Gürkan KANAT	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	PKK/KCK Terör Örgütünün İnsan Ticareti ve Uyuşturucu Kaçakçılığı Faaliyetlerindeki Rolünün Terörün Finansmanı Açısından Değerlendirilmesi
Dr. Gülçin ORHAN	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Terör Örgütlerinin Çocuk İstismarı
Dr. Ahmet ATEŞ	Iğdır Üniversitesi	Küresel Terör Örgütlerinin İstihbarat Kuruluşlarının Dönüşümüne Etkisi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE SURİYE`NİN TÜRKİYE`YE YÖNELİK TERÖR BAĞLANTISI

Murat KÖYLÜ

Doç. Dr.

Çağ Üniversitesi

Meslek Yüksek Okulu, Adalet Bölümü

muratkoylu@cag.edu.tr

1967 yılı içinde cereyan eden Altı Gün Savaşı'nda, İsrail'den aldıkları yenilgiyle umutsuzluğa düşen Arap ülkeleri, terörizmi bir silah olarak benimsemişlerdir. Başka bir deyişle Araplar; askeri, siyasi, politik alanlarındaki başarısızlıklarını terörizmi destekleyerek gidermeye çalışmışlardır. Aynı anlayışı Suriye, Türkiye'ye karşı sergileme gayreti içindedir. Nitekim Türkiye'nin, Temmuz 1987'de Fırat'tan saniyede 500 metreküp su tahsisini kabul etmesi Suriye'yi tatmin etmemiş ve "tahsis" olgusunu "*taksim*"e çevirmek için PKK desteğini koz olarak kullanmak gibi hatalı bir yol tutmuştur. 1983 yılına kadar Türkiye'ye karşı mücadele veren Ermeni terör örgütü ASALA'yı destekleyen Suriye, Türkiye'den kaçan Abdullah Öcalan'ın Şam'a yerleşmesinden sonra PKK'ya ev sahipliği yapmış, Türkiye'nin İsrail ile istihbarat ve askeri iş birliği, su sorunu ve Hatay meselesinden dolayı Abdullah Öcalan'ı kendi topraklarında barındırmış ve PKK'ya destek vermiştir. 1980'lerin ortasına kadar Suriye'de bulunan ve ciddi bir askeri gücü olmayan PKK, Suriye, İran ve Irak arasında 1980- 1988 yılları arasında meydana gelen savaş, Körfez Savaşı ve Suriye'nin de bu desteği PKK terör örgütünü bu bölgede zaman içerisinde çok güçlü bir seviyeye getirmiştir. Merkezi Suriye'de olmak üzere, Lübnan'da Suriye kontrolündeki bölgelerde çeşitli kamplarda PKK militanlarına eğitim verilmiş 1984 Ağustos ayında başlayan silahlı eylemlerine kadar Suriye istihbaratı tarafından desteklenerek, kendisine her türlü yardımı kolayca sağlamıştır. Körfez Krizi sonrasında siyasi olarak da eylemlere girişmiş ve 1995 sonrasında etkisini kırsal kesimlerden kentlere taşıyarak Türkiye'nin birincil sorunu olmayı başarmıştır. Hatta bir alt başlıkta da anlatılacağı üzere Suriye'nin örgüt ile olan bağlantısı 1998 yılında iki ülkeyi savaşın eşiğine getirmiştir. Çalışmanın amacı, Türkiye'nin en uzun sınırı olan Suriye'nin özellikle Hatay'ın Türkiye topraklarına katılması ve sonrasında Güneydoğu Anadolu'da inşa edilen Keban ve GAP projeleri nedeniyle Türkiye'ye karşı düşmanca tutumunu teröre destek vermesi olarak gösterdiğini analiz etmektir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Anahtar kelimeler: Suriye, Terör, Türkiye

Kaynakça:

Abdullah, Ömer Faruk (1988), Suriye Dosyası, (çev. Hasan Basri), 2. Baskı, Akabe Yayınları, İstanbul.

Alacakaptan, G. Aydın (1993), “Sınır aşan Akarsularımız Dicle ve Fırat’ın Arap Komşularımızla Büyük Sürtüşmelere Neden Olmaları Beklentileri Abartılıdır” Su Sorunu, Türkiye ve Ortadoğu, Sabahattin ŞEN(Ed.) Bağlam Yayınları, İstanbul.

Altunışık, Meliha Benli (2002), “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Suriye’nin Dış Politikası: Değişime Uyum Çabası”, Mustafa Türkeş ve İlhan Uzgel (ed.), Türkiye’nin Komşuları, Ankara, İmge Kitabevi.

Amanov, Şatlık (2004), Hafız Esad Dönemi Suriye Dış Politikası.» Böl. 5 in Ortadoğu Siyasetinde Suriye, Ankara: Platin.

Arı, Tayyar (2008), “Geçmişten Günümüze Ortadoğu, Siyaset, Savaş ve Diplomasi”, 4. Baskı, Mkm Yayıncılık, Bursa.

Armaoğlu, Fahri (1989): Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Bal, İhsan ve Aytaç, Önder (2001), “Soğuk Savaş Sonrası Yeni Düşman Tanımlamaları Bağlamında Terörizm Sorununun Türk Dış Politikasına Etkileri”, İdris Bal (Ed.), 21. Yüzyılın eşliğinde Türk Dış Politikası, İstanbul, Alfa Yayınları.

Cabbarlı, Hatem (2004), “Ortadoğu’da Terör Örgütleri ve Suriye’nin Yaklaşımı (Hizbullah, Hamas, PKK)”, Türel Yılmaz ve Mehmet Şahin (ed.), Ortadoğu Siyasetinde Suriye, Platin Yayınları.

Demir, İdris (2004): “Hatay Sorunu”, in Türel Yılmaz, Mehmet Şahin (eds.), Ortadoğu Siyasetinde Suriye, Platin Yayınları, Ankara.

Ersever, Cem (1993), Kürtler, PKK ve A.Öcalan, 5.bs., Ankara, Yeni Çığır A.Ş.

Fırat, Melek (2003): “Sancak (Hatay) Sorunu”, Baskın Oran (ed.), Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt I, İletişim Yayınları, Yedinci Baskı, İstanbul.

Gerçek, H. Hüseyin (2000), Bölücü Terör Örgütleri, Terörle Mücadele Hizmetleri Kurs Notları, Terörle Mücadele Hareket Daire Başkanlığı, Ankara.

Keskin, Funda (1997), “Suriye ve Irak ile Su Sorunu”, İsmail Soysal (ed.), Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 15-17 Ekim 1997 Sempozyuma Sunulan Tebliğler.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Kodaman, Timuçin (2007), Fırat-Dicle Meselesi ve Türkiye-Suriye İlişkileri, Ankara, Asil Yayıncılık.

Mango, Andrew (2005), Türkiye'nin Terörle Savaşı, çev. Orhan Azizoglu, İstanbul, Doğan Kitap.

Ortadoğu'da Su Sorunu, Bölgesel ve Sınıraşan Sular Daire Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Ankara, Haziran 1996.

Özdağ, Ümit (2007), Türk Ordusunun PKK Operasyonları: 1984'ten Bu Güne, 5. Bs., İstanbul, Pegasus Yayınları.

Soysal, İsmail (1999), "Türk-Arap İlişkileri 1918-1997", Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Yeşilbursa, Behçet Kemal (2010), "Demokrat Parti Dönemi Türkiye'nin Ortadoğu Politikası (1950-1960)", History Studies, Ortadoğu Özel Sayısı.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

KÜRESEL TERÖR ÖRGÜTLERİNİN İSTİHBARAT KURULUŞLARININ DÖNÜŞÜMÜNE ETKİSİ

Ahmet ATEŞ

Dr.

Iğdır Üniversitesi

Son yirmi yılda hızlanan küreselleşme akımı terör örgütlerinin örgütlenme, planlama ve eylem kapasitelerini genişletmiştir. Başka bir deyişle, ulusal ve uluslararası güvenliğe yönelik tehditler küreselleşmiştir. Bu durum, en temel görevi ulusal güvenliğe yönelik tehditleri bertaraf etmek olan istihbarat kuruluşlarında da bir değişime yol açmıştır. Bu çalışmada küresel terör örgütlerinin istihbarat kuruluşlarının dönüşümüne olan etkisi analiz edilmektedir. Örneklem olarak küresel bir terör örgütü olan Irak Şam İslam Devleti (İŞİD)'nin faaliyetlerinin istihbarat kuruluşlarının dönüşümüne olan etkisi incelenmiştir. Yaşanan değişimin tüm boyutlarını ele almak amacıyla, iki farklı küresel demokrasi indeksinden yararlanarak, biri demokrasi, birisi hibrit rejim ve birisi otoriter rejim olmak üzere üç ülkenin (Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu) istihbarat kuruluşlarının dönüşümü incelenmiştir. Araştırma sürecinde nitel metotlardan faydalanılarak, 2013 ile 2020 yılları arasındaki, incelenen ülkelerin istihbarat kuruluşları ile ilgili resmi dokümanlar, ilgili literatür ve saygın basın kuruluşlarının haberleri taranmıştır. Bunlara ek olarak, üç ülkenin politika yapıcılarını ve üst düzey istihbarat yetkililerinin açıklamaları analiz edilmiştir.

Gerçekleştirilen araştırma sonucu elde edilen bulgular özetle şu şekildedir. Küresel terör örgütlerinin faaliyetleri sonucunda demokratik ülkelerin istihbarat kuruluşlarında göreceli olarak yavaş fakat dönüştürücü bir değişim yaşanmaktadır. Bu bağlamda, İŞİD faaliyetlerinin Amerikan istihbarat örgütlerine etkisi üç temel alanda incelenmiştir. İlk olarak istihbarat felsefesindeki değişim olarak tanımlanan tehdit algılarının değişimi Amerikan ulusal güvenlik belgeleri ve üst düzey siyasi karar alıcıların açıklamalarıyla sunulmuştur. İkinci olarak Amerikan istihbarat yapım sürecindeki etkiler iş birliği ve istihbarat yaklaşımı bağlamında incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda Amerikan istihbarat kuruluşlarının iş birliği bağlamında ulus-dışı aktörlerle ilişkisini arttırdığı ortaya konulmuştur. Yaklaşım bağlamında ise, Amerikan istihbarat kuruluşlarının yerel aktörlerden işe alımının arttığı, İŞİD'e karşı sivil-askeri hibrit bir yaklaşım sergilediği ve siber alanda ve sosyal medyada etkinliğini ve

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

operasyonlarını arttırdığı gözlemlenmiştir. Son olarak, kurumsal bir değişim olarak ulusal füzyon merkezleri ve görev ekiplerinin kurulmuş olduğu saptanmıştır.

Otoriter rejimlerde ise hızlı bir değişim süreci olmakla birlikte yaşanan değişimin dönüştürücü bir etkisi bulunmamaktadır. IŞİD faaliyetlerinin Rus istihbarat örgütlerine etkisi ise yaklaşım, kaynakların yönetimi ve operasyonların çoğalması şeklinde belirtilmiş ve bu şekilde incelenmiştir. Üst düzey Rus istihbarat görevlilerinin açıklamaları ve Rus istihbarat kuruluşlarının Rusya ve Suriye'deki operasyon bilgileri ile gerçekleşen dönüşüm saptanmıştır. Son olarak hibrit rejimlerde ise hem demokratik hem de otoriter özellikler gösteren karma bir değişim yaşadığı belirlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşanan değişim Rusya Federasyonu örneğinde olduğu gibi hızlı olmakla birlikte ABD örneğindeki gibi dönüştürücü bir etkisi olmuştur. IŞİD tehdidi sebebiyle ilk olarak Türk istihbarat teşkilatlarının tehdit algısı değişmiştir. Yapılan araştırma sonucunda Türk istihbarat kuruluşlarının iş birliği bağlamında bölgesel aktörlerle ilişkisini arttırdığı ortaya konulmuştur. Yaklaşım bağlamında ise, Türk istihbarat kuruluşlarının yerel aktörlerden işe alımının arttığı, IŞİD'e karşı sivil-askeri hibrit bir yaklaşım sergilediği ve IŞİD'in Türkiye'deki hücrelerine yönelik faaliyetlerinin arttığı gözlemlenmiştir. Yaşanan değişimin ardından ise müşterek istihbarat birimlerinin, siber görev güçlerinin ve kurumlar arası istihbarat işbirliği platformlarının kurulduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, Terör, IŞİD, Dönüşüm

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

PKK/KCK TERÖR ÖRGÜTÜNÜN İNSAN TİCARETİ VE UYUŞTURUCU KAÇAKÇILIĞI FAALİYETLERİNDEKİ ROLÜNÜN TERÖRÜN FİNANSMANI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLESİ

Gürkan KANAT

Doktora Öğrencisi

Mustafa Kemal Üniversitesi / Hatay Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

gurkankanat35@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8055-4182

Silahlı terör örgütleri dünya genelinde faaliyet göstermiş oldukları ülkelerin hukuki devlet statüsüne, demokratik kuruluşlarına ve insanlığın temel değerlerine tehdit eder bir hal almışlardır. PKK/KCK silahlı terör örgütü asıl olarak kar amacı güden bir örgüt olmamak ile birlikte benimsemiş olduğu ideolojiyi; halka ve hükümetlere karşı tehdit ve şiddet içerikli eylemleri ile kabul ettirmeyi hedef haline getirmiştir. Fakat günümüz dünyasında küreselleşmenin ve bilgi teknolojisi alanındaki yeniliklerin getirmiş olduğu fırsatlar PKK/KCK terör örgütü tarafından çok iyi kullanılmaktadır. Bu durum PKK/KCK terör örgütünü organize suçlar kapsamında kaçakçılık faaliyetlerinde bulunmasını kaçınılmaz hale getirmektedir. Dünya toplumunun karşı karşıya kaldığı en büyük problemlerden birisini olarak karşımıza çıkan ve her geçen gün taşıdığı risk ve tehdit boyutunu arttıran kaçakçılık faaliyetleri sadece şuan da değil aynı zamanda gelecek nesiller içinde artan bir problem olarak görülmektedir. Özellikle küreselleşmenin günümüzde çok hızlı gelişmesi ve tüm dünyayı etkisi altına alması; insanların ve devletlerin birbirleri ile yaklaşmasını, güçlü ilişkiler kurmasını sağlamıştır. Burada üzerinde durulması gereken temel nokta karşılıklı kurulan güçlü ilişkilerin farklı suç unsurları tarafından farklı amaçlar doğrultusunda kullanılmasıdır. Küreselleşme ile birlikte 21.yüzyılın beraberinde getirdiği imkânlardan PKK/KCK terör örgütü ve yan kolları olabildiğince faydalanmakta ve faaliyetlerini sürdürebilmeleri için gerekli olan finans kaynağını sağlamak adına kanun dışı yöntemlere başvurmaktadırlar. Bu durum ülkemiz için değerlendirildiğinde; ülkemizin jeopolitik konumu gereği kaçakçılık faaliyetlerinin seçilmesinde adeta bir köprü konumunda olması büyük önem arz etmektedir. Ülkemiz, mevcut konum gereği geçmişte ve günümüzde birbirinden farklı ideolojilere sahip olan terör örgütlerinin eylemlerine hedef olması; eylemler karşısında ki başarılı mücadeleleri sonucunda

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

terör örgütlerinin kaçakçılık faaliyetlerinden finansman sağladıklarını tespit etmiştir. Özellikle Türkiye’de faaliyet gösteren PKK/KCK terör örgütünün bu faaliyetlerini finanse edebilmeleri için gerekli mali kaynağı bulmak zorunda kalmaları; kaçakçılık eylemlerinden elde edilen gelirin fazla olması nedeni ile kanun dışı yöntemlere yönelmesinde önemli bir etken olmuştur. PKK/KCK terör örgütünün uyuşturucu kaçakçılığı, insan ticareti, haraç alma, silah ve mazot kaçakçılığı gibi organize işlerden büyük mali kaynak elde etmektedir. Özellikle kaçakçılık faaliyetlerinde bulunurken farklı metotlar izlenmesi, PKK/KCK terör örgütünün günümüz koşullarında küresel ve teknolojik gelişmeleri takip ettiğinin bir göstergesidir. Kaçakçılık faaliyetlerinde bulunan PKK/KCK terör örgütü hem ülkemiz hem de bölge ülkeler açısından önemli bir tehdit unsuru olarak değerlendirilmektedir. Ülkemizin daha çok Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde konuşlanan PKK/KCK terör örgütünün kaçakçılık alanında yapmış olduğu eylemler ile mücadelede başarılı olabilmek adına demokratik ülkeler arasında geniş kapsamlı olacak şekilde bir işbirliğine ihtiyaç olduğu ortadadır. Gerek ülkemiz gerek ise PKK/KCK terör örgütünün faaliyetlerinin bulunduğu diğer ülkelerin tek başına başarılı bir mücadele gerçekleştiremeyeceği ortadadır. Türkiye’de ve Avrupa’nın birçok ülkesinde faaliyet gösteren PKK/KCK terör örgütünün devletimize karşı takındığı özerklik eğilimi, gittikçe kullanımı yaygınlaşan teknolojik silah imkânları sayesinde terörizm faaliyetlerini artırmaktadır. PKK/KCK Terör örgütünün terör eylemlerini gerçekleştirmek ve ciddi ekonomik kazançlar elde etmek amacı ile kaçakçılık faaliyetlerini kazançlı ve kolay bir yol olarak görmektedir. İçişleri Bakanlığına bağlı kuruluşlar olan Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı tarafından PKK/KCK’ ya yönelik yapılan operasyonlarda bahse konu örgütün kaçakçılık faaliyetlerini ne denli profesyonelce yaptığı ortadadır. Ülkemiz nezdinde kaçakçılık faaliyetlerini önleme faaliyetleri kapsamında özellikle terörle mücadele ekiplerinin yapmış oldukları operasyonlarda PKK/KCK terör örgütünün birden fazla kaçakçılık faaliyeti ile yakından ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Yapılan operasyonlar kapsamında ele geçen yüksek miktarda uyuşturucunun ve çeşitli belgelerin, silahların, tekel ve mazot ürünlerinin PKK/KCK terör örgütünün kaçakçılık faaliyetlerindeki rolünü ortaya koymaktadır.

Kaçakçılık faaliyetleri ve terör kavramları temelde birbirini besleyen iki kavram olarak değerlendirilmektedir. Bu iki kavramın birleştiği noktada özellikle ülkemizde faaliyetlerde bulunan PKK/KCK terör örgütünün kaçakçılık faaliyetleri sonucunda elde ettiği gelir kaynaklarının kurutulması için ulusal ve uluslararası hukuk normlarının uygulanabilir olması gerekmektedir. Devletlerarası ilişkilerin geliştirilmesi ve beraberinde Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar tarafından belirlenen kararlara riayet edilmesi gerekmektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Günümüzde küresel bir boyut kazanan terörle mücadele, sadece ülkemizin değil diğer Avrupa ve Asya ülkelerinin de gündemleri arasında yer almaktadır. Sadece PKK/KCK değil ülkemizde faaliyet gösteren diğer silahlı terör örgütlerinden olan DEAŞ ve FETÖ/PDY gibi örgütlerinde varlık ve faaliyetlerinin kaynak temini incelendiğinde terörün finansmanı ile mücadelede terörle mücadelenin vazgeçilmez bir unsur olduğu görülmektedir. Finans kaynaklarının yok edilerek kaçakçılık faaliyetlerinin sonlandırılması için kurumlar arası işbirliğinin geliştirilmesi gerekmektedir. Aynı zaman da terör örgütlerinin önemli bir finans kaynağı olan uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele eden tüm birimlerin sonuç odaklı olacak şekilde etkin çalışmaları büyük önem taşımaktadır. Bu durumun sağlanması için PKK/KCK terör örgütünün kaçakçılık faaliyetlerinde bulunurken finansman açısından kaynaklarının net bir şekilde tespit edilmesi, hem ulusal hem de uluslararası gerek adli gerek ise idari ve istihbari bilgilerin paylaşılması gerekmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde sürecin etkili bir şekilde yürütülmesi adına PKK/KCK silahlı terör örgütünün kaçakçılık faaliyetlerindeki rolü ve finansmanındaki suçların dillendirilmesi gerekmektedir. Bu durum kaçakçılığın önüne geçmek adına önleyici faaliyetlerde bulunulması ve önleyici tedbirlerin alınması farkındalık oluşturacaktır.

Bu çalışmada; Türkiye’de faaliyet gösteren PKK/KCK terör örgütünün, ülkemiz ve Avrupa ölçekli uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti faaliyetlerinin terörün finansmanı açısından rolüne değinilecek olup aynı zaman da küreselleşme ile birlikte önemli bir boyut kazanan terörle mücadelede kaçakçılık faaliyetlerinin ülkelerin öncelikli olarak gündeminde olması gerekliliğine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Terör, PKK/KCK, Kaçakçılık, Küreselleşme.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

TERÖR ÖRGÜTLERİNİN ÇOCUK İSTİSMARI

Gülçin ORHAN

Dr. Öğr. Üyesi/ Doktora

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Güvenlik Bilimleri Fakültesi

Güvenlik Bilimleri Bölümü

gulcinpsy@gmail.com

Güvenlik ortamına ilişkin risk ve tehditlerin artmasının bir sonucu olarak terörizm, güvenliğe yönelik oldukça önemli bir problem sahası olarak karşımıza çıkmaktadır. Terör örgütlerinin eleman temininde bugünkü yönelimi, ağırlıklı olarak hassas grup kategorisinde yer alan çocuklar olmaktadır. Terörizm ve şiddet, çocukları zorunlu göç mağduru, evsiz, sokakta çalışan, birtakım illegal gruplarca madde satma ve madde kullandırma mağduru yapan, cinsel istismar mağduru ve suça sürüklenme mağduru haline getiren, şiddet eylemlerinde kullandıran ve intihar kurbanları haline dönüştüren bir tehdit olarak ortaya çıkmaktadır (Bilgin, 2014; Salmaner, 2010).

Hamas, Tamil Kaplanları, Boko Haram, Daeş ve PKK başta olmak üzere pek çok terör örgütü, çocukları çeşitli şekillerde istismar etmektedir (Singer, 2006). Terör örgütlerinin çocukları istismar etme yöntemleri ise oldukça çeşitlidir. Çatışmaya dâhil etme, örgüt içerisinde çeşitli destek ve lojistik fonksiyonları yerine getirme, cinsel amaçlı hizmet sunumu bunların bazılarıdır (Peters, 2005; Gray ve Matchin, 2008). Başta Afrika ve Uzakdoğu ülkelerindeki terör örgütlerinde rastlanılan ve alanyazında “çocuk askerler” olarak ifade edilen, çocukların devlete karşı askeri amaçla kullanılması durumuna çatışma alanlarında sıklıkla rastlanılmaktadır. Hem silahlı çatışma ortamında bulunan çocuklar hem de terör örgütleri tarafından istismar edilen çocuklar, fiziksel ve psikolojik sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır (Bilgin, 2014; Joshi ve O'donnell, 2003; Polat ve Güldoğan, 2010; Williams, 2007).

Çocukların terör faaliyetlerine karışmasıyla mücadelede, terör suçunu çocuğu dâhil ederek işleyen kişilere karşı artırılmış ceza politikası izleniyor olsa da (Prastiyo ve Setiabudhi, 2021), terör örgütlerinin eylemlerinde çocukları kullanmasının ve çocukların terör örgütleri için oldukça cezbedici ve maliyetsiz eleman kategorisinde olmasının birtakım sebepleri vardır. Çocukların yetişkinlere kıyasla şüphe uyandırmaması ve kandırılmasının daha kolay olması, azaltılmış ceza ehliyetine sahip olmaları veya ceza sorumluluklarının olmayışı, terör

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

örgütlerinin kadınlar ve çocuklarla birlikte mücadele ettiği sloganını hedef kitleye ulaştırma isteği bunların bazılarıdır (Ataç, 2020; Gray ve Matchin, 2008). Terör suçu kapsamındaki eylemlere yönelik cezaların çocuklara kıyasla yetişkinlere karşı daha sert şekilde uygulanıyor olması sebebiyle de çocuklar, terör eylemlerinde örgütler tarafından ön planda tutulabilmektedir (Ataç, 2020).

Çocukların terör örgütleri tarafından kullanılmasını önlemede ailelerin, güvenlik güçlerinin, yerel yönetimlerin, medyanın, sivil toplum kuruluşlarının ve toplumun önemli sorumlulukları bulunmaktadır (Ataç, 2020; Aydın ve Gündüz, 2010). Çocukların terör örgütlerine katılımlarını önlemede, bu sorunun altında yatan nedenlerin anlaşılmasına çalışılması kıymetlidir (Singer, 2006). Suça sürüklenen, yasadışı olaylara karışan ya da istismara maruz bırakılan çocukların önemli çoğunluğunun geçmişindeki acı izler dikkat çekicidir (Bilgin, 2014). Öte taraftan terör örgütlerine destek veren ailelerin çocukları, şiddeti sıradan gören bir ortama daha yakın hale gelmektedir. Gerekli önlemler alınmazsa, bu çocukların terörist unsurlar tarafından yetiştirilmesi imkânsız değildir. Bunun sonucunda bu çocuklar büyüdüklerinde terörist olmaya karşı güçlü bir eğilime sahip olabilme durumu ihtimal dâhilindedir. (Prastiyo ve Setiabudhi, 2021).

Terör çatışmalarının devam ettiği ya da sona erdiği durumlarda önleyici çalışmalar, terör suçuna sürüklenen çocuklara yönelik ise fiziksel ve psikolojik rehabilitasyon ve topluma kazandırma çalışmaları etkin bir şekilde gerçekleştirilmelidir (Bilgin, 2014; Prastiyo ve Setiabudhi, 2021). Buradan hareketle teröre maruz kalan çocukları, terörist örgüt öğretisi ve bağlantılarından ayırıştırarak kendilerine yönelik etkili rehabilitasyonun sağlanması değerli olacaktır (Prastiyo ve Setiabudhi, 2021). Örgün eğitimin desteklenmesi, yaşa ve becerilere göre mesleki eğitim olanaklarının sunulması, çocukların içerisinde bulunduğu ortamların aileler tarafından sürekli denetimi, çocuklarının terör örgütleri ile işbirliği kurduğunu tespit eden ailelerin devletle işbirliğine geçmesi ve dezavantaja sahip kesimlerin yoğun şekilde yaşadığı yerlerde ailelerin sosyal çalışmalarla desteklenmesi önemli müdahalelerdir (Aydın ve Gündüz, 2010; Ataç, 2020; Bilgin, 2014). Terörizmin çocuklar için oldukça travmatize edici nitelikte olması sebebiyle (Williams, 2007) çocukların silahlı çatışmalarda kullanılmasının üzerlerinde yaratacağı ağır psikolojik tahribat konusunda kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenler tarafından farkındalık artırıcı çalışmaların düzenlenmesi önerilir (Bilgin, 2014).

Anahtar Kelimeler: Terör, Çocuk, İstismar, Travma, Rehabilitasyon.

Kaynaklar

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

- Ataç, İ. (2020). Suça sürüklenen terör mağduru çocuklar. HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 10(26), 118-131.
- Aydın, H., & Gündüz, V. (2010). Çocuk güvenliğinin sağlanmasında yerel yönetimlerin rolü: “Taş Atan Çocuklar” sorunu. Türk İdare Dergisi, 468, 9-32.
- Bilgin, R. (2014). Çatışma ve şiddet ortamında büyüyen çocuklar sorunu. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24(1), 135-152.
- Gray, H. D., & Matchin, T. O. (2008). Children: The new face of terrorism. International NGO Journal, 3(6), 108-114.
- Joshi, P. T., & O'donnell, D. A. (2003). Consequences of child exposure to war and terrorism. Clinical Child and Family Psychology Review, 6(4), 275-292.
- Peters, L. (2005). War is no child's play: Child soldiers from battlefield to playground. Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Occasional Paper, No 8, ISBN 92-9222-027-6.
- Polat, O., & Gündoğan, E. (2010). Çocuk askerler: Psikolojik, sosyal ve fiziksel sorunlar. Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, 1(1), 105-124.
- Prastiyo, W. E., & Setiabudhi, I. K. R. (2021). Children involvement in terrorism activities; As a perpetrator or a victim? (A study in the circle of violence). Padjadjaran Journal of Law, 8(2), 212-229.
- Salmaner, F. (2010). Sosyal ve Mali Boyutları ile Terör Örnek Olay İncelemesi: Sofu Terör Örgütü (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Yapı Sosyal Değişme Bilim Dalı, İstanbul.
- Singer, P. (2006). Children at war. Los Angeles: University of California Press.
- Williams, R. (2007). The psychosocial consequences for children of mass violence, terrorism and disasters. International Review of Psychiatry, 19(3), 263–277.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi

16.00 – 17.30

2. SALON

10. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Senem ATVUR

Akdeniz Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Ömer AKPINAR	Milli Eğitim Bakanlığı	Donmuş Mu Aktif Mi? Rus Dış Politikasında Çatışma Bölgeleri
Doç. Dr. İlhan ARAS	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Çin Dış Politikasında Keskin Güç: Bir Tehdit Mi?
Seda Gözde TOKATLI	Ege Üniversitesi	ABD-Çin Rekabetinin Neo Realist Kuram Çerçevesinde Analizi
İsmail Utku CANTÜRK	Akdeniz Üniversitesi	Amerika Birleşik Devletleri - Çin Halk Cumhuriyeti Rekabetinin Küresel Güvenliğe Etkileri: Sektörel Bir Analiz
Doç. Dr. Senem ATVUR	Akdeniz Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

DONMUŞ MU AKTİF Mİ? RUS DIŞ POLİTİKASINDA ÇATIŞMA BÖLGELERİ

Ömer AKPINAR

Dr./Doktor

Milli Eğitim Bakanlığı

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

omerakpnr25@gmail.com

Uluslararası ilişkiler literatüründe donmuş çatışma bölgeleri (*frozen conflict zone*) olarak isimlendirilen coğrafyalar vardır. Bu coğrafyaların donmuş olarak isimlendirilmelerinin sebebi iki sebebi vardır. Birincisi coğrafi ihtilafların henüz bir çözüme ulaşamaması, ikincisi ise yapılan ateşkes antlaşmasının devam etmesi ve askeri çatışmaların gerçekleşmemesidir. Yani bir bölgede bir veya bir kaç çatışma yaşanmış ancak nihayi barış antlaşması sağlanamamıştır. Donmuş çatışma bölgeleri terimi isminden de anlaşılacağı üzere sıcak çatışmanın olmadığını ifade eder. Kıbrıs bu duruma iyi bir örnektir. 1974 yılında gerçekleşen askeri çatışma (*battle*) sonrası silahlı bir çatışma yaşanmamıştır. Buna rağmen Kıbrıs'ta tarafların mutabık olduğu bir antlaşma da henüz yoktur. Dolayısıyla Kıbrıs donmuş çatışma bölgesi kavramı için iyi bir örnektir (Ker-Lindsay, 2015: 19).

Eski Sovyet ülkeleri üzerine çalışan akademisyenler genellikle Rusya Federasyonu'nun birincil veya ikincil derecede taraf olduğu kriz alanlarını tarif etmek için "donmuş çatışma bölgeleri" kavramını kullanırlar. Halbuki bu kullanım yanlıştır. Şüphesiz askeri bir çatışmada nihai bir antlaşma imzalanana kadar savaş devam etmektedir. Ancak askeri çatışma sona erdiğinde, ateşkes antlaşması yapılsın veya yapılmazın bir bölgenin donmuş çatışma bölgesi olarak tarif edilebilmesi için tekrardan bir askeri operasyonun yaşanmaması gerekir. Fakat Eski Sovyet bölgelerinde var olan çatışma sahalarında askeri operasyonlar sürmektedir. Donbas, Kırım, Transdinyester, Abazya, Osetya, Yukarı Karabağ donmuş çatışma bölgelerinden ziyade "aktif çatışma bölgeleri" veya sadece "çatışma bölgeleri" olarak tanımlanması gerekir.

Rusya çatışma bölgelerini dış politika enstürmanı olarak kullanmaktadır. Literatür genellikle küresel sisteme entegre olmuş Rusya gibi ülkelerin dış politika yaklaşımlarını "yumuşak güç" olarak tanımlama eğilimindedir. Diğer yandan Rusya için "sert güç" kullanımı yumuşak güç kullanımından daha çok başvurulan politikadır (Wilson, 2008: 110). Rusya hem sert hem de yumuşak güç unsurlarını çatışma bölgelerine aynı anda kullanmaktadır. Askeri müdahaleler Rusya'yı uluslararası ilişkilerde sert güce kolaylıkla başvuran bir ülke olarak nitelememizi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

sağlarken, donmuş çatışma bölgelerindeki donma durumunu tartışmalı duruma getirmektedir. Bu çalışmada iddiamız Eski Sovyet coğrafyasında var olan kriz bölgeleri, Rusya'nın dış politika yaklaşımında sert güç politikasına başvurması sebebiyle donmuş veya dondurulmuş çatışma bölgeleri olarak nitelendirilemeyeceğidir. Şimdi teorimizi desteklemesi açısından bahsedilen kriz bölgelerine bakmak anlamlı olacaktır.

2013 yılında başlayan ve "Maidan" (meydan) protestoları olarak bilinen, Ukrayna Hükümeti'nin Avrupa Birliği ile Ortaklık Antlaşması'nı reddetmesinin sebep olduğu olaylara Rusya 2014 yılında müdahale etti ve Kırım'ı ilhal etti. Ayrıca AB taraftarlarıyla çatışan Doğu Ukrayna bölgesindeki gruplara destek verdi. Donbas olarak bilinen bölgede Donetsk Halk Cumhuriyeti ve Luhansk Halk Cumhuriyeti kuruldu ve bu *de facto* cumhuriyetler Rusya'nın koruması altına girdiler. Bu bölgelerde çatışmalar devam etmektedir ve bugüne kadar bu çatışmalarda on beş bin insanın öldüğü, bir milyondan fazla insanın göçmen durumuna düştüğü belirtilmektedir. Kırım ise bir referandumla Rusya Federasyonu toprağı olarak kabul edilmiştir (Fiscer, 2019: 5). 2021'in Aralık ayında Rusya'nın Ukrayna'ya askeri operasyon yapması ihtiam dışı değildir ve Dinyeper Nehri'ne kadar olan Doğu Ukrayna Rusya için askeri operasyon alanıdır. Bu bölgedeki askeri pozisyonu bir sonraki stratejisini belirler. Zira Dinyeper Nehri'ne kadar olan kısmı paramiliter gruplarla kontrol eden Rusya Dinyester bölgesini ise Transdinyester ile kontrol altında tutmaktadır.

Transdinyester Moldova içinde ve Karadeniz'den Yukarı Bukovini'ye (Eski Bogdan Beyliği) kadar uzanan (yaklaşık 400 km), Rus askeri birliklerinin konuşlandığı bir bölgedir. Dinyester Nehri boyunca hem Moldova'yı hem de Ukrayna'yı birini doğudan diğerini batıdan kuşatmıştır. Moldova'nın diğer bölgelerine göre gelişmiş bir bölge olan Transdinyester 1992 yılında başlayan ve 1994 yılında ateşkes antlaşmasına kadar devam eden çatışmaların yaşandığı bölgedir. Çatışmalar boyunca yüz binden fazla insan göç etti. Binden fazla insan öldü. Bugün bölgede Rus askeri birlikleri görev yapmaktadır ve Transdinyester *de facto* olarak devlet olduğunu iddia etmektedir. Moldova'nın enerji ve sanayi merkezi olduğundan Moldova'nın ekonomik ve askeri kapasitesini kontrol etmektedir. Ayrıca Rusya Ukrayna'yı Transdinyester sayesinde batı tarafından da kuşatmaktadır (Rojansky, 2011: 3-8).

Kafkasya'da ise durum Batı yakasından çok da farklı değil. Askeri operasyonlar ve savaş daha şiddetli ve büyük ölçekte gerçekleşti. Şüphesiz çatışmaların büyüklüğü ve tarafların çokluğu bu bölgedeki savaşların etkisini artırmaktadır. 2008 yılında Gürcistan'ın Güney Osetya ve Abhazya bölgelerine askeri operasyon yapmasına Rusya askeri cevap verdi. Abhazya 1992 yılında Gürcistan'la on dört ay süren bir çatışmaya girdi ve Gürcü güçlerini topraklarından

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

çıkardı. Başkent Sohum bağımsızlığını ilan etti ve Abhazya Otonomi Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kuruldu. *De facto* bir yapı olarak kalan cumhuriyeti Rusya destekledi. 2008 yılında bağımsızlık için çalışan Sohum idaresine Tiflis askeri operasyonla cevap verdi. 1992'den 2008'e kadar on bine yakın insan öldü ve üç yüz elli bin insan göç etmek zorunda kaldı. Bugün bölgeyi Rus askeri kontrol etmektedir (Markedonov, 2015: 75-85).

Abhazya ile aynı kaderi paylaşan Günet Osetya tarihsel olarak Gürcistan ile daha erken çatışmaya başladı. 1991 yılında başlayan çatışmalarda binlerce insan öldü ve on binlerce insan göç ett. 2008 yılında her iki çatışmayı da provoke eden Rusya Federasyonu Parlamentosu Duma'nın 21 Mart 2008 tarihli bu iki bölgeyi bağımsız olarak tanıma kararıdır. Görüldüğü gibi donmuş sanılan çatışma bölgesi esasında Rusya'nın basit bir politik hamlesiyle savaşa dönüşebilmektedir. Şüphesiz bununla birlikte pek çok sebep vardır ama Rusya Güney Osetya çatışmasında da birincil aktördür. Nihayetinde Rusya 2008 yılı Ağustos ayında yaşanan Güney Osetya Gürcistan çatışmasına 7 Ağustos 2008'de Gürcistan'a savaş ilan ederek müdahil oldu beş gün süren savaş sonunda ateşkes antlaşması imzalandı. Güney Osetya 26 Ağustos 2008 tarihinde Abhazya ile birlikte Rusya tarafından bağımsız olarak tanındı (Skakov, 2011: 1-5).

Son olara Yukarı Karabağ çatışma bölgesi Rus dış politikası açısından en hareketli bölge olmuştur. Yukarı Karabağ aktörleri diğer bölgelere göre daha fazla ve daha güçlüdür. Türkiye, İran gibi bölgesel güçlerle birlikte Azerbaycan ve Ermenistan'ın yüksek askeri kapasiteleri Rusya'nın bölgeye müdahale yaklaşımını değiştirmiştir.

Yukarı Karabağ bölgesindeki çatışmaların ve savaşın temel sebebi diğer bölgelerde olduğu gibi etniktir. Sebebi çok eski tarihe dayanan Karabağ sorunu 1988 yılının başında başladı. Karabağ'da çatışmalar başladığında Baltıklar'da dahi henüz olaylar başlamamıştır. Çatışmalar 1994 yılına kadar sürdü yapılan savaşta Ermenistan Azerbaycan'ı yendi.³ Ermenistan Yukarı Karabağla birlikte Azerbaycan'nın yedi bölgesini de işgal etti. Bu alan Azerbaycan'nın tanınmış topraklarının yaklaşık %20'sine tekabül ediyordu. 1994 yılında imzalanan ateşkes antlaşmasıyla çatışmalar dondurulmaya ve barış görüşmeleri başlatılmaya çalışıldı. Ancak o günden bugüne kadar ne çatışmalar durdu ne de barış antlaşması imzalandı (Wall, 2012: 125-135).

³ Savaş dilimizde hem iki ordunun muharebesini hem de tüm süreci ifade eder. Halbuki İngilizce'de *battle* iki ordunun belirli bir süre silah kullanmak suretiyle çatışmasını tanımlar. Savaş olan *war* ise çatışmanın başlamasından barış antlaşması imzalanana kadar geçen süreci anlatır. 2020 Karabağ Savaşı'nda BBC muhabirinin Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev'e "1994 yılında savaşı kaybettiniz" hatırlatması üzerine; "Hayır. Biz bir çatışmayı, bir muharebeyi (battle) kaybettik ama savaşı (war) kazandık" demiştir (<https://www.youtube.com/watch?v=eP98bXyWBdc>, 02.12.2021).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Yukarı Karabağ sorunu üzerinde çok derin araştırmaların yapılması gereken bir konudur. Burada temel savımız Yukarı Karabağ sorunu da Rusya için sert güç kullanma alanıdır. Şüphesiz bu sorun diğer aktörlerin ve tarafların da göz önüne alınarak incelenmesi gereken bir konudur. Ancak Rusya'nın 2020 2. Karabağ Savaşı'ndaki rolü dahi incelendiğinde Rusya'nın bu sorunda ne kadar önemli bir aktör olduğu ve Rus Dış Politikası'nın sert güç yaklaşımının bu sorunda temel yaklaşım olduğu anlaşılır. Savaş sonucunda Azerbaycan Ordusu mutlak bir zafer kazanmış böylece Kafkaslar'da ve bölgede yeni bir güç denkleme dahil olmuştur. Azerbaycan Ordusu'nun ortaya koyduğu performans İran, İsrail, Pakistan, Türkiye ve Türki Cumhuriyetleri tarafından; özellikle Hazar Havzası'nda bulunan ülkeler tarafından değerlendirilmiş ve onları yeni bir gerçeklikle karşı karşıya getirmiştir. Azerbaycan Ordusu mutlak bir zafer kazanmış ve bu başarısıyla bölgesel güç konumuna gelmiştir. Bu bağlamda Rus Barış Gücü'nün sahaya inmesi ve mobilizasyon kapasitesi mutlak bir zaferle necilenmiş savaşı dahi gölgeleyecek ve kontrol altına alacak kapasitede olduğunu göstermiştir. Rus barış gücünün ortaya koyduğu bu görüntü Rus Dış Politikası'nın sert güç görüntüsüdür ve bölgedeki tüm güçleri kendi gücünün altında konumlandırma çabasıdır. Karabağ müdahalesinde yaptığı budur.

Rusya Federasyonu'nu SSBC sonrası dış politikasını çatışmalara dahil olmama üzerine inşa etti. Bu inşa çatışma bölgelerinde barış gücü olma haliyle vücut buldu. Ancak çok belirgin bir durum var ki Rus ordusu bulunduğu yerde barış gücü olarak değil klasik manada sert güç (emperyal) olarak konuşlanmaktadır. Sovyet sonrası donmuş çatışma bölgeleri literatürdeki ifadesinin aksine donmuş değil hareketlidir. Verilen örneklerde görüldüğü gibi Rusya çok basit bir politik hamleyle donmuş olarak bilinen bölgeyi aktif çatışma alanına çevirebilme kapasitesine sahiptir. Bu kapasiteyi özellikle son on yılda kullanmaktadır. Sovyet sonrası donmuş çatışma bölgeleri olarak isimlendirilen bölgeler Rusya'nın kontrolünde süren aktif çatışma bölgeleridir.

Kaynakça

Fiscer, S. 2019. *The Donbas Conflict: Opposing Interest and Narratives, Difficult Peace Process*. Stiftung Wissenschaft und Politik, SWP Research Paper: Berlin.

Ker-Lindsay, J. 2015. *Frozen Conflicts in Europe: Republic of Cyprus vs. Northern Cyprus*. Barbara Budler Publisher: Toronto.

Markedonov, S. 2015. *Frozen Conflicts in Europe: The Conflict in and over Abkhazia*. Barbara Budler Publisher: Toronto.

Rojansky, M. 2011. *Prospect for Unfreezing Moldova's Frozen Conflict in Transnistria*. US Commission Security and Cooperation in Europe: Washington, D.C.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Skakov, A. 2011. South Ossetia: Aftermath and Outlook. *Institute of Eastern Studies, Russian Academy of Sciences*. 1-8.

Waal, T. 2015. *Frozen Conflicts in Europe: Azerbaijan vs. Nagorny Karabakh*. Barbara Budler Publisher: Toronto.

Wilsin, E. J. 2008. Hard Power Soft Power Smart Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, s. 110-124.

<https://www.youtube.com/watch?v=eP98bXyWBdc>, (02.12.2021).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

ÇİN DIŞ POLİTİKASINDA KESKİN GÜÇ: BİR TEHDİT Mİ?

İlhan ARAS

Doç. Dr.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi,

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

ilhanaras@nevsehir.edu.tr

Çin, on yıllardır devam eden ekonomik büyüme seviyesiyle küresel güçlerin, bölgesindeki aktörlerin ve ticaretinin yoğunlaştığı bütün ülkelerin dikkatini çekmektedir. Özellikle her alanda kendini belli eden ABD-Çin rekabeti ise, küresel güçler arasındaki gerilimin/çatışmanın hangi boyutlara ulaşabileceğini göstermektedir. Söz konusu gerilimi/ çatışmayı “kavram savaşı” olarak nitelendirilebilecek bir boyuttan okumak da mümkündür. Bu çerçevede çalışmada Uluslararası İlişkiler literatüründe yeni bir kavram olarak dikkat çeken “keskin güç” (sharp power/ 锐实力) kavramı analiz edilecektir. Keskin güç, 2017’den itibaren Rusya ve Çin başta olmak üzere çoğunlukla otoriter olarak kabul edilen ülkelerin politikalarını nitelendirmek için kullanılmıştır. Uluslararası İlişkiler literatüründe sert güç, yumuşak güç, akıllı güç gibi farklı kullanımlara ilave olarak keskin güç genel anlamda otoriter yönetimlerin yumuşak güç politikalarını açıklamak için kullanılmaktadır. Böylece keskin gücü, Çin’in yükselişine karşı bir tehdit algısının kavramsal olarak ifadesi edilmesi olarak da yorumlamak mümkündür. Özellikle toplum ve iletişim araçları üzerindeki sansür mekanizmaları, sivil toplumun gelişmesinin önündeki engeller, insan hakları taleplerine karşı politikalar, diğer ülkelerin Çin’in politikalarını eleştirmesinin engellenmesi keskin gücün sıklıkla başvurduğu yöntemler olmuştur. Bu nedenle, sosyal medya üzerindeki sansür veya Tibet ve Hong Kong gibi konularla ilgili yapılan akademik çalışmalara Çin’den erişimin yasaklanması, bütün dünyaya yaymaya çalıştığı Konfüçyüs Enstitüleri veya kendi medya kuruluşlarını dünya çapında etkin hale getirmesi, Hollywood’daki filmlerde Çin’i rahatsız edecek konulara yer verilememesi keskin güç çerçevesinde önemli gündemler olmuştur. Çin ise, hem kavrama hem de tepki çeken politikalarına karşı açıklamalar yapmaktadır. Çin’e göre Batılı ülkelerin yaptıklarından farklı bir durum olmamasına rağmen, Batılı ülkeler kendilerini yumuşak güç, Çin’i keskin güç olarak nitelendirmeyi tercih etmektedir. Ayrıca, Batılı ülkelerin Çin’i korku ve tehdit üzerinden algılamasının bir sonucu olarak keskin güç kavramı ortaya çıkarılmıştır. Kavramın ABD

143

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

kökenli olmasının yanı sıra Rusya'yı ve Çin'i merkeze alarak bir nitelendirme yapması ABD-Çin rekabetinin bir yansıması olarak görülmüştür. Çin, keskin güç olarak gösterilmesini bazı nedenlerden dolayı reddetmektedir. Özellikle, kendi kalkınma yolunun ve yumuşak güç uygulamalarının Batı'dan farklı olmasının "farklı" olarak değil, "tehdit" olarak ya da kavramda kullanılan "keskin" kelimesiyle olumsuz çağrışımla değerlendirilmesi Çin'in en fazla vurguladığı boyut olmuştur. Bu çerçevede, Çin dış politikası ve keskin güç tartışmalarında özellikle belirtilmesi gereken ilk durum, Çin'in "Çin rüyası" gibi kendi kavramlarıyla küresel siyasette etkin olma iddiasının Batı kökenli kavramların gölgesinde kalmaya devam ettiğidir. Başka bir deyişle, "kavram savaşı"nda ABD'nin üstünlüğü Çin için mücadele edilmesi gereken bir konu olmayı sürdürmektedir. Diğer bir durum da, keskin gücün neyi kestiği ve giderek daha keskin hale gelip gelmeyeceğidir. Çin'in küresel ekonomide ve siyasetteki ağırlığının artması da, bu sorgulamanın ve Çin'e yönelik şüphelerin ilerleyen yıllarda da devam edeceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Çin, keskin güç, ABD

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ABD-ÇİN REKABETİNİN NEOREALİST KURAM ÇERÇEVESİNDE ANALİZİ

Seda Gözde TOKATLI

Doktora Öğrencisi,

Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı,

sedagozde@hotmail.com

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-1880-1338>

Özet

Soğuk Savaş sonrası dönemde değişen tehdit algısı çıkarların yeniden tanımlanmasına, ittifak ilişkilerinin yeniden gözden geçirilmesine ve sistem içerisinde güç dengelerinin yeniden kurulmasına yol açmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde iki kutuplu dünya düzeninin sona ermesi sonucunda Amerikan yönetimi belirli bir süre sistem içerisindeki üstünlüğünü devam ettirse de 9/11 terör olayları sonucunda yaşanan siyasi kriz ve 2008 küresel mali kriz sonucunda sistem içerisindeki hegemonyası daha yüksek sesle sorgulanmaya başlanmıştır. Amerika'nın sistem içerisindeki gerileyişi rakip güç olan Çin'in ikame güç olabileceği yönündeki söylemleri arttırmıştır. Çin'in 2000'li yıllardan itibaren süreklilik gösteren yükselişi sistem içerisinde daha belirgin rol oynamasına yol açmıştır. Bu çalışma, Çin ve ABD arasında yaşanan güvenlik ikilemini Neorealist kuram çerçevesinde analiz edecektir. Çalışma kapsamında, Neorealist kuramın savunduğu ulusal çıkar, güç geçişi, göreceli güç ve güç dengesi gibi önemli kavramlara sıkça yer verilecektir. Bu bildiride, metodolojik çoğulculuk ve tarihsel karşılaştırmalı araştırma yöntemleri ön plana çıkacaktır.

Anahtar Kelimeler: ABD, Çin, Neo realizm, Uluslararası Sistem, Güç.

Giriş

Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra güvenlik kavramı tehdit unsurlarının yön değiştirmesi ile yeniden tanımlanmaya başlanmıştır. Yapısal dönüşüm bağlamında ve değişen uluslararası konjonktür içerisinde, devletler ve uluslararası örgütler kurumsal yapısını yeniden inşa ederek görev tanımlarını revize etmiştir. Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra güvenlik kavramı tehdit unsurlarının yön değiştirmesi ile yeniden tanımlanmaya başlanmıştır. Yapısal dönüşüm bağlamında ve değişen uluslararası konjonktür içerisinde, devletler ve uluslararası örgütler kurumsal yapısını yeniden inşa ederek görev tanımlarını revize etmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde ulusal güvenliği direkt olarak tehdit eden ortak yaşamsal çıkarların yerini çok yönlü tehditler yer almaya başlamıştır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

1990'ların ilk yarısındaki tek kutupluluğun geçici bir aşama olduğu savlarının aksine, dönemin sonunda Amerikan hegemonyasının sorgulanamaz olduğu ve ABD gücünü doğru kullanırsa süreceği giderek yaygınlık kazanan bir görüş haline gelmeye başlamıştır.(Nye, 2002:s.570). 20. yüzyılda ABD, uluslararası sistemi yönlendiren ve şekillendiren bir devlet olmuştur. ABD, uluslararası sistem üzerindeki hâkimiyetini, piyasalar üzerindeki hareket serbestisini ve uluslararası kurumlar üzerinde sahip olduğu söz hakkını kendi kuralları çerçevesinde çizerken yeni bir dünya düzeni yaratılmasını sağlamıştır. ABD kurumlar aracılığıyla normatif bir düzen inşa etmiş, diğer aktörlerin rızasını kazanarak sistemin devamlılığını sağlamıştır. Dünyanın herhangi bir bölgesinde meydana gelen bir gelişme, Amerikan çıkarlarını doğrudan ilgilendirmese bile, ABD'nin sorunlara kayıtsız kalması mümkün olmamıştır. (Arı ve Özpırınç, 2011: 24).

11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD'nin "önleyici savaş" doktrini altında aldığı tek taraflı askerî operasyon kararları sistem içerisindeki meşruiyetinin sorgulanmasına, tek kutuplu yapıdaki hâkim gücünün zayıflamasına yol açmış beraberinde çok kutuplu yapıya doğru geçişi hızlandırmıştır. Obama döneminde, 2008 yılında ABD içerisinde yaşanan ekonomik kriz ve sonrasında ekonomik durgunluk uluslararası sistem içerisinde ABD'nin gücün daha fazla sorgulanmasına yol açmıştır. Donald Trump'ın yönetimi devir almasıyla ön plana çıkardığı "Önce Amerika" sloganı artan milliyetçilik politikaları, popülist yaklaşımlar ve tek taraflı davranışlar ABD'nin küresel zemindeki ağırlığının aşınmasına yol açmıştır. Donald Trump öncesinde küreselleşme tezini daha yüksek sesle savunan, liberal bir profil çizen ABD, Donald Trump'ın yönetime gelmesi ile birlikte izolasyonist ve korumacı bir profile bürünmüştür (Küntay, 2019:s.182). Amerika'nın sistem içerisindeki gerileyişi, kutuplaşmanın daha belirgin hale gelmesi, transatlantik ilişkilerde yaşanan kırılma ve çıkar politikalarının değer politikalar karşısında artan etkisi rakip güç olan Çin'in ikame güç olabileceği yönündeki söylemleri arttırmıştır. Bu çalışma, Neo-realist kuram bağlamında Çin ve ABD arasında yaşanan güvenlik ikilemini Saldırgan Realizm, Güç Geçişi, Hegemonik İstikrar Kuramı ve Tukidides Tuzağı kavramları ile açıklık getirecek ve Neo-realist kuramın savunduğu ulusal çıkar, göreceli güç ve güç dengesi gibi önemli kavramlardan beslenecektir.

1-Teorik Çerçeve

a)Neo-Realist Kuram Çerçevesinde ABD-Çin Rekabetinin Analizi

Klasik Realizm'e Liberalizm'den gelen yoğun eleştiriler sonrasında ortaya çıkan Neorealizm kuramı uluslararası ilişkileri bir yapısal bütünlük içerisinde ele almaktadır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Yapısal veya yeni realizm olarak da tanımlanan bu kuram uluslararası gelişmeleri açıklamakta sistemselsel bir yaklaşım öne sürmektedir. Neorealizm kuramının en önemli temsilcisi Kenneth Waltz'a göre, uluslararası sistemde devletler varlığını sürdürmek için sadece kendi gücüne ve kaynaklarına güvenmektedir. Anarşik ortamda devletlerin asıl amacı hayatta kalabilmektir (Waltz 1979:105) Neo-Realist teori, sistem içerisindeki güç kavramına odaklanırken, sistemin devamlılığı ve istikrarı için bir lider güce olan ihtiyacı vurgulamaktadır. Neo-realizm kuramına göre güç, devletlerin kendi güvenliklerini sağlamaları, sistem içerisinde eylemlerini gerçekleştirmeleri, baskı altında kendilerine manevra alanı yaratabilmeleri, egemenliklerini sürdürebilmeleri, uluslararası alandaki çıkarlarına erişmeleri ve olası saldırıları caydırmaları açısından oldukça önemlidir (Çıtak, 2014:s.34). Realistler için sistem içerisindeki mevcut gücün düşüşü ve beraberinde yeni bir gücün yükselişe geçmesi sistemin istikrarsızlaşması anlamına gelmektedir. Realist teoriye göre hegemonya kaynağını askeri ve siyasi güç alanlarından almaktadır. Realistler'e göre, önemli olan düzendir, değişim geçicidir (Rosenau,1990). Devletler için güvenlik ilk sırada yer almaktadır. Bir devletin diğer devlete güvenlik alanında sağladığı faaliyetler, diğer devletleri güvensizleştirir ve daha çok silahlanmaya itmektir. Güvenlik ikilemi, devletlerin devamlı güç arttırmasına yol açmaktadır. İnsanların güç peşinde koşma dürtüsü birbirleriyle çatışma olasılığını arttırmaktadır.

Neo-realist teori, kendi içerisinde saldırgan ve savunmacı kuram olmak üzere alt bölümlere ayrılmaktadır. Saldırgan Realizm, devletlerin hayatta kalmaya devam etmek için gücün en üst seviyeye çıkarılması güvenlik açısından önemlidir (Alan,2010:s.19).Saldırgan Realizm'in en önemli temsilcisi olan John Mearsheimer, rekabet ortamının varlığını ön plana çıkartarak devletlerin güç arttırma yoluna gitmesini savunmaktadır. Savunmacı realizm, saldırgan realizm kuramının aksine, mevcut düzenin devamlılığını savunarak statükocu bir anlayış sergilemektedir. Savunmacı realist kuram, devletlerin güvenliklerini korumak için uluslararası sistem içerisinde ılımlı ve dengeli bir dış politika izlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Küresel düzen içerisinde bölgeler üzerinde iki farklı devletin artan güç yarışı devletlerarasında güvenlik ikilemini doğurmaktadır. John Mearsheimer'in realist politikalar doğrultusunda yürüttüğü varsayımı iki devlet arasında devam eden güç yarışının saldırgan bir hal alacağıdır. Devletlerin askeri güç politikaları çerçevesinde yürüttüğü ilişkiler yeni bir güvenlik ikilemi doğurmakta ve beraberinde küresel güvenliği tehdit altına almaktadır.

b)ABD-Çin Rekabetinin Saldırgan Teorisi Kapsamında İncelenmesi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Saldırgan realizm, büyük güçlerin uluslararası sistem içerisinde hegemonya mücadelesinde güçlerini devam ettirebilmek veya güçlerini arttırmak için saldırgan bir davranış sergilemeleri gerektiğini savunmaktadır. Saldırganı realizmin en önemli temsilcisi John John Mearsheimer, yükselen güç Çin'in sistem içerisinde yürüttüğü revizyonist hareketlerin iki ülke arasında çatışma olasılığını arttırdığı dile getirmektedir. Çin'in son on yıl içerisinde bulunduğu kıta içerisinde artan dayanışma politikaları yeni müttefikler kazanmasına ve inşa ettiği ekonomik gücü siyasi gücünün gelişmesine katkı sağlamaktadır. John Mearsheimer'ın savunduğu arguman, Çin'in ilerleyen yıllarda dünya liderliği konusunda ABD'yi taklit edecek olması üzerinedir (Mearsheimer,2012). John Mearsheimer, Çin'i değişimci bir güç olarak tanımlamakta, Çin ekonomisinin bu hızla büyümeye devam etmesi durumunda hegemonik bir gücün ortaya çıkacağını ve Çin'in devasa nüfus avantajını kullanarak bölgede en güçlü orduya ve en etkili nükleer varlığa erişeceğini iddia etmektedir (Mearsheimer, 2001: s.600). Çin'in barışçıl yükselişi ve statükocu güç olma gibi nihai çatışmayı öngörmeyen iddialarına karşı, devletlerin ilerideki niyetlerinin mevcut davranışlarına bağlı kalarak tahmin edilemeyeceğini öne süren John Mearsheimer, Çin'in yükselişini Amerikan hegemonyasına tehdit olarak değerlendirmektedir (Mearsheimer,2010:s.383).

Soğuk Savaş döneminde ABD'li diplomat George Kennan tarafından yayınlanan Uzun Telgraf adlı çalışma, Sovyet rejimine yönelik yayılcı politikaları ön plana çıkartarak o dönemde yürütülen çevreleme politikalarını açıklamaktadır. Günümüzde bu çalışmanın benzerini, ABD yönetiminin Çin'in komşuları olan Güney Kore, Avustralya, Japonya ve Singapur ile yürüttüğü işbirliği politikaları içerisinde görmek mümkündür. ABD'nin Tayvan'a yönelik askeri ve siyasi desteği, Doğu/Güney Çin Denizi'nde konuya taraf olarak komşu ülkeler ile beraber hareket etmesi, Asya Kıtasında askeri üs sayıları ve askeri tatbikatlarının sayısının her geçen gün arttırması, Çin'e yönelik çevreleme politikalarına örnek olarak gösterilebilir. Örneğin, ABD yönetiminin 2021 yılında yaptığı AUKUS ve QUAD Anlaşmaları yükselen güç olan Çin Halk Cumhuriyeti'nin Asya-Pasifik kıtasındaki gücünün dengelenmesine yönelik en önemli askeri girişimler olarak yer almaktadır.

Her iki devlet tarafından devam eden yayılcı politikalar sistem içerisinde güven boşluğunun oluşmasına, askerî ve savunma kapasitesine yönelik yatırımların artmasına yol açmaktadır. John Mearsheimer, Çin'in Yükselişi Barışçıl Olabilir mi? adlı makalesinde Çin'in ulusal çıkarlarının Pasifik'teki siyasi ve askerî kontrolünü genişletmesini gerektirdiğini ve bu genişlemenin yakın bir gelecekte Çin Amerikan çatışmasını kaçınılmaz kıldığını iddia etmiştir

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

(Mearsheimer, 2004). Amerika ve Çin'in karşılıklı dengeleme politikaları, çevreleme stratejileri ve alternatif işbirlikleri uluslararası düzende gücün değişimine yol açmaktadır.

A.F.K. Organski'nin güç geçişi kuramına göre, statükodan memnun olmayan yükselen bir güç, ya bölgedeki hegemon güçle eşit bir konum ister ya da sistemin kurum ve kurallarını yeniden şekillendirmek için güç kullanır (Fravel,2010:s.5). Güç geçişi kuramına göre, büyük güçler arasında kapasitelerin birbirine yaklaştığı ve güç geçişi görüldüğü zamanlarda çatışma çıkma olasılığı artmaktadır(Organski,1968). Örneğin, Çin'in uzay teknolojileri, deniz savunma ve nükleer güç kapasitesinde ki yayılma yeni riskleri ve tehditleri de beraberinde getirmektedir. Batı'nın altyapısal güç kapasitesinde oluşabilecek tehditlerin başında siber güvenlik, telekomünikasyon ve uzay teknolojileri gelmektedir. Çin'in yeni teknolojik silahlar aracılığıyla yönettiği füze çalışmaları/hibrit operasyonları, yayılmacı politikalar doğrultusunda yürüttüğü yeni üst kurma girişimleri ve artan dijitalleşme ve dezenformasyon çalışmaları rekabet politikalarının yönünü değiştirmektedir. Amerika ve Çin'in karşılıklı dengeleme politikaları, çevreleme stratejileri ve alternatif işbirlikleri uluslararası düzende gücün değişimine yol açmaktadır.

2)Literatür Taraması

a)ABD ve Çin arasında Yaşanan Güvenlik İkileminin Uluslararası Düzene Etkileri

Neorealist kuram, Uluslararası sistem içerisinde düzen ve istikrarın sağlanması için lider bir güce olan ihtiyacı vurgulamaktadır. Uluslar arası sistem içerisinde küresel yönetim üzerinde sorumluluk alan sorumlu gücün varlığı sistem içerisindeki istikrarsızlıkların önüne geçmektedir. Uluslararası ilişkiler disiplininin Realizm literatüründe yer alan Hegemonik İstikrar Teorisi (HIT), Charles Kindleberger'ın " The World in Depression- 1929-1939" adlı çalışmasında, bir hegemon gücün uluslararası sistemde var olmasının bütün devletlerin uzun vadeli çıkarlarının gerçekleşebileceğini ve uluslararası sistemin istikrarına katkı sağlayacağını düşünmektedir (Mutlu, 2019: s.11). Charles Kindleberger, hegemonun devletin düşüşünün uluslararası sistemi olumsuz yönde etkileyeceğini ve krizin sonuçları ile ilgili de kötümser bir yaklaşımı benimsemektedir (Wyatt-Walter,1996: s.1639).

Neorealist kuram'a göre, küresel kriz esnasında hegemon bir devletin varlığı ortak çıkarlara hizmet etmesi bakımında diğer devletler tarafından kolay kabul görmektedir. Charles Krauthammer, Amerika'nın tek kutuplu düzende sahip olduğu gücün önemini vurgularken, Amerikan hegemonyasının dünya düzenine yaptığı katkıyı da vurgulamaktadır. ABD, uluslararası sistemi hem siyasi hem de ekonomik anlamda yeniden kendi araçları doğrultusunda devam ettirmiştir. Günümüzde, ABD siyasi ve ahlaki sorumluluğu olduğu söylemiyle, göreceli

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

olarak azalan gücünü konsolide etmek için, uluslararası sistemi kendi lehine dönüştürmek istemektedir (Şahin,2019:s.76). Örneğin, Hegemonik İstikrar Teorisi'nin kolektif mallar yaklaşımına göre, ortak para birim, iklim ve ya çevre sorunları karşısında hegemon olan güç sorumluluk alması gerekmektedir. Trump yönetiminin Paris İklim Anlaşması'ndan geri çekilmesi, ortak iklim problemi karşısında dayanışmacı tavrının aşındığını göstermektedir. Lider güç, ortak malları korumak için yeterli güç ve kapasiteye sahip değil ise, sistem içerisindeki meşru yönetim anlayışını zamanla kaybetmektedir. Buna ek olarak, Çin küresel yönetim alanında ABD'ye nazaran geriden gelse de son zamanlarda uluslararası zirve ve toplantılarda çok taraflılık konusunda aktif bir rol oynayan ülke profili çizmektedir. Örneğin, 2019 yılında yaşanan Kovid-19 pandemisinde, Dünya Sağlık Örgütü ve ABD'nin sistem içerisindeki pasif duruşu milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine yol açmıştır. Ulusal sınırların daha da belirginleştiği bu dönemde her ülke kendi vatandaşlarına korumak için tek taraflı politikalara yönelmiş ve gelişmekte olan ülkeler birçok haktan maruz kalmıştır. Bu dönemde, Batı yönetimleri aksine, Çin yürüttüğü başarılı aşı diplomasisi, etkili yardımsever politikaları ve aktif tedarik zincirleri ile küresel sistemin paydaşı olmayı başarmıştır.

b)ABD-Çin Arasında Yaşanan Güvenlik İkileminin Uluslararası Kuruluşlar Üzerinde Etkisi

Soğuk Savaş döneminde, ABD'nin Bretton Woods sistemi şemsiyesi altında uluslararası kurumlar aracılığıyla inşa ettiği düzenin benzerini Çin kendi kurumları ile inşa etmektedir. Çin yönetiminin artan bölgeselleşme faaliyetleri, mega serbest ticaret anlaşmaları ve çok yönlü altyapısal çalışmaları Batı kurumlarına yönelik alternatif oluşumların önünü açmıştır. Örneğin, Çin, Bölgesel Ekonomik İşbirliği (Regional Comprehensive Economic Partnership-RCEP) gibi mega serbest ticaret anlaşmalarının içerisinde yer alarak bölgeselleşme sürecinin ekonomik bütünleşme ayağını iyi yönetmektedir. Ayrıca bölgeselleşme çerçevesinde oluşturulan diğer uluslararası kuruluşlardan BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti), ASEAN (Güneydoğu Asya Uluslar Birliği) ve Şanghay İşbirliği Örgütü gibi örgütler, Batı ittifakının kurumlarına alternatif modeller olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, Çin'in Afrika, Avrupa ve Latin Amerika ülkeleri ile beraber yürüttüğü ikili ilişkileri, altyapı çalışmaları ve çok yönlü ortak projeleri, yumuşak gücünün en önemli araçları arasında yer almaktadır. Latin Amerika ülkeleri ile geliştirdiği işbirliği ağı sayesinde bölgedeki pazar payını arttırırken, kıtadaki siyasi gücünü de genişletmektedir. Çin'in aynı şekilde Afrika ülkeleri ile beraber yürüttüğü işbirliği politikaları da kıta üzerindeki ekonomik ve siyasi bağının her geçen gün güçlenmesine yol açmıştır. Avrupa Birliği ile Çin arasında 30 Aralık 2020

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

tarhinde imzalanan “AB-Çin Kapsamlı Yatırım Anlaşması” iki taraf arasındaki ticaret ilişkisini etkileyen (pazar önündeki engeller, eşit rekabet ortamları, yabancı yatırımcıya ayrımcılığın kaldırılması) hususları ön plana çıkartmıştır. 2020 yılında Çin ile AB arasındaki toplam ticaret hacmi 709 milyar dolar olurken, AB ile ABD arasındaki ticaret 671 milyar dolar olarak kalmıştır.(BBC News,2021).

ABD'nin Marshall Planını andıran Kuşak ve Yol Projesi ile Çin komşu bölgeleri kendi bloğuna çekmektedir. Dünya nüfusunun yüzde 65'iyle, 70'den fazla ülkeyi içine alan Kuşak ve Yol Projesi enerji, ulaşım ve ticaretle ilgili konuları da içine alarak farklı kıtalardaki birçok devleti bir zincirin halkası gibi birbirlerine bağımlı ve bağılı hale getirmektedir.

Neorealist teorinin önemli isimlerinden Robert Gilpin'e göre hegemon, güçlü bir devletin daha az güçlü devletleri kontrol etmesi veya bunlar üzerinde hâkimiyet kurmasıdır. Robert Gilpin'e göre, Çin'in çok taraflı olarak yürüttüğü yayılma projeleri, askeri ve siyasi gücünü ön plana çıkarırken, ekonomik gücün sistem içerisindeki dönüştürücü etkisini ön plana çıkarmaktadır. Hegemon; diğer ekonomiler üzerinde finansal sermayenin, uluslararası teknolojilerin ve doğal kaynakların kontrolü yoluyla liderliğini inşa edilebilecektir (Gilpin, 2011: s.100). ABD'nin sistem içerisinde mevcut pozisyonunun gerilemesi, Çin'in bölgesel örgütler ve alternatif kurumlar aracılığıyla daha etkin bir güç olması için fırsat yaratmıştır.

c)ABD-Çin Arasında Yaşanan Güvenlik İkileminin Ekonomik Zeminde Etkileri

ABD'nin küresel politikaları ile inşa ettiği liberal düzene aykırı davranması sonucunda ülkeler arasındaki gümrük duvarları örülmeye başlanmış, korumacılık politikaları ön plana çıkmış ve serbest ticaretin önünde kısıtlayıcı önlemler alınmıştır. Sistemin anarşik yapısı, devletlerde büyük kaygılara yol açmaktadır. Gücün göreceliliği, devletlerin mutlak avantajdan çok göreceli kuvvetle daha fazla ilgilenmesini gerektirmektedir (Waltz, 1979: 106).ABD'nin Çin'in ekonomik yönde süreklilik gösteren yükselişi karşısında kendi uluslar arası şirketleri, ülke ekonomisini korumak amacıyla bazı önlem paketleri almıştır. 2018 yılında ABD'nin Çin'e yönelik başlattığı ticaret savaşları hem ülke ekonomilerini hem de uluslararası şirket ve kurumların zarar görmesiyle sonuçlanmıştır. Donald Trump yönetimini yeri üreticiyi kendi uluslar arası şirketlerini korumak amacıyla aldığı önleyici paketler kendi ülke ekonomisinin de zarara uğramasına yol açmıştır.

Realist kuram temsilci Graham Allison''Destined For A War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?''adlı kitabında Çin'in tehlikeli yükselişini ''Tukidides Tuzağı'' kavramı ile ele almaktadır.(Allison, 2017). Tarihteki Peleponnes Savaşları'nın altında yatan en önemli neden Atina şehir devletinin yükselişi ve artan gücü karşısında Spartalıların yaşadığı korkudan

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

kaynaklanmaktadır. Graham Alison bu kavram doğrultusunda tarihsel analiz yaparak, güvenlik iklimi ve savaş arasında bir bağlantı kurmaktadır. Graham Alison'a göre, yükselmekte olan gücün egemen olan diğer gücü yerine geçme tehlikesi yapısal gerilimi arttırmaktadır. Alison'a göre, son beş yüz yıl boyunca on altı kez yükselme olan bir güç, egemen gücü yerinden etme durumunda kalmıştır. Bu on altı durumdan on iki tanesi ise savaş ile sonuçlanmıştır. Alison'un sunduğu üç senaryosu bulunmaktadır.

Graham Alison'ın, Tukidides Kuramı çerçevesinde değerlendirdiğimizde, ABD ve Çin arasında yaşanan ticaret savaşları her iki ülkenin ülke ekonomisine de büyük zarar vermiştir. 2019 yılında ABD ve Çin arasındaki ticaret hacminde ABD 345 milyar, 2020 yılında ise 310 milyar dolar ticaret açığı vermiştir. (Big Para,2020). Uluslararası serbest ekonominin ana kurucusu olan ABD yönetimi aslında bu tuzağa kendisi düşmüştür. Graham Allison'un "Tukidides Tuzağı" kavramı çerçevesinde Çin ve ABD arasındaki ticaret savaşları serbest liberal düzenin erozyona uğramasına yol açmıştır.

d)ABD-Çin Arasında Yaşanan Güvenlik İkileminin NATO-2030 Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik Raporu Çerçevesinde Değerlendirilmesi

2019 yılından itibaren Çin'in yükselişi NATO belgelerinde tehdit olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. 2020 yılında yayımlanan NATO 2030: Yeni Bir Çağ için Birliktelik başlığını taşıyan raporda, Çin'in yükselişinin bir tehdit olarak algılandığı ve sistemsal rekabete geri dönüş yapıldığı önemle vurgulanmıştır. NATO 2030: Yeni Bir Çağ için Birliktelik Raporu, gelecekte NATO stratejilerinin belirlenmesi konusuna ışık tuttuğu gibi Çin'in gelecekteki rolünün belirlenmesi konusuna da büyük önem vermektedir.

NATO 2030 raporu kuruluş misyonunu yeniden canlandırmak, ortak mücadele ruhunu yeniden ortaya koymak, ittifakın dayanıklılığı arttırmak ve küresel tehditler karşısında birlik olabilmeyi hedeflemektedir. Örneğin, ABD, yükselen Çin tehdidi karşısında Asya Pasifik kıtasında ki müttefikleriyle işbirliğine yönelerek tesis etmeye çalıştığı yeni oluşumlardan QUAD ve AUKUS ile ulusal güvenliğini garanti altına alırken, yükselen ve ya rakip güçlerin hareket alanını kısıtlamaktadır. ABD, öncülük ettiği güvenlik ittifakları çerçevesinde Asya güçleri ile beraber koordineli olarak hareket ederek Çin tehdidine karşı meydan okumaktadır. ABD'nin her iki oluşum içerisinde sahip olduğu güç küresel zeminde yaratacağı önemli etkiler yaratmaktadır.

3.Sonuç

ABD ve Çin arasında artan rekabet, güvenlik ikilemi sorunu ve tehdit algısı Neorealist kuramın ön plana çıkardığı güç, güç dengesi ve güç geçişi kavramları çerçevesinde ele alınmıştır. ABD

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

ve Çin arasında yaşanan rekabet iki devlet arasında güvenlik ikilemini, askeri güce daha fazla yatırım yapmalarını ve güç yarışını hızlandırmaktadır. Bu çalışma kapsamında, bu iki aktörün soğuk savaş ve sonrasındaki ikili ilişkileri ve buna bağlı olarak gelişen çatışma ya da işbirliğinin uluslararası sistem üzerinde bıraktığı etki Neo-realist kuram çerçevesinde incelenmiştir.

ABD siyaseti ve güvenlik stratejilerinde dönüm noktası olarak kabul edilen 9/11 terör saldırıları ABD'nin sahip olduğu meşru yönetim anlayışını kaybetmesine ve gelişmekte olan Çin Halk Cumhuriyetini kendisine rakip bir ülke olarak tanımlamasına yol açmıştır. Çin, yeni yüzyılda ABD'nin yeni rakibi ve uluslararası yapıdaki potansiyel bir dünya gücü olarak tanımlanmaktadır.

Sistem içerisinde rızaya dayalı yönetim anlayışının temelini oluşturan yumuşak güç kavramı Neo-realist kuram tarafından göz ardı edilmektedir. Çin'in ABD hegemonyasına karşı yükselişi sadece artan ekonomik ve askeri kapasitesi kapsamında değerlendirilemeyeceği, aynı zamanda Çin'in uluslararası toplumun rızasını alarak inşa ettiği alternatif kurumları, küresel bilgi ağı üzerinde artan etkisi, altyapı çalışmaları ve küresel yönetişimde aldığı sorumluluklarında incelenmesi gereken en önemli alanlar olduğu bu bildiri kapsamında ön plana çıkmıştır. Çin'in aynı zamanda uluslararası alanda rızayı kazanması, iç politikasında yaşanan sorunların üstesinden gelmesi, insan hakları ihlallerine son vermesi ve uluslararası çatışmaların önlenmesine yönelik rol oynaması gerekmektedir. Bununla birlikte ideolojik olarak da dünyanın geri kalanını peşinden sürükleyecek bir ideal geliştirme ve sistem içerisinde şeffaf bir güç olma konusunda eksikleri bulunmaktadır. Çinin sadece ekonomik başarı ile sınırlı kalmayacak bir güç olduğunu ve uzun vadede sistemsel dönüşüm için alternatifler yaratma yoluna gideceğini göstermektedir.

Batı karşısında Çin'in sistemik rakip olduğunu vurgulayan NATO 2030: Yeni Bir Çağ için Birliktelik Raporu, Çin'in sistem üzerindeki artan etkisinin sistemsel dönüşümü de beraberinde getirme olasılığını arttığını göstermektedir. Uluslararası sistem içerisinde Çin'in lider bir güç olabilmek için ekonomik, askeri, siyasi ve kültürel gücünü paralel oranda arttırması ve sahip olduğu akıllı güç politikalarını hem ulusal hem de uluslararası düzlemde aynı oranda meşrulaştırması gerekmektedir. Meydana gelen tüm bu gelişmeler ve sistem içerisindeki güç dengelerinde yaşanan değişim ve iki ülke arasında hissedilen güvenlik ikilemi Çin'in sistemi dönüştürme yönündeki çabalarını ortaya koymaktadır.

Kaynaklar

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Andrew Wyatt-Walter, The United States and Western Europe: The Theory of Hegemonic Stability. Ed. Ngaire Woods. Explaining International Relations Since 1945. Oxford: Oxford University Press,1996,s.163

BBC News, Çin, ABD'yi geçerek AB'nin en büyük ticaret ortağı oldu 17.Şubat 2021. Erişim Yeri: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56095919>

Big Para, ABD-Çin gerginliğinin etkileri yayılır mı?,24.04.2020 .Erişim Yeri: https://bigpara.hurriyet.com.tr/bigpara-yazarlari/murat-ozsoy/abd-cin-gerginliginin-etkileri-yayilir-mi_ID986347/

Çıtak, Emre, Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Teorik Değerlendirmeler, U.İ.Kütüphanesi, 2014, s.36

Graham,Allison, Destined For A war: Can America and China Escape Thucydides's Trap, New York,Scribe.2017.

Gilpin, G.Uluslararası ilişkilerin Ekonomi Politigi, Ankara, Kripto Yayınları,2011.

Küntay. B. Uluslararası Sistemde ABD'nin Değişen Paradigmaları'', Journal of International Management and Social Researches Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi ISSN:2148-1415, 168-185,2019.

Mearsheimer. J.The Tragedy of Great Power Politics, NewYork: W.W Norton and Company,2001.

Mearsheimer. J. The Gathering Storm: China's Challenge to US Power in Asia, The Chinese Journal of International Politics'' Sayı: 3(4),2010, 383-385.

Mearsheimer, J.''Why China Cannot Rise Peacefully'', Youtube, Erişim Tarihi: 05.11.2014.

Mutlu, Hegemonya Tartışmaları Bağlamında ABD Hegemonyasının Geleceği, Route Educational and Social Science Journal Volume 6(5),2019,s.11

Nye, Joseph, Limits of American Power'', Political Science Quarterly, Vol. 117, 2002,s.570.

Rosenau, J.N Turbulence in World Politics, Princeton University Press,1990.

Organski, A. F. K. World Politics, 2nd ed, New York, Knopf, 1968.

Şahin, Güngör, Uluslararası İlişkiler Teorileri Kapsamında Amerika Birleşik Devletleri Dış Politikası ve Güvenlik Stratejisi, Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi,2009,s.76

Taylor Fravel, International Relations Theory and China's Rise: Assessing China's Potential for Teritorial Expansion'', International Studies Review,vol.12,2010,s.505

Waltz, K. The Theory of International Politics. Mc Graw Hill Higher Education, 1-241,1979.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ - ÇİN HALK CUMHURİYETİ REKABETİNİN KÜRESEL GÜVENLİĞE ETKİLERİ: SEKTÖREL BİR ANALİZ

İ. Utku CANTÜRK

Doktora öğrencisi

Akdeniz Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Bölümü

utk_cntrk@hotmail.com

Senem ATVUR

Doç. Dr.

Akdeniz Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

senematvur@akdeniz.edu.tr.

Günümüzde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) arasında gözlemlenen uluslararası rekabetin kökenleri öncelikle 1839-1860 yılları arasında yaşanan Birinci ve İkinci Afyon Savaşları'na, ardından 1948-1952 Çin Komünist Devrimi'ni takip eden döneme kadar götürülebilmektedir. İki ülke arasındaki ideolojik farklılıklar özellikle ABD'deki McCarthycilik üzerinden kendini göstermeye başlayan karşılıklı siyasi ötekileştirmeler sonucunda ciddi boyutlara ulaşmış ve Soğuk Savaş yılları boyunca ABD-ÇHC ilişkilerinde belirsizlik hâkimiyetini korumuştur. ÇHC devrim sonrası süreçte içe kapanarak iç politika sorunlarını çözmeye odaklanmıştır. Takip eden dönemde ise ÇHC ulusal hafızasında "Aşağılanma Yüzyılı" ekseninde Batı'ya yönelik negatif birikimin dışa vurumu gözlemlenmiştir. İki devlet arasındaki ideolojik uçurum ve hem ABD hükümetinin hem de Çin Komünist Partisi'nin ikili ilişkileri yönetme konusunda tarihsel bir tecrübeye sahip olmaması, Mao Zedong dönemi (1943-1976) boyunca iki devlet arasındaki ilişkilerin belirsiz bir eksende sürmesine neden olmuştur.

21. yüzyılda eşsiz bir hızla yükselen ekonomik gücünü etkili bir şekilde siyasal ve askeri güce dönüştürebilme becerisi elde eden ÇHC'nin dış politikası, Xi Jinping'in Çin Komünist Partisi'nin en üst düzey lideri konumuna gelmesi ile önemli bir paradigma değişikliği yaşamıştır. Deng Xiaoping'in inşa ettiği ve önceki Çin liderleri tarafından benimsenen "uzun süreli bekleyiş ve sabra dayanan dış politika" Jinping ile terk edilmiş; yerini bölgesel ve küresel boyutta (belli ölçüde hegemonik) amaçlar güden yeni bir dış politika yaklaşımı almıştır. Yükselen Çin gücünün ABD tarafından yeniden bir tehdit olarak algılanması ise yeni ve büyük bir uluslararası rekabeti tetiklemiştir.

Söz konusu rekabetin uluslararası ortamda yarattığı değişiklikler, küresel güvenliği çok boyutlu yönden etkilemektedir. Kopenhag Okulu'nun sektörel analiz yaklaşımından yararlanan bu

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

çalışma, ABD-ÇHC rekabetinin güvenliğin farklı sektörleri üzerindeki etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda güvenliğin beş sektörü olan siyasi güvenlik, ekonomik güvenlik, askeri güvenlik, toplumsal güvenlik ve çevresel güvenlik ekseninde iki ülke arasındaki rekabetin etkileri değerlendirilecektir. Çalışmanın ulaştığı bulgulara göre ABD-ÇHC rekabeti, güvenliğin beş sektöründe de küresel güvenliği tehdit eden büyük riskleri de beraberinde getirmektedir. Dünya genelinde siyasi istikrarsızlıkların artması, popülist liderlerin giderek daha kuvvetli destek zeminleri elde etmesi, bununla bağlantılı olarak çözüm değil sorun üzerinden siyaset yapmada gözlemlenen artış, siyasi güvenlik sektöründe tespit edilen sorunlar arasında öne çıkmaktadır.

Askeri güvenlik sektörü dâhilinde, özellikle Asya-Pasifik rekabet alanında olası bir ABD-ÇHC sıcak çatışması riski giderek tırmanmakta, Tayvan sorununun askeri bir krize dönüşme ihtimali giderek yükselmekte, kontrolsüz askeri ve nükleer silahlanma yarışı gittikçe hız kazanmaktadır. Öyle ki, Güney Çin Denizi'nde ve Birinci Ada Zinciri olarak anılan deniz bölgesinde büyük ölçüde hâkimiyet sağlayan ÇHC'nin bu bölgeyi bir tampon bölge olarak güvence altına aldıktan sonra İkinci Ada Zinciri'ne doğru yönelmesi beklenmektedir. Bu durum, Çin'in Guam ekseninde ABD'yi tehdit edebileceği yorumlarını artırmaktadır. İki devlet arasında artan askeri rekabet, küresel gerilimi artıran en önemli unsurlardan birine dönüşmektedir.

Ekonomik güvenlik sektöründe ise ABD-Çin ticaret savaşlarının derinleşmesinin en önemli sonucu küresel ekonominin istikrarsızlaşmasıdır. İki büyük güç arasındaki ekonomik rekabet hem taraflarının hem de diğer devletlerin ekonomilerinde derin zararlara neden olmaktadır. Bu çerçevede gelir eşitsizliğinin arttığı, korumacı ekonomi politikalarının kalkınma politikalarının önüne geçtiği, küresel ekonomik krizlerin daha sık ve yıkıcı etkiler yarattığı gözlenmektedir. Ayrıca Latin Amerika ve Afrika'nın ekonomik bağlamda bir ABD-ÇHC rekabet bölgesi haline gelmesi, beraberinde çok boyutlu riskler getirmektedir.

Öte yandan Kuzey Amerika ve Avrupa başta olmak üzere genelde Asya kökenli bireylere karşı ırkçılığın, özellikle de Sinofobinin hızla artması, hem ABD ve ÇHC özelinde hem de küresel bağlamda toplumsal ve etnik karışıklıkların çatışmalara evrilme potansiyelinde gözlemlenen tehlikeli artış toplumsal güvenlik sektörü dâhilindeki kritik sorunları oluşturmaktadır. Öyle ki söz konusu ırkçılık sorunu Covid-19 krizi sürecinde daha da derinleşmiş, ABD-ÇHC rekabeti ise pandemi sürecinde uluslararası tıbbi işbirliğini ve veri paylaşımını sekteye uğratarak pandeminin küresel bir krize dönüşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu durum, toplumsal güvenlik tehditlerinin daha da derinleşmesi riskini artırmaktadır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ABD-ÇHC rekabetinin oluşturduğu güvensiz ortam, çevresel güvenlik sektöründe de farklı riskleri beraberinde getirmektedir. ABD ve ÇHC, iklim değişikliğinin derinleşmesi sonucu meydana gelecek ekolojik yıkımdan en derin etkilenecek ülkeler arasındadır. Buna karşın iki küresel gücün farklı alanlarda süren rekabeti yeşil dönüşümün yavaşlaması, küresel karbon salımının gezegenin geleceği için tehlikeli seviyelerde kalmaya devam etmesi gibi sonuçlar yaratmaktadır. Rakibe karşı avantajlı konum elde etme arayışı fosil yakıtların sağladığı kısa vadeli ekonomik çıkarların uzun vadeli sürdürülebilir ekonomik dönüşümlere tercih edilmesine neden olurken, agresif kaynak çıkarım ve sevkiyat politikaları ile askeri gerginliklerin ekolojik felaketlere neden olma riski de giderek artmaktadır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında güvenliğin farklı sektörlerinde ortaya çıkan risk ve tehditlerin diğer sektörleri de doğrudan etkileyebilme potansiyeline sahip olduğu; bir sektörde ortaya çıkan güvenlik tehdidinin diğer sektörlerdeki tehditleri de derinleştirebildiği gözlenmektedir. Bu bağlamda ABD-ÇHC arasındaki hegemonik rekabet ve mücadele ortamı, küresel güvensizliği doğrudan artıran bir olgudur. İki güç arasında artan rekabetin küresel alanda yarattığı risk ve belirsizlik, ortak çabayı gerektiren pek çok sorununun da çözümsüz kalmasında rol oynamaktadır. Bu nedenle ABD-ÇHC rekabetinin daha barışçıl bir düzleme evrilmesi; siyasi, ekonomik, toplumsal, askeri ve çevresel güvensizliklerden “özgürleşmiş” ve diğer aktörleri de kapsayacak bir “güvenlik toplumu”na doğru yol alınması küresel güvenliğin sağlanmasında bir gereklilik olarak belirginleşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Amerika Birleşik Devletleri, Çin Halk Cumhuriyeti, Rekabet, Güvenlik Sektörleri, Küresel Güvensizlik.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi

17.45 – 19.30

1. SALON

11. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Hasan ACAR

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Oğuzhan YANARIŞIK	Polis Akademisi	ABD'nin Afganistan'dan Çekilmesinin Yerel ve Bölgesel Güvenliğe Etkilerinin Analizi
Doç. Dr. Hasan ACAR	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Ortadoğu'da Güvenlik Politikalarının Siyasal Şiddet ve Radikalleşme Bağlamında Değerlendirilmesi
Dr. Mehmet Ali GÖNGEN	Gaziantep Üniversitesi	İngiltere'nin Ortadoğu'ya Artan İlgisi: ABD İle Bir Çeşit Yeni İşbölümü Mü?
Arş. Gör. Furkan Sarper KÖSEOĞLU	Galatasaray Üniversitesi	Koruma Sorumluluğu ve Libya Müdahalesi: Ahlaki Bir Norm Mu Bir Politika Aracı Mı?
Dr. Hikmet MENGÜASLAN	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	Kaddafi Sonrası Libya'da Sosyo- Politik Dönüşümün Eşitsiz ve Bileşik Kalkınmacı Bir Analizi: "Devletsiz Toplumda" Devlet İnşası Sürecinin Uluslararası ve Yerel Dinamikleri

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ABD’NİN AFGANİSTAN’DAN ÇEKİLMESİNİN YEREL VE BÖLGESEL GÜVENLİĞE ETKİLERİNİN ANALİZİ

Oğuzhan YANARIŞIK

Dr. Öğretim Üyesi

Polis Akademisi

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı

yanarisik@gmail.com

ABD’nin askeri hedeflerini gerçekleştirdiğini öne sürerek hızlı bir şekilde Afganistan’dan çekilmesi, Afganistan tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. “Sonsuz savaş sona erdirmek” sloganıyla atılan bu adım, artan güvenlik kaygılarını beraberinde getirmiştir (Miller, 2021: 37). Yabancı askeri birliklerin yaklaşık 19 yıllık bir sürenin ardından Afganistan’ı terk etmesi, Afganistan halkına hem tehditler hem de bazı fırsatlar sunmuştur. Fakat, şu ana kadar yaşanan gelişmeler ülkenin gelecekte siyasi istikrarsızlık ve güvensizlik sarmalına sürüklenmesi ihtimalini güçlendirmektedir. Bu durum, Afganistan’ın geleceğinin bölgesel ve küresel siyasetin güvenlik paradigması üzerinde önemli etkileri olması potansiyelini artırmaktadır. Bu çalışmada, mevcut durum değerlendirmesi yapılmakta ve muhtemel gelecek projeksiyonları analiz edilmektedir. Bu kapsamda, özellikle Afganistan’ın karşı karşıya olduğu ekonomik kriz, düzensiz göç, terörizm, insani kriz, kıtlık ve yoksulluk gibi güvenlik riskleri üzerinde durulmaktadır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın (2021) yaptığı açıklamaya göre, Afganistan olağanüstü boyutta bir yoksulluğun eşiğindedir. Ülkenin siyasi ve ekonomik krizlerine acilen bir müdahale başlatılmazsa, nüfusun yüzde 97’si yoksulluk sınırının altına düşme riskiyle karşı karşıyadır. Afganistan genelinde yaklaşık on milyon çocuk hayatta kalabilmek için insani yardıma muhtaç durumdadır. Yaklaşık bir milyon çocuğun da bir yıl içerisinde “şiddetli akut beslenme yetersizliğinden hayatını kaybedebileceği tahmin edilmektedir” (UNICEF, 2021). Uluslararası yaptırımların baskısı altında ezilen ve henüz uluslararası meşruiyete kavuşmamış Taliban yönetiminde ülkenin başarısız devlet (*failed state*) haline gelme ihtimali her geçen gün yükselmektedir.

Ülkenin kontrolünü ele geçiren Taliban, iç siyasi çekişmelere sahne olmaktadır ve bölünme riskiyle karşı karşıyadır. Daha önce de tam bir homojen grup görüntüsü vermeyen Taliban

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

içerisindeki karşıt gruplar arasında şiddet olayları yaşanmaktadır (O'Donnel, 2021). Ülkedeki tek otoritenin de sarsılması ihtimali, Afganistan'ın kaosa sürüklenme olasılığını artırmaktadır. Oluşabilecek muhtemel güç boşluğu, çeşitli terör örgütlerinin istismar edebileceği bir ortam meydana getirmektedir. Bu örgütlerin başında DEAŞ ve El-Kaide gelmektedir. Afganistan'ın terör örgütleri için güvenli bölge haline gelme ihtimali oldukça güçlüdür (Boot, 2021: 4).

Afganistan'ın mevcut durumu, halihazırda yaşanan yoğun göçün artarak devam edebileceğini göstermektedir. Fakat komşu ülkeler böylesi bir göç akınına karşılamaya istekli değildir. Örneğin halihazırda üç buçuk milyon Afgan mülteciye ev sahipliği yapan Pakistan, daha fazla mülteci istemediği için sınır kontrollerini artırmakta ve hazırlıklar yapmaktadır (Farmer, 2021). Her geçen gün daha da zorlaşan göç yolları, ülkede yaşanabilecek insani krizinden kaçma ihtimalini düşürmektedir.

Sonuç olarak, şunu ifade etmek gerekir ki ABD'nin Afganistan'dan çekilmesinin yönetim, Afganistan iç güvenliği, terörizm, bölgesel dinamikler, büyük güç rekabeti, insan hakları, insani meseleler ve kalkınma üzerinde derin etkileri olacaktır (Brenner ve Wallin, 2021, 1). Bu çalışmada, sahadaki mevcut durum ışığında, bu etkilere dair gelecek projeksiyonları analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, Uluslararası Güvenlik, İnsani Kriz, Düzensiz Göç, Terörizm

Kaynakça

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı. (2021, 9 Eylül). *97 percent of Afghans could plunge into poverty by mid 2022, says UNDP*. <https://www.undp.org/press-releases/97-percent-afghans-could-plunge-poverty-mid-2022-says-undp>.

Boot, Max. "Biden's 9/11 Withdrawal From Afghanistan: What to Know," *Council on Foreign Relations*, 14 Nisan 2021.

Brenner, Claire ve Matthew Wallin. "Preparing for the Consequences of Withdrawal from Afghanistan," *American Security Project*, Mayıs 2021.

Farmer, Ben. "Pakistan fears another refugee influx as Afghans assemble on its doorstep," *The National News*, 1 Eylül 2021, <https://www.thenationalnews.com/world/2021/09/01/pakistan-fears-another-refugee-influx-as-afghans-assemble-on-its-doorstep>.

Miller, Laurel. "Biden's Afghanistan Withdrawal: A Verdict on the Limits of American Power," *Survival*, 63:3, 37-44.

O'Donnel, Lynne. "Taliban Splintered by Internal Divisions, External Spoilers," *Foreign Policy*, 12 Kasım 2021, <https://foreignpolicy.com/2021/11/12/taliban-afghanistan-pakistan-factions-fighting-division-unity>.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

UNICEF. “Afganistan'daki çocukların durumu.” 23 Ağustos 2021,
<https://www.unicefturk.org/yazi/afganistandaki-cocuklarin-durumu>.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ORTADOĞU'DA GÜVENLİK POLİTİKALARININ SİYASAL ŞİDDET VE RADİKALLEŞME BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Hasan ACAR

Doç. Dr.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Güvenlik Bilimleri

hasanacar.uludag@gmail.com

Ortadoğu coğrafyası, Kuzey Afrika, Arap Yarımadası, Afrika Boynuzu, İran coğrafyası ve Anadolu'yu içine alan geniş bir alandır. Birçok dinin bu bölgeden çıkmış olması, bölgenin tüm dünya için önemini arttırmıştır. Bugün Ortadoğu'da İsrail hariç tüm devletlerin dini İslam'dır. Ortadoğu adeta devletler cennetidir ve birçok devlet kurulup yıkılmıştır. Bu nedenle Ortadoğu'da her dönemde çatışma ve karmaşa hâkim olmuştur.

Özellikle 1.Dünya Savaşı sonrasında, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasıyla birlikte Ortadoğu'da birçok yeni devlet kurulmuştur. Birkaç istisna dışında Osmanlı'ya karşı İngiliz ve Fransızlar'ın yardımını alarak başkaldıran Arap devletleri, sistemlerini yanlış temeller üzerine inşa etmişlerdir. Ortadoğu'daki hâkimiyetlerini her daim korumak isteyen İngiltere ve Fransa, Ortadoğu ülkelerinde istikrarsız bir yapıyı çıkarlarına uygun olarak şekillendirmeye çalışmıştır. Bugün Ortadoğu'da yaşanan problemlerin büyük bir kısmı yanlış temeller üzerine inşa edilen devletler sebebiyle olmuştur. Ortadoğu'da diğer problemlerden birisi de uzlaşının çatışmaya yenilmesi olmuştur. Arap Baharı sonrasında Ortadoğu'da birçok denge değişmiştir. İsrail'in varlığına karşı olan Arap devletleri, bugün İsrail'i resmi olarak tanımaya başlamıştır.

Ortadoğu'da bugünkü çatışmaların en önemli sebeplerinden birini mezhep farklılığı oluşturmaktadır. Suudi Arabistan'ın başını çektiği bazı ülkeler İran'a karşı düşmanca bir tavır takınmaktadır. Bu düşmanca tavır siyasi açıdan bir çıkmaz oluşturmaktadır. Ortadoğu ülkeleri son yıllarda genel olarak savunma bütçelerini arttırmıştır. Bu durum siyasi tıkanıklıkların çatışmaya dönüşme ihtimalini arttırmıştır. Bunun yanında İran'ın Şii mezhebine sahip topluluklar üzerinden nüfuz elde etme çabası da Ortadoğu'daki tüm devletler tarafından rahatsızlığa sebep olan bir durumu ortaya çıkarmıştır. Benzer şekilde Lübnan, Irak'ta paralel bir devlet oluşturmayı amaçlayan faaliyetler içerisindedir. Arap Baharı sonrasında bölgedeki hâkimiyetini hızla arttıran bir ülke olarak sahneye çıkan Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, Suudi'lerin başını çektiği bloğa ve İran'ın başını çektiği İran bloğuna

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

karşı bir alternatif oluşturmuştur. Suriye İç Savaşı ile birlikte Rusya, Suriye’de elde etmiş olduğu kazanımları farklı bölgelerde nüfuzunu arttırmak için kullanmaktadır.

Türkiye, İran, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Mısır ve Katar gibi Müslüman devletlerin birbirlerine karşı yürütmüş oldukları mücadele, Ortadoğu’yu kırılğan ve dış güçlerin müdahalesine açık bir bölge haline getirmektedir. Kaynakların bu denli savunma harcamalarına harcanması birçok fırsatın kaçırılmasına sebep olmaktadır. Suni problemler yaratılması veya sığ şekilde mezhep çatışmalarının körüklenmesi bölgede hiçbir ülkeye bir fayda sağlamayacaktır. Ortadoğu’nun gerçek sahipleri Ortadoğu’nun sınırları içerisinde yer alan ülkelerdir. Fakat Ortadoğu’daki devletlerin birbirleri ile çatışma durumu, bölgedeki ABD ve Rusya’nın etkisini gün geçtikçe arttırmaktadır. Artan bu etki nedeniyle Ortadoğu halkları arasında yeni halk hareketlerinin ortaya çıkması ihtimal dâhildedir. Bu durum ise çatışma durumunun devam etmesi anlamına gelmektedir. Ortaya çıkan siyasi tıkanıklıkların çözümü için basit çatışmaların bir kenara koyularak diyalogun arttırılması gerekmektedir.

Rusya son yıllarda Ortadoğu’daki etkisini iyiden iyiye arttırmıştır. Yayılımcı bir politika izleyen Rusya’nın oluşan maliyetleri daha ne kadar kaldırabileceği de belirsizlik oluşturmaktadır. ABD ise bölgedeki askeri varlığını azaltmıştır. Birçok değerlendirmeye göre güç ABD’nin bölgede güç kaybı yaşaması nedeniyle bölgeden çekildiğine dair yorumlar yapılmış olsa da ABD genel olarak vekâletçiler üzerinden etkili olma stratejisine yönelmiştir. Ortadoğu’daki dengelerin hızla değişebileceğine dair daha önce örnekler göz önüne alındığında, geleceğe dair öngörülerde bulunmak oldukça güç olacaktır. Bu sunumda, Ortadoğu’nun siyasi yapısı göz önüne alınarak yaşanan son gelişmeler ile Ortadoğu coğrafyasında, güvenlik ve radikalleşme bağlamında farklı ülkelerde ortaya çıkan durumlar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ortadoğu, Güvenlik Politikaları, Siyasal Şiddet, Radikalleşme, Arap Baharı

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

İNGİLTERE’NİN ORTADOĞU’YA ARTAN İLGİSİ: ABD İLE BİR ÇEŞİT İŞ BÖLÜMÜ MÜ?

Mehmet Ali Göngen

Dr. Öğretim Üyesi

Gaziantep Üniversitesi İletişim Fakültesi

maligongen@hotmail.com

Ortadoğu’daki devletlerin bugünkü sınırlarından, nizamından büyük ölçüde İngiltere sorumludur şeklinde bir iddia çok da abartılı değildir. Dünya ekonomisinde petrolün ön plana çıktığı 20. Yüzyılın başlarında büyük petrol kaynaklarının Ortadoğu’da olduğu artık biliniyordu. Bu dönemde İngiltere’nin bölgeye olan ilgisi bundandı. Bu bağlamda enerji kaynaklarının kontrolü, Sömürgesi Hindistan’a giden yolun buradan geçmesi gibi nedenlerden dolayı İngiltere bölgede aktif olmuş ve bölgeyi büyük ölçüde şekillendirmiştir. Soğuk Savaş döneminde İngiltere’nin yerine Ortadoğu’da hakim güç ABD olmuştur. Ancak İngiltere Bu dönemde de bölgede ABD ile uyumlu olmuş ve “Büyük Birader’in yolundan gitmiştir. Bölge ülkeleri ile ilişkisini belli bir düzeyde tutmuş, genelde müesses düzenin korunmasına yönelik politikalar izlemiştir.

Ortadoğu, bugün hala tüketilen enerji kaynakları içinde ilk sırayı alan petrolün merkezi durumundadır. Petrol konusundaki liderlik doğalgaz alanında da Ortadoğu’nun elindedir. Petrolü tüketiminde Çin, Hindistan, Japonya gibi ülkeler ilk sıradadır. Bu ülkeleri Avrupa takip etmektedir. Doğalgaz tüketimi konusunda Avrupa-Avrasya, Kuzey Amerika ve Asya Pasifik gelmektedir. Durum böyle olunca Ortadoğu’yu kontrol etmenin, rakiplerini de kontrol etmek anlamına geleceği için Ortadoğu cazibesini hala korumaktadır.

Bu bağlamda 1973 yılından beri Avrupa Birliği’ne üye olan İngiltere’nin Birlikten ayrılması ile beraber Ortadoğu’da daha aktif bir politika izlediği gözlenmektedir. Brexit sürecinde İngiltere’nin Ortadoğu ve Körfez ülkeleri yakın ilişkiye girmesi sonucu sadece Körfez ülkeleri ile ticaret hacmini 2.5 katına arttırmıştır. Suudi Arabistan, BAE, Katar, Bahreyn, Kuveyt, Umman gibi ülkelerle “Serbest Ticaret Antlaşması” müzakerelerine başlayan İngiltere, Bahreyn’de ilk daimi deniz üssünü kurmuş, BAE, Mısır ve Umman’da askeri üsler kurmak için görüşmelerini sürdürmektedir. 2020 yılında başlayan Türkiye ile Birleşik Krallık arasındaki serbest ticaret anlaşması müzakereleri kısa sürede olumlu sonuçlanmış ve 2021 Mayıs’ından itibaren yürürlüğe girmiştir. Bu antlaşma, Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

“Avrupa Birliği ile yapılan Gümrük Birliği anlaşması kadar önemli” şeklinde değerlendirilmiştir. Ortadoğu’da yeniden aktif bir aktör iddiasındaki İngiltere’nin Türkiye ile ilişkilerinin değerlendirirken, 2017 yılında Barzani’nin Bağımsızlık Referandumuna destek vermediğini, yani kurduğu “müesses nizamdan” yana tavır aldığını, -ABD gibi, İsrail’e rağmen-, hatırda tutmak gerekir.

Birleşik Krallığın Ortadoğu’ya artan bu ilgisi genelde iki başlık altında tartışılmaktadır. Birincisi, ABD’nin dikkatini Ortadoğu’dan ziyade Asya-Pasifiğe çevirdiği iddiası ve böyle bir durumda doğan güç boşluğunun İngiltere tarafından doldurulmak istenmesi. İkincisi, İngiltere’nin Avrupa Birliği’ni bir yük olarak gördüğü, bu yükten kurtulduktan sonra Ortadoğu’ya daha aktif girebileceği yönündedir.

19-21 Kasım 2021’de Bahreyn’in başkenti Manama’da “Ortadoğu’da Çok Çeşitlilik ve Güvenlik” gündemi ile düzenlenen konferansta Ortadoğu ülkelerinden çok üst düzey yetkili katıldı. Konferanstan önce Körfez Ülkelerini ziyaret eden ve Körfez liderleri ile görüşen ABD Savunma Bakanı Austin, “bölgede kalıcı savunma odaklarını güçlendireceğini, bölge istikrarı ve güvenliğini teşvik etmeye devam edeceğinin” garantisini vermiştir. Konferansa katılan Amerika’nın Ortadoğu ve Kuzey Afrika Koordinatörü Brett McGurk, “Size açıkça söyleyebilirim ki Amerika bir yere gitmiyor” cümlesi ile ABD’nin Ortadoğu ile ilgili pozisyonunu ortaya koymuştur. İngiltere, Konferansa Ulusal Güvenlik Danışmanı ve Genel Kurmay Başkan Yardımcı düzeyinde katılması, konferansa verdiği önemi göstermektedir.

Sonuç olarak, Ortadoğu ile ilgili politikalarda yakın pozisyon alan İngiltere ve ABD arasında yakın gelecekte İngiltere’nin daha aktif bir rol üsleneceği şeklinde bir öngöründe bulunmak doğru olabilir. Bu durumu, ABD’nin Ortadoğu ile ilgilenmeye devam edeceği ama İngiltere’ye daha çok rol vereceği şeklinde de değerlendirmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: İngiltere, Ortadoğu, ABD

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

KORUMA SORUMLULUĞU VE LİBYA MÜDAHALESİ: AHLAKİ BİR NORM MU BİR POLİTİKA ARACI MI?

Furkan Sarper Köseoğlu

Araştırma Görevlisi / Yüksek Lisans

Galatasaray Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

furkansarper.fsk27@gmail.com

Soğuk Savaş'ın iki kutuplu dünya düzenine dayanan uluslararası sistemin son bulması Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) daha aktif bir rol oynayabilmesi ve bunun sonucunda insani müdahalelerin daha mümkün hale gelmesi sonucunu doğurmuştur. Uluslararası hukukta güç kullanımına dair yasakların varlığı düşünüldüğünde, insani müdahalelerin meşruluğu, BMGK kapsamında alınacak bir karara göre uygulanır olmasıyla ölçülebilir durumdadır [Karagül, Demirbaş, 2017: 287].

Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası normların ve ahlakilik standartlarının yaygın şekilde kabul göreceği, liberal değerlerin yaygınlaşacağına dair temel varsayım insani müdahalelerin yaygınlaşmasını sağlamıştır [Esen Önder, 2009: 55]. Fakat Kosova müdahalesi, Rusya'nın artık karşıt bir pozisyon almasıyla BMGK kararı veyahut yetkilendirmesi olmaksızın NATO'nun müdahalesi ile gerçekleştirilmesi bu dönemin yarattığı uygun uluslararası ortamın sona erdiğini gözler önüne sermekteydi

İnsani müdahalelerin nedenleri, müdahalenin yarattığı sonuçlar ve insani krizlerin yaşandığı fakat BMGK'nın harekete geçemediği durumlarda uluslararası toplumun sorumluluğuna dair tartışmalar mevcuttur. Bu kapsamda gerekli düzenlemeler adına 1999'da Kofi Annan tarafından koruma sorumluluğu kavramı ortaya atılsa da halen insani müdahalelerin güçlü aktörlerin güçsüzler üzerinde hakimiyet kurmasının yeni bir biçimi olduğu, müdahalelerin krizleri derinleştirdiği ve krizleri önleme hedeflerine katkıda bulunmadığı konusu da tartışılmaktadır.

Egemenliğin yeniden tanımlanması

Koruma sorumluluğu kavramının temelinde devletler halkların hizmetkarıdır anlayışı bulunmaktadır. Devletler kendi vatandaşlarının haklarını garanti edemezlerse, insani müdahale bu devletlere karşı meşru kabul edilir. Bu objektif, devletlerin egemenliğine bir engel değildir, aksine devletlerin egemenliğini sağlayan bir faktördür çünkü egemenlik, kendi vatandaşlarının

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

korunması demektir. Bu koruma sorumluluğu, güç kullanma yasağı ile insani müdahale arasındaki boşluğu doldurmaktadır [Aytoğu,2016: 22]. Bu durumda devletleri kendi egemenlik alanları içerisinde tek hâkim güç olarak kabul eden ve onlara haklar atfeden klasik egemenlik tanımına karşı devletlerin halklarını tehditlere karşı korumakla sorumlu olduğu anlayışı eklenmektedir [Nuruzzaman, 2014: 1]. Yani bu yolla, insani müdahaleler ve koruma sorumluluğu adına egemenlik kavramının da yeniden tanımı yapılmaktadır.

Bu noktada ise Libya müdahalesi, BMGK kararıyla gerçekleştirilen NATO operasyonunun koruma sorumluluğu konseptinin ilk olarak uygulama alanı olarak önemli bir yer teşkil etmekte ve bu süreçte BM içerisinde alınan kararlarda yetkililer tarafından da konu koruma sorumluluğuna yapılan atıflarla ele alınmaktadır [Kaşıkçı, 2015: 141-142].

Amaçtan Sapma: Sivillerin Korunması mı Rejim Değişikliği Hedefi mi?

Müdahalenin son derece hızlı alınması ve savaşı sonlandırıcı etkisi kavramın uygulamada etkili sonuç verdiğini gösterebilir bir nitelik taşıyabilir. Operasyonun daha fazla sivil kaybını önlemesine rağmen, Libya gibi stratejik ve doğal kaynakları zengin bir ülkeye karşı yapılması da tartışmaları beraberinde getirmekte, özellikle yapılan müdahale sonrası Kaddafi'nin iktidardan indirilmesi ve rejim değişikliğine gidilmesi koruma sorumluluğu kavramının işlevselliğini ve amacını düşünmeye sevk etmektedir. Yapılan müdahalenin gözetilmesi gereken orantısallık ilkesinden ve sivilleri koruma hedefinden çok uzak olduğu, koruma amacından saptığı başka devletler ve uluslararası organizasyonlar tarafından ifade edilmektedir [Kaşıkçı, 148]. Temel amaç sivilleri kurtarmak olmalıyken, savaşın rejim aleyhine seyrettiği bir süreçte ateşkes çağrılarına rağmen operasyonun devam etmesi, sonrasında gerçekleştirilen rejim değişikliği operasyonun koruma sorumluluğu ilkelerine karşı bir davranış biçimiyle sivillerin korunmasından ziyade siyasi bir amaç taşıdığını, Libya'daki siyasal sistemin hedef alındığını göstermektedir [Kaşıkçı, 147-149]. Aynı zamanda, NATO'nun isyancıların silahlandırılmasındaki rolü de hem BMGK kararı olan silah ambargosunun ihlal edilmesi anlamına gelmekte, hem de operasyonun gerçek amacına yönelik de şüpheleri üstüne çekmektedir. [Sürücüoğlu, 2017: 618]

Libya'daki operasyon ve koruma sorumluluğuna ile ilgili önemli problemlerden bir diğeri, operasyon sonrasında barışın inşa edilmesi aşamasında yaşanan sürece dairdir. Müdahaleden sonra ülkede barışın inşası sürecinde öngörüldüğü gibi bir istikrar oluşmamış, siyasi otoritenin de yerinden edilmesi sonucunda farklı gruplar ortaya çıkmış ve bu gruplar arasındaki iktidar adına süregelen mücadele birbirleriyle çatışmaya girmelerine sebebiyet vermiştir. Bunun sonucunda yıllardır süregelen bir iç savaşın da ortaya çıkması bu operasyonun etkinliğini

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

sorgulatmaktadır. Nitekim sivillerin korunması amacıyla gerçekleştirilen bir operasyon tam aksine daha çok sivilleri riske atabilecek sonuçlar doğurmuştur. Operasyon kapsamında izlenen politikalar ile rejim değişikliğine gidilmesi ülkede istikrarsızlık ortamı yaratmıştır. Müdahale sonucu siyasi iktidarın hedef alınması Libya’da otorite boşluğuna sebebiyet vermiş ve istikrarsızlık ortamı ülkeyi çatışmaya sürüklemiştir. Müdahale sonrası ülkedeki durum içerisinde terörist organizasyonlar örgütlenmek ve etkilerini arttırmak adına uygun bir zemin bulmuştur.

Politik Enstrüman olarak Koruma Sorumluluğu: Liberal Değerlerin Yayılması Hedefinin Aracı?

Libya’da operasyonların hedefinin hedef rejim değişikliğine yönelmiş olmasıyla ilerleyen dönemlerde yapılan açıklamalarda Libya’ya yönelik devlet vurgusu ortadan kaldırılmış, sadece bir otorite olarak tanımlanmıştır. Libya hükümeti, egemenliğin getirisi bir sorumluluk olarak halkını koruma yükümlülüğünü yerine getiremediğinden ötürü koruma sorumluluğu kapsamında uluslararası hukukta güç kullanımına dair uygun zemin hazırlanmıştır [Kelleci, Bodur Ün, 2017 : 100]. Yani Libya sorumlu egemenlik kapsamında egemenliğin şartlarını yerine getiremeyen bir devlet olarak egemenliği yok sayılmış, onun yerine de Güvenlik Konseyi’nin Libya’daki sivil halkı korumaya yönelik iradesi vurgulanarak hem müdahalenin önu açılmıştır ve hem de rejim değişikliğine giden yolun da önu açılmıştır [Kaşıkçı, 141-412]. Rejim değişikliğine gidilmesi, liberal müdahaleciliğe doğru dönüşmekte ve liberal olan devletlerin kendi sistemlerini yaratma konusunda kullandıkları bir araç halini alarak siyasi sistemi yeniden şekillendirme amacı taşımaktadır.

Bu çerçevede, uluslararası hukukun uygulamada güçlü olanın karşısındaki güçsüze hakimiyet kurma çabalarının bir aracı olduğu, özellikle de insan hakları söylemi aracılığıyla bu hakimiyetin kurulması yolunda uygun zemin hazırladığı görülmektedir Üçüncü Dünya devletlerine müdahalelerin önünü açan bu anlayış “medenileştirme misyonu ile mümkün kılınmakta, “medeni ve medenileşmemiş” şeklindeki öteki ve biz ayrımıyla belirli etiketler üzerinden sömürgeci mantığın devamı olarak nitelendirebilecek şekilde Batılı olmayan ülkelerin Batı medeniyeti hakimiyetinde tutulmasının, kısacası güçlünün güçsüz üzerindeki hakimiyetinin bir aracı olmaktadır [Kelleci Bodur Ün, 94]. Koruma sorumluluğu, gelişmemiş ülkelere kalkınma yardımları gibi uygulamalar esasında güçlü devletlerin diğerleri üzerindeki otoritesinin bir yansıması olarak kendi siyasal ve ekonomik sistemlerini de diğerleri üzerinde empoze edilmesine izin vermektedir.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin Durumu: Hangi Derecede Etkin?

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

BMGK'nın müdahaleler kapsamındaki tek meşru otorite kaynağı olması hem Konsey'in sadece 5 daimi üyesi bulunması hem de etik açıdan da insani krizler karşısında kararın buradaki üye devletlerin iradesine bırakılmış olması sebebiyle tartışmaya açık bir konudur. Örneğin, 1990'lı yıllarda Rusya'nın tekrar küresel sistem içerisinde etkili bir aktör olması insani müdahalelerin gelişimini sekteye uğratmış, 1999 Kosova müdahalesinde BMGK etkili olamamıştır. Zira bu durumda, insani müdahalelerin etkin olabilmesi, BMGK'nın işlevsel bir konumda etkin bir şekilde çalışabilmesi için tüm daimi üyelerin aynı vizyonu paylaşması, çıkarlarının ortak bir noktada buluşabilmesi gerekmektedir. İnsani müdahale uygulamalarının kaynağının uluslararası hukuk değil ortak ahlaki kurallar olması gerektiği ve bu tür durumlarda müdahalelerin motivasyonunun bölünmez insanlık ilkesi olması gerektiği öne sürülmüştür [Hehir, 2010: 96]. BMGK'nın tüm üyelerinin aynı hizada buluşma gerekliliği, çıkarlarının ortak olması mecburiyeti Güvenlik Konseyi'nin işlevsiz, hantal bir organizasyon olarak ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Bu anlamda, insani müdahalenin, koruma sorumluluğunun gerçekten ahlaki prensiplere dayanan bir motivasyonla mı gerçekleştiği ya da aslında ulusal çıkarların bir yansıması mı olduğu sorunsalını getirmektedir. Realist ekolün öne sürdüğü gibi, devletlerin her zaman kendi ulusal çıkarları çerçevesinde hareket ettiği düşünüldüğünde, BMGK özelinde de gördüğümüz müdahalenin ancak ulusal çıkarların ortak olabileceği durumlarda gerçekleştirilebileceğidir [Heywood, 2018: 441].

Sonuç Yerine:

İnsani müdahalelerin ilk uygulamalarındaki temel motivasyon insani krizlerden ziyade Haiti veya Kosova'da görüldüğü üzere onun yaratmış olduğu sınır ötesi etkiler üzerine yoğunlaşmaktaydı. Bu sebeptendir ki insani krizlere karşı uluslararası toplumun ortak sorumluluğunu içeren kavramsal çalışmalar esnasında koruma sorumluluğu konsepti ortaya atılmış, devletlerin egemenlik anlayışı bir hak olarak ele alınmaktan çok artık vatandaşlarına karşı olarak bir sorumluluğa dönüştürülmüştür. Bu kapsamda Libya müdahalesi koruma sorumluluğuna dayanan ilk uluslararası askeri müdahale olarak önem taşımakta ve bu kavramın bir uluslararası norm haline gelip gelmediği tartışmaları için zemin hazırlamaktadır. Fakat Libya müdahalesinde gördüğümüz, bu kavramın halen bir uluslararası norm haline gelmediği, uygulamada farklı yaklaşımlar olduğu ve yapılan müdahalenin asıl amacından sapmış olduğu gerçeğidir. Burada, askeri operasyon aracılığıyla sivilin korunması hedefinin dışına çıkılarak Libya'daki siyasal sisteme müdahale edilmiş, rejim değişikliği gerçekleştirilerek yeni bir liberal rejim kurulması hedeflenmiştir. Libya'daki müdahalenin ülkeye herhangi bir istikrar

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

getirmekten çok bir bölünmüşlük ortamı yaratması temel hedef olan “koruma” misyonunun hangi derecede etkili olduğu sorunsalını beraberinde getirmektedir.

Anahtar Sözcükler: İnsani Müdahale, Koruma Sorumluluğu, Libya Müdahalesi.

Kaynakça

Eserler:

Hehir, A. (2010), *Humanitarian Intervention: An Introduction*, Palgrave Macmillan.

Heywood, A. (2018). *Küresel Siyaset* (çev. Nasuh Uslu ve Haluk Özdemir). *Liberte Yayınları*.

Makaleler:

Karagül, S., & Demirbaş, Ç. E. (2017). Koruma Sorumluluğu Doktrini Açısından Suriye Krizi: Bir ‘İnsancıl Müdahalesizlik Örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15(30), s. 481-510.

Kaşıkcı, T. (2015). Koruma Sorumluluğu Kavramı ve Libya Operasyonu. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 11(44), 129.

Kelleci, T., & Ün, M. B. (2017). TWAİL ve Yeni Bir Hâkimiyet Aracı Olarak Koruma Sorumluluğu (R2P): Libya Örneği, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 14(56), 89-104.

Nuruzzaman, M. (2014). Revisiting ‘Responsibility to Protect’ after Libya and Syria. *E-International Relations*, 1-10.

Sürücüoğlu, O. (2017). Koruma Sorumluluğu: Darfur Krizi ve Libya Müdahalesi Çerçevesinde Bir Değerlendirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(4), 603-628.

Yayınlanmamış Tezler:

Aytoğu, Ç. O. (2016). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları doğrultusunda insani müdahale, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Yüksek Lisans Tezi*.

Esen Önder C. (2019), İnsancıl Müdahale Kavramı ve 11 Eylül Sonrası ABD Müdahaleciliği, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

KADDAFİ SONRASI LIBYA'DA SOSYO-POLİTİK DÖNÜŞÜMÜN EŞİTSİZ VE BİLEŞİK KALKINMACI BİR ANALİZİ: “DEVLETSİZ TOPLUMDA” DEVLET İNŞASI SÜRECİNİN ULUSLARARASI VE YEREL DİNAMİKLERİ

Hikmet MENGÜASLAN

Araştırma Görevlisi Doktor / Doktora

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Nazilli İİBF

Uluslararası İlişkiler

hikmet.menguaslan@adu.edu.tr

Libya’da Kaddafi yönetiminin sona ermesinin üzerinden on yıl geçmiştir. Fakat hala uluslararası toplum ve Libya’nın yerel aktörlerinin üzerinde uzlaşabildiği bir yönetim modeli hayata geçirilememiştir. Literatürde Kaddafi yönetimi sonrası Libya’nın sosyo-politik dönüşümünü ele alan çalışmaların genellikle sürecin siyasal ve uluslararası güvenlik boyutuna odaklandığı ve daha çok yerel dinamiklerin belirleyici etkisine dikkat çektiği görülmektedir. Bu çalışmalarda ortak vurgulanan bazı bulgular şu şekildedir: birincisi, Kaddafi yönetimi döneminde uygulanan siyasal model (Cemahiriye) Libya’da modern siyasal ve ekonomik kurumların gelişmesi önünde büyük bir engel teşkil etmiş ve Kaddafi sonrası bu mirasın olumsuz etkileri (siyasal süreçlere duyulan güvensizlik, uzlaşamama gibi) Libya siyasal hayatında kendini göstermeye devam etmektedir. İkincisi, Libya’nın zengin petrol ve doğal gaz kaynaklarının ekonomik kurumsallaşma süreçlerindeki olumsuz etkisine vurgu yapan rantiyer devlet kavramsallaştırmasıdır. Bu doğrultuda, Libya’da kurulması beklenen ulusal bir yönetim modeli üzerine rekabetin sadece siyasal boyut ile sınırlı olmadığı aynı zamanda ekonomik kaynakların kontrolünü de içerdiği vurgulanmaktadır. Üçüncüsü, Libya’daki yerel aktörlerin mücadelesine eklemlenmiş olan uluslararası ve bölgesel aktörlerin tutumlarıdır. Uluslararası ve bölgesel aktörlerin Libya’daki güç odaklarını finansal ve askeri açıdan desteklemesi varılması hedeflenen siyasal uzlaşma sürecini önemli ölçüde sekteye uğratan önemli bir unsur olarak görülmektedir. Dördüncüsü ise Libya’nın “devletsiz bir toplum” olarak tanımlanarak toplumsal yapıların üzerinde inşa edildiği kabilecilik nosyonunun vurgulanmasıdır. Libya’da tarihsel ve toplumsal koşulların etkisiyle ortadan kaldırılamayan kabilecilik nosyonunun Kaddafi sonrası yeniden inşa edilmeye çalışılan modern devlet kurumları üzerindeki aşındırıcı etkilerine atıfta bulunmaktadır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Bu çalışma söz konusu analizlerin vurguladıkları bulguları reddetmemekle birlikte Kaddafi sonrası Libya'daki sosyo-politik dönüşümün anlaşılması için kullanılan yaklaşımlarda iki temel eksikliğe dikkat çekmektedir. Birincisi, söz konusu analizlerin Libya'daki tarihsel ve toplumsal koşulları modernleşme/demokratikleşme çerçevesinde dar bir bağlamda değerlendirmesidir. Bu tip doğrusal ve dar kapsamlı okumalar Libya'nın sosyo-politik dönüşümüne etki eden uluslararası ve yerel dinamiklerin yarattığı etkileşimli sonuçları göz ardı etmektedir. İkincisi ise söz konusu analizlerin bütüncül bir çerçeveye sahip olmamasıdır. Yöntemsel ulusçu bir okuma yapan söz konusu analizler Libya'nın sosyo-politik dönüşümüne etki eden uluslararası ve yerel dinamikleri bir arada inceleyebilecek bütüncül bir çerçeveden yoksundur.

Bu doğrultuda, çalışma Troçki'nin EBK yaklaşımından faydalanarak Libya'da yaşanan karmaşık sosyo-politik dönüşümü ortaya çıkan amalgam toplumsal oluşumlara odaklanarak tarihsel sosyolojik bir anlayışla ele almaktadır. Bununla birlikte, EBK yaklaşımının bu süreçte etki eden jeopolitik, ekonomik ve ideolojik dinamikleri bir arada inceleyebilecek bütüncül bir çerçeve sunduğunu tartışmaktadır. Çalışma Kaddafi sonrası Libya'daki sosyo-politik dönüşümü analiz ederken uluslararası ve yerel dinamiklerin etkileşimine odaklanarak üç temel sürece dikkat çekmektedir. Birincisi, Kaddafi dönemindeki siyasal model ve devlet kurumsallaşma süreçleri temel toplumsal örgütlenme biçimi olarak kabilecilik anlayışının devamlılığında etkili olmuş ve Kaddafi sonrası dönemdeki siyasal ve ekonomik ilişkilerde de bu anlayışa dayalı ayrımcılık ve eşitsizliğin derinleşmesine sebep olmuştur. İkincisi, 1980'lerde infitah hareketiyle başlayan ve özellikle 2000'li yıllarda neoliberalleşme reformlarıyla hızlanan ekonomi politikaları Libya'nın petrol gelirlerine dayalı rantçı ekonomisinde uluslararası bağımlılığı ve toplumsal eşitsizliği arttırmıştır. Nitekim Kaddafi sonrası güç mücadelesinin önemli bir boyutunu siyasal rekabetin yanı sıra petrol ve doğal gaz kaynaklarının kontrolü oluşturmaktadır. Üçüncüsü, Libya'da kurulacak yeni siyasal-ekonomik modelin ideolojik belirleyicisi olan çatışma çözümü sürecidir. Bu süreç hem Libya'da rekabet halindeki güç odaklarını hem de bunlara destek sağlayan uluslararası/bölgesel aktörleri içermesi bakımından Libya'nın sosyo-politik dönüşümünün demokratikleşme mi yoksa otoriterleşme mi yönünde evrileceğini etkilemektedir.

Çalışma sonuç olarak Libya'daki sosyo-politik dönüşüm sürecini Kaddafi döneminde uygulanmaya başlayan neoliberal reformların siyasal ve ekonomik yapılar üzerindeki etkileri bağlamında değerlendirmenin önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, Kaddafi sonrası Libya'nın sosyo-politik dönüşümünü niteleyen üç temel devamlılıktan bahsedilebilir: birincisi, Libya'da kurulması hedeflenen siyasal-ekonomik model yerel aktörlerin yanı sıra uluslararası

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ve bölgesel aktörlerin de rekabetiyle şekillenen etkileşimli bir süreçtir. İkincisi, sosyo-politik dönüşümün yönüne bakılmaksızın Libya'nın uluslararası kapitalist ekonomik yapılara daha eşitsiz ve bağımlı biçimde eklemlenmeye devam ettiği tartışılabilir. Üçüncüsü, yaşanan etkileşimli süreç Libya toplumu için daha derin eşitsizlikler ve ayrımcılıklar meydana getirmeye devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Libya, Sosyo-politik Dönüşüm, Eşitsiz ve Bileşik Kalkınma, Arap İsyancıları

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

25 Aralık 2021 Cumartesi

17.45 – 19.30

2.SALON

12. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Bezen COŞKUN

TED Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Çağla MAVRUK CAVLAK	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Changing Perceptions and New Security Threats: Biosecurity and Cybersecurity
Dr. Mehmet ŞAHİN	Milli Savunma Üniversitesi	Theoretical Approaches to the Relationship Between Security and Political Economy
Doç. Dr. Bezen COŞKUN	TED Üniversitesi	Integrating Women Peace and Security Agenda Into Security Studies
Dr. Önder Aytaç AFŞAR	Selçuk Üniversitesi	Cyberspace on International Relations in Terms of Realist Theory
Ozan Sabri TUNCER	Selçuk Üniversitesi	The Uneven and Combined Development of Defense Industries: A Comparative Analysis of Emerging Countries

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

CHANGING PERCEPTIONS AND NEW SECURITY THREATS: BIOSECURITY AND CYBERSECURITY

Çağla MAVRUK CAVLAK

Dr./ Doktora

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Kamu Yönetimi

caglamavruk@hotmail.com

As all other global crisis did, the Covid-19 pandemic has affected the operation and structure of international system. In the context of international relations, the pandemic has brought about challenges to traditional national security strategies as well as policies and has led states to place emphasis on non-traditional security challenges. Before and during the bipolar security system, the perception of security had a narrow interpretation and focused on national security and military threats only.

The new political order that emerged after the Cold War and changing character of threats have led scholars to broaden and deepen the focus of security studies. The emergence of new types of threats (non-traditional threats) during this increasingly global phase has accelerated the reconceptualization of security. The Covid-19 pandemic is one of the newly emerged challenges and has become a global health threat in a very short time period. The state-centric conceptions of security and conventional defense strategies have become insufficient in dealing with this unconventional security threat. The Covid-19 pandemic has affected international security agenda by rising biosecurity and cybersecurity issues among others.

For years, global powers have neglected biological threats and possible biosecurity risks. As a result, policymakers around the world did not develop an effective biosecurity system to fight with such a bio threat which led to the lack of preparedness and responsiveness to such a disease outbreak or pandemic. Moreover, during the pandemic, risks to information systems have been also increasing. According to an INTERPOL assessment, since the beginning of the Covid-19 pandemic, there has been an important increase in the rate of cyberattacks. With the pandemic, many companies have shifted the way they work and adopted work-from-home policies. Increase in working from home policies during pandemic has brought about cybersecurity risks. In workplaces, IT managers and security teams are responsible of protecting the security of

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

company devices and internet-connected systems. However, employees working from home have set up their own routers and networks which have presented cyber security challenges.

This paper focuses on two theoretical approaches: biosecurity and cybersecurity by raising the question of how the Covid-19 has changed the perception of national and global security so far.

This paper presents that the Covid-19 pandemic presents an important warning to humanity and has forced all countries to reconsider their security policies. First of all, governments should be prepared for every potential biosecurity threat since epidemics of infectious diseases are expected to emerge more frequently due to factors such as climate change and also it is expected to spread easily due to the effect of globalization. Moreover, countries should invest in because the way to reduce the risk in cyber-attacks and cybercrime is to invest in technology and transformation.

Keywords: International Security, Cybersecurity, Biosecurity

**1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021**

**THEORETICAL APPROACHES TO THE RELATIONSHIP BETWEEN SECURITY
AND POLITICAL ECONOMY**

Mehmet ŞAHİN

Assistant. Prof.

National Defence University

Turkish Military Academy

International Relations

mesahin@kho.msu.edu.tr

0000-0002-0142-6666

Contemporary studies on security and International Political Economy develop separately in the International Relations literature. Nevertheless, this is criticized in the literature, and also it is difficult to separate both fields. As has been asserted by Kirshner (1998), this distinction became anachronical after the Cold War. Today, security and political economy are not competing but complementary elements in International Relations. In this sense, the concepts, namely the military expenditure effects on the economy, defense industry, economic reasons and results of wars, and economic sanctions, are examined by the International Relations studies. Regarding this, the International Political Economy that emerged in the 1970s moves beyond the transformation of economic power into the military power that was defended particularly by the realist school and is considered as a foreign policy tool. Moreover, the Copenhagen School, whose importance is growing, defines economic security as one of the five security sectors. Still, the relationship between economy and security is not denied by the mainstream approaches. For example, Klaus Knorr (1975) claims that economic wealth is the source of military power, and also it can be transformed into non-military power and influence. From this point of view, the study will examine the relationship between the political economy and security in the literature. The realist perspective on the relationship between the economy and security will be examined at first. The basic principles and presupposes of realism from the classical school that advocates the transformation of economic capacity into the military capacity, to more structural analyses, such as the Hegemonic Stability Theory take place. In this regard, the HST claims that economy and security are inseparable that must be understood at a systemic level rather than state-level owing to hegemonic power.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

The English School, which sees economy and security as complementary structures, takes place in the second section. At this point, Susan Strange's study on state – market relations is crucial in the sense of putting forward the differences between the relational power and structural power. In this respect, the structural power has four interrelated dimensions: Security structure, financial structure, production structure, and knowledge structure (Strange, 1988). Thus, unlike American realism, there is no causal relationship between economy and politics in English School, but rather, all functions are interrelated to each other.

Economic security, which is one of the components of security sectors in Copenhagen School, a relatively new approach in the literature, takes place in the third section. In contrast to the conventional discussion between liberalism and mercantilism in political economy, the Copenhagen School claims that individual security and national are not mutually exclusive (Buzan, 1983). Accordingly, limited access to economic resources and obstacles in wealth generation of peripheral countries would result in a threat to core countries because of migration and pollution (Buzan, 1991).

Final section will compare and contrast the aforementioned approaches and raise questions for further researches.

References

Buzan, B. (1983). *People, States, and Fear*. Wheatsheaf Books.

Buzan, B. (1991). New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century. *International Affairs*, 67(3), 431-451.

Kirshner, J. (1998). Political Economy in Security Studies after the Cold War. *Review of International Political Economy*, 5(1), 64-91.

Knorr, K. (1975). *The Power of Nations : The Political Economy of International Relations*. Basic Books.

Strange, S. (1988). *States and Markets*. Pinter Publishers.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

INTEGRATING WOMEN PEACE AND SECURITY AGENDA INTO SECURITY STUDIES

Bezen COŞKUN

Associate Prof. Dr.

TED University

Faculty of Economics and Administrative Sciences

Department of Political Science and International Relations

bezenbalamir@gmail.com

In “Bananas, Beaches, and Bases,” Cynthia Enloe asked the question of “where are the women?” in international peace and security. Enloe’s book was a stark reminder of the lack of feminist approaches in Security Studies. Enloe revealed how theories of international relations explain security through the eyes and sensibilities of men. As part of the critical approaches to Security Studies, feminist scholars criticized the absence of the gender dimension in dominant theories and practices of international security. Feminist scholars have discussed how women’s voices are silenced in claiming security and how this silence is tolerated within mainstream security studies.

Feminists’ questioning the place of women in international security also had repercussions on the policy-making domain. On October 31, 2000, The United Nations Security Council adopted a resolution (S/RES/1325) on women and peace and security to reaffirm the critical role of women in the prevention and resolution of conflicts, peace negotiations, peace-building, peacekeeping, humanitarian response, and in post-conflict reconstruction. The Resolution stressed the importance of women’s equal participation and full involvement in maintaining and promoting peace and security. Resolution 1325 urged all actors to increase the participation of women and incorporate gender perspectives in all United Nations peace and security efforts. The Resolution requires all parties to the conflict to take special measures to protect women and girls from gender-based violence, particularly rape and other forms of sexual abuse, in situations of armed conflict. The ratification of the UNSCR 1325 on “Women, Peace, and Security” have underlined the vitality of integrating gender perspectives into Security Studies. As the WPS agenda serves as a significant international gender equality initiative, it is considered a challenge to the conventional global peace and security architecture (Kirby and Shelby 2021). However, the importance of the WPS agenda regarding worldwide peace and

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

security architecture did not reflect in scholarly research in Security Studies. This paper will analyze the content and theoretical approaches of articles inquiring about the WPS agenda in leading security studies journals. The relevant literature published between 2001 and 2021 will be systematically analyzed to place the WPS agenda in Security Studies. The review will have significant implications for the WPS research agenda and scholarship in Security Studies.

Keywords: Security Studies, Feminist Approaches, Women Peace and Security Agenda, UNSCR 1325

References

Enloe, C. (2014) *Bananas, Beaches, and Bases: Making Feminist Sense of International Politics*, Second Edition. University of California Press.

Kirby, P. and Shepherd, L.J. (2021) “Women, Peace, and Security: Mapping the (Re)Production of a Policy Ecosystem,” *Journal of Global Security Studies*, 6(3).

S/RES/1325. Security Council Resolution on women and peace and security. <https://peacemaker.un.org/node/105>. Accessed on December 15, 2021.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

CYBERSPACE ON INTERNATIONAL RELATIONS IN TERMS OF REALIST THEORY

Dr. Öğr. Gör. Önder Aytaç AFŞAR

Selcuk Üniversitesi,
İ.İ.B.F/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/
Uluslararası İlişkiler Bölümü
onder.afsar@selcuk.edu.tr

Ozan Sabri TUNCER

Selcuk Üniversitesi YL. Öğrencisi,
İ.İ.B.F/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/
Uluslararası İlişkiler Bölümü
tuncerozansabri@gmail.com

If we define International Relations, there are two theories at the centered. These are Realism and Liberalism. Both theories basically try to understand a single existing world. These theories give us different perspectives when analysing the international system. Theorists working in the cyber field generally analyse it in terms of cyber security according to the realist theory.

Realism has a certain dominance in international relations theories. Realists define the main actors in the international system as states. According to this theory, states are selfish like human nature. States engage in self-interest for their people. In realist theory, power is the basic building block for states. There is a tight connection between power and security. According to this theory, Anarchy dominates the international system. In this anarchy environment, states want to have power for survival (Acıkmese, 2011: 45). Because power increases deterrence. There is no place for non-state actors in realist theory. Classical security understanding is important in realist theory. Security is vital for states. In interstate relations, they argue that states are in a conflict of interest among themselves. They explained security through the individual, society, and the state. Military power is essential for security.

Realist theory says that man is selfish by nature. For realists, conflict is the inevitable result. They explain this result based on the nature of the individual. Although cyber security is perceived as a threat and power struggle in realist theory, today this perception is in its infancy. There have been studies on cybercrime in the UN since the 1980s. The intergovernmental group of Experts on Cybercrime within the UN is the first step towards establishing peaceful international rules in Cyberspace (Weber, 2019: 6). According to liberal theory, cyber attacks can be prevented through cooperation and international agreements in this field. We are getting more and more advanced systems and technical tools. This has many negative consequences for both states and individuals. However, for the solution of the problem, international

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

cooperation is of critical importance in terms of liberal international relations theory. The best example of this is the group of experts at the UN.

The main reason for this is the changes in the perception of security and power, according to the realist theory. In addition to these reasons, cyber wars have begun to occur. There has been a change in the concept of war with the gray zone wars. The importance of this perceptual change is due to the interaction of billions of people with the internet in our age. Smartphones, bank accounts, smart homes, quantum computers, etc. These objects are identified with human life, especially with the industry 4.0 revolution. This situation has made cyberspace a discipline on its own (Schmidt, 2011: 52). Thus, we met with cyber security after air, land, and sea security (NATO, 2020). This dimension is proof that it is a discipline in itself. From the perspective of International Relations, states need to protect their citizens. Basically, reference is made from human security to community security and then to state security. The connection between cyber security and International Relations is very important for social scientists. In International Relations the main purpose here is the from which aspect and to what extent of cyber security. Another aim is how can a network be established between these two areas?

Information and channels are extremely important to people and governments. Early humans used smoke to communicate. Later they domesticated animals and used pigeons. Until a short time ago, post and telegraph were used. Information and communication are provided instantaneously today. If we give an example in terms of the importance of communication; During World War II, Germany's Enigma machine was decrypted, thereby transmitting false information to the German military (Geers, 2011: 12). This vital information changed the course of the war because it was wrong. Perhaps this is the first cyberattack that will go down in history with golden letters. The importance of knowledge is too great to be underestimated. It has been seen in history that wars changed their fate.

Today, billions of people interact with the internet. People can check their bank accounts, personalize their homes and perform many transactions with their other smart devices from the tiny phone in their hands. This interaction has also brought with it many disadvantages. Because the information of billions of people is recorded in Cyberspace. When this information is captured by malicious people, it can be used for money or forfit. We are in a controversial distinction in terms of its impact and severity. Because the internet of things interacts with human life in many areas. This situation has opened cyber-attacks to be evaluated in terms of conventional warfare.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

The use of the Internet by billions of people has also increased the rate of cybercrime. Cyber security has gained importance with the spread of cybercrimes around the world. Cyber security starts from the individual and affects society and then the state. States are also important in terms of ensuring security in their relations with each other. It has a complex and anarchic system like international relations in the cyber field. Cyber security is of great importance. By its nature, the strength of cyberattacks is impossible to predict. This also shows that privacy remains important in cyberspace. The information and communication system, which was tried to be cut and corrupted by climbing telephone and telegraph poles in the past, is now carried out over Cyberspace (Schmidt, 2011: 50). These attacks come in varying sizes every day.

In the new world order, information sharing pages such as Facebook, Twitter, and other social media tools are accepted as new international actors in terms of states (Choucri, and others 2013: 565). Instead of actively fighting Proxy-war in the field, states have certain groups do it as mercenaries. This perception has now left its place to groups consisting of fewer people who attack states in cyberspace in terms of state security. We see this mostly in social media tools. This shows that non-state actors in the realist tradition have problems with the security dimension. Realist theory remained incomplete because it did not include these actors in the analysis in terms of classical security.

In the literature, there is no clear consensus on whether cyberattacks can be considered war crimes according to realist international relations theory. However, there was a cyberattack on Israel, and Israel destroyed the Hamas building with a military operation. In the recent past, a cyberattack has turned directly into a small-scale military conflict (Forbes, 2019). While cyberattacks do not turn into active conflict in international relations, will this attack be a milestone? In realist theory, states stood up to all kinds of threats for their own interests. In particular, they gave importance to military power in terms of classical security understanding. This example, it draws attention in terms of the value of the importance of military power against cyber attacks. Does the classical sense of security against changing actors remain important?

Trying to explain state security based on individual security alone will be incomplete and will be halfway. With the development of technology, states are also in some changes and transformations. These changes have an impact on many areas, from critical infrastructures to power transmission lines and economic security. Bitcoins, which have gained importance in the last decade, threaten the currencies of the states themselves. Recently, the social media account of the President of India has been stolen. In the statement made on the social media of the president, it was announced that bitcoins can now be used as legal money in India (NTV, 2021).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Bitcoin prices instantly spread across the country and economic speculations spread among people. In this example, briefly summarizes the impact of the changes in the cyberspace of the states on their economy. Some theorists argue that the classical security perception is insufficient to explain the developing technology and changing world politics. According to these theorists, the classical security perception neglected the developments in world politics. This is important in terms of the change in the classical security perception of realist theory. Because the classical understanding remained incomplete in perceiving the changing world.

Another critical development in the cyber field is the social media restriction on the grounds that the ex-president of the USA misled the society. It is a direct sanction against the president of one of the most developed states of our era. Another example is Washington, personal of American military forces to a ISIS cyber attacker (hacker) who announced his information via Twitter attacked with drones (Bıçakçı, 2019: 4). It is argued that this is done in order to protect society from manipulative information in the course of the elections, which are of critical importance. In addition, cyber security has affected states in an economic, democratic, and administrative way, in a way that is unique to each state. While the USA saw this as a national security strategy, China used it mostly for domestic politics as oppression and totalitarianism. In the literature, some theorists who find the security definition of the realist theory insufficient in terms of international relations argue that current issues should now be addressed under the name of security problem. These are issues such as the security of the global economic system, global warming and gender. Classic threat elements have now changed and differentiated.

While there were 55 sovereign states as a result of the Second World War, today this number has almost quadrupled. In addition, it is seen that non-state actors directly affect states with each passing day (Choucri, and others, 2013: 563). Social media is the best example of this. Considering these results, it may be necessary to dominate cyberspace in order to become a hegemonic power in the anarchic international system in the near future. States that interact with the cyber system in a multidimensional way experience a system conflict. In realist theory, like cyber security, it first considers individual and social security. What is really important here is the change in the nature of emerging non-state institutions and actors. The realism security theory, which neglects non-state actors, has been insufficient to explain the changes and developments in the field of cyber security.

Today, individual security does not only mean the protection of borders. With a new transformation of individual security, also means that states protect their citizens in Cyberspace (Akyesilmen, 2018: 45-50). This interaction also forced to change the classical definition of

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

state sovereignty and the state system in International relations. This shows the importance of cyberspace on the state and the international system, with new formations emerging in both state and interstate relations. This new existence shows the interaction between cyber security and international relations.

References

Acıkmese-Sinem A. (2011). Perception or Discourse? Copenhagen School and Security Threats in Neoclassical Realism, *International Relations*, 8, (30), 43-73.

Akyeşilmen, Nezir. (2018). Cyber Politics and Cyber Security with an Interdisciplinary Approach, Ankara, *Orion Bookstore*, 1-346.

Bıçakcı, Salih. (2019). Cyber Security and Defense, *Security Posts Journal*, (42), 1-8.

Weber-Rolf. H. (2019). Cyber Security in International Law, *AAIL Colloquium*, 1-23..

Vaishnav, C. Choucri, N. Clark, D. (2013). Cyber International Relations as an Integrated System, *Springer Science and Business Media* (33), 561-576.

Geers, K. (2011). Strategic Cyber Security. NATO Cooperative Cyber Defense Center of Excellence, Tallinn, 1-169.

Schmidt, Howard. (2011). Defending Cyberspace: The View from Washington, Fall/Winter 2011 Volume (18), Issue 1, 49-56.

NATO. (2016). Warsaw Summit Concluding Declaration. Brussel: NATO. 7 4, http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm (Date of 05.12.2021)

“İsrael attacks a building in Hamas ” Forbes, 06.12.2021

<https://www.forbes.com/sites/zakdoffman/2019/05/06/israeli-military-strikes-and-destroys-hamas-cyber-hq-in-world-first/?sh=54ecf960afb5> (Date of 06.12.2021)

“Prime Minister Modi’s Twitter account hacked in India”. NTV, 12.12.2021.

https://www.ntv.com.tr/teknoloji/hindistanda-basbakan-modinin-twitter-hesabicalindi,MJ5tN1-UFUe1WpC7SZDW_w (Date of 15.12.2021)

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

THE UNEVEN AND COMBINED DEVELOPMENT OF DEFENSE INDUSTRIES: A COMPARATIVE ANALYSIS OF EMERGING COUNTRIES

Çağlar KURÇ

Doktor Öğretim Üyesi

Abdullah Gül University

Faculty of Humanities and Social Sciences

Department of Political Science and International Relations

caglar.kurc@agu.edu.tr

Globalization is the driving force behind arms production and defense industrialization changes in developing countries. A group of scholars argues globalization process would force developing states to integrate into the production chains of big defense corporations to have viable defense industries (Anthony 1993; Sköns 1993; Sköns and Wulf 1994; Bitzinger 1994; Bitzinger 2003; Hayward 2000; Adams 2001; Struys 2004). Others disagree. These scholars argue that an investigation of global arms production reveals different strategies to build enduring defense industries and different patterns of development of defense industries (Bitzinger 2010; Bitzinger and Kim 2005; Bitzinger 2015; DeVore 2015). Both Bitzinger and DeVore provide valuable insights into why globalization of arms production and defense industrial relations do not homogenize defense industrial development worldwide. However, there are still unexplained aspects of defense industrial choices and development trajectories. Why do countries that have similar industrial capabilities and similar development strategies experience different development trajectories? How does a state successfully produce certain weapons systems, such as tracked armored vehicles, but fail at other systems, such as tanks? Why do we observe differences even though the states follow the same export-oriented development strategy? Despite excellent research by many scholars, this variance in global arms production remains an understudied issue.

This paper seeks to answer why these variances occur in global arms production through the lens of Uneven and Combined Development theory. We argue that even if arguably globalization pushes states to behave in a certain way, the persistent unevenness in socio-economic, political, and military capabilities results in different variations of prescribed development strategies and goals. In other words, there is a constant dialogue between the international and domestic, resulting in multiple, diverse, and uneven development of defense

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

industrial capabilities are occurring in the global arms production. To show how different development paths are happening, we will focus on emerging countries investing in their defense industrial capacities, such as Turkey, Egypt, South Korea, Brazil, and South Africa.

Keywords: Defense Industrialization, Globalization, Emerging Countries, Uneven and Combined Development.

References:

Adams, G. (2001). Fortress America in a Changing Transatlantic Defence Market. In B. Schmitt (Ed.), *Between Cooperation and Competition: The Transatlantic Defence Market* (pp. 3–50).

Chaillot Paper 44. Institute for Security Studies, Western European Union

Anthony, I. (1993). The “Third Tier” Countries: Production of Major Weapons. In H. Wulf (Ed.) *Arms Industry Limited* (pp. 362–83). Oxford University Press.

Bitzinger, R. A. (1994). The Globalization of the Arms Industry: The Next Proliferation Challenge. *International Security* 19 (2): 170–98.

———. 2003. *Towards a Brave New Arms Industry*. Adelphi Paper 356. Routledge.

———. 2010. Globalization Revisited: Internationalizing Armaments Production. In A.T.H. Tan (Ed.) *The Global Arms Trade: A Handbook* (pp. 208–20). Routledge.

———. 2015. Defense Industries in Asia and the Technonationalist Impulse. *Contemporary Security Policy* 36 (3): 453–472.

Bitzinger, R. A., & Kim, M. (2005). Why Do Small States Produce Arms? The Case of South Korea. *The Korean Journal of Defense Analysis* 17 (2): 183–205.

DeVore, M. R. (2015). Defying Convergence: Globalisation and Varieties of Defence-Industrial Capitalism. *New Political Economy* 20 (4): 569–93.

Hayward, K. (2000). Globalization of Defense Industries. *Survival* 42 (2): 115–32.

Sköns, E. (1993). Western Europe: Internationalization of the Arms Industry. In H. Wulf (Ed.) *Arms Industry Limited* (pp. 160–90). Oxford University Press.

Sköns, E., & Wulf, H. (1994). The Internationalization of the Arms Industry. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 535 (September): 43–57.

Struys, W. (2004). The Future of the Defence Firm in Small and Medium Countries. *Defence and Peace Economics* 15 (6): 551–564.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar

10.00 – 12.00

1.SALON

13. OTURUM

TEMATİK OTURUM

DOĞU ASYA'DA GÜNCEL GELİŞMELER

Oturum Başkanı: Dr. Hatice ÇELİK

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Sırma ALTUN	Tübingen University	Xi Jinping Döneminde Çin'in İklim Politikaları: Temel Tartışmalar
Dr. Hatice ÇELİK	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	Myanmar Askeri Darbesi: ASEAN İçin Yeni Bir Sınav?
Dr. Kerem KILIÇDAROĞLU	TED Üniversitesi	Filipinler'de Klan Siyasetinin Güncel Siyasete Etkisi
Dr. Emre DEMİR	TED Üniversitesi	Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin 6. Genel Kurullarının Parti Tarihi Açısından Önemi
Dr. Veysel TEKDAL	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Çin'in Artan Gücü Karşısında Asya Devletlerinin Stratejilerini Haritalandırmak

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

XI JINPING DÖNEMİNDE ÇİN'İN İKLİM POLİTİKALARI: TEMEL TARTIŞMALAR

Sırma ALTUN

Dr.

Tübingen Üniversitesi (Kısa Dönem Araştırmacı)

sirmaaltunn@gmail.com

Günümüzde tüm dünyayı derinden etkileyen sorunların başında küresel iklim krizi gelmektedir. Tarihsel olarak bu süreç 1700'lerin sonlarında İngiltere'de başlayan ve beraberinde fosil yakıt tüketimini getiren sanayi devriminin, kitlesel üretimin ve kapitalizmin gelişiminin zaman içinde önce diğer Batılı ülkelere, 1900'lerden itibaren de kürenin diğer bölgelerine yayılmasıyla birlikte ilerlemiş ve doğanın tarihin hiçbir anında olmadığı kadar hızlı ve yoğun tahribatına yol açmıştır. Sanayi devriminin İngiltere'den sonraki durakları Batı Avrupa, ABD ve Japonya olmuş, dolayısıyla da tarihsel olarak sera gazı salımında gelişmiş ülkeler, özellikle de ABD başı çekmiştir. Bugün ise dünyanın en fazla sera gazı salımı yapan ülkesi Çin Halk Cumhuriyeti'dir. Çin, 1970'lerin sonunda uygulamaya koyduğu dışa açılma ve reform politikaları ile geçtiğimiz kırk yılda Mao dönemi sosyalist ekonomi modelinden dünya piyasaları ile bütünleşmeyi temel alan kapitalist bir ekonomik modele doğru dönüşüm yaşamıştır. Reform ve dışa açılma sürecinde birçok gelişmiş ülke üretim kapasitelerini ucuz iş gücü ve yatırım teşviklerinden yararlanmak amacıyla Çin'e taşınmış, aynı zamanda Çin kendi üretim kapasitesini hızlı şekilde geliştirerek dünyanın üretim merkezi konumuna gelmiştir.

Mao sonrası dönemde ekonomik yapıda geçirilen dönüşüm, aynı zamanda Çin'in toplumsal yapısında da önemli dönüşümlerin yaşanmasına yol açmıştır. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren Çin'in sınıf yapısı yeniden şekillenmiş ve orta sınıf önemli bir toplumsal aktör olarak sıklıkla akademik çalışmaların konusu olmuştur. Öyle ki günümüzde 1,4 milyarlık Çin nüfusunun yarısının, yani 700 milyonluk kesiminin orta sınıflardan oluştuğu düşünülmektedir. Çin halkının büyük bir kısmının yaşanan reform ve dışa açılma döneminde gelir dağılımından aldığı payın artması Çin'de şehirleşme ve tüketim oranındaki hızlı artışa paralel gelişmiştir. 2021 yılında yayınlanan bir çalışmaya göre dünya genelindeki karbon salımının yüzde elli ikisi toplam yirmi beş şehirde gerçekleşmekte, ve bu şehirlerin yirmi üçü Çin'de bulunmaktadır (Euronews 17/07/2021).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Şehirli orta sınıf yurttaşlar Çin’de hızla artan hava kirliliği ve doğa tahribatından duyduklarını rahatsızlığı sıklıkla gündeme taşımakta ve sorunun çözümünü merkezi hükümetten talep etmektedirler. Bu talepler, özellikle Xi Jinping’in 2012 sonbaharında Çin Komünist Partisi Genel Sekteri, ardından da Mart 2013’te Çin Devlet Başkanı olmasıyla birlikte önemli bir gündem maddesi olarak ele alınmaya başlanmıştır. Xi Jinping liderliğindeki Çin, başta hava kirliliği olmak üzere doğa tahribatı ve iklim krizine karşı kapsamlı bir mücadeleyi merkezi hükümet politikalarının en önemli ayaklarından biri haline getirmiştir. 30-60 olarak da anılan çerçevede Çin karbon salımında 2030 yılına kadar zirve yapmayı ve 2060’a kadar sıfır salıma ulaşmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda Çin’in iklim değişikliği ile mücadele konusunda uluslararası platformlardaki varlığı Xi Jinping döneminde oldukça belirgin hale gelmiştir. İklim değişikliği konusunda uygulanacak uluslararası ve ulusal politikaların belirlenmesinde Çin-ABD ve Çin-AB arasında yürütülen müzakerelerin önemi giderek artmıştır. Bu kapsamda bu çalışma Xi Jinping döneminde Çin’in iklim politikalarını, iklim değişikliği ile mücadelede uluslararası alandaki varlığını, ve bu bağlamdaki temel tartışma konularını ele almayı amaçlamaktadır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

MYANMAR ASKERİ DARBESİ: ASEAN İÇİN YENİ BİR SINAV?

Hatice ÇELİK

Dr. Öğr. Üyesi

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Bölge Çalışmaları Enstitüsü

Asya Çalışmaları Anabilim Dalı

hatice.celik@asbu.edu.tr

Myanmar'da 1 Şubat 2021 tarihinde ordunun yönetime el koyması hem ülke için hem de bölge için önemli bir siyasi gelişme olarak tarihteki yerini almıştır. Myanmar'ın fiili lideri konumunda olan Aung San Suu Kyi'nin partisi Ulusal Demokrasi Birliği (National League for Democracy, NLD), 8 Kasım 2020 seçim sonucuna göre hükümet kurabilmek için gerekli olan yeterli çoğunluğu sağlamış; ancak hem muhalefet partilerinden seçimlerde hile yapıldığına dair eleştiriler yükselmiş hem de ordu seçimlere hile karıştırıldığı gerekçesiyle parlamentonun toplanmasının ertelenmesini istemiştir (BBC). İktidarı devralan Genelkurmay Başkanı Min Aung Hlaing, bir yıllık olağanüstü hal ilan edildiğini duyurmuştur. Ülkenin en önemli siyasi figürlerinden olan Aung San Suu Kyi ise ev hapsine alınmış, hakkında pek çok dava devam ederken yargılandığı ilk davanın kararı 6 Aralık 2021 tarihinde açıklanmış ve dört yıl hapis cezasına çarptırılmıştır (BBC).

Gerek muhalefet gerekse toplumun farklı kesimlerinden gelen darbe karşıtı gösteriler sivil bir toplumsal harekete dönüşmüştür. Ayrıca darbe öncesinde hali hazırda Covid-19 pandemisi nedeniyle oluşan ekonomik sıkıntılar daha da katlanmıştır. Bu askeri darbe sadece Myanmar'ı ilgilendiren bir durum olmanın ötesinde bir gelişmedir. Zira meselenin birkaç uluslararası boyutu bulunmaktadır. İlk olarak, bölgesel ve bölge-dışı büyük güçlerin darbeye verdikleri tepki konunun uluslararası boyutunu etkilemektedir. Bunun yanı sıra, darbenin bazı ülkelere desteklendiği iddiası da meseleyi daha karmaşık hale getirmiştir. Öte yandan ASEAN (Association of Southeast Asia Nations) üyesi olan Myanmar'ın böyle bir siyasi krizle karşı karşıya kalması ASEAN açısından da büyük önem arz etmektedir. 1967 yılında bölgesel istikrarın ve barışın sağlanması temel amacıyla kurulan ASEAN, üye ülkelerin desteği ile Güneydoğu Asya bölgesinde ortak bir vizyon ve kimlik oluşturabilme hedefini de taşımaktadır. Ancak üye devletlerin iç işlerine karışmama prensibini özellikle sıkı sıkıya benimseyen ASEAN için Myanmar'daki askeri darbe yeni bir zorluk meydana getirmiştir. Zira daha önce

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

de Myanmar'daki insan hakları ihlallerine dair öne sürülen iddialar örgütün yakalamaya çalıştığı bölgesel kimlik ve vizyon hedeflerine zarar vermektedir. ASEAN, darbeden kısa süre sonra Nisan 2021'de özel bir zirve düzenleyerek Myanmar'da siyasi aktörler arasında diyaloga destek olmak istemiştir. Bu zirveye katılan Min Aung Hlaing, Myanmar'a, ASEAN'ı temsilen özel bir temsilci atanması fikrini de kabul etmiştir, lakin uzun süre bu temsilci atanamamıştır. Ayrıca Ekim 2021'de düzenlenen yıllık zirveye de Myanmar katılım göstermemiştir (Toru, 2021). Süreç içinde kayda değer bir ilerleme gösteremeyen Myanmar siyaseti, ASEAN'ın üye devletlerin iç işlerine karışmama ve egemenliğe saygı duyma ilkelerini fazlasıyla zorlayan bir duruma evrilmiştir. Bu doğrultuda, bu çalışma Şubat 2021 askeri darbesinin Myanmar'ın uluslararası ilişkilerine nasıl bir etkide bulunduğu odaklanacaktır. Bu etkinin özellikle bölgesel boyutunu anlayabilmek adına ise ASEAN tarafından krizin nasıl ele alındığı, Myanmar darbesine örgütün nasıl tepki verdiği ve darbenin ASEAN'ın geleceğine dair tartışmalara nasıl bir yön verdiği tartışılacaktır.

Anahtar sözcükler: Myanmar, askeri darbe, ASEAN, iç işlerine karışmama ilkesi.

Kaynakça

BBC, "Myanmar'da darbe: Ordu yönetime el koydu, ülkenin lideri Aung San Suu Kyi gözaltına alındı", <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55882477>.

BBC, "Myanmar: Darbeyle görevden alınan eski lider Aung San Suu Kyi, dört yıl hapis cezasına çarptırıldı", <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-59545868>.

Takahashi, Toru (2021). "If ASEAN cannot pull Myanmar in line, how can it progress?", Nikkei Asia, <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Comment/If-ASEAN-cannot-pull-Myanmar-in-line-how-can-it-progress>.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

FİLİPİNLER'DE KLAN SİYASETİNİN GÜNCEL SİYASETE ETKİSİ

Kerem KILIÇDAROĞLU

Dr. Öğretim Üyesi

TED Üniversitesi, İİBF,

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü,

kerem.kilicdaroglu@tedu.edu.tr

Bu çalışmada Filipinler siyasetini şekillendiren 'klan siyaseti'nin Filipinler siyasetine etkisi ele alınacaktır. Klan siyaseti Filipinler özelinde ülkenin önde gelen ailelerinin siyasete doğrudan etkisini ele almaktadır. Şu anki devlet başkanı Rodrigo Duterte'nin kızı Sara Duterte'nin Başkan Yardımcısı ve Ferdinand Marcos'un oğlu Ferdinand Marcos Junior'un Başkan adaylıkları klan siyasetini tekrar Filipinler siyasetinin gündemine oturtmuştur.

Güncel Filipinler Siyaseti ve 2022 Başkanlık Seçimleri

Filipinler'de anayasa gereğince önümüzdeki sene Başkanlık seçimlerinde tekrar aday olamayacak Duterte'nin yerine geçtiğimiz aylara kadar şimdiki Davao belediye başkanı olan Duterte'nin kızı Sara Duterte'nin aday olacağı konuşuluyordu. Fakat Sara Duterte başkanlık yerine bir diğer başkan adayı Ferdinand Marcos Jr'nin kampanyasına katılarak Başkan Yardımcılığı seçimlerinde aday olacağını ilan etti. Aynı zamanda 1965-1986 arası ülkeyi yöneten diktatör Ferdinand Marcos'un oğlu olan Ferdinand Marcos Jr, 2022 seçimlerinde kazanma ihtimali olan isimlerin başında geliyor (UCA News). Demokrasilerde siyasetçilerin çocuklarının veya eşlerinin siyasete girmesi aslında yeni bir olay değildir fakat Filipinler siyaseti düşünüldüğünde siyaset kişilerden ziyade aileler üzerinden, yani klan siyaseti üzerinden ilerlemektedir. Bu bakımdan 2022 seçimleri klan siyasetinin önemli bir örneği olmakla birlikte Duterte-Marcos ittifakı klan siyasetini bir üst noktaya taşımaktadır.

Klan Siyaseti

Klan siyaseti, yani köklü ailelerin Filipin siyaset ve toplumsal yaşam üzerindeki etkileri aslında yeni değildir. 1565 yılında İspanyollar Filipinlere ulaşmış ve 1898'e kadar Filipinleri sömürgesi haline getirmiştir. İspanyolların bölgede karşılaştıkları siyasi kurum ise beklenenin aksine bir krallıktan ziyade âdemi merkezîyetçi yapıda bir coğrafyadan oluşmaktaydı. Coğrafi açıdan çok daha küçük alanlara hâkim olan ailelerden oluşan bir bölgede İspanyollar hakimiyet kurmak adına belli başlı ailelere imtiyazlar sağlanmıştır. Zaman içerisinde bu ilişkiler devam etmiş ve özellikle 19. Yüzyılın sonlarında İspanyol yönetimi tarafından bu ailelere çeşitli haklar

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

verilerek öncelikli sınıf haline getirilmiştir (Dante C., 2005). 1898'deki Amerikan-İspanyol savaşının ardından Amerika'nın kolonisi haline gelen Filipinler'de güçlenmeye devam eden aileler, Filipinler'in Amerikan sömürgesi olduğu dönemde daha da güçlenmiştir (Hutchcroft, 2010). Zaman içerisinde bazı aileler güç kaybedip farklı aileler güçlense de aile kurumu Filipinler'de sosyal ve siyasal yaşamın önemli aktörü olmaya devam etmiştir. Neredeyse demokratik seçimlerin başladığı zamandan beri ülke geneline yayılmış güçlü aileler nüfuz sahibi oldukları bölgeler üzerinde siyasi ve sosyal bir ağırlığa sahipken doğal olarak siyasette de belirleyici olmaktadır.

Ailelerin etkisi göz önünde bulundurulursa, günümüzde Filipinler'deki klientalist ağların güçlü olmasının sebebi sadece ideoloji/program boşluğundan kaynaklı parti/siyasetçi-seçmen bağı kuvvetlendirmeye alakalı bir yöntem değil, ailelerin bölgelerindeki hâkimiyeti sağlamasının bir aracı olduğunu da söylemek mümkün. Hal böyle olunca siyaset de genellikle ideoloji üzerinden değil daha çok aileler/klanlar arasındaki pazarlıklar ve aile üyelerinin seçimlerdeki (genel ve yerel) mücadelesi üzerinden yürüyor. Hatta durum öyle bir noktaya gelmiştir ki ülkede gerçekleşen yerel ve genel seçimlerde seçilen Kongre üyeleri ve belediye başkanları arasındaki akrabalık oranı bazı dönemlerde yüzde 50'yi geçmiştir (Querubin, 2011). 2022 Başkanlık seçimleri öncesinde gerçekleşen ve geçen ay resmîyet kazanan Marcos ve Duterte aileleri arasındaki başkan adaylığı ittifakı tekrar göz önünde bulundurulsa olası başarı uzun vadede aileler arası bir kartelleşmeye yol açma potansiyeli taşımaktadır.

Öte yandan Filipinler'de siyasette etkisi olan bir diğer kesimi de siyasette farklılık getirmeye çalışan idealist siyasetçilerden oluşmaktadır. Tahmin edilebileceği üzere ailelere nazaran idealistlerin siyasette etkili olmadığı söylenebilir çünkü söz konusu ailelerin hâkimiyetini kırmak pek de kolay görünmemektedir. Ailelerin ülke coğrafyasının geneline yayılması aynı zamanda siyaset alanlarında pazarlık gücünü ellerinde buldurmalarını sağlamaktadır. Bu durumu değiştirmeye yönelik girişimler olsa da ailelerin sosyal ve ekonomik etkisi ve nüfuz alanlarını küçültmek neredeyse imkânsız olmakla birlikte ancak bu ailelerin siyasetten vazgeçmeleri durumunda gerçekleşebilecek bir durum gibi görünmektedir.

Sonuç olarak siyaset ilkeler, ideoloji, partilerin programlarından ziyade kişisel çıkarlar ve özellikle ailelerin çıkarları üzerinden ilerleyince ortaya demokrasiden uzak bir durum çıkmaktadır. Aileler arası pazarlıkların sonucunda oluşan ittifaklar veya bölünmeler seçimler yoluyla halkın onayına sunulan referandumlara dönüşmektedir. Ayrıca çoğunluğunu aile üyelerinin oluşturduğu siyasetçilerin kişisel çıkarları genellikle devlet kaynaklarının plansız bir şekilde harcanmasına yol açmakta ve siyasette şeffaflık ilkesine zarar vermektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Kaynakça

UCA News (2021), “Polls show Marcos Jr. leading Philippine presidential race”, 9 Kasım.
Erişim Tarihi: 02.12.2021.

Simbulan, Dante C. (2005), “The Modern Principalia: The Historical Evolution of the Philippine Ruling Oligarchy”, Diliman, Quezon City: University of the Philippines Press.

Hutchcroft, P. (2000), “Obstructive Corruption: The Politics of Privilege in the Philippines” içinde *Rents, Rent-Seeking, and Economic Development: Theory and Evidence in Asia*, Mushtaq H. Khan ve K. S. Jomo (eds.), 207-47. New York: Cambridge University Press.

Querubin, P. (2011), “Political Reform and Elite Persistence: Term Limits and Political Dynasties in the Philippines.”, Massachusetts Institute of Technology.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ÇİN KOMÜNİST PARTİSİ MERKEZ KOMİTESİ'NİN 6. GENEL KURULLARININ PARTİ TARİHİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Emre DEMİR

Dr.

TED Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

emre.demir@tedu.edu.tr

Çin Komünist Partisi (ÇKP) Merkezi Komitesi'nin genel kurulları, ÇKP Merkez Komitesi'nin tam ve yedek üyelerin katıldığı toplantılardır. Katılımcılar arasında ÇKP'nin ve Çin devletinin en önemli konumlarında bulunan parti liderliği, bakanlar, bölgesel parti liderleri, generaller ve amiraller ile önde gelen kamu iktisadi teşebbüslerinin yöneticileri yer almaktadır.

Mao Zedong'un 1976 yılındaki ölümünden bu yana her yıl en az bir genel kurul toplanmıştır. Parti liderliğinin birliğini gösteren ve önemli politikaların yönünü tayin eden genel kurullar, ele alınan konulara göre bir ya da daha fazla gün sürmektedir. Burada alınan kararlar, ülkenin en üst yasama organı olan Ulusal Halk Kongresi tarafından kabul edildikten sonra yasalaşmaktadır.

Her bir ÇKP Merkez Komitesi, görev yaptığı beş yıl boyunca farklı konulara odaklanan yedi genel kurul toplantısı yapmaktadır. Altıncı genel kurullar, genellikle ideoloji ve parti örgütlenmesi konularına odaklanırken bir sonraki yıl yapılacak olan ÇKP Ulusal Kongresi ile ilgili hazırlık görevi de görmektedir. Bu görev, parti liderliğindeki değişimin yönetilmesini de içerdiğinden altıncı genel kurullar yeni yönetimin şekillenmesi noktasında büyük önem taşımaktadır. Örneğin, 2016 yılında gerçekleştirilen 18. Merkez Komitesi 6. Genel Kurulu ÇKP Genel Sekreteri Xi Jinping'i ÇKP'nin "çekirdeği" olarak tanımlamıştır. Bir yıl sonra gerçekleştirilen 19. Ulusal Kongre'de de "Yeni Dönemde Çin Karakterli Sosyalizm Üzerine Xi Jinping Düşüncesi", ÇKP'nin anayasasına yazılmıştır.

ÇKP'nin 100 yıllık tarihinde üç adet genel kurulun tarihi önemi bulunmaktadır. Bunlar 8-11 Kasım 2021'de gerçekleştirilen 6. Genel Kurul ile 1945 ve 1981 yıllarında gerçekleştirilen genel kurullardır. Bu genel kurullarda ÇKP'nin geleceğini belirleyen parti tarihi ile ilgili karar alınmıştır. 1945 ve 1981 tarihli kararlar, partinin dönemin en üst yöneticisinin (Mao Zedong ve Deng Xiaoping) gücünü pekiştirerek ÇKP'nin ve Çin'in tarihini değiştirmiştir. 2021 genel kurulda alınan karar da Xi Jinping'in parti içindeki konumunu pekiştiren bir işlev görmektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Parti tarihi ile ilgili 1945 ve 1981 yıllarında alınan kararlar, ÇKP'nin çalkantılı dönemlerine denk gelmiştir. Bu kararlar, parti liderlerine bir yandan önemli tarihsel anlatıları ve öncüllerinin politikalarını değerlendirme fırsatı verirken, diğer yandan da gelecek dönem için bir yol haritası belirleme şansı tanımıştır.

1945 yılında alınan “Partimizin Tarihindeki Bazı Meseleler Üzerine Karar”, 1942-1945 arasında ÇKP içindeki Yan'an Tasfiye Hareketi olarak adlandırılan siyasi ve ideolojik tasfiyelerin hemen ardından gelmiş ve Mao Zedong'u bugün kullanılmayan bir unvan olan “Parti Başkanı” ilan ederek partinin mutlak lideri haline getirmiş ve 1949 sonrası süreçte Mao tarafından uygulamaya konan politikalara zemin hazırlamıştır. 1945 kararı ayrıca partinin kuruluşunun ardından geçen 34 yıllık sürecin, özellikle de Chen Duxiu gibi önceki dönem liderlerin hatalarının bir değerlendirmesini yapmıştır.

1981 tarihli “Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kuruluşundan Bu Yana Partimizin Tarihindeki Bazı Meseleler Üzerine Karar” ise genel olarak Mao döneminin hatalarına, özellikle de 1966-1976 yılları arasında Mao tarafından toplumdaki ve partideki kapitalist ve gelenekçi yapıları temizlemek amacıyla uygulamaya konan Kültür Devrimi yıllarına odaklanmıştır. Bu karar ile Deng Xiaoping ÇKP'deki liderliğini perçinlemiştir. Her ne kadar Deng ve 11. Merkez Komitesi, Mao'nun hatalarını eleştirmişse de ülkenin kurucu lideri olması dolayısıyla Mao'yu tam anlamıyla yok saymayı göze alamamıştır. Bulunan çözüm, Mao'nun Çin devrimine olan katkısının hatalarından çok daha fazla olduğunu ve Mao Zedong Düşüncesi'ni partinin yol gösterici ideolojisi ilan etmek olmuştur. Karar ayrıca ÇKP'nin Mao dönemi politikalarından uzaklaşmasına, kişi kültürünün son bulmasına ve piyasacı iktisadi reformların önünün açılarak ülkenin küresel ekonomi ile bütünleşmesine giden yolun açılmasını sağlamıştır. Her iki karar da parti eliti arasında geçmiş ve gelecek ile ilgili ortak bir vizyon ve çerçeve yaratarak liderliğin ortak düşünce etrafında birleşmesini sağlamıştır.

ÇKP 19. Merkez Komitesi'nin 6.Genel Kurulu, 2022'nin sonbaharında gerçekleştirilecek olan ÇKP 20. Ulusal Kongresi öncesinde son büyük toplantı olması nedeniyle büyük önem sahiptir. Toplantıda alınan kararlar, kongrede parti liderliğinin kimlerden oluşacağı ve özellikle de Xi Jinping'in, ÇKP'nin ve Çin'in geleceği açısından çok önemlidir. Dolayısıyla da bu toplantıda alınan kararlar ayrıntılı olarak ele alınmayı hak etmektedir. Bu bağlamda çalışma, ÇKP tarihinde büyük öneme sahip olan 1945, 1981 ve 2021 tarihli “Parti Tarihi ile İlgili Karar”ları incelemekte ve bu üç genel kurulun, ÇKP ve Çin'in gelişimi açısından önemini tartışmaktadır. Bu kapsamda çalışma üç kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda ÇKP Merkez Komitesi Genel Kurulu'nun ne olduğu ve ÇKP için önemi ele alınmaktadır. İkinci kısımda sırasıyla 1945, 1981

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ve 2021 tarihli “parti tarihi ile ilgili karar”lar incelenmektedir. Sonuç kısmında bu üç kararın ÇKP’nin ve Çin’in geleceği açısından önemi ve oynadığı rol tartışılmaktadır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ÇİN'İN ARTAN GÜCÜ KARŞISINDA ASYA DEVLETLERİNİN STRATEJİLERİNİ HARİTALANDIRMAK

Veysel TEKDAL

Araştırma Görevlisi/ Dr.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İİBF

Uluslararası İlişkiler Bölümü

vektdal@gmail.com

Çin'in artan gücü Asya Pasifik'te uluslararası siyaseti yeniden yapılandırıyor. Değişen güç dengesinin yanı sıra, Çin'in 2000'lerin sonundan itibaren kendini-kısıtlama ve iyi komşuluğu öne çıkararak bölgesel politikasından daha iddialı ve yer yer çatışmacı (özellikle sınır anlaşmazlıkları ve Güney Çin Denizi ve Doğu Çin Denizi'ndeki deniz yetki alanları konularında) bir hatta kayması da bölgedeki yeniden şekillenme dinamiğini güçlendirmiştir. Değişen güç dengesi ve Çin dış politikası karşısında bölge ülkelerinin çeşitli stratejiler geliştirdiği gözlemlenmektedir.

Bu stratejileri bir ucunda *dengeleme* öteki ucunda *peşine takılmanın* olduğu bir ölçek üzerinden düşünmek mümkündür. Dengeleme kabaca bir devletin büyük güç karşısında kendi gücünü artırma stratejilerine karşılık gelirken, peşine takılma güçlü devletin beklentilerine uyumlu olacak şekilde konumlanma olarak tanımlanabilir. Peşine takılmaya daha yakın düşmekle beraber, uzlaşma stratejisinin de iki ucun arasında bir konum olduğu söylenebilir. Yine uzlaşma ilişkili bir kavram olarak bağlantı tesis etme (*engagement*) politikasından bahsetmek gerekir. Bu kavramlar üzerinden düşünüldüğünde çoğu devletin bir stratejiyi tek başına takip etmek yerine birden çok stratejinin bir birleşimini oluşturduğu görülmektedir. Örneğin, Çin'e karşı stratejisinde dengeleme unsurunun en belirgin olduğu ülkelerden biri olan Hindistan aynı zamanda bağlantı tesis etme ve işbirliği politikaları da izlemektedir (Paul 2014).

Bu bildiri Asya'daki devletlerin Çin'in artan gücü karşısında izlediği stratejileri karşılaştırmalı olarak değerlendirecektir. Hindistan, Japonya, Avustralya (2018 sonrası), Vietnam ve Filipinler'in stratejilerinde dengelemenin ön planda olduğu gözlemlenmektedir. Malezya ve Tayland gibi bazı Güneydoğu Asya devletleri ve Güney Kore için uzlaşmanın ağır bastığı fakat yumuşak dengelemenin yer aldığı dış politika tercihleri söz konusudur. Kamboçya ve Laos'un dahil olduğu bazı ülkelere peşine takılmaya yakın pozisyonda yer almaktadır (Shambaugh 2018; Paul 2014; Lee 2020; McDougall 2012). Devletlerin stratejilerinin şekillenmesinde

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

ülkenin kendi gücü, Çin'e yönelik tehdit algılaması, ekonomik karşılıklı bağımlılığın yapısı ve iç siyasetin dahil olduğu faktörler rol oynamaktadır (McDougall 2012). Buna ek olarak en azından bazı ülkeler için Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerin gidişatı da etkili olmaktadır. Özellikle iç siyasi faktörler ve diğer büyük güçlerle kurulan ilişkilerin değişkenliği, devletlerin Çin'e yönelik stratejilerinin zaman içerisinde değişkenlik göstermesine sebep olmaktadır. Elbette Asya-Pasifik'te uluslararası siyaseti dengeleme-peşine takılma ölçeği ve ilişkili kavramlar üzerinden okumanın bazı sınırlıkları olduğu kabul edilmelidir. Özellikle bu kavram setinin sınırlama sorunu (*delimitation*) olduğu görülmektedir; tekil stratejilerin (örneğin sert dengeleme) sınırlarının nerede başlayıp bittiği konusunda mevcut çalışmalar arasında önemli yorum farklılıkları mevcuttur. Buna rağmen, bu kavramlar Asya'daki dış politika stratejilerindeki çeşitlenmeyi değerlendirmede önemli bir analitik katkı yapmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çin; Asya; Dengeleme; Uzlaş; Peşine Takılma

Kaynaklar

Kang, D. C. O. (2007). *China rising: Peace, power, and order in East Asia*. New York: Columbia University Press.

Lee, J. Y. (2020). The Geopolitics of South Korea-China Relations Implications for US Policy in the Indo-Pacific. *Perspective*, Rand Cooperation.

McDougall, D. (2012). Responses to 'Rising China 'in the East Asian Region: soft balancing with accommodation. *Journal of Contemporary China*, 21(73), 1-17.

Paul, TV. (2014). India's Role in Asia: A Rising Regional Power. İçinde David Shambaugh and Michael Yahuda (der.), *International Relations of Asia*. Lanham: Rowman & Littlefield.

Shambaugh, D. (2018). US-China rivalry in Southeast Asia: power shift or competitive coexistence?. *International Security*, 42(4), 85-127.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar

12.00 – 13.30

1. SALON

14. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Murat DEMİREL

Nevşehir Hacı Bektaş-ı Veli Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Ömer ÇONA	Milli Savunma Üniversitesi	Terörizm Araştırmalarında Devlet Merkezilik ve Devlet Terörizmine Yönelik Sessizlikler
Öğr. Gör. Fikret BAYKALI	Milli Savunma Üniversitesi	Dördüncü Nesil Savaş ve Agroterörizm
Resul DEMEZ	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Nötrleştirme Kuramı Çerçevesinde Terörizmin Sosyolojik Yapısının Analizi
Dr. Hakan KARAASLAN	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Kırılgan Devletler Endeksi ve Küresel Terörizm Endeksi Üzerinden Başarısız Devletler İle Terörizm Arasındaki İlişkiye Dair Bir Değerlendirme
Dr. Murat DEMİREL	Nevşehir Hacı Bektaş-ı Veli Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

TERÖRİZM ARAŞTIRMALARINDA DEVLET MERKEZLİLİK VE DEVLET TERÖRİZMİNE YÖNELİK SESSİZLİKLER

Ömer ÇONA

Doktora Öğrencisi

Milli Savunma Üniversitesi

Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü

Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Bölümü

omercona@hotmail.com

Bu çalışmada geleneksel terörizm çalışmalarının devlet merkezli ontolojisine eğilerek, devlet terörizmi konusuna yönelik disiplindeki boşluk ve noksanlıkların nedenlerini belirlemek hedeflenmiştir. Bu maksatla ana akım yaklaşımlara tepki olarak doğan Eleştirel Terörizm Çalışmaları'nın (ETÇ), disipline hâkim olan ortodoksiye ilişkin eleştirileri temel alınarak, terörizm araştırmalarının hapsoldüğü devlet merkezlilik ve devlet terörizmine yönelik sessizliklerine bir sorgulama getirilecektir.

Günümüzde insan ve toplum güvenliğine yönelik en büyük tehditlerden biri devlet terörizmidir. Devlet terörizmi, devletlerin korumakla yükümlü olduğı bireyleri, daha geniş bir kitleye mesaj vermek için kasıtlı olarak hedef almayı içerir. Bir başka ifadeyle devlet terörizmi, daha geniş bir izleyici kitlesinde korku uyandırmak için bir kişi veya grubun devlet eliyle yasa dışı olarak ortadan kaldırılmasıdır (Blakeley, 2010: s. 15-18).

Devlet şiddeti yeni bir olgu değildir. Tarih boyunca mağdurun ötesinde bir izleyici kitlesine korku aşılama ya da siyasi elitlerin gündemine uymaya zorlamak için kullanılmıştır (Blakeley ve Raphael, 2016: s. 340). Nitekim devletlerin toplumları kontrol altında tutmak, sömürge bölgelerindeki iktisadi kaynaklarını korumak gibi nedenlerden ötürü uyguladığı sistematik şiddetten hayatını kaybeden insanların sayısı milyonlarla ifade edilmektedir (Jackson, Murphy, Poynting, 2009: s.1). Ancak terörizm literatüründe siyasal şiddetin yalnızca devlet dışı aktörlere özgü bir eylem olduğı yönünde genel bir kanaat gelişmiştir. Bu nedenle disiplin çoğunlukla devlet dışı terörizm biçimlerine odaklanmış, böylece devlet terörizmi kavramının etraflı bir şekilde incelenmemesi durumu ortaya çıkmıştır. Terörizm araştırmalarında devlet terörizmi kavramına yönelik bu sessizlik ve ön yargı, ideolojik olarak belirli bir tür siyasi bilgiyi inşa etme ve elitlerin hegemonik projelerini teşvik etme işlevi görmektedir. Ayrıca bu tutum, bir yandan muhalif grupların şiddet içermeyen eylemlerini ve

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

meşru şikâyetlerini görmezden gelmeye, diğer yandan terörizm fenomenine yönelik akademik ve toplumsal kavrayışlarımızı zayıflatan bir bakış açısına neden olmaktadır.

Devlet terörizmi meselesine yönelik sessizlik ve önyargıların (Jackson, 2008) kökeninde ise terörizm çalışmalarının ortaya çıkış süreci etkili olmuştur. Nitekim stratejik güvenlik çalışmalarının etkisinde ortaya çıkan terörizm araştırmaları, en başından itibaren devlet merkezli bir perspektife ve terörizmle mücadele odaklı bir gündemle bürünmüştür. Bu durumun oluşmasında devlet kurumlarına ve siyasi elitlere politika danışmanlığı yapan dar bir uzman grubunun, terörizme yönelik “problem çözücü” yaklaşımları benimsemesi önemli bir faktördür. Geleneksel terörizm araştırmalarına hâkim olan bu yaklaşımda “problem” terörizm ise “problemi çözen” devlettir (Stump ve Dixit, 2013: s. 16). Terörizm araştırmalarına hâkim olan problem çözme yaklaşımını, terörizmle mücadelede karar alıcıların gündemleri için uyarlanmış pratiklerin önceliklendirilmesi ve güvenlikleştirme süreçleri olarak tanımlamak mümkündür (Jackson, Breen-Smyth, Gunning, 2009: s. 221).). Devlet içinde ya da uluslararası toplumda ortaya çıkan sorunlara kısa vadede pratik çözümler bulmak için güvenlik kurumlarına yol göstermeye dayanan bu yaklaşım (Gunning, 2007: s. 374), işleyen bir düzendeki pürüzleri yok etmeye yönelik statükocu bir tavidir.

Mevcut sosyal ve siyasal güç ilişkilerini verili olarak ele alan bu tavır, terörizmin bağlamsal ve tarihsel yönünü dışlayarak, şiddetin kökenindeki şikâyetlere yönelik genel bir sessizlik halinin tercihidir. Bu durum devlet dışı aktörlerle mücadele odaklı bir terörizm anlatısının inşasına dolayısıyla da devlet terörizmi biçimlerini görmezden gelen bir kavrayışa sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla terörizm araştırmalarının niçin devlet merkezli bir yönelimde geliştiğine ilişkin bir sorgulama, disiplinin doğuşu ve erken yıllarına eğilmeyi gerekli kılar. Zira en başından itibaren ayaklanmalara karşı koyma ve devrimci hareketlerle mücadeleye odaklanan terörizm uzmanları (Stampnitzky, 2013: s. 7), baskın retoriği, belirli siyasal şiddet biçimlerinin bir kavram potası içinde toplanıp problem nesnesi biçimine getirmesiyle oluşturulan bir terörizm anlatısı inşa etmişlerdir (Beyribey, 2021: s. 73). Böylece politik şiddetin sadece devlet dışı aktörlere özgü bir eylem olduğuna yönelik bir söylem yaygınlaşmış, devletin “meşru” ve “doğru”yu temsil ettiğine yönelik bir fetişizmle birlikte devlet ve güvenliği kutsal fenomenler olarak düşünülmüştür. Bunun sonucunda devlet merkezli bakış, terörizm çalışmalarının “altın standardı” haline gelmiştir.

Terörizm disiplinin geleneksel güvenlik çalışmalarının kucağında doğuşu da, bu alanda yapılacak çalışmaların devlet merkezli bir ontolojiye bürünmesinde dolayısıyla da devlet terörü konusunun göz ardı edilmesinde başlıca etkenlerdendir. Zira geleneksel güvenlik çalışmaları,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

devlet güvenliğini önceleyen ve onu temel bir referans nesnesi olarak yücelten bir yaklaşıma sahiptir. Uluslararası politika hususunda başından itibaren askeri güç, egemenlik ve düzenin muhafazasına odaklanan bu yaklaşım, iki dünya savaşı arasındaki dönem ile Soğuk Savaş'ın gereksinimleri çerçevesinde şekillenmiştir (Booth, 2012: s. 47). Soğuk Savaş'a hâkim olan realist iklim ise, devleti hem güvenliğinin sağlanması gerekli bir özne hem de güvenliği sağlayacak olan bir aktör olarak gördüğünden, askeri tehditlere karşı devletlerin savunma politikalarına odaklanmayı öncelikli hale getirmiştir (Açıkmeşe, 2014, s. 246). Dolayısıyla güvenlik çalışmalarındaki geleneksel yaklaşımlar, verili olarak kabul ettikleri devletin güvenliğinin nasıl sağlanabileceğine ilişkin çıkarımlarla dolu olduğundan (Stump ve Dixit, 2013: s. 21), geleneksel yaklaşımlardan neşet eden terörizm disiplini de ontolojisini benzer kaygılar üzerine kurmuştur.

Nihayetinde bu geleneksel terörizm araştırmalarını, devlet güvenliğine aşırı odaklayarak, terörü sadece devlet dışı aktörlerin kullandığı gayri meşru bir şiddet biçimi olarak gören (Jackson, 2007: s. 244-246) bir kavrayış oluşturmuştur. Bu kavrayış, şiddetin karakterini aktörün doğasının tayin ettiği ön kabulü üzerine kurgulanan, aktör temelli bir terörizm bilgisine (Jackson, 2009: s. 70) yol açmıştır. Zira geleneksel terörizm çalışmaları, devletin şiddetini meşrulaştıran bir yönetim rasyonalitesine dayandığından dolayı (Bonditti, 2017: s. 168), devlet dışı siyasal şiddet hareketlerini devletin meşru şiddet tekelinin karşısına konumlandırılarak gayrimeşrulaştırmıştır.

Terörizm araştırmalarının devleti merkezi bir fenomen olarak ele alışı ve devlet terörizmine olan suskunluğunun bir diğer nedeni, terör meselesine yönelik sorgulamalarındaki yöntemsel sınırlılıklardan kaynaklanmaktadır. Geleneksel terörizm araştırmalarının birçoğu verilerini istihbarat kurumlarına, medyaya ve hükümet açıklamalarına -dolayısıyla ikincil kaynaklara- dayandırmaktadır (Jackson, 2009b: s. 71). Saha araştırması, katılımcı gözlem ve mülakat tekniklerine olan ilgi ve teşviklerdeki ön yargı, uzmanları devletten gelen verileri kullanmakla yetinen operasyonel bir pozisyona yöneltmektedir. Alanın veri toplama açısından resmi bilgi ve belgelere aşırı bağımlı hale gelişi de, araştırmacıların devletlerin normatif değerleri ve politika öncelikleri doğrultusunda bilgi üretmesine neden olmaktadır. Bu noktada ETÇ tarafından terörizme yönelik geleneksel yaklaşımlara yöneltilen bir diğer eleştiri, terörizm politikalarına yol gösteren, hegemon bilgileri inşa eden ve dağıtan, devletle simbiyotik bir ilişki içerisindeki yerleşik bir epistemik uzman grubu üzerinedir (Jackson, 2009: ss. 66,77,81). Bu uzmanlar, belirli finansal ve sosyal statü çıkarları nedeniyle, hükümet organları veya onların güdümündeki düşünce kuruluşlarının politika ve gündemlerine yönelik eleştirel bir mesafeden

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

oldukça yoksundur (Jarvis, 2016: s. 72). Bu uzmanlar, devletten edindikleri verileri devlet merkezli bir perspektiften, devlet finansmanı ile işleyip tahlil etmekte, böylece onun beklentileri ve çıkarlarıyla uyumlu bir terörizm bilgisi inşa etmektedir (Beyribey, 2021: s. 74). Dolayısıyla resmi kaynaklardan elde edilen verilere yönelik bu eleştirel mesafenin yokluğu, geleneksel araştırmaların iktidar çıkarlarıyla paralel yürüyen söylemler üretmesine yol açmıştır. Araştırmacıların sorgulamadan kabul ettiği bu verilerin ve yaydığı söylemlerin ise terörizm bilgisi açısından ciddi çarpıtıcı sonuçlar doğurduğu vurgulanmalıdır (Jackson, Breen-Smyth, Gunning, 2009: s. 218).

Geleneksel terörizm araştırmalarında var olan devlet merkezli yaklaşımlara tepki olarak doğan ETÇ, salt devlet güvenliğine odaklanmak için onu verili ve doğal bir varlık olarak gören kavrayışa karşıdır (Toros ve Gunning, 2009: s. 94). ETÇ, devlet dışındaki diğer referansların güvenliğini esas alan ve terörizmle mücadelede ortaya çıkan hatalara, mağduriyetlere kulak veren, metodolojik çoğulculuğu benimsemiş alternatif bir araştırma programıdır. Zira ETÇ'nin bizatihi ortaya çıkışına etki eden fikir, güvenliğin referans nesnesi olarak devletin sürekli olarak öne çıkarılmasını sorgulamaktır. Bu sorgulama güvenliğin referans nesnesini birey, topluluklar, cinsiyet ve ırk kategorilerine doğru kaydırır (Stump ve Dixit, 2013: s. 20, 21). Çünkü devlet, çoğu kez sorunların çözümü olduğu kadar nedeni de olabilmektedir. O halde araştırmacının görevi insan güvenliği odaklı bir araştırma süreci olmalıdır.

Bununla paralel olarak ETÇ, terörün faili olarak daima devlet dışı aktörlerin adres gösterilmesine yönelik genel geçer bilgiyi tartışmaya açar. Bu noktada ETÇ, tarih boyunca devlet dışı aktörlerin eylemlerinden daha fazla ölüme yol açsa da disiplinde çok az ilgi gören bir araştırma konusu olan devlet terörizmini gündemine alır. Zira ETÇ'ye göre literatürde devlet terörizmine yönelik araştırmalar, çoğu zaman totaliter rejimlerle sınırlı olarak ele alınmış ve liberal demokrasilerin bu olguyla anılmaması için özel bir çaba sarf edilmiştir (Blakeley ve Raphael, 2016: s. 340). Buradan hareketle ETÇ, devlet dışı şiddete aşırı biçimde odaklanarak devlet terörizmi konusunda ortaya çıkan araştırma eksikliğini doldurma iddiasındadır (Jackson, 2008).

Anahtar Kelimeler: Terörizm Araştırmaları, Eleştirel Terörizm Çalışmaları, Devlet Terörizmi
Kaynakça

Açıkmeşe, S. A. (2014). Güvenlik, Güvenlik Çalışmaları ve Güvenlikleştirme, E. Balta (Ed), *Küresel Siyasete Giriş* içinde (ss:241-256). İletişim Yayınları.

Beyribey, T. (2021). Türkiye'de Terörle Mücadelenin Biyopolitikası ve Mediko-Politik Metaforlar (1973-1991), (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi, İstanbul.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Blakeley, R. (2010). State Terrorism in the Social Sciences: Theories, Methods and Concepts”, R. Jackson, E. Murphy, S. Poynting (Ed.) *Contemporary State Terrorism: Theory and Practice*, (ss.12-27) Routledge.

Blakeley, R., Raphael S., (2016). Rendition in the “War on Terror”, R. Jackson (Ed.) *Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies* içinde, (ss. 383-401). Routledge.

Bonditti, P. (2017) Violence and Modern International: An Archaeology of Terrorism, P. Bonditti, D. Bigo, F Gros (Ed.), *Foucault and Modern International* içinde, (ss. 155-173) Palgrave Macmillan.

Booth, K. (2012) Dünya Güvenliği Kuramı, (Ç. Üngör, Çev.) Küre Yayınları.

Gunning, J. (2007). A Case for Critical Terrorism Studies?, *Government and Opposition*, 42(3):363-393.

Jackson, R. (2007). The Core Commitments of Critical Terrorism Studies, *European Political Science*, 6: 244-251.

Jackson, R. (2008). The Ghosts of State Terror: Knowledge, Politics and Terrorism Studies, *Critical Studies on Terrorism*, 1(3): 377-392.

Jackson, R. (2009). Knowledge, Power and Politics in the Study of Political Terrorism, R. Jackson, M. B. Smyth ve J. Gunning (Ed.), *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda*, (ss. 66-84). Routledge.

Jackson, R., Breen-Smyth M., Gunning J. (2009). Critical Terrorism Studies: Framing a New Research Agenda, R. Jackson, M. B. Smyth ve J. Gunning (Ed.), *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda* içinde, (ss. 216-236) Routledge.

Jackson, R., Murphy E., Poynting S., (2009) “Introduction: Terrorism, the State and the Study of Political Terror”, R. Jackson, E. Murphy, S. Poynting (Ed.), *Contemporary State Terrorism: Theory and Practice* içinde, (ss.12-27) Routledge.

Jarvis, L. (2016). Critical Terrorism Studies After 9/11, R. Jackson (Ed.) *Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies* içinde, (ss. 68-91) Routledge.

Toros, H. Gunning, J. (2009). Exploring a Critical Theory Approach to Terrorism Studies, R. Jackson, M. B. Smyth, J. Gunning (Ed.), *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda* içinde (ss. 87-108) Routledge.

Stampnitzky, L. (2013). *Disciplining Terror: How Experts Invented “Terrorism”*, Cambridge University Press.

Stump, J. L. ve Dixit, P. (2013). *Critical Terrorism Studies: An Introduction to Research Methods*, Routledge.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

DÖRDÜNCÜ NESİL SAVAŞ VE AGROTERÖRİZM

Fikret BAYKALI

Öğretim Görevlisi

Milli Savunma Üniversitesi

Güvenlik Araştırmaları Anabilim Dalı

fbaykali@kho.msu.edu.tr

Agroterörizm, terörizmin klasik tanımına yakın bir ifadeyle; korku yaratmak, ekonomik zarar vermek amacıyla tarımsal hedeflere yönelik tehditleri genel olarak ifade etmektedir. Literatürde agroterörizm, her ne kadar biyogüvenlik alanında değerlendirilse de agroterörizme dair konular terörizm çalışmalarının ilgi alanına da girdiğinden bu konularda disiplinler arası araştırma yapmak büyük önem arz etmektedir. Zira biyolojik çeşitliliğin korunması, günümüzde küresel iklim krizinden kaynaklanan insani güvenliğin ve iklim güvenliğinin tesis edilmesi açısından da önemlidir. Biyogüvenlik, bir BM kuruluşu olan FAO'nun (Food and Agriculture Organizations) tanımıyla; gıda güvenliğinden, bitki ve hayvan hayatı ile sağlığına ve GDO çalışmalarına değin oldukça geniş bir kapsama sahiptir (Pimentel ve diğerleri, 2000). Sahip olduğu bu konu yelpazesi dolayısıyla biyolojik güvenlik, bir analiz düzeyi problemini de beraberinde getirmektedir (Linacre ve diğerleri, 2005). Şu halde sorulacak sorulardan ilki şudur; hangi analiz düzeyinde ve analiz birimlerinde agroterörizme bakılabilir?

Barry Buzan'ın (1998) sektörel güvenlik yaklaşımı üzerinden bakıldığında agroterörizm, çevresel ve ekonomik güvenliğin ön plana çıktığı bir güvenlik meselesi olarak ele alınabilecektir. Güvenliğin başvuru (referans) nesnesi, bir başka deyişle korunacak nesne ve değerleri açısından bakıldığında agroterörizm tarım sektörüne yönelik olması dolayısıyla korunmasının güç ve saldırı imkânlarının bol olduğu bir terör şeklidir. Güvenliğin yatay boyutunda agroterörizm, hem ülkelerin ulusal ekonomilerine yönelik bir tehdit olması dolayısıyla ekonomik, hem de canlı çeşitliliğine yönelik bir tehdit olarak ortaya çıktığı için çevresel güvenliğe dairdir. Agroterörist tehdidin kaynağına bakıldığında da benzer bir durum görülmektedir. Çok sayıda aktörün (başta devletler olmak üzere devlet dışı çok sayıda aktörün) rol aldığı agroterörizm güvenlik konseptindeki değişikliklere ve teknolojinin gelişimine bağlı olarak 1990'lardan günümüze giderek artan bir tehdit olarak değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmelerin ötesinde, gelecekteki teknolojik gelişmelere bağlı olarak, biyolojik

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

savaşların ve biyoterörün de agroterörizmin vasıtalarını kullanarak daha büyük kapasitelerde kullanılıp kullanılmayacağı da tartışılmaktadır. Bu konuyu Dördüncü Nesil Savaş kavramsallaştırması üzerinden değerlendirmek mümkündür.

William S.Lind'in (2004) Dördüncü Nesil Savaş üzerinden kavramsallaştırdığı gibi, 1648 ile 1860 yılları arasında yoğun insan gücüne ve basit silahlara dayalı savaşlar birinci nesil savaşları oluştururken, sanayii devrimi sonrası 18'nci yüzyıldaki mevzi savaşları ikinci nesil savaşları oluşturmuş, I. Dünya Savaşı ise manevra savaşlarını içeren üçüncü nesil savaşları ortaya çıkarmıştır. Dördüncü nesil savaş ise savaş ve barış kavramlarının iç içe geçerek muğlak hale geldiği yeni dönem savaşları tarif etmek için kavramsallaştırılmıştır. Artık yeni savaşlarda savaşın icra edildiği alanlar ve cephe sınırlı olmaktan çıkmış, dost ve düşman ayrımı belirsizleşmiş, mobil, esnek ve küçük gruplarla yürütülen, gayri nizami harp teknikleri ile konvansiyonel harbin aynı anda kullanılabildiği suç örgütleri ve terör örgütlerinin dâhil olduğu yeni savaşlar, düşmanı topyekûn yok etme stratejisinden ziyade, düşmanın maneviyatını kırmak, yıldırma, imkân ve kabiliyetlerini sınırlandırmak üzerine teknolojiye de istifade edilen bir dönüşüm geçirmiştir. Dördüncü nesil savaşını tarifleyen bu tanım, agroterörizmin vasıtaları düşünüldüğünde de araçsal bir analize imkân tanımaktadır.

Saldırı kaynağının gizlenebilir olması, bu tür saldırılarda kullanılacak vasıtaların (bazı böcek türleri vb.) doğada hazır halde bulunabilmesi ve kolay temin edilebilmesi, agroterörizmi planlayanlar açısından büyük bir avantaj sağlamaktadır. Maliyetleri ve temini bakımından avantaj sağlayan agroterör teknikleri, terör örgütlerinin kullanımına açık olduğu gibi gelişmiş ülkelerin teknik kapasiteleri dolayısıyla (yetiştirilmiş uzman personel ve laboratuvarları dolayısıyla) da geniş bir aktör yelpazesi tarafından kullanılmaya müsaittir (Carter ve diğerleri, 1999).

Tarihsel olarak, biyolojik silahların kullanımı Cenevre Protokolü ile 1925 yılında yasaklanmış olup 1972 yılında da Biyolojik ve Toksik Silahları Antlaşması ile saldırı amaçlı araştırma, geliştirme ile üretim faaliyetleri de ayrıca yasaklanmıştır. Ancak gerek kullanımı gerekse de araştırma geliştirme faaliyetleri II. Dünya Savaşından bu yana devam etmektedir. 1939'da Alman patates tarlalarına saldırıda bulunmak isteyen Fransızların *leptinotarsa decemliata* ve *phytophthora infestans* kullanımına dair çalışmaları 1940 yılındaki Almanların Le Bouched'deki laboratuvarlara düzenlendiği hava saldırısı ile yarım kalmış olsa da askeri maksatlı kullanım ile ortaya çıkan bu türden saldırı girişimleri, ilerleyen dönemde terör organizasyonlarının da kullanabileceği teknik gelişimlere sahne olmuştur (Lepick, 1999). Olası bu türden eylemlere karşılık, başta ABD ve AB olmak üzere biyogüvenliğe ilişkin agroterörizm senaryoları

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

oluşturan güvenlik ve bilim kurulları da alınabilecek tedbirlere ilişkin çalışmalarını sürdürmektedirler (Cupp ve diğerleri, 2004). Küreselleşmenin etkisiyle birlikte bir virüsün oldukça kısa sürede pandemiye dönüşmesi örneğinde olduğu gibi biyogüvenlik açısından da tarihsel olarak eskiden epidemik etkileri olan durumların beklenenden çok daha kısa sürede pandemiye dönüşmeleri de mümkün hale gelmiştir. Bu durumda agroterörizmin ekonomik çıktılarına da göz önünde bulundurduğumuza, tehdidin kapsamının genişlediğini ön görmek mümkündür. Bir teröristin bir ülkenin sınırlarından içeri girmesinin zorluklarının yanında, tarımsal hedeflere saldırı için hazırlanmış bir böcek türünün komşu ülkenin sınırlarından salınması çok daha kolaydır. Askeri anlamda bitkiler kritik öneme haiz hedefler olarak gözükmezler ve korunması için çoğu kez ciddi tedbirler alınmamaktadır (Hickson, 1999). Üstelik toksin üretenler hariç olmak üzere üretilen/yetiştirilen patojenlerin insanlara bir bulaşı olmadığından hazırlanması, saklanması, taşınması çok daha kolay olmaktadır. Bunlara ek olarak, konvansiyonel silahlara göre maliyetleri de oldukça düşüktür. Agroterör saldırılarında saldırının kaynağını tespit etmek, patojenleri analiz etmek ve etkisiz hale getirmek ve saldırının olduğu bölgede gerekli izolasyonu sağlayabilmek oldukça zordur. Terör eylemlerinin yanı sıra agro suçlar da kriminal olarak devlet dışı aktörler tarafından yürütülen yeni bir araştırma sahası olarak kabul edilmektedir (Seebeck, 2007).

Yapılan araştırmalara göre, yaklaşık 10 binden fazla böcek türü bitkiler üzerinden beslenmekte ve bunlar arasında bilinen yaklaşık 500 kadar türün önemli zararlılar olarak yer aldığı görülmektedir. Dünya üzerinde ortalama yüzde 13 oranında tarımsal ürün kaybına yol açan tarım zararlılarının terör aracı olarak kullanılabilmesinin önünde de büyük engeller bulunmamaktadır. Milyarlarca dolarlık bir sektörün ve ulusal gıda güvenliğinin önemi göz önüne alındığında, tedbir alınmasına yönelik girişimlere ayrılan kaynağın oldukça sınırlı olduğu da gözlemlenmektedir.

Son tahlilde agroterörizm çalışmaları, dördüncü nesil savaşın bir başka boyutu olarak değerlendirilmekle literatürde bu alandaki güvenlik çalışmalarına bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Agroterörizm, Dördüncü Nesil Savaş, Biyogüvenlik, Biyoterör, Çevresel Güvenlik.

Kaynakça

Buzan, B., Wæver, O. ve De Wilde, J. (1998). Security: A New Framework for Analysis. Lynne Rienner Publishers.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

- Carter, G.B., Pearson, G.S., (1999). British Biological Warfare and Biological Defense, 1925-45., pp. 168-189, (Geissler, E., Moon, J., eds. 1999. Biological and Toxin Weapons: Research, Development and Use from the Middle Ages to 1945. Oxford Univ. Pres).
- Cupp, O. S., Walker, D. E., ve Hillison, J. (2004). Agroterrorism in the US: Key Security Challenge for the 21st Century. Biosecurity and Bioterrorism: Biodefense Strategy, Practice, and Science, 2(2), 97-105.
- Harris, S.H., (1994). Factories of Death: Japanese Biological Warfare 1932-45 and the American Cover-Up. New York: Routledge, 298 pp.
- Hickson R.D. (1999). Infecting Soft Targets: Biological Weapons and Fabian Forms of Indirect Grand Strategy, pp. 108-117. (Frazier TW, Richardson DC, eds. 1999. Food and Agricultural Security: Guarding Against Natural Threats and Terrorist Attacks Affecting Health, National Food Supplies, and Agricultural Economics. New York: NY Acad. Sci. 233 pp.).
- Lepick O. (1999). French Activities Related to Biological Warfare, 1919-45., pp 70–90, (Geissler, E., Moon, J., eds. 1999. Biological and Toxin Weapons: Research, Development and Use from the Middle Ages to 1945. Oxford University Press).
- Linacre, N. A., Koo, B., Rosegrant, M. W., Msangi, S., Falck-Zepeda, J., Gaskell, J., Birner, R. (2005). Security Analysis for Agroterrorism: Applying the Threat, Vulnerability, Consequence Framework to Developing Countries. Intl Food Policy Res Inst.
- Lind, W. S. (2004). Understanding Fourth Generation War. Military Review, 84(5), 12-16.
- Madden, L.V., Wheelis, M. (2003). The Threat of Plant Pathogens as Weapons Against U.S.. Crops. Annu. Rev. Phytopathol., 41: 155-176.
- Pimentel D, Lach L, Zuniga R, Morrison D. (2000). Environmental and Economic Costs Associated with Nonindigenous Species in the United States. BioScience, 50: 53-65.
- Seebeck, L. (2007). Responding to Systemic Crisis: The Case of Agroterrorism. Studies in Conflict & Terrorism, 30(8), 691-721.

NÖTRLEŞTİRME TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE TERÖRİZMİN SOSYOLOJİK
YAPISININ ANALİZİ

Resul DEMEZ

Lisansüstü Öğrencisi

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Sosyoloji Bölümü

demezresul686@gmail.com

Özet: Günümüzün sosyolojik problemlerinden biri olan terörizm bu makalede ele alınmıştır. Terörizmin siyasal, hukuki, medyatik yaklaşımlarından ziyade burada terör örgütlerinin terörizme yaklaşımları ve terörizmi nasıl anlamlandırdıkları üzerine odaklanılmıştır. Terör örgütlerinin terörü ne şekilde meşrulaştırdıkları, bu anlamda kullandıkları yöntem ve teknikler suç sosyolojisindeki nötrleştirme teorisinden ilham alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Bununla beraber PKK ve FETÖ terör örgütlerinden çeşitli örnekler verilmiştir. Özellikle örnekler terör örgütlerinin lider sosyolojilerinden verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Terör, Terörizm, Nötrleştirme, Suç Sosyolojisi, PKK, FETÖ

Sociological Analysis Of Terrorism In The Framework Of Neutralization Theory

Abstract: Terrorism, one of today's sociological problems, is discussed in this article. Rather than the political, legal and mediatic approaches of terrorism, the focus here is on the approaches of terrorist organizations to terrorism and how they make sense of terrorism. How terrorist organizations legitimize terrorism and the methods and techniques they use in this sense are tried to be explained by being inspired by the neutralization theory in the sociology of crime. In addition, various examples from PKK and FETO terrorist organizations are given. In particular, examples have been tried to be given from the leading sociologies of terrorist organizations.

Keywords: Terror, Terrorism, Neutralization, Sociology of Crime, PKK, FETO

1.GİRİŞ

20. ve 21. yüzyıllarda insanlığın şahit olduğu olumsuz olgulardan biri şüphesiz terörizm olgusudur. Terörizm çeşitli bilimsel alanlar tarafından araştırılmaya, incelenmeye devam etmektedir. Sosyolojik bir olgu olması hasebiyle terörizmi sosyoloji de incelemektedir. Bu çalışma terörizmi suç sosyolojisi kuramları çerçevesinde analiz etme gayretindedir. Terörizmin

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

sosyolojik olarak yapısının akıl yürütme yöntemleri ve meşrulaştırma teknikleri incelenmiştir. Bu bağlamda suç sosyolojisindeki nötrleştirme teorisinden faydalanılmıştır. Terörizmin unsurlarının hangi meşrulaştırma tekniklerini kullandıklarını analiz etmektedir. Terörün vicdanlara ağır gelen sonuçları normal bir insanın taşıyabileceği yükler değildir. Bebeklerin, çocukların, kadınların, yaşlıların, hastaların, sabah işine giden insanların, pazarda alışveriş yapanların katledilmesi normal işlerden değildir. İnleyen insanların iniltilerine aldırılmadan infaz edilmesi her insanın yapacağı şeyler değildir.

İç alemde ne olursa olsun kınayan bir nefis vardır ve onun kırbaçları insana inen en şiddetli kırbaçlardır. Ondan kurtuluş yoktur. Dolayısıyla devamlı konuşan ve sınır tanımayan, ölene kadar insanda bulunan bu varlıkla konuşmak ve yüzleşmek hiçbir insanın kurtulamadığı bir hakikattir. Bu bağlamda teröristler de bunla yüzleşmek durumundadır. İşte bu makale bu iç alemle hesaplaşmalarını nasıl yaptıklarına odaklanmaktadır. İkinci olarak ise insanın kaçamadığı ikinci dinamikle yüzleşmek zorundadırlar. Bu özellik ise kınayan toplum realitesidir. Toplumsal normların ihlali karşısında toplum kınayan bir özelliğe sahiptir. Dışlama, azarlama, etiketleme, kınama gibi cebir ve şiddet içermeyen lakin sosyolojik cezalandırma yoluyla hizaya getirme özelliği vardır. Terörizmin de amacı toplumu yok etmek değil ona hâkim olma iddiası olduğundan ve her bir teröristin de bağlı olduğu bir akraba ve aile çevresi olduğundan bu anlamda da toplumla yüzleşmek durumunda kalmaktadırlar. Toplumu kaybeden terör örgütlerinin tutunma şansı yoktur. Çünkü her bir terör örgütünün savunma iddiasında olduğu bir toplum vardır. İnsan sıklıkla hata yaparken hatalarını açıklama arayışında kendini hisseder. Bu çalışma terörizmin topluma karşı meşrulaştırma, akılcılaştırma, ikna yollarına başvurduklarını ortaya koyma çabasıdır. Terör örgütlerindeki bu anlamdaki meşrulaştırma yöntemlerinden öne çıkanlarını örneklerle kısaca göstermeye çalışacağız. Normal şatlarda bu makalenin sınırlarını aşacağından ön plana çıkan örneklerle yetineceğiz. Hedefimiz sadece bir perspektif oluşturmak olacaktır. Bu meşrulaştırma mecburiyetinin üçüncü nedeni ise dünya sathındaki son kınayıcıdır ki o da devlettir. Devletin cezalandırıcı organlarının elinden kurtulmak, daha az cezalar almak, mümkünse beraat etmek için çeşitli akılcılaştırma yolları ve hafifletici nedenler bulmaya çabalamaktadırlar. Bu anlamda FETÖ'nün mahkemelerde uyguladığı yöntemlerle ilgili de örneklere başvurulmuştur. Ayrıca terör örgütleri uluslararası alandaki desteklerinden mahrum olmamak gibi bir zorunluluğu da vardır. Bu bakımdan da yaptıklarının kamuoyuna meşru ve haklı bir nedeni olduğunu göstermeye ihtiyaçları vardır. Bu anlamda terör örgütleri oldukça profesyonel kamuoyu çalışması

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

yapmaktadırlar. Bu makale bu bağlamda terör örgütlerindeki akılcılaştırmaları, çıkarımları anlama imkanlarını araştırmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Terör ve Terörizm

TCK'nın Terörle Mücadele Kanunu'nun ilk maddesinde terör şöyle tanımlanmıştır: “Terör, cebir ve şiddet kullanılarak baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, anayasada belirtilen cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek; devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk devletinin ve cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından gerçekleştirilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.” (https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20843_1.pdf)

Bal, terörü örgütlü yapıların siyasal hedeflerini gerçekleştirebilmek amacıyla sivillerin, bürokratların, güvenlik personellerinin katledilmesi şeklinde tanımlamıştır. Katletme fiilinin olabildiğince acımasız, vahşice olmasına özen gösterilmesi terör örgütlerinin reklamı için önemlidir. Bu şekilde yıldırma ve sindirme amacına ulaşmayı umarlar. Terörizm ise terör eylemlerinin söyleme, siyasete, stratejiye, ideolojiye dönüşmüş halidir. (Bal,2006:8)

Güçlü ve Akbaş, terörizmi siyasal gayeleri gerçekleştirmek için şiddetin bir araç olarak kullanılması olarak tanımlamışlardır. (Güçlü ve Akbaş, 2019:251)

Alkan ise Meydan Larousse ve Ana Britanica'ya atıfla bir hükümet tarafından gerçekleştirilen şiddet politikalarını ve sistematik şiddet eylemlerini de eklemiştir. Terör ve terörizm kavramlarını ayırmış, terörü şiddet eylemleri olarak tarif ederken terörizmi siyasallaştırılmış, ideolojikleştirilmiş, sistematik şiddet olarak tanımlamıştır. (Alkan, 2002:12-13)

Gus Martin ise terörizmin tanımında aşırılık ve radikalizm kavramından yola çıkmıştır. Her terörist yapılanmanın derinden bağlanmış aşırı, radikal bir inanç sistemi olduğunu belirtmiştir. Politik meselelerde bu daha net olarak ortaya çıkar. Acımasız şiddet eylemlerini meşrulaştırmada bu inanç ve ideolojilere başvururlar. Aşırılık terörizmde bir metot, bir modeldir. Toplumların hoşuna gitmese de sözlü mücadeleleri terörizm olarak nitelendirmeyi reddetmiştir. Bu mücadeleler acımasız ve kurlsız şiddet eylemlerine dönüştüğünde terörizm sınırlarına dahil etmeyi daha uygun bulmuştur. J.P.Gibbs'e referansla insanların dışındaki varlıklara yapılan saldırıları da terör eylemleri tanımlamasına dahil etmiştir. (Martin, 2017:29-33)

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Yalçın, pek çok devletin terör tanımı ve terör örgütü listesi hazırladığını, akademik alandaki tanımlama çabalarının mevcut siyasadan etkilendiklerini, yapılan tanımlama çabalarının sonuçsuz kaldığını belirtmiştir. Elli sayfa da tanımlama için yazılsa sonuçta bir uzlaşmaya varılamayacağını haklı olarak belirtmiştir. (Yalçın, 2020:188)

An itibariyle terörizm kavramı üzerinde uzlaşmanın olmadığını ifade edebiliriz. Kavram zaman içerisinde dönemin baskın karakterine göre şekillenmiştir. Fransız Devrimi sırasında kurulan “Terör Rejimi” döneminde kavram, devrimci cumhuriyetçiler tarafından olumlu olarak kullanılmıştır. Siyasal rakiplerini yenmek ve yok etmek için kullanılan stratejik, acımasız, meşru güç kullanımı olarak kabul edilmiştir. Bu bakımdan Robespierre muhaliflere terör yöntemlerini uygulamakta bir beis görmemiştir. Lakin olayın ciddiyeti sonradan anlaşılınca muhalifler arasında huzursuzluk artmış ve Robespierre ve arkadaşları giyotinle infaz edilmişlerdir. Çünkü Robespierre elinde vatan hainlerinin yeni bir listesi olduğunu açıklamıştı. Bu açıklama yeni bir terör dalgasının habercisiydi. Bu yüzden farklı muhalif gruplar güç birliği yaparak terör rejimini sonlandırmışlardır.

1800 ve 1900 yılları arasında ise sanayi devrimi, Fransız devrimi, kentleşme sorunları, işsizlik, radikal ideolojilerin ortaya çıkması ile terör dalgası yükselmiştir. Bu dönemin terörizm sosyolojisi işçi hareketleri ve devrimler şeklinde kendini göstermiştir. Marksizm’in işçi diktatörlüğünü kurma amacı, sosyalizme ulaşip iktidarların sonlandırıldığı komünizm aşamasına geçme idealleri terör faaliyetlerine bu dönemde cansuyu taşımıştır. Marks işçi hareketlerine silahlanmalarını, acımasız bir şekilde hasımları olan burjuvazi ve kapitalizme saldırılarını, kendilerine has örgütler kurmalarını, devletin içinde ve dışında örgütlenmelerini, devletin içindeki kişilerin komutanlıklarını kurup emir komuta zinciri oluşturmalarını, siyasal meşru örgütlenmeleri de kurmalarını, diğer siyasal gruplarla stratejik hedeflerini elde edene kadar beraber mücadele etmeleri gibi yakın dönemde pek tanıdık gelen eylem ve stratejileri öğütlemiştir. Ana hedef ise dünya egemenliği ve ardından tüm egemenlik ve iktidar ilişkilerini ebediyen yok etmektir. Bu uğurda terörist yol ve yöntemleri tavsiye etmekten geri durmamış, 1793 Fransız terör rejimi uygulamalarını örnek olarak vermiştir. (Marks, 2017:326-327)

1900’lü yılların başlangıcından ikinci dünya savaşına kadar ki kısımda ise terör imparatorlukların yıkılmasında, bağımsızlıkların elde edilmesinde bir araç olarak kullanıldı. Kral, padişah, çar veya prensler gibi en üst düzeylere suikast girişimleri bunlar arasında ilk sırayı almıştır. Nihayetinde birinci dünya savaşı da böylesi bir suikastın ardından başlamıştır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

19 yaşındaki Saraybosnalı Sırp milliyetçisi Principe Avusturya Macaristan arşidükü Ferdinand ve eşine suikast gerçekleştirmiştir. Suikastta arşidük ve eşi hayatını kaybetmiştir.

1945-1991 yılları arası soğuk savaş yıllarında ise terörizm komünist, marksist blok ile liberal kapitalist blok arasında bir araca dönüşmüştür. Bu bloklar, ülkelere kendi ideolojilerine dayanan rejimleri ikame etmek için çeşitli terör örgütleri kurmuşlardır. Bu terör örgütleri, bu bloklar tarafından askeri, lojistik, siyasi, ekonomik ve ahlaki olarak desteklenmişlerdir. Terör örgütlerine mekanlar tahsis edilmiş ve oralarda eğitilmişlerdir. Sabotaj, adam kaçırmaya, silah kullanma, bomba yapımı, uçak kaçırmaya, hayatta kalma gibi hususlarda yetiştirmişlerdir. Terörizm bu dönemde bu işlevler üzerinden anlamlandırılmıştır. Bu dönemin klasik özelliği uluslararası ilişkilerde birinin teröristi diğerinin özgürlük savaşçısıydı. Günümüzde de bu anlayış devam etmiş bu sorun aşılammıştır. Bu dönemde devrimler ve darbeler en sık kullanılan siyasal şiddet olayları olarak karşımıza çıkmaktadır. Cinayetler, suikastlar, faili meçhuller, sokak hareketleri, öğrenci eylemleri, banka soygunları, bürokrat kaçırmaları, yağma olayları, siyasal ve ekonomik karışıklıklar çıkarma genel olarak kullanılan terör eylemleriydi. 1991'de SSCB'nin dağılıp sosyalist komünist bloğun yenilmesiyle yeni bir dönem başlamıştır. Yeni dönemin terörizmi İslami terörizm olarak baskın karaktere bürünmüş veya büründürülmüştür. Özellikle 11 Eylül 2001 saldırıları bu dönemin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Bu saldırılardan sonra dünyanın çeşitli bölgelerinde benzer saldırılar olmuştur. İspanya, İngiltere, Fransa, Türkiye vb. ülkeler bunlar arasındadır. Günümüzde de bu trend devam etmektedir. Amerika'da terör örgütleri listesinde çoğunluk İslami kavramlarla oluşturulmuş terör örgütleridir. Görüldüğü üzere her dönemin farklı karakterleri ve farklı tanımlamaları olmuştur. (Caşın, 2008:134-138)

Terörizmin tanımlanmasında, uluslararası arenada ve iç kamuoylarında uzlaşılmasında çeşitli zorluklar vardır. Bu zorlukları kısaca belirtirsek şunları sayabiliriz:

- İnsanların olay veya olguları bulunmuş oldukları pozisyonlar, roller, sınıflar, aidiyetler, çıkarlar üzerinden anlamlandırmaya eğilimli yapısıdır. Bu yüzden insanlar pek çok mesele hakkında birleşemez. Özellikle siyasi, dini, ekonomik ve ideolojik aidiyetler bunlar arasında en güçlü olan aidiyetlerdir.
- Politik mücadelede politik hasımlarını bertaraf etmek için bu kavramın sıkça ve özensizce kullanılması.
- Kavramın her acı olay için kullanımı da kavramın çerçevesini inanılmaz bir biçimde genişletmektedir. Mesela trafik terörü, erkek terörü, töre terörü, maganda terörü vs. sıkça duymaktayız.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

- Uluslararası ilişkilerde devletlerin karşıt devletlerle olan mücadelelerinde terörizmi meşru görmeye olan eğilimleridir. Bu noktada kelime oyunları, kavram çarpıtmalarıyla terörizm perdelenmeye çalışılmaktadır.
- Terörizm çalışmalarında farklı dillerdeki çevirilerde karşılaşılan güçlükler de tanımlamaya bazen olumsuz etkilerde bulunabilmektedir. (Caşın, 2008:138-141)

3. KURAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Nötrleştirme Teorisi (Akılcılaştırma, Minareyi Çalan Kılıfını Hazırlar):

Bu teori suçluların suçunu çeşitli yol ve yöntemlerle akılcılaştırdıklarını varsayar. Suçun vermiş olduğu vicdani yüklerden kurtulmak, rahatlamak ve çevresindekilere de yaptıklarının aslında bir mantığı olduğunu ispat etmek için kullanılmaktadır. Türkçemizde “minareyi çalan kılıfını hazırlar” atasözü de bu olguyu açıklamak için kullanılmaktadır. Minarenin çalınmasının imkansızlığı ortadayken bunu yapanın bile buna bir kılıf, mazeret, bahane bulabileceğini belirtmektedir. İnsanın imkânsız görünen işlerini bile bir şekli bulup bahane üretebilme yeteneği küçümsenmemesi gereken bir özelliktir. Çocuklarda daha sık ve safiyane şeklini gördüğümüz bahanecilik Sykes ve Matza'nın da dikkatini çekmiş ve bunun yetişkinler aleminde suç dünyasında da sıklıkla kullanıldığını keşfetmişlerdir. Bahane üretmede kullanılan yöntemler üzerine araştırmalar yapmışlardır. Nötrleştirme olarak dilimize çevrilen teori beş maddede özetlenmeye çalışılmıştır:

1. Sorumluluğun Reddedilmesi: Suçlu kimsenin kendini masum, suçsuz olduğunu savunmasıdır. Suçlu kendinin masum olduğunu belirterek iddiaların tümünü reddeder. Açıkça yalan söyler.
2. Zararın Reddedilmesi: Bu durumda suçlu işlediği suçtan kimsenin zarar görmediğini iddia ederek suçunu rasyonelleştirmeye çalışır.
3. Mağdurun Reddedilmesi: İşlediği suçtan mağdurun olmadığını, dolayısıyla yaptıklarının suç olmadığını savunur.
4. Kınayanların Kınanması: Suçlu kendini kınayanları, eleştirenleri, suçlayanları hedef alır. Onların da kendisinin yaptıklarının aynısını yaptıklarını belirterek savunmaya geçer. Yani yaptıklarının son derece normal olduğunu iddia eder. Okullarda kopya çekme olaylarında sıklıkla karşımıza çıkar. Niçin kopya çektin? sorusuna en kestirme cevap herkesin bunu yaptığını dolayısıyla bunda bir suç olmadığını belirtir.
5. Yüce Amaçlar İçin Yaptığı İddiası: Suçlu suçunu kişisel çıkarlar için yapmadığını, yüce amaçlar ve idealleri için yaptığını iddia eder. Böylece suçunu yapılması gereken bir eylem olarak lanse eder. (Dolu, 2015:263-267) Örgütlü suçlarda bu daha ön plandadır. Örgüt lideri,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

örgüt amaçları, örgütsel bağlılıklar, bir halk veya bir din uğruna şiddet içeren acımasızlıklar meşrulaştırılmaya çalışılır. Suçlu kendini ve bu yolda beraber olduğu yoldaşlarını bir kahraman, özgürlük savaşçısı olarak görür. Haklı şiddet parolasıyla hareket eder. Gizli örgütlerde, terör örgütlerinde, cuntacılık faaliyetlerinde, toplumsal ayaklanmalardaki yakıcı ve yıkıcı şiddetin ardında bu anlayış güçlü bir şekilde varlığını hissettirir. Suçlu siyasi, ekonomik, dini, mezhebi, etnik, ideolojik vs. aidiyetlerle söylemlerini çerçevelediğinde inanılmaz bir destek bulabilmektedir. Özellikle sosyolojik fay hatlarının çok hareketli olduğu toplumlarda bu kart oyunda oldukça iş görmektedir.

4.Nötrleştirme Teorisi Çerçevesinde Terörizmin Sosyolojik Analizi

Akılcılaştırma veya rasyonelleştirme de diyebileceğimiz bu teoride suçlular, suçlarını bastırmak ve vicdanlarını susturmak için suçlarını akılcılaştırdıkları varsayılır. Çünkü insan kendi iç aleminde “kınayan bir nefse”, dış aleminde “kınayan bir topluma” sahiptir. Bununla paralel olarak ise yaratılış icabı kınanmaktan korkan, kınanmaktan hoşlanmayan, rahatsız olan bir yapısı vardır. Bu üç dinamik çerçevesinde yaşayan insanlar yine yaratılışları icabı sıklıkla hayatta yanlışlar yapar ve zor durumlara düşer. Bu yanlışlar bazen tamir edilebilir, geriye dönüşü mümkün yanlışlar olabildiği gibi bazen geriye dönüşü mümkün olmayan, tamir edilemez sonuçlar doğurabilmektedir. Bu bağlamda birinci durumda işlenen hatalar adli boyutta değilse sosyolojik tamir, uzlaşma ve iletişim ağları sayesinde sulhe varılabilir. Ancak iş karakolluk, adliyelik vakalara dönüşüp işin ucunda ceza olunca artık devlet gücü devreye girmektedir. Burda da şayet suçların cezası tamir, tazminat yolu ile oluyorsa bu yolla halledilmeye çalışılmaktadır. Lakin can kaybı, organ kaybı, kızlık kaybı gibi cürümler geriye dönüşü mümkün olmayan durumlardır. Bu noktalarda kınayan nefis ve kınayan toplumun yanında cezalandıran devletin de devreye girmesiyle insanlar üçlü bir kıskaç altında kalmaktadır. Bu kıskaç altında insanlar bazen gerçek bir nedamet ile samimi itiraflarda bulunur ki bu pek nadirdir, sıklıkla ise yaptıklarını mantık(!) çerçevesine oturtarak kendini aldatma ve toplumu aldatma yoluna girer. Özellikle insanlar mahkeme karşısında ise bunun maddi ıstırabını çekme tehdidiyle karşı karşıya kalınca tam bir yalancı ve manipülasyon ustası kesilir. Nötrleştirme teorisi işte insanların bu durumlardaki manipülasyonlarını analiz eder. Önceki bölümde suçluların beş farklı manipülasyon tekniğine başvurduklarını ifade etmiştik. Kısaca yine hatırlamak gerekirse birinci olarak suçluların suçlarını reddettikleri, ikinci olarak suçtan dolayı zararı reddettikleri, üçüncü olarak mağduru reddettikleri, dördüncü olarak toplumun asıl suçlu olduğunu iddia ettiklerini ve son olarak ise yapmış olduklarını yüce amaçlar için yaptıklarını iddia etmektedirler.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Yukarıdaki savunma mekanizmalarına bakıldığında suçluların normal insanların kullandıkları akıl yürütme mekanizmalarına benzer akıl yürütmelerde buldukları görülmektedir. Mesela ödevini yapmayan bir öğrenciye niçin yapmadın? sorusunun pek çok gerçeklikten uzak ve komik bahaneleri mevcuttur. Kopya çektiğinde niçin çektin? sorusuna en kestirme cevap herkesin bunu yaptığını dolayısıyla bunda bir suç olmadığını belirtir. FETÖ'nün bu konuda tutuklanan militanları da benzer ifadeler vermişlerdir. Diğer terör örgütlerinin ve örgütlü yapıların da sıklıkla bu yöntemi kullandıklarını dolayısıyla kendilerinin de kullanmaları gerektiği bağlılarına telkin edilmiş ve ikna edilmişlerdir. Dikkat edilirse lisedeki öğrencilerin vermiş oldukları cevapların aynısıdır. Şiddete bulaşmış bir gencin aile sorunlarını cevap olarak öne çıkarması veya gözlerinizin önünde kavga etmelerine rağmen disiplin cezasından veya mahkeme cezasından kurtulmak için apaçık yalan söylediğine yine sıklıkla karşılaşırsınız. Komşusunun köpeği veya arabasının parkı yüzünden pompalı ile evini basıp acımadan vuran, baltalarla saldıran ve sonra pişkince bunu rasyonelleştiren insanların haberlerde karşımıza çıkması artık bizleri pek az şaşırtmaktadır. Bana yan baktı akılcılaştırması ile hasmını bıçaklayan, kafasını yerlere çarpan kişi de aynı yol ve yöntemi kullanmaktadır. Daha yüzlerce sayılabilecek örnek ve bahaneler insanların nötrleştirme yeteneklerinin şeytani amaçlarla kullanıldığını gösterir. Bu anlamda insanların suç ve kabahatlerini meşrulaştırma yeteneklerine şapka çıkarmamak mümkün değildir.

Yukarıdaki bağlamlara paralel bir şekilde terörizmin sosyolojik yapılarının da aynı yoldan ilerledikleri rahatlıkla söylenebilir. Her bir sosyolojik yapının kendine has ürettikleri nötrleştirme konu ve temaları vardır. Adeta Nasrettin Hoca'nın dediği gibi herkes haklıdır. Öyle hale getirilir ki sadece sanki suçsuz insanlar suçlu hale getirilir. Bu akıl yürütmeler güvenlik uzmanlarını da bazen etkisi altına almaktadır. Onlar da suç nedenlerini gösterilen istikamete yönlendirebilmektedir. Özellikle gençlik ve kadın sosyolojileri söz konusu olduğunda bu durum daha etkili ve belirgin bir hal alır. Bu konuda aileler sıklıkla hedef alınır. Oysa yapılan insanın biraz önce ifade ettiğimiz gibi sıkışmışlık hali ve yaptıklarını kamufle etme, vicdanını susturma ve toplumsal kınanmadan kurtulma çabasından başka bir şey değildir. Bir iki teröristle mülakatla hayatını ailesine vakfeden ebeveynler adeta topun ağzına konmaktadır. Nötrleştirme teorisi bu bağlamda dikkatli olmamız gerektiğini vurgulamaktadır.

Terörizmin nötrleştirilmesi hususunda sosyolojik yapıların üzerinde en fazla uzlaştıkları nokta terörün yüce amaçlar için yapıldığı tezidir. Bu tez terörizmin sosyolojik yapılarının vicdani yüklerini hafifletir, birlik ve bütünlüklerini sağlar, savaşıma motivasyonlarını kamçılar. Yaptıkları katliamlar normal insanların vicdanlarına ağır gelen ruhsal ağılıklardır. Çocuk,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

kadın, yaşlı, hasta, sakat, işçi, memur, köylü demeden katletmek normal şartlar altında sağlıklı insanların yapacağı bir iş değildir. Ama sağlıklı, normal insanlar da savaş konseptine girdiğinde düşmanlarına pek az acır. İşte terörizm bağlularına bir savaş konsepti yaratır. Dost ve düşman algılarıyla oynar. Yaptıklarının gerekli ve yüce amaçlar taşıdığını telkin eder. Sonuçta sivilleri bile katleden canavarlar çıkar. Taban sosyolojisi bunu meşru görür, lider sosyolojisi emir ve istikamet verir, siyaset ve aydın sosyolojileri bu yüce amaçların siyasi ve kültürel alt yapılarını oluşturur, sanat sosyolojisi bu yüce amaçların romantizmini şarkılarına ve şiirlerine taşır, duyguları coşturur, din sosyolojisi şiddetin dini gerekliliklerini vazedir, uluslararası ilişkiler sosyolojisi ve istihbarat sosyolojisi işin maddi ve askeri destek kısmını çözmeye çalışır. Son perdede ise terörizmin gençlik ve toplumsal cinsiyet sosyolojisi devreye girer ve son tetiği çeker. Görünürdeki son perde ve son tetik terörizmin buzdağının görünür kısmı olarak dikkat çeker. Yukarıda saydığımız tüm sosyolojik yapılar yaptıklarının “yüce amaçlar için” olduğunu kabul etmektedirler.

PKK terör örgütünün lideri Abdullah Öcalan ile gazeteci Mehmet Ali Birand'ın 1992'de Şam'da gerçekleştirdiği mülakat buna örnektir. Birand:

- Şimdi siz kadın, çocuk, sivilleri de öldürüyorsunuz. Arkadaşlarımızı da idam ettirdiniz. Gaddarca olan bu işler vicdanınızı sızlatmıyor mu? Meyanındaki sorulara karşı Öcalan şöyle cevap vermiştir:

- Şimdi siz zannediyorsunuz ki bizde hiç vicdan yok. Ben birilerinin dikkat etmeden çimleri bile ezmesine kızıyorum. Hemen uyarıyorum, uymazsa kızıyorum. Biz bahsettiğin vicdani yüklerden kurtulmak için çözümlenelerde bulunuyoruz. Biz burada bir halk yaratmaya çalışıyoruz. Savaşlarda istenmeyen sonuçlar olabiliyor ve Kürt halkını adam edecek yol da bundan geçiyor. Silahlı mücadele bu bakımdan gereklidir, şeklinde cevaplar vermiştir. (<https://www.youtube.com/watch?v=iJ91JxQJt44>, Erişim Tarihi: 11.11.2021)

Yine bu anlamda başka bir örnek FETÖ'nün lider, aydın ve din sosyolojilerinin üretmiş olduğu yüceltilmiş amaçlardır. FETÖ mesihanik amaçlar üreterek terörlerini, illegal faaliyetlerini, suçlarını vicdanlarına, gruplarına ve topluma meşrulaştırmaya çalışmışlardır. Tüm terör örgütlerinin iktidarı ele geçirme hedefi yanında geleceğe yönelik ilahi misyon ve hedef üretmişlerdir. Fethullah Gülen'in ahir zamanda gelecek olan Mehdi olduğu iddiası açıktan yapılmasa da alttan alta tüm üyelerin dilinde dolaştırılmıştır. Bunun yanında FETÖ'nün hoşgörü doktrini ise hedeflerinin görülenin altında mesihanik yönleri de olduğunu göstermiştir. Normal şartlar altında insanlar ve gruplar arasındaki farklılıkları tolere edebilmek için kullanılan bu kavram örgütte başkalaştırılmıştır. Ama kitlelerde normal anlamı anlaşılmıştır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Oysa FETÖ'nün iki numaralı ismi olarak iddia edilen Mustafa Özcan'ın yazmış olduğu "Müslüman İseviler" adlı eserde Hristiyanlar'ın Müslümanlara yakınlıkları, inançlı oldukları, değerli bir sosyoloji oldukları uzunca temellendirildikten sonra aslında onların da Müslüman oldukları tezine ulaşılmaktadır. (Özcan, 2005:125-126) Bu anlamda Kuran'dan, Sünnetten, İslam alimlerinden çeşitli delillendirmeler ve çıkarımlar yapmıştır. En sonunda yüce amaç açıklanmıştır: "Ahir zamanda Deccal gelecek ve Hz. İsa da tekrar yeryüzüne inecektir. İsa'yı gören Hristiyanlar ona biat edecektir. Müslümanların da İsa'ya inanması zorunlu olduğundan Hristiyanlarla Müslümanlar arasında doğal bir ittifak kurulmuş olacaktır. Yani Hz. İsa şemsiyesi altında Deccal'e karşı kutsal bir birlik kurulacaktır. Deccal'e karşı "kozmetik mücadele" yapılacaktır. (Özcan, 2005:77) Bu bakımdan Hristiyanlara karşı hoşgörülü olmak, onların da aslında Müslüman olduğunu kabul etmek aklın ve mantığın bir sonucudur." Örgüt bu yüzden Hristiyanlara karşı Müslümanlara göstermediği âli cenaplığı göstermiştir. Papa ile sanki Müslümanların lideriymiş gibi görüşmelerde bulunmuştur. Bu yüce amaçların önündeki tüm engeller her tür yol ve yöntemle yok edilmesi gerektiği sonucuna varmışlardır. Nihayetinde bu yüce amaçlara ulaşabilmek için her türlü yalan, iftira, günah, cinayet, kumpas, hırsızlık, darbecilik, sivil katliamı, bombalama, suikast girişimlerinde bulunmuştur. Dinin reddettiği günahları işlemekten de çekinmemişlerdir. Buradan da gördüğümüz üzere örgütün hoşgörü doktrini aslında uydurmuş oldukları yüce amaçlar için Hristiyanlara yöneliktir. Tabi eskiden Hristiyanların kutsal kitaplarında ismi Ahmet olarak geçen Hz. Muhammed'in (as) geleceği bilinmekteydi. Ona iman ve itaat etmeyen Hristiyanların Hz. İsa'ya iman edecekleri varsayımı ise ayrı bir çelişkidir. Ayrıca Hz. Muhammed'in (as) şemsiyesi altında birleşemeyen Hristiyan ve Müslümanların Hz. İsa şemsiyesi altında birleşecekleri varsayımı da şüpheli bir husustur. Teolojik çelişkiler ve konular bu çalışmanın kapsamını aştığından bu konulara daha fazla girilmeyecektir. Yukarıdaki örnek bize nötrleştirme teorisindeki terör örgütlerinin lider, aydın, din sosyolojilerinin üretmiş oldukları yüceleştirilmiş amaçlarla terörizmi meşrulaştırdıklarını göstermektedir. FETÖ'nün kozmetik mücadele misyonunun da bir kılıf olma ihtimalini de akılda tutmakta yarar vardır.

Terörizmi nötrleştirme yöntemlerinden bir tanesi de işlenen suç ne kadar ağır ve aleni olsa da reddetmektir. 15 Temmuz 2016'da FETÖ terör örgütü tarafından gerçekleştirilen darbe girişiminden sonra yakalanan kişilerde bu açık bir şekilde görülmektedir. Genel kurmay çatı davasında tutuklu ve hükümlü Orgeneral Akın Öztürk, tuğgeneral Mehmet Partigöç, tuğgeneral Gökhan Sönmezateş, tuğamiral Ömer Faruk Harmancık, tuğgeneral Hakan Evrim, vd. tüm bilgi ve belgelere rağmen suçlarını reddetmişlerdir. Suçlamaları komik nedenlerle geçiştirmeye

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

çalışmışlardır. Güvenlik kamera kayıtları, telefon kayıtları, whatsapp kayıtları, kule konuşma kayıtları, olayın şahitleri vs. şüpheye yer vermeyecek kadar açık olsa da suçlarını reddetmişlerdir. FETÖ lideri Fethullah Gülen ise CNN International'a vermiş olduğu mülakatta iddiaların asılsız olduğunu, yaşananların bir tiyatro olduğunu belirtmiştir. Oysa tuğgeneral Hakan Evrim genelkurmay başkanı Hulusi Akar'ı Fethullah Gülen'le görüştürmek istemiştir. Bunu reddetmesi ile Akar derdest edilerek akıncı üssüne götürülmüştür. Tüm bunlara rağmen yaşananları reddetmişler ve mağdur tarafı suçlamışlardır. (Akgün, 2020:120-135)

Terörizmin nötrleştirme yöntemlerinden bir tanesi de kınayanları kınamak, toplumu suçlamaktır. Toplumsal hatalar üretmek ve bu üretilen nedenler üzerinden örgütlenmeleri, katliamları, yakıp yıkmaları meşrulaştırmaktır. PKK terör örgütünün toplumsal cinsiyet sosyolojisi buna güzel bir örnektir. Dini ve toplumsal yapılarının yaşamlarını çekilmez kıldığını, özgürlüklerini ellerinden aldıklarını, baskı ve dayatmalarla karşılaştıklarını ifade ederek terör örgütüne katılımlarını meşrulaştırmakta ve akılcılaştırmaktadırlar. Feminist iddia ve tezleri de ustalıklı kullandıkları da diğer bir hakikattir. BBC'nin "Kandil'deki PKK'lı Kadınlar" belgeselinde PKK-KCK eşbaşkanı Bese Hozat kod isimli sorumlu ile yapılan mülakatta Hozat şunları söylemektedir: " Erkek egemen toplumda kadınlar yüzyıllarca aşağılanmış, dışlanmışlardır. Özgürlükleri ellerinden alınmıştır. Özgürlük savaşı kadınların da vermesi gereken bir savaştır. Kadınlar bu sistemde birer seks imgesi olarak algılanmaktadır. Oysa PKK bunu yıkmıştır." Başka bir kadın militan olan Nitra kod adlı sorumlu ise " ülkemde dini ve toplumsal baskılar yüzünden doğru dürüst yaşama olanaklarımız yoktu. Aşağılanıyorduk, özgürlüğümüz yoktu. Kısa da olsa özgür bir yaşamı tercih ederim." (https://www.youtube.com/watch?v=_8zzZwYrUMc Erişim Tarihi: 16.11.2021) Bu yolla kınayan toplumu kınama yolunu seçmiştir. Bu akılcılaştırmalarda özgürlük, kadın hakları, erkek egemen toplum kavramı, baskılara karşı direniş, özgürlük savaşı, kurtuluş ve eşitlik gibi feminist tez ve teoriler sıklıkla göze çarpmaktadır. Buradan hareketle terörizm nazarlarda meşru, doğal sonuç, çıkış yolu, özgürlük yoluna dönüştürülmektedir. Vicdanlara ağır gelen yükler böylece hafifletilmeye çalışılmaktadır. Anneler, babalar ve akrabalar engeller olarak sunulmaktadır. Toplumların en doğal koruma kurumu olan aile şeytanlaştırılmaktadır. İronik kısım şu ki PKK terör örgütünde kızlar ve erkeklerin ilişkiye girmesi yasaktır ve dağlarda bu düşünülmez denmektedir. Hayatın en doğal akışını bile yok saymanın çelişmesini dillendirmekten geri durmayan teröristlerin, ürettikleri akılcılaştırmalar insanın bahane üretme sanatındaki hünerine güzel bir örnektir. Oysa başka kaynaklarda da örgütte ilişkilerin olduğunu, taciz ve tecavüzlerin yaşandığını örgütten kaçan teröristler anlatmaktadır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

(<https://www.youtube.com/watch?v=JrnAt2O9r0k>, Erişim Tarihi:16.11.2021) Hayatın doğal akışında yaşları 15 ile 30 arasındaki kız ve erkeklerin birarada olduğu, aile gözetim ve denetiminden uzak gençlerin tensel akıştan, romantik ilişkilerden etkilenmemesi hayalden ibarettir. Kaldı ki ailelerini kınadıkları konunun en üst başlığı zaten bu konudur. Aileler kız ve erkek ilişkilerini ise yasaklamamakta sadece dini ve geleneksel sınırlılıkların içinde olmasını arzu etmektedirler. Bu bağlamda örgütün sınırlarını hoş görüp ailenin sınırlarını reddetmek ne kadar akılcıdır? Buna dayanarak eline silahları alıp insanları katletmek ise aklın ve mantığın sınırlarıyla ne kadar uyumludur?

Terörizmin gençlik sosyolojisinde de teröre giriş nedenleri olarak pek çok bahane üretildiği görülmektedir. Çocukluktan başlayan manipülasyon yeteneği insan aklı olgunlaştıkça gelişmektedir. Çocuklukta biraz daha çocuksu çıkarımlara dayanan manipülasyon şekli yetişkinliğe geçişle beraber adeta profesyonel bir hal almaktadır. Alkan'ın "Gençlik ve Terörizm" adlı eserinde Terörle Mücadele Dairesine yazıldığı iddia edilen bir mektupta da görünürde iç parçalayıcı ve toplumsal sorunların ön plana çıkarıldığı noktalar görülmektedir. Bu mektupta terör örgütüne katılan ailevi sorunları olan bir genç babasının öldüğünü, annesinin evlendiğini, üvey babasının annesini öldürdüğünü, kendisinin çok acılar çektiğini anlatmıştır. Askere gittikten sonra dört kez firar ettiğini ve sonuçta çürük raporu aldığını belirtmiştir. İnsanların kendilerine acıyarak baktıklarını ve bundan nefret ettiğini belirtmiştir. Akrabalarının kendilerine baktıklarını ama kendisinin bir yaşama amacı kalmadığını, bunalımda olduğunu ifade etmiştir. Sonuç olarak da dağdaki terör örgütünün propagandalarına maruz kalınca bu anlatılanların etkisinde kaldığını ve terör örgütüne katıldığını beyan etmiştir. Sonuç olarak pişmanlıkla neticelenmiştir. (Alkan, 2002:137-138) Tabi yukarıdaki yürek burkan hikâyeyi kim dinlese üzülmemesi mümkün değil. Fakat hikâyeyi eleştirel olarak analiz ettiğimizde sonucun nedenle bağdaşmadığı açıkça ortaya çıkar. Çünkü kendisine acı çektirilmesine nefretle bakan bir kişinin başkalarına, hiçbir günahı olmayan kişilere acı çektirmesi tam bir çelişkidir. Hele bebelere, kadınlara, yaşlılara, sivillere saldırması, kanlarını akıtması, yetimler ve öksüzler yaratması mektubun içeriğiyle tam bir tezat oluşturmaktadır. Başka bir tezat ise böylesi bunalımlı bir dönemde ideolojik bir alana ilgi duymaktır. Bunalımlı zamanlarda insanlar genellikle yalnız kalmak ister. İnsanlardan uzak ve nefret eden birinin insanları kurtarma sevdasına düşmesi olağan işlerden değildir. Ayrıca diğer bir yolu toplumu suçlamaktır. Beni toplum bu hale getirdi mesajı vererek bunu duygusal bir zeminde meşruiyetini sağlamaya çalışmıştır. Kaldı ki dünyada tek acı ve ıstırap çeken de kendisi değildir. Hayat elem ve kederlerle doludur. İstırap çekmeyen kaç Allah kulu vardır. Her problemi olan kişinin eline

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

silah alıp insanları öldürmediği de başka bir hakikattir. Daha çok içinde şiddet eğilimi olan kişiler bunu yapmaktadır. Yoksa her derdi olanın böyle yapması gerekirdi. Dolayısıyla öne sürülen duygusal nedenlerin ve toplumun suçlanmasının hiçbir akli ve mantıki temeli yoktur. Bu sadece insanın aklını şeytani iş ve eylemlerini meşrulaştırmak için kullanmasından başka bir şey değildir. Son çelişki olarak da ifade edeceğimiz gencin silahlı kuvvetlerde kalmaya azmedip kötülerle, canilerle, acımasız gaddarlarla mücadele etmeyi tercih etmeyip dört defa firar edip başka bir silahlı fakat illegal bir örgütü tercih etmesidir. Gaddarlığa uğramış birinin yine tercihini gaddarlardan yana ortaya koyması yazılanların gerçekle bir alakasının olmadığını, tamamen bir manipülasyon olduğunu gösterir. Aynen itirafçıların sıklıkla yaptığı gibi hep yanlarındaki kişiler suçludur, kendileri hiç suç işlememişlerdir. Hep kenarda durmuşlardır, izlemişlerdir. Dolayısıyla bu örnekteki bahaneler de diğerlerinde olduğu gibi cezadan kurtulmak, vicdani ve toplumsal kınanmaktan kurtulmak, kendini rahatlatmaktan başka bir şey değildir. Annesini öldüren birine kinle kalkıp başka çocukları annesiz ve babasız bırakmak kendini kandırmaktan başka bir şey değildir. Tabi suçluların Allah'ı ve inananları aldatmaya çalışması yeni bir olgu değildir. Oysa sadece kendilerini aldatırlar da farkında bile olmazlar.

Terörizmin meşrulaştırılmasında en çok dikkatleri çeken hususlardan biri de uluslararası ilişkiler sosyolojisinde yaşanmaktadır. Terör örgütleri bu alanda kendilerine müttefikler bulur ve müttefikler de kendi çıkarları doğrultusunda hareket edecek terör örgütleri bulur. Şeytanın mı insanı kullandığı yoksa insanın mı şeytanı kullandığı uzun bir hikayedir. Ancak günün sonunda her iki tarafta birbirlerini kullanmaktadır. Ama kaybeden daima insan olur. Terörizm hususunda da durum tam da budur. Uluslararası devletlerin yüce çıkarları çerçevesinde insanların katledilmesi, şehirlerin ve kasabaların yakılıp yıkılması, evlerini barklarını kaybedip göç etmesi, yersiz ve yurtsuzlara dönüşmesi, ırz ve namuslarının ayaklar altına alınması, bebeklerin göç yollarında denizlerde balıklara yem olması, ölü bir balık gibi sahile vurması onlar için hiçbir anlam taşımaz. Gözleri kör, kulakları sağır, kalpleri taşlaşmış bir gaddarlık ve bencillikle uluslararası ilişkiler sosyolojisi tam bir kurtlar sofrasıdır. Örnek vermeye gerek olmasa da ABD ve Avrupa Birliği ülkelerinin PKK, FETÖ, DHKP-C vs. terör örgütlerine destekleri buna örnektir. PKK terör örgütüne binlerce tır silah vermeleri ve teröristlerin bunlarla gösteri yapmaları acımasız, gaddar ve putlaştırılmış bir pragmatizmden başka ne olabilir ki? (<https://www.youtube.com/watch?v=2FKfHIMjeUA> Erişim Tarihi:16.11.2021) Rusya'nın, İran'ın yüzbinlerce kişinin kasabına, celladına destek vermeleri böylesi gaddarlıktan başka neyle izah edilebilir ki? İnsanların üzerine tanklarla, uçaklarla, helikopterlerle bomba atan FETÖ'yü bağrına basan ve fonlayan ABD ve Avrupa'nın terörizme destekleri akılcılaştırılmış,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

meşrulaştırılmış, nötrleştirilmiş bir puta tapıcılıktan başka nedir ki? Bu devletlerin tümünün öne sürdükleri tez hep aynıdır: "Uluslararası ilişkilerde duyguya yer yoktur, reel politik gerçekler vardır. Ulusumuzun yüce çıkarları ve devletimizin bekası esastır. Önce ben sonra biz" tezleri uluslararası ilişkilerde ana parametrelerdir. Bu parametreler terörün, şiddetin, suçun, darbelerin ve suçluların temizlenmesinde, meşrulaştırılmasında tam bir destek bulmaktadır. Oysa insanlığın kaderinin birbirlerine bağlı olduğunu, yaptığımız iyilikler ve kötülüklerin oluşturduğu etkinin bir gün bizim de kapımızı çalacağını herkes unutmakta veya umursamamaktadır. Terör örgütleri de bu zeminde yüceleştirilmiş amaçlarla reel politik, örgüt çıkarları, sahiplendikleri ulusların çıkarları doğrultusunda kan akıtmaya, can yakmaya devam etmektedir. Oysa corona sürecinde insanlığın kaderinin aslında birbirlerine bağlı olduğu, birinin iyiliğinin ve sağlığının diğerlerinin iyilik ve sağlığından geçtiği hakikati insanlığa pek çok şey öğretebilirdi. Fakat olmadı ve olmayacak gibi de görünmektedir. Terörizmde de aslında olan tam da budur. Ama insanlık bunu anlamamakta ve anlamamakta da ısrar etmektedir.

5.SONUÇ

Sonuç olarak nötrleştirme, bahane üretme, manipülasyon, akılcılaştırma çocukluktan ölüme kadar insanın ustalıkla becerdiği bir yetenektir. Minareyi çalan kılıfını hazırlar atasözümüz de bunu anlatmaktadır. Terörizm sosyolojisinde de vermiş olduğumuz örneklerde ve yaptığımız analizlerde bunu net olarak gördük ve göstermeye çalıştık. Bu bakımdan gerçekler ile üretilmiş gerçekleri (bahaneler) birbirinden ayırmak lazımdır. Gerçekleri açık yüreklilikle kabul edip üretilmiş bahaneleri de görece ve aldanmayacak bir bilinç terörizmle mücadelede önemli bir teorik zemin oluşturacaktır. Bu bağlamda nötrleştirme teorisi terörizmin tanımına bir açıklama getiremeye de aktörlerin davranışları ve çıkarımları hususunda bizlere yardımcı olmaktadır. Sykes ve Matza bu anlamda suçluların suçlarını meşrulaştırmada beş farklı metot uyguladıklarını belirtmişlerdir. İlk olarak suçlarını reddetmektedirler. Tamamen suçsuz olduklarını belirtmektedirler. İkinci olarak zararı reddetmektedirler. Yapmış oldukları eylemden zararın olmadığını iddia ederler. Üçüncü olarak mağduru reddederler. İşlemiş oldukları suçtan kaynaklı mağdurların olmadığını iddia ederler. Dördüncü olarak kınayanları kınarlar. Toplumda kendileri gibi bir sürü kişi olduğunu, toplumun da aynı suçları işlediğini iddia ederek yaptıklarını normalleştirirler. Son olarak ise yüce amaçlar uğruna yaptıkları tezidir. Örgüt çıkarları, ideolojik amaçlar, dini amaçlar, siyasi çıkarlar, ulusal çıkarlar, vatanseverlik vs. gibi kulağa hoş gelen amaçlar uğruna yaptıklarını iddia ederler. Son madde son derece etkili ve dikkate alınması gereken bir maddedir. Vermiş olduğumuz örneklerde hem terör örgütleri

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

hem de uluslararası güçler bu tezi sıklıkla kullanmışlardır. Bu son madde ile silahla mücadele edilemeyeceği ortadadır. Bu noktada terörizmin ontolojik, epistemolojik, teolojik ve teleolojik temelleri ile yine bu alanın uzmanları mücadele etmelidir. Bu noktada terörizmin kültürel ve felsefi temelleriyle etkili mücadele edildiği biraz zor görünmektedir. Çözümü tamamen maddeci materyalist bir noktaya indirgemek konunun hassasiyetini anlayamamak olacaktır.

Kaynakça

- Akgün, M.H. (2020). *Fetö'nün askeri kanadı genelkurmay çatı davası*. İstanbul:Seta.
- Alkan, N. (2002). *Gençlik ve terörizm*. Ankara: Temuh.
- Alptekin, H. (2020). *Etnik terör ve terörle mücadele stratejileri, ira-eta-ltte ve pkk*. İstanbul: Seta.
- Bal, İ. (2006). *Terörizm*. İstanbul:Usak.
- Caşın, M.H. (2008). *Uluslararası terörizm*. Ankara: Nobel Yay.
- Dolu, O. (2015). *Suç teorileri, teori-araştırma ve uygulamada kriminoloji*. Ankara:Global Politika ve Strateji.
- Güçlü, İ.ve Akbaş, H. (2019). *Suç sosyolojisi, kavram-teori ve uygulama*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Martin, G. (2017). *Terörizm, kavramlar ve kuramlar*. Ankara: Adres Yay.
- Marks, K. (2017). *Seçme yazılar*. İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Özcan,,M. (2005). *Müslüman iseviler*. İstanbul: Yeni Asya.
- Yalçın, H.B. (2020). *Terörle mücadele operasyonları ve eylemlerinde kullanılan silah türleri*. (Alptekin H. (2020). *Pkk terörünün analizi, türkiye terör olayları veri tabanı içinde* (185-238) İstanbul: Seta.)

İnternet Kaynakları

- T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20843_1.pdf.
32. Gün Arşivi. Abdullah Öcalan röportajı. <https://www.youtube.com/watch?v=iJ91JxQJt44>.
- BBC Türkçe. Kandil'deki PKK'lı kadınlar. <https://www.youtube.com/watch?v=8zzZwYrUMc>.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

KIRILGAN DEVLETLER ENDEKSİ VE KÜRESEL TERÖRİZM ENDEKSİ ÜZERİNDEN BAŞARISIZ DEVLETLER İLE TERÖRİZM ARASINDAKİ İLİŞKİYE DAİR BİR DEĞERLENDİRME

Hakan KARAASLAN

Dr. Öğr. Üyesi

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

İİBF

Uluslararası İlişkiler Bölümü

hakankaraaslan@yyu.edu.tr

Murat DEMİREL

Dr. Öğr. Üyesi

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

İİBF

Uluslararası İlişkiler Bölümü

murat.demirel@nevsehir.edu.tr

Soğuk Savaş döneminin ardından askeri güvenliğe ek olarak siyasi ekonomik, çevresel ve toplumsal güvenlik sektörleri güvenliğin yeni boyutları olarak ortaya çıkmıştır. Yine aynı dönemde güvenlik tehditlerinin kaynağında önemli oranda bir artış meydana gelmiştir. Soğuk Savaş döneminden aktarılan silahlanma, devletler arası savaş ve terörizm gibi askeri nitelikli güvenlik meselelerinin yanı sıra yeni dönemin temel güvenlik tehditleri; rejim güvenliği, kitle imha silahlarının yayılması riski, siber saldırılar, salgın ve bulaşıcı hastalıklar, göç ve mülteci akınları, uluslararası çevre sorunları, enerji güvenliği, iç savaşlar ve ulus ötesi organize suçlar şeklinde ifade edilebilir.

2001'den bu yana uluslararası güvenlik çalışmaları literatüründe yan yana gelen en önemli konu başlıklarından birisi “terörizm” ve “başarısız devletler” olmuştur. Hem terörizm hem de başarısız devletler uluslararası düzenin devamına, uluslararası sistemin işleyişine, devletler arası etkileşime, uluslararası güvenlik ve istikrara ciddi bir tehdit ve meydan okuma oluşturmaktadır. Terörizmin özellikle de 11 Eylül 2001'den itibaren uluslararası bir boyut kazanarak uluslararası sistemin işleyişine, devletler arası etkileşime ve uluslararası düzenin devamına yönelik farklı açılardan tehdit oluşturması bir realite olarak karşımızda durmaktadır. 1990'lı yıllarda ve daha öncesinde bir sorun olarak var olan zayıf, kırılğan ya da başarısız devlet olgusu ise özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'ye karşı kendi topraklarında gerçekleştirilen terör saldırılarıyla birlikte daha çok bir uluslararası güvenlik meselesi olarak algılanmaya başlamıştır. Başarısız olarak nitelendirilen devletler, hem kendi ulusal güvenliklerine hem de içerdikleri sorunların kolayca ve hızla komşu coğrafyalara yayılma etkisi gösterebilmesi nedeniyle bölgesel ve uluslararası güvenliğe karşı ciddi bir tehdit oluşturmaya başlamışlardır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Başarısız devletlerin; sınırları ve toprakları üzerinde tam bir kontrol ve denetim sağlayamamaları nedeniyle terörist faaliyetlerin hazırlanması ve planlanması aşamalarında uygun bir ortam işlevi gördüklerine dair bir ön kabul vardır. Başarısız devletlerde kamu otoritesinin ve düzeninin tesis edilememesi, sınırlar ve topraklar üzerinde tam ve etkin bir kontrol sağlanamıyor olması, merkezi otoritenin şiddet kullanma tekeli kaybetmesi, o ülkede ciddi güç ve otorite boşlukları meydana getirebilmekte ve bu boşluklar başka iç veya dış aktörler tarafından doldurulmak istenebilmektedir. Bu otorite boşlukları, özellikle terörist faaliyetlerin planlanması ve komşu coğrafyalara yönelik olarak yürütülmesi bakımlarından elverişli ortamlar sağlayabilmektedir.

Bu çalışmanın temel sorunsalı çerçevesindeki en önemli husus, “terörizm mi devletlerin başarısız, zayıf veya daha fazla kırılgan olmalarına yol açmaktadır”, ya da “devletlerin zayıflıkları ve başarısızlıkları mı terörizmin ortaya çıkmasına veya güçlenmesine yol açmaktadır” şeklindedir. Bu çalışmanın temel amacı, bu iki temel soru üzerinden uluslararası sistemin işleyişine etkileri ve uluslararası güvenliğe yönelik bir tehdit unsuru olma bakımlarından terörizm ile başarısız devletler arasında bir bağlantı ya da ilişki kurulup kurulamayacağı, varsa bunun ne tür bir bağlantı olduğu konusunda verilere dayanan bir betimleme yapmaktır.

Çalışmada iki önemli endeks kullanılacaktır. Fund for Peace adlı kuruluş 2006’dan bu yana dünyadaki yaklaşık tüm devletlerin kırılganlık düzeylerini siyasi, ekonomik ve sosyal boyutlar üzerinden belirlenen kriterler çerçevesinde ölçmekte ve düzenli olarak raporlamaktadır. 2006’dan bugüne yayınlanan 16 endekste kırılganlık seviyeleri en fazla olan, bu nedenle de başarısız olarak nitelendirilebilen ve kesintisiz olarak ilk 10 devlet içerisinde yer alan ülkeler; Sudan, Güney Sudan (2012’den bu yana), Afganistan, Çad, Somali ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti’dir. Çalışma bu 6 devleti, Küresel Terörizm Endeksi’nde yer alan veriler üzerinden terör saldırıları ve teröre bağlı ölüm oranları çerçevesinde değerlendirerek, bu 6 devlet için terörizm ile başarısız devlet olguları arasında bir bağlantı/ilişki kurulup kurulamayacağı üzerine odaklanmaktadır.

Terörizmin var olduğu veya terörizmle mücadele eden ülkelerin tamamı başarısız ya da zayıf devlet olmadığı gibi, başarısız devletlerin hepsinde de bir güvenlik sorunu olarak terörizmin var olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Buna karşı genel olarak ifade etmek gerekirse, başarısız devletlerin, bir yandan terörist faaliyetlerin planlanması ve yürütülmesi bakımlarından elverişli bir ortam sağladıkları yani terörizme dair hızlandırıcı ve kolaylaştırıcı bir etki

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

sağladıkları; diğer yandan terörizmin de devlet başarısızlığının ve kırılmasının ortaya çıkmasında veya artmasında önemli bir katalizör işlevi gördüğü ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Başarısız Devlet, Terörizm, Ulusal Güvenlik, Uluslararası Güvenlik, Kırılma Devletler Endeksi, Küresel Terör Endeksi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar

12.00 – 13.30

2. SALON

15. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Agah HAZIR

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Orhan KARAOĞLU	Bağımsız Araştırmacı	İran Dış Politikasında Dini Diplomasisinin Rolü: Karşılaştırmalı Bölgesel Örnekler
Özkan AYIK	İnönü Üniversitesi	Devrimden Günümüze Türkiye-İran İlişkilerinde Güvenlik Kaygıları
Dr. Ayşe ATAŞ	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	İran'ın Taliban Politikası

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

İRAN DIŞ POLİTİKASINDA DİNİ DİPLOMASİSİNİN ROLÜ: KARŞILAŞTIRMALI BÖLGESEL ÖRNEKLER

Orhan Karaoğlu

Dr.

orhankaraoglu@gmail.com

1979 yılında İran İslam Devriminde Şii mollaların rolü ve sonrasında İran İslam Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte Şiilik dünyada dikkat çeken bir mezhepsel grup olarak ses getirmeye başlamıştır. 1982'de Lübnan içerisinde iç savaşın bir aktörü haline gelen Şii gruplar ile birlikte Afganistan'daki Şii mücahitlerin de katıldığı karışıklıklar, Hıristiyan Ermeniler ile birlikte Şii Azeri Türklerin Karabağ Savaşı, 1991 ve 2003 yılındaki ABD'nin Irak'a müdahalesiyle Güney Irak'taki Şiilerin Irak içinde daha da güçlenir hale gelmesi ve Saddam sonrası Irak'ta Şiilerin nüfuzunun artması ile birlikte Şiiler, tarihten gelen Şii siyasi düşüncesinin de etkisiyle geniş bir coğrafyada siyasi bir aktör olarak tekrar ön plana çıkmışlardır. Arap Baharı ile birlikte özellikle Yemen, Suriye, Lübnan ve Irak'ta etkili bir aktör haline gelen Şiiler, mezhepsel kimliklerinden çok siyasal kimlikleriyle anılır olmuşlardır. Şii mezhebine mensup kişilerin inançları, dini gelenekleri ikinci plana atılarak Şiilik, tarihsel süreçteki Şii siyasi düşüncesinin de etkisiyle daha politik bir figür olarak ön plana çıkmaya başlayarak bir teopolitik güç haline gelmiştir. İran İslam Devrimi ile birlikte, yeni İran yönetimi özellikle komşularına karşı yürütmekte olduğu dış politika yaklaşımında değişikliğe gitmiş, dış politika büyük oranda Şiilik mezhebi ekseninde ve devrim ihracı anlayışı üzerine kurulmuştur. Orta Doğu ve Körfez ülkeleri üzerinde dini ve mezhepsel söylemler kullanılmak suretiyle baskı kurulmaya ve yönetimlerinde belirleyici rol oynamaya çalışılmıştır. Özellikle son yıllarda İran yalnızca Orta Doğu'da değil, Orta Asya ve Afrika'da da dini diplomasisi bağlamında Şiilik eksenli faaliyetlerini geliştirmiştir.

Sahip olduğu tarihsel derinlik ve köklü devlet geleneği ile İran, bölgesel güç olmak için her dönemde bir mücadele içerisinde yer almıştır. İran bu mücadelesini bazen askeri kaynaklar ile sürdürürken bazen de yumuşak güç unsurlarını kullanarak yapmaktadır. İran'ın yumuşak ve sert gücünün en önemli kaynağını ise din olgusu oluşturmaktadır. İran bölgedeki etkinliğini devam ettirebilmek için çoğu zaman bölgedeki Şii grupları kullanmakta ve bu gruplar ile bölge devletlerinde istikrarsızlık yaratarak kendisine etki alanı oluşturmaktadır. İran bir süre sonra devrim ihracı anlayışından vazgeçmiş, ancak buna karşılık dünyadaki Şiiler ile olan ilişkilerini

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

de dini diplomasisi bağlamında geliştirmiştir. Bu davranışı ile İran, dini ve kültürel faaliyetler ile nüfuz alanı oluşturma konusundaki yeteneğini de ortaya koymuştur. İran'ın uyguladığı iç ve dış politikalar, İslam dini üzerindeki koruyucu tavrı ve dünya Şiiileri için adeta bir merkez haline gelmesi, İran'ın sahip olduğu stratejik ve ulusal çıkarına hizmet etmektedir. İran devlet aklı ve “yüksek stratejisinde” Şiilik dış politika bakımından önemi olduğu gibi teolojik bakımdan da son derece önemlidir. İran'ın “yüksek stratejisi” izlenirken mezhepsel kimliğin sosyal inşacı bir yaklaşımla özellikle bölgedeki tüm Müslümanları, On İki İmam-İmamiyye Şiiliğine dönüştürmek istediği görülmektedir. Başka bir ifadeyle dış politikanın sahada icra edilmesinde mezhepsel kimlikler İran için bir araçsallaştırmadan daha öte bir anlam ifade etmektedir. İran dış politikası ile Şiilik arasında simbiyotik bir ilişki mevcuttur ve realpolitik ile teopolitik birleştirilerek ortaya hibrit bir strateji çıkarmıştır.

Tahran yönetimi, Şii milislerin bulunduğu ülkelerde Şii inanışa yönelik varoluşsal bir tehdit oluşturacağı korkusuyla teopolitik, realpolitik ve jeopolitik politikalarla hareket etmektedir ve dini diplomasinin etkin bir örneğini sergilemektedir. İran, bu nedenle Şii inanışı ve İran teokrasisine desteği temel alan toplumsal ve dini ağlar kurmuştur ve kurmaya da devam etmektedir. İran, teknik destek ve propaganda yoluyla vekillerinin sesinin daha çok duyulmasını sağlamaktadır. Bu politika sayesinde, Tahran'a, Şii milislerin bulunduğu ülkelerde yerel ve ulusal makamları es geçme ve nihayetinde hükümetleri şekillendirme, anlaşmazlıkları çözme ve politikaları belirleme fırsatı vermektedir. Şiiliğin bölgedeki mezhepsel sınırları ile İran'ın sınırları örtüşmemektedir. İran, Şiiliğin bu mezhepsel sınırlarından yararlanarak sınır ötesi Şiilik siyasetini geliştirerek kendi sınırlarını fiilen genişletmek istemiştir. Bu noktada Şii milisler, İran için jeopolitik, teopolitik ve realpolitik kazanımlar verse de ve İran'ın güvenliğini pekiştiriyor gibi görünse de buldukları ülkelerde güvenlik zafiyetleri yaratarak hem bölge ülkeleri hem de İran için daha büyük sorunlara neden olma potansiyeline sahiptir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

İRAN'IN TALİBAN POLİTİKASI

Ayşe ATAŞ

Dr. Öğretim Üyesi

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

aatas@ahievran.edu.tr

ABD'ye yönelik 11 Eylül saldırılarından sorumlu tuttuğu El Kaide militanlarının teslim edilmemesi nedeniyle gerçekleştirdiği operasyonla birlikte 2001 yılında Afganistan'a yerleşen ABD, 2021 yılında bu ülkeden askerlerini çekmiştir. ABD'nin Afganistan'a yönelik operasyonu sırasında 1996 yılından itibaren ülkeyi yönetmekte olan Taliban hükümeti yıkılmış, yerine dünya ile işbirliği yapmaya daha yatkın olan Hamid Karzai hükümeti kurulmuştur. Yeni kurulan Afgan hükümeti yönetimi ele almasına rağmen, ülke genelinde etkinlik sağlayamamıştır. Yeni kurulan hükümeti destekleyen ABD'nin liderliğindeki NATO kuvvetlerinin şehir merkezlerini ve stratejik bölgeleri kontrol altına almalarına karşın, ülkenin ulaşılması güç olan kesimlerinde El-Kaide ve Taliban kuvvetleri varlıklarını sürdürmeye devam etmiştir. ABD'nin 2021 yılında Afganistan'dan çekilmesinin ardından Taliban kuvvetleri hızla Afganistan'ın yönetimini tekrar ele almayı başarmıştır.

İki komşu ülke olan İran ve Afganistan coğrafi yakınlıklarının yanı sıra tarihi ve kültürel bağlarla da sahiptirler. Afganistan'da bulunan Şii Hazaraların ve Farsça konuşan Taciklerin varlığı ise iki ülke arasında etnik ve mezhepsel bakımdan da bağlantı kurulmasını sağlamıştır. Ayrıca uzun bir karasal sınıra sahip olan İran ve Afganistan, güvenlik hassasiyeti nedeniyle de komşu ülkede yaşanan gelişmeleri yakından takip etmektedirler.

İran ile Afganistan'daki Taliban yönetiminin politikaları birbiriyle uyumlanmamaktadır. Kendisini Şii dünyasının temsilcisi olarak gören İran ile Şiiliğe karşı olan Taliban yönetimi arasındaki ilişki, Taliban'ın Afganistan'ın yönetimini devraldığı 1996'dan ABD'nin Afganistan operasyonunda kadar olan süreçte gayet kötü bir seyir izlemiştir. Taliban yönetiminin İran'ın Mezar-ı Şerif'teki temsilciliğine saldırı düzenlemesinin ardından, İran buna karşılık olarak Afganistan'ın kuzeyindeki Taliban karşıtı gruba ve Afganistan'daki Şii gruplara destek vermiştir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

İran-Taliban ilişkilerindeki dönüşüm, ABD'nin Afganistan'a yönelik askeri operasyonu ile başlamıştır. ABD'nin Afganistan'a yönelik operasyonu ve ardından Irak'taki işgal eylemini gerçekleştirmesiyle, ABD tarafından etrafının kuşatıldığını düşünen İran, bu durumdan hayli rahatsız olmuştur. Ayrıca ABD'nin Afganistan'a müdahalesi sonrasında kurulan Batı yanlısı hükümetlerle yakın ilişkiler kurmayı başaramayan İran, bu dönemde Taliban ile bağlantı kurmuştur. Ancak İran-Taliban ilişkileri, her iki tarafın birbirleriyle çatışan politik hedeflere sahip olması nedeniyle çok istikrarlı bir seyir izleyememiştir.

ABD'nin Afganistan'dan çekilmesinin ardından Taliban örgütü hızla Afganistan'ın yönetimini ele geçirmiştir. ABD'nin Afganistan'dan çekilmesinden memnun olan İran, Taliban'ın tekrar başa geçmesini ise geçmiş dönemde yaşanan olaylar nedeniyle endişeyle takip etmektedir. Taliban'ın başa geçmesinin ardından başlayan göç dalgasından en çok etkilenen ülkelerin başında sınır komşusu olması nedeniyle İran gelmektedir. Ayrıca NATO kuvvetlerinin çekilmesinin ardından Afganistan'da ortaya çıkan terör sorunu da İran açısından tehlike yaratmaktadır. Taliban'ın Şii mezhebine karşı yaklaşımı, Afganistan'ın Şii toplumlarından Hazaralara karşı tutumu, Afganistan'daki resmi dillerden olan Farsça'ya (Darice: Afgan Farsçası) ve Fars milliyetçiliğine karşı tutumu da İran tarafından endişe ile takip edilmektedir. Taliban yönetiminin Afganistan'da devleti yeniden inşa sürecinde din temelli bir devlet inşası süreci ortaya çıkmaktadır. Kendisi de teokratik bir cumhuriyet olan İran, ortaya çıkacak olan bu yeni din temelli devletin kuruluş ideolojisini kendi kuruluş ideolojisine uygun bulmamaktadır. Afganistan'ın içinde bulunduğu durum hem iç politikada hem dış politikada arayış içinde olmasına neden olmaktadır. İç politikada güvenlik ve istikrarın sağlanamaması nedeniyle IŞİD ve El-Kaide gibi örgütlerin etkinlik sahası kazanması ve bunun İran için bir terör tehdidi yaratma olasılığı bulunmaktadır. Dış politika alanında ise yeni kurulan devletin uluslararası arenada tanınmak amacıyla yürüttüğü politikalar ve İran'a rakip olabilecek bölgesel ve bölge dışı aktörlerle işbirliği yapma olasılığı İran tarafından dikkatle takip edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İran, Taliban, ABD

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

DEVİRİMDEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE-İRAN İLİŞKİLERİNDE GÜVENLİK KAYGILARI

Özkan AYIK

Doktora öğrencisi

İnönü Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

ozkanayik02@gmail.com

Özet

İran İslam Devrimi'nin hem bölgesel hem de küresel boyutta yansımaları olmuştur. Türkiye ise bu yansımalarından en fazla etkilenen ülkelerden birisidir. İki ülkenin tarihsel süreçteki ilişkileri karşılıklı rekabet politikalarıyla şekillenmiştir. Rekabet alanlarıysa daha çok siyasi ve ekonomik konuları kapsamaktadır. Askeri konuları kapsayan, sınır sorunları ve doğrudan çatışmayı gerektiren bir durum yaşanmamıştır.

Bu çalışmada devrimden günümüze Türkiye ve İran'ın ilişkilerinde güvenlik kaygıları tarihsel betimleme, nitel, nicel araştırma ve devlet düzeyi analiz yöntemlerinden faydalanarak açıklanmaya çalışılmıştır. Literatür taramasıyla elde edilen bulgular doğrultusunda iki ülkenin güvenlik kaygıları altı başlık altında toplanmıştır. Bu güvenlik kaygıları devrimin ihracı(siyasi rekabet), terör meselesi, nükleer enerji çalışmaları, radar sistemi ve Güney Azerbaycan meselesi(Karabağ müdahalesi), sınır güvenliği ve göçmen krizi şeklinde sıralanmıştır.

Çalışmada, yapılan araştırmalar doğrultusunda Türkiye-İran ilişkilerindeki güvenlik kaygıları bazen tek taraflı bazen de iki taraflı bir algılamının olduğu saptanmıştır. Devrimden günümüze ilişkilerin kimi dönem gergin kimi dönem stabil kimi dönem ise olumlu bir seyir halinde olduğu görülmektedir. ilişkilerin bu denli inişli çıkışlı olmasında iki ülkedeki dönemsel olarak yönetimde olan iktidarların tutumu, Batı ile İran ilişkilerinin seyri ve bölgesel alandaki siyasi rekabet konuları etkili olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, İran, Güvenlik Kaygıları

Abstract

The Iranian Islamic Revolution has had both regional and global repercussions. Turkey is one of the countries most affected by these reflections. The relations of the two countries in the historical process have been shaped by mutual competition policies. Competition areas mostly

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

cover political and economic issues. There was no situation involving military issues, border problems or direct conflict.

In this study, security concerns in the relations between Turkey and Iran, from the revolution to the present, have been tried to be explained by using historical description, qualitative and quantitative research and state-level analysis methods. In line with the findings obtained from the literature review, the security concerns of the two countries were grouped under six headings. These security concerns are listed as the export of the revolution (political competition), terrorism, nuclear energy studies, radar system and South Azerbaijan issue (Karabakh intervention), border security and migrant crisis.

In the study, in line with the researches, it was determined that the security concerns in Turkey-Iran relations are sometimes unilateral and sometimes bilateral. From the revolution to the present, it is seen that the relations are sometimes tense, sometimes stable, and sometimes in a positive course. The stance of the ruling powers in the two countries, the course of the relations with the West and the political competition in the regional area are influential in the fluctuating relations in the two countries.

Keywords: Turkey, Iran, Security Concerns

GİRİŞ

Bölgesel güç olma konusunda rekabet halinde olan Türkiye ve İran arasında, tarih boyunca ikili ilişkilerde inişli çıkışlı bir boyut yaşanmıştır. İki ülke, hem sınırdaş olmaları hem farklı mezheplerde olmaları hem de bölgesel güç olma arzuları aralarındaki rekabeti her zaman canlı tutmuştur. Birbirlerine karşı doğrudan bir çatışmaya girmekten kaçınan Türkiye ve İran, daha çok siyasi ve ideolojik konularda bir mücadele içinde yer almışlardır. İran İslam Devrimi'nden günümüze geçen süreçte iki ülke arasında karşılıklı güvenlik tehdidi algılamaları daha çok bölgesel liderlikteki rekabet, NATO, göç, nükleer enerji çalışmaları ve kısmi olarak da mezhepsel konular üzerine yoğunlaşmıştır.

İkili ilişkilerin şekillenmesinde iç ve dış politikadaki gelişmeler etkili olmakla birlikte bu politikanın şekillenmesinde Batı'nın tutumu da etkili olmuştur. İran'da yaşanan devrim, iç politikada önemli ölçüde etkili olmuş ve bu önemli ekstrem dönüşüm İran'ın dış politikasının şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu durum aynı zamanda ABD başta olmak üzere Batılı güçlerin İran'a yönelik kaygılarını büyük ölçüde artırmıştır. İran'a nükleer enerji çalışmalarının gizli bir şekilde yürüttüğünün ortaya çıkması İran'a yönelik kaygıları daha da artırmıştır. Bu süreçten sonra ABD öncülüğünde BMGK İran'a yönelik yatırım uygulama süreci başlamasına

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

neden olmuştur. Daha sonra ABD'nin büyük etkisiyle İran'a yönelik ambargolar uygulanmaya başlanmıştır. Yaşanılan gelişmeler komşu olan ve yakın ticari ilişkilerde bulunan Türkiye ve İran ilişkilerinde önemli etkileri olmuştur. Türkiye'nin Batı endeksli dış politika paradigması ve NATO üyeliği İran tarafından kaygıya neden olmuştur. Özellikle devrimin gerçekleştiği dönemlerde Türkiye'nin ABD'nin Ortadoğu politikasında önemli bir müttefik olması, Humeyni yönetiminin ABD'yi büyük şeytan olarak ilan etmesi Ankara-Tahran ilişkilerinde güvenlik kaygılarına neden olmuştur.

Türkiye ve İran ilişkilerinde kaygılara neden olan diğer bir etken ise iki ülkedeki liderlerin tutumu olmuştur. Dönemsel anlamda iki ülkedeki liderler ve hükümetlerin tutumu ve dış politikadaki öncelikleri iki ülkenin güvenlik kaygılarının algılanmasında önemli bir rol oynamasına neden olmaktadır. Turgut Özal ve Necmettin Erbakan gibi bazı hükümetlerin ılımlı tutumu İran ile bir yakınlaşma meyli oluşmuştur. Aynı zamanda İran açısından ise Hasan Ruhani döneminde nispeten ılımlı bir yaklaşım benimsenmesi Türkiye-İran ilişkilerinde bir yumuşama sürecine neden olmuştur. Ak parti döneminde genel olarak inişli çıkışlı bir süreç yaşanmış, ikili ilişkilerde İran'daki mevcut hükümetlerin tutumu etkili olmuştur.

İran İslam Devrimi'nin gerçekleşmesiyle birlikte İran'da rejimin değişimi ve radikal söylemlerin artması, yine bu gelişmeler sonucunda İran'ın Batıya karşı sert söylemlerde bulunması, dış politikada rejim ihracını esas alması ve nükleer faaliyetlerine hız vermesi gibi olaylar ve konular Türkiye ile İran arasındaki güvenlik kaygılarının daha geniş konuları kapsamına neden olmuştur. Yine bu dönemde ortaya çıkan PKK'nın İran tarafından desteklenmesi konusu ikili ilişkilerde güvenlik kaygılarını artıran başka bir neden olmuştur. Aynı zamanda İran tarafından da Türkiye'nin terör örgütlerine destek verdiği eleştirisi yapılmaktadır.

Devrimden sonra Türkiye'nin NATO üyeliği İran açısından bir tedirginlik kaynağıken Malatya/Kürecik'te NATO hava savunma sisteminin kurulması İran'ın Türkiye'ye yönelik güvenlik kaygısını daha da artırmıştır. Zira İran bu hava savunma sisteminin kendisine yönelik bir adım olduğunu ifade etmektedir. İki ülke arasında son dönemlerde yaşanan diğer bir güvenlik meselesi ise özellikle Afganistan'dan gelen göçmenler sorunudur. İran'ın, gelen göçmenlerin Türkiye sınırına yönelik ilerleyişini görmezden gelip hatta göçmenlere bu güzergahtaki ilerleyişine göz yumması ikili ilişkilerdeki güvenlik kaygılarına neden olmaktadır. "Türkiye ve İran, rekabet esaslı politikalarının bölgesel güç olma çabalarında güvenlik kaygılarının ikili ilişkileri etkileme düzeyi nedir?" sorusu bu çalışmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır. Bilhassa Türkiye'nin Ortadoğu dış politikasında temel paradigmasını

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

tatbikinde ve şekillenmesinde İran gibi bölgesel yakınlığı ve rekabeti olan bir ülkenin önemli bir aktör olduğunu ortaya koyma çabası çalışmanın amacını belirtmektedir. Çalışmanın hipotezi ise Türkiye ve İran'ın bölgesel rekabetlerinde izlenilecek politikalarda güvenlik kaygılarının etkili olduğu iddiası oluşturmaktadır.

Çalışmada Türkiye ve İran arasındaki ilişkilerin gelişmesinde ya da sekteye uğramasında güvenlik kaygılarının nasıl bir etkide bulunduğunu iki ülkenin kaygıları açısından ele alınacaktır. Bu çalışmada, dış politika analiz yöntemlerinden devlet, birey ve sistem düzeyi analiz yöntemi tekniklerinden yararlanılmıştır. Devlet düzeyi analiz yöntemi kullanılarak devrimden günümüze iki ülkenin dış politikalarındaki tehdit algılamasındaki dönüşümü ele alınacak ve ikili ilişkilerde dış politikadaki güvenlik kaygılarının temel dinamikleri belirtilmeye çalışılacaktır. Dönemsel olarak iktidara gelen liderlerin tutumları doğrultusunda kaygıların güvenlik boyutuyla birey düzeyi analiz yönetimi, güvenlik kaygılarının artması veya azalmasında ilişkilerdeki iç etkenler kadar dış etkenlerin(NATO örneğinde olduğu gibi) de nedenli önemli bir rolünün olduğuyla da sistem düzeyinde analiz yönteminden yararlanılmıştır.

İDEOLOJİK AÇIDAN; DEVRİMİN KORUNMASI, REJİM İHRACI VE SİYASİ REKABET

1979'da İslam devrimin gerçekleşmesiyle birlikte İran, askeri planlama ve stratejisini yeni rejimin güvenliğini korumak adına biçimlendirmiştir. Zira o dönemde Humeyni önderliğinde devrimi gerçekleştiren ve destekleyenler tarafından İslam Devrimi'nin hem bölgesel hem de küresel düzeyde bir tehdit altında olduğunu düşünmüşlerdir. İran'ın bölgesel güvenlik politikalarının şekillenmesinde yaklaşık 8 yıl süren İran-İrak savaşı büyük ölçüde etkili olmuştur. Tahran hükümetinin bölgesel güvenlik stratejilerini belirlenmesinde iç ve dış etkenler mevcuttur. İç etkenler, siyasi ve ekonomik krizlerin rejime yönelik tartışmaları tetikleme ve bu doğrultuda meşruiyet açığını ortaya çıkarma durumu olarak ifade edilebilir. Dış etkenler ise, sınırdaş olunan ülkelerdeki krizler ve istikrarsızlıklar, işgaller, bölgesel rakipler ve Arap Baharı sonrası Ortadoğu'da mezhep kökenli çatışmaların derinleşmesi olarak sıralanabilir. İran'ın rejim güvenliği kaygısı ilerleyen dönemlerde Tahran hükümetini güvenlik devleti haline getirmiştir(Konukcu, 2018:76-77).

Devrimin gerçekleştiği ilk yıllarda İran dış politikası çoğunlukla Humeyni'nin yönlendirmesiyle şekillenmiştir. 1989 yılında Humeyni'nin ölümü ile birlikte İran'ın bölgesel politikalarında benimsenen paradigmalarda köklü değişimler yaşanmıştır. Humeyni'den sonra rehber olarak seçilen Ali Hamaney ile birlikte İran'ın uluslararası sisteme yeniden entegrasyon süreci başlamıştır. Bu yeni dönemde Tahran yönetimi, ideolojiden çok kendi ulusal çıkarlarını

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

esas alan pragmatik politikalar benimsemiştir. Başka bir deyişle İran dış politikasında devrimci idealizmden kısmi olarak uzaklaşarak daha çok devrimci siyaset tabakasının korunması için her türlü pragmatizme yönelmiştir(Taşkın, 2008:27). Bu konuya Nail Elhan'ın yaptığı özel görüşmeler sonucu şöyle bir tespitte bulunmuştur; Humeyni döneminde İran'ın politikaları ideolojiler üzerine kurulmuş ve yine bu süreçte ana tez olarak "İslam için İran" olmuştur. Fakat Humeyni'nin ölümüyle bu anlayış değişime uğramış, İslam için İran anlayışı yerine, "İran için İslam" fikri benimsenerek, dış politikada pragmatist söylemler daha ağır basmaya başlamıştır(Elhan, 2016:46).

İran devleti siyasal ideolojisi ile ulusal çıkarları kimi durumlarda çelişkililik arz etmekle birlikte kimi durumlarda ise bir uyum içerisinde şekillenmektedir. Devletin liderleri iktidara gelmeleriyle birlikte genelde İran devletinin tarihini ve medeniyetini ön plana çıkarmakta ve kendi bölgesinde bölgesel güç olma iddeasını taşımaktadırlar. Bu minvalde İran, bölgede var olan Şii gruplara kendi jeopolitik çıkarlarını korumak veya sağlamak amacıyla bir yakınlık göstermektedir(Konukcu, 2018:79-80).

Türkiye açısından İran Devrimi'nin iki düzeyde etkisi olmuştur. İlki devlet düzeyi; İran devrimine yönelik üç konuda güvenlik kaygısı olduğu görülmektedir. a)Devrimin etkisiyle Türkiye'de İslamcı grupların güç kazanması ve Türkiye'deki laik rejim anlayışını tehdit etmesi kaygısı, b)İran devriminin akabinde devletin çözülmesi sonucu İran topraklarında bağımsızlık kazanan bir Kürt devletinin kurulması kaygısı, c)Devrimin gerçekleşmesi ile birlikte ABD güdümünden çıkan İran'ın Sovyet etkisine gireceği kaygısı Türkiye açısından önemli güvenlik kaygılarına neden olmuştur. İkincisi ise Toplum Düzeyi; İran Devrimi, Türkiye'de toplumsal anlamda¹ devrimin ideolojik ve dini çerçevede farklı algılandığı görülmektedir(Elhan, 2016: 34-35). Sağcı kesim, İran Devrimi'nin, Batı karşıtı olmasından ve Sovyet etkisinin hakim olduğunu düşünmelerinden gerçekleşen devrimin Türkiye'de olumlu karşılanmamış ve devrimin Şii yönüne dikkatleri çekmişlerdir.² Solcu kesim ise, devrimin anti-emperyalist olduğu yönüne vurgu yaparak işin dini boyutu üzerinde durmamışlardır(Kerim, 1980: 308-310). Tüm bu bilgiler gösteriyor ki, İran Devrimi, Türkiye açısından devlet ve toplum düzeyinde güvenlik kaygılarına neden olmuştur. Türkiye, gerek siyasi alanda gerekse toplumsal düzeyde radikal İslami ve İran yanlısı bazı söylemlerin giderek yaygınlaşması 28 Şubat'a giden

¹ Sağcı ve Solcu gruplar açısından farklı algılanmıştır. Hatta bu iki grup kendi arasında da devrimi farklı yorumlamıştır.

² Türkiye'de mevcut cemaatlerin çoğunluğu devletçi olmaları hasebiyle devrimleri koşulsuz kabul etmeleri pek de mümkün değildir, hatta cemaatlerin çoğu İran Devrimi'ne kuşkuyla bakmışlardır(Elhan, 2016: 37-38).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

süreci hızlandırmıştır. Zira temel endişe İran rejiminin etkisinin artmasıyla Türkiye'deki laik rejim anlayışının zedelenmesi konusunda ciddi kaygılara neden olmuştur. Hatta Türkiye'de gerçekleşen 28 Şubat Darbesi'ne giden sürecin ana argümanlarından birisi de Necmettin Erbakan'ın Türkiye ile İran arasındaki ekonomik iş birliğini geliştirme çabası olmuştur(İnat, 2015:9).

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda bölgesel güç olma arzusunda olan İran, dış politikasındaki hedeflerine ulaşmada Şii grupları kullanması ve devrimin Ortadoğu'da yayılması ile bölgesel rekabet içerisinde olduğu Türkiye ile ilişkilerinin dönüşümünde önemli bir rol oynamaktadır. Şu noktaya özellikle dikkati çekmede fayda vardır. İran'da gerçekleşen devrim ve devrimin Ortadoğu ülkelerine yayma çabası Türkiye açısından aynı etkide olmamıştır. Yani devrimin ihracı Anadolu'da ciddi bir etki oluşturmamıştır. Kısmi hareketlenmeler yaşanmış, Türkiye iç siyasetinde de kısmi güvenlik kaygılarına neden olmuştur. Türkiye açısından rejim ihracından oluşan güvenlik kaygısı daha çok bölgesel rekabetin yaşandığı Ortadoğu ve Orta Asya'da bölgelerinde yaşanmıştır. İran bu bölgelerdeki Müslüman devletlere rejim ihracında bulunarak bölgesel güç olmada önemli bir fırsat sağlama gayretindedir. Bu doğrultuda izlenen politikalarda bilhassa Ortadoğu'da³ başarıya ulaşmıştır.

Türkiye, İran İslam Cumhuriyeti'ni kuruluşundan sadece birkaç gün sonra 13 Şubat 1979'da tanıyan ilk ülkelerden olmuştur. Diğer taraftan Uluslararası platformlarda yalnız kalan Tahran hükümeti, iç dengeleri oluştururken dış politika açısından tepki görmemek amacıyla Türkiye başta olmak üzere komşu ülkelerle dostane ilişkiler benimsemiştir. Fakat devrimin önderi olan Ayetullah Humeyni, Türkiye'deki mevcut laik rejim kendi devrimleri açısından bir tehdit oluşturduğu yönünde açıklamalar yapılmıştır. Bundan dolayı İran devrimden günümüze Türkiye'ye yönelik temkinli bir davranış sergilemiştir(Aljazeera, 2014: www.aljazeera.com). Yakın tarihte ise Humeyni'nin kıdemli danışmanı olan Ali Ekber Velayeti katıldığı bir basın toplantısında Türkiye'nin laik İslam rejiminin Batılı liberal demokrasilerinin bir türevi konumunda olduğunu savunmuştur. Aynı zamanda Velayeti konuşmasının devamında Türkiye'nin mevcut laik İslam modelinin İslami anlamda uyanışa geçen Müslüman devletler için kabul edilmesinin mümkün olmadığını açıkça ifade etmiştir(Hürriyet, 2011: www.hurriyet.com). İran yetkilileri tarafından yapılan bu açıklamalar ideoloji açıdan rejim tehdit algısı aynı zamanda İran tarafından da bir güvenlik kaygısının olduğuna işaret etmektedir. Fakat rejim ihracı daha çok Türkiye'yi güvenlik açısından kaygılandırmıştır. Zira İran Devrimi

³ Suriye, Irak ve Yemen politikalarında bu başarı gözle görülür ölçüde görülmektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Türkiye iç politikasında hem toplum düzeyinde hem de devlet düzeyinde bir etkiye neden olmuştur. İran'ın kaygısı ise Türkiye'deki laik İslam veya liberal İslam modeli, kendi iç politikasında bir etki oluşturmamasından ziyade daha çok bölgesel politikalarında ulusal çıkarların sağlanmasında bir engel olarak tanımlanmıştır.

Dönemsel olarak iki ülkede de iktidara gelen liderler siyasi ve ideolojik anlayışlarda farklılık göstermiştir. İkili ilişkilerde kimi dönemde ideoloji öne çıkarken kimi dönemde ise siyasi rekabet bağlamında bazen ılımlı bazen sert söylemlerle ilişkiler inişli ve çıkışlı bir seyir halinde devam etmiştir. Türkiye'de Turgut Özal, Necmettin Erbakan ve R. Tayyip Erdoğan döneminde İran'a yönelik bilhassa ekonomik alanlarda ılımlı bir yaklaşım sergilenmiştir. İran kanadında ise Humeyni ve Ahmedî Nejat dönemlerinde nispeten sert ve güvenlik kaygılarının öne çıktığı bir süreç yaşanırken, Ali Hamaney⁴ ve Hasan Ruhani dönemlerinde Türkiye'ye yaklaşım daha ılımlı geçmiştir.

TERÖR ÖRGÜTLERİ

İran topraklarında çeşitli etkin grupların yer aldığı ve Farslıların sayı olarak azınlıkta olduğu bir ülke konumundadır. İran nüfusunun yaklaşık olarak %10'luk kısmını oluşturan ve kahirekseriye Sünnî olan Kürt nüfusundan müteşekkildir. Buradaki Kürtler etnik kimlik açısından en bilinçli grup olarak karşımıza çıkmaktadır. İran Devrimi'nden sonra Kürtler sahip oldukları siyasi ve askeri güçlerini kullanarak bağımsızlık veya özerklik taleplerinde bulunmuşlardır. İran medyası, devrim güçleriyle çatışmalara giren ve bağımsızlık veya özerklik gibi talepleri olan Kürt gruplarını eşkıya veya devrim karşıtları olarak tanımlamıştır(Uygur,2019;1). Tahran yönetimi iç politikasında Kürtler ile sorunları bastırmasının ardından dış politikasında yer alan Kürt grupları destekleyerek bölgesel rekabette avantaj sağlama çabasında olmuştur. Bilhassa Türkiye'de bulunan PKK'ya gizli destek vererek örgütle iyi ilişkiler geliştirmiştir.

1990'lı yıllarda terör örgütü PKK ile ilişkilerini stratejik ortağı olarak gördüğü Suriye yönetimi üzerinden ileri düzeye taşımıştır. PKK örgütünün 1998 yılından itibaren önemli bir kamp alanı olarak kullandığı Kandil dağlarını seçmesi ve kamp yerinin bazı alanlarının İran sınırında olmasıyla ikili ilişkiler daha da ileriye taşınmıştır. Tahran yönetimi ilişkileri bir üst noktaya çekerek bazı PKK'lı yaralıların tedavilerini kendi ülkesinde yapmıştır. Aynı zamanda örgütün sözde ileri düzey bazı yetkililerini Tahran'da ağırlamıştır. İran'ın 1990'lı yıllarda PKK ile yakınlaşmasında ön büyük etken ise, Sovyetlerin dağılmasından sonra Türkiye'nin Orta Asya

⁴ Humeyni'den sonra Ruhani lider olan Ali Hamaney, iktidara geldiğinden beri dış politikada pragmatist bir anlayış benimsediğinden Türkiye'ye yönelik bu doğrultuda genel anlamda ılımlı bir tutum sergilemiştir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ülkeleriyle yakın ilişkiler kurma çabası olarak gösterilmektedir. Yine bu dönemde Türkiye'nin askeri ve istihbarat konularında İsrail ile yakınlaşması Tahran yönetiminin PKK'ya yakınlaşmasını hızlandıran diğer bir etken olmuştur (Uygur,2019;1).

İran'ın tarihsel süreç boyunca kendi emellerine ulaşmak adına terör gruplarını kullanmıştır. Bölgesel güç anlamında kendisine rakip olan ülkelerde muhalif olan grupları birçok yönden destekleyerek bu ülkelerin mevcut iktidarlarının altını kazmaya çalışmıştır. Amaç rakip ülkenin gücünü ve dikkatini kendi iç siyasetine odaklayarak dış politikada etkisini azaltma çabası olmuştur. Açıkta olmasa da İran, Türkiye aleyhine PKK'ya destek vermiştir ve hali hazırda da destek vermeye devam etmektedir. PKK'nın 1990'lı yıllarda pervazsız davranmasının arkasında İran'ın verdiği destek küçümsenmeyecek kadar fazladır. İran'ın buradaki temel amacı, ezeli ve ebedi rakip olarak gördüğü Türkiye'nin PKK ile uğraştırıp sahip olduğu gücünü kendi iç meselelerine sarf ettirip, Ortadoğu'da emellerine ulaşmayı daha kolay hale getmektir(Sağlam, 2015:11).

Graham Fuller, Ortadoğu'da terörizmin bir savaş aracı olarak tercih edilmesinde İran kadar başarılı bir devlet olmadığını belirtmiştir. Gazze şeridinde Hamas, Lübnan'da Hizbullah, Irak'ta Şii isyancılara, Bahreyn, Yemen ve Suudi Arabistan'da muhalif konumunda olan militanlara eğitim, silah ve mali yardımlarda bulunmaktadır. Tahran hükümeti aynı zamanda Orta ve Güney Amerika'da ve Orta Asya'da başta olmak üzere terör örgütlerini etkili bir araç olarak kullanmaktadır(Sağlam, 2015:12).

İran'ın dış politikasında terörü araçsallaştırması bölgedeki etkinliğini ciddi oranda artırmakta ve rakiplerine yönelik önemli kazanımlar kazanmaktadır. Türkiye gibi önemli bir rakibe karşı PKK terör örgütünü kullanmak dış politika açısından ulusal çıkarları sağlamanın en ucuz yolu olduğu unutulmamalıdır(Balcı, 2012). Dış politikada pragmatizmi esas alan İran, Türkiye'yi bölgesel anlamda PKK üzerinden zor durumda bırakmak ve bölgedeki etkisini azaltma gayesinden dolayı, İslam Devrimi ruhuna muhalif olarak Marksist-ateist bir terör örgütü olan PKK ile iyi ilişkiler kurmuştur. Bu durum dış politikada pragmatist anlayışın egemen olduğunu açıkça göstermektedir(Akpınar, 2012: 1).

İran ile PKK arasındaki ilişkiler ele alındığında ikili ilişkilerin tek bir düzlem üzerinde olmadığı görülmektedir. 2007 yılında ABD tarafından İran'a olası bir askeri müdahale ihtimali arttığında PKK, İran'da PJAK'ı kurarak, İran ile çatışmaya girmiştir. Bu çatışmalar 2011 yılında en üst seviyeye çıkmış ve İran ile PKK arasında ateşkes kabul edilmek zorunda kalınmıştır. Ama ikili arasında yaşanan en şiddetli çatışmalarda bile diyalog ve iş birliği meylî devam etmiştir(Uygur, 2019: 2).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Türkiye-İran ilişkilerinde güvenlik kaygılarına neden olan ve akla ilk gelen örgüt hiç şüphesiz PKK terör örgütüdür. Bu alandaki güvenlik kaygıları daha çok Türkiye tarafından görülmektedir. İran açısından ise, İran'ın Suriye'de desteklediği Esed rejiminin aleyhine Türkiye'nin muhalifleri alenen desteklemesi bir güvenlik kaygısı olarak tanımlanabilir. Zira İran açısından Suriye'deki muhalifler birer terör örgütü olarak görülmektedir. İkili ilişkilerde terör meselesi bazı dönemlerde ciddi kırılmalara neden olmuştur. Özellikle İran'ın PKK'ya vermiş olduğu destek nedeniyle Türkiye cenahından İran'a sert eleştiriler yapılmıştır. Yapılan bu sert söylemlere karşılık İran ise PKK gibi terör örgütlerine bir destekte bulunmadığını ifade etmiştir.

NATO ÜYELİĞİ KAPSAMINDA KÜRECİK RADARININ KURULMASI

Türkiye'nin hava savunma sistemlerine ihtiyacı var mıdır? Varsa neden? Öncelikle bu tarz soruları cevaplamak gerekir. Türkiye'nin çevresinde yer bazı ülkelerin kitle imha silahlarına sahip olmaları ve bu silahları fırlatacak balistik füzelere sahip oldukları göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin olası bu tür tehditlere karşı topraklarında hava savunma sistemlerine ihtiyaç vardır. Dolayısıyla Türkiye'nin bu eğilimindeki politikaları anlaşılırdır(Kıbaroğlu, 2012:192). 2010 yılının Kasım ayında Lizbon'da gerçekleştirilen zirvede Füze Kalkanı projesi İttifak üyeleri tarafından kabul edildi. Buradaki temel amaç, NATO üyesi devletlerin sınırlarında yer alan halkların tamamını, toprakları ve askeri birliklerini olası düşmanlardan gelebilecek saldırılara karşı korumak olarak ifade edilmiştir(Bölme, 2010:15).

NATO tarafından açıkça isim belirtilmese de kurulan füze kalkanı projesinin ortaya çıkmasındaki güvenlik kaygısına neden olan ülkeler İran ve Kuzey Kore'dir. Daha önce ABD tarafından şer ekseni olarak tanımlanan üç ülkeden ikisi olan İran ve Kuzey Kore füze kalkanı projesinin kurulmasında başat rol oynamıştır. Bu proje ile Kuzey Kore'den gelebilecek tehditlere karşı ABD'yi, İran'dan gelebilecek tehlikeye karşı ise Avrupa'yı korumak amaçlanmıştır (Bölme, 2010:11).

Türkiye açısından füze kalkanı projesinin geliştirilmesinde önemli bir etken olan İran isminin açık bir şekilde ifade edilip edilmeyeceği sorusu önemli bir konudur. Türkiye bu konuda her hangi bir ismin projede yer almaması konusunda açık ve net bir tavır ortaya koymuştur. Projede her hangi bir ülkenin isminin yer almasının Türkiye tarafından kesinlikle kabul edilmeyeceğini belirtmiştir. NATO kurulduğu günden beri düşman olarak ismi açıkça ifade edilen tek ülke Sovyetler Birliği'dir. Bunun dışında hiçbir ülke düşman olarak belirtilmemiştir. 2010 yılındaki Lizbon Zirvesi'nde yapılan görüşmelerde Kuzey Kore, İran veya herhangi bir

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ülkenin(Sovyetler Birliği hariç) kuruluş metninde düşman bir devlet olarak açıkça belirtilmemesinden ötürü Lizbon Zirvesi'nde Türkiye'nin bu konudaki isteği üyeler tarafından kabul edilmiştir(Kıbaroğlu, 2012:194).

Kürecik Radar sisteminin işlevsel olarak İran açısından nasıl bir güvenlik kaygısı oluşturmaktadır? İran'ın bu konuda öne sürdüğü bazı durumlar İran açısından endişeye neden olmaktadır. Birincisi, Füze Kalkan projesinin kapsama alanına NATO üyesi olmayan ve ABD'nin bölgedeki stratejik ortağı olan İsrail dahil edilecek mi? Yani olası İran-İsrail çatışmasında başka bir deyişle İran'dan İsrail'e atılacak bir füzeyle karşılık bu radar sistemi devreye girecek mi? Bu sorular Tahran hükümetini ciddi endişeye sefk etmekte ve bölgesel anlamda güvenlik kaygısına neden olmaktadır. Radar sisteminin Türkiye'de kurulmuş olması İran'ın Türkiye'ye karşı zaten kırılğan olan güvenini sarsmaktadır.

Lizbon Zirvesi'nin akabindeki aylarda NATO üyesi devletlerin Dışişleri ve Savunma Bakanları yaptıkları toplantılarda Türk yetkililer Kürecik'te yer alan Füze Kalkanı'nın sadece üye ülkeler için geçerli olması gerektiğinin altını çizmiş ve görüşmeler neticesinde Türkiye'nin bu isteği kabul edilmiştir. Fakat bu karar olası İran'ın İsrail'e füze saldırılarında ABD tarafından göz ardı edilir mi? bunu zaman gösterecektir. Zira ABD tarafından böyle bir talep olduğunda karşı çıkılması mümkün olabilir mi? Çünkü NATO'nun bilhassa askeri alandaki harcamaların önemli bir kısmı ABD tarafından finanse edildiği ve ABD'nin mevcut süper gücü düşünüldüğünde bu talebin geri çevrilmesi pek mümkün görülmemektedir. Bu durumu destekleyen diğer bir nokta ise, ilerleyen zamanlarda füze kalkanının kullanılması gerektiğinde operasyon başlatacak olan yetkili, Belçika'da bulunan SHAPE Karargahı'nda komuta-kontrolden sorumlu ABD'li bir orgeneral veya oramiral komutan olduğu unutulmamalıdır(Kıbaroğlu, 2012:195).

Kürecik'te kurulu olan Füze Kalkanı'nın İran açısından güvenlik kaygısına neden olan ikinci endişe ise: İran tarafından Türkiye'ye atılacak füze hedefine(örneğin Ankara veya İstanbul) rahatlıkla ulaşabilir. İran açısından güvenlik kaygısına neden olan asıl endişe buradan başlıyor. İran isterse Türkiye'yi vurabilecekse bu radarın Türkiye'de kurulmasına ne gerek var? İran'ın atacağı bir balistik füzenin izini göreceğ olan Kürecik radarı yakaladığı izi otomatikman Almanya'da yer alan Ramstein NATO üssüne aktaracaktır. Yetkililer öncelikle gelen izin sahte mi dost mu düşman mı olduğunu saptamaya çalışacaklardır. Düşman olduğu belirlendikten sonra balistik bir füzenin saldırısını durdurmakla görevli Anti Balistik Füzeleler Romanya'nın Develus tarafından önlenmeye çalışılacaktır (Aydınlık, 2012, 8 Haziran).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Şekil 1: Kaynak: <https://aydinlik.com.tr/kurecik-radari-nin-islevi-ve-yetenekleri-246872#1>
(Erişme Tarihi: 22.11.2021)

Basit bir hesaplamayla İran tarafından atılacak bir balistik füze için oluşacak durumu matematiksel olarak da açıklamak mümkündür. İran tarafından atılan balistik bir füzenin uzaya çıkması 2 dk, saniyedeki hızı en az 5 km, füzenin izini Ramstein'e aktardıktan sonra "*Füzenin tespiti 2 dakika+teşhisi 1 dakika+ateş emri ve önleme füzesinin ateşlenmesi 2 dakika+önleme füzesinin atmosfere çıkışı 2 dakika+İran'dan gelen balistik füze doğru seyri 2 dakika=9 dakika.*" Geçen süre zarfında İran'dan atılan balistik füze nereye ulaşmış olacaktır? Develu'tan yapılan önleyici ateşleme gelen balistik füzeleri 9.dakikada Trakya üzerinde vuruyor ve durduruyor. O zaman Füze Kalkan sistemi Türkiye'yi koruyor mu? Sorusuna verilecek cevap artık bellidir. Aslında İran'ın elindeki balistik Füzelerin kapsama menzili düşünüldüğünde Avrupa açısından da bir tehdit oluşturmamaktadır. Zira bu füzelerin menzili yaklaşık olarak 2000 veya 2500 km civarındır(Aydınlık, 2012, 8 Haziran).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Şekil 2: Kaynak: <https://aydinlik.com.tr/kurecik-radari-nin-islevi-ve-yetenekleri-246872#1>
(Erişme Tarihi: 22.11.2021)

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda Türkiye-İran ilişkilerinde güvenlik kaygılarına neden olan Kürecik Füze Kalkanı projesi, iki ülke arasında kısmi gerginliklere neden olmuştur. İranlı yetkililer Türkiye'ye bu projeden dolayı eleştiride bulunmuştur. Proje kısa vadede ikili ilişkileri olumsuz etkilemekle birlikte uzun vadede olası bir çatışma durumunda ilişkilerin ne ölçüde etkileneceği zamanla ortaya çıkacaktır. Bilhassa İran-İsrail ile olası çatışmada Kürecik Füze Kalkanı'nın nasıl kullanılacağı, İsrail için sistem aktif edilecek midir? Tüm bu sorular İran'ın güvenlik kaygılarının artmasına yönelik şekillenirse Türkiye-İran ilişkilerinde büyük kırılmalara neden olacağı aşikardır. Fakat Türkiye, İran'ın güvenlik kaygılarına yönelik İran lehine olacak adımlar atmaktadır. Bunun somut örneği Türkiye'nin, Füze Kalkanı'nın kurulmasındaki başat etkenlerde İran'ın yapılan zirvede isminin açıkça geçmemesini sağlamasıdır.

NÜKLEER ENERJİ ÇALIŞMALARI

İran'da devrimin gerçekleşmesinin ardından iktidara gelen Humeyni, nükleer silahların dinen haram olduğunu ve İran'ın bu konuda çalışma yapmayacağını belirtilmiştir. Aynı zamanda Ayetullah Humeyni nükleer çalışmaların Batıya olan bağımlılığı artıracığı endişesi nükleer çalışmaların durdurulmasında önemli bir etken oluşturmuştur(Ekinci,2008,42). Fakat devrimin gerçekleşmesinden kısa bir süre sonra Irak-İran savaşının başlaması ve iki ülkenin de büyük kayıplar vermesi Humeyni iktidarının fikrini değiştirmiştir(Turan, 2008, 40-41). Aslında

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Humeyni'nin fikrini değiştiren en önemli etken İran-İrak savaşı sırasında enerji ihtiyacı sorununun ortaya çıkması ve Humeyni üzerinde önemli bir etkiye sahip olan Rasfancani, bu tür sorunlarla tekrar karşılanmaması için nükleer enerji reaktörlerin yeniden inşasını başlatmıştır(Kıbaroğlu, 2013:3).

İran tarafından nükleer enerji çalışmalarında Tahran Deklarasyonu'nun uluslararası arenada uyandırmış olduğu intibahla Türkiye'nin İran nükleer enerji çalışmalarından rahatsız olmadığı yönünde bir izlenim uyandırılmaya çalışılmıştır. Fakat bu deklarasyonunun aksine İran'ın nükleer enerji çalışmalarından Türkiye rahatsız olmakla birlikte ve bu çalışmalara yönelik ciddi endişelere ve güvenlik kaygılarına sahiptir. Her ne kadar 1639'dan günümüze iki ülke arasında doğrudan bir çatışma yaşanmamış olsa da bu durum ebedi olarak devam edeceği anlamına gelmemektedir. Türkiye ve İran bir birilerini çok iyi tanıyan iki devlettir. Hatta Türk toplumu nezdinde İran lehine olumlu bir algının oluştuğu bilinmektedir. Bu durumda etkili olan Türk toplumunun ABD ve İsrail'e yönelik bir tepkinin olması ve aynı tepkinin İran tarafından da verilmesi gösterilebilir. İslam inancına sahip olunması ve aynı coğrafyada yer alınması diğer etkenler olarak sıralanabilir(Kıbaroğlu, 2013:5).

İran tarafından yapılan nükleer enerji çalışmaları bölgede tedirginliğe neden olmakta ve aynı zamanda bölgedeki gerginliği artırmaktadır. Özellikle Türkiye, ABD ile İran arasında yaşanan gerginlikler arasında kalmakta ve bu durumdan kurtulmak için yeni yollar aramaktadır. Tahran yönetimi ise nükleer enerji çalışmalarıyla kendi bölgesinde oluşacak nükleer güç dengesiyle kendi lehine bir ortam oluşturmak amacını gütmektedir. Olası böyle bir durumun ortaya çıkmasında ABD yanlısı olan bölge ülkelerinden Türkiye için nükleer güce sahip bir İran, hem tehdit hem de ciddi risk anlamına gelmektedir. Aynı zamanda bu durum Türkiye açısından güvenlik kaygılarına neden olmaktadır(Birdişli, 2012:35-36).

Türkiye ile İran arasında yaşanan bölgesel rekabet göz önünde bulundurulduğunda İran'ın nükleer enerji çalışmaları Türkiye aleyhine olumsuz bir etkiye neden olacak ve aynı zamanda bu durum Türkiye'nin stratejik açıdan çıkarlarına risk oluşturmaktadır. İran tarafından gerçekleştirilen nükleer enerji çalışmaları Türkiye ile olan ikili ilişkilerin yanı sıra uluslararası ve bölgesel ittifaklarda da Türkiye aleyhine bir riske neden olmaktadır. Çünkü uluslararası toplumda nükleer enerji çalışmalarından ötürü İran'a yönelik tepkilerin artması Türkiye'yi bir tafta yer almaya zorlayacağından diplomatik bakımından önemli ölçüde sıkıntılara yol açacaktır(Birdişli, 2016:251),

Türkiye, içerisinde yer aldığı Ortadoğu bölgesinin nükleer silahlardan arındırılmış bir yer olmasını istemekte ve barışçıl maksatlarla nükleer enerji üretme ve kullanma hakkı konusunda

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

İran'a olumlu bakmaktadır. Fakat İran nükleer çalışmalarından olası nükleer silah çıkması ve bu minvalde oluşacak krizler Türkiye'nin çıkarları açısından aykırı bir durum oluşturacaktır(Akbaş ve Baş, 2013:38).

Enerji üretimi ve barışçıl amaçlarla nükleer enerji çalışmalarını başlattığını idda eden İran'ın yaptığı bu çalışmalardan Türkiye'nin kuşkulananmasının kayda değer nedenleri vardır. İlki, İran'ın normal gereksiniminden fazla uranyum zenginleştirmek istemesi, ikincisi nükleer çalışmaların oldukça gizli yürütülmesi, üçüncüsü, yapılan nükleer enerji çalışmaların askeri bir üsse çok yakın olması, belki de hepsinden önemlisi dördüncüsü olarak, zengin petrol ve doğalgaz rezervlerine sahip olmasına rağmen İran'ın enerjisini karşılamak için nükleer enerjiye gereksinim duyması pekte inandırıcı gelmemekte ve Türkiye açısından güvenlik kaygılarına neden olmaktadır(Birdişli, 2012:45).

Türkiye bulunduğu bölgede temel olarak iki şey istememektedir: Bunlardan ilki, İran'ın nükleer güce sahip olmasını, ikincisi ise İran'a yönelik askeri bir müdahalenin olmasıdır. Zira askeri müdahalelerin olması durumunda olası sonuçları kimse öngöremeyecektir. Bundan dolayı Türkiye, İran'ın nükleer enerji çalışmalarına yönelik uluslararası toplumda arabuluculuk rolünü üstlenmekte ve sorunların diplomasiyle çözülmesi yönünde politikalar izlenmesini istemektedir. Bunu mümkün kılmak için iki ülkenin güvenlik kaygıları iyi anlaşılmalı ve Ortadoğu'daki bazı güvenlik örgütlenmelerinde İran'ın da dahil edilmesi ve karşılıklı güvenin tesis edilmesi daha isabetli olacaktır(Kıbaroğlu, 2013:6).

GÜNEY AZERBAIJAN MESELESİ VE KARABAĞ MÜDAHALESİ

1979 yılında gerçekleşen İran İslam Devrimi'ni Tebriz doğumlu olan aynı zamanda Ayetullah olan Azerbaycanlı Şeriatmedari her İran halkı gibi desteklemiş ve Şah yönetiminin gitmesi için büyük mücadele vermiştir. Şeriatmedari ve taraftarlarının bu desteklemekteydi temel amacı devrimin başarılı olmasından sonra kendi topraklarında özgürleşmekti. Fakat istediklerini elde etmekte muvaffak olamadılar. İran, topraklarında yer alan Azerbaycanlı Türklerin yaşadığı topraklara Güney Azerbaycan denmesinden rahatsız olmakta ve bu topraklara Kuzey Azerbaycan veya İran Azerbaycan'ı denmesini tercih etmektedir. Günümüzde Güney Azerbaycan Türklerinin nüfusu yaklaşık olarak 30-35 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu nüfus İran'da yaşayan Fars kökenliler dışında yaşayan en kalabalık halktır. Güney Azerbaycan'da Mahmut Ali Çereganlı önderliğinde 1995 yılında Güney Azerbaycan Milli Uyanış Hareketi kuruldu. Bu hareketin amacı İran Anayasası'nın 15. Maddesinde yer alan anadilde eğitim konusu gibi konuları savunmuşlardır(Beynelmilepost, 2021).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Yüzyıllar boyunca Türk devletleri ve Türk hanedanları tarafından yönetilen İran'da(bilhassa Güney Azerbaycan'da) kalabalık Türk nüfusunun varlığı tarih boyunca olası bir ayrılık korkusundan ötürü İran'ı tedirgin etmiştir. 1992'de iktidara gelen Ebulfez Elçibey yönetimin irredantist bir yaklaşımı benimseyip Güney Azerbaycanlı kardeşleriyle birleşip bölgede güçlü bir Azerbaycan kurma düşüncesi İran'ın tarihsel endişelerini ve kaygılarını daha da derinleştirmiştir. Bundan dolayıdır ki İran, Güney Kafkasya'daki Ermenistan politikasında hem Türkiye'yi hem de Azerbaycan'ı dengelemek çabası gütmektedir. Bu minvalde Ermenistan'ı destekleyici politikalar izlemektedir. Dağlık Karabağ meselesinde ise Tahran yönetimi kendi topraklarındaki Türk nüfusu da göz önünde bulundurarak politikalar izleme zorunda olsada daha çok ulusal çıkarlarını esas alarak ve aynı zamanda tüm İslami söylemlerine rağmen Müslüman ve Şii olan Azerbaycan'a karşı gayri Müslim olan Ermenistan'ı desteklemektedir. İran'ın, Karabağ meselesinde Ermenistan'ı desteklemesinin en temel amacı bölgedeki statükoyu korumak istemesidir(Sarı, 2020: www.orsam.org.tr).

Azerbaycan'ın Karabağ'da ilerleyişi İran açıdan hem askeri hem siyasi hem de ekonomik konularında güvenlik kaygılarına neden olmaktadır. Türkiye ile yakın ilişkiler geliştiren Azerbaycan'ın Karabağ'da ilerleyişi ile bölgede etkisi artacak olan Türkiye'nin hem bölgesel hem de küresel anlamda etkinliğini artıracak ve bu durum siyasi rekabet içerisinde olduğu İran aleyhine bir dengenin oluşmasına yol açacaktır. Bu faktörler doğrultusunda İran, süreci kendi lehine dönüştürmek için propaganda faaliyetlerine hız vermesine yol açmıştır. Böylece yaşanan ekonomik krizi, toplumsal hoşnutsuzluğu ve kovid 19 salgınını propaganda yöntemiyle olası büyük tehlikeleri önlemeyi veya azaltmayı amaçlamaktadır. İran'ın Karabağ'a yönelik yapmış olduğu propagandanın hedef kitlesi İran Türkleri, uluslararası toplum ve Azerbaycan halkıdır. Propagandadaki söylemleri ise "Filistin'i savunduğumuz gibi Karabağ'ı da savunuyoruz.", "Tekfirci gruplar Karabağ'a taşınıyor", "Türkiye bölgede istikrarsızlık doğuruyor." şeklinde olmuştur. Görüldüğü gibi İran'ın propagandası bir daraftan kendi içindeki Türk nüfusunun olası tepkisinin önünü almak diğer taraftan Türkiye ile tekfirci grupları aynı paydada gösterip Türkiye'ye yönelik bir algı propagandası oluşturmaya çalışmaktadır(Balcı, 2020).

Ermenistan'ın işgal ettiği ve işgalin sonrasında Azerbaycan'dan alınan topraklarda kurulan sözde Dağlık Karabağ Hükümeti ile İran arasında yakın ilişkiler oluşmuş ve bu durum sonucunda İran, Azerbaycan tarafından tepkiye neden olmuştur. Azerbaycan ile Türkiye'nin ortak Karabağ hareketi sırasında Rusya tarafından gönderilen silahların İran üzerinden Ermenistan'a gönderilmesi medyada genişçe yer bulmuştur. İran her ne kadar bu durumu

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

yalanlarsa da Güney Azerbaycan haber kaynakları bu haberi doğrulamıştır. İran'da devlet işlerinden sorumlu Ali Ekber Velayeti yaptığı bir açıklamada bir taraftan Ermenistan'ın işgal ettiği topraklardan çekilmesini ifade etmiş diğer taraftan da Türkiye'nin savaşı kışkırttığını söylemesi Türkiye ve Azerbaycan yetkilileri tarafından pretosto edilmiştir. Hizbullah'ın ilk genel sekreteri olan Şeyh Subhi yayınlamış olduğu bir videosunda İran Dışişleri Bakanı'nı kendise "Ermenistan ile beraber olup Türkiye ile Türk devletlerinin bağına engellemek istiyoruz" şeklinde açıklamalarda bulunduğu belirtmiştir. Karabağ hareketiyle birlikte İran, bölgede her hangi bir sınır değişikliğini kabul etmeyeceklerini belirtmiş ve bu söylemiyle zahiri olmasa da Zengezur koridoruyla ilgili mesajlarını sıralamıştır. Zira bu koridorun açılırsa İran üzerinden Kafkasya'ya giden ticari araçların İran'a gitmesine gerek kalmayacak hem de bu koridorla Türk dünyası karayoluyla birleşecektir. Bu iki durum İran açısından hem ekonomik hem de siyasi anlamda ciddi güvenlik kaygılarına neden olmaktadır(Hasanzadeh, 2021:). Daha da önemlisi bu koridorla karayolu üzerinden birleşen Türk dünyası Güney Azerbaycan halkının milliyetçilik hareketlerini kışkırtabilir ve bu durum Güney Azerbaycan halkı tarafından bağımsızlık söylemlerinin artmasına yol açabilir. Bütün bu durumlar Tahran yönetimi açısından kesinlikle kabul edilemeyecektir. Karabağ hareketinin İran açısından nasıl bir güvenlik kaygısına neden olduğu böylece gün yüzüne çıkmaktadır.

İran, Türkiye'nin Karabağ hareketinde Azerbaycan ile orta hareket etmesini her tür durumda endişeyle bakmaktadır. Zengezur Koridoru'nun açılması ve bir taraftan bu koridorla Türk dünyasının karayoluyla birleşmesi diğer taraftan ticari araçların güzergahının değişmesinden kaynaklanan ekonomik kayıp, Azerbaycan'ın Hazer Denizi'ndeki statüsü, Azerbaycan'ın İsrail ile yakın ilişkiler içerisinde olması ve Türkiye'nin bu sahada etkinliğinin artması büyük çoğunluğu Azerbaycan Türklerinden oluşan Güney Azerbaycan meselesinde Tahran yönetimini önemli ölçüde güvenlik kaygılarına yöneltmektedir. Türkiye tarafından her ne kadar bölgedeki etkinliğinin İran'ın iç işlerine yönelik bir girişim olmadığını belirtse de İran yapılan açıklamalardan pek de tatmin olmamaktadır.

İKİ ÜLKENİN ORTAK SINIR GÜVENLİĞİ VE GÖÇ MESELESİ

Tarihsel sınır komşuluğu bulunan Türkiye ve İran arasında geçmişten gelen bir göçmen sirkülasyonu yaşanmaktadır. Bunda bir çok etken rol oynamaktadır. Birincisi, Türkiye ve İran'ın Asya ve Avrupa'yı bir birine bağlamakta birinin köprü konumunda olması diğerinin iki kıta arasında köprü başı konumunda olmasından kaynaklanan jeopolitik konumları, ikincisi olarak da iki ülkenin içinde buldukları coğrafyada son yüzyıldır yaşanan çatışmalar ve savaşlar göçmen sirkülasyonunu tetikleyen en önemli iki etken olarak sayabiliriz.

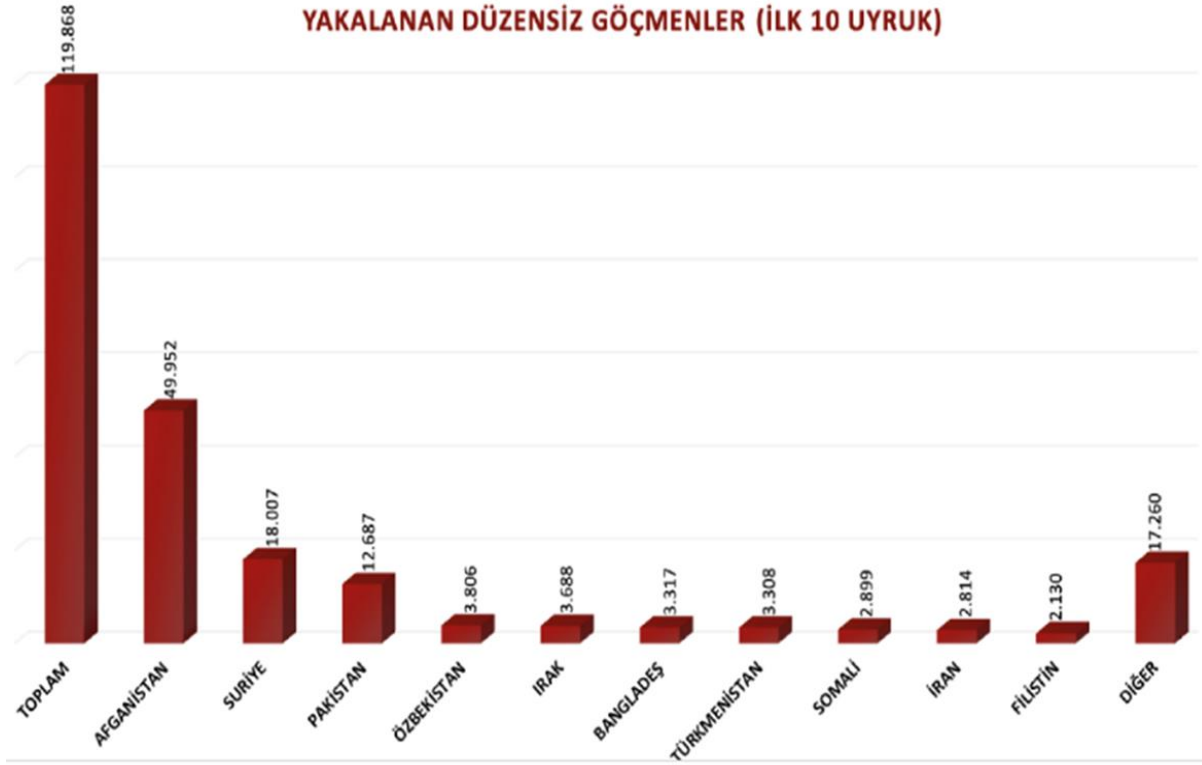
1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Afganistan’da yaşanan savaşlar(Sovyet ile ABD işgalleri ve Taliban’ın yönetimi ele geçirme çabası) ilk önce etkilenen devletlerin başında İran geldiği söylenebilir. İran’ın hem sınır komşusu olması, hem Avrupa’ya ulaşmada köprü başı olması, hem aynı dil ve din’e (bilhassa mezhep) sahip olunması gibi nedenler İran’ı Afganistanlı göçmenler açısından cazip hale getirmektedir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin başlaşmış olduğu güncel verilere göre dünyada en kalabalık zorunlu ve gönüllü göçmen nüfusunu oluşturan Suriyeli ve Afgan mülteci, sığınmacı ve göçmenler oluşturmaktadır. Günümüzde dünya genelinde yaşanan göçmen sorunlarının Soğuk Savaş ve evvelindeki dönemlerdeki eski ikincil siyaset paradigmaları kullanmak yerine, günümüzde güvenlik kapsamında ele alınacak birincil siyaset sorunsalına dönüştüğü görülmektedir. Türkiye ve İran gibi büyük göç dalgalarına maruz kalan ülkelerde uluslararası güvenlik, bölgesel, toplumsal, ulusal ve siyasetleri bu kitlesel göç hareketlerinden doğrudan etkilemektedir(Alagöz ve Demirkıran, 2020: 209).

Türkiye’ye, İran üzerinden gelen göçmenlerin uyrukları göçmen giriş kayıtlarına göre daha çok Pakistanlı, Afganistanlı ve İranlı oldukları, bunların dışında az sayıda da olsa Afrika kökenli olduğu saptanmıştır. İran üzerinden gelen bu göç dalgası(Afgan ve İran uyruklu göçmenler için) iki temel nedene dayandırılmaktadır. İlki, Afganistan’da mevcut olan kronik istikrarsızlık, ikincisi ise İran’da her geçen gün daha da derinleşen ekonomik krizdir. Uluslararası toplumda konuyla ilgili tedbirlerin alınmaması durumunda İran üzerinden Türkiye’ye kitlesel göçlerin artarak devam etmesi kaçınılmaz olacaktır(Koç, 2019:4).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Tablo 1: Kaynakça: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

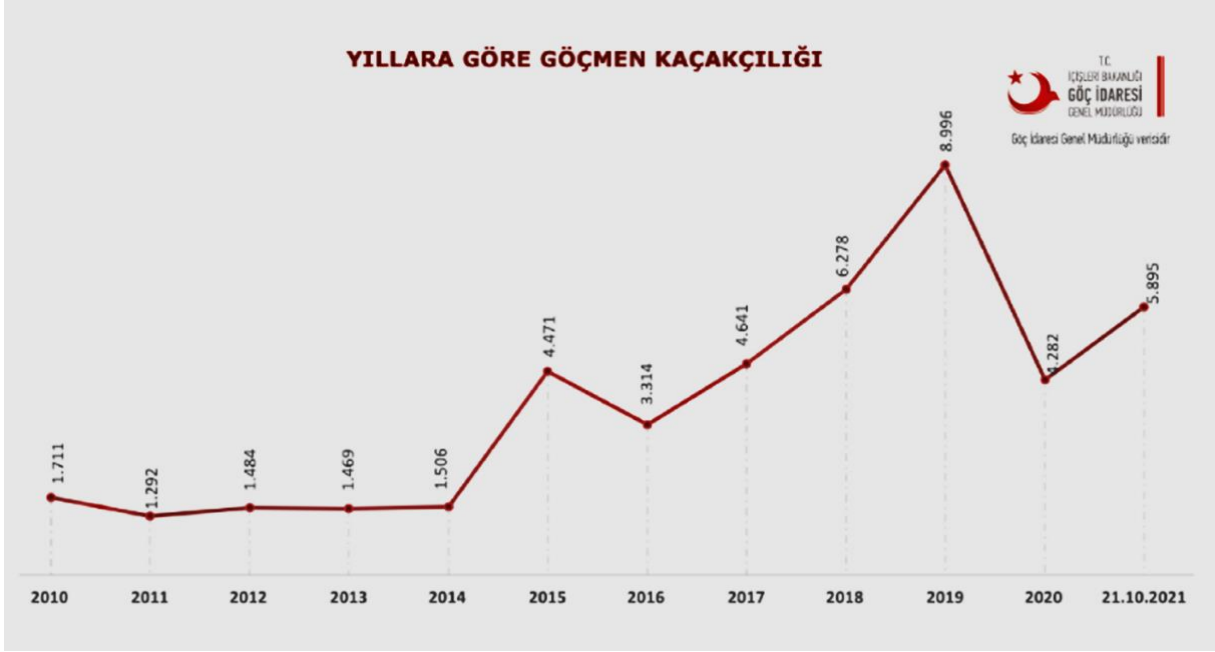
Bölgede yaşanan çatışmalar ve istikrarsızlıklar Türkiye'yi göçmenler açısından cazip hale getirmektedir. Fakat bu durum Türkiye açısından güvenlik kaygılarını da beraberinde getirmektedir. Ülke içerisindeki göçmen nüfusunun artmasıyla terör örgütlerinin ülkeye girmesi nispeten kolaylaşmaktadır. Bu durum yurt içinde terör saldırılarının olasılığını artırmaktadır. Aynı zamanda artan yabancı uyruklu sayısı toplum nezdinde de huzursuzluklara da neden olmaktadır. Ekonomik anlamda son yıllarda ve hali hazırda sıkıntı yaşayan Türkiye göçmen sayısının artmasıyla halkın hükümete tepkisi her geçen gün artmış ve toplumsal anlamda da hem ekonomik hem de güvenlik konularında kaygılara yol açmaktadır. Afgan göçmenlerin Türkiye'ye gelişiyle birlikte insan kaçakçılığı ve uyuşturucu gibi yasa dışı sorunların artışı beraberinde getirmektedir. ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi ve Taliban'ın tekrar yönetimi ele geçirmesi yeni göç dalgasını tetiklemesi kaçınılmaz kılmaktadır.

Tahran yönetimi kendi topraklarında yaklaşık iki milyonu bulan Afgan göçmenleri ve Taliban'ın yönetime gelmesi oluşacak yeni göç dalgaları için kendi topraklarında gidilecek güzergahlarda göçmenlere göz yumduğu bilinmektedir. Böylece hem kendisi göçmen külfetini azaltacak hem de göçmenlerin Türkiye'ye yönelmesiyle Türkiye iç siyasetinde huzursuzluk oluşturmayı hedeflemektedir. İran'ın Türkiye'ye gelmek isteyen göçmenlere göz yumması son

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

dönemlerde İran üzerinde Türkiye'ye gelen kaçak göçmen sayısında önemli bir artışa yol açmıştır.

Tablo 2: Kaynakça: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

İran üzerinden gelen başta Afgan göçmenlerin sayısında artışın yaşanmasına karşılık Türkiye bazı tedbirleri almaya başlamıştır. İlk olarak yaklaşık 540 km uzunluğunda olan Türkiye-İran sınırında Ağrı ile Iğdır arasında 144 km uzunluğunda bir duvar örmeye başlanarak tamamlanmıştır. Bu duvarın temel hedefi insan kaçakçılığını ve uyuşturucuyu engellemektir. Türkiye'nin ördüğü duvara yönelik İran tarafından iki konuda değerlendirme ve tepki yapılmıştır. İlki, güvenlik duvarı ile İran-Türkiye güzergahında yapılan kaçak malların önünü almak konusunda olumlu bir adım olarak görmekte ve İran'daki yetkililer bu minvalde olumlu açıklamalarda bulunmuşlardır. İkinci tepki ve değerlendirme ise, güvenlik duvarının çevreye zarar vereceğini ileri sürerek bu konuda gerekli önlemlerin alınması konusunda İran Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyla Türk yetkililere gerekli adımların atılması için iletişime geçileceğinin ifade edilmesidir. Yine göçmen sorununun halletmek için Türkiye'nin güvenlik duvarının dışında İran ve Afganistan ile geri kabul anlaşmasını imzalaması gerekmektedir. Böylece İran'da olan ve İran üzerinden Türkiye'yi taransit geçit olarak kullanmak isteyen göçmenlerin Türkiye'ye gelmeleri önemli oranda azaltacaktır(Koç, 2019:10).

SONUÇ

Türkiye ve İran, Ortadoğu'da hem jeopolitik konumları yönüyle hem de sahip oldukları siyasi, askeri ve ekonomik güçlerinden dolayı iki önemli aktör konumundadırlar. İki ülkinin sahip oldukları güçleri, dış politikadaki çıkarları ve aynı zamanda sınır komşuları olmalarından dolayı

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

tarihsel süreç içerisinde bir birilerine karşı rekabet içerisinde olmaları sonucunu doğurmuştur. Osmanlı'nın Sünni Müslüman olup aynı zamanda halifeliğin merkezi olması ve buna mukabil İran'ın Şii Müslümanlığın merkezi konumda olması iki ülkenin bölgesel rekabetine mezhepsel faktörde eklemiştir. Böylece iki ülkenin rekabetinin tarihsel bir kökene dayandığını söylemek çok da yanlış olmaz.

Çalışmamızın esas konusu olan iki ülkenin güvenlik kaygıları devrimden günümüze tarihsel bir süreç içerisinde ele alınmıştır. Yapılan çalışmalarda Türkiye ve İran arasındaki güvenlik kaygılarının tek taraflı ve tek yönlü olmadığı sonucuna varılmıştır. İki ülkenin zamansal olarak hem ideolojik hem siyasi hem de ekonomik çıkarlardan dolayı karşı karşıya geldiği görülmektedir.

1979 yılında gerçekleşen İran İslam Devrimi gerek bölgesel gerekse de küresel ölçekte etkelere yol açmıştır. Bölgesel ölçekte yaptığı etki daha çok komşu ve Müslüman devletlerinde etkili olmuştur. Devrimin ilanıyla Humeyni ve ekibinin söylemleri bölgedeki Müslüman devletlerde ideolojik bir tedirginliğe neden olmuştur. Çünkü Humeyni ve arkadaşları İran Devrimi'nin sadece İran topraklarına münhasır kalmayacağını diğer bölge ve Müslüman devletlere de devrimin ihraç edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Hatta devrimin ilk yıllarında İslam için İran söylemi, Tahran yönetiminin Müslüman coğrafyasında küçümsenmeyecek derecede taraftar bulmasını sağlamıştır.

Hem sünni olması hem de İran'ın bölgedeki en büyük rakibi olması hasebiyle Türkiye'nin de devrimden tedirginlik duyması kaçınılmaz olmuştur. Türkiye'nin güvenlik kaygısına düşmesinin temelinde Cumhuriyetin ilanı ile benimsenen laik rejimin İran'ın devrim ihracı söylemlerinden etkileneceği düşüncesinin olmasıdır. Ama İran her ne kadar devrim ihracı çabasında olsada Anadolu'ya devrimi ihraç edememiştir. İki ülke de sahip oldukları mezhepsel inançlarını daha çok dış politikalarında bölgesel çıkarlarını sağlamak için bir rekabet aracı olarak kullanmıştır.

Türkiye'nin güvenlik kaygılarına neden olan olaylar İran'ın nükleer enerji çalışmaları, terör meselesi ve göçmen krizi gibi konulardır. Nükleer enerji çalışmaları esas olarak Türkiye açısından ciddi bir güvenlik kaygısı oluşturmamaktadır. Zira nükleer güce sahip olan bir İran'ın, Türkiye'ye saldırmasını gerektirecek ciddi bir neden bulunmamaktadır. Belki İran'ın nükleer güvenlik çalışmaları Türkiye açısından bazı tedirginliklere neden olabilir. Bunlar, İran'ın nükleer enerji çalışmalarından dolayı Batı tarafından ambargolara maruz kalmasıdır. Zira İran'ın maruz kaldığı yaptırımlar yakın ticari ilişkileri olan Türkiye'yi de olumsuz etkileyecektir. Şunu da unutmamak gerekir ki iki ülke Kasri Şirin anlaşmasından bu yana

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

doğrudan bir sıcak çatışmaya girmemişler ve aralarında bir sınır sorunu yaşanmamıştır. İkili arasında daha çok siyasi, ekonomik ve bölgesel liderlik konularında rekabet yaşanmıştır.

İran'ın güvenlik kaygılarına neden olan olaylar başta Güney Azerbaycan meselesi, NATO bünyesinde Malatya Kürecik'te yer alan radar sistemi ve Türkiye'nin Ortadoğu ve Orta Asya'da etkin politikalar izlemesi gibi konulardır. Belkide güncelliğini koruyan en önemli konu Türkiye'nin Azerbaycan'la Karabağ'da ortak hareket etmesi meselesidir. Aslında burada İran'ın güvenlik kaygısına düşmesinin İran açısından bir çok nedeni bulunmaktadır. İran topraklarında yaşayan ve yaklaşık 30-35 milyon nüfusa sahip Güney Azerbaycan Türkünün varlığı ve Türkiye'nin bu bölgede giderek artan etkinliğinin artması İran'ın doğal olarak kaygılanmaktadır. Zira bölgede Türkiye'nin bu Türk nüfusu olası kışkırtması İran için kaçınılmaz bir sonun başlangıcı olacaktır. Yine Karabağ'ın Ermenistan'ın elinden alınması ile Türkiye ile diğer Türk devletleriyle karadan doğrudan ulaşımın yolu açılmış oldu.

Sonuç olarak baktağımızda iki ülkenin güvenlik kaygılarından dolayı yakın zamanda sıcak bir çatışmaya gireceğini söylemek neredeyse imkansızdır. Her ne kadar dönemsel olarak iki ülke arasında bazı gergin ve sert söylemler yaşanmış olsa da iki ülke de askeri bir çatışmaya asla yönelmemişlerdir. İki ülkenin ilişkileri üzerinde rol oynayan diğer bir etken ise Batı'nın tutumudur. İran'ın devrimden sonra Batı ile kötü ilişkiler yaşaması ve NATO başta olmak üzere bazı konularda Batı'nın bölgedeki önemli müttefiki! konumunda olan Türkiye ile de olumsuz ilişkilerin yaşanmasına yol açmıştır.

Kaynakça

AKBAŞ, Z. ve BAŞ, A. 2013., “İran'ın Nükleer Enerji Politikası ve Yansımaları”, International Journal Of History, Volume 5, Issue 2, p:21-44

AKPINAR, M. 2012., “İran Pers Siyaseti İzliyor”, Makaleler, 08 Haziran 2012, <https://mahmutakpinar.wordpress.com/2018/01/04/iran-pers-siyaseti-izliyor/> (Erişim Tarihi: 22.11.2021).

ALAGÖZ, B., DEMİRKIRAN, Y., 2020. “Düzensiz Göç, Güvenlik ve Politika: İran ve Türkiye Örnekleri”, Ortadoğu Etütleri, 12-1 (2020): 206-237

ALJAZEERA, 2014., “Geçmişten günümüze Türkiye-İran ilişkileri”, 6 Ocak 2014, <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/gecmisten-gunumuze-turkiye-iran-iliskileri> (Erişim tarihi:20.11.2021)

AYDINLIK, 8 Haziran 2012, “Kürecik Radarı'nın İşlevi ve Yetenekleri”, <https://aydinlik.com.tr/kurecik-radari-nin-islevi-ve-yetenekleri-246872#1> (Erişme Tarihi: 22.11.2021)

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

- BALCI, Ç. 2012., “İran, Pragmatizm ve PKK”, Uluslararası Politika Dergisi, <http://politikaakademisi.org/2012/09/11/iran-pragmatizm-ve-pkk/> (Erişim Tarihi: 11.11.2021).
- BALCI, Ç. 2020. “İran’ın Karabağ propagandası neden başarısız oldu?”, Anadolu Ajansı web sitesi Analiz, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/iran-in-karabag-propagandasi-neden-basarisiz-oldu/2027725> (Erişim tarihi:27.11.2021).
- BEYNELMİLELPOST, 2020. “Güney Azerbaycan Neresidir? Türkiye - İran Gerginliği”, 21 Aralık 2020, <https://beynelmilelpost.com/guney-azerbaycan-neresidir-turkiye-iran-gerginligi/> (Erişim Tarihi: 28.11.2021)
- BİRDİŞLİ, F. 2012., “İran’ın Nükleer Teknoloji Politikası ve Türkiye İçin Yaratacağı Sonuçlar”, Güvenlik Stratejileri Dergisi, cilt.8, sa.15, ss.33-55
- BİRDİŞLİ, F. 2016., Dış Politikada Yöntem ve Türk Dış Politikası, Birinci Baskı, Sakınmaz Ofset, Kahramanmaraş, Ss:289
- BÖLME, S. M. 2010., “NATO Zirvesi ve Füze Kalkanı Projesi”, SETA Analiz, Aralık 2010, ss:18
- EKİNCİ, Arzu Celalifer, (2008), “İran Nükleer Krizinde Avrupa Birliği’nin Rolü”, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler (At/Uluslararası İlişkiler) Anabilim Dalı
- ELHAN, N. 2016. “İran Devrimi'nin Türkiye'de Yansımaları: “İrancılık” ve “İrancı” İslamcılık”, Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, ss: 28-57
- GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 2021, Düzensiz Göç İstatistikler, <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> (Erişim tarihi: 15.11.2021)
- HASANZADEH, V. 2021. “Karabağ zaferi ve Azerbaycan - İran ilişkileri”, Cumhuriyet Gazetesi, <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/olaylar-ve-gorusler/karabag-zaferi-ve-azerbaycan-iran-iliskileri-vusal-hasanzadeh-1875314> (Erişim tarihi: 28.11.2021).
- HÜRRİYET, 2011., “İran'dan Türkiye'ye Laiklik Eleştirisi” Aralık 14, 2011, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/irandan-turkiyeye-laiklik-elestirisi-19460812>, (Erişim Tarihi: 25.11.2021)
- İNAT, K. 2015., “Analiz: Ekonomik İşbirliği Örgütü’nün 30. Yılında Türkiye-İran Ekonomik İlişkileri”, SETA | Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, Temmuz 2015 Sayı: 132, ss:25
- KERİM, M. 1980., İran İslam Devrimi, Düşünce Yayınları, İstanbul, 2. Baskı, ss:459
- KİBAROĞLU, M. 2012., “NATO’nun Balistik Füze Savunma Sistemi ve Türkiye”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 9, Sayı 34, ss. 183-204.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

KİBAROĞLU, Mustafa, 2013, “İran’ın Nükleer Programı ve Türkiye”, Bilge Strateji, Cilt 5, Sayı 9, 2013, ss:1-8

KOÇ, M. 2019., “Türkiye’ye Düzensiz Afgan Göçü Ve İran’ın Göç Politikaları”, İran Araştırmaları Merkezi İRAM, Perpektif, Nisan 2019, ss:11, https://iramcenter.org/d_hbanaliz/turkiyeye-duzensiz-afgan-gocu-ve-iranin-goc-politikalari.pdf (Erişim tarihi: 10.11.2021)

KONUĞUCU, Y. 2018. “İran’ın Bölgesel Güvenlik Stratejisi: Bir Güç Döngüsünün Değerlendirilmesi”, Akademik İzdüşü Dergisi, Cilt 3, Sayı 3, 2018, ss.74-91

SAĞLAM, 2015., “Terörizm Bağlamında Türkiye-İran İlişkileri”, Researchgate, https://www.researchgate.net/publication/279173345_TERORIZM_BAGLAMINDA_TR-IRAN_ILISKILERIupdated (Erişim Tarihi:22.11.2021).

SARI, İ. 2020., “Azerbaycan-Ermenistan Çatışması: İran İçin Stratejik Fırsatlar”, Ortadoğu Araştırma Merkezi ORSAM, 02.10.2020, <https://orsam.org.tr/tr/azerbaycan-ermenistan-catismasi-iran-icin-stratejik-firsatlar/> (Erişim tarihi: 28.11.2021)

TAŞKIN, Y. 2011. “Devrim Sonrası İran'da Siyaset: Aktörler, Stratejiler ve Gelecek”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 0, Sayı 39, 21-53, Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusiyasal/issue/597/6010>

TURAN, Kemal, 2008, İran Nükleer Krizinde Bıçak Sırtında Siyaset, Güvenlik Stratejileri Dergisi, Sayı 7

UYGUR, H. 2019., “İran ve PKK Sorunu”, İran Araştırma Merkezi (İRAM), Dış Politika Görüş, <https://iramcenter.org/iran-ve-pkk-sorunu/> (Erişim Tarihi: 10.11.2021)

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar

14.00 – 15.30

1. SALON

16. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Mustafa COŞAR

Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Mevlüt Hürol METE	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Finans Alanında Siber Güvenlik Sorunları: Mobil Bankacılıkta Güncel Yaklaşımlar
Engin UZUN	Çorum Bahçelievler Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Lise Çağındaki Öğrencilerin Sosyal Medya Ortamları Hakkında Bilgi Güvenliği Farkındalık Düzeyleri
Dr. Mustafa COŞAR	Hitit Üniversitesi	
Emel KOYUNCU	Hitit Üniversitesi	Hasta Bilgi Sistemlerinin Yetkilendirme Düzeyli Güvenlik Değerlendirmesi
Dr. Mustafa COŞAR	Hitit Üniversitesi	
Muhammed Fatih AYKURT	Hitit Üniversitesi	Uluslararası Alanda En Etkili 10 Siber Saldırı ve Yansımaları
Dr. Hakan KÖR	Hitit Üniversitesi	
Dr. Gazi Bilal YILDIZ	Hitit Üniversitesi	Güvenli ve Verimli Tedarik Zincirleri İçin Blokzincir ve IPFS Teknolojilerinin Kullanımı

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

FİNANS ALANINDA SİBER GÜVENLİK SORUNLARI: MOBİL BANKACILIKTA GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

Mevlüt Hürol METE

Dr.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

hurolmete@gmail.com

Elektronik ticaret, küresel iş ortamı üzerinde derin bir etkiye sahip olmaya devam etmekle birlikte mobil bilgi işlem ve kablosuz web teknolojileri mobil ticarete daha fazla odaklanmaya başlamıştır (Shaikh ve Karjaluo, 2015). Bu bağlamda mobil bankacılık, finans hizmetlerinin sunumunda önemli bir dağıtım kanalı olarak ortaya çıkmış ve kullanıcılar tarafından büyük ölçüde benimsenmiştir.

Mobil bankacılık ve mobil ödeme uygulamaları, tüketicilere bir dizi katma değerli ve teknoloji tabanlı finansal hizmetler sağlayan, mobil bilgi hizmetlerinin son derece kritik bileşenleri olarak her yerde kabul edilmektedir. Bu hizmetler, fon transferlerini, bakiye sorgulamalarını, sigorta satın alma, elektrik faturalarını ödeme, kritik hizmet uyarılarını alma, kişisel bankacılık danışmanlarına mesaj gönderme ve yararlanıcı bilgilerini kaydetmeyi içermekte ancak bunlarla sınırlı kalmamaktadır (Karjaluo ve diğerleri, 2019).

Chandran'a göre (2014), mobil bankacılığın kullanıcılara sunduğu temel avantajlar; zaman tasarrufu, kullanışlılık, güvenlik, erişimde süreklilik ve artan verimliliklerdir. Ülkemizde de mobil bankacılık kullanımı her geçen gün yaygınlaşmakta, hem dijital müşteri sayısı hem de toplam işlem sayısı çok büyük bir hızla artmaktadır. Türkiye Bankalar Birliği üyesi ve internet bankacılığı hizmeti veren 28 banka ile mobil bankacılık hizmeti veren 22 banka verisine göre mobil bankacılık yapmak üzere sistemde kayıtlı olan ve en az bir kez giriş işlemi yapmış toplam müşteri sayısı Haziran 2021 itibariyle 106 milyon 834 bin kişidir. Bunların 67 milyon 819 bin kişisi (yüzde 63'ü) Nisan-Haziran 2021 dönemi içerisinde en az bir kez giriş işlemi yapmıştır. Son bir yıl içerisinde en az bir kez giriş işlemi yapmış mobil bankacılık müşteri sayısı ise 79 milyon 745 bin kişidir. (TBB, 2021).

Tüketicilere sunulan mobil seçenekler, son yıllarda önemli ölçüde genişlemiş olup geleneksel şube operasyonlarından ve birinci nesil web tabanlı çözümlerden mobil web ve mobil uygulamalara geçişte bankalar, müşteriler ile ilişkiler kurma ve yönetme konusunda yeniden

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır (Arcand ve diğerleri, 2017). Bu zorluklardan belki de en önemlisi de güvenlikle ilgili konulardır.

Siber güvenlik konusu, veri odaklı modern dünyada ciddi zorluklarla mücadele eden bir trend haline gelmiştir. Mobil cihazlar bugün rutin faaliyetlerimizin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu cihazların işleme kapasitesi, iş istasyonlarında veya dizüstü bilgisayarlarda gerçekleştirilebilen çoğu dijital aktivitenin bu taşınabilir cihazlarda da gerçekleştirilebileceği noktaya kadar ilerlemiştir. Kişisel ve kurumsal e-posta iletişimi, çevrimiçi bankacılık işlemleri, e-devlet hizmetlerine erişim, rota navigasyonu vb. gibi rutin faaliyetler de bu cihazlarla her yerde yapılabilmektedir (Teh ve diğerleri, 2016).

Çok hızlı büyüyen mobil bankacılık sistemleri nedeniyle cep telefonlarında güvenliğin artırılması gerekmektedir (Malik ve Banker, 2019). Güvenlik konusu finans kuruluşları için kalite ve performans kriterlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Müşteriler bu hizmeti kullanırken mevcut en iyi güvenlik teknolojileri ile korunduklarına ikna olmalıdır.

Tyagi ve diğerleri (2012), sıradan insanın hayatında elektronik ticaretin her geçen gün arttığını ve bu nedenle, yasadışı faaliyetlerde bulunan insanları elektronik işlem alanlarında da dolandırıcılık yapmaya teşvik ettiğini iddia etmektedir. Elektronik veri iletimi için güvenlik sağlayan çok etkili kamu-özel-anahtar tabanlı algoritmalar geliştirilmiş olsa da, yine de anahtarın sızması için güvenlik açıkları bulunabilir. Onlara göre, elektronik aktarıma dayalı biyometri kullanımı, özellikle ticari işlemlerde en güvenli veri aktarımını sağlayabilir. Kişisel tanımlama teknolojisi günümüzde güvenlik sistemlerinde daha önemli hale gelmektedir. Günümüzde parola, anahtar, manyetik kart vb. gibi geleneksel modlarla kimlik doğrulama, çalınabilecekleri veya kolayca unutulabilecekleri için insanlar tarafından tercih edilmemekte ve sevilmemektedir. Bu kaybolan alanı doldurmak için çok sayıda sistemde biyometrik teknoloji ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla biyometrik sistemler son yıllarda önemli bir araştırma alanı olmuştur (Lakshmi ve Kannammal, 2009).

Bu bildiride finans sektörüne yönelik siber güvenlik sorunları mobil bankacılık özelinde ele alınarak konuya ilişkin uluslararası çalışmalardan bir derleme sunulması amaçlanmıştır. Çalışma ayrıca mevcut ve potansiyel güvenlik sorunları temelinde geleceğe yönelik çeşitli önerilerde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılıkta siber güvenlik, mobil bankacılık güvenliği, biyometrik güvenlik sistemleri

Kaynakça

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

- Arcand, M., PromTep, S., Brun, I. ve Rajaobelina, L. (2017). Mobile banking service quality and customer relationships. *International Journal of Bank Marketing*, 35 (7): 1068-1089.
- Chandran, R. (2014). Pros and cons of Mobile banking. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 4(10): 701-704.
- Karjaluo, H., Shaikh, A.A., Saarijärvi, H. ve Saraniemi, S. (2019). How perceived value drives the use of mobile financial services apps. *International Journal of Information Management*, 47: 252-261
- Lakshmi, B.P. ve Kannammal, A. (2009). Secured authentication of space specified token with biometric traits - face and fingerprint, *International Journal of Computer Science and Network Security*, 9(7): 231-234.
- Malik, M. ve Banker, S. (2019). Comparative Study and evolution of Mobile Banking Security Solutions and Comparison between Various Solutions. *JCSE International Journal of Computer Sciences and Engineering*. 7(8): 227-232.
- Shaikh, A.A. ve Karjaluo, H. (2015). Mobile banking adoption: A literature review. *Telematics and Informatics*. 32(1): 129-142.
- TBB (Türkiye Bankalar Birliği) (2021). Dijital, İnternet ve Mobil Bankacılık İstatistikleri Haziran 2021. Rapor Kodu: DT22, Ağustos 2021, Ankara.
- Teh, P.S., Zhang, N., Teoh A.B.J. ve Chen, K. (2016). TDAS: a touch dynamics based multi-factor authentication solution for mobile devices. *International Journal of Pervasive Computing and Communications*, 12(1), 127-153.
- Tyagi, A., Singh, P.B., Yadav, V.S., Singh, S.K. ve Tiwari, A. (2012). Security role of biometrics in electronic transactions. *IEEE International Conference on Computational Intelligence and Computing Research*.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

LİSE ÇAĞINDAKİ ÖĞRENCİLERİN SOSYAL MEDYA ORTAMLARI HAKKINDA BİLGİ GÜVENLİĞİ FARKINDALIK DÜZEYLERİ

Engin UZUN

Bilişim Teknolojileri

Öğretmeni/Bahçelievler Mesleki ve Teknik

Anadolu Lisesi/Çorum MEM

enginuzun79@gmail.com

Mustafa COŞAR

Dr.Öğr.Üyesi

Hitit Üniversitesi/Mühendislik

Fakültesi/Bilgisayar Mühendisliği Bölümü

mustafacosar@hitit.edu.tr

Dijital platformların hızla geliştiği ve kullanımının yaygınlaştığı bu günlerde dikkat edilmesi gereken hususlardan biriside bilgi mahremiyeti ve güvenliğidir. Sosyal medya ortamları bireylerin iletişim kurması, bilgi edinmesi, bilgi paylaşması ve sosyalleşmesi aşamalarında geniş bir özgürlük alanı sunmaktadır. Neredeyse sınırsız bir özgürlük alanı sunan bu ortamlar, bireylere avantajlar yanında dezavantajlarda içermektedir. Bu dezavantajların başında bireyleri tüketici gözüyle değerlendirerek bilgilerine izinsiz erişilmesi ve farklı amaçlar için kullanılması gelmektedir. Bireyin bilgileri rızası ve onayı alınmadan başta sosyal medya uygulamaları olmak üzere pek çok dijital ortam tarafından toplanmakta, amacı dışında kullanılmakta ve paylaşılabilir. Masum gibi görünen bu durum maddi ve manevi kayıplara ve hatta intihara kadar ilerleyebilmektedir. Solove (2004)'deki çalışmasında bireyden alınan ve toplanan veriler resmi ve özel kurumlar arasında çok yönlü bir akış halinde transfer edildiğini söylemektedir.

Sosyal medya ortamları günümüzde her yaştan pek çok bireyin içinde olduğu dijital platformlar haline geldi. Bu platformlar, iletişim kurmanın ve verileri paylaşmanın yanı sıra eğitimden ticarete kadar geniş bir kullanım alanına hitap etmektedir. Bu ortamlardan en yaygın olanları, Facebook, Youtube, WhatsApp, Twitter, Instagram, Tik tok, LinkedIn, Snapchat ve Discord olarak bilinen sosyal medya uygulamalarıdır. Statista (2021) bir raporunda bu ortamların aktif kullanıcı sayılarının 2021 yılı itibariyle 4.2 milyar olduğunu belirtmiştir. Aynı rapora göre bu kullanıcı sayılarının uygulama bazlı dağılımı ise yaklaşık olarak; Facebook 2.9 milyar, Youtube 2.3 milyar, Whatsapp 2 milyar ve diğer medya ortamları ise birer milyar seviyelerinde olduğu görünmektedir. Dijital ortamların giderek daha çok mobil bilişim sistemleri içerisine taşındığı düşünülürse bu sayıların daha da artacağı söylenebilir. Bu kadar kullanıcının aktif olduğu bir ortamda mahremiyet ve güvenlik sorunlarının yaşanabilmesi kaçınılmaz bir hale gelmektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Bilişim teknolojilerinin gelecek vizyonuna şekil vermesi beklenen genç yaştaki nüfusun dijital ortamlar hakkındaki düşünceleri, onların tercihleri, bu ortamları kullanım oranları ve bilinç düzeyleri araştırılması gereken konular arasındadır. Çünkü bu ortamlarda onların başlarına gelebilecek olumsuz tutum ve eylemler onları başta psikolojik ve fiziksel olmak üzere farklı yönleriyle de etkileyebilir.

Bu çalışmada, genç yaştaki sosyal medya kullanıcılarının sosyal medya ortamlarında mahremiyet ve bilgi güvenliği kavramları hakkında farkındalık düzeylerini belirlenmeye çalıştık. Bu amaçla özellikle liselerde eğitim alan öğrencileri ele aldık. Bu öğrencilerin sosyal medya ortamları hakkında düşünceleri, kullanım durumları, mahremiyet ve bilgi güvenliği farkındalıkları ve endişeleri gibi kavramlar çerçevesinde bilgileri topladık. Bu bilgiler, Meslek ve Teknik Anadolu Lisesinden 36 öğrenci ve Fen - Anadolu Lisesinden 19 öğrenci olmak üzere toplam 55 öğrenciden anket yoluyla elde edilmiştir. Çalışmanın sonucuna göre öğrencilerin sosyal medya ortamlarındaki mahremiyet ve güvenlik farkındalık düzeylerinin mesleki ve teknik lisede %56.31, diğer lise türünde ise %64.17 seviyesinde olduğu ortaya çıkmıştır. Bu oranlara göre, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerine göre Fen – Anadolu Liseleri öğrencilerinin farkındalık düzeyleri %7,86 oranında pozitif yönde bir farklılık göstermiştir. Anket uygulamasına katılan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin Bilişim Teknoloji Bölümü öğrencileri olması ve farkındalık düzeyinin daha düşük çıkması şaşırtıcı olmuştur. Bu durum ile ilgili olarak, bireylerin bilişim teknolojileri bilgi düzeyleri yüksek olsa bile siber güvenlik konusundaki gerekli dikkati ve özeni göstermediklerini söyleyebiliriz.

Anahtar kelimeler: Sosyal medya, Kullanıcı farkındalık düzeyi, Bilgi güvenliği, Mahremiyet

Kaynakça

Statista, (2021), Most popular social networks worldwide as of October 2021, ranked by number of active users, Erişim Tarihi: 10 Aralık 2021, <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>

Solove D.J. (2003). The Digital Person, Technology and Privacy in the Information Age. ABD, New York University Press, 2004 s: 3

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

HASTA BİLGİ SİSTEMLERİNİN YETKİLENDİRME DÜZEYLİ GÜVENLİK DEĞERLENDİRMESİ

Emel KOYUNCU*

Yüksek Lisans Öğrencisi/Hitit
Üniversitesi/Lisansüstü Enstitüsü/Adli
Bilişim A.B.D.
emelkoyuncu05@hotmail.com

Mustafa COŞAR

Dr.Öğr.Üyesi
Hitit Üniversitesi/Mühendislik
Fakültesi/Bilgisayar Mühendisliği Bölümü
mustafacosar@hitit.edu.tr

Bilişim teknolojilerinin hızla geliştiği ve kullanımının yaygınlaştığı bu günlerde dikkat edilmesi gereken hususlardan biriside bilgi mahremiyeti ve güvenliğidir. Bilgi teknolojileri bireylerin bilgiye erişmesi, kullanması, saklaması ve paylaşması aşamalarında geniş bir özgürlük alanı sunmaktadır. Ancak bu özgürlük alanı içerisinde bireylere bir kullanıcı ve tüketici gözüyle bakılarak bilgilerinin izinsiz alınması ve farklı amaçlar için kullanılması da yaygınlaşmaktadır. Solove (2004)'de vurguladığı gibi bireyden alınan ve toplanan veriler resmi ve özel kurumlar arasında çok yönlü bir şekilde akış halindedir.

Bireyler özel ya da resmi kurumlardan bilişim teknolojileri yoluyla bir hizmet almak istediğinde mutlaka bazı bilgilerini vermek zorundadır. Oluşturulan bu sisteme üyelik sistemi adı verilmektedir. Bu bilgilerin başında; ad-soyad, T.C. Kimlik numarası, ikamet adresi, eposta adresi, telefon numarası, yaş ve cinsiyet gibi daha pek çok bilgi gelmektedir. Üyelik işleminin sürdürülebilmesi için bu bilgiler verilerek karşılığında üye adı ve şifre tanımlaması yapılmaktadır. Artık birey bu üye adı ve parolası ile hizmeti almaya hak kazanmış demektir. İzgi (2014)'e göre birey artık hizmet aldığı kurumun veri tabanında dijital bir kod haline gelmiştir.

Kurumlar, üyelik işlemleri sırasında kullanıcılara “kullanım koşulları” ve “güvenlik politikası” adı altında bazı koşulları onaylatmaktadır. Bu koşullar genellikle kurum lehine tek taraflı olmaktadır. Özellikle resmi kurumlardan alınan hizmetler kapsamında bu ikili anlaşmalar doğrudan kurumun güvencesi altına girmektedir. Bu aşamadan sonra, bu bilgileri alma ölçütü, saklanma süresi, paylaşma koşulları ve farklı bir yere iletme durumu kurumun kararına kalmaktadır. Bu nedenle yasal bir düzenlemeye ihtiyaç giderek artmaktadır.

Son yıllarda, dünya çapında birçok ülke kişisel verilerin korunması ile ilgili bazı önlemler ve yasal düzenlemeler getirmektedir. Ülkemizde bu düzenlemeler Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) adı altında yasalaşmış ve yürürlüğe girmiştir. Bu kanun kapsamında verilerin

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

istenmesi, toplanması, kaydedilmesi, saklanması ve dağıtılması ile ilgili bazı kurallar ortaya konmuştur. Resmi Gazete (2016), web sayfasında 2016'da yayınlanan KVKK'ya göre Kanun'la kişisel verilerin sınırsız biçimde işlenmesi, ifşası, yetkisiz kişilerin erişimine açılması, kötüye kullanımı sonucu kişinin haklarının ihlalinin engellenmesini amaçlanmaktadır.

Bireyleri ilgilendiren verileri kişisel ve hassas veriler olarak iki kategoriye ayırabiliriz. Bu kategoriye göre, kişisel veriler; ad-soyad, ev ve e-posta adresi, vatandaşlık numarası, yaşı, cinsiyeti, konum bilgileridir. Buse (2019) hassas verileri bir diğer adıyla özel nitelikli kişisel verileri; başkaları tarafından öğrenildiği takdirde kişinin mağdur olmasına veya ayrımcılığa uğramasına sebep olabilecek veriler olarak tanımlamıştır. Bu veriler; ırk veya etnik köken, siyasi düşünce, felsefi inanç, din-mezhep, dernek vakıf veya sendika üyelikleri, cinsel hayat, biyometrik ve genetik veriler, ceza ve güvenlik tedbirleri, sağlık bilgileri ile ilgili verilerdir.

Buradan hareketle sağlık verilerinin hassas veri sınıfına girmesi onun mahremiyet düzeyinin yüksek olduğunu ve güvenliğinin daha titiz bir şekilde sağlanması gerektiğini ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bireyin hastane, eczane, medikal kurumlar ve sağlık çalışanları tarafından görülen hasta bilgi sistemlerinin kullanıcı yetki düzeylerinin tam olarak belirlenmesi gerekir. Ardından bu yetki ihlallerinin ciddi sorunlara neden olmadan önce bazı önlemleri almak gerekir. Bu çalışmada bir hastane tarafından kullanılan hasta otomasyon sisteminin kullanıcı yetki düzeylerini tanımladık. Bu yetki düzeylerine sahip kullanıcıların hasta ile ilgili hangi bilgilere eriştiğini ve işlediğini belirledik. Ardından kullanıcıların yetkileri hakkında güvenlik farkındalığı düzeylerini ölçtük.

Araştırmamızda, hastane verileri ile ilgili kullanıcı düzeyleri, doktor, hemşire, tıbbi sekreterler, laborantlar, bilgi işlem personeli ve arşiv kayıt personelleridir. Bu yetki düzeylerini, hastane otomasyonu içerisinde KVKK kapsamında titizlikle inceledik. Bu personellerden yetki düzeyi en yüksek olanların başhekim ve bilgi işlem personelleri olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın bulguları ışığında hasta bilgi sistemlerinde bazı zafiyetlerin olduğunu belirledik. Bu zafiyetlere örnek olarak, yetki düzeylerinin sistematik bir şekilde tanımlı olmasına rağmen bazı bilgilerin tüm personele açık olduğunu gördük. Özellikle bilgi işlem personeli ve hastane yönetiminin ihtiyacı olmadığı halde hastanın ve personelin tüm bilgilerine eriştiğini belirledik. Bu konuya ilişkin doğabilecek sıkıntılar hakkında çalışmamız kapsamındaki kişilerden görüş alınmış ve çalışmamızda konuya ilişkin iyileştirme önerilerine yer verilmiştir.

Ayrıca, hastane bilgi sistemi kullanıcılarının bilgi güvenliği, KVKK ve siber güvenlik hakkında temel bilgiye sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Personel işe başlarken KVKK kapsamında sağlık

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

personeli sözleşmesini onaylamak zorundadır. Son olarak hastaların siber güvenlik bilinç düzeylerinin personellere göre daha düşük olduğunu da belirledik.

Anahtar kelimeler: Hasta bilgi sistemi, Yetki düzeyi, KVKK, Bilgi güvenliği, Mahremiyet

Kaynakça

Buse, D. (2019). Kişisel Verilerin İşlenme Şartları Bağlamında Açık Rıza, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2019, İstanbul.

İzgi M.C. (2014). Mahremiyet Kavramı Bağlamında Kişisel Sağlık Verileri, Türkiye Biyoetik Dergisi, 2014, Vol.1, No.1, ss.25-37.

Resmî Gazete. (2016). 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununun Amaç, Kapsam ve Tanımlar, Erişim Tarihi: 10 Aralık 2021, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6698&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Solove D.J. (2003). The Digital Person, Technology and Privacy in the Information Age. ABD, New York University Press, 2004 s: 3.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ULUSLARARASI ALANDA EN ETKİLİ 10 SİBER SALDIRI VE YANSIMALARI

Muhammed Fatih AYKURT

Yüksek lisans Öğrencisi

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Adli Bilimler

muhammetfatihaykurt@gmail.com

Hakan KÖR

Dr. Öğr. Üyesi

Hitit Üniversitesi

Mühendislik Fakültesi

Bilgisayar Mühendisliği

hakankor@hitit.edu.tr

Geçmişten bugüne toplumların ve devletlerin varlığını devam ettirebilmeleri için ilk hedefi iç ve dış etkilere karşı kendini korumak ve güvenliğini sağlamak olmuştur. Geleneksel savaş kavramından uzaklaştığımız bir dönemde telekomünikasyon alanında yaşanan gelişmeler sonucu siber uzay kavramı ortaya çıkmıştır. Siber uzay genel olarak tüm telekomünikasyon sistemini içine alan hava, kara, deniz ve uzaydaki tüm sistemlerle iç içe entegre bir alan olarak tarif edilebilir. Bu alan içerisinde yapılan eylemler ise siber saldırı olarak yani bir hedefe zarar veren, yok eden veya çalışamaz hale getiren eylem olarak tanımlanabilir. Bu çalışmada, dünyada ses getiren en büyük on siber saldırı tespit edilerek, bu saldırıların çarpıcı sonuçları çok yönlü olarak incelenmiştir.

GİRİŞ

Araştırmanın bu kısmında, dünya ülkelerinin tek yönlü veya karşılıklı siber saldırım içeriği, saldırı sonucunda mağdur ülke üzerinde bıraktığı mali, siyasi ve toplumsal izlerin incelenmesine yer verilmiştir.

ABD ve Kanada Elektrik Kesintisi

14 Ağustos 2003 tarihinde gerçekleşmiş olan Kanada'nın Ontario eyaleti ve ABD'nin Ohio, Michigan, Pennsylvania, New York, New Jersey eyaletlerinde yapılan siber saldırı sonrası 4 gün boyunca süren bir elektrik kesintisi meydana gelmiştir. Yaklaşık 50 milyon insanın etkilendiği kesinti sonrası ABD'ye maliyetinin 10 milyar doları bulmuştur. Kanada'nın da Ontario şehrinde üretimin aksaması sonucu zararın yaklaşık 2,3 milyar Kanada doları olduğu tespit edilmiştir. (MERAL, 2015:82) -(1)

Stuxnet Saldırısı

İran Natanz Uranyum Zenginleştirme Merkezine 2010 yılında yapılan saldırıdan 30bin bilgisayar etkilenmiş ve nükleer uranyum zenginleştirme işlemlerine İran devleti yaklaşık 9 ay

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

ara vermek zorunda kalmıştır. Bu saldırının İran ekonomisine etkisinin yaklaşık 1 milyar dolarları bulduğu ifade edilmektedir. (Holat, Olcay-2021) -(2)

Yahoo Siber Saldırısı

Dünyaca ünlü arama motoru ve e-mail gibi servislere sahip olan Yahoo 2014 yılında uğramış olduğu siber saldırı sonucunda 500 milyondan fazla üyesine ait hesap bilgileri saldırıyı yapan hackerler tarafından ele geçirilmiştir. 500 milyondan fazla insanın arama motoruna kayıt olurken vermiş olduğu kimlik bilgilerinin ve adreslerinin kötü amaçlı kişilerin eline geçmesi özellikle ABD vatandaşları arasında infiale yol açmıştır.

Microsoft WannaCry Saldırısı

Microsoft Windows'u hedef almış olan WannaCry virüsü, 2017 yılında 150'nin üzerinde ülkede yaklaşık 230.000 bilgisayara ulaşarak 28 farklı dilde fidye talep ederek çok büyük bir saldırı başlatmıştır. WannaCry virüsü bulaşmış olduğu bilgisayardaki belgeleri şifreleyerek yeniden erişime açılabilmesi için yüklü miktarlarda fidye talep eden bir saldırı sistemi üzerine kurgulanmıştır. (Newman, Lily Hay. -3) Saldırının ekonomik maliyeti ilk tespitlere göre 6 milyar sterlin olsa tahribatın tespit edilen zarardan birkaç kat daha fazla olduğu tahmin edilmektedir.

Marriott Hotel Zinciri'ne Siber Saldırı

Türkiye dahil olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde yaklaşık 7 bin oteli işleten Maryland merkez olan Marriott Hotel 19 Kasım 2018'de çok ciddi bir saldırı ile karşı karşıya kalmıştır. Saldırı ile birlikte yaklaşık 500 milyon misafirin kimlik bilgileri dahil olmak üzere tüm rezervasyon bilgilerinin bulunduğu veri tabanının çalındığını açıklamıştır. Bu bilgilerin çeşitli gruplara para karşılığı satıldığı düşünülmektedir.

Colonial Pipeline Şirketine Saldırı

7 Mayıs 2021 de ABD'nin en büyük boru hattı olan Houston'dan New York Limanı'na petrol taşıyan Colonial Pipeline'a yapılan saldırı sonrası petrol akışını sağlayan sistemlerde arıza yaşanmıştır. Bu saldırı yaklaşık 50 milyon tüketiciye hizmet veren bir şirkete yapılmıştır. 5 gün boyunca çalışmayan ve transfer yapamayan boru hattının ABD ekonomisine verdiği zararın yaklaşık 2 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir. (4)

Equifax Verilerinin Çalınması

ABD'nin ve dünyanın en büyük 3 kredi kuruluşundan biri olan Equifax yaklaşık 900 milyon kullanıcıya sahip bir kuruluştur. İnsanların kredi alıp alamayacaklarını değerlendiren ve raporlar hazırlayan kuruluşun datalarına 2017 yılında yapılan saldırı, 149 milyon kullanıcının verilerinin çalınması ile tarihin en büyük siber saldırılarından biri olmuştur. (5)

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

RockYou2021 Saldırısı

RockYou Şirketi Facebook başta olmak üzere çeşitli sosyal medya şirketlerine widget yapan, oyun içerikleri üreten bir şirket olarak karşımıza çıkmaktadır. 2021 yılına gelindiğinde ise şirkete ait düz metin şeklinde saklanmış ve 6-20 karakter uzunluğunda toplam **8.4 milyar** şifreden oluşan dosya çalışmıştır (6).

ACER Şirketine Saldırı

Tayvanlı önemli bilgisayar üreticilerinden biri olan Acer, 2021 yılı mart ayında bugüne kadar görülen en büyük fidye saldırılarından birisinin kurbanı olmuştur. Saldırı en fazla fidye talep edilen saldırılar arasında ilk sırada yer almaktadır. Saldırının Şirkete maliyetinin yüz milyon dolarları bulduğu ifade edilmektedir.

JBS SA'ya Siber Saldırı

Dünyanın en büyük taze et üreticisi olan JBS-SA Şirketi 2021 yılında büyük bir siber saldırıya maruz kalmıştır. 2021 yılı Haziran ayında bilgisayar ağları saldırıya uğrayan şirket Kuzey Amerika ve Avustralya'daki tesislerini bir süreliğine kapatmak zorunda kalmış ve üretimini uzunca bir süre durdurmuştur. (7) JBS şirketi ise saldırı yapan gruba 11 milyon fidye ödeyerek sistemlerini yeniden çalışır hale getirebilmiştir.

Sonuç ve Tartışma (Saldırıların Yansımaları)

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz dünyada ses getirmiş en büyük 10 siber saldırının gerek ülkelere gerekse küresel şirketlere ciddi anlamda zararlar verdiği örnekleri ile ortaya konmuştur. Saldırlar sonucu hem bireylerin hem de devletlerin ekonomik kaybı yukarıda ifade edildiği üzere milyar dolarları bulabilmektedir. Bu sebeple bu alanda alınacak önlemler devletlerin ve küresel şirketlerin verilerinin çalınmasını önlemek için hayati önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siber Saldırı, Siber Savaş, Uluslararası Siber Saldırı, Siber Saldırıların Etkileri

KAYNAKÇA

Meral, M. (2015). Siber Güvenlik Kapsamında Kritik Altyapıların Korunmasının Önemi. Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Savunma Kaynakları Yönetimi Ana Bilim Dalı, İstanbul, 54-73.

Holat, Olcay (2021) Yeni medya ve siber savaş kavramları bağlamında Stuxnet saldırısı örneğinin incelenmesi. Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 6(11): 105-125.)

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Newman, Lily Hay. "The Ransomware Meltdown Experts Warned About Is Here". December 5, 2017 Available: <https://www.wired.com/2017/05/ransomware-meltdown-experts-warned/> Accessed: 12 Aralık 2021

Anonim, (2021) <https://tr.euronews.com/2021/05/13/abd-de-siber-sald-r-yla-felce-ugrayan-petrol-boru-hatt-yeniden-ac-ld> Erişim tarihi: 10 Aralık 2021

Anonim, <https://www.actualidadgadget.com/tr/equifax-empresa-gestionada-asneff-filtra-los-datos-143-millones-personas/> Erişim tarihi: 8 Aralık 2021

Ben Canner- "RockYou2021 is Largest Password Leak at 8.4 Billion Entries" June 8, 2021 Available:<https://solutionsreview.com/identity-management/rockyou2021-is-largest-password-leak-at-8-4-billion-entries/> Accessed :10 Aralık 2021

Anonim, <https://tr.euronews.com/2021/06/01/dunyan-n-en-buyuk-et-sirketi-siber-sald-r-ya-ugrad-on-binlerce-hayvan-n-kesimi-durdu> Erişim tarihi: 12 Aralık 2021

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

GÜVENLİ VE VERİMLİ TEDARİK ZİNCİRLERİ İÇİN BLOKZİNCİR VE IPFS TEKNOLOJİLERİNİN KULLANIMI

Gazi Bilal YILDIZ

Dr. Öğr. Üyesi

Hitit Üniversitesi

Mühendislik Fakültesi

Endüstri Mühendisliği Bölümü

bilalyildiz@hitit.edu.tr

Tedarik zinciri, hammaddeden nihai ürüne kadar zincir üyeleri arasındaki işlemlerin bütününden oluşan sürekli bir sistemdir. Zamanla artan müşteri sayıları, müşteri talepleri ve tedarik zinciri üyeleri ile değişen ilişkiler bu sistemi daha karmaşık hale getirmektedir. Gün geçtikçe büyüyen bu sistem karmaşıklığı beklenmedik sorunlara yol açmaktadır. Klasik tedarik zinciri yapısında zincir üyeleri arasındaki iletişim eksiklikleri, talep varyansının artmasına ve ürünün son tüketiciye yüksek kalite ve uygun fiyatta tedarik edilememesine neden olmaktadır. Tedarik zinciri içerisindeki gerek ürünlere ait gerek üyelere ait bilgilerin ve üyeler arasında yapılan anlaşmaların bir merkezde depolanması bir güvenlik riski; birden fazla birimde depolanması ise mahremiyet riski doğurmaktadır. Tedarik Zinciri içerisinde dolaşan tüm bilgilerin ve yapılan anlaşmaların doğrulanabilir, güvenilir ve değiştirilemez bir şekilde depolanmasını, bununla birlikte mahremiyetin de korunmasını sağlayan Blokzincir teknolojisi bütün bu sorunları çok düşük maliyetlerle çözebilecek bir mekanizmadır. Blokzincir teknolojisi, tüm dijital olayların veya işlemlerin tüm katılımcılar tarafından saklandığı merkezi olmayan (dağıtılmış) bir veri sistemidir. Yapısı gereği veri tabanındaki bilgiler değiştirilemez ve bir işleme ait bilgiler, işlem bilgisine ihtiyaç duymadan ağın herhangi bir düğümü tarafından doğrulanabilir. Bu bakımdan güvenilirlik ve izlenebilirlik bakımından yüksek performansa sahip bir teknolojidir. Bu özellikleri sayesinde, özgünlük ve gizliliği koruyarak tedarik zinciri yönetimi sorunlarına ve veri yönetimindeki sorunlara çözüm üretebilmektedir. Tedarik Zinciri üyeleri arasında yapılacak sözleşmelerin güvenilirliğinin, doğrulanabilirliğinin ve gizliliğinin garanti altına alındığı Akıllı Sözleşmeler (Smart Contracts) aracılığıyla yapılması tedarik zincirindeki tüm anlaşmaların şeffaf ve tutarlı bir şekilde yürütülmesine imkân sağlayacaktır. Tedarik zincirlerinde yaşanan bir başka sorun da zincir üyeleri arasındaki iletişim hızı ve kullanılan web siteleri ile kullanıcı dosyalarının erişiminde yaşanan sorunlardır. Geliştirilen

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

IPFS (Inter Planetary File System) teknolojisi gerek web sitelerini, gerekse kullanıcı dosyalarını çok sayıda düğümde depolayarak yedekleyen dağıtık yapıya sahip bir teknolojidir. Bu sistem sayesinde dosyalar hem birden fazla düğümde yedeklenebilir hem de dosyalarda yapılan değişiklikler takip edilebilir. Sisteme dâhil olan tüm dosyalar için tek yönlü bir fonksiyon kullanılarak bir kimlik kodu üretilir. Dosya üzerinde yapılan herhangi bir değişiklik dosyanın kimlik kodunu da değiştireceği için dosyalarda yapılan değişiklikler gizlenemez. Bu sayede dosyaların değiştirilmesi ve bilgilerin gizlenmesinin önüne geçilmiş olur. Ayrıca tek bir serverda depolanan verilerin kaybolması, değiştirilmesi, gizlenmesi veya olası siber saldırılarla kullanıcı dosyalarının kaybedilmesi sorunlarına karşı, dosyaların birçok düğümde saklanması ve değişikliğe karşı korunması tedarik zinciri bilgi sistemlerini daha güçlü hale getirecektir. IPFS sisteminde dosyalara erişim için dosya adresleri yerine dosyanın kimlik kodu kullanılmaktadır. Böylece istenilen dosyalara aktif olan herhangi bir düğümden ulaşılabilir. Bu çalışmada, tedarik zinciri yönetimi sorunlarına blok zinciri ve IPFS (Inter Planetary File System) teknolojilerinin kullanılmasının avantajları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tedarik Zinciri Yönetimi, Blokzincir, Akıllı Sözleşmeler, IPFS

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar

14.00 – 15.30

2. SALON

17. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Mustafa Onur TETİK

Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Nail ELHAN	Hitit Üniversitesi	Uyumsuz Güç: Michael Mann Metodolojisi Işığında Türkiye'nin Orta
Dr. Agah HAZIR	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Doğu Politikalarının Değerlendirilmesi
Dr. Zuhale KARAKOÇ DORA	TBMM Strateji Geliştirme Başkanlığı	Askerî Teknoloji Alanında Kapasite Artırımının Dış Politika Üzerindeki Etkisi: Türk SİHA'ları
Dr. Mustafa Onur TETİK	Hitit Üniversitesi	Türkiye'nin Ontolojik Güvenliği ve İkinci Karabağ Savaşı
Dr. Zehra DOĞAN	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Türkiye'nin Soğuk Savaş Sonrası Derinleşen ve Genişleyen Güvenlik Anlayışı: İnsani Güvenlik Boyutu

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

UYUMSUZ GÜÇ: MİCHAEL MANN METODOLOJİSİ İŞİĞİNDA TÜRKİYE’NİN ORTA DOĞU POLİTİKALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Nail Elhan

Arş. Gör.

Hitit Üniversitesi

nail.elhan@gmail.com

Agah Hazır

Dr.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

agahhazir@yahoo.com

1990’ların ikinci yarısından başlayarak 2000 sonrasında da devam eden süreç, Uluslararası İlişkiler disiplinde bölge, bölgesel düzenler ve bölge güçleri kavramlarına olan ilginin yeniden canlanmasına tanıklık etmiştir. Soğuk Savaş’ın bitmesinin bölgesel hegemonya hedefleri olan güçler için ortaya çıkardığı olanaklar, AB ve ABD gibi büyük güçlerin bölgesel istikrar arayışları ile birleşince bu ilgi disiplinin sınırlarının dışında da görünür olmaya başlamıştır (Shaw ve Soderbaum, 2003; Buzan ve Waeber, 2003; Acharya, 2007; Prys, 2012). Bu görünürlüğe paralel olarak Türk Dış Politikası’nın da bir dönüşüm geçirdiği söylenebilir. Soğuk Savaş sonrası dönemde başlayan ve Ak Parti iktidarı döneminde devam eden bu dönüşüm, literatürde sıklıkla tartışılmış, çeşitli şekillerde isimlendirilmiş ve tarif edilmiştir. Bu tariflerdeki ortak kabul, Türkiye’nin bu dönemde özellikle Orta Doğu bölgesine yönelik olmak üzere, daha aktif bir dış politika takip ettiği ve bölgesel güç olma iddiasını yükselttiğidir (Larrabee, 2007; Oğuzlu, 2008; Altunışık ve Martin, 2011). Bu dönemde Türk Dış Politikası’nın kurucu elitleri, Türkiye’nin bölgede Osmanlı’dan gelen emperyal geçmişi ve jeostratejik konumu ile orantılı bir iktidarın sahibi olması gerektiğine dair vurgular yapmışlar ve çeşitli düzlemlerde Türkiye’nin bölgesel heveslerini saklamamışlardır. Türkiye’nin Arap Baharı sürecinde tutunduğu aktif tutum ve özellikle Libya ve Mısır krizleri ile Suriye İç Savaşı’nda oynadığı rol, bu iddialar ile ilintili biçimde okunabilir. Son olarak Haziran 2017 Katar krizinde alınan pozisyon, Türkiye’nin bölgeye yönelik varlık gösterme çaba ve hevesinin bir diğer göstergesi olarak görülebilir. Bu göstergeler hiç şüphesiz ki, söz konusu heves ve çabaların ülkenin kaynakları ile uyumluluğunun da sorgulanmasını beraberinde getirmiştir. Türkiye’nin bu çabalarını sağlayacak yeterlilikte olup olmadığı birçok akademik çalışmanın temel tartışma noktası olarak incelenmiştir (Erickson, 2004; Öniş, 2014; Altunışık, 2008; Köse, 2014; Şahin ve Sarı, 2016).

Yukarıdaki tartışmalar bu çalışmada yeni bir kavramsal çerçevede değerlendirilecek ve Türkiye’nin bölgesel heveslerine yönelik olanak ve sınırlılıklar, Michael Mann’ın İEAS

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

(İdeolojik-Ekonomik-Askeri-Siyasal İktidar) modeli kullanılarak tartışılacaktır. Model, her ne kadar genel kullanım olarak bir toplumbilim modeli olarak tasarlansa da; Mann'ın kendisi, modeli 2003 senesinde Irak'ın ABD tarafından işgal edilmesinin hemen öncesinde çıkardığı *Incoherent Empire* başlıklı kitabında ve peşi sıra yazdığı makalelerde ABD'nin Irak'a yönelik dış politikasını açıklamak amacıyla kullanmıştır (Mann, 2003, 2004, 2015). Bu çalışma da İEAS modelini kullanarak Türkiye'nin Orta Doğu'ya yönelik dış politikasının kaynak ve sınırlılıklarını inceleyecektir. Modelin iki açıdan var olan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. İlk olarak Türk Dış Politikası'nın olanak ve sınırlılıklarına dair tartışmalar çoğu zaman realist ve neo-realist çerçevelerde yürütülmüştür. Mann'ın modeli, realist bakış açısına devlet iktidarına ait iç dinamiklerin tartışmasını ekleyerek zenginleştirecektir. İkinci olarak Türkiye'nin bölgesel gücünü tartışan çalışmalar büyük oranda devletin ekonomik, askeri ya da yumuşak gücünü ele almakta ve bu güçlerden bir tanesini tekil olarak merkeze konumlandırmaktadır. İEAS modeli, bu çalışmalardan farklı olarak devlet iktidarını belirleyen güç kaynaklarını, kısmi özerkliklerini kabul ederek ve birbirleri ile de ilişkili bir biçimde tartışmaktadır. Böylelikle araştırma alanına dair bütünsel bir çerçeve çizilecektir.

Anahtar Kelimeler: Michael Mann, İEAS Modeli, Orta Doğu, Türkiye, Türk Dış Politikası.

Kaynakça

Amitav Acharya, "Review Article: The Emerging Regional Architecture of World Politics", *World Politics*, Cilt 59, No.4, 2007, s. 629-652.

Barry Buzan ve Ole Waever, *Régions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge: Cambridge University, 2003.

Edward J. Erickson, "Turkey as regional hegemon: strategic implications for the United States", *Turkish Studies*, Cilt. 5, Sayı 3, 2004.

F. Stephen Larrabee, "Turkey Rediscovered the Middle East", *Foreign Affairs*, Cilt 86, No 4, 2007, s. 103-114.

Mehmet Şahin ve Buğra Sarı, "Suriye Krizinde Türkiye: Orta Büyüklükte Gücün Dış Politika Limitleri", *Ortadoğu Etütleri*, Cilt 8, No. 1, Temmuz 2016, s. 8-25.

Meliha Altunışık, "The Possibilities and Limits of Turkey's Soft Power in the Middle East", *Insight Turkey*, Cilt 10, No. 2, 2008, 41-54.

Meliha B. Altunışık ve Lenore G. Martin, "Making Sense of Turkish Foreign Policy in the Middle East under AKP", *Turkish Studies*, Cilt 12, No. 4, 2011.

Michael Mann, "Incoherent Empire Revisited: Against Interventionalism", *Reflections on Global Power Relations*, Cilt 4, No 2, 2015.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Michael Mann, “Incoherent Empire: A Critique of US Foreign Policy from the Perspective of Comparative and Historical Sociology”, *Irish Studies in International Affairs*, Cilt 15, 2004, s. 13-34.

Michael Mann, *Incoherent Empire*, New York: Verso, 2003.

Miriam Prys, *Redefining Regional Power in International Relations: Indian and South African Perspectives*, London, New York: Routledge, 2012.

Talha Köse, “Türkiye’nin Kuzey Afrika ve Ortadoğu Bölgesindeki Gücü: Zorlayıcı Olmayan Gücün İmkân ve Sınırları”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 11, No. 41 Bahar 2014, s. 29-61.

Tarık Oğuzlu, “Middle Easternization of Turkey’s Foreign Policy: Does Turkey Dissociate from the West?”, *Turkish Studies*, Cilt 9, No. 1, 2008.

Timothy M. Shaw ve Fredrik Soderbaum (der.), *Theories of New Regionalism*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2003.

Ziya Öniş, “Turkey and the Arab Revolutions: Boundaries of Regional Power Influence in a Turbulent Middle East”, *Mediterranean Politics*, Cilt 19, No. 2, 2014.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ASKERÎ TEKNOLOJİ ALANINDA KAPASİTE ARTIRIMININ DIŞ POLİTİKA ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: TÜRK SİHA'LARI

Zuhal KARAKOÇ DORA

Dr.

TBMM

Strateji Geliştirme Başkan Yrd.

zuhal.dora@yahoo.com

Uluslararası politikanın aktörleri Soğuk Savaş sonrasında çeşitlenmişse de “devletler” hala başat aktörler olma özelliğini sürdürmektedir. Dünya tarihinin önemli kırılma noktaları olan Birinci ve İkinci Dünya Savaşı ile Soğuk Savaş’ın ardından yaşanan gelişmeler şunu göstermektedir: küresel politikanın inşası sürecinde devletlerin karar alma mekanizmalarındaki pozisyonları ve söylem güçleri, bu savaşlarda sergilemiş oldukları başarıyla doğru orantılıdır. Askerî başarı, hem savaşta elde edilen sonucu hem de askerî kapasitenin büyüklüğünü ifade edebilmektedir. Nihayetinde ister kazanılmış ister kaybedilmiş olsun savaşlar/çatışmalar devam ederken ortaya konan askerî güç, diğer devletlerin gözünden kaçmamakta ve uluslararası ilişkiler tesis edilirken askerî kapasite merkezinde şekillenen sert güç unsurları önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin Almanya II. Dünya Savaşı’nın kaybedeni olmuş olsa da, savaşta temel doktrini olan “Yıldırım Harekâtı” döneme damgasını vurmuş ve manevra kabiliyetine dayalı hava gücü desteği ile hızlı tank birlikleri ön plana çıkmaya, bu da diğer ülkelerin ilerleyen dönemlerde askerî alandaki dönüşümlerine model olmaya başlamıştır. Benzer şekilde Sovyetler Birliği de Soğuk Savaş’tan yenik çıkmasına karşın bugün hala bakiyesi olan Rusya Federasyonu’nun dış politikada önemli bir aktör olarak varlığını sürdürmesinin nedeni, Soğuk Savaş döneminde uzay teknolojilerinden uzun menzilli füzelere kadar pek çok anlamda askerî kapasite artırımının sağladığı politik avantajdır. Bugün uluslararası arenanın en büyük ve etkin kuruluşu olan Birleşmiş Milletler’in öncülü niteliğindeki Milletler Cemiyeti’ne davet edilerek üye olan tek ülke konumundaki Türkiye; bu uluslararası siyasî başarısını Birinci Dünya Savaşı’ndan yenik çıkmasına karşın Çanakkale Cephesi’nde ve sonrasında Kurtuluş Savaşı’nda sergilemiş olduğu askerî başarıya borçludur. Bu bağlamda askerî alanda sağlanan üstünlüğün, siyasî kazanımların habercisi olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır.

İkinci Dünya Savaşı’nın sonunda kendini gösteren nükleer gücün yok ediciliği ise Soğuk Savaş dönemindeki sıcak çatışmasız ortamı tasarlayan en önemli gelişmedir. Nükleer alandaki

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

ilerleme, yok ediciliğin onarılmaz boyutunu gözler önüne sermiş ve artık “caydırıcılık” ön plana çıkmaya başlamıştır. “Muhatabın korkutularak aksiyon almaktan vazgeçirilmesi” (Schelling, 1966, s. 2-18) şeklinde özetlenebilecek olan caydırıcılıktaki esas, askerî kapasitenin artırılması ve fakat kullanmak zorunda kalmaktan kaçınılmasıdır. Her an savaşılmaya hazır olduğu ve savaşıldığı takdirde askerî imkan ve kabiliyetlerin savaşı kazanmaya oldukça elverişli olduğu mesajının muhataplara doğru şekilde iletilmesi bu kapsamda oldukça önemlidir. Özetle denilebilir ki; artık güce sahip olmak, gücün kullanımına gerek olmaksızın zafer kazanmanın yöntemi haline gelmiştir.

Soğuk Savaş’ın sona ermesinden itibaren uluslararası alanda kendini gösteren aktörlerden birisi de kuşkusuz terör örgütleridir ve terör örgütleri günümüzde vekâlet savaşları yoluyla devletlerin birbirine karşı kullandığı birer savaş aracına da dönüşmüş durumdadır. 1978’de kurulmuş olan PKK da bu bağlamdaki terör örgütlerinden biridir ve bugün Irak ve Suriye’deki uzantıları olan PYD/YPG de, ABD tarafından SDG adıyla desteklenmekte ve Türkiye’nin millî güvenliğine yönelik önemli bir tehdit olmalarına rağmen gerek Rusya ve Suriye’deki yönetimler, gerekse ABD tarafından Türkiye’ye karşı birer baskı mekanizması şeklinde kullanılmaktadır. Bağımsız bir bölge ilan etme amacı güden ayrılıkçı terör örgütü PKK, Ortadoğu coğrafyasında bölge devletleriyle, küresel güçlerle ve başka örgütlerle yaptığı iş birlikleri ile Türkiye’nin millî güvenliğini tehdit etmeyi sürdürmektedir. Jeopolitik konum asimetric tehditle mücadeleyi zorlaştırmaktaysa da bu durum zaman içerisinde Türkiye’ye farklı bir alan açmıştır. Coğrafyanın sağlamış olduğu başlangıçtaki dezavantaj, dağınık unsurlarla mücadele etme deneyimine dönüşmüş ve Türkiye’yi askerî kapasite ve teknoloji alanında dönüşüm yapmaya iterek avantajlı bir konuma yükseltmiştir. Aynı avantajı terör örgütlerini Türkiye üzerinde bir baskı ve tehdit unsuru olarak kullanan ve dönemseller iş birlikleri yoluyla Türkiye’nin politik manevra alanını daraltma yoluna giden ülkelerle olan askerî iş birliği konularında da görmek mümkündür. Soğuk Savaş devam ederken yanı başındaki Sovyet tehdidine karşı ABD’nin yanında yer almış ve akabinde NATO üyesi olarak Batılı müttefikleriyle birlikte hareket etmiş olan Türkiye’nin savunma sanayii daha çok ABD’den aldığı askerî alandaki ekonomik ve lojistik destekle şekillenmiş, askerî alandaki satın alımlar yoğunluklu olarak NATO üyesi ve ABD müttefikleri ülkelerden yapılmış ve bu da günümüz savaş stratejilerinin en önemli unsurlarından biri olan askerî teknoloji alanındaki bağımsızlığına engel teşkil etmiştir. Dünya çatışma bölgelerinin ortasında yer alan ve ayrılıkçı terör örgütüyle mücadele eden Türkiye’nin askerî sahadaki dış bağımlılığı, savunma sanayii alanındaki kapasite geliştirme teşebbüslerinde karşısına hep elini zayıflatan bir argüman olarak çıkmıştır. Bunu iki farklı örnekle açıklamak

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

mümkündür. Asimetrik savaşa coğrafi koşulların güçlüğü eklendiği takdirde insansız hava araçlarının önemi ortaya çıkmaktadır çünkü İHA'lar hem zorlu arazi koşullarında gözlem yapmak, istihbarat toplamak hem de silahların eklenmesi suretiyle hedefleri vurmaya odaklı geliştirilmiş sistemlerdir.

Türkiye, İHA'ları 1980'lerin sonundan itibaren envanterine katmış, 1990'dan itibaren ise kendi İHA'sını üretmeye yönelik çalışmalara başlamıştır. İngiliz Meggitt firması üretimi olan Banshee sistemi, ilk insansız hedef uçağı olarak 1989 yılında TSK tarafından kullanılmaya başlanmış; bunu 1993'te Almanya tarafından hibe edilen 5 adet Canadair firması üretimi CL-89 İHA izlemiş ancak bunlar lojistik sıkıntılar ve kaza-kırımlar nedeniyle kısa süre içinde envanterden çıkarılmıştır (Thinktech, 2016). TSK bünyesine gerçek anlamda alınan ilk İHA sistemi 1995'te envantere giren General Atomics/ABD firması üretimi olan GNAT-750 İHA'ları olup, Aeronautics/İsrail firmasından tedarik edilen 3 adet Aerostar İHA'sı 2008 yılında kullanılmaya başlanmış ve 2007-2010 yılları arasında acil İHA ihtiyacını karşılamak amacıyla, IAI/İsrail firmasından Heron ve Searcher İHA'ları, Aeronautics/İsrail firmasından ise Dominator İHA'sı kiralanmıştır (Thinktech, 2016).

Türkiye eş zamanlı olarak kendi İHA'larının üretimi konusunda çalışmalara başlamıştır. 1990 yılında Savunma Sanayi Müsteşarlığı öncülüğünde başlatılan girişimle ilk yerli İHA olan ŞAHİT prototipi üretilmiş, bunu 1995'te KEKLİK ve TURNA, 2003'te MARTI, PELİKAN ve BAYKUŞ, 2004'te de ANKA izlemiştir (Yurdakul, 2020). Hedefleri ve kullanım alanları ile sistemleri birbirinden farklı olan bu modellemelerin bir kısmı seri üretime geçmemiş olmakla birlikte, çeşitli dönemlerde farklı modeller için yurt dışından parça ve sistem alımı ile danışmanlık hizmeti alımı yapılmıştır (Yurdakul, 2020).

Savunma Sanayinin terörle mücadele gibi stratejik konularda dışarıya bağımlı olmasının dezavantajları zamanla kendini göstermiştir. 1980'lerden itibaren PKK ile mücadelesi kapsamında ihtiyaç duyduğu askerî ekipman tedarikinin ve sürdürülebilirliğinin teminini önemseyen Türkiye'nin askerî ihtiyaçları, müttefikleri tarafından bile çeşitli dönemlerde dış politika baskı aracı olarak kullanılmıştır. Örneğin Türkiye, 2006 yılında İsrail'den Heron İHA sipariş etmiş ancak siparişlerin teslimi beş yıl sürmüştür; teslim edildikten sonra Türkiye İsrail'i motor ve görüntüleme sistemlerini kasıtlı olarak sabote etmekle suçlayarak tamir için İsrail'e geri göndermiş ve bu süreç ilave birkaç yıl almıştır (Farooq, 2019). Sonunda Türkiye'ye getirilen Heronlar, başlangıçta İsrail personeli tarafından kullanılmış bu da İHA'ların topladığı görüntülerin İsrail istihbaratıyla paylaşılacağı şüphesinin doğmasına yol açmıştır (Farooq, 2019). Yine Türkiye; 2008 yılının Aralık ayında PKK ile mücadelede kullanmak üzere

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ABD'den MQ-1 Predator ve MQ-9 Reaper İHA'ları almak üzere talepte bulunmuş ancak sürüncemede bırakılan talebe 2010 yılında dönemin ABD Başkanı Obama, İran'a yaptırım uygulanmasına yönelik BM Genel Kurulu'ndaki oylamada "hayır" oyu veren Türkiye aleyhinde bir hava oluştuğunu ve bu talebin Kongre'den geçmesinin artık çok zor olduğunu ifade etmiştir (Zanotti, 2011, s. 30-31). Bağımsız bir ülkenin BM Genel Kurulu'ndaki oylamada iradesini ne yönde kullanacağını bile uluslararası anlaşmalara dayalı alımlarda gündeme getirilmesi, savunma sanayii alanındaki yerli ve millî üretimin önemini açıkça ortaya koymuştur. ABD'nin bu tutumu, tıpkı asimetrik savaşta mücadele deneyiminde olduğu gibi Türkiye'nin askerî kapasitesinin millîleştirilmesi hamlesini beraberinde getirerek askerî teknolojik dönüşümde Türkiye'ye alan açmıştır. Bu tarihten itibaren tamamen yerli teknoloji ürünü olan Türk SİHA'larının (Silahlı İnsansız Hava Aracı) üretim süreci hızlanmıştır.

2005 yılında çalışmaları başlayan Bayraktar mini İHA sistemi, 2007 yılında TSK envanterine girmiş ilk milli ve özgün insansız hava aracı olmuştur (Yurdakul, 2020). Bu tarihten itibaren tamamen yerli ve milli üretim anlayışıyla en önemli teknolojik atılımlardan biri gerçekleştirilmiş ve askerî kapasite (S)İHA'larla güçlendirilerek Türkiye'nin hem silahlı mücadele alanında hem de dış politikasında önemli açılımlar ortaya çıkarmıştır. Türk SİHA'ları ilk olarak PKK ile mücadelede kullanılmış ve arazi şartlarını lehine çeviren terör örgütünün bu avantajını kırmıştır. Ardından Suriye'de devam eden iç savaşta sınırına kadar dayanan terör tehdidi ile yeni göç dalgası riskini bertaraf etmek amaçlı olarak Suriye'deki askerî operasyonlarda etkin olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda 2020 yılında Suriye'de Bahar Kalkını Harekâtında sergilenen sürü SİHA taarruzu oldukça önemlidir. Çok sayıda SİHA'nın senkronize hareket ettiği ve askerî tarihte daha önce görülmemiş bu taktik, Türkiye'nin sert güce dayalı kapasitesinin ulaştığı boyutu göstererek uluslararası alanda prestij sağlamıştır. Türkiye'nin bu başarısı sadece terörle mücadele ya da Suriye'deki operasyonlarla sınırlı kalmamıştır. Libya'da Türkiye'nin desteklediği Ulusal Mutabakat Hükümeti güçlerinin envanterinde yer alan SİHA'lar ile Hafter güçlerinin saldırılarını püskürtmesi, akabinde de saldıran konuma geçerek varlığını diplomatik açıdan sürdürülebilir kılması oldukça önemlidir (Rakesh, 2020). Sürü SİHA Taarruzu konseptinin başka bir örneği 2020 Dağlık Karabağ Savaşı'nda yaşanmıştır. Azerbaycan Ordusu envanterinde yer alan ve hedeflerin yüksek hassasiyetle imhası, zırhlı araç ve tankların güvenli şekilde yok edilmesi, kara unsurlarının ilerlemesine destek olması gibi (TRT, 2020) kilit roller oynayan Türk savunma sanayii ürünü Bayraktar TB2 SİHA'lar 44 gün süren savaşta vurucu güç olmuş (Fahim, 2020) ve savaşın seyrini Azerbaycan lehine değiştirmiştir

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Asimetrik savaş deneyiminden ve dış politikada maruz kaldığı ötekileştirici tutumdan yol alarak kendi millî askeri teknolojisini çağın ihtiyaçlarına göre tasarlayan ve modern savaş konseptine önemli etki ve katkılarda bulunan Türkiye, bugün kendi SİHA'larını üretme kapasitesine sahip 8 ülkeden biridir. Savaş sahasında gösterdiği başarı, dış politik mecrada kazanıma dönüşmüş ve Katar ile Ukrayna'nın ardından hem NATO hem de AB üyesi olan Polonya ile SİHA ihracatı konusunda sözleşme imzalanmıştır. Halen satışa yönelik görüşmelerin sürdürüldüğü pek çok ülke bulunmaktadır ve bu durum başta Amerika olmak üzere birtakım ülkeleri tedirgin etmiştir. Öyle ki ABD Senatörü Bon Menendez Türk SİHA'larının "uluslararası barışa ve insan haklarına yönelik olarak tehlikeli, dengeleri bozan bir şekilde tehdit oluşturduğunu" (US Senate, 2021) ifade etmiştir. Türkiye'yi savunma sanayii bağlamında kendine bağımlı tutarak müttefiklik ilişkisinin dışına çıkmasını istemeyen ancak PYD/YPG başta olmak üzere Türkiye'nin millî güvenliğine tehdit oluşturan durumlarda Türkiye'nin yanında değil karşısında yer almayı seçmiş olan ABD'nin bu tutumu, Türk SİHA'larının uluslararası askerî ve politik dengeleri değiştirici etkisinin kanıtı niteliğindedir.

Anahtar Sözcükler: Türkiye, ABD, AB, Rusya, PKK, askerî kapasite, SİHA.

Kaynakça

Fahim, K. (2020). "Turkey's Military Campaign Beyond Its Borders Is Powered By Homemade Armed Drones" https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/turkey-drones-libya-nagorno-karabakh/2020/11/29/d8c98b96-29de-11eb-9c21-3cc501d0981f_story.html.

Farooq, U. (2019). "The Second Drone Age: How Turkey Defied the U.S. and Became a Killer Drone Power". <https://theintercept.com/2019/05/14/turkey-second-drone-age/>

Rakesh, A. (2020). "Turkish Drones in Libya, EW Systems in Syria "Game-Changing": UK Defense Secretary", https://www.defenseworld.net/news/27424/Turkish_Drones_in_Libya__EW_Systems_in_Syria__Game_Changing____UK_Defense_Secretary#.X9ah27OhnIU.

Schelling, T. C. (1966). *Arms and Influence*. New Haven: Yale University Press.

ThinkTech (2016). "Geleceğin Hava Kuvvetleri: 2016 – 2050" *Sektör Değerlendirme Raporu*. https://thinktech.stm.com.tr/uploads/docs/1608914423_satm-bb-17-0200-sektor-raporlari-ih-260417.pdf

TRT (2020). "Azerbaycan'da Zafer Töreni hazırlıkları sürüyor", <https://www.trthaber.com/haber/gundem/azerbaycanda-zafer-toreni-hazirliklari-suruyor-537157.html>.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

US Senate (2021). “Chairman Menendez Opening Remarks at Committee Hearing on U.S. Policy Toward Turkey”, U.S. Senate Committee on Foreign Relations. <https://www.foreign.senate.gov/press/chair/release/chairman-menendez-opening-remarks-at-committee-hearing-on-us-policy-toward-turkey>.

Yurdakul, F. (2020). Türkiye'nin İHA Serüveni. *Military News*. <https://www.trmilitarynews.com/turkiyenin-iha-seruveni/>

Zanotti, J. (2011). “Turkey-U.S. Defense Cooperation: Prospects and Challenges”. *CRS Report for Congress*, Congressional Research Service.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

TÜRKİYE’NİN ONTOLOJİK GÜVENLİĞİ VE İKİNCİ KARABAĞ SAVAŞI

Mustafa Onur Tetik

Dr. Öğr. Üyesi

Hitit Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

Realist paradigmaya göre devletlerin güvenlik, tehdit ve tehlike algıları temel olarak beka (*survival*) kaygılarından neşet etmektedir. Beka meselesi fiziksel mevcudiyetinin ortadan kalkması ihtimaline karşı bir organizmanın tabii refleksi olarak görülebilir. Bilhassa ulusal temsil salahiyetine sahip olduğu iddiasında olan milli devletin, kolektif bir organizma olarak tasavvur edildiğini hesaba katarsak, devletin kurumsal sürekliliği ile milli topluluğun tekil ve bütüncül bir özne olarak mevcudiyeti eşitlenmektedir. Bu durumda siyasal bir organizasyon olan devletin kurumsal varlığı, milletin hayatiyeti anlamına gelmektedir. Ancak milletlerin ve onların kurumsal temsilcisi devletlerin fiziksel varlığının garanti altına alınması beka kaygısının tek amili değildir. Bir sosyal bütünselliğin tekil ifadesi olan devletler, aynı zamanda düşünsel ontolojiye sahip olan milli kimliklerin de taşıyıcı müesseseleridir. Devletlerden, milli kimliğin hikayesi ile tutarlı dış politika eylemlerinde bulunması ve bu kimliğin ne pahasına olursa olsun korunması beklenir. Bu sebeptir ki; milli kimliğin ve milli benlik anlatılarının tutarlılığı ve devamlılığı devletler açısından fiziksel beka kadar önemli bir güvenlik meselesi olabilmektedir. Bir milletin “kim” olduğunu ifade eden tarihsel anlatısı ile çelişkisiz davranması ihtiyacı, dış politika eylemlerini de yönlendirir. Uluslararası ilişkiler literatüründe, fiziksel olmaktan daha çok düşünsel olan bu kaygı “ontolojik güvenlik” kavramı ile karşılanmıştır.

Ontolojik güvenlik kaygısı, milli kimlik algısının bir uzantısı olduğu için, milli benlik anlatısı ile yakından ilgilidir. Ontolojik güvensizlik hissi, bir milli devletin kimliğini, öz-anlatısını ya da süreklilik gösteren alışkanlıklarını yitirmesi veya bunların tahrifata uğraması ihtimali üzerine ortaya çıkan bir tür beka kaygısıdır. Bu sebeple bir devletin mümessili olduğu milli kimlik üzerinden komşu coğrafya ve uluslararası birimleri tanımlama biçimi ontolojik güvenlik algısını da belirler. Milli kimlikleri oluşturan kültürel unsurların uluslararası sistemdeki diğer aktörlerle paylaşılması, bazı diğer devletlerin öz-anlatılar içerisinde hususi bir yere oturabilir. Milli kimlik anlatısının “ülkedışılığı” olarak tanımladığımız, iki veya daha fazla milli devletin kimlik anlatılarındaki ortaklıklarından neşet eden bu birliktelik hali, ontolojik güvensizlik hissini de birbirlerine yansıtmaları neticesini verebilir. Öz-anlatılardaki ortak “biz” algısı,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

fiziksel güvenlik hissini dahi ortaklaştırabilir. Bu öz-anlatıyla çelişki oluşturabilecek dış politika eylemleri (örn. Türkiye'nin Çin-Doğu Türkistan politikası) hem devlet hem de toplum nezdinde bilişsel uyumsuzluk (cognitive dissonance) yaratacaktır.

İşte bu çalışma, Türkiye'nin İkinci Karabağ Savaşı sırasında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yanında koşulsuz, gönüllü ve tam destekle yer almasının temelinde milli öz-anlatı ile dış politika eylemleri arasında tenakuz oluşmaması ve bu sayede ontolojik güvenliğin temininin de önemli bir payı olduğunu iddia etmektedir. Türk milli kimlik anlatısının "ülkedışı" bir parçası sayılabilecek dış Türkler olgusu, özellikle Azerbaycan ile olan hegemonik "iki devlet tek millet" söylemi, Türkiye Cumhuriyetini ontolojik güvenlik yaklaşımlarının da öngördüğü üzere, kendi fiziksel güvenliğini dahi riske atma pahasına askeri ve siyasi olarak Azerbaycan'ın tarafında yer almıştır. Çalışma, İkinci Karabağ Savaşı esnasında Türk Dış Politikasının milli öz-anlatı ile uyumlu bir eylem biçimi geliştirerek maddi kazançların yanı sıra ontolojik güvenlik hissini de pekiştirdiğini iddia etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye-Azerbaycan, İkinci Karabağ Savaşı, Ontolojik Güvenlik, Türk Dış Politikası, Milli Kimlik

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

TÜRKİYE’NİN SOĞUK SAVAŞ SONRASI DERİNLEŞEN VE GENİŞLEYEN GÜVENLİK ANLAYIŞI: İNSANİ GÜVENLİK BOYUTU

Zehra DOĞAN

Dr.

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

zehradogan@ksu.edu.tr

20. yüzyılın başında bir ulus devlet olarak ortaya çıkan Türkiye Cumhuriyeti’nin güvenlik anlayışı hem iki savaş arası dönemde hem de Soğuk Savaş boyunca tarihsel, kültürel bağlam ve bulunduğu coğrafyanın da etkisiyle uluslararası sistemdeki geleneksel güvenlik anlayışına paralel bir şekilde devlet egemen ve askeri tehdit odaklı bir gelişim göstermiştir. Ne var ki beka, ulusal birlik ve toprak bütünlüğünün korunmasını içeren ve askeri güvenliği önceleyen bu sert güvenlik anlayışı 1990’larda Soğuk Savaş’ın sona ermesi ve küreselleşmenin de etkisiyle kaçınılmaz bir şekilde değişme uğramıştır. 1990’lı yılların başında uluslararası sistemde yaşanan değişim ve dönüşümlerin yıkıcı etkisi güvenlik alanının temel odağını devletten insana çevirmiş ve insani güvenlik kavramını güvenlik çalışmaları alanının önemli bir konusu haline getirmiştir. Bu dönüşüm Türkiye’nin güvenlik anlayışına da yansımıştır.

Özellikle Soğuk Savaş’ın bitimi ile birlikte ortaya çıkan gerilimler ve çözümler insana yönelik ulus-üstü ve sınır aşan yeni tehditleri gündeme taşımıştır. Devletler bu tehditlerle tek başına mücadele etmekte zorlanmıştır. Bu dönemde uluslararası sistemin güvenlik gündemi referans nesnesi noktasında derinleşirken tehditler ve önlemler noktasında genişlemiştir. Güvenlik alanında referans nesnesi olarak devletin yanı sıra insan ve hatta evrenin güvenliği gündeme gelmiştir. Tehdit noktasında ise askeri tehditlerle birlikte kimlik, çevre, sağlık, göç, insan hakları, terörizm, uyuşturucu, insan kaçakçılığı, enerji gibi yumuşak güvenlik hususları ön plana çıkmaya başlamıştır (Brauch, 2008). Bu durum bir yandan ulusal güvenlik kavramını dönüştürmüş ve bir yandan da devletin güvenlik sağlayıcılığını sorgulatmıştır (Ovalı, 2006, s. 17). Ulus-ötesi boyutlar kazanan eski ve yeni güvenlik tehditlerinin karmaşıklığı ve bu tehditlerin birbiriyle bağlantılı olması yalnızca askeri saldırılara odaklanan geleneksel güvenlik kavramlarının ötesine geçilmesini gerekli kılmıştır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Kalkınma, insan hakları ve ulusal güvenlik arasındaki bağlantıları ve karşılıklı bağımlılıkları kabul eden yeni bir fikir birliğine duyulan ihtiyacın yansımaları olarak yeni tür tehditlerle bütünleşik bir şekilde mücadele etmek için çok çeşitli araçlar kullanan kapsamlı bir yaklaşım olan insan güvenliği kavramı güvenlik alanında bir paradigma değişikliğinin ifadesi olmuştur. Nitekim birey ve toplum güvenliği için güvenliğin referans nesnesi olarak insanı önceleyen ve insana yönelik tehditleri gündemine alan insan güvenliği kavramı, 1994 yılında Birleşmiş Milletler (BM) tarafından resmen tanımlanmıştır. BM Kalkınma Programı (UNDP) 1994 yılında İnsani Gelişme Raporu'nu yayımlayarak insani güvenliğin hem akademide hem de pratikte en yaygın kullanılan tanımını yapmıştır (Kerr, 2003, s. 9). Buna göre insan güvenliği; öncelikle açlık, hastalık ve baskı gibi kronik tehditlere karşı ve ikinci olarak da ister evde, ister işte, ister topluluklarda olsun, günlük yaşamdaki ani ve zararlı bozulmalardan korunma anlamına gelmektedir. Bu yaklaşımın özünü birey güvenliği, devletin güvenliği ve toplumun güvenliğinin temelde birbirine bağlı olduğu ve bir diğeri olmadan herhangi birine sahip olmanın mümkün olmadığı düşüncesi oluşturmaktadır (Jackson-Preece, 2011, s. 21)

BM Kalkınma Programı'nın 1994 tarihli raporunda insan güvenliğine yönelik tehditler ise yedi ana kategori altında değerlendirilmektedir. Bunlar; ekonomik güvenlik, gıda güvenliği, sağlık güvenliği, çevresel güvenlik, bireysel güvenlik, toplum güvenliği ve siyasi güvenliktir (UNDP, 1994, s. 25). Ayrıca aynı raporda insan güvenliği kavramının değerlendirilmesi için onun dört temel özelliğine vurgu yapılmaktadır. Buna göre (UNDP, 1994, s. 22);

-İnsan güvenliği evrensel bir kaygıyı ifade etmektedir. Dünyanın zengin ya da fakir herhangi bir yerinde yoğunluğu bir yerden diğerine farklılık gösterse de işsizlik, uyuşturucu, suç, çevre kirliliği, insan hakları ihlalleri gibi tehditler insan güvenliğine yönelik ortak tehditlerdir ve bu tehditler giderek artmaktadır.

-İnsan güvenliğinin bileşenleri birbirine bağlıdır. Dünyanın herhangi bir yerinde ortaya çıkan insanlara yönelik bir tehdit tüm ulusları içine alma potansiyeli taşımaktadır. Yani kıtlık, hastalık, kirlilik, uyuşturucu kaçakçılığı, terörizm, etnik anlaşmazlıklar ve sosyal çözülme gibi tehditler günümüzde ulusal sınırlarla sınırlandırılmış münferit olaylar değil etki ve sonuçları bakımından küresel risklerdir.

-İnsan güvenliği tehditler karşısında ön alıcı bir yaklaşımı benimsemektedir.

-İnsan güvenliği insanı merkeze almasından dolayı insan odaklıdır. Bu sebeple insan güvenliği; insanların bir toplumda çatışma ya da barış içinde mi yaşadıkları, bireysel tercihleri noktasında ne kadar özgürce hareket ettikleri gibi hususların yanı sıra sosyal fırsatlara erişimlerinin düzeyi ile ilgilidir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

İnsan güvenliği yaklaşımına ait bu dört temel özellik yaklaşımın insan merkezli, çok sektörlü, kapsamlı, bağlama özel ve önleme odaklı olduğunu net bir şekilde göstermektedir. Nitekim insan güvenliğine yönelik güvensizlikler birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır ve karşılıklı olarak birbirlerini güçlendirir. Her tehdit bir diğerini besleme potansiyeline ve domino etkisine sahiptir. Ayrıca bu tür tehditlerin tek bir bölge ile sınırlı kalmayan yayılımcı olumsuz dışşallığı parçalanmış bağımsız mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Bunun için güvenlik, kalkınma ve insan hakları ile ilgilenen işbirlikçi ve çok sektörlü yanıtlar içeren bir anlayışı zorunlu kılmaktadır ve bu noktada bağlama özel, önleme odaklı insani güvenlik yaklaşımı ön plana çıkmaktadır.

Nihayetinde insan güvenliği düşüncesi, “güvenliğin” anlamını ve güvenliğin en iyi nasıl sağlanacağı konusundaki tartışmaları canlandıran bir yaklaşım olmuştur (Acharya, 2001, s. 1). Bu yaklaşım ülkeler için güvenliğe dair anlayışlarını ve politikalarını küresel düzeninin değişen koşullarını ve ilkelerini dikkate alacak şekilde temelden yeniden şekillendirecek bir şablon sunmaktadır.

Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında bu çalışmada, Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemde genişleyen ve derinleşen güvenlik anlayışının bir ürünü olan insani güvenlik yaklaşımının Türkiye'nin devlet egemen askeri tehdit odaklı geleneksel güvenlik anlayışında yeri olup olmadığı betimsel bir analizle sorgulanacaktır (Aydın & Ereker, 2014; Oğuzlu, 2015). Bu amaçla öncelikle insani güvenlik kavramına kısaca değinilecektir. Sonrasında Türkiye'nin geleneksel güvenlik anlayışına yer verilecek ve Soğuk Savaş sonrası bu anlayışta yaşanan değişimler ortaya konacaktır. Soğuk Savaş sonrası Türkiye'nin güvenlik algısında ve politikasında bir derinleşme ve genişleme söz konusu olduğu savından hareketle bu yeni anlayış içerisinde insani güvenliğin yeri analiz edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İnsani Güvenlik, Ulusal Güvenlik, Türkiye.

Kaynakça

Acharya, A. (2001). *Human Security: East versus West*. Singapore: Nanyang Technological University.

Aydın, M., & Ereker, F. (2014, Cilt 11 Sayı 43). Türkiye'de Güvenlik: Algı, Politika, Yapı. *Uluslararası İlişkiler Dergisi* , 127-156.

Brauch, H. G. (2008, Cilt 5 Sayı 18). Güvenliğin Yeniden Kavramlaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dönüşüm. *Uluslararası İlişkiler Dergisi* , s. 1-47.

Jackson-Preece, J. (2011). *Security in International relations*. London: University of London.

Kerr, P. (2003). *The Evolving Dialectic Between State-Centric*. Canberra : Australian National University.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Human Security Unit Office for the Coordination of Humunitarian Affairs United Nations.(2009). *Human Security in Theory and Practice*. New York: United Nations.

Oğuzlu, T. (2015). Türkiye'nin Güvenlik Kültürü ve Türk Dış Politikası . *Bilig* , 223-250.

Ovalı, A. Ş. (2006, Cilt 3, Sayı 10). Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliğinin Kavramsallaştırılması. *Uluslararası İlişkiler Dergisi* , 3-52.

UNDP. (1994). *Human Development Report* . New York: United Nations.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar

16.00 – 17.30

1. SALON

18. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Emre OZAN

Kırklareli Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Ceren GÜRSELER	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	COP 26 ve İklim Değişikliğinin Güvenleştirilmesi
Dr. Emre OZAN	Kırklareli Üniversitesi	Çok Kutuplu Uluslararası Sistemde Nükleer Stratejik İstikrar
Öğr. Gör. Büşra DOĞAN	Uluslararası Kantörö Şaripoviç Toktomamatov Üniversitesi	Yakın Dönem Çin-Kazakistan İlişkileri: Enerji Güvenliği Çerçevesinde Bir Değerlendirme
Yüksel ARIKAN	İnönü Üniversitesi	Küreselleşme Kısacasında Türkiye’de Gıda Güvenliği: Elazığ İli Örneği
Dr. İlke Bezen TOZKOPARAN	Fırat Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

COP 26 VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ

Ceren GÜRSELER

Dr. Öğretim Üyesi

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

cerengurseler@nevsehir.edu.tr

Uluslararası İlişkiler disiplininde ve uluslararası ilişkilerde çevre ve güvenlik tartışma yaratan kavramlar arasındadır. Çevre sorunlarının, çevresel bozulmaların ve değişimlerin; istikrarsızlığa, çatışmalara sebep olduğu, tetiklediği ya da etkilediği konusunda farklı görüşler mevcuttur. Çevre ve güvenlik arasındaki en çok bağlantı ise iklim değişikliği konusunda kurulmaktadır. Örneğin iklim değişikliğinin olumsuz etkileri ile çatışmaların, göçlerin, kaynak sorunlarının daha sık ve yoğun bir biçimde gerçekleşebileceğini ifade eden kesim mevcuttur. Dolayısıyla iklim değişikliği de iklim krizi de güvenlik başlığı altında değerlendirilebilmektedir. İklim krizinin güvenlik alanında ele alınması ise genellikle güvenikleştirmeye yapılmaktadır.

İklim krizinin güvenikleştirilmesi gerek akademide gerekse uluslararası siyasette tartışmalı bir konuyu teşkil etmektedir. Tam olarak güvenikleştirilmenin yapılmadığı ya da güvenikleştirmede başarı sağlanamadığını ifade eden kesimin yanında iklim krizinin güvenikleştirilmesi sayesinde uluslararası iklim politikalarında özellikle adaptasyon ve mücadele alanlarında ilerleme sağlandığını öne süren bir kesim de bulunmaktadır. İklim değişikliği ile mücadelede uluslararası işbirliği çıktılarında Paris Zirvesi ve Anlaşması, COP26 ve Glasgow İklim Paketi güvenikleştirmenin yapıldığı ve çeşitli ilerlemelerin sağlandığı alanlar olarak okunabilir. 2015'te düzenlenen COP21 Paris Zirvesi ve Kasım 2021'de Glasgow'da düzenlenen COP26, iklim krizinin güvenikleştirildiğini ve bu sürecin sonunda politik adımların atılmaya çalışıldığını göstermiştir.

Bu çalışmada COP26 Zirvesi merkeze alınarak iklim krizinin güvenikleştirilmesi incelenecektir. Güvenikleştirmenin hangi öğeleri barındırdığı, ne tarz bir söylemin kimler tarafından kullanıldığı değerlendirilecektir. Özellikle gelişmiş ülkelerin güvenikleştirmeye başvururken geliştirmekte olan ve gelişmemiş ülkelerin iklimin güvenikleştirilmesine karşı çıkmalarının üzerinde durulacaktır. İklim krizinin güvenikleştirilmesi her ne kadar tüm

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

hedefleri gerçekleştiremese de iklim kriziyle mücadelede ve uyumda uluslararası işbirliğinin ve dolayısıyla uluslararası iklim politikalarının ilerleyebildiğini göstermiştir.

Güvenikleştirme

İklimin güvenlik kapsamında ele alınması, Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme olgusu ile yakından bağlantılıdır. Bölge çalışmalarına ve güvenlik çalışmalarına farklı bir bakış açısı getiren güvenikleştirme, sadece güvenlik ya da askerî konuların değil askerî olmayan konuların da güvenlik alanına taşınabileceğini, burada tartışılabileceğini ve politika üretebileceğini göstermiştir. Güvenikleştirme sürecinde bir konu olağanüstü önceliğe sahip bir başlık olarak ele alınmaktadır.

Güvenikleştirme teorisi, bir sorunun güvenlik sorununa nasıl ve neden dönüştüğüne odaklanmaktadır. Başlangıçta söz konusu sorun siyasal alanın dışındadır. Güvenikleştirme sürecinde bu sorun siyasal alana girmekte ve son olarak da güvenlik alanına geçmektedir. Sorunun siyasallaşmasıyla kamu politikasının bir parçası haline gelmekte yani devlet bu soruna ilgi göstermektedir. Güvenlik alanının bir parçası olduğunda sorun varoluşsal tehdit olarak sunulup çözüm için acil, olağanüstü önlemler ortaya sürülerek bunlar meşrulaştırılabilmektedir; çünkü güvenlik alanına dahil edilmesiyle ilgili çözümlere öncelik verilmesi zorunluluğu ortaya çıkabilir. İlgili önlemlerin meşruluğu ise tehditlerin anlatılması ve hedeflenen kesim tarafından kabul edilmesine dayanmaktadır. Siyasi konuşmalar güvenlik konularını yaratmaktadır.

Güvenikleştirme bir süreci teşkil etmektedir. Söz edimi ve bunların politikaya dönüşmesi güvenikleştirmenin özünü oluşturmaktadır. Güvenikleştirici aktör söylem ediminde bulunan taraftır. Güvenikleştirmede referans objesi ise söylem ediminin güvenikleştirmeye çalıştığı olgudur. Güvenikleştirmenin başarılı olması için güvenikleştirmenin yapıldığı alımlayıcı kitle tarafından güvenikleştirmenin kabul edilmesi gerekmektedir. Söylem kitle tarafından kabul edilmediyse süreç güvenikleştirme çabası olarak adlandırılmaktadır.

İklim Değişikliği ve Güvenikleştirme

İklim değişikliğinin etkilerinin artmasıyla doğru orantılı olarak iklim güvenliğine dair ilgi de artmıştır. İklim değişikliğinin etkilerinin artması ve beraberinde gelen endişeler ile iklim değişikliği güvenikleştirme kapsamına alınmıştır. İklimin güvenikleştirilmesi çevresel değişimlerin, bozulmaların doğaya, insan hayatına olumsuz etkilerinin herhangi bir sorundan ziyade bir güvenlik sorunu olarak gösterilmesi, algılanmasıdır. Örneğin çatışmaların çevresel güvenlik alanında tetikleyicilerinden birisi iklim değişikliğidir. Aynı yorum ikinci derecede yani dolaylı güvenlik tehdidi oluşturması kapsamında da yapılabilir. Kuraklık, çölleşme,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

toprağın verimini kaybetmesi, su kaynaklarının azalması, ormansızlaşma söz konusu çatışmayı tetikleyen tehditler arasında sıralanabilir.

İklim değişikliğinin/krizinin güvenleştirilmesinde önemli örnekler mevcuttur. "İklim değişikliği" kavramının yerine "iklim krizi" ifadesi medyada, akademide ve siyasette kullanılmaktadır. Bu tercih ya da ifade değişimi yapılan güvenleştirilmenin örneklerinden biri olarak akla gelmektedir. "Kriz" ifadesini kullanmak iklim değişikliği sürecine ve olumsuz etkilerine "iklim değişikliği" ifadesine nazaran daha fazla olağanüstülük, aciliyet katmaktadır. Diğer önemli örnekler ise COP21'de kabul edilen Paris Anlaşması'na giden süreçte başta BM ve ABD olmak üzere çeşitli aktörlerce iklimin güvenleştirilmesidir. BM eski Genel Sekreteri Ban Ki-Mun, Darfur sorununun siyasi ve sosyal nedenleri olduğunu belirtirken sorunun temelinde iklim değişikliği ile tetiklenen ekolojik krizin yattığını kaydetmiştir. 2015 yılında dönemin ABD Başkanı Barack Obama, iklim değişikliğinin Suriye'deki iç savaşta rolü olduğunu vurgulamıştır.

COP26 sürecinde iklim değişikliğinin güvenleştirilmesine özellikle BM ve gelişmiş ülkeler başvurmuştur. Birleşik Krallık Başbakanı Boris Johnson, Glasgow'da ilerleme sağlanamaması durumunda "oldukça zorlu jeopolitik olayların" tetiklenebileceğini kaydetmiştir. Örnek olarak kitlesel göçün, gıda ve su için küresel rekabetin yaşanmasını vermiştir. Johnson, iklim değişikliğine dair adım atılmazsa insanlığın Roma İmparatorluğu'nun çöküşü gibi bir sonla karşılaşabileceğini öne sürmüştür. BM Genel Sekreteri Antonio Guterres ise halen iklim felaketine doğru dünyanın ilerlediğini söylemiştir. ABD eski Başkanı Barack Obama yaptığı konuşmasında iklim değişikliği dolayısıyla dünyada bazı bölgelerin yaşamak için daha tehlikeli olduğunu, yeni göç dalgalarının tetiklendiğini ve çatışmaların derinleştiğini söylemiştir.

COP26'da iklim krizinin güvenleştirilmesine dair bir diğer önemli unsur bu eylemin gelişmiş, zengin ülkeler tarafından yapılmasıdır. İklim değişikliğinin güvenliğe olan tehdidini belirtirken doğrudan yaşanan felaketler örnek olarak verilmiştir. 2021'de Almanya'da gerçekleşen sellerden dolayı 200'e yakın kişinin hayatını kaybetmesi, Kanada'da aşırı sıcaklardan dolayı insanları hayatını kaybetmesi bu bağlamda sıralanmıştır. Bahse konu örnekler verilerek iklim kriziyle mücadelede ve iklim krizine adaptasyonda gerçek ilerleme için beklentilerin hiçbir zaman olmadığı kadar yüksek olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Diğer yandan seragazi emisyonu salımında üst sırada yer alan ve gelişmekte olan ülkeler arasında bulunan Çin ve Hindistan iklim krizinin güvenlikle bağdaştırılmasına karşıdır. Güvenleştirilmenin yapılması ve başarılı olması "tarihsel sorumluluk", "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk", "özel koşullar" gibi kriterlerin gelişmekte olan ülkeler tarafından

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

iklim krizi politikalarında kullanılmaması anlamına gelebilir. Oysa bahse konu ifadeler gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerin gelişmiş ülkelere finansman ve teknolojik destek almasında, iklime/çevreye duyarlı politikalar izlemek yerine kalkınmaya öncelik verilmesinde meşrulaştırma aracı olarak kullanılabilir. Zaten Hindistan'ın COP26'da "kömürün aşamalı olarak kullanımına son verilmesi" yerine "kömürün aşamalı olarak kullanımının azaltılması" ifadesinde direktmesi söz konusu yaklaşımın en belirgin örneği şeklinde betimlenebilir.

COP26'da iklim değişikliğinin güvenlikleştirilmesini diğer bir ifadeyle güvenlikleştirmenin başarılı olup olmadığını değerlendirmek gerek uluslararası iklim politikalarının gerekse iklim değişikliğinin güvenlikleştirilmesini anlamak açısından önem arz etmektedir. COP26, oturma başkanı Birleşik Krallık'ın yükselttiği beklentileri karşılamamıştır. Öte yandan önemli ilerlemeler de sağlanmıştır. Kömürün ve fosil yakıtların azaltılması ilk defa uluslararası bir metine girmiştir. Metan oranının düşürülmesinde, ormansızlaştırmayla mücadelede ilerleme sayılabilecek sözler verilmiştir. Öte yandan gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelere gidecek maddi yardım üzerinde istenilen hedeflere ulaşılamamıştır.

Sonuç olarak, iklim krizinin güvenlikleştirilmesine devam edildiğini COP26 göstermektedir. Johnson'ın, Obama'nın ve Guterres'in söylemleri güvenlikleştirilmenin, iklim krizi ve güvenlik arasında bağ kurarak bu alanı öncelik haline getirmeye çalışmanın ve acil adım atılması çağrısının örnekleri olarak kabul edilmelidir. Fakat güvenlikleştirilmenin istenileni sağlamadığını, alımlayıcı kitle tarafında güvenlikleştirme olarak kabul edilmeyebileceğini de göstermiştir. Gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerin güvenlikleştirmeye ve bu bağlamda dile getirilen politikalara karşı çıkması hatırlanmalıdır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

KÜRESELLEŞME KISKACINDA TÜRKİYE’DE GIDA GÜVENLİĞİ: ELAZIĞ İLİ ÖRNEĞİ¹

Yüksel ARIKAN

Doktora Öğrencisi

İnönü Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı

yuksel.yol.arikan@gmail.com

İlke Bezen TOZKOPARAN

Dr. Öğr. Üyesi

Fırat Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

ilke@firat.edu.tr

Küreselleşme süreci ile birlikte güvenlik problemi ortaya çıkarak tüm dünyayı etkilemiş ve Türkiye’de bu süreçten nasibini alan bir ülke konumunda olmuştur. Küreselleşme sürecinde Türkiye’de gıda güvenliği alanında mevcut durumların ve sorunların uluslararası alan haricinde yerel düzeyde gıda güvenliğinin sağlanabilmesine ilişkin yapılmış olan literatür araştırmalarıyla incelenmeye değer bir konu olarak yaşadığımız pandemi sürecinde de tarım ve gıdanın önemi daha da hissedilmiştir.

Bu bağlamda çalışmanın amacı mevcut durum ve sorunlar dâhilinde nasıl bir tehlikeyle karşı karşıya kalındığı ile birlikte Türkiye’de Elazığ ili örneği üzerinden gıda güvenliği değerlendirilmesi ve gıda güvenliği mevzuatlarının uygulamadaki kullanımı küreselleşme bağlamında Elazığ ili örneği üzerinden incelenmesi, araştırılması ve verilerin analiz edilmesidir.

Araştırmada gıda güvenliği konusunda, Anadolu'nun doğusuyla batısını birbirine bağlayan, köprü görevi gören ve Türkiye'nin bölge bazında siyasi ve sosyal anlamda sorunlu bölgesinde yer almasına rağmen, gelişim grafiği hızla yükselen bir tablo çizmesi yönünden Türkiye’de Elazığ ili araştırma konusuna seçilmiş ve katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Coğrafi konumu sebebi itibarıyla çok çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan ve yeni uygulamalarla Elazığ'ın, doğunun örnek bir şehri olması ile birlikte aynı zamanda Elazığ Valiliği ve İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından “Bordo Beyaz Bayrak ve Sertifika” uygulaması ile de Elazığ ili, diğer tüm şehirlere örnek olan bir il olarak ön plana çıkmaktadır (Elazığ TOİM, 2020).

¹ Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Bununla birlikte bu çalışmanın amacı, gıda güvenliğinin etkisinin Türkiye evreninde Elazığ örneğinde araştırılmasıdır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Araştırılan konular hakkında bilgi içeren veriler analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Ayrıca çalışmada Türkiye’de ve Elazığ ili özelinde gıda güvenliği ile ilgili 2018 ve 2019 yıllarında yapılan çalışmalar ve uygulamalar sayısallaştırılarak sunulmuştur. Yapılan bu çalışma ile beraber güvenli gıdaya ulaşabilme noktasında Türkiye’de Elazığ ili örneğinde kaynakların yeterliliğinin ve güvenilirliğinin var olup olmadığı sorusunun cevabı ele alınarak incelenmiştir.

Gıda güvenliğinin önemli bir bileşeni de denetim ve kontrol faaliyetleridir. Türkiye’de bu konudaki kamu otoritesi Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı faaliyet gösteren Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü gıda üretimi, satışı ve toplu tüketim yerlerini düzenli olarak denetlemektedir (TOB, 2020). Denetleme neticesinde usulüne uygun davranmayan işletmelere idari para cezası verilmekle birlikte halk sağlığını tehdit eden konularda savcılığa suç duyurusunda bulunulmaktadır. Denetlemeler haricinde tüketicilerin gıda ile ilgili ihbar ve şikâyetleri Alo 174 gıda hattı aracılığıyla da takip edilerek tüketicide de güvenli gıda algısının oluşturulması amaçlanmıştır. Diğer taraftan yapılan kontrol ve denetimler neticesinde taklit ve tağşiş sonucu halk sağlığını tehdit eden işletmeler ve bu işletmelere ait markalar belirli aralıklarla kamuoyuna ilan edilmektedir.

Yapılan araştırmada Elazığ ilinde faaliyet gösteren işletmelerin %13,71’i gıda üretim yeri ve % 86,29’unun gıda satış ve toplu tüketim yeri olduğu tespit edilmiştir. Bu işletmelerde gıda güvenliğinin sağlanması amacıyla işletme başına yapılan denetim sayısı gıda üretim yerlerinde 1,42 ve gıda satış ve toplu tüketim yerlerinde 1,00 olarak hesaplanmıştır. Bu denetimlerde verilen 56 adet cezanın %14,28’inin gıda üretim yerlerine ve %85,71’inin ise gıda satış ve toplu tüketim yerlerine verildiği tespit edilmekle birlikte işletmelere ortalama 9.146 TL ceza kesilmiştir.

5996 sayılı “Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununa” (RG, 2010b) göre gıda işletmelerinde en çok; insan tüketimine uygun olmayan gıda üretimi, gıda kodeksine aykırı gıda, gıda ile temas eden madde ve malzeme üretmek, işlemek, piyasaya arz edilmesi, piyasaya arz edilen gıdaların izlenebilirlik için uygun etiket bilgilerini içermemesi, hijyen esaslarına aykırı hareket edilmesi ve gıdaların üretimi, işleme ve dağıtım sırasında gıda işletmecisinin tehlike analizi, kritik kontrol noktalarına dayanan gıda güvenirliliği sistemini uygulamaması gibi kusurlardan dolayı ceza kesildiği tespit edilmiştir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Sonuç olarak bu çalışmada küreselleşen dünyanın yerleşmeyi de beraberinde getirdiği yerel bir örnekle verilmeye çalışılmıştır. Küreselleşen dünya aynı zamanda yerel kültürlerin, kimliklerin, değerlerin ve yerleşme eğilimlerinin oluşmasına ortam hazırlamaktadır. Küreselleşme ile beraber baş gösteren en önemli konular arasında yer alan gıda güvenliğinin, sadece dünya çapında değil yerel düzeyde de ilettilip sağlıklı ve yeterli gıdanın bulunabilmesi noktasında dünyaca etkilendiğimiz Covid-19 pandemisi neticesinde görüldüğü üzere güvenilir gıdanın tüm insanlığın iyiliği ve sağlıklı bireylerin var olması için sağlanabilmesi gerektiği gözler önüne serilmiştir.

Bununla birlikte, etkili ve verimli bir hizmetin sunulmasında ana öge olarak ortaya çıkan yerel yönetimlerin gıda güvenliği alanında daha da önem kazanmakta olduğu gerçeği kaçınılmazdır. Her geçen gün teknolojinin ilerlemesi ile beraber neler üretildiği üretilenlerin nerede, ne şekilde gerçekleştirildiğinin ve ne çeşit gıdalarla beslenildiğinin artık insanlığın hür iradesindeki tercihleri olmadığını günlük yaşamda küresel gıda ve tarım politikalarının ve uygulamalarının etkisi ile görülmektedir. Sonuç itibariyle küreselleşme sürecinde Türkiye’de gıda güvenliği tehlikesi tam manasıyla gerçekleşmemektedir. Türkiye’deki gıda güvenliği için alınan önlemler Elazığ ili örneğinde küreselleşen dünyada geri planda kalmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Elazığ ili, Gıda güvenliği, Küreselleşme, Türkiye.

Kaynakça

ELAZIĞ TOİM (2020). Güvenilir ve Kaliteli Hizmet Sağlayan Toplu Tüketim Yerlerinin Teşvik Edilmesine Yönelik Bordo Beyaz Bayrak Uygulama Genelgesi, Elazığ Tarım ve Orman İl Müdürlüğü.

<https://elazig.tarimorman.gov.tr/bordobeyaz/Belgeler/BORDO%20BEYAZ/ELAZIGBORDOBEYAZBAYRAKGENELGE29.07.2016.pdf> adresinden 22 Haziran 2020 tarihinde alınmıştır.

RG (2010b). Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu. Resmi Gazete (Tarih: 13.06.2010, Sayı: 27610). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/06/20100613-12.htm> adresinden 30 Kasım 2020 tarihinde alınmıştır.

TOB. 2020. Tarım ve Orman Bakanlığı Merkez Birimler. <https://www.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/Birimler.aspx> adresinden 24 Ocak 2020 tarihinde alınmıştır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ÇOK KUTUPLU ULUSLARARASI SİSTEMDE NÜKLEER STRATEJİK İSTİKRAR

Emre OZAN

Dr. Öğr. Üyesi

Kırklareli Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

emre.ozan@klu.edu.tr

Uluslararası sistem günümüzde Soğuk Savaş'tan çok daha farklı bir nükleer döneme girmektedir. İki süper gücün hakimiyetinde belirli bir kurumsallığa sahip nükleer stratejik istikrar giderek aşınmaktadır. Soğuk Savaş döneminde nükleer çatışma riskini azaltma amacıyla ortaya çıkan çeşitli antlaşmalara dayanan kurumsal yapılar aşınırken bunların yerini alacak yeni düzenlemelerden söz etmek mümkün değildir. Dünya, Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında olduğu gibi bir nükleer savaş endişesiyle yaşamamaktadır. Fakat nükleer çatışma riskinin yönetilmesi giderek zorlaşmaktadır.

Bu tebliğde, uluslararası sistemde artan çok kutupluluğun Soğuk Savaş döneminde ortaya çıkan nükleer stratejik istikrarı ne yönde etkilediği sorusuna yanıt aranmaktadır. İleri sürülen temel argüman ise nükleer stratejik istikrardaki bozulmanın üç temel nedene dayandığıdır. Birincisi, uluslararası sistemdeki çok kutupluluğa paralel olarak silahların kontrolü rejiminin taraflarının nicelik olarak artmıştır. İkincisi nükleer silah teknolojisindeki yeni gelişmeler beraberinde yeni sorunlar getirmektedir. Üçüncüsü iki kutuplu uluslararası sistemde iki süper gücün nükleer stratejik istikrarın tesis edilmesi bakımından üzerinde uzlaştığı ilkeler aşınmıştır.

Başlangıç noktası olarak nükleer stratejik istikrarı tanımlamak gerekirse bu olgunun iki bileşenden oluştuğu ileri sürülebilir. Birinci bileşen kriz istikrarıdır ve nükleer silah sahibi aktörlerin aralarında yaşanan bir gerilimde ilk saldırıyı başlatma güdüsüne sahip olup olmamalarına ilişkindir. Soğuk Savaş döneminde 1962 yılında yaşanan Küba Füze Krizi ABD ve Sovyetler Birliği'ni karşı karşıya getirmiş fakat taraflar bir nükleer çatışmaya girmekten kaçınarak krizi diplomatik yollarla çözmeyi tercih etmişlerdir. Bunun temel nedenlerinden biri her iki süper gücün de ikinci vuruş kapasitesine sahip olması, yani karşılıklı bir caydırıcılık durumunun varlığıdır. Her iki tarafın da nükleer savunmasızlığı anlamına gelen karşılıklı caydırıcılık nükleer savaşın önlenmesi yönünde bir ortak çıkar yaratmıştır. Bu ortak çıkarın bir nükleer çatışmayı önleme yeteneği Küba Füze Krizi sırasında sınanmıştır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Nükleer stratejik istikrarın ikinci bileşeni silahlanma istikrarıdır. Küba Füzelere Krizi sonrasında ABD ile Sovyetler Birliği arasında imzalanan çeşitli antlaşmalarla bir silahların kontrolü rejimi oluşturulmuştur. 1963 Kısmi Nükleer Deneme Yasağı Antlaşması, 1968 Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması, 1972 Anti Balistik Füzelere (ABM) Antlaşması, 1972 Stratejik Silahların Sınırlandırılması Antlaşması, 1987 Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler (INF) Antlaşması ilk akla gelen antlaşmalardır. Bu antlaşmaların iki temel hedefi olmuştur. Birincisi her iki nükleer gücün ikinci vuruş kapasitesinin korunması ve böylece karşılıklı caydırıcılık durumunun sürdürülmesidir. Böylece kriz istikrarı güçlendirilmiştir. İkincisi nükleer stratejik istikrarını korunmasına yönelik ortak bir çıkarda buluşan iki süper gücün ve erken tarihlerde nükleer silah sahibi olan İngiltere, Fransa ve Çin'in dışındaki devletlerin nükleer silah edinmesini engellemektir. Bu yolla silahlanma istikrarı denetim altında tutulmak istenmiştir.

Soğuk Savaş sonrasında nükleer stratejik istikrar alanında bazı olumlu gelişmeler sürmüştür. 1987 yılında imzalanan INF Antlaşması çerçevesinde ABD ve Rusya tüm orta menzilli füzelerini imha etmişlerdir. 1991 yılında Stratejik Nükleer Silahlarda İndirime Gidilmesi Anlaşması (START) ve 1993 yılında START 2 Antlaşması imzalanmıştır. Ukrayna ve Kazakistan, topraklarında bulunan Sovyet nükleer silahlarının barışçıl biçimde Rusya'ya devredilmesini kabul etmiştir. ABD bu süreçte müzakerelere katkı sağlamış, Ukrayna ve Kazakistan'a maddi ve teknik yardımda bulunmuştur. Fakat bu olumlu ortam 2000'li yıllarda bozulmaya başlamıştır.

Nükleer stratejik istikrarda 2000'li yıllardan itibaren başlayan bozulmanın ilk nedeni uluslararası sistemdeki yapısal değişime ilişkindir. Soğuk Savaş'ın iki kutuplu sisteminde silahların kontrolü rejimi ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki uzlaşmaya dayanmıştır. Günümüzde çok kutuplu bir sistem söz konusu olduğu gibi büyük güçler arasındaki rekabetin ön plana çıktığı bir sürece girilmiştir. Dolayısıyla mevcut düzenlemeler yeni uluslararası sistemin yarattığı güvenlik algılamalarıyla örtüşmemektedir. Örneğin INF Antlaşması'na Çin taraf değildir. Bu nedenle bu antlaşma Çin'in bu silahlara sahip olmasını engellemediği gibi ABD'nin Çin'i çevreleme politikası açısından da sınırları bir etki yaratmaktadır. ABD bu antlaşmadan 2019 yılında çekilmiştir.

Uluslararası sistemdeki temel eğilimlere bakıldığında artan jeopolitik risklerin de nükleer stratejik istikrarı olumsuz etkilediği görülmektedir. Bölgesel çatışmalarda ve güç mücadelelerinde yaşanan artış önemli sorunlar yaratmaktadır. Kuzey Kore'nin nükleer silah sahibi olması, İran'ın nükleer programı, nükleer silah sahibi Hindistan ile Pakistan arasındaki gerginlik, terör örgütlerinin nükleer silahlara ulaşması konusundaki endişeler önemli riskler

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

yaratmaktadır. Diğer yandan ABD ile Rusya arasında Doğu Avrupa’da yaşanan rekabet önemli jeopolitik anlaşmazlıklardan biridir. ABD Rusya’yı Gürcistan ve Ukrayna’daki girişimleri nedeniyle saldırgan ve yayılmacı bir aktör olmakla itham etmektedir. Rusya ise NATO’nun kendi sınırlarına doğru genişlemesini bir tehdit olarak görmektedir. ABD’nin 2002 yılında ABM Antlaşması’ndan çekilmesi ve NATO Füze Kalkanı Projesini hayata geçirerek bir nükleer savunma sistemi kurması karşılıklı caydırıcılığı ortadan kaldırabilecek bir gelişmedir. Diğer yandan ABD ile Çin arasındaki jeopolitik rekabet de artmaktadır. Özellikle Güney Çin Denizi’nde yaşanan sorun iki ülke arasındaki gerginliğin askeri alanlara da sıçrama riskini beraberinde getirmektedir.

Artan jeopolitik riskler kriz istikrarını olumsuz etkilemektedir. ABD ve Rusya’nın nükleer doktrinlerine bakıldığında nükleer olmayan askeri gerginliklerin de nükleer silahlarla caydırılması yönünde yeni bir stratejinin benimsendiği görülmektedir. Oysa Soğuk Savaş döneminde kriz istikrarını sağlayan şey tarafların ilk nükleer saldırıyı başlatan taraf olmama ve sadece nükleer saldırıları nükleer caydırıcılıkla önleme yönündeki iradeleri olmuştur. Konvansiyonel bir askeri gerginlikte de nükleer silahlara başvurulabileceği anlayışı kriz istikrarını olumsuz etkilemektedir. Kriz istikrarını sağlayan temel unsur karşılıklı nükleer caydırıcılık olmaktan çıkmıştır. Bununla birlikte nükleer silahların yıkım kapasitesi düşünüldüğünde nükleer bir çatışmanın siyasal, ekonomik ve toplumsal maliyetlerinin çok yüksek olduğu söylenebilir. Diğer yandan çok kutuplu sistemde karmaşık bir karşılıklı bağımlılık durumunun varlığı da kriz istikrarını sürdüren unsurlardan biridir. Fakat dünya bir nükleer çatışma riskiyle karşı karşıya olmasa da kriz istikrarının giderek daha kırılgan bir görünüm kazandığı gözlenmektedir.

Nükleer stratejik istikrarı olumsuz etkileyen ikinci unsur teknolojiye yaşanan gelişmelerdir. Özellikle savunma sistemleri alanında yaşanan ilerleme dikkat çekmektedir. ABD ve Rusya’nın savunma sistemleri geliştirmelerini sınırlandıran ABM Antlaşması’ndan 2002 yılında ABD çekilmiştir. Aynı tarihlerde çalışmalarına başlanan NATO Füze Savunma Sistemi’nin ilk alt sistemi 2012 yılında faaliyete geçirilmiştir. Bu sistemin tam ve etkin olarak çalışır duruma gelmesi ABD ve müttefiklerine nükleer vurulmazlık yeteneği kazandırarak diğer nükleer güçlerin ikinci vuruş kapasitelerini anlamsız hale getirecektir. Buna karşılık Rusya yüksek hızlı, uzun menzilli ve radara yakalanması zor füze sistemleri üzerinde çalışmaktadır. NATO savunma sistemlerini aşabilecek silahlar geliştirilerek Rusya’nın ikinci vuruş kapasitesinin korunması amaçlanmaktadır. Bu durum nükleer silahlar alanında bir teknolojik rekabet yaratmakta ve silahlanma yarışını tetiklemektedir. Çin’in de nükleer silahlarını ve füze

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

sistemlerini modernize etme yönünde çabasının altı çizilmelidir. Nükleer silahların nicelik olarak azaldığı ama etkinliklerinin ve operasyonel kapasitelerinin artırıldığı çok taraflı bir nükleer silahlanma yarışı giderek artmaktadır.

Silahlanma yarışına paralel olarak nükleer stratejik istikrarın bozulmasının üçüncü nedeni silahların kontrolü alanında paylaşılan ilkelerin ve asgari uzlaşının aşınmasıdır. Soğuk Savaş yıllarında ABD ve Sovyetler Birliği nükleer silahların azaltılması ve askeri strateji içinde zamanla marjinalleştirilmesi yönünde ortak bir ilkede birleşmişlerdir. Fakat bu ilkeden kesin bir geri dönüşün yaşandığı anlaşılmaktadır. Nükleer çatışma riskini azaltma yönündeki uzlaş bu tarz bir çatışmaya girme ihtimali en yüksek iki süper güç arasında sağlanmıştır. Çok kutuplu bir uluslararası sistemde bu yönde bir uzlaş ikiden fazla muhabata sahiptir. Dolayısıyla silahların kontrolü rejimindeki bozulmayı telafi edecek yeni bir rejimin tesisi çoklu mekanizmalarla mümkündür fakat böyle bir yapının oluşturulması yönünde anlamlı bir girişim bulunmamaktadır. Diğer yandan Soğuk Savaş döneminde ABD ile SSCB arasındaki nükleer simetri silahların kontrolü rejiminin tesisini kolaylaştırmıştır. Günümüzde ise benzer bir simetriden bahsetmek zordur ve nükleer silah sahibi ülke sayısının artması muhtemeldir. Dolayısıyla silahların kontrolü alanında ortak ilkelere ulaşmak zor görünmektedir. Bu nedenle yeni nükleer dönemde uluslararası sistemdeki belirsizlik ve riskler de artmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Nükleer Stratejik İstikrar, Çok Kutupluluk, Nükleer Silahlanma, Uluslararası Sistem

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

YAKIN DÖNEM ÇİN-KAZAKİSTAN İLİŞKİLERİ: ENERJİ GÜVENLİĞİ ÇERÇEVESİNDE BİR DEĞERLENDİRME

Büşra DOĞAN

Öğretim Görevlisi/ Yüksek Lisans Mezunu

Uluslararası Kantörö Şaripoviç Toktomamatov Üniversitesi

İşletme Fakültesi

İktisat Bölümü

dogambusra7@gmail.com

Enerji gelişmişliğin temel göstergesidir ve insanoğlunun vazgeçilmezidir. Enerji konusu günümüzde geniş kapsamda siyasal mülahazalarla ele alınmaktadır. Enerji ile güvenlik arasındaki ilişki özellikle son dönemlerde kalkınmakta olan ülkelerin artan enerji gereksinimini tamamlamak adına karşımıza çıkmaktadır. Devletlerin kalkınmalarında oldukça önemli bir yeri olan enerjinin ilişkilendirildiği temel noktalardan birisi güvenlidir. Enerji güvenliği günümüzde makul fiyatlardaki enerjinin sürdürülebilirliğe yönelik tehditlerin ortadan kaldırılarak güvenilir bir şekilde arz edilmesidir. Günümüzde enerji güvenliği yatırım istikrarı, terör saldırıları, çevre problemleri ve kaynakların azalması.. gibi oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır.

Kavramın ortaya çıkışıyla ilgili olarak her ne kadar 1973 Petrol Krizi'ne vurgu yapılırsa da I. Dünya Savaşı esnasında ortaya çıktığı söylenebilir. Savaş esnasında donanmasının Alman donanmasından daha hızlı olmasını isteyen Churchill, gemilerin yakıtını kömürden petrole dönüştürmeyi istemiş ve güvenli olmayan İran petrolünü kullanmayı hedeflemiştir. Bu durum günümüzde de etkisini devam ettiren enerji güvenliği hususunu stratejik bir problem haline getirmiştir. Enerji güvenliği konusu tüketici ülkelere göre enerji arz güvenliği, tedarikçi ülkelere göre ise enerji talep güvenliği kavramlarını ortaya çıkarmıştır.

Günümüzde enerji güvenliği karşılıklı olarak bağımlılıkları artırmaktadır. Bu sebeple ülkeler politika amaçlarına göre uluslararası işbirliğinin sağlanması çerçevesinde bazı norm ve kurullarla desteklenmiş Birleşmiş Milletler, Uluslararası Enerji Forumu, Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı, Paris iklim Anlaşması, Şangay İşbirliği Örgütü, Enerji Şartı Anlaşması, Asya İşbirliği Diyalogu, Körfez İşbirliği Konseyi, Dünya Enerji Konseyi.. gibi anlaşma veya kuruluşlara taraf olabilmektedirler.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Bu çalışma Çin-Kazakistan ilişkisinde son dönemlerde enerji güvenliği hususunun önemi hızla arttığı için yapılmıştır. Çin, Kazakistan'daki varlığını giderek artırmaktadır. Bu durumun temelinde pek tabii Kazakistan'ın zengin doğal kaynakları bulunmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti enerji güvenliğine oldukça önem vermektedir. Bu doğrultuda Körfez ülkelerinden enerji bağımlılığını koparıp, Orta Asya Bölgesi ile çeşitlendirmeyi hedeflemektedir.

Kömür, petrol ve doğalgaz gibi kaynaklar ile Kazakistan, Orta Asya'nın en büyük enerji üreticisi olmanın yanı sıra dünyanın önemli enerji ihracatı ülkelerinden birisidir. Sadece doğalgaz ve petrol sektörü GSYİH'nin yaklaşık dörtte birini, ihracatın yüzde yetmişini ve devlet bütçesi gelirlerinin yüzde kırk dördünü oluşturmaktadır.. Dünya Nükleer Enerji Derneği yıllık istatistiklerine göre Kazakistan dünyanın en büyük uranyum üreticisidir. Aynı zamanda onuncu büyük kömür üreticisidir.

Giderek büyüyen ekonomisi ile enerjiye olan ihtiyacı her geçen gün artan Çin, dünyadaki petrolün % 2.3'üne ve doğalgazın % 1'ine sahiptir. Dünya enerjisinin ise % 6'sını tüketmektedir. 2003 senesinde ülkenin ithal enerji bağımlılığı % 30 idi. 2023 senesinde bu oranın % 70'lere kadar artacağı tahmin edilmektedir. Bu sebeple Çin hidrokarbon kaynaklarının % 22'sini Afrika'dan, % 50'sini Orta Doğu'dan karşılamak gibi farklı stratejiler izlemektedir. Yine de bu bölgelerde dönem dönem karışıklıklar yaşandığı için Çin'in enerji güvenliği tehdit altındadır.

2000'lerden itibaren ekonomik olarak hızla büyüyen Çin'in enerji ihtiyaçları da her geçen gün artmıştır. Bu gereksinimini karşılamak adına başta Kazakistan olmak üzere birçok enerji zengini ülkeyi odak noktası haline getirmiştir. Çin, Orta Asya ülkelerini Batı'ya açılan kapı olarak gördüğü için kendisine bağımlı hale getirmeye çalışmaktadır.

Çin'in enerji güvenliğinde Kazakistan üzerinden sürdürdüğü politikaya bakacak olursak, kendi stratejileri doğrultusunda ve kendi amaçlarına uygun olarak, Kazakistan'ın siyasi ve ekonomik önceliklerini şekillendirmek ve bu doğrultuda güçlü kara ve demir yolları güzergahları ile petrol ve doğalgaz boru hatlarının geliştirilmesi ve güvenliğinin sağlanmasıdır. İkili enerji ilişkisinde Çin'in 3 ana başarısı olacaktır. Öncelikle Avrasya'nın iç kesimlerindeki konumdan dolayı enerji güvenliği artacaktır. İkincisi Çin'in Basra Körfezi petrolüne olan bağımlılığı azalacak ve Ortadoğu'da yaşanan karışıklıklar enerji güvenliği riskini büyük ölçüde azaltacaktır. Üçüncüsü ise uzun vadede istikrarlı kara güzergahından petrol ithalatı alternatifini sunacaktır. Tüm bunlar iki ülkenin enerji diplomasisinin uzun vadede olduğunun ve istikrarlı kazanımlar sağlanacağını göstergesidir. Çin bu minvalde Kazakistan'a yumuşak güç uygulamaktadır. Bunun en belirgin göstergelerinden birisi gittikçe yaygınlaşan Konfüçyüs Enstitüleridir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Bu çalışmada Kazakistan'ın genel görünümü hakkında bilgi verildikten sonra enerji güvenliğinin genel çerçevesi çizilecektir. Ardından enerji ilişkileri ve güvenliği çerçevesinde Çin ile Kazakistan arasında artan çok boyutlu ilişkiler ele alınacaktır. Çalışmada ikili ilişki kapsamında yapılan yatırımlar ve ekonomik işbirliklerinin analizi hedeflenmiştir. Ayrıca Çin'in ekonomik, ticari ve savunma alanlarında izlediği politikalarla Kazakistan'da etkin olup olmadığı sorusunun cevabı aranmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin izlediği politikalar çerçevesinde oluşturduğu enerji ilişkisinde dikkat ettiği noktaların cevabını vermek amaçlanmıştır.

Enerji güvenliği ve sürdürülebilirliğin Çin ekonomisi için önemi son yıllarda başta Kazakistan olmak üzere Türk Cumhuriyetleri ile ilişkilerini arttırmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın özelliği güncel döneme ışık tutmasıdır. Enerji politik gündeminin analiz edilmesi açısından çalışma önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Enerji Güvenliği, Çin, Kazakistan.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar

16.00 – 17.30

2. SALON

19. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Murat ÜLGÜL
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Murat ÜLGÜL	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Türk Dış Politikasında Lider-Merkezli Yaklaşım
Çiğdem ÇETİN	Hitit Üniversitesi	Türkiye'nin Güney Kafkasya Bağlamında Güvenlik Politikası: Çok Taraflı Anlaşmalardan İkili İlişkilere
Dr. Oğuzhan ASLANTÜRK	Aksaray Üniversitesi	Türkiye'de Sınır Güvenliği ve FRONTEX
Betül YILMAZ	Ankara Üniversitesi	Kalkınma- Güvenlik Bağının Türkiye Güvenlik Politikaları Üzerinden Analizi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

TÜRK DIŞ POLİTİKASI'NDA LİDER-MERKEZLİ YAKLAŞIM

Murat ÜLGÜL

Doç. Dr.

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

Lider-merkezlilik tarih boyunca Türk siyasetinin en temel yapı-unsurlarından biri olmuştur. Gerek hanedanlık sistemine dayanan Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası gerekse cumhuriyet rejiminin Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü gibi güçlü ve karizmatik liderler etrafında örgütlenen karar-alma süreci Türk iç ve dış siyasetinde lider-merkezliliğin tarihsel kökenini oluşturur. Bununla birlikte 27 Mayıs askeri darbesi ile başlayan süreçte Türk dış politikasının karar alma sürecinde ordu ve dışişleri bürokrasisinin öne çıkmasıyla birlikte dış politika davranışlarının açıklanmasında birey analiz düzeyine başvurulmasının önemli oranda ihmal edildiği de bir gerçektir. Hâlbuki ordu- ve bürokrasi-merkezli sistemde bile siyasi liderlerin yadsınamaz etkisi her daim var olmuştur. Bu gözlemin en önemli kanıtları Türk siyasetinde liderlerin bir türlü siyasetten emekli olmaya yanaşmaması – Ecevit örneği; siyasi parti liderlerinin koltuklarını daha genç isimlere emanet etmede isteksiz olmaları – İnönü örneği; liderin istifa etmesi ya da görevi bırakması durumunda siyasi partinin sona ereceğine ilişkin kanıtlanmış korkuların olması – Özal örneği; ve bir siyasi parti liderinin her türlü engellemelere ve yasaklara rağmen siyasete tekrar dönme becerilerinin olması – Demirel örneği – gösterilebilir.

Bu çalışma lider-merkezli siyasetin dış politikaya yansımalarını hem teorik hem de tarihsel/güncel örneklerle Türk dış politikası örneği üzerinden ele alacaktır. Teorik olarak temel tartışma lider-merkezli dış politikanın yararlı ya da zararlı etkilerine ilişkindir. En son Trump dönemi Amerikan dış siyasetinde tartışıldığı üzere, lider-merkezli dış politikanın acemi ve çıkarıcı siyasetçiler tarafından sergilendiğinde ulusal güvenlik açısından geri döndürülemez tehditler yaratacağına ilişkin korkular vardır. Ayrıca ideolojik bir bakış açısına sahip liderin dış politikayı tek başına şekillendirmesi durumunda ancak farklı görüşlerin çatışmasıyla oluşabilecek rasyonel dış politika kararlarının alınamayacağına ilişkin iddialar mevcuttur. Bu görüşün karşısında ise liderler arasında kişisel ilişkilerin uyumsuzluk ve kriz durumlarında daha kolay çözüm sağlayacağı ve lider-merkezli dış politikanın bürokrasinin yavaş karar alma sürecine bir ilaç olacağına ilişkin argümanlar vardır. Çalışma bu teoriler ışığında Atatürk

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

döneminden itibaren lider-merkezli dış politikanın örneklerine yer verip, bu yöntemin yararlı ve zararlı etkilerinin bir analizini yapacaktır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

TÜRKİYE’NİN GÜNEY KAFKASYA BAĞLAMINDA GÜVENLİK POLİTİKASI: ÇOK TARAFLI ANLAŞMALARDAN İKİLİ İLİŞKİLERE

Çiğdem ÇETİN

Yüksek Lisans Öğrencisi

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik

cetincigdem60@gmail.com

Özet

Kafkasya bölgesindeki bazı devletler, SSCB’nin dağılması ile birlikte bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Bağımsızlık süreçleri sancılı olan Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan bağımsız olduklarında koşulsuz tanıyan ilk devletlerden biri Türkiye’dir. Kafkasya bölgesinin, özellikle Hazar havzasının yer altı kaynakları açısından zengin olması, Rusya’nın olduğu kadar dünyanın da gündemindedir. Çalışmanın ana konusu, Türkiye’nin Güney Kafkasya devletleri ile ilişkilerinin çatışmalar ve çözümler bağlamında incelenmesidir. Bağımsızlıktan sonra Rusya’nın Kafkasya’daki çıkarlarının devam ettiği ve bu noktada Türkiye ile karşı karşıya geldiği durumlar mevcuttur. Sovyetlerin mirasını sürdürerek her bir Güney Kafkasya devletini ayrı değerlendiren Rusya’nın aksine Türkiye, kadim toprakları bir bütün halinde tahayyül edip bu doğrultuda harekete geçmiştir.

Giriş

Kadim Orta Asya topraklarının devamı olarak görülen Kafkasya coğrafyası, tarihi bağlar nedeniyle Türkiye açısından her zaman büyük öneme sahip olmuştur. Orta Asya, Kafkasya ve Anadolu bölgeleri birbirinin devamı olan coğrafyalardır. Çalışmanın alt başlıklarından biri, Türkiye’nin Güney Kafkasya devletleriyle ne şekilde ilişkiler geliştirdiği ve bölgede yaşanan çatışmalara verdiği tepkilerin incelenmesinden oluşmaktadır. Türkiye, bölgeye dair kısıtlı bilgisine rağmen çatışma ve çözümlerde bir şekilde yer almaya çalışmıştır. 17 Aralık 1925’te Paris’te imzalanan “Türkiye-Sovyetler Birliği Dostluk ve Tarafsızlık (Saldırmazlık) Antlaşması ile iki ülke iç işlerine müdahale edilmeyeceği teminatında bulunmuştur. Anlaşma gereği Türkiye, SSCB’nin dağılış sürecine kadar gerek Kafkasya, gerekse Orta Asya halklarıyla iletişime geçmemiştir. Fakat Türkiye, resmî tarih yazımında ve iç politik söylemlerde akraba toplulukların varlığını vurgulamıştır. Atatürk, SSCB ve Orta Asya’ya dair söyleminde,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Sovyetlerin dost ve müttefik bir devlet olduğunu fakat Osmanlı ya da Avusturya-Macaristan İmparatorlukları gibi parçalanabileceğini belirtmiştir. Söyleminin devamında Sovyetlerin dağılması halinde Türkiye'nin ne yapacağından emin halde kardeşleriyle köprüler kurulması gerektiğini açıklamıştır (Kılıç, s. 53).

Çalışmadaki bir diğer alt başlık ise Türkiye'nin bölgeye yönelik adımlarının temelinde güvenlik anlayışının etkili olduğunu ve değişen koşullarla birlikte güvenlik anlayışının da değiştiğini ortaya koymaktır. Türkiye'nin güvenlik anlayışının gelişmesinde İttihat Terakki'nin, Mustafa Kemal'in ve Cumhuriyeti kuran kadronun etkilendikleri düşünülen temeller vardır. “*Geleneksel dış politika ve güvenlik politikası yapıcıları olan Dışişleri Bakanlığı, Milli Güvenlik Kurulu, Genel Kurmay Başkanlığı ve diğer siyasî elitler, 2000'li yıllara kadar Türkiye'de güvenleştirmeyi yapan temel aktörlerdir*” (Bakan, 2007, s. 44). Hükümet dışı aktörler, medya kuruluşları ve iş insanları ise güvenlik ile ilgili müdahil taraf değil, görüş bildiren taraf olmuşlardır.

2002 yılında AKP'nin iktidar olmasıyla birlikte güvenlik anlayışının keskin hatları törpülenmiştir. Bu doğrultuda ABD merkezli sert politikadan uzaklaşıp, çok yönlü politika izleme yoluna gidilmiştir. “*Ahmet Davutoğlu etkin bir figür olarak ortaya çıkmış ve 'stratejik derinlik' kavramı ile Türkiye'nin dış politikasının şekillenmesinde aktif bir rol oynamıştır*” (Aybars Görgülü, 2012, s. 2).

Türkiye'nin Kafkasya politikasını belirlerken karşılaştığı engellerden birincisi, Türkiye'nin bölgeye yönelik bilgilerinin kısıtlı olmasıydı (Kasım, 2011, s. 94). İkinci engel, Rusya ve İran gibi bölgesel güçlerin, Türkiye'nin rolüne meydan okumalarıydı (Kasım, 2011, s. 94). Üçüncü engel, Kafkasya'daki etnik temelli çatışmalara Türkiye'nin tecrübesiz yaklaşımıdır. Sıralanan engeller olduğu halde Türkiye, bölgeye yönelik amaçlarından ve politikalarından vazgeçmemiş, bu doğrultuda işbirliği adına ikili-çok taraflı anlaşmalar yapmıştır.

Türkiye, 30 Ağustos 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan Cumhuriyeti'ni 9 Kasım 1991'de tanıyan ilk devlet olmuştur (Türkiye-Azerbaycan Siyasi İlişkileri). Kuruluşunun hemen ardından Ermeni işgali ile karşılaşan Azerbaycan (28 Aralık 1991), doğal olarak Türkiye'den yardım beklentisi içine girmiştir. “*Dağlık Karabağ çatışması Türkiye'nin bir bölgesel çatışmadaki politikasının ilk test edildiği alan olmuştur*” (Kasım, 2011, s. 95). 1921 Kars Anlaşması doğrultusunda, Nahçıvan'ın özel statüsünün korunması için asker gönderilmesi kamuoyunda tartışılmıştır (Yıldırım, 2007, s. 97-98). 1994 yılında ateşkesin olması sonucunda Türkiye, Nahçıvan konusunda koridor önerisinde bulunduysa da Ermenistan, Türkiye'nin

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

tarafsız olmadığı için arabulucu olamayacağı yönünde eleştirilerde bulunmuştur (Kasım, 2011, s. 97).

1994 yılından itibaren Azerbaycan-Ermenistan çatışmaları devam etmekteydi ve 2016 yılında Rusya Devlet Başkanı Putin'in arabuluculuğuyla ateşkes imzalanmıştır. 27 Eylül 2020 tarihinde Ermenistan'ın saldırıları başlatması ile birlikte 2. Karabağ Savaşı başlamıştır. 44 gün süren çatışmaların sonucunda Güney Karabağ'da yer alan Şuşa kentinin Azerbaycan tarafından ele geçirilmesi ile birlikte, Ermenistan yenilgiyi kabul etmek zorunda kalmıştır (Çalışkan, 2020). 2008 Gürcistan-Rusya çatışmasında olduğu gibi tepkisiz kalmayan Türkiye, Karabağ konusunda vermiş olduğu askerî mühimmat, İHA ve SİHA desteğinde bulunmuştur.

Türkiye, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Ermenistan'ı, 16 Aralık 1991'de önkoşulsuz olarak tanıyan taraf olmuştur. Hatta 1992 tarihinde Erivan yönetimini Karadeniz Ekonomik İşbirliği teşkilatına kurucu üye olarak davet etmiş, enerji krizini çözmek için elektrik yardımında bulunmuştur. (M. Serdar Palabıyık, 2009, s. 262). Batılı devletler başta olmak üzere uluslararası sistem ve kuruluşlar Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleşmesini istemektedirler. Bunun nedenlerinden biri Ermenistan'ın Batıya açılan kapısına sahip Türkiye'nin buna engel olması; ikincisi ise Ermenistan'ın, Kafkasya bağlamında Rusya eksenli üsler konumlandırabileceği ülke olmasıdır (Kasım, 2011, s. 105).

Türkiye'nin Azerbaycan ile kara sınırının olmaması nedeniyle Gürcistan, kritik öneme sahip ülke konumundadır. Türkiye, 1990'lı yıllarda daha müdahaleci rolde iken 2000'lere gelindiğinde tedbirli olarak diplomasiyi tercih etmiştir (Elmas, 2018, s. 344). Rusya, Abhazya'yı destekleyerek Gürcistan'ın BDT'ye üye olmasını sağlamış ve burada üslere sahip olmuştur (Kasım, 2011, s. 113). Abhazya ve Güney Osetya sorunu Gürcistan'ın sınırdığı sorunlar olagelmıştır. 4 Ocak 2004'te başkanlık seçimini kazanan Saakaşvili, iç karışıklıkları ve ayrılıkçı hareketleri çözmek amacıyla (Kasım, 2011, s. 63-65), Batının desteğine güvenerek 2008'de "Anayasal Düzeni Sağlama Operasyonu" ile askerlerini Güney Osetya'ya sokmuştur. Gürcü-Rus Savaşı sırasında Türkiye aktif olarak taraf tutmamıştır. Bunun birinci nedeni, Rusya'nın Gürcistan'a üstün gelmesinin yarattığı tedirginliktir. İkinci neden ise, Montrö Boğazlar Sözleşmesi gereği Türkiye'nin, ABD hastane gemisinin Gürcistan'a gitmesine izin vermemesidir (Elmas, 2018, s. 347).

"Literatürde 08.08.08 savaşı olarak da yer alan Güney Osetya Savaşı: birbirini takip eden bir dizi çatışmanın sonucu olarak; Ağustos 2008'de Rusya, Gürcistan, Güney Osetya ve son olarak Abhazya'nın da taraf olduğu 5 gün devam eden bir savaştır" (Alemdar, Güney Osetya Savaşı,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

2019). Türkiye, savaş öncesinde Gürcistan'a yardım etme konusunda Irak'ta olduğu gibi tedirginlik yaşamıştır. Türkiye'nin önünde iki seçenek vardı:

- (I) ABD'nin desteklediği Saakaşvili hükümetine yardım etmek ve Rusya'yı karşısına almak,
- (II) Savaşta tarafsız kalıp Rusya'dan gelecek bir tehlikeyi önlemek.

16 Ağustos 2008 yılında Gürcistan Devlet Başkanı Saakaşvili ile Putin'in halefi Medmedev arasında "Altı Madde Anlaşması" imzalanmıştır (Kasım, 2011, s. 69-70). Türkiye'nin bu çatışma esnasında gündemde olduğu tek olay, Montrö Anlaşmasının gündeme gelmesi konusunda olmuştur. ABD'nin Gürcistan'a göndermeye çalıştığı insani yardım gemilerini Rusya, Boğazlar Anlaşmasına aykırı olarak değerlendirilmiş ve gelen gemilerin askerî mühimmat taşıdığını iddia etmiştir (Gürcistan'a insani yardımda Montrö krizi, 2008).

SONUÇ

Çalışmada ortaya konulan argüman, Türkiye'nin Kafkasya konusunda 1990'lardaki kadar tecrübesiz olmadığıdır. Sovyet Saldırmazlık Anlaşması gereği bölgenin iç işlerine müdahale edemeyen, olaylar hakkında çok fazla demeç vermeyen Türkiye, Sovyetlerin dağılmasıyla birlikte kuruluşlar aracılığıyla daha aktif politika izlemiştir. Ermenistan'ı tanınmasının yanı sıra ülkeye yaptığı yardımlar Azerbaycan ve Türk kamuoyu tarafında tepkiyle karşılanırsa da, esas amacının gerçekten de yardım etmek olduğu konusunda ısrar eden bir Türkiye ortaya çıkmıştır. Türkiye, çok taraflı anlaşmalar ile uzlaşma ortamı oluşturup, mutabakat ve ticari ilişkiler geliştirmeye çalışmış, daha sonra bölgesel çatışmalarda aktif rol oynamıştır. 2020 itibarıyla bozulan Azerbaycan-Ermenistan ateşkesinin ardından Türkiye, Azerbaycan'a asker ve mühimmat desteğinde bulunarak, çatışmalarda da aktif taraf olduğu mesajını dünya kamuoyuna vermiştir.

Gürcistan'ın Rusya işgali tedirginliğine karşılık Türkiye, İHA ve SİHA anlaşmaları ile bölgede sadece Azerbaycan konusunda değil diğer devletler söz konusu olduğunda da masada olabileceğini göstermiştir. Türkiye 1990'lardaki barış yanlısı adımların aksine, askerî teknolojisinin gelişmesinden aldığı kuvvet ile daha emin adımlar atmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, teknolojik gelişmenin istikrarlılığı konusudur. Unutulmamalıdır ki askerî teknolojiye sahip olan tek ülke Türkiye değildir ve dünyadaki rakipleriyle yarışta kalmaya devam ederse istikrarlı bir politika izlemelidir. Gelecekte çatışmalarda ne türlü çözümlerin makul olacağı bilinmezliğini korusa da yüzyıllardır değişmeyen şey karşımıza çıkmaktadır: Teknolojik anlamda üstünlük. Teknolojik ilerleme askeri sistemler kaynaklı olduğu düşünülürse bir önceki paragraf çözümü gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kafkasya, güvenlik, çatışma, Türkiye, Rusya

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Kaynakça

- Alemdar, A. (2019, 5 25). *Güney Osetya Savaşı*. 7 1, 2021 tarihinde DefenceTurk.net: <https://www.defenceturk.net/guney-osetya-savasi> adresinden alındı
- Aslanlı, A. (2013). Yeni Küresel Mücadelede Kafkasya. A. Aslanı içinde, *Yeni Küresel Mücadelede Kafkasya ve Karabağ Sorunu* (s. 13-35). Ankara: EkoAvrasya Yayınları.
- Bakan, D. A. (2007). Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Güvenlik Teorileri ve Türkiye'nin Güvenlik Algılamaları. *21. Yüzyıl Dergisi* , 35-50.
- Balcı, A. (2018). Davutoğlu Dönemi Dış Politikası (2009-2013). A. Balcı içinde, *Türkiye Dış Politikası* (s. 315-341). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Çalışkan, B. (2020, 12 4). 2. Karabağ Savaşı ve Güney Kafkasya'da Yeni Dönem. 7 1, 2021 tarihinde İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi: https://insamer.com/tr/2-karabag-savasi-ve-guney-kafkasyada-yeni-donem_3524.html adresinden alındı
- Demir, A. F. (2003). *Türk Dış Politikası Perspektifinden Güney Kafkasya*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Elmas, B. (2018). Türkiye'nin Gürcistan Politikasındaki Değişim ve Dönüşüm. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 344-351.
- Gürcistan'a insani yardımda Montrö krizi*. (2008, 8 16). 7 1, 2021 tarihinde CNN Türk: <https://www.cnnturk.com/2008/dunya/08/16/gurcistana.insani.yardimda.montro.krizi/490695.0/index.html> adresinden alındı
- Kara, F. (2021). Sovyet Sonrasında Rusya Federasyonu ve Orta Asya. F. Kara içinde, *Rusya'nın Orta Asya'ya (Türkistan) Yönelik Politikalarının Dönemlere Göre Değişimi* (s. 181-250). Elazığ: İKSAD Publishing House.
- Kasım, K. (2011). *Soğuk Savaş Sonrası Kafkasya*. Ankara: Usak Yayınları.
- Kavrelişvili, R. (2010). TÜRKİYE-GÜRCİSTAN İLİŞKİLERİ (1921 SONRASI TARİHİ SÜREÇ). *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* , 93-100.
- Kılıç, S. (tarih yok). Atatürk'ün Büyük Özlemi: Türk Dünyası'nda Türk Birliği. *Dergipark* , 53-60.
- M. Serdar Palabıyık, Y. D. (2009). *Türkiye Ermenistan İlişkileri*. 6 4, 2021 tarihinde acikerisim.ybu: <http://acikerisim.ybu.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/326> adresinden alındı
- Türkiye-Azerbaycan Siyasi İlişkileri*. (tarih yok). 7 4, 2021 tarihinde Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi: <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-azerbaycan-siyasi-iliskileri.tr.mfa> adresinden alındı

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

Yıldırım, H. (2007). KAFKASYA'DA ETNİK ÇATIŞMALAR VE TÜRKİYE AÇISINDAN BÖLGENİN ÖNEMİ. *Yüksek Lisans Tezi* . Sakarya, Türkiye: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

TÜRKİYE’DE SINIR GÜVENLİĞİ VE FRONTEX

Oğuzhan ASLANTÜRK

Dr. Öğretim Görevlisi

Aksaray Üniversitesi

Dış İlişkiler Koordinatörlüğü

oguzhanaslanturk@aksaray.edu.tr

Türkiye, iltica hukuku kapsamında Avrupa Birliği uyum sürecine ilişkin olarak; “Ulusal Eylem Planı”, “2006 Yönetmeliği”, “Geri Kabul Anlaşması”, “Geçici Koruma Yönetmeliği”, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” gibi başlıklar altında birtakım düzenlemeler gerçekleştirmiş, anlaşmalar imzalamıştır. Bu bağlamda gerçekleştirilen uygulamalardan birisi de Türkiye’nin Avrupa Sınır Güvenliği Ajansı (FRONTEX)’na dahil olmasıdır. Çalışmanın amacı Türkiye’nin 2012 yılında mutabakat zaptı imzalayarak dahil olduğu FRONTEX’in Türkiye sınırlarında yaşanan düzensiz göçlere ilişkin etkili olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda çalışmada öncelikle FRONTEX’in kuruluşu, amacı, Türkiye’nin hangi saiklerle kuruma dahil olduğu, düzensiz göçle mücadelede ne kadar başarılı olduğunu ve FRONTEX’in düzensiz göçler karşısında Türkiye’nin sınır güvenliğine etkisi incelenecektir.

Türkiye, düzensiz göçle mücadele kapsamında uluslararası gelişmeleri yakından takip etmekte, AB müktesebatına uyum çerçevesinde hukuki ve idari yapılarını geliştirmektedir. Bu doğrultuda Türkiye sadece FRONTEX kapsamında hareket etmemekte düzensiz göçle mücadele eden kuruluşların başında gelen Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD), gibi kuruluşlarla iş birliği yapmaktadır.

FRONTEX, AB’nin birliğe yeni katılan ülkelerde kurulmasını istediği ilk birimlerdendir. Sınır güvenliğine ilişkin olarak faaliyetler yürütmesi birime ayrı bir önem kazandırmıştır. Ancak AB üyesi bazı ülkeler FRONTEX aracılığıyla, geri gönderilmeme ilkesine aykırı olarak hareket ederek düzensiz göçmenleri kendi kaderlerine terk edebilmektedirler.

Ayrıca yapılan operasyonel çalışmaları incelendiğinde, FRONTEX programının aslında bir yasaklama ve engelleme anlayışıyla hareket ettirildiği gözlemlenmektedir. Bununla birlikte düzensiz göçmenler, işkence, insanlık dışı veya küçük düşürücü muamelelere de maruz kaldıklarına ilişkin haberler uluslararası ve ulusal haber kaynaklarında ve sosyal medyada sıklıkla görülmektedir. Bu durum ayrıca aktivistler tarafından da dile getirilmektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

AB, sınırlarının korunmasına ilişkin FRONTEX’İ destekleyici bir kurum olarak; radarlar, güvenlik kameraları ve insansız hava araçları kullanarak elde ettiği bilgileri diğer üye ülkelerle paylaşarak sınır koruma görevi üstlen Avrupa Sınır Gözetim Sistemi (EUROSUR)’u da kurmuştur. Ancak kaçak göçmenlerin yakalandıklarında nereye yönlendirileceklerine ilişkin herhangi bir düzenlemenin oluşturulmaması, izleme sisteminin asıl amacının sorgulanmasına yol açmıştır.

Türkiye düzensiz göçlerle mücadele konusunda FRONTEX vb. uygulamalar ve anlaşmalar üzerinden AB ile iş birliği içerisinde olmaya gayret gösterse de AB genel olarak yük paylaşımı konusunda yükümlülüklerini yerine getirmemiş ve Türkiye düzensiz göçler karşısında beklediği desteği bulamamıştır.

Kaynakça

Legger, F. (2015). *The Functioning of Eurosur*. Brüksel: European Union. 12 15, 2021 tarih inde <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2016/mar/eu-frontex-report-on-eurosur-functioning-12-2015.pdf> adresinden alındı

Lindström, C. (2005). European Union Policy on Asylum and Immigration. Addressing the Root Causes of Forced Migration: A Justice and Home Affairs Policy of Freedom, Security and Justice? *Social Policy Administration*, 39(6), 587-605. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1467-9515.2005.00458.x>

Özer, Y. Y. (2011). Yasadışı Göçün Kontrolünde Destekleyici Düzenlemelerin Rolü: Avrupa Birliği ve Türkiye Örnekleri. Ö. O. Demir, & M. Sever içinde, *Örgütlü Suçlar ve Yeni Trendler* (s. 197-216). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

Sunderland, J. (2012). *Hidden Emergency: Migrant Deaths in the Mediterranean*. Human Rights in Europe. New York: Human Rights Watch. 12 15, 2021 tarihinde https://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/2012_EU_Hidden%20Emergency.pdf adresinden alındı

Trvisanut, S. (2009). Maritime Border Control and the Protection of Asylum-Seekers in the European Union. *Touro International Law Review*, 12, 157-161. 12 15, 2021 tarihinde https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1803403 adresinden alındı

Ulukan, N. C. (2013). Göçmenler İçin Kaçış Yok: Göç Politikaları ve Göçmen Emeği. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 11(44), 32-45. 12 15, 2021 tarihinde <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TWpVd01qYzBOQT09/gocmenler-icin-kacis-yok-goc-politikalari-ve-gocmen-emegi> adresinden alındı

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

KALKINMA- GÜVENLİK BAĞININ TÜRKİYE GÜVENLİK POLİTİKALARI ÜZERİNDEN ANALİZİ

Betül YAVUZ YILMAZ

Doktor Adayı

Ankara Üniversitesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

betulyavuzyilmaz@outlook.com

Bu bildirinin konusu kalkınma ve güvenlik bağının geçirdiği dönüşümdür. Soğuk Savaş öncesinde güvenliğin sağlanması, ekonomik büyüme ve kalkınma için birincil koşul olarak görülürken, 1990’lardan itibaren kalkınma meselesinin güvenlik için elzem görüldüğü yeni bir yaklaşım ortaya çıkmıştır (Chandler, 2007, s.366). Söz konusu yaklaşımın inşasında ekonomik açıdan zayıflayan devletlerin “başarısızlığı” üzerinden analizler kullanılmıştır. Buna göre, gruplar arası sadece siyasi gücün değil, ekonomik gücün de eşitsiz olması ve bu eşitsizliğin şiddet içermeyen yollardan giderilmemesi çatışmalara yol açmaktadır. Aynı şekilde, kalkınma için kaynakların olmadığı, istihdamın düşük olduğu ve az gelişmişliğin süregeldiği ülkelerde çatışmalar olası hale gelmektedir (Keen, 1998, s.12). Bazı yazarlar bu durumu devlet ve vatandaş arasındaki toplumsal sözleşmenin başarısızlığı üzerinden de yorumlamaktadır. Ezcümle, Sudan, Sierra Leone, Somali ve Sri Lanka’daki çatışmalar göz önüne alındığında, söz konusu ülkelerde son derece olumsuz kalkınma koşulları olduğu ortaya çıkar (Nafziger & Auvinen, 2002, s.7). Dolayısıyla, ekonomik gelişmenin iç çatışmaları önlemedeki önemini yanında, ekonomik büyümeye eşlik edecek belirli faktörlerin de güvenliği korumak için elzem olduğu düşünülmüştür. Başka bir argüman ise, kalkınma ve güvenlik ilişkisini küreselleşme çerçevesinde açıklar. Buna göre, söz konusu ilişkiyi küresel yönetim için önemli hale getiren temel nokta, ulus-devlet kalkınmasının ulus-devlet istikrarına ve refahına olduğu kadar, içinde buldukları bölgesel ve küresel topluluklara da katkıda bulunmasıdır. Bu durumda dünyanın belirli bir yerindeki kalkınma olasılığının, diğer bölgelerin güvenliğine olumlu etkide bulunacağı varsayılır. Kalkınma çalışmalarını yeniden gündeme getiren bu argümanlar, salt ekonomik büyümenin güvenlik ve istikrar için yeterli olmadığını, eğitim, sağlık ve çevre gibi diğer alanların da eşit derecede önemli olduğunu öne sürer. Bu bağlamda, bahsi geçen kritik sektörlerin sürdürülebilirliği, gelişmekte olan ve az gelişmiş nesillere eşit seçenekler sunma olanağı, kalkınma çerçevesinde başat hale gelmiştir. Kaynaklar, ekonomiyi büyütme,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

yoksulluğu azaltmak ve insani gelişme için önem arz eden gıda, sağlık ve barınma gibi alanlara yönelmiştir. Toplum sağlığının kötü olduğu ve eğitim seviyesinin düşük olduğu ülkelerde sürdürülebilir ekonomik büyümeye ulaşmanın daha zor olduğu vurgulanmıştır (WHO, 2002, s.10). Literatürdeki tüm bu varsayımların teorik temeli ise “insan güvenliği” kavramı altında vücut bulmuştur. *BM Kalkınma Programının (UNDP) İnsan Güvenliğinin Yeni Boyutları Hakkındaki İnsani Gelişme Raporu (HDR, 1994)* ve *İnsan Güvenliği Komisyonu'nun Raporunda (2003)* insan güvenliği çerçevesinde kalkınmaya yönelik yeni yaklaşıma yer verilmektedir. Raporda belirtildiği üzere, Soğuk Savaş dönemi boyunca sıradan insanların günlük hayattaki endişeleri yerine sınırların güvenliği ön plana çıkarılmıştır. Hâlbuki güvensizlik hissinin asıl nedeni insanların günlük hayattaki korku ve endişelerinden kaynaklanmaktadır (UNDP, 1994, s.22-24). Günlük hayata dair gıda, sağlık, barınma gibi ihtiyaçların yokluğunun sınır güvenliğini garantiye alan askeri nitelikli çözümlerle giderilmesi mümkün değildir. Bu yüzden insan güvenliği, hem geleneksel devlet merkezli yaklaşıma bir meydan okumak, hem de insan refahına yönelik çok çeşitli tehditleri insan hakları ve kalkınma bağlamında hesaba katmak için önemli bir kavram olmuştur.

Tüm bu bahsedilen argümanlar doğrultusunda, bu bildirin amacı, uluslararası politikada ve literatürde yaşanan söz konusu dönüşümün pratikte ulusal politikalara ne kadar etkide bulunduğunu ortaya koymaktır. Bu amaçla, öncelikle kalkınma – güvenlik bağı tarihsel bağlamda ele alınacak ve ardından Türkiye özelinde politikalara ne kadar yansdığı söylem analizi üzerinden serimlenecektir.

Anahtar Sözcükler: Kalkınma, güvenlik, söylem analizi.

Kaynakça

Collier, P., Hoeffler, A. & Sambanis, N. (2005). The Collier-Hoeffler Model of Civil War Onset and the Case Study Project Research Design. *World Bank “Evidence and Analysis” Report*.

D. Chandler (2007). The security–development nexus and the rise of anti-foreign policy. *Journal of International Relations and Development*, 10, 362–386.

Keen, 1998, *The economic functions of violence in civil wars*. London: Routledge.

Reid-Henry, S. (2011). Spaces of security and development: An alternative mapping of the security–development nexus. *Security Dialogue*, 42(1), 97-104.

Schivels, J. (2019). Examining and Critiquing the Security–Development Nexus. *E-International Relations*.

Stern, M., Ojendal, J. (2010). Mapping the Security–Development Nexus: Conflict, Complexity, Cacophony, Convergence?. *Security Dialogue*, 41(1), 5-30.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

UNDP (1994). *Human Development Report*, New York.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar

18.00 – 19.30

1. SALON

20. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Begüm ÇARDAK

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Ali GÖK	Gaziantep Üniversitesi	Yeni İletişim Teknolojileri Karşısında Bilgi Güvenliği ve İstihbarata Karşı Koyma
Dr. Begüm ÇARDAK	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Değişen Güvenlik Ortamlarında Radikalleşme ve Sosyal Medyanın Radikalleşme Üzerine Etkisi
Dr. Umut YAKARUÇ	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Aşırı-Sağ Terör Üzerine Bir İnceleme: Komplo Teorileri ve Yeni Medyanın Radikalleşmeye Etkisi
Dr. Emre Cihan ATEŞ	Jandarma Genel Komutanlığı	Veri Madenciliği Teknikleri İle Açık Kaynak İstihbaratı: Sosyal Medya İle BBC, CNN, Al Jazeera ve Reuters Haber Ajanslarına Ait Gündemin Mukayesesi
Doç. Dr. Erkan BOSTANCI	Ankara Üniversitesi	
Doç. Dr. Mehmet Serdar GÜZEL	Ankara Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

YENİ İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ KARŞISINDA BİLGİ GÜVENLİĞİ VE İSTİHBARATA KARŞI KOYMA

Ali GÖK

Öğr. Gör. Dr.

Gaziantep Üniversitesi

İslahiye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Kamu Yönetimi

aligok86@gmail.com

Bilgi, çeşitli veri biçimleri olarak temsil edilebilen fikirler bütünü olarak tanımlanırken, siber güvenlik literatürüyle ilişkili olarak bilgi güvenliği terimi, bilginin ve bu bilgileri kullanan, depolayan ve ileten bilişim sistem ve donanımlarının yetkisiz kullanımını ve ifşa edilmesini, değiştirilmesini, zarar görmesini ve imha edilmesini engellemek, özetle güvenli bir bilgi işleme alanı sağlamak için yürütülen faaliyetler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere bilgi güvenliği, 21. yüzyılda teknolojinin ulaştığı konum nedeniyle bilişim sistemlerinin korunmasıyla doğrudan ilişkilendirilmektedir. Özellikle ağ teknolojilerinin gelişimi nedeniyle başta sosyal medya olmak üzere yeni iletişim teknolojilerinin kişisel verilerin paylaşımında kullanılıyor olması, bilginin güvenliğinin sağlanmasını da zorunlu hale getirmiştir.

“Rakip” istihbarat örgütleri ile terör örgütlerinin ulusal güvenliği tehdit etmek amacıyla bilgi toplamak, eleman temin etmek, takip etmek, gözetleme yapmak, kaos yaratmak, algıyı yönetmek, altyapıları tahrip etmek gibi eylemler için söz konusu iletişim teknolojilerini kullanabilmektedirler. 21. yüzyılda bilgi güvenliğine yönelik bu tür siber tehditler üzerine düşüncelerde bir değişim ivme kazanmakta ve geleneksel siber güvenlik çözümlerinin ulus devletler, suç örgütleri, casuslar, teröristler ve bilgisayar korsanları gibi aktörlerin oluşturduğu tehditler karşısında artık yeterli koruma sağlayamadığına dair görüşler kabul görmeye başlamaktadır. Bu tartışmalar çerçevesinde bilgi güvenliğinin hem bireysel hem özel sektör hem de kamu düzeyinde önemi giderek artmış, bilgi güvenliğinin nasıl sağlanacağı özellikle istihbarat örgütlerinin temel problemi olmuştur. İstihbarat örgütleri de bilgi güvenliğinin sağlanabilmesini istihbarata karşı koyma faaliyetleri çerçevesinde değerlendirmektedirler.

Siber istihbarata karşı koyma olarak da adlandırılan bu faaliyetler, düşmanların, düşman istihbarat örgütlerinin veya suç örgütlerinin bilgisayarlar, ağlar ve ilgili ekipmanlar aracılığıyla

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

hassas dijital bilgi veya istihbarat toplamasını önlemek için bir istihbarat örgütü tarafından yapılan tüm çabalar olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu faaliyetlerin temel amacı, “düşmanın” istihbarat eylemlerini tespit etmek, caydırmak, azaltmak, etkisiz hale getirmek ve bunlara karşı koruma sağlamaktır. Bu durum, bilgi güvenliğini sağlamak amacıyla hem pasif hem de aktif karşı istihbarat yaklaşımlarının kullanıldığı bir süreci içermektedir. Yapılan çalışmada da söz konusu süreç derinlemesine incelenecek olup, özellikle rakip istihbarat örgütlerinin ve terör örgütlerinin yeni iletişim teknolojilerini kullanarak devletlerin ulusal güvenliklerine yönelik yarattığı tehditler üzerinden analiz yapılacaktır. Siber istihbarata karşı koyma yeni bir kavram olmamasına rağmen bu konudaki literatür oldukça sınırlıdır ve söz konusu literatürde özellikle siber istihbarata karşı koyma faaliyetleri için bir kavramsal model arayışı bulunmaktadır. Bu çalışma bir model sunma iddiasında olmamakla birlikte, bilgi güvenliğini sağlayabilmeye yönelik istihbarata karşı koyma faaliyetleri kapsamında çeşitli önermelerde bulunmaktadır. Araştırmada literatür taramasına dayalı nitel araştırma yöntemi kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yeni iletişim teknolojileri, bilgi güvenliği, istihbarata karşı koyma.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

DEĞİŞEN GÜVENLİK ORTAMLARINDA RADİKALLEŞME VE SOSYAL MEDYANIN RADİKALLEŞME ÜZERİNE ETKİSİ

Begüm ÇARDAK

Dr.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Terörizm Araştırmaları Merkezi Müdürlüğü

Radikalleşme Masası Öğretim Üyesi

begumcrdk@gmail.com

Giriş

Özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesi, dünyada çok kutuplu bir düzen halinin ortaya çıkması güvenlik ortamlarının geçmiş dönemde tanımlanan ve sınırları belli olan güvenlik kavramının üzerinde değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Geline nokta çatışma alanlarının artması, çatışma bölgelerine pek çok sayıda yabancı savaşçı kategorisinde yer alan kişilerin dâhil olması, güvenliğin her geçen dönem biraz daha bulanıklaşmasına neden olmaktadır.

İnternetin 1990'ların sonlarında yaygın olarak kullanılmaya başladığı dönemde, e-postalar ilk sosyal bağlantı araçlarından birisiydi. O dönemin teknoloji koşullarında internete bağlı bir bilgisayar olan dünyadaki herkesle hemen kurabilme oldukça önemli bir teknoloji değişimi olarak tanımlanmıştı. Uzakların tek tuşla yakın hale dönüşmesi, teknolojik araçlara ulaşımın neredeyse her eve girmesi Dünyanın günümüzde giderek daha küçük bir yer haline gelmesine neden olmuştur. Teknolojideki gelişmeler, kullanıcıların günümüz dünyasında doyumsuz bilgi ve sosyal bağlantı ihtiyaçlarını karşılayacak platformların ve uygulamaların oluşturulmasına yardımcı oldu. Sosyal medya bu özelliğiyle dünyanın sınırlarını herkese sınırsız bir şekilde açmıştır ve bugün kullanıcılar diğer ülkelerdeki her çeşit arkadaşlarla iletişim kurmayı düşünmeden gerçekleştirmektedirler.

Radikalleşme yeni ortaya çıkan bir olgu değildir. ancak burada ayırt edici nokta sosyal medyanın protesto, propaganda veya değişimin yoğunluğu üzerindeki etkisinin olmasıdır. Sosyal medyanın bireyleri çok hızlı bir şekilde geniş bir kitleye kolayca bağlaması ve etkileşim ağı kurması, sinerji yaratmaktadır ve bu bağlamda benzer düşünen insanlardan oluşan bir hareket oluşturmaktadır. Sosyal medya aracılığıyla oluşan radikal gruplarda fikirler değiş tokuş edilir ve insanlar onlar üzerinde hareket etmeyi seçmektedir. Bu bağlamda grup düşüncesi oldukça güçlü bir güçtür (Thompson, 2011: 175).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Radikalleşme Kavramına Bakış

Radikalleşme kavramının alan dizinde pek çok tanımı yapılmaktadır. Radikalleşme kavramına yönelik literatürdeki ortak tanım geliştirememesi sorunu sebebiyle pek çok kavramın radikalleşme ile birlikte hatta kimi zaman da yerine kullanılabilmesine neden olmaktadır. Köktencilik, aşırıçılık, fundamentalizm ve fanatizm gibi ilişkili kavramlar bu duruma verilebilecek örnekler arasında yer almaktadır (Avcı, 2021: 3).

Radikalleşme literatürde köktencilik olarak da tanımlanabilme ve siyasal, toplumsal ya da ekonomik düzlemde mevcut değişimi değiştirmeyi hedefleyen köklü değişimi savunmak olarak kapsamı çizilmektedir. Bu bağlamda köklü değişimin yolu da aktif şiddet kullanımını meşru kabul etmekten geçmektedir (Ünsal ve Olçar, 2016: 122). Bu bağlamda radikalizm kavramsal olarak sosyal ve siyasal düzeyde bir değişim için siyasal araçların kullanımının yanı sıra köklü değişimler için her türlü şiddet kullanımını meşrulaştırmakta ve araçsallaştırmaktadır (Yaşa, 2019: 31). Ancak radikal fikirlerin benimsenmesi, tespit edilmesi zor olan zihinsel bir süreçtir (Muro, 2016; Ünsal ve Olçar, 2016: 122). Ancak en temelde radikalleşme ile kastedilen siyasi terör eylemlerine katılma taahhüdünün artması için bireysel veya grup sürecidir (Schmid, 2013: 1). Avrupa Komisyonu'na göre ise radikalleşme “bireylerde terörizme yol açan düşünce, görüş ve fikirlerin oluşmasına neden olan bir fenomen” olarak tanımlanmaktadır (Ünsal ve Olçar, 2015: 123).

Radikalleşme kavramı, siyasal şiddet unsurlarını içinde barındıran, kolaylıkla terörizme kayabilen bir olgu olup temelinde bireylerde ve gruplarda düşünsel dönüşüm süreci olarak tanımlanmaktadır (Sönmez, 2017: 3). Bir başka ifade ile radikalleşme kavramı terörizm kavramı ile birlikte ele alınmakta olup, Bir ideoloji, değerler sistemi ve siyasal bir nedenden hareketle yola çıkan radikalleşme süreci, belirli durumlarda terörizmle de içi içe girmektedir (Muzo, 2016; Ünsal ve Olçar, 2015: 122). Bu bağlamda terörizm ve radikalleşme kavramları arasında ince bir nüans vardır. Ağırlıklı olarak fikirsel, düşünce temelinde kalan radikalleşme kavramı olurken; düşüncelerin somut eylemlere dönüşmesi ise terörizm olarak kabul görmektedir. Bir başka ifade ile radikalizmin fikirleri, terörizmin eylemleri ifade ettiği ileri sürülebilir (Avcı, 2021: 3).

Radikalleşme bu bağlamda bireylerin veya grupların düşünsel temelde kategorileştirme eğilimine yönelmesine ve alternatif tüm yaklaşımların, değerlerin kötü, bozuk, saptırılmış vb. olduğu inancıyla donatılmasına ve en nihayetinde tüm karşıtlıklara düşman etiketinin yapılandırılıp mücadele edilmesi gerektiğine inandığı bir söylem ve eylem alanıdır (Sönmez,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

2017: 3). Bir diğer söylem şekliyle radikalleşme, Şiddeti meşrulaştırmayı normal olarak tanımlayan her türlü aşırı uçlarda tanımlanan inanç ve düşüncelerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır (Borum, 2011: 38).

Radikalleşmiş gruplar buzdağına benzemekte ve küçük bir grup medyanın dikkatini çekmek için stratejik şiddet kullanma eğilimi içerisindedir. Aşırılık yanlılarının çoğunluğu görünür değildir ve belirtilen hedeflerine ulaşmada daha etkili olan şiddet içermeyen yöntemler kullanmaktadır. Bu durum radikalleşme ile mücadelede en temelde buzdağının çok daha büyük olan suyun altı bölümünü hedeflenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda radikalleşmeye karşı kapsamlı bir stratejinin bireysel, örgütsel ve toplumsal düzeyi dikkate alması ve bu şartları göz önünde bulundurarak stratejiler geliştirmesi gerekmektedir (Muro, 2016).

Bireylerin ve grupların radikalleşme süreçleri çeşitli şekillerde ve araçlarla gerçekleşebilmektedir. Bireylerin ve kitlelerin radikalleşme süreçlerinde propaganda önemli bir yer tutmaktadır. Bu özelliği ile propaganda, problem sahalarının üzerinden gerilim alanları ve grup kimliği yaratan siyasal katılımın doğasını çarpıcı bir şekilde değiştiren siyasal politika zemindir(Ünsal ve Olçar, 2015: 127; Welch, 2019).

Günümüzde teknolojik gelişmelerin hızlı dönüşümü, dijital olarak sınırların ortadan kalkması, sosyal medya platformlarına herkesin kolay erişimi birey ve grupların propaganda araçlarıyla etkileşim içine girmesine ve akabinde de radikalleşmesine neden olmaktadır (Ünsal ve Olçar, 2015: 128; Yüksel, 2020: 1091).

Çatışma ortamlarının arttığı, tehdit sahaları ve güvenliğe ilişkin sınırların bulanıklaştığı günümüz dünyasında özellikle güvenlik, terörizm ve radikalleşme literatüründe medya ve çeşitli iletişim kanallarının radikalleşmede ve şiddet yanlısı aşırıcılığın ve ayrılıkçılığın gelişiminde önemli bir rol oynadığı kabul edilmektedir (Archetti, 2019: 306).

Sosyal Medya Kullanımı ve Radikalleşmeye Etkileri

Günümüz dünyasının kitleler üzerinde harekete geçirici etkisinin gücü, aynı hareketin içerisinde yer alan ve aynı amacı taşıyan bireylerin yaşama biçimleri, karakterleri, meslekleri ne kadar farklı olursa olsun bir potada eritebilmektedir. Bu bağlamda bireyler, kitlesel olarak hareket ettiklerinde kolektif bir hal almaktadırlar (Yaşa, 2019: 30).

Bilgi teknolojisinin günümüz dünyasında gelişimi, etkisini iletişimin ana unsurlarından olan medya üzerinde de göstermektedir. Medya, toplumların zihin ve düşünme yapısında değiştiricilik veya şekillendiricilik gücü oldukça yüksek bir etki alanına sahiptir. Çeşitli medya araçları vasıtasıyla hedef ve izleyici kitleye sunulan metalar ilgi ile izlenmektedir (Seib ve Janbek, 2011: 10; Thompson, 2011: 170).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

İnternet ve çeşitli medya araçlarının kullanımı, bugün dünya üzerinde sadece toplumlar ve bireyler tarafından değil; özellikle radikalleşen gruplar ve hatta terör örgütleri tarafından da tercih edilmektedir. Sanal ortamın çeşitli şekil ve yöntemle kullanılabilmesi başta radikal gruplar ve örgütler olmak üzere çeşitli gruplara büyük bir etki alanı sağlamakta ve propagandayla kitlelere ulaşım fırsatı için bu geniş alanı sunmaktadır (Yaşa, 2019: 49). Veri tabanlarına kolay ulaşım, ağ içeriklerindeki zenginlik, görsel-işitsel içeriklerin kolaylıkla çeşitlendirilebilmesi dünyada özellikle son 20 yıldır radikal grupların ve terör örgütlerinin dijital platforma kaymasına sebep olmuştur (Çiçek, 2017: 67).

Geleneksel medya olarak tanımlanan radyo-televizyon-gazete gibi araçların, teknolojinin gelişmesiyle beraber giderek dijitalleşmesi sosyal medya denilen ve tamamen internet kullanarak erişilen bir yeni nesil iletişim ağının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Geleneksel araçlara nazaran bilgiye ve kaynaklara ulaşımın hızlı, zahmetsiz, sınırsız ve kolay bir şekilde ulaşımı sosyal medya platformlarının günümüz dünyasında oldukça etkin kullanımının yolunu açmıştır. Bu bağlamda erişilebilirlik, kullanılabilirlik, etkileycilik, kalıcılık, gibi nedenlerle birçok kesime hitap eden sosyal medya her çeşit söylem, propagandanın hedef kitlelere ulaştırılmasını sağlamaktadır (Çiçek, 2017: 88). Özellikle başta Amerika Birleşik Devletleri ve internetin bulunduğu diğer Batı ülkelerinde yaşayan insanlar noktasında internet ve sosyal medya üzerinden radikalleşme daha yüksek olmuştur (Thompson, 2011: 171).

İletişim ağlarında yukarıda ifade edilen dönüşüm sebebiyle toplumlar bugün özellikle sosyal medya çift taraflı bir iletişim yöntemini mümkün kılınmıştır. Çift taraflı iletişim yöntemi, karşılıklı iletişimi beraberinde getirmiş olup, özellikle de sosyal medya aracılığı ile daha geniş bir kitle ile etkileşimli bir şekilde iletişim kurabilmek mümkün hale gelmiş ve bireyler, toplumlar arasındaki fiziksel mesafeleri anlamsız hale getirmiştir (Yaşa, 2019: 48).

Radikal gruplar ve örgütler interneti ve sosyal medyayı en etkin araç olarak kullanmaktadır. Strateji, söylem ve propaganda faaliyeti için oldukça etkili bir araç olan sosyal medya kaynakları vasıtasıyla her türlü kirlenmiş ve değiştirilmiş bilgi kitlelere sunulmaktadır. Bu bağlamda hedef alınan kitlelerin algılarını şekillendirme, karşıt ve düşman kategorisine koydukları tarafların manipüle edilmesini, bir bakıma sosyal mühendislik gerçekleştirilmesini ve toplumda korku oluşmasını sağlamaktadırlar (Weimann, 2004: 5; Yaşa, 2019: 49).

Sosyal medya, bireyleri radikalleştirme ve örgüt üyesi haline getirmek için etkili bir araçtır. Kullanıcılar ne zaman olursa olsun her zaman dijital ortamın içinde ve bir tuş mesafesinde yer almaktadır. Radikal gruplar ve örgütler kullanıcılarını arkadaşlık, kabul veya amaç duygusu vaadiyle cezbetmektedir. Bu bağlamda facebook, telegram ve twitter gibi sosyal medya

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

platformları, kullanıcıları politik ve /veya sosyal değişimin nedenlerini desteklemeye davet ve teşvik etmektedir (Thompson, 2011: 168).

Sonuç

Günümüz dünyasında internetin oldukça hızlı bir şekilde yayılması, bir neden, düşünce veya ideolojiye destek toplanması ve kitleleri bu bağlamda radikal gruplara yakınlaştırmada önemli bir etki yaratmaktadır. Bu noktada da sosyal medya kullanımı ve sınırsız erişimi radikal gruplara önemli bir katkı sunmaktadır. Bireylerin sosyal medya hesapları vasıtasıyla adeta istihbarat toplayıcısı ve algı şekillendirici olduğu bir düzende radikalleşme çok daha kolay gerçekleşebilmektedir (Thompson, 2011: 171-177; Yüksel, 2020: 1092). Güvenliğin değiştiği günümüz dünyasında düşünsel ve ideolojik çeşitliliğe sebep olmakta. Ancak aynı bulanık ortam bireylerin ve grupların sorun sahalarını artan bir şekilde şiddet, siyasal şiddet kullanımı ile çözmeye neden olmakta, sosyal ağların erişimindeki hız ise siyasal şiddetin, radikalleşmenin kısa sürelerde yayılmasına neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Radikalleşme, Sosyal Medya, Güvenlik

Kaynakça

Archetti, C. (2019). *İletişim(sizlik) Savaşları: Terörizm, Terörle Mücadele, Medya*, Welch, D. (Ed.), içinde Propaganda, Güç ve İkna, (ss. 305-327). İnkılap Kitabevi.

Avcı, E. (2021). Terörist rehabilitasyonu ve Radikalleşmeden Dönüş: Bir Model Önerisi, *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, 1-19.

Borum, R. (2011). Radicalization into Violent Extremism II: A Review of Conceptual Models and Empirical Research, *Journal of Strategic Security*, Cilt 4, Sayı 4, 37-62.

Çiçek, O. (2017). *Işid Ve Medya: Işid'e Yabancı Militan Katılımında Medyanın Rolü*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Gelişim Üniversitesi.

Muro, D. (2016). What does Radicalization Look Like? Four Visualisations of Socialisation into Violent Extremism, https://www.cidob.org/es/publicaciones/serie_de_publicacion/notes_internacionales/n1_163/what_does_radicalisation_look_like_four_visualisations_of_socialisation_into_violent_extremism, Erişim Tarihi: 11 Kasım 2021.

Seib, P. ve Janbek, D.M. (2011). *Global Terrorism and New Media The Post-Al Qaeda Generation*, Routhledge.

Schmid, A. (2013). *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*. ICCT Research Paper.

Sönmez, G. (2017). Çoklu radikalleşmenin odağında Türkiye ve mücadelesi, *Journal of Security Studies*, 1-19.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Thompson, R. (2011). Radicalization and the Use of Social Media, *Journal of Strategic Security*, Vol. 4, No. 4, 167-190.

Ünsal, Z.E. ve Olçar, K. (2015). Avrupa’da Radikalleşme ve DAEŞ: DAEŞ’in Evrilmesi ve Avrupa Güvenliğine Yönelik Tehditler, *Güvenlik Stratejileri*, 29, 115-150.

Yaşa, G.A.(2019). *Dini Referanslı Radikalleşme Örüntüleri: Suriye Örneği*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

Yüksel, C. (2020). Uluslararası Hukukta İnternet ve Sosyal Medyanın Terörist Amaçlarla Kullanılmasına Karşı Mücadele ve Çözüm Önerileri, *Public and Private International Law Bulletin*, 40(2): 1089–1112.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

AŞIRI-SAĞ TERÖR ÜZERİNE BİR İNCELEME: KOMPLO TEORİLERİ VE YENİ MEDYANIN RADİKALLEŞMEYE ETKİSİ

Umut YUKARUÇ

Öğretim Görevlisi Doktor

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

umutyukaruc@nevsehir.edu.tr

Beyaz-üstünlüğüne dayalı aşırı-sağ terörizm küreselleşmenin, demografik değişimlerin ve artan sağ popülist hareketlerin de etkisiyle her geçen gün yeni örnekler vermektedir. Diğer terör türleri ile karşılaştırıldığında daha bireysel özellik taşıyan ve daha az ölü sayısı ile sonuçlanan bu saldırıların sıklığı artmakta, dolayısıyla önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Anders Breivik'in gerçekleştirmiş olduğu 2011 Oslo Saldırısı, Yeni Zelanda'daki 2019 Christchurch Saldırısı, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 2019 El Paso Saldırısı veya Almanya'daki 2019 Halle Sinagog Saldırısı son on yılda gerçekleşmiş bu tarz terör saldırılarına örnek olarak verilebilir. Bu saldırılar ilk bakışta ulusal terör saldırıları gibi düşünülebilir olsa da saldırıları yapan teröristlerin benzer ideolojilerden ve benzer medya kaynaklarından beslendikleri düşünüldüğünde uluslararası güvenlik kapsamında da değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle yeni medyanın yaratmış olduğu, birbirinden haberdar olma imkanlarının çeşitlendiği düşünülürse bu terör saldırılarının ideolojilerinin de yayılmasının giderek kolaylaştığını söylenebilir. Nitekim gerek Oslo saldırısını gerçekleştiren Breivik, gerek Christchurch saldırısının faili Tarrant ya da Halle saldırısını gerçekleştiren Balliet'in manifestoları incelendiğinde bazı benzerlikler göze çarpmaktadır. Bu da farklı zamanlarda ve farklı coğrafyalarda yalnız-kurt saldırıları yapan teröristlerin aslında geniş haberleşme ağlarından etkilendiklerini göstermektedir.

Psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi ya da daha yenice uluslararası ilişkiler gibi farklı bilim ve disiplinlerin farklı tanımlar yaptığı komplo teorilerini terör bağlamında değerlendirdiğimizde aşırı grupların radikalleşmesini arttıran sürecin bir parçası olduğunu söyleyebiliriz. Bartlett ve Miller (2010) bunun üç aşamada olduğundan bahseder: İlk olarak, komplo teorileri 'öteki' ya da düşmanın ve karşı konumunda kendisinin pozisyonlarını belirler. İkinci olarak, komplo teorileri toplumdaki grupları siyah ve beyaz olarak gösterirler ve arada kalan ılımlı ya da muhalif sesleri gayrimeşru hale getirir. Son olarak ise insanları uykularından "uyandırmak"

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

için, hem grubun kendisine hem de daha geniş destekçilerine şiddeti tasvir eden retorik araçlar olarak hareket ederek, bir grubu şiddete başvurmaya teşvik edebilirler.

Aynı zamanda Rousis vd. (2020)'ne göre komplo teorilerine olan inanç, toplumu yöneten kurumların anlatılarına yönelik genel bir güvensizlikle bağlantılıdır ve bu komplo teorileri, terörizme zımni desteğin normalleştirildiği bir bağlam yaratabilir. “Siyasi bir amaç için sivillere yönelik şiddete göz yuman veya en azından kınamayan komplo teorilerine maruz kalmak, bu davranışı normalleştirir ve teröre başvurmayı daha olası hale getirebilir” (Rousis vd., 2020, s. 2).

Nitekim yukarıda bahsedilen saldırıları yapan teröristlerin manifestoları incelendiğinde söylemlerinde komplo teorilerine sıklıkla başvurdukları görülmektedir. Özellikle Breivik'in manifestosunda anti-semitist ve anti-islamık komplo teorileri göze çarpmaktadır. O halde komplo teorileri ile terör grupları arasında bir bağlantı kurulabilir. Bu çalışmanın amacı beyaz-üstünlüğünü savunan aşırı-sağ ideolojiye sahip teröristler ve terörist grupların birbirlerinden nasıl etkilendiğini göstermek ve bu hususta yeni medyanın ve komplo teorilerinin oynadığı rolü incelemektir. Bunun için terör saldırısını gerçekleştiren kişilerin yayınlamış oldukları manifestolar incelenecektir. Aynı zamanda aşırı-sağ teröristlerin düşüncelerindeki, ideolojilerindeki ve söylemlerindeki ortak noktalar analiz edilecek ve *Stormfront* gibi Ku Klux Klan ile ilişkili bazı forum siteleri ile bu ideolojilerin kökenleri arasında bağlantılar kurulacaktır. Aynı zamanda artan aşırı-sağ popülizm ve popülistlerin sıklıkla kullandıkları aşırı-sağ komplo teorileri ile bu saldırıların nedenleri arasındaki ilişki incelenecektir.

Bu amaçla bu çalışmada, ilk olarak beyaz-üstünlüğü, antisemitizm, Neo-Nazizm ve İslamofobya ile aşırı-sağ terör arasındaki ilişkiye odaklanılacaktır. Bu kısımda, ABD ve Avrupa'daki aşırı sağ terör, tarihsel açıdan kısaca ele alınacaktır. İkinci olarak, kısaca terörizm ve yeni medya arasındaki ilişki incelenecektir. Yeni medyanın etkisi örnek vakalar ile açıklanacak, teröristlerin manifestoları incelenecek ve bu manifestolar arasındaki ortak noktalar üzerinde durulacaktır. Son olarak, bu terör saldırılarında aşırı-sağ komplo teorilerinin potansiyel etkisi ve yeni medyanın rolü popülizm ve medya çalışmaları açısından incelenecek ve tartışılacaktır. Bu son bölümde aşırı sağ terörün beslendiği komplo teorilerinin neler olduğu açıklanacak ve son onyılda vakalar ile örneklendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: aşırı sağ terörizm, komplo teorileri, yeni medya

Kaynakça

Bartlett, J., & Miller, C. (2010). *The Power of Unreason: Conspiracy Theories, Extremism and Counter-terrorism*. Demos.

**1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021**

Rousis, G. J., Richard, F. D., & Wang, D. Y. D. (2020). The Truth Is Out There: The Prevalence of Conspiracy Theory Use by Radical Violent Extremist Organizations. *Terrorism and Political Violence*. 1-19.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

VERİ MADENCİLİĞİ TEKNİKLERİ İLE AÇIK KAYNAK İSTİHBARATI: SOSYAL MEDYA İLE BBC, CNN, AL JAZEERE VE REUTERS HABER AJANSLARINA AİT GÜNDEMİN MUKAYESESİ¹

Emre Cihan ATEŞ

Dr.

Jandarma Genel

Komutanlığı

emre_cihan_ates@hotmail.com

[l.com](http://www.emre_cihan_ates.com)

Erkan BOSTANCI

Doç.Dr.

Ankara Üniversitesi

Bilgisayar Müh.Böl.

ebostanci@ankara.edu.tr

Mehmet Serdar GÜZEL

Doç.Dr.

Ankara Üniversitesi

Bilgisayar Müh.Böl.

mguzel@ankara.edu.tr

Özet

Sosyal medya, günümüzde insanların çeşitli alanlarda kendilerine özgü duygu ve düşünceleri sanal bir platform üzerinde özgürce paylaştıkları yegâne platformdur. Bu sebeple özellikle son 10 yılda toplumda hemen hemen herkesin fiziksel hayattaki somut kişilik özelliklerine ilave olarak, sanal platformlarda oluşturduğu sanal kişilikler mevcuttur. Söz konusu sanal platformlarda birçok konuda anlık olarak görüşler paylaşılmakta, söz konusu görüşler “trend” olarak popülerlik kazanmasıyla birlikte tüm toplum için yönlendirici veya birleştirici olabilmektedir. Sanal kişilikler üzerinden, bireyler takipçilerine çeşitli konularda mesajlar yayınlamakta ve yayımlanan mesajlar, kimi takipçilerce beğenilmekte veya tekrar paylaşılmaktadır. Sosyal medya şirketleri ise olumlu tepki alan paylaşımları bazı algoritmalar yardımıyla benzer yönelimde olan kullanıcılara önermesi ile bireylerin attığı mesajlar, toplumsal kitle tepkisine dönüşebilmektedir. Yapılan paylaşımlar, elbette çoğu konuda toplumda olumlu gelişmelerin yol açmasına sebep olmakla birlikte, kime zaman suçu yönlendirici veya ihtiva edici olabilmekte, bu durum da açık kaynak temelli istihbarat elde etmenin önemini vurgulamaktadır.

Sosyal medya kullanımının çok yoğun olduğu günümüzde açık kaynak temelli istihbarat elde etmek ancak veri madenciliği teknikleri ile yapılacak analizler ile mümkün olabilmektedir. Bu çalışmada sosyal medyadan elde edilen veriler ile haber ajanslarının paylaşımlarının mukayese edilerek, ne kadar benzerlik gösterdiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yapılan bu araştırmadaki veriler, kullanıcıların herkese açık daha fazla paylaşım yaptığı ve verileri elde etmede kaynak

¹ Bu çalışma “Önleyici Kolluk Faaliyetleri Kapsamında Sosyal Medyada Veri Madenciliği: Suçları Önlemek İçin Twitter Analytic’i Kullanma” isimli doktora tez çalışmasından faydalanılarak hazırlanmıştır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

kod kullanılmasına imkân tanıyan “Twitter” isimli sosyal ağdan 04 Eylül - 04 Aralık 2019 tarihleri arasını ihtiva edecek şekilde, İngilizce dil süzgecinde “#” simgesi içeren 4.030.945 adet tweet Twitter API aracılığıyla Python ile çekilmiştir. Sosyal ağlarda “#” etiketiyle konuşulan konular ile aynı tarihlerde “BBC News (World)”, “Reuters”, “Al Jazeera News”, “BBC Breaking News”, “CNN International” ve “CNN” e ait haber paylaşımlarının tamamının birleşimi üzerinden TF-IDF kullanılarak vektörel benzerlik analizi yapılmıştır. Araştırmada yalnızca Twitter API üzerinden metin madenciliği çalışması ile elde edilen birincil veriler kullanılmıştır. Metin madenciliği işleminde, öncelikle ham veriler kullanılabilir bir formata dönüştürülmüş ve müteakibinde veriler üzerinde temizlik yaparak, elde edilen veriler ön işleme tabi tutulmuştur. Çalışmanın yukarıda belirtilen tarih aralığında olması ile Twitter özelinde yapılması çalışmanın kısıdını oluşturmaktadır.

Çalışma sonucunda Twitter içindeki paylaşımların %18 ile %51 oranları arasında haber ajanslarına ait paylaşımlarla benzerlik gösterdiği ve en fazla benzerliğin %51 ile BBC News (World) ile olduğu belirlenmiştir. Haber ajanslarından elde edilen bilgi, insanların sosyal medyada yazdıklarının ne kadarını karşıladığı tespit edilmiş olup, yapılan tespitte sosyal medyanın istihbarat için yadsınamaz öneme haiz olduğu belirlenmiştir. Zaman zaman sosyal medya da yalan haberlerin bile dolaştığı bilinmekle birlikte, paylaşımın kendisi yalan bile olsa bunun açık kaynak istihbaratı açısından kolluk birimleri tarafından tespiti önem arz etmektedir. Yapılan bu örneklem çalışmadan yola çıkarak, sosyal medyadaki hareketliliğin güvenlik güçleri ve araştırmacılar tarafından incelenerek, bilgi çıkarımı yapılmasının suç sorununun kökeninin belirlenmesinde ve yapılacak suçu önleyici çalışmalarda fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Veri Madenciliği, Açık Kaynak İstihbaratı, Twitter

1. GİRİŞ

Sosyal medya, çeşitli konularda bilgi edinmek ve bilginin yayılımı için özellikle son yıllarda önemli bir iletişim platformu haline gelmiş ve televizyon, gazete, radyo vb. gibi birçok geleneksel iletişim araçlarına göre popülerliği oldukça yükselmiştir. Sosyal medyayı geleneksel iletişim araçlarından daha popüler yapan en önemli konu, kişi ya da grupların fikirlerini özgürce paylaşabilmeleri ve başkalarıyla çevrimiçi bağlantı kurabilmeleridir.

Sosyal medya platformu üzerinden kullanıcılar, kendilerini takipçilerine tanıtacak bir dizi mesajlar yayınlamaktadır. Söz konusu mesajlar, takipçiler tarafından beğenilmekte ve tekrar paylaşılabilir. Beğeni yapıldığı taktirde, çeşitli algoritmalar yardımıyla benzer yönelim

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

gösteren kullanıcılara önerilmekte olup, tekrar paylaşıldığı takdirde ise başka kullanıcılar tarafından da görülebilmekte ve sosyal ağ içinde hızla yayılmaktadır. Sosyal medyanın ana amacı olan iletişim kurabilme yeteneğinin temeli, paylaşımların diğer insanlar üzerinde ilgi görmesidir. Çünkü ilgi gören yani trend olarak nitelenen mesajlar, kullanıcılar tarafından okunmakta, beğenilmekte, yorum yapılmakta veya tekrar paylaşılmaktadır.

Sosyal medyadaki paylaşımlardan yola çıkarak sosyal ağ içindeki hareketliliğin tespiti ve veri madenciliği teknikleri ile analizi açık kaynak istihbaratı anlamında toplumsal hareketlilik ile ilgili fikir verebilmektedir. Bu çalışmada sosyal medyadan # etiketiyle çekilen paylaşımlar ile BBC News (World), Reuters, Al Jazeera News, BBC Breaking News, CNN International ve CNN'e ait paylaşımların metin ön işleme teknikleri de kullanılarak, vektörel düzeyde birbirine ne kadar benzerlik gösterdiğinin ortaya konarak, sosyal medyanın geleneksel ajans paylaşımlarından ne kadar ayrıştığının ve açık kaynak temelindeki önemi ortaya konulmak istenmiştir.

Çalışma kapsamında giriş kısmına müteakip, sırasıyla veri madenciliği, doğal dil işleme, sosyal medyada bilginin yayılımı, açık kaynak istihbaratı kavramlarının tanımlandığı ve bazı literatürdeki çalışmaların incelendiği kavramsal çerçeve hazırlanmıştır. Metodoloji kısmında verilerin elde edilmesi, ön işleme, benzerlik analizi ile ilgili yöntem bilgisi verilmiştir. Bulgular kısmında elde edilen sonuçlar paylaşılmış olup, tartışma ve sonuç bölümünde ise elde edilebilecek bilgilerin kullanılabilirlik durumu ve önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal çerçeve başlığı altında veri madenciliği, doğal dil işleme, sosyal medya ve açık kaynak istihbaratı kavramları tanımlanacaktır.

2.1. Veri Madenciliği

Veri madenciliği, analiz yoluyla geçmiş verileri açıklayarak, ondan dersler çıkarma ve geleceğe ilişkin çıkarımlarda bulunma çabası olup, literatürde veri madenciliğinin tanımına ilişkin karşılaşılan bazı önemli tanımları aşağıda verilmiştir;

- Önceden bilinmeyen verilerle ilgili potansiyel olarak yararlı bilgileri gizli olmayan bir şekilde ortaya çıkarmak (Srinivas ve ark., 2010),
- İstatistikleri; kavramlar, araçlar, algoritmalar, makine öğrenimi ve çok büyük veri setlerinin analizi ile birleştirilerek anlama ve eyleme dönüştürülebilir bilginin elde edilmesini sağlamak (Williams, 2009).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

- Büyük miktarda veriden bir bilgi alma veya madencilik çıkarma süreci olarak tanımlanabilen tüm bilgi keşif sürecinde bir adımdır ve özellikle belirli bir alandaki sorunları çözmek için gerekli olan bir bilgi keşfi biçimidir (Beniwal ve Arora, 2012).

Bu tanımlardan yola çıkarak, veri madenciliğinin diğer alanlarla ilişkisini de dikkate alarak şu tanımları yapmak mümkündür: Veri madenciliği, geçmişte büyük veriden yararlanılarak, istatistik, makine öğrenimi, yapay zekâ gibi yöntemler kullanılarak bilgiyi elde etmeyi amaçlayan bir süreçtir ve genellikle bu bilgiyi gelecekle ilgili karar destek faaliyetlerinde kullanılmaktadır (Campbell ve Ying, 2011).

2.2. Doğal Dil İşleme

Dünya üzerinde yer alan verilerin % 90'ı yapılandırılmamış şekilde olup, söz konusu veriler; resim, video ve metin gibi birçok farklı biçimde olabilmektedir (Kulkarni ve Shivananda, 2019). Söz konusu verilerin yapılandırılmamış konumda olması, veri gürültüsü (noisy data) sorununu da beraberinde getirmektedir. Bu konuda veri dünyasında sıkça söylenen “Garbage in, garbage out (GIGO)” özdeyişinde olduğu üzere, düşük kalitede yer alan verilerle yapılan algoritmik öğrenmeler de düşük düzeyde olacaktır. Örneğin “sellam dstum, umarim iyisindir.” cümle yapısını aynı dili konuşan bir insanın dahi anlaması kimi zaman mümkün olmamaktadır. Veri madenciliğinin başarılı şekilde yapılabilmesi için en önemli adımlardan biri veri üzerinde yapılan temizlik ile verinin içeriği ve yapısı gibi temel etmenlerinin ortaya konulmasıdır, farklı bir ifadeyle mümkün olduğunca gürültüden arındırılmasıdır. Makine öğrenimi veya derin öğrenme algoritmaları ile metin üzerinde işlem gerçekleştirmek için öncelikle metin verilerinin işlenmesi ve yorumlamasının yapılması gerekir. İster denetimli veya yarı denetimli, ister denetimsiz olsun, tüm makine öğrenimi algoritmaları sayısal olan giriş özellikleri ile çalışır. Metin verilerini sayısallaştırmadan önce ilk olarak metin verilerinin temizlenmesi, normalleştirilmesi ve ön işleme tabi tutulması gerekmektedir.

2.3. Sosyal Medya

Günümüzde sosyal ağların hızlı gelişimi ile birlikte, internet kullanımının kapsamı oldukça genişlemiştir. Her geçen gün insanların duygularını ifade etme ve diğer insanlarla bir şeyler paylaşma gibi amaçlarla sosyal medyada sanal bir kişilik oluşturduğu dönemdeyiz (Mulyadi ve Fitriana, 2018). Genelde sosyal medya sitelerine üyelikle başlayan sanal kişilik oluşumu sonrasında, metin, ses, resim ve video gibi veri türlerinin transferi yapılabilmektedir. Veri transferinin yanı sıra sosyal medya, insanların birbirlerine mesaj, durum veya yorum gibi mesajları da atabildiği bir iletişim ortamıdır. Sosyal medyanın kullanımı iletişim başta olmak

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

üzere pek çok disiplin için devrim niteliği taşımaktadır. Sosyal medya, insanlar arasındaki fiziksel iletişimi sanal boyuta taşıyan dijital ağ ortamıdır.

2.4. Sosyal Medyada Açık Kaynak İstihbaratı

Kullanımı için özel bir kısıtlama olmaksızın, kişilerin herkese açık olarak yaptığı paylaşımların diğer bütün insanlar gibi kolluk kuvvetleri tarafından da kullanılması sosyal medyada açık kaynak istihbaratını oluşturmaktadır (Bartlett ve ark., 2013).

Wearesocial (2020) üzerinden ülkemiz özelinde elde edilen veriler incelendiğinde;

- Sosyal medya hesaplarını nüfusun %64'ünün kullandığı (Tüm yaşlar 0- ∞),
- Günde yaklaşık ortalama 7 saat 29 dakika internetin kullanıldığı (4 saati telefon, 3 saat 29 dakikası bilgisayar, tablet, laptop vb.) ve söz konusu sürenin ortalama 2 saat 51 dakikasında sosyal ağların kullanıldığı,
- Bazısı aktif şekilde kullanılsa da ülkemizde kişi başına düşen sosyal ağ hesabı sayısının 9.1 olduğu,
- Sosyal ağların kullananların %44'ünün iş amacı için bireysel kullanım olduğu,
- 37.000.000 Facebook kullanıcısı olduğu ve yapılan paylaşımların kişi başı ayda ortalama 3 yorum aldığı,
- 38.000.000 Instagram kullanıcısı olduğu,
- 11.800.000 Twitter kullanıcısı olduğu,
- 8.400.000 LinkedIn kullanıcısı olduğu,
- 7.700.000 Snapchat kullanıcısı olduğu belirlenmiştir.

Tüm yaş grubu ortalamasında %64 kullanım oranı, kişi başı 9.1 hesap ve günlük ortalama 2 saat 51 dakikanın sosyal medyada geçirildiği ülkemiz, açık kaynak olarak devasa bir veri tabanı özelliği taşımaktadır. Kolluk kuvvetleri genel olarak iki şekilde bilgi temininde sosyal ağları kullanabilmektedir; bunlardan ilki gizlilik ihtiva etmeyen suç verilerinin yayılımına fırsat sağlayarak, sosyal medyanın popüleritesi ve kolay erişimi nedeniyle potansiyel suç veya suça ait bulguları toplamayı amaçlar (Brandl, 2019). Fakat sosyal medyada bilgilerin paylaşımı sonrası, veri üzerinde kontrolün kaybolması ve üzerine yapılması muhtemel sahte haberler risk unsurudur. İkincisi ise, kolluk kuvvetlerinin aradığı bir konuda elde ettiği bilgiyi ilgili siteden çekmesidir (Brandl, 2019). Bu yaklaşım herkese açık olarak yapılan paylaşımları ihtiva eder. Kullanıcın gizlilik ayarlarına bağlı olarak; ilgi alanı, mesleği, adresi, iletişim bilgileri, arkadaşları, mesajları, fotoğrafı, ses kaydı, yorumu, konumu ve videoları gibi bilgilere erişim sağlanabilmektedir. Organize grupların (çete, mafya, örgüt vb.) üyeleriyle yaptığı iletişimdeki örüntüler, kullanılan şifreli kelimeler, kelime ağı, anomali hareketler ve olası kullanılan özel

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

kelime ve emojiler bulunabilmektedir (Cox ve ark., 2017). Açık kaynak istihbaratı suç örgülerini çözmede yardımcı pozisyonda olup, sosyal medya vasıtalarıyla bilgi almak, soruşturmaya ilişkin ipuçları verebilmektedir.

3. METODOLOJİ

Bu çalışmada, Twitter örnekleminde hashtag ifadesiyle birlikte yer alan ifadelerin metin madenciliği temelinde doğal dil işleme yöntemleri ile analiz edilerek, açık kaynak istihbaratı açısından değerlendirilmesi metot olarak amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında çeşitli haber ajanslarından elde edilen haber paylaşımları, sosyal medyada hashtag altında konuşulan konularla benzerlik analizi yapılmıştır.

Yapılan bu araştırmadaki veriler, kullanıcıların herkese açık daha fazla paylaşım yaptığı ve verileri elde etmede kaynak kod kullanılmasına imkân tanıyan “Twitter” isimli sosyal ağdan 04 Eylül - 04 Aralık 2019 tarihleri arasını ihtiva edecek şekilde, İngilizce dil süzgecinde “#” simgesi içeren 4.030.945 adet tweet Twitter API aracılığıyla Python ile çekilmiştir. Sosyal ağlarda “#” etiketiyle konuşulan konular ile aynı tarihlerde “BBC News (World)”, “Reuters”, “Al Jazeera News”, “BBC Breaking News”, “CNN International” ve “CNN”’e ait haber paylaşımlarının tamamının birleşimi üzerinden TF-IDF kullanılarak vektörel benzerlik analizi yapılmıştır. Araştırmada yalnızca Twitter API üzerinden metin madenciliği çalışması ile elde edilen birincil veriler kullanılmıştır. Metin madenciliği işleminde, öncelikle ham veriler kullanılabilir bir formata dönüştürülmüş ve müteakibinde veriler üzerinde temizlik yaparak, elde edilen veriler ön işleme tabi tutulmuştur.

Veri ön işlemede, veri seti içerisinde yer alan metinlerin ortak bir forma dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Bu sebepler tweetler küçük harfe dönüştürülerek, aşağıdaki gereksiz içerikler metinden kaldırılmıştır. Metinler içindeki boşluk, URL adres, noktalama, numara/özel karakter, ve durağan kelimeler temizlendikten sonra stemming ve lemmatization işlemi TextBlob kütüphanesi aracılığıyla uygulanmıştır.

Benzerlik ölçümü sözcüksel düzeyde, korpus temelli yaklaşımla yapılmıştır. Metin benzerliğini ortaya koymak için hamming mesafesi, kosinüs mesafesi, öklid mesafesi, manhattan mesafesi, Jaccard benzerliği, BM25 benzerliği, TF-IDF, Levenshtein mesafesi ve n-gram gibi yöntemler kullanılmakta olup, en çok kullanılanı ise kosinüs ve TF-IDF yöntemleridir (Sarkar, 2019). Bu çalışmada TF-IDF doküman benzerliğinde terim frekansı baz alınmıştır.

Çalışma kapsamında Python 3.8 kullanılmış olup, tüm çalışmalar 12 GB RAM ile destekli Windows PC kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Kullanılan algoritmalar, Pycharm kullanılarak,

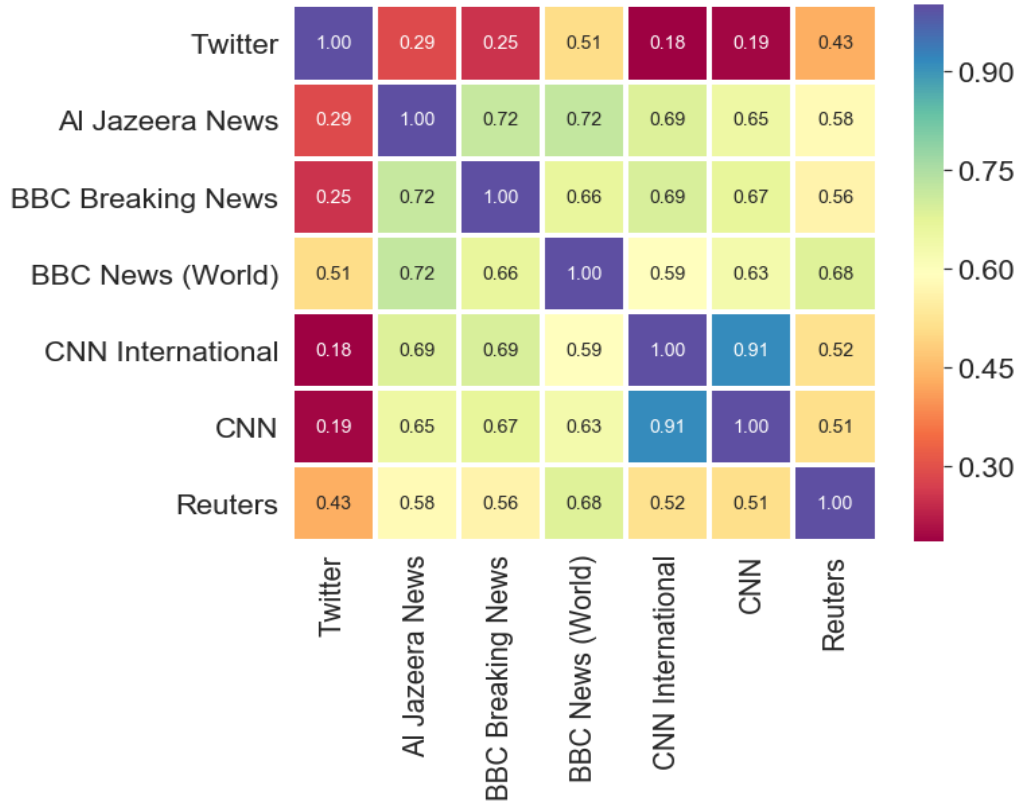
1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Python'da programlanmıştır. Parametre değerlerinin belirlenmesinde her bir algoritma için hiperparametre optimizasyonu yapılmıştır.

4. BULGULAR

Twitter örneğinde sosyal medyada # etiketi ile yapılan paylaşımlar ile aynı tarihler arasında “Al Jazeera News”, “BBC Breaking News”, “BBC News (World)”, “CNN International”, “CNN” ve “Reuters” tarafından yapılan paylaşımlar kendi içinde birer korpusta toplanmış ve TF-IDF kullanılarak benzerlik durumlarının ortaya konması amaçlanmıştır.

Şekil 1. Benzerlik Matrisi

Şekil 1 incelendiğinde;

- Twitter üzerinden konuşulan konulara en benzer haber paylaşımlarının %51 BBC News (World) ve müteakibinde ise %43 ile “Reuters” olduğu,
- En yüksek benzerliğin olduğu %51’lik oran üzerinden konuşulsa dahi sosyal ağlarda konuşulan konuların neredeyse yarısının haber metinlerinde yer almadığı ve bu sebeple de sosyal medyadan haber temini için kullanılabileceği,
- Haber paylaşımları arasında en yüksek benzerliğin %91 ile “CNN International” ve “CNN” arasında olduğu,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

– Haber paylaşımları arasında en düşük benzerliğin %51 ile “Reuters” ve “CNN” arasında olduğu anlaşılmaktadır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Son yıllarda sosyal medya, çeşitli konularda bilgi edinmek ve yaymak için önemli bir iletişim platformu haline gelmiştir. Sosyal medyayı geleneksel iletişim araçlarından daha popüler yapan en önemli konu, kişi ya da grupların fikirlerini özgürce paylaşabilmeleri ve başkalarıyla çevrimiçi bağlantı kurabilmeleri olmuştur (Ahmed ve ark., 2019).

Sosyal medya platformu üzerinden kullanıcılar, kendilerini takipçilerine tanıtacak bir dizi mesajlar yayınlamaktadır. Söz konusu mesajlar, takipçiler tarafından beğenilmekte ve tekrar paylaşılabilir. Beğeni yapıldığı takdirde, çeşitli algoritmalar yardımıyla benzer yönelim gösteren kullanıcılara önerilmekte olup, tekrar paylaşıldığı takdirde ise başka kullanıcılar tarafından da görülebilmekte ve sosyal ağ içinde hızla yayılmaktadır. Sosyal ağlar içindeki iletişim kişisel ağlar içinde olabileceği gibi, fiziksel mesafeler ve asimetric programlar nedeniyle çevrimdışı etkileşimlerin imkânsız olacağı ve daha önceden hiçbir bağı olmayan bireyler de olabilmektedir (Barberá, 2015).

Fiziksel ortamda bir araya gelme olma ihtimali olmayan insanların bile etkileşim kurduğu sosyal medyada örneklem olarak;

- Comunello ve Anzera (2012) tarafından yapılan çalışmada arap baharı olayları,
- Karataş ve Saka (2017) tarafından yapılan çalışmada ise gezi olayları,
- Bernard ve ark. (2018) tarafından yapılan çalışmada bulaşıcı hastalıklarının yayılması,
- Jones ve Mattiacci (2019) tarafından yapılan çalışmada sosyal medyadaki isyan diplomasisi,
- Elmahjub (2013) tarafından yapılan çalışmada ise Libya’da yaşanan iç savaşta sosyal medya açık kaynak istihbaratı açısından incelenmiştir.

Sosyal medyanın gündelik vatandaşlar tarafından sağlanan yorum ve gözlemlerin varlığı nedeniyle "zayıf sinyalleri" tanımlamak için bir kaynak olarak kullanıldığı ve sosyal medyadaki gönderilerin haber kaynakları, gazeteciler ve diğer ilgi gruplarından toplanan verilerle karşılaştırıldığında özellikle daha nadir olduğu Andrews ve ark. (2018) tarafından yapılan çalışmada ortaya konulmuştur.

Bu çalışma kapsamında da sosyal medyadaki gönderilerin haber kaynakları ile karşılaştırıldığında daha nadir olduğu tespitine istinaden “Al Jazeera News”, “BBC Breaking News”, “BBC News (World)”, “CNN International”, “CNN” ve “Reuters” haber ajanslarının paylaşımları ile sosyal medyada # etiketiyle konuşulan diğer konular mukayese edilmiştir. Elde edilen sonuçlarda en fazla benzerliğin %51 ile BBC News (World)’de olduğu, diğer sonuçların

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum da istihbarı açıdan önemi tartışmalı olsa da açık kaynak istihbaratı yapılarak, nadir bilgilere erişebileceğinin göstergesi konumundadır. Haber ajanslarından elde edilen bilgi, insanların sosyal medyada yazdıklarının ne kadarını karşıladığı belirlenmiş olup, yapılan tespitlerde sosyal medyanın istihbarat için yadsınamaz öneme haiz olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucu elde edilen veriler, sosyal ağda suçla mücadeleye dair örneklem seviyede bilgi vermekte olup, yapılan tespitlerin suç ve suçla mücadele açısından yürütülen önleyici ve adli hizmetlerdeki hareket tarzları için fikir verdiği değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Ahmed, Y. A., Ahmad, M. N., Ahmad, N., & Zakaria, N. H. (2019). Social media for knowledge-sharing: A systematic literature review. *Telematics and informatics*, 37, 72-112.
- Andrews, S., Brewster, B., & Day, T. (2018). Organised crime and social media: a system for detecting, corroborating and visualising weak signals of organised crime online. *Security Informatics*, 7(1), 1-21.
- Barberá, P. (2015). How social media reduces mass political polarization. Evidence from Germany, Spain, and the US. *Job Market Paper*, New York University, 46.
- Bartlett, J., Miller, C., Crump, J., & Middleton, L. (2013). Policing in an information age.
- Beniwal, S., & Arora, J. (2012). Classification and feature selection techniques in data mining. *International journal of engineering research & technology (ijert)*, 1(6), 1-6.
- Bernard, R., Bowsher, G., Milner, C., Boyle, P., Patel, P., & Sullivan, R. (2018). Intelligence and global health: assessing the role of open source and social media intelligence analysis in infectious disease outbreaks. *Journal of Public Health*, 26(5), 509-514.
- Brandl, S. G. (2019). *Criminal investigation*. SAGE Publications.
- Campbell, C., & Ying, Y. (2011). Learning with support vector machines. *Synthesis lectures on artificial intelligence and machine learning*, 5(1), 1-95.
- Comunello, F., & Anzera, G. (2012). Will the revolution be tweeted? A conceptual framework for understanding the social media and the Arab Spring. *Islam and Christian-Muslim Relations*, 23(4), 453-470.
- Cox, S. M., Massey, D., Koski, C. M., & Fitch, B. D. (2017). *Introduction to policing*. Sage Publications.
- Elmahjub, E. M. J. (2013). Facebook versus Ghaddafi: social networking as a tool for democratic change in Libya. *Space, Place and Culture*, 1-18.
- Jones, B. T., & Mattiacci, E. (2019). A manifesto, in 140 characters or fewer: Social media as a tool of rebel diplomacy. *British Journal of Political Science*, 49(2), 739-761.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

- Karatas, D., & Saka, E. (2017). Online political trolling in the context of post-Gezi social media in Turkey. *International Journal of Digital Television*, 8(3), 383-401.
- Kulkarni, A., & Shivananda, A. (2019). *Natural language processing recipes*. Apress.
- Mulyadi, U., & Fitriana, L. (2018). Hashtag (#) as message identity in virtual community. *Jurnal The Messenger*, 10(1), 44-53.
- Sarkar, D. (2019). *Text analytics with Python: a practitioner's guide to natural language processing*. Apress.
- Srinivas, K., Rani, B. K., & Govrdhan, A. (2010). Applications of data mining techniques in healthcare and prediction of heart attacks. *International Journal on Computer Science and Engineering (IJCSE)*, 2(02), 250-255.
- Wearesocial (2020). *Digital 2020: Global digital yearbook, July Global Statshot Report*. Erişim Adresi: [<https://wearesocial.com/digital-2020>] Erişim Tarihi:20/10/2021.
- Williams, G. (2009). *Rattle: a data mining GUI for R*.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar

18.00 – 19.30

2. SALON

21. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Yakup ŞAHİN

Polis Akademisi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Yakup ŞAHİN	Polis Akademisi	Teröristlere Görüşülür Mü? Terör Örgütleri İle Görüşme ve Müzakerelere Dönük Tartışmalar
Çağatay BALCI	Milli Savunma Üniversitesi	Radikalleşmeyle Mücadelede İstihbaratın Rolü
Süreyya ERDOĞAN	TOBB ETÜ	
Mehmet Alperen ÖNAL	Hitit Üniversitesi	Dış Politika ve İstihbarat İlişkisinin İncelenmesi
Ümit KAYMAZ	Emniyet Müdürlüğü	Genel İstihbarat İle İstihbarata Karşı Koyma: Ayrım ve Sorunlar
Dr. Ali AÇIKGÖZ		

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

TERÖRİSTLERE GÖRÜŞÜLÜR MÜ? TERÖR ÖRGÜTLERİ İLE GÖRÜŞME VE MÜZAKERELERE DÖNÜK TARTIŞMALAR

Yakup ŞAHİN

Dr. Öğretim Üyesi,

Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü,

Uluslararası Güvenlik ABD,

sahinyakup33@gmail.com

Uluslararası hukukta ve akademik tartışmalarda terörizmin net bir tanımı bulunmamaktadır. Terör, isyancı, özgürlük savaşçısı gibi kavramlar görelilik olarak kullanılmaktadır. Bir devletin terörist dediği bir grup başka bir devlet tarafından özgürlük savaşçısı olarak tanımlanırken, devlete karşı Challenger olarak ortaya çıkan gruplar kendilerini asla terörist olarak görmemektedirler. Terörizmin tanıtımına benzer biçimde terörizmle mücadelede de biçimde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Terörle mücadele genel olarak ülke içerisi ve uluslararası platform olmak üzere iki ayaklıdır. Ülke içindeki mücadele konusundaki temel yaklaşımlar güvenlik ile yapısal (siyasal, ekonomik, sosyo-kültürel) olmak üzere iki husus çerçevesinde değerlendirilmektedir. Son dönemlerde terörle mücadelede uluslararası, ulusal ve bölgesel yaklaşımlarla birlikte örgütlerle gizli görüşmeleri, hatta müzakereleri de içeren yollarla çözülmesi daha yoğun biçimde tartışılmaktadır. Bu çalışmada örgütler ile yapılan müzakereler ve girişimlere, görüşmelerin hangi durumlarda ve dönemlerde nasıl yapıldığına, görüşmeyi savunan ya da ona karşı çıkan yaklaşımlar, hangi tür örgütler ile görüşüldüğüne dönük tartışmalar ele alınacaktır.

Terörle mücadele konusunda son dönem tartışmalardan bir tanesi de teröristlerle gizli müzakereler ve müzakereler sonrasında yapılan reformlardır. Terör olayları patlak verdiğinde hükümetler teröristlerle görüşmeye yanaşmasalar da yapılan araştırma devletlerin bir süre sonra gizli de olsa terör örgütleri ile görüşmeler yaptığını göstermektedir. Kimi uzmanlar teröristlerle görüşülmesi gerektiğini savunurken, kimi uzmanlar ise bu durumun teröristlere meşruiyet sağlayacağı gerekçesi ile sakıncalı bulmaktadır. Teröristlerle görüşmelerin ve terör örgütleri ile yapılan görüşmelerin örgütlere meşruiyet kazandıracağı, mücadelede zafiyet doğacağı, devletin saygınlığının zarar göreceği, terörizmin başarılı bir yöntem olduğu ve ödün koparabileceği kanaatinin oluşacağı, terör örgütlerinin görüşmeler sırasında toparlanabilecekleri ve güçlenebilecekleri yönünde eleştiriler vardır. Karşı yöndeki iddialar ise görüşülen terör

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

örgütlerinin görüşmeleriyle birlikte eylem sayılarını azaltmaya başladıkları yönündedir. Ayrıca terör örgütleri ile görüşmemek siyasal kanalların kapalı olduğu, dolayısı ile de şiddetin tek yöntem olduğu algısını da yaratabilmektedir.

Görüşmeler, terör örgütleri içerisindeki şiddet yanlılarını yalnızlaştırabilmektedir. Başka bir iddia da görüşmeler sırasında devletin gerek istihbari gerekse de ideolojik olarak örgütleri daha iyi tanıdığıdır. Birtakım devletler insanların kalbini ve zihinlerini kazanarak terör sorununu çözmenin daha kolay olduğunu düşünmüşlerdir. Şiddetin azaltılması sonucunda halk ile terör örgütleri arasındaki mesafenin azaltıldığı görmüşler ve bu yüzden de yapısal önlemlerin yanında görüşmeleri de önemli bir araç olarak değerlendirmişlerdir. Buradan terör örgütlerinin şiddeti sistematik sürdürmelerinin ya da müzakere süreçlerindeki provokatif eylemlerinin bir sebebinin de şiddet aracılığı ile tabanının dayanışmasını arttırmak olduğu belirtilebilir.

Gerek resmi olarak ülke sınırları içerisinde tek egemen güç olan ve şiddet kullanma tekeli elinde bulunduran devletler ile devlet otoritesine karşı çıkmak suretiyle ortaya çıkan ve “terör örgütleri” olarak tanımlanan grupları masaya oturmalarının arka planının kompleks olduğu görülebilir. Terör örgütlerinin devletlere karşı verdikleri “mücadele” asimetrik olduğu için güç asimetrisini lehlerine dönüştürmek adına silahlı eylemleri kolay kolay bırakmak istemezler. Bundan dolayı da terör örgütleri sadece çatışmalardan zarar gördüklerinden dolayı değil, ancak çatışmalarda giderek zayıf düşmesi, gücünün yeterli olmadığını ve şiddetle bir sonuç alamayacağını anladığı durumlarda müzakereyi önemli bir seçenek olarak görmektedir.

Devletler açısından değerlendirildiğinde ise görüşmeler ancak terör örgütü üzerinde baskı kurulduğunda sonuca ulaşabilecektir. Başka bir ifadeyle görüşmeler ve güç kullanımı birbirine alternatif değil destekleyicidirler. Teröristlerle yapılan görüşmeler sayesinde ılımlı yapıların (terörün destek bulduğu tabanla ilgili) zayıfladığı yönünde iddiaların yanında terör örgütlerin dinlenerek güç toplamaya imkân buldukları yönünde iddialar da bulunmaktadır. Terör örgütlerinin müzakere masasına oturmalarında devletler tarafından kabul görmeleri, kendilerinin sadece şiddet üzerinden tanımlanmak yerine siyasi bir yapı oldukları imajını çizerek gerek uluslararası gerekse de kamuoyu desteği almaya çalıştıkları çıkarımı da yapılabilir.

Devletlerin farklı dönemlerde terör örgütleri ile görüştükları görölse de, özellikle 1990'dan itibaren sindirme ve silahlı mücadelenin yerini artık müzakere pratiğinin alması konusunda hızlanma görölmeye başlanmış ve bu dönemde müzakere süreçlerinin artık daha yaygın olarak kullanıldığı görölmektedir. Bu dönemdeki müzakere süreçlerine bakıldığında gruplara dönük haklar ve bölüşüm ile devletin otoritesini inşa etme yönünde düzenlemeler sağlamanın

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

amaçlandığı söylenebilir. Ancak bu durumun mutlak barış ve çatışmasızlık anlamına gelmediği görülmektedir. 1990'dan bu yana devletlerin farklı terör örgütleri ile yapmış olduğu 600 civarında anlaşmanın çok büyük çoğunluğu on yıl içerisinde bozulmuştur. Hatta bazı kaynaklarda yarısına yakınının 3 yıl içerisinde bozulduğu ifade edilmektedir. Buradan her görüşme ve "anlaşmanın" tamamen barış getireceği sonucu çıkarılamaz. Ayrıca devletlerin bu tür örgütlerle görüşerek mücadele alanını "şiddetten" siyasi alana kaydırarak onları sisteme angaje etmeyi hedeflediği söylenebilir. Örneğin Güney Afrika ve Arjantin gibi ülkelerde barış süreçleri bitti gibi kabul edilse bile, aslında mücadele alanları kaymış silahlı çatışmalar bitmiştir. Ancak toplum içindeki gerginlikler hala devam etmektedir. Devletlerin, terör örgütleriyle gizli ya da doğrudan görüşmeler yaptıkları görülse bile, etnik temelli terör örgütlerinin geniş toplumsal destek ve taban bulabildiklerinden, bu tür örgütlerle görüşmelerin daha yaygın biçimde olduğu görülmektedir. Bu örgütlerle görüşmeler sırasında ya da öncesinde siyasi, kültürel ve ekonomik reformlarla örgüt üzerinde baskı kurulabilmesinin önemli olduğu belirtilmektedir.

Bir terörle mücadelede yöntemi olarak müzakere sürecinin bir pazarlık olmasının ötesinde örgüt üzerinde baskı, kaynakların tüketilmesi ve toplumsal desteğin sağlanmasını da içermesi son derece önemli görülmektedir. Terörizmle mücadelede terör tam olarak bitmese de gerçekçi ve ulaşılabilir hedef terörü yönetilebilir seviyeye indirmek, terörle mücadele alanını dönüştürmek ya da onu marjinalize etmek ve de toplum desteğini almak olabilir. Zartman gibi uzmanlar terörle mücadelenin teröristlerin kullandığı şiddet araçlarının kontrolü, yıkmak yerine entegre etmek ve destek bulduğu sorunları çözmek olmak üzere üç yol ile yapılacağını söylemektedir. Ayrıca müzakere için en uygun zamanın terörün başladığı ya da olgunlaştığı zaman olduğunu iddia etmektedir. Kimi uzmanlar da her terör örgütü ile görüşülmeyeceğini söylemektedir. DEAŞ, gibi siyasal saikleri daha arka planda olan, özcülük üzerinden yok etmeye kurgulu ya da kural tanımayan ırkçı, anarşist ve nihilist örgütlerin müzakere ve görüşmeye kapalı oldukları, dolayısı ile de onlarla görüşmelerin yapılsa bile sonuç alınamayacağı yönünde iddialar bulunmaktadır. Bazı kaynaklarda küresel terör örgütleri ile müzakere yapılacak olsa bile muhatap bulmanın imkansız olduğu da vurgulanmaktadır.

Terör örgütleri ile görüşme süreçlerinde (özellikle de gizli ve arabulucular aracılığı ile yapılan görüşmelerde), çatışmalara neden olan etkenlerin belirlendiği ve bunlarla ilgili değişikliklerin yapıldığı ateşkes dönemlerinde provokatif eylemlerin ve çatışmaların hızlandığı görülmektedir. Örneğin ETA ve IRA en büyük saldırılarını müzakere süreçlerinde yapmışlardır. Bunun arka planında iki nedenin olduğu söylenebilir: Birinci neden hükümetleri sıkıştırmak ve güç

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

göstermek yolu ile daha çok talepte bulunmaktır. İkinci neden ise barış sürecini istemeyenlerin süreci sabote etmeleridir.

Terörle mücadelenin uluslararası boyutu, sorunlu olsa da özellikle 11 Eylül saldırıları sonrası diplomatik, finansal ve güvenlik anlamında önemli adımlar atılmıştır. Hatta bazı uzmanlar devletlerin Soğuk Savaş dönemindeki gibi “güvenlik devleti” haline geldiğini iddia etmektedirler. Son olarak terörle mücadele siyasi, ekonomik, kültürel, askeri, polisiye, istihbaratı faaliyetlerin koordineli biçimde demokrasi ve hukukun üstünlüğü çerçevesinde yapılması gerektiği söylenebilir. 11 Eylül sonrası terörle mücadelede askeri yöntemler yeniden ön plana çıkmış olsa da son birkaç yıldan beri siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel önlemlerin yeniden ağırlık kazandığı gözlemlenmektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

RADİKALLEŞMEYLE MÜCADELEDE İSTİHBARATIN ROLÜ

Çağatay BALCI

Doktor Adayı, MSÜ. ASBEN.,
Uluslararası Güvenlik ve Terörizm
Programı
İRAM Güvenlik Çalışmaları
Koordinatörlüğü Araştırmacısı
cgtyblc@gmail.com

Süreyya ERDOĞAN

TOBB-ETÜ,
Yüksek Lisans ÖğrencisiGüvenlik
Çalışmaları Programı
sureyyaerdogan@etu.edu.tr

Terörizmle mücadele, gelişen ve değişen koşullara bağlı olarak farklı yaklaşım ihtiyaçlarının kendisini gösterdiği bir alan konumundadır. Değişen siyasî, ekonomik ve toplumsal şartlar, terörizmin ve dolayısıyla terörizmle mücadelenin dinamiklerini dönüşüme uğratmaktadır. Günümüzde, birey odaklı siyasal, ekonomik ve sosyal düşünce biçiminin hâkim olmaya başlaması terörizmle mücadele yaklaşımlarının da bu süreçten etkilenmesini beraberinde getirmektedir. Bu durum, terörizmle mücadele görevlerini yürüten kurumlar açısından yeni yaklaşım ihtiyaçlarını doğurmaktadır. Terörizm bağlamında birey odaklı çerçevenin en net yansıması ise radikalleşme kavramı ile somutlaştırılmaktadır. Radikalleşme, en genel tanımı itibariyle, bireyin belirli bir psikolojik süreç sonunda terör örgütlerinin ideolojilerini ve şiddet kullanımlarını meşru görme kanaatine ulaştıkları bilişsel bir durum olarak açıklanmaktadır. Buna göre radikalleşme aşaması sonucunda bireyler, terör örgütlerinin militanı veya destekçisi kimliğine sahip olabilmektedirler. Bu durum radikalleşme olgusunu, birey odaklı yaklaşımların büyük bir etkiye sahip olduğu günümüzde, terörizmle mücadele yaklaşımları arasında alternatif bir olgu haline getirmektedir.

Radikalleşme kavramının terörizmle mücadele çerçevesinde ön plana çıkan bir konu olarak kendisini göstermesi “radikalleşmeyle mücadele” şeklinde yeni bir kavramın da doğmasını beraberinde getirmiştir. En genel tanımı itibariyle, bireylerin, aşırılıkçı gruplara ve anlatılara yönelimlerinin önlenmesi; hâlihazırda aşırılıkçı gruplara mensup ve aşırılıkçı zihinsel yapıya sahip olan bireylerin ise, öncelikle şiddeti dışlayan bir tutuma sahip kılınması ve daha sonra söz konusu aşırılıkçı zihinsel yapıdan arındırılması süreçlerini ifade eden radikalleşmeyle mücadele günümüzde, terörizmle mücadelede proaktif bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda radikalleşmenin önlenmesi, şiddetten ayırma ve deradikalizasyon, söz konusu çerçeve içindeki alt süreçler olarak kendisini göstermektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Söz konusu radikalleşmeyle mücadele stratejileri düzleminde, devletlerin ve güvenlik kurumlarının doğrudan varlıkları ve müdahaleleri söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda, radikalleşmeyle mücadele süreçlerinde istihbaratın rolü ve etkisi önemli bir sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır. Klâsik terörizmle mücadele yaklaşımlarında terör örgütlerinin hareketlerinin ve faaliyetlerinin izlenmesi, terör eylemlerinin engellenmesi, terörizmle mücadelede operasyonel verilerin elde edilmesi gibi işlevlere sahip olan istihbarat; radikalleşmeye mücadele süreçlerinde farklı düzlemlerde etki ve işlevlere sahiptir. Radikalleşmeyle mücadeleye dair farklı ülke örnekleri incelendiğinde, istihbarat kurumlarının ve faaliyetlerinin, önleme, şiddetten ayırma ve deradikalizasyon süreçlerinde olumlu ve olumsuz sonuçlar üretebildikleri görülmüştür. Bu noktada, şiddetten ayırma aşamasında ve süreçlerinde istihbarat faaliyetleri önemli ölçüde olumlu bir etki yaratırken, önleme ve deradikalizasyon süreçlerinde ise bu faaliyetlerin, amaçlanan etkinin aksi yönünde, olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabildiği gözlemlenmiştir. Bunun sonucunda, radikalleşmeyle mücadele süreçlerinde istihbarat kurumlarının ve faaliyetlerinin hangi düzey, boyut ve niteliklerde işlevsellik gösterebileceği yönündeki sorunsal derinleşmiştir. Bu bağlamda, bu çalışma kapsamında, radikalleşmeyle mücadele süreçlerinde istihbaratın rolü ve etkisi ile bu rol ve etkinin avantajları ve sınırlılıkları ortaya konmaya çalışılacak; söz konusu sorunsalın çözümlenmesine dair bir yanıt aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: Radikalleşme, Mücadele, İstihbarat, Önleme, Şiddetten Ayrılma, Deradikalizasyon

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

DIŞ POLİTİKA VE İSTİHBARAT İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Mehmet Alperen ÖNAL

Yüksek Lisans Öğrencisi

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik ABD

alperenonal19@gmail.com

Özet

Devletler için dış politika önemli bir unsur olarak bilinmektedir. Özellikle devletlerin uluslararası alanda hedeflediği birtakım faaliyetleri gerçekleştirebilmeleri için başarılı dış politika üretmeleri gerekmektedir. Başarılı politika üretmenin yolu ise başarılı bilgi ve analiz süreçleri ile mümkün olmaktadır. Bu bilgi ve analiz süreçlerini birincil kaynaklardan, doğru olarak elde etmek için istihbarat faaliyetleri gereklidir.

Bu çalışma dış politika inşasında ve uygulamasında istihbarat faaliyetlerinin önemini belirtmekle beraber dış politika ve istihbarat arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu bağlamda çalışmada teorik olarak istihbarat ve dış politika kavramları ile beraber bu ikisinin ne için üretildiğine cevap olarak güvenlik politikaları açıklanmıştır. Çalışmanın temel konusunu oluşturan ikinci bölümde ise dış politika ve istihbarat arasındaki ilişkiyle birlikte dış politika inşası ve uygulamasında istihbarat faaliyetlerinin rolü açıklanmak istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dış Politika, İstihbarat, Ulusal Güvenlik, Stratejik İstihbarat, Örtülü Operasyon, İstihbarata Karşı Koyma

Abstract

For states, foreign policy is known as an important element. Specifically, states are supposed to produce a successful foreign policy in order to fulfil certain activities they target in the international arena. The way to produce a successful policy is through successful information and analysis processes. Producing successful policies is attainable with successful information and analysis processes. For the sake of obtaining the information and analysis processes accurately from primary sources, intelligence activities are required.

This study aims to explain the relationship between foreign policy and intelligence, while emphasizing the importance of intelligence activities in the construction and implementation of

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

foreign policy. In this respect, along with the theoretical concepts of intelligence and foreign policy, security policies are explained as a response to what these two are produced for in the study. In the second part, which constitutes the main subject of the study, it is determined to explain the role of intelligence activities in foreign policy construction and implementation in company with the relationship between foreign policy and intelligence.

GİRİŞ

İnsanlığın başta güvenlik olmak üzere birtakım ihtiyaçlarını karşılayabilmek için devletleri kurduğu düşünülmektedir. Yeryüzünde devletlerin kurulması ve Fransız İhtilali sonrasında ulus devletler olarak meydana çıkması aynı zamanda devletler arasında keskin bir rekabete oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşları bu rekabeti önemli ölçüde keskinleştirerek devletlerin dış politika ile daha yakından ilgilenmelerini gerekli kılmıştır.

Devletlerin dış politika ile daha yakından ilgilenmelerinin bir neticesi olarak istihbarat faaliyetlerinin özellikle doğru bilgi üretme bağlamında dış politika için önemli bir unsur olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda çalışma, dış politika ve istihbarat arasındaki ilişkiyi açıklamak suretiyle iki temel bölümden oluşacaktır.

Çalışmada birinci bölümde; tarihsel ve kavramsal olarak istihbarat, dış politika ve bu ikisini ortak noktada buluşturan ulusal güvenlik kavramına değinilecektir. Bu bölümde istihbarattan ne algılandığı ve aslında istihbaratın ne olduğu açıklanmaya çalışılacaktır. Özellikle istihbarat denilince insanların zihinlerinde canlanan hususun aslında istihbarat dünyasının çok küçük bir bölümünü ifade ettiği açıklanmak istenmektedir. Devamında ise dış politikanın ne olduğu, niye gerekli olduğu ve devletlerin neden dış politika üretmeye ihtiyaç duyduklarına değinilmeye gayret gösterilecektir. Bu doğrultuda özellikle başarılı bir dış politikanın ancak başarılı analiz ile meydana gelebileceği temel varsayımından hareketle dış politika analizinin anlatılması hedeflenmektedir. Daha sonrasında ise güvenlik bağlamında, dış politika ve istihbarat ile yakından ilişkili olması hasebiyle ulusal güvenlik kavramına değinilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümü ise ilk bölümde anlatılan kavramsal çerçevedeki alt başlıkların birbiri ile ilişkisi bağlamında, dış politika yapımında ve dış politika uygulamasında istihbaratın rolü üzerine kurgulanacaktır. Dış politikanın üretilmesinde çeşitli aşamalardan geçerek elde edilen istihbarat ürünü önemli olarak görülmektedir. Bu önemin altında yatan temel sebep ise dış politika hedeflerinin gerçekleşmesinin başarılı dış politika süreçlerine bağlı olmasıdır. Başarılı dış politika süreci ise ancak başarılı analiz ve veriler ışığında inşa edilebilmektedir. Bu süreç

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

inşa edilirken istihbarat faaliyetleri büyük önem arz etmektedir. Stratejik istihbarat faaliyetleri ile dış politika inşasında istihbaratın önemi açıklanmak istenmektedir. Ayrıca dış politika sürecine pratikte bir yardımcı destek unsur olarak istihbarat faaliyetlerinin örtülü operasyonları ve istihbarata karşı koyma faaliyetleri neticesinde, ihtiyaç duyulan kısır döngünün nasıl meydana geldiği ve bu kısır döngünün devletlerin başarılı dış politika faaliyetleri gerçekleştirmesine katkısından bahsedilecektir. Bu bağlamlar doğrultusunda çalışma dış politika ve istihbarat faaliyetleri arasındaki ilişkilere yönelik elde edilen sonuç ışığında bir değerlendirme yapmak suretiyle sonlandırılacaktır.

1. TARİHSEL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. İstihbarat

Türkçe’de istihbarat kelime anlamı olarak Arapça “istihbar” kelimesinden türetilen, haber alma ve yeni öğrenilmiş bilgi anlamına gelmektedir. İngilizce’deki karşılığı olan “intelligence” kelimesi ise; akıl yürütme, problem çözme, plan yapma, karmaşık fikirleri anlamlandırabilme, soyut düşünebilme yeteneği ve birtakım tecrübelerden ders çıkarma olarak zihinsel yeteneklerin yoğun olarak dahil olduğu süreçleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu doğrultuda istihbarat akıl yoluyla elde edilen bilgi ve bu bilgiyi doğru şekilde kullanabilmeyi öngören bir yetenek olarak değerlendirilebilmektedir. Bu haliyle bakıldığında istihbaratın, mikro düzeyde insanın günlük yaşantısından makro düzeyde devletlerin politikalarına kadar yansıyan bir unsur olarak hayatın her alanında var olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Misal olarak bir bireyin gün içerisindeki faaliyetlerini gerçekleştirirken birtakım doğal engellerle karşılaşmamak için hava durumu tahminini incelemesi ve bu doğrultuda önlemler alarak günlük faaliyetlerini gerçekleştirmesi birey düzeyinde herkesin yaptığı fakat bu faaliyeti istihbarat olarak nitelendirmediği bir çeşit istihbarat faaliyeti olarak değerlendirilebilmektedir. Bilinçli ya da bilinçsiz olsun bireylerin hayatta kalma eylemini gerçekleştirebilmek için istihbarat faaliyetlerinde bulunmaları bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzeri bir şekilde ve çok daha geniş kapsamlı olarak devletler de istihbarat faaliyetleri yürütmek zorundadırlar. Çünkü bu durum devletlerin hayatta kalabilmesi, politik çıkarlarını koruyabilmesi ve politikalarını hayata geçirebilmeleri için bir zorunluluktur (Ataç, 2019, s. 1-2).

İstihbarat denildiğinde insanların aklına, genellikle filmler ve romanlarda bahsi geçen olaylar çerçevesinde silahlı insanlar, iyi planlanmış suikastlar ve çeşitli entrikaların olduğu bir dünya gelmektedir. Fakat bahsi geçen olaylar istihbarat özelinde örtülü operasyon olarak isimlendirilmekle beraber gerçekte olan istihbarat dünyasının çok azını ifade etmektedir. Bu durumu Ümit Özdağ kitabında şöyle ifade etmektedir; ölüm nasıl hastanelerin bir parçası ise

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

örtülü operasyon bağlamında olan faaliyetlerde istihbaratın bir parçasıdır, hastanede denildiğinde akla ölümden ziyade tedavi gelmektedir, oysa istihbarat denilince sadece operatif faaliyetlerin gerçekleştiği bir dünya tasvir edilmektedir. Bu durum ise istihbaratın talihsizliği olarak düşünülebilir. Buradan hareketle istihbaratın tek bir tanımının yapılması pek mümkün görünmemektedir, fakat birçok kesim tarafından reddedilmeyecek tanımlar yapmak mümkündür. Bu bağlamda istihbaratı; hamların¹ toplanması, karşılaştırılması, değerlendirilerek elemeye tabi tutulması, analiz etmek suretiyle birleştirilerek yorumlanması gibi süreçler sonunda elde edilen veri olarak tanımlamak mümkündür. Ayrıca devletler bağlamında Abram Shulsky tarafından istihbaratın; her çeşit sosyal, ekonomik, politik ve askeri süreci öngörebilmek için yürütülen bir sosyal bilim olarak değerlendirilmesi, istihbaratı devletlerin ne yönde kullandığını anlatması açısından başarılı olarak değerlendirilebilmektedir (Özdağ, 2020, s. 29-32).

İstihbarat, temelde bilinmeyen ve bilinmesi istenmeyeni bilmek üzerine kuruludur. Bu bağlamda uluslararası alanda “bilgi eşittir güç” denklemi özellikle devletler açısından rasyonel bir çıkar olarak değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme neticesinde hamlar ışığında elde edilen istihbarat ürününün kalitesi, bir devletin güç ve kapasitesini önemli ölçüde etkileyebilmektedir (Çıtak, 2017, s. 57-58).

İstihbarata yön veren unsurlardan en önemlileri merak ve ihtiyaçtır. İstihbaratı ihtiyaç ve merakların doğurduğu hatta zorunlu hale getirdiği de söylenebilmektedir. Devletler bağlamında bakıldığında istihbaratın; tehlikeleri önlemek ve çeşitli alanlarda ilerlemeleri sağlamak amacıyla merak unsurundan, hayatta kalabilmek için ise sürekli olarak çeşitli güç unsurlarını yükseltme ihtiyacı doğrultusunda ihtiyaç unsurundan beslendiği söylenilebilmektedir. Özellikle devletlerin ihtiyaçları doğrultusunda merak algılarının şekillendiğini de söylemek mümkündür. İhtiyaçlara göre toplanan hamların işlenmesi sureti ile elde edilen istihbarat ürünü ve bu ürünün devletin çeşitli aygıtlarında faaliyette kullanıldıktan sonra geri dönüşünün neticesinde ve yeni ihtiyaçlar doğrultusunda yeni merakların meydana çıkması, istihbarata bir döngü içerisinde devamlılık kazandırmaktadır. Bu devamlılık sürecine örnek olarak; devletin savaş ve barış anlarında iç ve dış politika çıktılarını üretebilmek için daimî olarak yeni bilgiye² ihtiyaç duyması verilebilmektedir (Çıtak, 2017, s. 63-64). Özellikle dış politikanın, devletin bekası

¹ Ham kelimesi Emre Çıtak'ın HİTÜ Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik Anabilim Dalı, Güvenlik ve İstihbarat dersinde kullandığı bir ifadedir.

² Burada yeni bilgi, ham bir bilgiden ziyade çeşitli evreler sonrasında oluşmuş istihbarat ürünü bağlamında kullanılmıştır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

açısından ve tehlikelerin belirsizliği açısından daha önemli bir konumda olması hasebiyle dış politika çıktılarının üretilmesinde istihbarat ürününe duyulan ihtiyaç artmaktadır.

1.2. Dış Politika

Dış politika kelime anlamı olarak bir ülkenin diğer bir ülkeye yönelik uyguladığı siyaset olarak bilinmektedir (TDK, 2021). Dış politika hakkında birçok tanım yapılmaktadır. Bunlara örnek vermek gerekirse; Walter Carlsnaes'e göre dış politika; açıkça belirtilmiş amaçlar, direktifler yahut taahhütler şeklinde ifade edilen, egemen toplulukların devlet görevlileri tarafından izlenen ve sınırlar dışında bulunan aktör ya da aktörleri etkilemek için gerçekleştirilen eylem ya da eylem girişimi olarak tanımlanmaktadır. Bir başka örnek vermek gerekirse Faruk Sönmezoğlu'na göre dış politika; devletlerin kendileri dışındaki tüm aktörlere yönelik davranış ve tutumları olarak da değerlendirilebilmektedir (Ankara Üniversitesi, 2020).

Dış politikaya yönelik ortak bir tanımın olmaması birazda dış politika çalışanlarının ya da kavramsal olarak dış politika çalışanların ne tür değişkenleri hangi bağlamda algıladıkları ile de yakından alakalı olarak değerlendirilmektedir. Keza bir liderin tecrübeleri ya da ideolojik görüşü doğrultusunda şekillenebilen dış politika, uluslararası alanın içerisinde bulunduğu şartlar doğrultusunda da şekillenebilmektedir. Hatta birey düzeyinden sistem düzeyine kadar etkili olan faktörler bazı durumlarda iç içe geçmek sureti ile de dış politikayı etkileyebilmektedir. Bundan ötürü dış politikaya yönelik yapılan tanımlar, tanımı yapan unsurun algıları etrafında şekillendiği için farklılık gösterebilmektedir (Gürel, 2018, s. 2).

Dış politika kavramı üzerine çalışmaların ve kavramın öneminin artması, Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki süreç içerisinde gerçekleşmiştir. Bu dönem aynı zamanda ulus devletlerin uluslararası alanda olgunlaştığı dönem olarak da ifade edilebilmektedir. Birinci Dünya Savaşı öncesinde dış politikanın yoğunluklu olarak hükümdar ya da birkaç yetkili kişi tarafından şekillendirildiği bilinmektedir. İngiltere gibi demokrasisi eski olan bir ülkenin parlamentosunda dahi dış politika, üzerinde en az tartışılan konu olarak değerlendirilmekteydi. Fakat Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra devletlerin savaşın yükünü sadece savaş esnasında ve cephede değil, savaş sonrasında ve her alanda hissetmesi ile birlikte dış politika, önem kazanan bir husus olarak ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda özellikle gizli anlaşma ve bu anlaşmaların doğurduğu sonuçların neticesinde dış politikanın birkaç üst düzey yetkilinin dışında bir yasak olmaktan çıkarak üzerinde istişare edilmesi gereken bir çalışma alanı olması gündeme gelmiştir. Bu bağlamda çok çeşitli çalışmaların yapıldığı bilinmektedir. Örnek olarak; ABD ve İngiltere başta olmak üzere, siyaset bilimciler ve hukukçuların devletleri yönlendirmek sureti ile yaptıkları çalışmalar bu örneklerin en önemlileri olarak değerlendirilmektedir. İkinci Dünya

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Savaşı sonrasındaki yıkımın insanlığa daha ağır sonuçlar getirmesi sebebiyle dış politika üzerine daha da fazla eğilim gösterilen bir mesele olarak değerlendirilmiştir (Kürkçüoğlu, 1980, 309-310). Bunun bir neticesi olarak ise dış politika analizinin meydana çıktığı bilinmektedir.

1.2.1. Dış Politika Analizi

Dış politika analizi; karar alıcıya, dış politika oluşturma sürecine ve bu süreç içerisinde karar alıcıları etkileyen faktörlere odaklanmaktadır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı öncesindeki geleneksel dış politika anlayışından bu hususlarda ayrılmaktadır. Geleneksel dış politikaya göre, karar verenler rasyonel çıkarlar ve dış politika seçenekleri arasında bir seçim yapmak sureti ile mantıklı dış politika çıktısını oluşturmaktadırlar. Bu doğrultuda eğer hesaplanan fayda elde edilir ise dış politika başarılı olarak kabul edilmekte, hesaplananın dışında bir zarar meydana gelir yahut fayda elde edilmez ise dış politika başarısız olarak nitelendirilmektedir. Bundan kaynaklı olarak dış politika analizi önemli ölçüde geleneksel dış politikadan farklılaşarak ve derinleşerek dış politikaya etki eden diğer unsurları da incelemektedir. Dış politika analizi bu doğrultuda daha geniş kapsamlı olmakta ve birey düzeyinden devlet düzeyine kadar birçok unsuru inceleme içerisine alarak disiplinler arası bir boyut kazanmaktadır. Dış politika analizinin disiplinler arası bir boyut kazanması bu incelemeye farklı alanlardaki uzmanların da dahil olmasının gerekliliğini doğurmaktadır. Bu bağlamda başarılı bir dış politika analizi süreci için ekonomistlerin, sosyologların, siyaset bilimcilerin, uluslararası ilişkiler uzmanlarının, istatistikçilerin ve bunlara birtakım hamları sağlamak bağlamında istihbaratçıların bu sürece dahil olmaları gerekmektedir. Başarılı bir dış politika analizinin yapılmasının ancak yukarıda değinilen unsurların sürece dahil edilmesiyle gerçekleşebileceği düşünülmektedir (Efegil, 2018, s. 29-33). Özellikle ulusal güvenliğin tesis edilebilmesi için güvenlik politikalarının belirlenmesinde dış politika analizi göz ardı edilmemesi gereken bir husus olarak değerlendirilmekle beraber birçok hususun dış politikaya yansımalarının söz konusu olduğu düşünülmektedir.

1.3. Güvenlik Politikası

Güvenlik, kelime anlamı olarak toplum içerisinde kamu düzeninin bir aksaklığa uğramadan yürütülmesi ve kişilerin emniyet içerisinde korkusuzca yaşayabilme durumunu ifade etmektedir (TDK, 2021). Ancak güvenliğin kavramsal olarak tanımlanması kolay bir unsur olarak görülmemektedir. Çünkü güvenlikten kasıt olarak neyin güvenliğinin algılandığının farklılaşmaya müsait bir mahiyette cereyan etmesi söz konusu olabilmektedir. Bundan ötürü literatür içerisinde genel olarak kabul edilmiş bir güvenlik tanımından bahsetmek pek mümkün olmamaktadır (Çıtak, 2017, s. 25-34).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Barry Buzan'a göre güvenlik kavramının şekillenebilmesi ve tanımlanması için bir özneye ihtiyaç vardır. Öznenin meydana çıkması ise ancak "neyin güvenliği" sorusunun cevaplanması ile mümkün olabilmektedir. Bu öznenin sistem düzeyi, devlet düzeyi ve birey düzeyinde olabilmesinden ötürü güvenlik kavramı çok farklı unsurlarda ve bu farklı unsurların özel koşulları doğrultusunda tanımlanan tehditler ve riskler etrafında şekillenmektedir (Baharçipek ve İnan, 2013, s. 104-105).

"Neyin güvenliği?" sorusuna "devletin güvenliği" cevabı verilerek güvenliğin öznesinin devlet olarak tanımlanması durumunda Ulusal güvenlik kavramı ortaya çıkmaktadır. Ulusal güvenlik kavramı; güvenliğin öznesinin devletin en önemli unsuru olan ulusun güvenliğinin sağlanması bağlamında ulus ve devlet arasındaki ilişkiye odaklanarak çıktılar üretmektedir. Özellikle uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde realistlere göre devletin güvenliği, bireyin güvenliği olarak algılanmaktadır. Bu durum ise ulusal güvenlik ve güvenlik kavramının aynı anlamlarda kullanılmasına sebebiyet vermektedir. Fransız İhtilali sonrasında ortaya çıkan ulus fikrinin, Birinci Dünya Savaşı sonrasında imparatorlukların yıkılması ve ulus devlet fikrinin olgunlaşmasıyla birlikte ülkesel güvenlik ihtiyacını ortaya çıkardığı bilinmektedir. Bu ihtiyaç devletin temel amacı olarak kabul edilmek suretiyle ulusal güvenliği meydana çıkarmıştır. Bu doğrultuda ulusal güvenlik kavramı devletin egemenliğini ve sınırlarını tehlikelerden koruma durumunu ifade etmektedir (Birdişli ve Başurğan, 2017, s. 60-61).

Ulusal güvenlik kavramının günümüzdeki anlamı ile siyasete dahil olması ise İkinci Dünya Savaşı sonrasında Soğuk Savaş'ın etkisiyle gerçekleşmektedir, ilk örneği 1947 yılında ABD'de yayınlanan Ulusal Güvenlik Yasası ile de somutlaşmaktadır. Bu bağlamda ulusal güvenlik kavramı bir devletin varlığını devam ettirebilmesi için değerlerini, siyasal bağımsızlığını ve sınır güvenliğini sağlamak ile eş değer olarak görülmektedir. Soğuk Savaş dönemi sonrasında ise ulusal güvenlik, devlete yönelen tehditlerin algılanmasına bağlı olarak şekillenen ve bu algıların çerçevesinde kendisine atfedilen değerler bağlamında anlamlandırılmaktadır. Bu durum ise ulusal güvenlik kavramının da tıpkı güvenlik kavramında olduğunu gibi herkes tarafından kabul edilen ortak bir tanımının olmamasına ve kavramsal olarak kendini yenileme sürekliliği içerisinde girmesine zemin hazırlamaktadır (Birdişli ve Başurğan, 2017, s. 61). Bu bağlamda örneklendirmelerde bulunmak gerekirse, düşük yoğunluklu dış tehdit algılayan Norveç'in ulusal güvenlik politikaları ile Ortadoğu bölgesinde bulunan ve tehdit algıları değişen Afganistan'ın ulusal güvenlik politikaları farklı olma özelliği göstermektedir. Aynı şekilde Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Küba Krizi'nde taraf olan devletlerin güvenlik algılarının

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

21. yüzyıl itibari ile ekonomik ve teknolojik bağlamda evrim geçirmesi, ulusal güvenlik kavramının şartlara göre şekillenmesine örnek olarak gösterilebilmektedir.

Ulusal Güvenlik unsurları ulusal gücü oluşturan unsurlar ile de yakından alakalıdır. Uluslararası alanda devletlerin kendini daha güçlü bir konuma getirmek isteği realitesinden hareketle güçlü olan devletlerin toplumlarının diğer devletlerin toplumlarına karşı kendilerini güvende hissetmeleri durumu söz konusu olmaktadır. Güvende hissetmek sureti ile güvenliğin sağlanması hususu güç ve kapasite ile doğru orantılı olarak düşünülebilir. Burada ulusal güvenliğin bir uluslararası boyutunun olduğunun söylenmesi ve bu boyutun da dış politika ile yakından alakalı olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır. Bundan kaynaklı olarak devletler, temel çıkarlarını korumak ve güvenlik ihtiyacını karşılamak sureti ile birlikte uluslararası alanın koşulları karşısında algıladığı tehditleri bertaraf etmek amacıyla güvenlik politikaları oluşturma eğilimi göstermektedir (Baharçipek ve İnan, 2013, s. 111-114). Bu güvenlik politikalarının önemli bir kısmı dış politika ile alakalı olurken bu politikaların oluşturulması için ihtiyaç duyulan hamların temin edilebilmesinde istihbarat faaliyetleri, önem atfedilen bir husus olarak görülmektedir.

2. İSTİHBARAT VE DIŞ POLİTİKA İLİŞKİSİ

Dış politika hedeflerinin belirlenmesi sureti ile dışa yönelik politikaların oluşturulmasında stratejik kararlar büyük önem arz etmektedir. Stratejik kararların alınabilmesi için doğru ve geniş ölçekli bir bilgiye ihtiyaç vardır. İstihbarat örgütleri ise birtakım yöntemler ile farklı kaynaklardan elde ettikleri hamları işleyerek bir ürünün ortaya çıkmasını sağlamaktadırlar. Bu ürünün dış politika ile yükümlü olan karar alıcı³ siyasilere ve bürokratlara iletilmesi neticesinde başarılı dış politika çıktısı üretebilmek için ihtiyaç duyulan doğru bilgi, temin edilmiş olmaktadır. Bu temin sürecinde büyük rol oynaması hasebiyle istihbarat faaliyetleri dış politika açısından fevkalade önemli bir ihtiyaç olarak algılanabilmektedir. Bu durum aynı zamanda dış politika ve istihbarat arasındaki ilişkinin ne kadar önemli olduğunu da göstermektedir (Bozkurt, 2017, s. 65).

2.1 Dış Politika Yapımında İstihbaratın Rolü

İngiliz filozof Hobbes'a göre bilgi güce ulaşmak için en önemli unsur olarak tanımlanmaktadır. Hobbes, "bilgi eşittir güç" denklemini Leviathan⁴ isimli eserinde devlet için göz ardı

³ Karar Alıcılar: Cumhurbaşkanı ve dış politika ile alakalı cumhurbaşkanlığı bürokratları, dışişleri bakanı ve dışişleri bakanlığının tüm üst düzey bürokratlardan oluşmaktadır. Aynı zamanda kurumsal olarak Cumhurbaşkanlığı ve Dışişleri Bakanlığı da karar alıcı kurum olarak değerlendirilebilmektedir (Kiraz, 2018, 431).

⁴ Uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde Leviathan isimli eser, özellikle dış politika ile yakından ilgilenen realizm teorisinin temel felsefi eserlerinin en önemlilerinden biri olarak görülmektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

edilmemesi gereken bir husus olarak tanımlanmaktadır. Realizm açısından değerlendirildiğinde, rakipleri ve düşmanlarının niyetlerini öğrenebilen devlet kendisini uluslararası konumda daha avantajlı bir şekilde konumlandırabilme fırsatını elde etmektedir. Bu nedenle niyet tespiti devlet için fevkalade önemli bir husustur. Bu hususun oluşabilmesi için ise istihbarat faaliyetleri çok önemlidir. Bundan ötürü dış politika oluşturma süreci içerisinde bilgi ve pratik arasındaki bağı kurması hasebiyle istihbarat örgütleri vazgeçilemez bir unsur olarak görülmektedir. Dış politikada karar alma süreçleri içerisinde istihbarat örgütleri bir iç faktör olarak karar alıcılara bilgi ve analizin yanında pratikte uygulama desteği de sağlamaktadır (Akbaş, 2020, s. 30-31). Tam olarak burada ise stratejik istihbarat kavramı ile karşılaşılmaktadır.

2.1.1. Stratejik İstihbarat

Strateji kavramını; bir faaliyeti icra edebilmek için, bir hedefi gerçekleştirebilmek için ya da bir işi yürütebilmek için önceden belirlenen tasarı olarak tanımlamak mümkündür. Bu doğrultuda stratejik istihbarat, devletlerin sadece dışa dönük olarak gerçekleştirdiği faaliyetlerden oluşmamaktadır. Stratejik istihbarat, problemler ve gelişmeleri stratejik perspektiften inceleyen ve tüm modern istihbarat tekniklerinden yararlanarak icra edilen bir istihbarat faaliyeti olarak bilinmektedir. (Atalay, 2013, s. 29-30).

Stratejik istihbarat kavramının teorik unsurlarını ilk ortaya atan isim olan Profesör Sherman Kent'e göre stratejik istihbarat; bir devletin gelecekte meydana gelebilecek fırsatları, riskleri ve tehditleri tespit ederek ve bu tespitler sonucunda birtakım seçenekleri belirleyerek karar alıcılara sunmak için yürütülen istihbarat faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır. Stratejik istihbarat, karar verme yetkisine sahip karar alıcılar ve karar alıcıları etkileyen bürokratlar için üretilmektedir. Amaç ise görünenin arkasında görünmeyeni meydana çıkarabilmek ve uzun vadeli öngörü oluşturabilmektir. Bundan ötürü stratejik istihbarat, siyasal karar alıcılar ve onları etkileyen bürokratların barış zamanında dış politika hedefi ve ulusal güvenlik politikalarını oluşturabilmeleri için, savaş zamanında ise karşı tarafın kapasitesinin ve gücünün tespitinin yanı sıra belirlenen hedefe ulaşmak için yapılan istihbarat faaliyetlerinden oluşmaktadır. Bu faaliyetler şimdiki zaman ve gelecekte olması muhtemel; politik, ekonomik, askeri ve sosyal alana dair olan bilgiler ve bu bilgiler ışığında tespit edilen tehlike, risk ve fırsatlarda yaşanan değişimleri alternatifleri ile ön görebilmekten oluşmaktadır. Stratejik istihbarat, uzun soluklu bir faaliyet olmakla beraber orta ve uzun vadede rakibin kapasite ve zaafalarını tespit etmek sureti ile muhtemel politikalarını öngörebilmek için yapılmaktadır (Özdağ, 2020, s. 131-132). Stratejik istihbarat hedef ülkenin niyetleri ve amaçları hakkında bilgi içermektedir. Bu bilginin önemli bir çoğunluğunun açık kaynak istihbaratı kullanılarak elde edildiğini söylemek

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

mümkündür. Açık kaynaklar herkesin ulaşabileceği kaynakları oluşturmasından ötürü hafife alınması gereken bir unsur olarak görülmemelidir. Zira açık kaynak istihbaratının başarıya ulaşmasının yolu bu faaliyetleri gerçekleştiren personellerin aldığı eğitim ve kapasitesi ölçüsündedir. Bundan ötürü açık kaynak istihbaratı en az diğer istihbarat faaliyetleri kadar ciddiye alınarak yapılması gereken bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Beşe ve Seren, 2011, s. 130).

Stratejik istihbaratın, hedef ülkeye yönelik elde ettiği bilgilerin ilk olarak; ekonomik, siyasi, askeri, kültürel, coğrafi ve teknolojik faktörler gibi çok geniş bir alandan oluşması gerekmektedir. Ayrıca bu bilgiler şimdiki zaman, gelecek ve olasılıklar ile alakalı olmalıdır. Örneğin hedef bir ülkenin; dış politikası, askeri stratejisi, güç unsurları ve kapasiteleri ile birlikte bunları hangi şartlarda kullanabilecek yetkinliğe sahip olması gibi hususlara yönelik detaylı değerlendirme ve ihtimal analizi gerekmektedir. Bu süreç sonrasında elde edilen ürün ise stratejik istihbarat ürününü oluşturmaktadır (Akbaş, 2020, s. 34-35).

Stratejik istihbarat faaliyetleri neticesinde elde edilen ürün hedef birimin niyet ve amacını ortaya koymaktadır. Bu niyet tespiti sonrasında karar alıcılara sağladığı bilgiler neticesinde ulusal menfaatleri tehdit eden gelişmeler için bir öngörü oluşturur ve bu öngörü daha başarılı bir dış politika üretilmesine katkı sağlar. Stratejik istihbarat ne kadar başarılı olursa devletin sürprizlere karşı direnci de o kadar yüksek olmaktadır. Aynı zamanda stratejik istihbaratın başarısı ile hedeflenen politik menfaatlere yakınlık arasında da doğrusal bir orantı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Özdağ, 2020, s. 134-135).

Stratejik istihbaratın, dış politikanın oluşturulması sürecinde bir gerekliliğin ötesinde zorunluluk olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü devletlerin başarılı ya da başarıya yakın bir politika üretebilmeleri ancak, hedeflerinin ve kapasitelerinin rasyonelliği ölçüsünde mümkün olmaktadır. Bundan ötürü rasyonel olma durumunun meydana çıkabilmesi için ise hedefe ya da rakip birime yönelik belirsizliğin ortadan kalkması gerekmektedir. Bu belirsizlik durumunun ortadan kalkması ile birlikte hedef birim ile faaliyeti gerçekleştiren birim arasında bir kıyas yapmak ve bu kıyas doğrultusunda rasyonel bir dış politika oluşturmak mümkün olmaktadır. Bundan ötürü dış politika yapımında stratejik istihbaratın önemi yüksektir. Başarıya yakın bir dış politika için başarılı stratejik istihbarat yürütmenin zorunlu olduğu düşünülmektedir.

2.2. Bir Dış Politika Uygulamasında İstihbarat

İstihbarat faaliyetleri karar alma sürecinde karar alıcılara stratejik destek sağlamaktadır. Karar alma süreci sonun inşa edilen dış politikanın uygulamasında ise istihbarat örgütlerinin dahil olduğu birtakım faaliyetlerden bahsetmek mümkündür. Çerçevesi çizilen dış politika çıktısı

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

uygulanırken istihbarat faaliyetlerine gereklilik duyulması durumunda istihbarat örgütleri taktik ve operatif faaliyetler yürütmek suretiyle dış politika uygulamasına dahil olabilmektedirler. Fakat karar alma süreci sonrasında elde edilen dış politika çıktıları uygulamaya dökülürken araçsallaştırılan istihbarat faaliyetleri birtakım değişikliklerin meydana çıkmasına zemin hazırlayarak yeni dış politika karar alma süreçlerinin oluşmasını dolaylı yoldan bir ihtiyaç haline getirebilmektedir. Yani taktik ve operatif istihbarat faaliyetleri ile uygulanan dış politika kararları neticesinde yeni dış politika kararları almak gerekebilmektedir. Bundan ötürü dış politika uygulamasında istihbarat faaliyetlerini yardımcı unsur olarak kullanmak titiz davranma eğilimi gösterilen bir durum olarak görülürken dış politikada uygulamasına dahil edilen istihbarat faaliyetleri örtülü operasyonlar ve istihbarata karşı koyma olarak bilinmektedir (Akbaş, 2020, s. 48).

2.2.1. Örtülü Operasyon

İstihbaratın dış politika ile ilişkilendirilmesinin, hedef unsurun niyet ve kapasitelerinin öğrenilmesi süreci ile başladığını söylemek mümkündür. Niyet ve kapasite bağlamında öğrenme ve öngörmenin ötesine geçildiğinde ise istihbarat bir dış politika aracı olarak kullanılmaktadır. Bu durum ise farklı bir istihbarat faaliyetinin meydana çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Örtülü operasyonlar aynı zamanda psikolojik savaşın bir unsuru olarak da değerlendirilmektedir. Bazı istihbarat ilgililerinin⁵ örtülü operasyonları bir istihbarat faaliyeti olmaktan ziyade dış politika faaliyeti olarak görmesi söz konusu olsa da bu tez literatür içerisinde kendisine pek karşılık bulamamaktadır. Fakat bu durum örtülü operasyonların dış politika uygulamaları ile alakalı olmadığı anlamına gelmemektedir. Keza özellikle belirli süzgeçlerden geçen bazı dış politika çıktılarının faaliyete dökülmesinde örtülü operasyon faaliyetlerinin etkinliği tartışma kabul etmeyecek bir gerçek olarak görülmektedir (Özdağ, 2020, s. 142).

İstihbarat literatürü içerisinde örtülü operasyonlar; devletin, dış politika amaçlarını gerçekleştirmek için hedef unsurun siyasi, sosyal ve ekonomik çıkarlarını kendi lehine olacak şekilde dönüştürmesi ve yönlendirmesi için yürüttüğü birtakım gizli faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Burada altı çizilmesi gereken nokta ise bu örtülü operasyonların gerçekten de üzeri “örtülü⁶” bir şekilde yapılması gerektiğidir. Zira bu istihbarat faaliyetinin temel niteliği faaliyeti yürüten devletin gizlilik unsurlarına dikkat ederek hiçbir şartta faaliyeti

⁵ Burada “istihbarat ilgilisi”nden kasıt olarak istihbarat ile ilgilenen ve akademik olarak bu alanda çalışmalar yapan kişiler kastedilmektedir.

⁶ Kelime anlamını mecazi olarak karşılamak suretiyle, gizlilik içerisinde olması.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

üstlenmemesidir. Kavramsal olarak incelendiğinde örtülü operasyon diğer istihbarat faaliyetlerinden ayrılmaktadır. Çünkü diğer faaliyetlerin önemli bir kısmı ham elde etme, elde edilen hamları analiz etme ve bu analizlerin neticesinde çıkan ürünü korumak ile alakalı olurken örtülü operasyonlar doğrudan hedef unsurun siyasi, sosyal ve ekonomik dinamiklerini etkilemek, yönlendirmek ve dönüştürmek için yapılmaktadır. Örtülü operasyonlar rıza ve propaganda faaliyetlerinden finansal işlemlere kadar pek çok farklı yöntem kullanılarak icra edilebilmektedir. Örtülü operasyonları uygulama yöntemleri çok çeşitlilik arz etse de faaliyeti yürüten devletin hükümeti bu çeşitlilik içerisinde etkin olarak pek görünmemektedir. Zaten örtülü operasyonlar da bu görünmezlik ilkesi bağlamında yürütülmektedir. Keza bir devletin istihbarat teşkilatının kuvveti aynı zamanda gizli hareket etme ve örtülü operasyon gerçekleştirilme kabiliyeti ile doğrudan alakalıdır (Akbaş, 2020, 48-49).

Örtülü operasyon faaliyetlerinde icra ile muhatap olan unsur, faaliyetlerin kim tarafından gerçekleştirildiğini tahmin edilebilir ya da öğrenebilir ama genellikle bu durumu kanıtlaması mümkün olmamaktadır. Eğer kanıtlamak sureti ile operasyonları ortaya çıkarırsa bu operasyonlar başarısız ya da yakalanmış bir istihbarat faaliyeti olacağından örtülü operasyon olarak tanımlanamamaktadır. Örtülü operasyonun temel niteliği burada ortaya çıkmaktadır. Bu nitelik faaliyetlerin hangi kaynaktan gerçekleştiğinin bilinmez⁷ olmasıdır. Örtülü operasyonlar bir dış politika hedefini gerçekleştirmek için; hedef devletin liderinin öldürülmesi, hükümetlerin değiştirilmesi ya da hedef ülkede kargaşa çıkarılması ile ilgili olabilmektedir. Bu bağlamda siyasi müdahale ve iş birlikleri, vekaleten yaptırılan çatışmalar, liderlerle beraber diğer karar alıcılara rüşvet verilmek suretiyle bu karar alıcıların devşirilmesi ve hedef ülkenin borsa ve finans kuruluşlarını devşirmek suretiyle yapılan faaliyetler örtülü operasyon faaliyetlerine örnek olarak verilebilmektedir. Örnek olarak ABD ve İngiltere'nin çıkarlarına ters düşmesi hasebiyle 1953'te meşru olarak seçilmiş olan İran hükümetinin darbe ile devrilmesinde ABD ve İngiltere destekli örtülü operasyonlar büyük önem arz etmektedir. Bu durum ise ilk olarak Obama tarafından 2009 yılında bir konferansta dile getirilmesinin ardından 2013 yılında CIA tarafından yayınlan belgeler ile resmen kabul edilmiştir. Ayrıca karşı tarafın ajanını devşirmek de örtülü operasyon faaliyetlerinin önemli bir unsuru olarak değerlendirilmektedir. Karşı tarafın ajanını devşirmek özellikle Soğuk Savaş döneminde

⁷ Burada 'bilinmez' likten kasıt olarak, faaliyetin hangi kaynak tarafından gerçekleştirildiğinin tahmin edilmesi hatta bu kaynağın gerçekleştirdiğine yönelik iddiaların ciddiyet arz etmesi durumu söz konusu olsa dahi gerçekleşen faaliyeti hangi kaynağın gerçekleştirdiğini kanıtlanmanın mümkün olamayacağı koşullardan bahsedilmektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Amerikan ve İngiliz istihbarat teşkilatlarının başvurduğu bir yöntem olarak bilinmektedir (Ataç, 2019, s. 6-7).

Örtülü operasyonlar; operasyonların kısa ve uzun vadeli olması, basit ya da detaylandırılmış olması gibi farklı düzeyleri kapsamaktadır. Bu bağlamda CIA uzmanı L. Johnson örtülü operasyonlar faaliyetlerini dört temel düzeyde ele almaktadır. İlk düzey; ciddi tehlike oluşturmayan devletlere yönelik olan, iş birliği içerisindeki liderler ve rejimlerin korunmasına yönelik olan diplomatik istihbarat faaliyetleri ve düşük önemlilikteki istihbarat bilgi paylaşımından oluşmaktadır. İkinci düzeyde; hedef olan ülkenin askeri, siyasi, ekonomik ve sosyal kapasite ve eğilimlerine yönelik uzun dönemli ham toplama faaliyetleri bulunmaktadır. Üçüncü düzey; hedef ülkenin muhaliflerini, ayrılıkçı unsurlarını ve hedef ülkeye tehdit içeren unsurları şartlar doğrultusunda silah yardımı da dahil olmak üzere destekleme faaliyetlerinden oluşmaktadır. Dördüncü düzey ise; hedef ülkede doğrudan kaos ortamı oluşturmak, hükümeti darbe yolu ile devirmek, ekonomik kriz meydana getirmek ve hedef ülkenin tehdit olarak algıladığı unsurlara yoğun ekonomik ve askeri yardımların bir ya da birkaçı aynı anda olmak suretiyle gerçekleştirilen faaliyetlerden oluşmaktadır (Alaca, 2017, s. 214-215).

Amerikan İstihbarat Ansiklopedisi'nde örtülü operasyonların; psikolojik ya da propagandif operasyonlar, siyasi operasyonlar, ekonomik operasyonlar ve yarı askeri⁸ mahiyetteki operasyonlar olmak üzere dört kategoride gerçekleştirildiği söylenmektedir. Psikolojik operasyonlar; hedef ülkenin sosyal direncini yönlendirme bazı durumlarda bu direnci kırmak için yapılmaktadır. Siyasi operasyonlar; hedef ülkenin siyasal düzenini etkileme ve yönlendirme, siyasal iktidarı değiştirme, siyasi parti kurma, siyasi suikast gerçekleştirme ve darbe yapma gibi faaliyetleri içermektedir. Ekonomik operasyonlar; hedef ülkenin ekonomisini zayıflatma ya da çökertme faaliyetlerini içermektedir. Yarı askeri operasyonlar ise; hedef ülkede ayaklanma, iç savaş, gerilla ve kontrgerilla savaşları gibi silahlı faaliyetleri kapsamaktadır (Alaca, 2017, s. 216-218).

Yukarıda da anlatıldığı üzere örtülü operasyonlar devletlerin dış politika hedeflerini gerçekleştirmek için uygulamada istihbarat örgütleri ve bu örgütlerin faaliyetlerinin de katkısıyla gerçekleşen süreçleri ifade etmektedir. Örtülü operasyonlar, dış politika hedeflerine yönelik ağırlıklı olarak ofansif faaliyetlerden oluşmaktadır. Fakat bir de başka ülkelerden gelecek istihbarat faaliyetlerini karşılama noktasında ve bunu dış politika hedefini

⁸ Askeri istihbarat operasyonlarının, "yarı askeri" mahiyette değerlendirilmesinin sebebi doğrudan askeri operasyonların istihbarat faaliyeti olarak değerlendirilememesinden kaynaklanmaktadır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

gerçekleştirmede kullanmak için girişilen faaliyetler vardır. Bu faaliyetler ise ‘istihbarata karşı koyma’ faaliyetleri olarak adlandırılmaktadır.

2.2.2. İstihbarata Karşı Koyma

İstihbarat karşı koyma, bir ülkenin sınırları içerisinde diğer istihbarat servislerinin faaliyetlerini engellemek ya da olası faaliyetlerine karşı önlem almak için icra edilen faaliyetler bütününden oluşmaktadır. Özdağ’a göre bu faaliyetler, bir ülkenin kendisine yönelik yapılan sabotajlar, vatandaş ya da bürokratlarına yapılması muhtemel suikast ve yıpratma girişimleri ve terör eylemlerini engellemek için yürüttüğü istihbarat faaliyetlerinden oluşmaktadır. İstihbarata karşı koyma faaliyetleri, rakip ya da müttefik fark etmeksizin yabancı bir istihbarat örgütünün; ülkenin faaliyetlerini, amaçlarını, planlarını ve kapasitesini öğrenmemesi için yapılan faaliyetlerden oluşmaktadır. İstihbarata karşı koyma faaliyetleri kontrespiyonaj olarak da ifade edilmektedir. Ayrıca ulusal güvenliğin sağlanması için icra edilen güvenlik istihbaratı bağlamında diğer ülkelerin tehdit içeren eylemlerini öğrenme ve önleme faaliyetlerinin önemli bir kısmı da istihbarata karşı koyma faaliyetleri kapsamına girmektedir (Küçükyılmaz, 2019, s. 95).

İstihbarata karşı koyma faaliyetleri çoğunlukla, karşı casusluk yapılarak ele geçirilmemesi gereken bilgilerin ele geçirilmesini engellemek için casusluk faaliyetinde bulunan yabancı istihbarat unsurlarını tespit etmek, yakalamak ya da farklı yollar ile etkisiz hale getirme faaliyetlerinden oluşmaktadır. Ayrıca tehlike olarak algılanan dış istihbarat örgütünü yanıltmak amacıyla, istihbarat faaliyeti yürüten personelin eylemleri ve niyetleriyle ilgili kasıtlı saptırma faaliyetlerini de içermektedir. Yalan bilgi üretmek suretiyle yapılan yanıltma faaliyetleri buna örnek olarak gösterilebilmektedir (Özdağ, 2020, s. 143-145).

Bir devletin, yabancı bir istihbarat örgütünün kendisi hakkında yürüttüğü örtülü operasyonlardan haberdar olmak istemesi devletlerin doğası gereği ve varlığını sağlamak için sağlaması gereken beka unsurunu karşılayabilmesi için gereklidir. Karşı istihbarat faaliyetleri de tam olarak burada ön plana çıkmaktadır. Karşı istihbarat faaliyetleri; bir ülkede yabancı istihbarat servislerinin yürüttüğü örtülü operasyonları açığa çıkarmak için bir gereklilik olarak görülmektedir. Bu gerekliliğin dış politika ile alakası ise; dış politikanın hedefi doğrultusunda yabancı istihbarat örgütü tarafından yürütülen operasyonların belgelenmesi neticesinde belirlenen dış politika hedefinin gerçekleşmesi için gerekli dönüşümleri yapmak ve bu dönüşümleri yaparken girilen müzakere süreçlerinde karşı istihbarat faaliyetlerinin avantajından yararlanma olarak düşünülmektedir. Bu durum aynı zamanda bir ülkenin dış politika hedefini gerçekleştirebilmek için yürüttüğü örtülü operasyonlar kadar kendisine

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

yönelik yürütülen örtülü operasyonlara da önem vermesi gerektiğini göstermektedir. Bilgi ve eylem sürekli olarak birbirini yenileyen süreçler olarak düşünülebilmektedir (Akbaş, 2020, s. 49-50).

Karşı istihbaratın önemli bir çoğunluğunun da araştırma ve ham toplama faaliyetlerinden oluştuğu düşünülürken analiz durumu göz ardı edilebilmektedir. Oysaki normal istihbarat faaliyetlerinde olduğu kadar karşı istihbarat faaliyetlerinde de analiz en önemli unsurlardan birini oluşturmaktadır. Karşı istihbarat faaliyetleri analizi, bir süreç olarak değerlendirilmektedir ve bu sürecin Özdağ'a göre beş aşaması olduğu söylenmektedir. Bunlar; 1) tehdit değerlendirmesi, 2) zayıflık değerlendirmesi, 3) karşı istihbarat önlemlerinin geliştirilmesi, 4) karşı istihbarat önlemlerinin uygulanması, 5) karşı istihbarat sonuçlarının ele alınması aşamalarından oluşmaktadır. Bu beş aşama neticesinde elde edilen ürünler dış politika sürecini önemli ölçüde etkilemektedir. (Özdağ, 2020, s. 153).

Keza bir takım istihbarat faaliyetleri yürüttükten sonra elde edilen ürünler doğrultusunda hazırlanan dış politika çıktısı, istihbarat faaliyetlerinin desteği ile uygulanırken yeni ürünlerin elde edilmesine zemin hazırlamaktadır. Bu durum ise sürekli olarak dış politikanın ve ulusal güvenliğin güncel tutulması suretiyle bir kısır döngü meydana getirmektedir. Bu kısır döngü ise devletin hem dış politika amaçlarına daha fazla yaklaşmasına hem de dış politikasını şekillendiren ulusal güvenliği daha kolay temin etmesine önemli katkıda bulunmaktadır. Bundan ötürü dış politika uygulama aşamasında, karşı istihbarat faaliyetleri de büyük önem arz etmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nın meydana getirdiği yıkıcı etkilerin bir neticesi olarak dış politika kavramı üzerinde yoğun çalışmalar yapılmaya başlandığı bilinmektedir. Özellikle devletlerin birtakım dış politika hedeflerini gerçekleştirebilmeleri için başarılı bir dış politika süreci izlemeleri gerekmektedir. Bu noktada ise devletler başarılı istihbarat faaliyetlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Bundan ötürü devletler, dış politika çıktılarını belirlerken bir takım istihbarat faaliyetleri neticesinde elde edilmiş ürünlerden yararlanmaktadırlar.

Çalışma içerik olarak devletlerin dış politika inşa sürecinde ve dış politika uygulamalarında yardımcı bir unsur olarak, istihbarat faaliyetlerine duyduğu ihtiyacı açıklamaktadır. Bu noktada istihbarat faaliyetlerinin kalitesini, inşa edilecek ve uygulanacak dış politikanın kalitesi ile doğru orantılı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmelerinde etkisiyle birlikte olası savaşların devletlere getireceği sonuç Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'ndan daha ağır olacaktır. Bundan ötürü

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

devletlerin hedeflerini gerçekleştirmede dış politikanın rolü her geçen gün daha da artmaktadır. Bu aynı zamanda istihbarat faaliyetlerinin de öneminin arttığı anlamına gelmektedir. Çünkü anarşik olduğu varsayılan uluslararası sistem içerisinde, devletlerin içerisinde bulunduğu rekabet ortamı her geçen gün daha da artma eğilimi göstermektedir. Bundan ötürü devletler dış politika hedeflerini gerçekleştirmek için uluslararası alanda hedef olarak gördükleri diğer devletlere karşı birtakım faaliyetler yürütmektedirler. Bu faaliyetlerin önemli bir kısmını ise istihbarat faaliyetlerinin oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmada da değinildiği üzere devletlerin dış politika hedefleri ile istihbarat faaliyetleri arasındaki ilişkilerden kaynaklı olarak uluslararası alanda karşılıklı bir istihbarat mücadelesinin yaşandığını söylemek mümkündür. Çalışma genel hatları ile bu mücadelenin hangi unsurlar aracılığı ile yürütüldüğüne, neden yürütüldüğüne ve yürütülmesi sonucunda elde edilmesi muhtemel verileri açıklama eğilimi göstermektedir. Bu bağlamda dış politika ve istihbarat arasındaki ilişkinin ilerleyen günlerde de devam edeceği düşünülmektedir. Buradan hareketle, uluslararası alanda hedeflerini gerçekleştirmek isteyen devletlerin, başarılı dış politika ve istihbarat faaliyetleri yürütmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır. Çalışmada, devletlerin başarılı bir dış politika süreci için başarılı istihbarat faaliyetleri yürütmek zorunda olduğu kanısına varılmaktadır.

Kaynakça

Açık Ders Malzemeleri (2020). Dış Politika Kavramı, Dış Politika Analizinin Gelişimi ve Özellikleri, *Ankara Üniversitesi Açık Ders Malzemeleri*, Erişim Tarihi: 1 Haziran 2021.

https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/185964/mod_resource/content/0/DPA.01.Hafta.2020.uzaktan.pdf

Akbaş, F. (2020). *Dış Politikada Karar Alma Sürecinde İstihbarat Örgütleri ve Düşünce Kuruluşlarının Etkin Rolü ve Muhtemel Etkileşimleri Küba Krizi ve 2. Körfez Savaşı Özelinde İnceleme*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alaca, A., İ., (2017). Örtülü Operasyonlar Çerçevesinde 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi, *Türk Siyasal Hayatında Hukuk Devletin Kurumlarına ve Anayasal Sisteme Yönelik Girişimler*, Ed. Hasret Çomak ve Nursel Sağıroğlu, s. 209-227, İstanbul: Beta Yayınları.

Arı, T. (2017). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, Ankara: Alfa Akademi

Ataç, K., K. (2019). İstihbarat, Casusluk, Karşı Casusluk, Örtülü Operasyonlar ve Güvenlik, *Güvenlik Yazıları Serisi*, No: 45, Erişim Tarihi: 3 Haziran 2021.

https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/12/Istihbarat_KKAtac_v.2.pdf

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Atalay, Y. (2013). *Türkiye'deki Terörle Mücadele Bağlamında Modern İstihbarat Tekniklerinin İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Bilecik: Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baharççek, A. ve İnan, C., E. (2013). Dış Politika'nın Belirlenmesinde Ulusal Güvenlik Algısının Rolü, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 4 (1), s. 101-120.

Balcı, A. (2011). "Dış Politika": Yeni Bir Kavramsallaştırma Bağlamında Egemenlik Mitinin Analizi, *Uluslararası İlişkiler*, 7 (28), s. 3-29.

Beşe, E. ve Seren, M. (2011). Stratejik İstihbarat Olgusunun Teorik Çerçevesi, Unsurları ve Terörle Mücadele Politikaları Açısından Rolü ve Önemi, *Polis Bilimleri Dergisi*, 13 (3), s. 123-146.

Birdişli, F. ve Başurğın, A. (2017). Güvenlik Politikalarının Konstrüktivist Bir Unsuru Olarak Güvenlik Kültürü ve Türkiye Örneği, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (4), s. 58-78.

Bozkurt, S. (2017). *Dış Politikada İstihbaratın Yeri ve Önemi*, (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çıtak, E. (2017). *Yeni Güvenlik Politikaları ve Türkiye'de İstihbaratın Dönüşümü*, *Güvenlik ve İstihbarat*, İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları.

Efegil, E. (2018). *Dış Politika Analizi (Ders Notları)*, İstanbul: Gündoğan Yayınları.

Gürel, N. (2018). Dış Politika Analizi ve Uluslararası İlişkiler Disiplininin Sorunlara Katkıları Üzerine Bir İnceleme, *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 4 (3), s. 1-17.

Kiraz, S. (2018). Dış Politika Analizi Modeli Olarak Neoklasik Realizm: İkinci Dünya Savaşı Sırasındaki Türk Dış Politikasının Analizi, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20 (2), s. 417-440.

Küçükyılmaz, Y., O. (2019). Ulusal Güvenlik Bağlamında İstihbarata Karşı Koymanın Önemi, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6 (8), s. 89-105.

Kürkçüoğlu, Ö. (1980). "Dış Politika" Nedir? Türkiye'deki Dünü ve Bugünü, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 35 (1), s. 309-335.

Özdağ, Ü. (2020). *İstihbarat Teorisi*, Ankara: Kripto Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2021). *Güncel Türkçe Sözlük*, Erişim Tarihi: 1 Haziran 2021.

<https://sozluk.gov.tr/>

Vanlıoğlu, M. (2018). *Stratejik ve Öngörüsül İstihbarat Bağlamında ABD Ulusal İstihbarat ve Güvenlik Strateji Belgelerinin İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

İSTİHBARAT İLE İSTİHBARATA KARŞI KOYMA AYRIM VE SORUNLAR

Ümit KAYMAZ

Emniyet Genel Müdürlüğü,

umit.kaymaz@egm.gov.tr,

Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-7481-446X>

Ali AÇIKGÖZ

Dr., Bağımsız Araştırmacı,

aliacikgoz0@gmail.com Orcid:

<https://orcid.org/0000-0002-2016-5684>

Ulusal ve uluslararası güvenlik departmanları, istihbarat ve karşı istihbarat birimlerini önemli bir argüman olarak kullanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Winston Churchill “*Savaş zamanında gerçek o kadar değerlidir ki ona her zaman bir yalan koruması eşlik etmelidir*” sözüyle düşmanı yanıltmanın savaşta üstünlük sağlayacağına dikkat çekmektedir. Güçlü ve etkili istihbarat, karşı istihbarat, casusluk, karşı casusluk veya herhangi bir tarafın örtülü operasyonlarının engellenmesi ve bunlara yönelik benzeri operasyonların yapılması, ulusal güvenliğin sağlanması için önem arz etmektedir.

İstihbarat faaliyetleri, ülkelerin rakiplerine karşı bir avantaj elde etmek için sürdürülen mücadeleyi içerir. Karşı istihbaratın ilk amacı ise, bir ülkeyi ve çıkarlarını hedef alan yabancı istihbarat eylemlerini tespit etmek ve ortaya çıkarmaktır. Bu nedenle, bu rakiplerin çoğu zaman devletlerin sadece onlar hakkında bilgi edinme çabalarını engellemeye değil, aynı zamanda yanıltmaya ve aldatmaya yönelik çalışması da avantaj sağlamaktadır. Taraflardan birinin istihbarat başarısızlığı, muhtemelen diğer tarafın karşı istihbarat başarısı ile olabilecektir. Tam tersi durumda ise, yapılan bir istihbarat darbesi, rakip adına bir karşı istihbarat veya güvenlik başarısızlığı anlamına gelmektedir. İstihbaratın unsurlarından karşı istihbarat, muhtemelen tanımlanması en zor olanıdır. Karşı istihbarat, en genel anlamıyla, bir ulusu (kendi istihbaratla ilgili faaliyetleri dahil) düşman istihbarat servislerinin eylemlerine karşı korumak için toplanan ve analiz edilen bilgileri ve üstlenilen faaliyetleri ifade eder. Prunckun’a göre istihbarat bir spor olsaydı karşı istihbarat biriminde görev alanlar bu oyunun kalecileri olarak kabul edilir.

Karşı istihbaratın birincil görevi, başkalarının istihbaratını veya gizli altyapılarını belirlemek, etkisiz hale getirmek ve istismar etmektir. Doğası gereği hem savunma hem de saldırı aracıdır. Başarılı bir ofansif karşı istihbarat faaliyetinin temeli, aldatmanın temel ilkeleri ve metodolojisini içerir. Karşı istihbarat yeteneğini geliştirmenin önemli unsurlarından biri, başkaları tarafından oluşturulan istihbarat tehditlerinin doğasını anlamaktır. Bu durum dost ve düşmanların istihbarat faaliyetleri hakkında bilgi toplamak anlamına gelmektedir. İstihbarat

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

teşkilatlarının bir işlevi olarak karşı istihbarat, yabancı istihbarat servislerinin faaliyetlerini tespit edip izlemenin ve casusluktan şüphelenilen çalışanları soruşturmanın çok ötesine geçer. Örneğin yabancı istihbarat faaliyetlerini etkisiz hale getirmenin yanı sıra, karşı istihbarat bazen saldırıya geçmeli ve düşman bir istihbarat servisini aktif olarak manipüle etmeye çalışmalıdır. İstihbaratın tüm alanları, karşı istihbarattan yararlanmaktadır. Fakat karşı istihbarat, istihbarat yapar mı? İstihbarat ile iç içe geçmiş olmasına rağmen istihbarata karşı koyma ayrı bir disiplin olarak incelenmeli midir?

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, Karşı İstihbarat, Casusluk, Karşı Casusluk

Kaynakça

Alain C. Enthoven and K. Wayne Smith, (1971). *How Much Is Enough? Shaping the Defense Program, 1961–69* (New York: Harper & Row, 1971).

Andrew, C., Aldrich, R. J. & Wark, W. K. (2020). *Secret Intelligence* (Sec. Edt.). Routledge.

Banerjee, S., Erçetin, Ş.Ş., & Tekin, A. (2014). *Chaos Theory in Politics*. Springer Publishing. DOI 10.1007/978-94-017-8691-1

Clark, J. R. (2007). *Intelligence and National Security: A Reference Handbook*. Greenwood Publishing Group, Inc.

Clark, R. M. & Mitchell, W. L. (2019). *Counterdeception and Counterintelligence*. Sage Publications.

George, Z. R. (2020). *Intelligence in the National Security Enterprise: An Introduction*. Georgetown University Press.

Godson, R. (2011). *Dirty Tricks or Trump Cards: U.S. Covert Action and Counterintelligence*. Transaction Publishers.

Hastedt, P.G. (2003). *Espionage A Reference Handbook*. Abc-Clio Inc. Publishing.

Hastedt, P.G. (2005). *Controlling Intelligence*. Frank Cass Publishing.

Jelen, G. F. (2008). “The defensive disciplines of intelligence.” *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 5:4, ss. 381-399, DOI: 10.1080/08850609108435189

Jensen, C. J., McElreath, D. H. & Graves, M. (2018). *Introduction to Intelligence Studies* (Sec. Edt.). Routledge.

Johnson, L. K. (2007). *Strategic Intelligence, Vol. 1-5*. British Library Cataloguing in Publication.

Johnson, L. K. (2008). “Strategic intelligence: An American perspective.” *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 3:3, ss. 299-332. DOI:

10.1080/08850608908435106

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

- Lomas, D. W.B. & Murphy, C. J. (2019). *Intelligence and Espionage Secrets and Spies*. Routledge.
- Lowenthal, M. M. (2009). *Intelligence From Secrets to Policy* (Fourth Edt.). CQ Press.
- Melendez Jr., V. M. (2019). “Counterintelligence: An Asymmetric Warfighting Tool for the U.S. Navy”. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 32:4, ss. 737-769, DOI: 10.1080/08850607.2019.1621108
- Pine, S. M. (2008). “Deficiencies in military counterintelligence: A view from the field.” *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 8:2, ss. 221-227. DOI: 10.1080/08850609608435308.
- Podbregar, I. & Ivanuša, T. (2016). *The Anatomy of Counterintelligence: European Perspective*. Published by Bentham Science Publishers.
- Prunckun, H. (2019). *Counterintelligence Theory and Practice*. (Sec. Edt.), Security and Professional Intelligence Education Series; 29. United States of America: The Rowman & Littlefield Publishing Group, Inc.
- Setzekorn, E. (2016). “The Contemporary Utility of 1930s Counterintelligence Prosecution Under the United States Espionage Act”. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 29:3, ss. 545-563, DOI: 10.1080/08850607.2016.1121050.
- Shulsky, A. N. & Schmitt, G. J. (2002). *Silent Warfare* (Third Edt.). Potomac Books Inc. Publishing.
- Stouder, M. D. & Gallagher, S. (2013). “Crafting Operational Counterintelligence Strategy: A Guide for Managers”. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 26:3, ss. 583-596. DOI: 10.1080/08850607.2013.780560.
- Tromblay, D. E. (2018). “Congress and Counterintelligence: Legislative Vulnerability to Foreign Influences”. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 31:3, ss. 433-450. DOI: 10.1080/08850607.2018.1418549
- Voelz, G. J. (2009). “Contractors and Intelligence: The Private Sector in the Intelligence Community”. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 22:4, ss. 586-613. DOI: 10.1080/08850600903143106
- Wannal, W. R. (2010). “Undermining Counterintelligence Capability”. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 15:3, ss. 321-329, DOI: 10.1080/08850600290101659

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar

19.45 – 21.15

1. SALON

22. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Cemil Doğaç İPEK

Milli Savunma Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Safiye Cemre ELMAS	Ege Üniversitesi	Uluslararası Göç ve Göçün Güvenlikleştirilmesi Süreci: Söylemler ve Politikalar İle Suriyeli Sığınmacılar
Necmettin IŞIK	Sakarya Üniversitesi	Devlet-içi Çatışmalar ve Muhtemel Çözüm Yolları Üzerine Bazı Varsayımlar
Dr. Cemil Doğaç İPEK	Milli Savunma Üniversitesi	Türkistan'da Radikalleşme Tehdidinin Mahiyeti: Özbekistan Örneği
Ömer DURAN	Ahi Evran Üniversitesi	Artan Güvenlik İkilemi İle Birlikte Karadeniz Havzası'nda Tırmanan Gerilim

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ULUSLARARASI GÖÇ ve GÖÇÜN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ SÜRECİ; SÖYLEMLER ve POLİTİKALAR İLE SURİYELİ SİĞİNMACILAR

Safiye Cemre ELMAS

YL Öğrencisi

Ege Üniversitesi

2001 yılında Suriye’de başlayan ve hala devam eden iç savaş sonucunda milyonlarca insan yaşadıkları ülkeyi terk etmek durumunda kalmıştır. Tarihin en büyük göç akınlardan biri ile karşı karşıya kalan dünya devletleri uzun süredir dile getirilmeyen ve uluslararası ilişkiler alanında alçak politika konuları arasında görülen göç olgusuna ve göç politikalarına hızla yer vermeye ve güvenlik önlemlerini arttırmaya başlamıştır. Yeni bir hayat umudu ile yola çıkan insanların hem göç sırasında ve hem de göç ettikleri ülkelerde birçok problemle karşılaştıkları bilinmektedir. Ancak bu süreçte yalnızca göç eden bireylerin değil göç alan ülkelerin de birtakım endişelerinin olduğu görülmüş ve zamanla bu endişeler belirli politik adımlar ve söylemler ile güvenlik sorunu haline getirilmeye başlamıştır. Alan yazında “güvenlikleştirme” kavramı ile tanımlanan ve özellikle Paris, Kopenhag gibi güvenlik okulları tarafından çalışılan bu kavram son dönemlerde göçmenlerin karşı karşıya kaldığı inşacı söylemler ve politikalar ile değerlendirilmeye başlamıştır.

Bu çalışma özellikle Avrupa ülkelerinde göçün güvenlikleştirilirken hangi inşa süreçlerinden geçtiğini ele alacak ve güvenlik ekollerinin bu sürece bakışları açıklanarak Suriyeli sığınmacılar üzerinden bir değerlendirmeye gidilecektir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası göç, Güvenlikleştirme, Sığınmacı, Suriye İç Savaşı

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

DEVLET-İÇİ ÇATIŞMALAR VE MUHTEMEL ÇÖZÜM YOLLARI ÜZERİNE BAZI VARSAYIMLAR

Necmettin IŞIK

Sakarya Üniversitesi

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Doktora Adayı

Özet

Soğuk Savaş Sonrası dönemde dünyada ortaya çıkan çatışmaların büyük bir bölümünün devlet-içi çatışmalar olduğu görülmektedir. Bu tür çatışmalar büyük ölçüde kimliksel gerilimler sonrasında ortaya çıkmakta ve bu gerilimler insani trajedilerin yaşandığı iç savaşlara dönüşmektedir. Ayrıca, devlet-içi çatışmaların sonlandırılarak, barış ortamının inşa edilmesi önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmada ise öznel değerlendirmelerin de olduğu muhtemel çözüm yolları üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: devlet-içi çatışmalar, çatışma çözümü

Giriş

Devlet-içi çatışmalar, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde Suriye, Sudan, Irak, Bosna, Ruanda, Libya, Afganistan gibi birçok ülkede ortaya çıkarak geniş coğrafyalarda bir güvenlik sorunu olarak uluslararası politikada üzerinde durulan bir konu olmuştur.

Devlet-içi çatışmalar, devlet ile devlet dışı gruplar arasında olabileceği gibi devlet dışı grupların kendi aralarında da olabilir. Devlet-içi çatışmaların yoğun olarak yaşandığı yerler, genellikle otoritenin zayıfladığı ya da baskıcı devletlerdir.

Bu devletler, dağıtmakta olan, yeni bağımsızlığını kazanmış, başka büyük bir gücün işgaline uğramış, siyasi ve askeri sistemi yeterince gelişmemiş, siyasi muhalefeti baskılayan otoriter ve totaliter, ayrımcı politikalar güden ya da ayrılıkçı talepleri baskılayan, başka bir devlet tarafından desteklenirken bu desteği kaybeden devletler olabilir.

Bununla birlikte, bir devlet-içi çatışmanın kendi iç dinamiklerinden kaynaklanan özellikleri olabilir. Özellikle kimliksel bağlamda etnik ve dini farklılar çatışmaya dönüşebilir.

Devlet-içi çatışmalara bakıldığında insani açıdan felaketlerin yaşandığı süreçler olduğu görülmektedir. Her türlü insan hakkının hiçe sayıldığı bu tür çatışmalara çözümler üretmek önem kazanmaktadır.

Bu bağlamda, bu çalışmada ilk olarak devlet-içi çatışmalara dair açıklamalar yapıldıktan sonra, büyük ölçüde öznel değerlendirmelere dayanan çözüm yolları üzerinde durulacaktır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

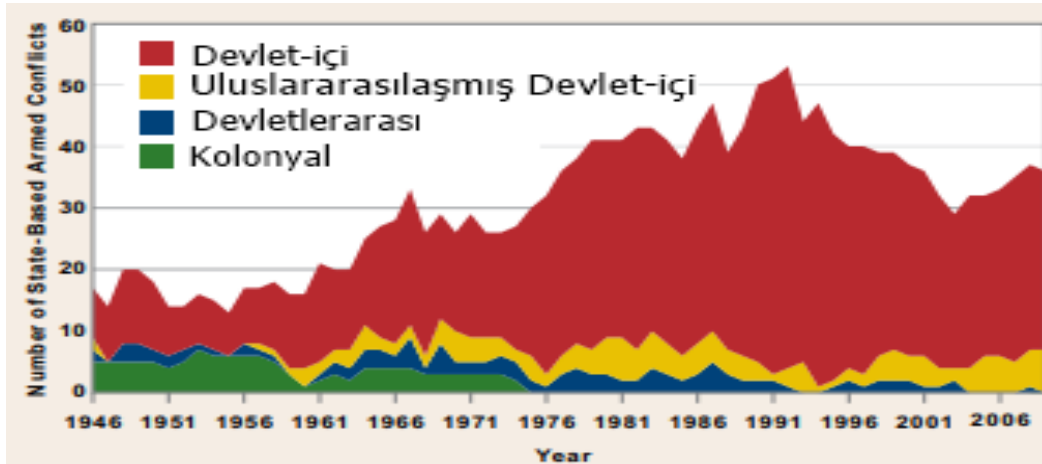
Devlet-İçi Çatışmalar

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, devletlerin birbirine tehdit oluşturması bağlamındaki devlet-merkezli güvenlik algısı değişmiş, terörizm, yoksulluk, çevre sorunları, açlık, göç, devlet-içi çatışmalar vs. gibi tehdit unsurları da birer güvenlik sorunu olarak kabul edilmiştir.

Bu güvenlik sorunlarından devlet-içi çatışmalar bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Devlet-içi çatışmalar, "bir ülkedeki avantajlı veya dezavantajlı grupların sınırlı kaynaklardan daha fazla pay elde etmek, kontrol ve özerklik kazanmak veya birkaçını birden elde etmek amacıyla kendi aralarındaki çatışmalar" şeklinde tanımlanmaktadır (Morales, 1998,s.246) Aynı zamanda, devlet-içi çatışmalar (genellikle iç savaşlar, isyanlar, ayaklanmalar veya devrimler) bir devletin uluslararası kabul görmüş topraklarında iki veya daha fazla grup arasında gerçekleşir (Sarkees & Schafer, 2000, s.129-130). Buna ek olarak devlet-içi çatışmalar, belli bir devletin sınırları içerisinde etnik, ırksal, kabilesel, mezhepsel, dini veya ideolojik uyumsuzluklardan kaynaklanmaktadır. Literatürde bu tür çatışmalara genellikle etnik çatışma veya iç savaş denmektedir (Çağlayan, 2013, s.20).

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana meydana gelen 71 çatışmadan 52'si tamamen devlet-içi (iç savaş olarak) çatışma olarak meydana gelmiştir ve bunların 11'i de yabancı müdahaleyle sonuçlanmıştır(Nye & Welch, 2017, s.217). Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere yakın tarihteki çatışmaların büyük bir bölümü devlet-içi çatışmalardan kaynaklanmaktadır. Kolonyal çatışmalar 1975'te son bulurken, devletlerarası çatışmalar 2000'lerden sonra mutlak bir düşüş yaşamıştır.

Tablo 1: Türlerine Göre Devlet Odaklı Çatışmalar: 1946-2009

(Human Security Report, 2012,s.158)

Aynı zamanda bu çatışmalar, çeşitli resmi veya gayri resmi rolleri oynayan devletleri, uluslararası örgütleri, sivil toplum örgütlerini, diasporaları ve diğer devlet-dışı aktörleri

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

(şirketler, karaborsacılar, silah tüccarları veya uyuşturucu tüccarları) içermesi bağlamında 'küreselleşmiş'tir (Nye & Welch, 2017, s.217).

Bununla birlikte, devlet-içi çatışmaların ortaya çıkmasının birçok nedeni olabilir. Özellikle etnik ve kimliksel sorunlar bu türdeki çatışmaların ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, şu nedenlerde devlet-içi çatışmalara neden olabilmektedir.

- Pek çok etnik grup arasında işbirliği için çerçeve oluşturan eski ilişkilerin çöküşünden kaynaklanan ulus altı gruplar arasındaki gerilimler;
- Farklı gruplar arasındaki kaynak paylaşımı konusundaki anlaşmazlıklar ve bunun sonucunda ekonomik gücün adil bir şekilde dağılmasını sağlamak için ekonomik sistemlerin reformu için yapılan mücadeleler;
- Demokratik yapıların, kültürün ve pratiğin yokluğu ve bunun sonucunda demokratikleşme, iyi yönetim ve siyasi sistemlerin reformu için yapılan mücadeleler,
- Adalet yönetiminde sistemik başarısızlıklar ve devletlerin nüfusun güvenliğini garanti edememesi,
- Dini bölünmeler ve dini köktencilik ile ilgili konular (Alao, 2000,s.2).

Dünyanın farklı coğrafalarında ortaya çıkan devlet-içi çatışmalar son derece trajedik bir görünüm kazanabilmektedir. Örneğin; 1994 yılında Ruanda'da Hutu ve Tutsi kabileleri arasındaki çatışmalar etnik temizlik olarak değerlendirilmiş ve yaklaşık 800 bin kişi hayatını kaybetmiştir. Sudan'ın Darfour bölgesindeki çatışmalar soykırıma varacak bir hal alırken, yine aynı ülkede kuzey-güney gerilimi uzun yıllar boyunca çözüme kavuşturulamamıştır. Suriye'deki çatışmalar neticesinde göç etmek zorunda kalan insanlar ağır yaşam koşulları altında hayatlarını idame ettirmek zorunda kalmıştır. Bosna'da ise yoğun tecavüzler neticesinde kadınlar çatışmanın asıl kurbanı haline getirilmiştir.

Bu örnekleri çoğaltmak mümkünse de özellikle terörist örgütlerin, selefi grupların, paramiliter güçlerin, savaş lordlarının, paralı askerlerin, devletlerin başka bir deyişle bir devlet-içi çatışmada rol oynayan aktörlerin devlet-içi çatışmalarda yoğun insan hakları ihlallerinin failleri oldukları bilinmektedir.

“Tecavüz, ibadet yerlerini bombalama, kafa kesme, kıtlık, sürgün, etnik temizlik, ve sivil halkı göçe zorlama“ (Efegil, 2015, s.18) gibi insan hakları ihlalleri devlet-içi çatışmalarda sıklıkla görülmektedir.

Bu bağlamda bir devlet-içi çatışmanın nasıl çözüleceği önem kazanmaktadır.

Devlet-içi Çatışmalara Dair Muhtemel Çözüm Yolları

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Mevcut çatışma çözümleri literatürü incelendiğinde bir devlet-içi çatışmayı çözmek için birbirinden farklılaşan yaklaşımlar olduğu görülmektedir.

Öncelikle bir devlet-içi çatışmanın ne olduğu tanımlanmalıdır. Yapılan tanımlama ile çatışmanın doğasına ilişkin faktörler ortaya konulmalıdır. Böylelikle bir sorunu çözmeyi kolaylaştırıcı ilk adımı, o sorunun ne olduğuyla yakından ilgilidir.

İkinci olarak, bir devlet-içi çatışmayı sonlandırmak için ele alınan her bir vakanın kendi iç dinamikleri incelenmelidir. Bu bağlamda farklılaşan vakalar için farklı yöntemler üretilmelidir. Örneğin Suriye ve Sri Lanka vakaları ele alındığında, çatışma aktörlerinin, çatışma nedenlerinin, çatışma düzeyinin, çatışma süresinin, çatışma araçlarının vs. farklı olduğu görülmektedir. Yoğun çatışmaların yaşandığı Suriye örneğinde küresel, bölgesel ve yerel güçlerin yaklaşık 10 yıla yaklaşan çatışmaları, her türlü savaş aracı (hafif silahlar, ağır silah silahlar, savaş uçakları, tanklar vs.) kullanılarak devam etmektedir. Sri Lanka'da ise hükümet güçleri ve Tamil Kaplanları arasındaki çatışmalar 1976 yılından 2009 kadar sürmüştür. Bu çatışmalar, daha çok gerilla taktikleri kullanan Tamil Kaplanları'nın mutlak yenilgisiyle sonuçlanmıştır. Görüleceği üzere bu iki örnek birbirinden farklı dinamikler taşımaktadır. Dolayısıyla üretilecek çözüm yolları ve stratejileri her bir vakanın kendi öz dinamikleri çerçevesinde inşa edilmelidir.

Üçüncü olarak, bir devlet-içi çatışmanın hangi düzeyde olduğu göz önüne alınıp ona göre bir çözümün bulunması gerekmektedir. Sözgelimi; yoğun şiddet sarmalında olan bir devlet-içi çatışma vakasında doğrudan yapısal bir çözümü gerektirecek adımlar atmak beraberinde başarısızlığı getirebilir. Bundan kaynaklı olarak yapısal bir çözümü devreye sokmadan önce şiddeti azaltıcı faktörleri devreye sokmak, tarafların silah bırakmasını sağlamak öncelikli hedefler arasında olmalıdır.

Bundan sonraki süreçte çatışmaların düzeyi bağlamında çözüm önerileri sunulacaktır. Bunun için aşağıda yer verilen Tablo 2'den faydalanılacaktır. Rodriguez-Garcia, Macinko vd. (2001) tarafından ileri sürülen çatışma düzeyleri şu şekildedir; *yaklaşan kriz(impending crisis)*, *şiddetin patlak vermesi(outbreak of violence)*, *savaş(war)*, *kriz sonrası durum(post-crises)* ve *istikrarlı barış dönemi(stable peace)*. Mevcut literatürde çatışma düzeyi belirlemek için yapılan tablolar veya şemalar Rodriguez-Garcia, Macinko vd. (2001) tarafından öne sürülen tablo ile çok yakın benzerlikler taşımaktadır. Dolayısıyla diğer çatışma düzeyi tabloları ve şemaları detaylandırılmamış ve bahsi geçen tablo kullanılmıştır. Çatışma düzeyi ile ilgili ortaya atılan fikirlerin ortak noktası çatışmanın lineer bir şekilde ilerlemediğiyle ilgilidir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Tablo 2: Çatışma Düzeyi Tablosu ve Eylemler (Rodriguez-Garcia, Macinko vd. 2001, s.22)

Dördüncü olarak, *yaklaşan kriz* düzeyindeki bir çatışmada önleyici tedbirler almak, bu kriz düzeyindeki çatışmanın şiddete dönüşmesini engelleyebilir. Bununla ilgili olarak taraflar arasındaki gerilimin basın yoluyla uluslararası topluma taşınması, dünya liderlerinin bu konuyla ilgili çözüme dair yapacakları söylemler, uluslararası örgütler toplantılarında bahsi geçen gerilimlerin ele alınması vs. faydalı pratikler olabilir. Aynı zamanda *önleyici diplomasi*¹ ve *önleyici konuşlandırma*² gibi önleyici tedbirler konusunda öne çıkmış, daha önce denenmiş ve başarıya ulaşmış pratikler denemeye devam ettirilmelidir. Örneğin, Makedonya’da Arnavut azınlık ve Slav Makedon çoğunluk arasındaki gerilim, BM barış gücünün önleyici konuşlandırma yapması neticesinde sıcak çatışmaya dönüşmesi engellenmiştir.

BM Barış Gücü Makedonya’da; barışçıl çözümler sunma, karşılıklı diyalogu gerçekleştirme, insan haklarını izleme, taraflar arasında arabuluculuk ve iletişim kurma, tarafların karşı karşıya gelmesini engellemek için askeri yöntemler kullanma, insani bağlar kurma bağlamında görevler yapmıştır (Özçelik, 2011, s. 59).

Beşinci olarak, silahların devrede olduğu *şiddetin patlak vermesi* ve *savaş* durumunda ilk etapta sivillerin durumu göz önüne alınmalıdır. Sivillerin korunması, insani yardım konularına öncelik

¹ Önleyici diplomasi, mümkün olan en erken aşamada, “taraflar arasında anlaşmazlıkların ortaya çıkmasını önlemek, mevcut anlaşmazlıkların, çatışmalara dönmesini önlemek ve bu olayların meydana geldiklerinde yayılmasını sınırlamak” için alınan diplomatik eylemi ifade eder. (Report of the Secretary-General, 2011,s.2)

² Önleyici konuşlandırma, taraflar arasında gerilimi azaltmak amacıyla askeri tedbirlerin devreye sokulmasıdır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

verilmelidir. Bunun yanı sıra, taraflar arasında iletişim kanallarının açılması sağlanarak, silahların kullanılmaması hedeflenmelidir. Bunun için üçüncü taraflar yoluyla gizli görüşme odaklı sessiz diplomasi(quiet diplomacy)³ kullanabilir. Şiddet ve savaş durumunun devam ettirilmesinde çıkarı olanların (paralı askerler, savaş lordları, silah kaçakçıları, üçüncü politik aktörler vs.) var olduğu düşünüldüğünde sessiz diplomasi etkili bir yöntem olabilir. Bunun dışında tarafların çatışmadan kaçınması için yaptırım, ambargo gibi caydırıcı önlemlerin alınması, şiddet ve savaş durumunun engellemesi için BM barış gücünün kullanılması gibi yöntemler kullanılarak ve üçüncü tarafların arabuluculuk yaptığı bir süreçle tarafların bir ateşkes antlaşması imzalaması sağlanmalıdır

. Bu bağlamda Suriye örneği verilebilir. Her şeyden önce çatışma ortamının sona erdirilmesi için başta ABD ve Rusya'nın ve diğer tüm aktörlerin riayet ettiği bir ateşkesin sağlanması gerekmektedir. Böyle bir adımla şiddetin fiili olarak sonlandırılması ve çatışmanın yatıştırılması sağlanabilir. Ateşkesle birlikte tarafların tekrardan silaha başvurmasını engelleyecek hatta tarafların birbirleriyle karşılaşma olasılığını ortadan kaldıracak önlemlerin alınması gerekmektedir.

Bu tür önlemler için BM devreye girebilir. Özellikle çatışma alanlarında görev yapan BM Barış Gücü'nün devreye girmesiyle oluşturacağı caydırıcılık ve çatışmayı çözme yolunda atacağı adımlar Suriye'de barış ortamını yaratmak için bir alternatif olarak görülebilir.

Bununla birlikte BM nezdinde yapılacak arabuluculuk faaliyetleri, taraflar arasında iletişimin güçlendirilmesi, sorunların diyalogla çözülmesine katkı sunan toplantıların, konferansların yapılması, toplumsal aktörlerin ve sivil toplum örgütlerinin sürece dahil edilmesiyle Suriye'de bulunan tüm silahlı aktörlerin şiddet kullanmamaları yönünde ikna çabaları yürütülmelidir. Bu ikna çabalarıyla BM'nin de dahil olduğu bir ateşkes antlaşması imzalanabilir.

Altıncı olarak, *kriz sonrası durum*, tarafların kendi aralarında güven bunalımı yaşamadığı ve ortak noktada çıkarların uzlaştırılması amacıyla müzakerelerin sürdürüldüğü bir dönemdir. Daha kapsamlı ilişkilerin sürdürülmesi gereken bu durumda tarafların artık şiddet kullanmalarına gerek olmadığına kendilerini ikna ettiği bir süreç olmalıdır. Bu kapsamda şu adımlar atılabilir; üçüncü tarafların da katılabileceği bir barış antlaşmasının müzakere edilmesi ve hayata geçirilmesi, güvenlik tedbirlerinin alınarak toplumsal düzenin sağlanması, silahlı milislerin silahsızlandırılması, silahlı grupların orduya katılımının sağlanması ya da bu

³ "Gizli müzakerelerle veya belirli bir eylemde bulunmaktan kaçınarak başkalarının davranışlarını etkilemeye çalışmak" şeklinde yürütülen diplomasi türüne sessiz diplomasi(quiet diplomacy) denmektedir (Dlamini, 2003, s.171).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

grupların topluma entegre edilmesi, hiçbir tarafın dışlanmadığı politik bir sistemin inşa edilmesi, serbest seçimlerin yapılması, bağımsız bir yargının oluşturulması, kapsayıcı ve çoğulcu bir anayasanın oluşturulması, çok kültürlülük bağlamında etnik, dilsel, dinsel farklılıkların ve kültürel hakların tanınması, ifade özgürlüğü önündeki engellerin kaldırılması, yerinden edilmişlerin geri döndürülmesi, zarar gören altyapıların onarılması, evsiz bırakılan insanlar için konutların inşa edilmesi, sivil toplum ve medyanın güçlendirilmesi, eğitim sisteminin kutuplaştırıcı bir yapıdan kurtarılması, ekonomik ve finansal sistemlerin güçlendirilmesi, iş olanaklarının sağlanması.

Son olarak, *istikrarlı barış döneminde* yapısal tedbirler olarak uzun vadeli bir süreç içerisinde şiddetin olası tüm unsurlarının ortadan kaldırılması hedeflenmelidir. Bu bağlamda taraflar şu dört adımı takip edebilir:

1. Çatışmadan etkilenen tüm gruplar bir sorun olduğunu kabul etmeli ve çatışma ile başa çıkmak için birlikte çalışmayı taahhüt etmelidir;
2. Çatışmanın temel nedenleri tanımlanmalı, açık hale getirilmeli ve gruplar tarafından toplu olarak uzlaşılmalıdır;
3. İlgili gruplar, birlikte neler yapabilecekleri ve bunu nasıl yapabilecekleri konusunda ortak bir vizyon geliştirmelidir
4. Gruplar, çatışmanın nedenlerini yönetmek veya ortadan kaldırmak ve barışı teşvik etmek için birlikte çalışmaya devam etmelidir (Wani, Suwirta, Fayeye ,2013, s.41).

Bununla birlikte şu adımlar da atılabilir; yaşanan acılarla yüzleşilmeli, hakikat komisyonları kurulmalı, savaş suçu işleyen kişi veya grupların yargılanması sağlanmalı, geçmişte yaşananlar için taraflar birbirinden özür dilemeli, toplumun rehabilitasyonu için psiko-sosyal destek birimler kurulmalı, barışçıl ifadeler günlük yaşamda yaygınlaştırılarak nefret söylemi içeren ifadeler kaldırılmalı, geçmişte yaşananların ortaya çıkarılması için araştırmalar yapılmalı, iç savaş sırasındaki kayıpların ortaya çıkarılması için özel birimler kurulmalı, barış eğitimi ile insanlar bilinçlendirilmeli.

Sonuç

Soğuk Savaş öncesinde var olmasına rağmen yeterince üzerinde durulmayan devlet-içi çatışmalar, Soğuk Savaş sonrasında artış göstermiş ve bir güvenlik sorunu olduğu kabul edilmiştir.

Bu güvenlik sorunu, salt kendi içinde değil bölgesel ve küresel dinamikleri etkileyebilen bir fenomendir. Suriye örneğinde olduğu gibi karmaşık ve çözülmesi zor bir çıkmaza doğru gidebilmektedir. Aynı zamanda Sudan ve Sri Lanka'da olduğu gibi yıllarca sürebilmektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Bu bağlamda, devlet-içi çatışmaları sonlandırmak ve barışı tesis etmek hiç de kolay bir iş değildir. Dolayısıyla barışa giden yolda atılan her bir adımın dikkatlice atılması, yol kazaları olmasına rağmen barış inşa etmekten vazgeçilmemesi ve nihai olarak bir daha çatışma yaşanmaması için siyasi, ekonomik ve toplumsal alanda bir dönüşümün yaratılması gerekmektedir.

Son olarak, bir devlet-içi çatışmayı sonlandırmak için tek bir yöntemin olmadığı unutulmamalıdır. Bir devlet-içi çatışmayı çözmek için, çatışmanın kendi öz dinamiklerinin ortaya çıkarılması, çatışmaların buldukları düzeylerin göz önünde bulundurulması, çözümü zamana yayarak kapsamlı barışa ulaşmanın hedeflenmesi gibi çok boyutlu stratejilerin benimsenmesi gerekmektedir.

Kaynakça

Alao, A. (2000). The Role of African Regional and Sub-regional Organisations in Conflict Prevention and Resolution . *UNHCR* .

Çağlayan, M. (2013). Turkey's Kurdish Conflict Through the Lenses of Conflict Resolution. *Metu*.

Dlamini, K. (2003). s Quiet Diplomacy an Effective Conflict Resolution Strategy? . *SA Yearbook of International Affairs*, 171-178.

Efegil, E. (2015). Devlet-İçi Çatışmalara Yönelik Teorik Yaklaşımlar. E. Efegil, & E. P. Albayrakoğlu içinde, *Türkiye'nin Yakın Havzasındaki Devlet-içi Çatışmaların Analizleri*. Gündoğan Yayınları.

Wani, Suwirta, Fayeye. (2013). Conflict Resolution and Conflict Transformation: Some Reflections. *Jurnal Kajian Pendidikan*.

Morales, W. Q. (1998). "Intra-State Conflict and Sustainable Development: Lessons from Bosnia, Somalia and Haiti. M. N. Dobkowski, & I. Walliman içinde, *The Coming Age of Scarcity: Preventing Mass Death and Genocide in the 21st* (s. 245-268). (Syracuse: Syracuse University Press.

Nye, J. S., & Welch, D. (2017). *Understanding Global Conflict and Cooperation: An Introduction to Theory and History* (Tenth Edition b.). Pearson.

Report, H. S. (2012). *Human Security Report*. Human Security Press.

Rodriguez-Garcia, R., Macinko, J., Solórzano, X., & Schlessler, M. (2001). *How Can Health Serve as a Bridge for Peace?* The George Washington University School of Public Health and Health Services.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

Sarkees, M. R., & Schafer, P. (2000). The Correlates of War Data On War: an Update To 1997. *Conflict Management and Peace Science*, 18(1), 123-144.

Secretary-General, R. o. (2011). *Preventive Diplomacy: Delivering Results*.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

TÜRKİSTAN'DA RADİKALLEŞME TEHDİDİNİN MAHİYETİ: ÖZBEKİSTAN ÖRNEĞİ

Cemil Doğaç İPEK

Dr.

Milli Savunma Üniversitesi, Kara Harp Okulu,
Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

Radikalleşme olgusu özellikle 11 Eylül'den sonra bütün dünyada olduğu gibi Özbekistan'da da en önemli güvenlik meselelerinden biri olarak kabul edilmiştir. Her ne kadar Orta Asya'daki radikal oluşumların tehdit derecesinin yöneticiler tarafından otoriterliklerini meşrulaştırmak için araçsallaştırıldığı iddia edilse de (Matveeva, 2009) günün sonunda radikalleşme küresel bir sorun haline gelmiştir ve Türkistan da Özbekistan da bu durumdan münezzeh değildir. Ülkenin (yoğunluğu düşse de devam eden) otoriter yapısı burada faaliyet gösteren yasadışı örgüt ve radikalleşmelerin tanımını zaman zaman bulanıklaştırırsa da son tahlilde özellikle Fergana bölgesinde uluslararası terör ile iltisaklı radikalleşmenin mevcut olduğu gözlenmektedir. Daha da önemlisi, DEAŞ mensubu yabancı savaşçıların bu bölgeden de dünyanın çeşitli yerlerine yayıldığı gözlenmiştir. Nitekim 2017 yılında İstanbul, Stockholm, New York ve St. Petersburg'da gerçekleşen eylemlerin Özbek asıllı DEAŞ militanları tarafından düzenlendiği görülmüştür. Bu durum Türkistan'da ve daha da özelinde Özbekistan'da radikalleşmenin ele alınması ihtiyacını doğurmuştur. Buradan hareketle bu çalışmada Türkistan'da radikalleşme tehdidinin varlığı, nedenleri ve yabancı savaşçılara kaynak yaratması sorunsalı Özbekistan örneği üzerinden tartışılacaktır.

Özbekistan'daki Radikal Gruplar

Özbekistan'da radikalleşmenin ilk örnekleri Sovyetler zamanında perestroyka döneminde ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemde gerek Afganistan Savaşı gerekse de perestroykanın sağladığı tartışma imkânları neticesinde bölge insanı arasında, bilhassa Fergana bölgesinde kimlikler daha baskın hale gelmeye başlamıştır. Afganistan savaşı mücahitlerin bölge insanı üzerindeki etkisini arttırırken perestroyka da ulusal kimliklerin daha keskin çizgilerle ayrılmaya başlaması sonucunu doğurmuştur. Böylece ülkede bir yandan Selefî akımlar diğer yandan da katı bir Özbek kimliği ortaya çıkmıştır. Özbek kimliği bu dönemde Fergana'da radikalleşen bazı gruplar arasında o kadar keskin hale gelmiştir ki söz konusu gruplar 1989 yılında Ahıska Türklerine düzenlenen saldırılarda başat rol oynamıştır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

SSCB'nin dağılmasından sonra da Özbekistan özellikle Fergana Vadisinde radikal gruplara ev sahipliği yapan bir coğrafya olmuştur. Bu dönemde, artık bağımsız bir ülke olmasının da verdiği etkiyle yabancı düşmanlığı gerilemeye başlarken El-Kaide ideolojisini takip eden örgütlerin daha ön plana çıktığı görülmüştür. Zira bu dönemden itibaren bölgedeki dini gruplar bağların zayıflaması yüzünden geleneksel Hanefi ekolünü terk ederek Selefi akımların etkisi altına girmeye başlamış (Baran, Starr, & Cornell, 2006, s. 17) bunun sonucunda da çeşitli radikal gruplar ortaya çıkmıştır. Bunlardan en önemlisi şüphesiz Tahir Yoldaş'ın uzun yıllar liderliğini yaptığı Özbekistan İslami Hareketi olmuştur. Örgüt Yoldaş'ın 2009 yılında ölümünden sonra liderlik sorunu yaşamaya başlamış ve 2014 yılında DEAŞ'a bağlılığını belirtmiştir. Böylece Taliban ve El-Kaide'nin tepkisini çeken örgüt bu grupların da hedefi haline gelerek sonunda bölünmüştür.

Bu bakımdan Özbekistan için doğrudan bir tehdit unsuru olmaktan çıkmasına rağmen söz konusu hareketin dağılmadığı, daha da önemlisi militanlarının yabancı savaşçı haline gelerek dünyanın çeşitli yerlerinde eylemlere katıldığı görülmüştür. Nitekim bahsi geçen örgütün de son yıllarda Özbekçe propagandayı yoğun biçimde gerçekleştirdiği göze çarpmaktadır (Sönmez, 2017). Dolayısıyla radikalleşme Orta Asya ve Özbekistan'da hem önemli oranda artmaya başlamış hem de bölgeyi yabancı savaşçı ihraç eden konuma getirmiştir. Nitekim Suriye ve Irak'ta DEAŞ adına savaşan Özbek sayısının 1500'ün üzerinde olduğu tahmin edilmektedir (Barrett, 2017, s. 13).

Radikalleşmenin Sosyo-Ekonomik Boyutu

Buraya kadar bahsettiğimiz hususlar Özbekistan'daki radikalleşmenin sebeplerini inceleme zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Zira son zamanlarda yapılan araştırmalar radikalleşmenin politik olmaktan ziyade sosyolojik hatta psikolojik bir durum olduğunu ortaya koymuştur. Nitekim dünyanın her yerinde ideolojik farklılıklarına rağmen gerek El-Kaide ideolojisini takip eden radikaller gerekse de aşırı sağ ve sol radikaller benzer kişilik karakterlerine sahiptir. Bu noktada, kişisel belirsizlik, adaletsizlik algısı, tehdit algısı gibi gruptan ziyade bireyi etkileyen etmenlerin insanları radikalleşmeye sevk ettiği gözlenmiştir (Doosje, Loseman, & van den Bos, 2013, s. 600). Özbekistan'da da benzer durumun hâkim olduğu iddia edilebilir. Nitekim ülkedeki radikal gruplar her ne kadar El-Kaide ideolojisini takip eden örgütler olsa da militan profillerine bakıldığında, özellikle ilk eylemcilerin herhangi bir dini aidiyet hisseden kişilerden oluşmadığı, hatta son derece iyi eğitim almış bireyler olduğu tespit edilmiştir (Baran, Starr, & Cornell, 2006, s. 38). Söz konusu örnek Özbekistan'daki radikalleşmenin de örgütlü bir eylemden ziyade bireysel olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum Özbekistan'ın sosyal,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

ekonomik, politik sorunlarını masaya yatırma ihtiyacını doğurmaktadır. Bu çalışma meseleyi ekonomi politik boyutunda ele almayı amaçlamaktadır. Daha açık şekilde ifade etmek gerekirse; Özbek asıllı radikalleri toplumdan dışlanmış hissine götüren ekonomik ortam nasıl şekillenmektedir sorusuna cevap aranacaktır.

Öncelikli olarak, Özbekistan dünyanın en geri kalmış ekonomilerinden birine sahiptir. Dünya Bankasına göre zengin doğal kaynaklarına rağmen Özbekistan'ın kişi başına milli geliri 2000 doların altındadır ve bu haliyle dünyanın en fakir ülkelerinden biridir (The World Bank, 2020). Bu haliyle ülke nüfusunun %12 ila 15'i açlık sınırının altında yaşamaktadır (Khasanov & Kutliev, 2020). Bu durum doğal olarak pek çok sosyal sorunu beraberinde getirmektedir. Bunlardan en önemlisi, Özbekistan'ın bağımsızlığından beri önemli ölçüde dış göç veren bir ülke olmasıdır. Rusya'ya geri dönen etnik nüfusundan bağımsız olarak Özbek gençleri de iş imkânlarının yetersizliğinden ve ekonomik sıkıntıdan dolayı AB, ABD ve Rusya'ya göç etmektedir ve özellikle bağımsızlığının ilk yıllarında her yıl iki yüz binden fazla göç vermiştir (The World Bank, 2017). Ancak yeni yerleşim yerinde de Özbek gençleri çoğu zaman aradığını bulamamaktadır ve bu yüzden radikal gruplarla yakınlaşmaktadır (Umarov, 2019). Nitekim yapılan araştırmalar Suriye İç Savaşına katılan radikallerin %85'inin kendi ülkelerinde değil, işçi olarak çalıştıkları Rusya'da radikalleştiğini ortaya koymuştur (Cornell, 2017). Bu durum ilk etapta beklenmedik gibi görünse de bütün dünyada esasında göçmenler arasında radikalleşmenin daha yaygın olduğu gözlenmiştir. Zira entegrasyon paradoksuna göre topluma entegre olan kişilerin ayrımcılığa karşı daha hassas davranmakta, dolayısıyla böyle bir durum karşısında radikalleşme eğilimindedir (Buijs, 2009, s. 428). Dolayısıyla Rusya'ya göç eden Özbeklerin iş sahibi olmaları sayesinde radikalleşme eğilimlerinin azalacağı düşüncesi yanıltıcı olabilir.

Özbekistan ile ilgili bir başka önemli sorun da eğitim yetersizliğidir ki yukarıda bahsi geçen durumdan bağımsız değildir. Ülkede artan genç nüfusa karşılık yükseköğretim kapasitesi artış göstermemektedir. Söz gelimi 2010 yılında 385000 öğrenci üniversite okumak için başvurmuşsa da ülkenin toplam kotası 56000 olarak açıklanmış, geçen zaman içinde başvuran sayısı 650000'in üzerine çıkmasına rağmen kota sabit kalmıştır (Ministry of Higher and Secondary Specialized Education of the Republic of Uzbekistan, 2017). Dolayısıyla zaten dünya standartlarını yakalamakta zorlanan bir eğitim sisteminden bile mahrum kalmak ülkedeki gençleri umutsuzluğa ve gelecek kaygısına sevk etmektedir. Bu haliyle Özbekistan gerek ülkede gerekse de küresel düzeyde üretim sürecinde yer alamayan, dolayısıyla toplumla entegre olamayan gençlerin sayısının arttığı bir ekonomi haline gelmektedir. Benzer sorun ülkedeki dinî

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

eğitim kurumları için de geçerlidir. Söz konusu kurumların sağlıklı eğitim verememesi neticesinde ülkedeki genç nüfusun bir kısmı Selefî akımlardan etkilenmektedir (Sönmez, 2017, s. 17). Her ne kadar eğitim radikalleşmenin doğrudan reçetesi olmasa da Özbekistan’da bu durum özellikle genç kuşağın kendini ifade edecek imkânları bulamaması, cemiyet hayatında bir yer edinmemesi sonucunu doğurmaktadır ve böylece toplumdaki soyutlanmalarını hızlandırmaktadır.

Bu noktada Fergana bölgesi özellikle ön plana çıkmaktadır. Söz konusu bölge zengin yeraltı kaynaklarına sahip olmakla birlikte ne Çarlık döneminde ne de Sovyet döneminde bölgenin ihtiyacı olan sanayi yatırımları gerçekleştirilmemiştir. Sovyet sonrası dönemde de durum değişmemiştir. Özbekistan’da ticari hayat Harezmi Bölgesi’ne ağırlıkla da Semerkant ve Buhara’ya bağımlı haldedir ve merkezi yardımlar olmadan Fergana bölgesi ekonomik olarak ayakta duramamaktadır. Bunun neticesinde de sosyal sorunların bu bölgede daha derinleştiği gözlenmektedir. Gerek Ahıskalılara karşı yürütülen saldırılar gerek Andican olayları gerekse de El-Kaideci örgütlerin bu coğrafyada eylemlerinin gerçekleşmesi tesadüf değildir. Zira bölge, sosyo-ekonomik yapısı itibarıyla radikalleşmeye meyillidir.

Özbek gençleri başta olmak üzere Orta Asya/ Türkistan coğrafyasında yaşayan bireylerin hayata, geleceklerine dair çok fazla umutları bulunmamaktadır. Fakir bir coğrafyada doğmak ve gerek ülkelerinde gerekse de dünyada iş gücünde yer alabilecek eğitimden mahrum kalmak söz konusu kişilerin toplumdaki dışlanmışlık hislerini arttırmaktadır. Her ne kadar iş ve eğitim radikalleşmenin en önemli reçetesi olmasa da bunların eksikliğinin radikalleşme ihtimalini arttırdığı da muhakkaktır. Dolayısıyla Özbek gençlerini özellikle kendi ülkelerindeki iş piyasasında tutabilmek bölgedeki radikalleşmenin önemli ölçüde azalması sonucunu doğurur. Zira yukarıda da değinildiği gibi, radikalleşme Özbekistan’ın içinden ziyade dışarıya göç etmiş gençler arasında daha yaygın hale gelmektedir.

Radikalleşme Tehdidinin Algısı

2017 yılı başında Türkiye’de yaşanan ve DEAŞ’ın üstlendiği terör saldırısı Türkiye’de ve Avrasya’da önemli gündem maddelerinden birisi olmuştur. Saldırıyı gerçekleştiren teröristin etnik kimliği üzerinden yapılan tartışmalarda Orta Asya/ Türkistan için büyük bir DEAŞ tehdidinden söz edilmiştir.

2017’nin yılbaşı gecesi İstanbul’un ünlü gece kulübü Reina’ya DEAŞ tarafından düzenlenen ve 39 kişinin hayatını kaybettiği terör saldırısı Avrasya Coğrafyasında sebep ve sonuçlarıyla tartışılmıştır. DEAŞ’ın daha önce Dünyanın çeşitli coğrafyalarında gerçekleştirdiği saldırıların

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

aksine bu defa Türkiye ve Dünya Kamuoyunda inatla saldırıyı gerçekleştiren teröristin kimliği üzerinden yapılan tartışmalar dikkat çekmiştir.

Reina saldırısı ve saldırıyı gerçekleştiren teröristin yakalanmasının ardından elimizdeki detaylara baktığımızda şunları görmekteyiz: Terörist; Tacik asıllı Özbek vatandaşıdır. Kılavuzu Iraklı Arap'tır. Yakalandığı evde bulunan örgüt üyesi kadınlar Senegalli, Mısırlı, Somalilidir. Hücre irtibat elemanı Türkiye vatandaşıdır. Saldırının kurbanları ise İsrail, Lübnan, Hindistan, Suudi, Tunus, Irak, Kuveyt, Kanada ve Türkiye vatandaşlarıdır. Görüleceği üzere ortada etnik açıdan da çok karmaşık bir fotoğraf olmasına rağmen bölge ve dünya kamuoyunda konuyla alakalı tartışmalar genellikle Türk kökenli halklar üzerinden yapılmaktadır. Bu tartışmalarda çoğunlukla Türkistan/ Orta Asya'nın DEAŞ'ın yeni üssü/ merkezi olduğu iddia edilmektedir. Peki bu doğru mudur? Çalışmamızın bu kısmında bu konuya da açıklık getirmeye çalışılacaktır. DEAŞ'ın bugüne kadar yüzlerce terör eyleminde bulunduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir ancak ilk kez saldırıyı yapan teröristin etnik kökeni ve uyruğu bu kadar fazla gündeme gelmiştir. Peki neden? Bu soruya cevap vermeden önce DEAŞ militanlarının ülkelere göre dağılımını yapan iki çalışmaya göz atmak faydalı olacaktır. 2016 Mart ayında yayınlanmış verilere göre DEAŞ'a katılan yabancı militanların uyruklarına göre sıralanmasında ilk on ülke şu şekildedir:

Tunus	6500
Suudi Arabistan	2500
Rusya	2400
Ürdün	2250
Türkiye	2100
Fransa	1700
Fas	1350
Lübnan	900
Mısır	800
Almanya	760

(Kaynak: *The Telegraph, Iraq and Syria: How many foreign fighters are fighting for Isil?*)

2015 Yılında yayınlanmış bir araştırmaya göre ise her bir milyon kişide DEAŞ'a katılım kimi ülkeler bazında şu şekilde sıralanmıştır:

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Ürdün	315
Tunus	280
Suudi Arabistan	107
Bosna Hersek	92
Kosova	83
Türkmenistan	72
Arnavutluk	46
Belçika	46
Özbekistan	33
İsveç	32
Filistin	28
Danimarka	27
Tacikistan	24
Fransa	18
Avusturya	17
Hollanda	15
Finlandiya	13
Rusya	12
Kazakistan	8
Türkiye	6
Kırgızistan	5

(Kaynak: Radio Free Europe/Radio Liberty, *Foreign Fighters In Iraq & Syria, Where do they come from?*)

Konuyla alakalı olarak yapılmış çok sayıda araştırma vardır. Çalışmamız içerisinde sadece ikisini örnek olarak aldık. Öncelikle şunu vurgulamalıyız ki bu konuyla ilgili yapılmış çeşitli çalışmalara rağmen net bir yargıya ulaştıracak kesin bir veri bulunmamaktadır. Ancak yapılan araştırmalar üzerinden genel bir fikir sahibi olabilmek ise mümkündür. Diğer istatistikler de internet ortamında yayınlanmıştır, internet araştırması ile ilgili tüm verilere ulaşmak mümkündür.

Bahsi geçen konu ile alakalı olarak ilgili veriler incelendiğinde görülecektir ki bütün dünya ülkelerinden olduğu gibi Türkistan'dan/ Orta Asya Ülkelerinden de DEAŞ'a katılımlar bulunmaktadır. Bu katılımlar Ürdün, Tunus gibi Ortadoğu-Kuzey Afrika ülkeleriyle, Bosna,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Kosova, Arnavutluk gibi Balkan ülkeleriyle ve Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında çok daha düşük oranlardadır. Ancak bölgesel ve küresel kamuoyunda DEAŞ'ın Türkistanlı üyeleri hususu daha fazla kendisine yer bulmaktadır. Bunun arkasında yatan başlıca nedenler şunlardır: Türkistan Bölgesindeki bazı rejimler meşruiyetlerini öncelikli olarak Radikal İslam söylemi ve terörizm korkusu üzerinden sağlamaktadır. Bu propaganda bahsi geçen rejimlerin işine gelmektedir. Zaten bu propagandayı yayanların başında da bu rejimlerin geldiği söylenebilir. Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik olarak 11 Eylül terör saldırılarından sonra Çin Halk Cumhuriyeti Dünyaya Uygur meselesini Radikal İslam ve El-Kaide üzerinden (güncel olarak da DEAŞ üzerinden) enforme etmiştir. Ancak 11 Eylül öncesinde Çin'in Uygurlarla Radikal İslam'ı yanyana andığına pek rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu propagandanın Çin'in de işine geldiği görülmektedir ve bu nedenle Çin de bu propagandayı yayanlar arasındadır. Rusya'da bu söylemi benimsemekte ve dillendirmektedir. Çünkü bu söylem Rusya'nın Türkistan Bölgesinde güvenlik sağlayan aktör rolünü kuvvetlendirmektedir. Ayrıca bu söylem Rusya'nın Türkistan'a yönelik her türden politikalarını meşrulaştırmaktadır. Türkistan Bölgesini iyi tanımayan yabancı uzmanlar da doğrudan bu propagandaları kabul edip, bunun yaygınlaşmasına katkıda bulunmaktadır. Konuyla ilgili bir başka unsur da çeşitli siyasi ve ideolojik amaçlarla bu iddiaları yayan gruplardır. Bu gruplara Türkiye'de de rastlamak mümkündür. Türkiye'nin yürüttüğü dış politikadan ve Türkiye'nin Türkistan'a yönelmesinden rahatsız olan çeşitli grupların bu propagandayı özellikle yaydığı tahmin edilmektedir.

Sonuç olarak "Türkistan'da DEAŞ tehdidi var mı?" sorusuna; "evet, vardır" şeklinde cevap verebilir. Ancak "Türkiye ve Dünya kamuoyunda abartıldığı derecede Türkistan'da bir DEAŞ tehdidi var mı?" sorusuna cevap "hayır, yoktur" olacaktır. Türkistan'da mevcut DEAŞ tehdidi ile mücadelede en önemli rolü Hanefi/Maturidi Sufi Geleneksel Türk-İslam Ekolleri oynaması kuvvetli bir ihtimaldir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Özbekistan'ı ziyaretlerinde, bu geleneğin önemli lokasyonlarını ziyaretleri ve devlet erkanyla birlikte İmam Maturidi'nin türbesinin önünde çektiği fotoğraf bu anlamda önemli bir mesaj olarak değerlendirilebilir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, radikalleşme Özbekistan için doğrudan bir tehdit unsuru olmaktan ziyade küresel tehdit haline gelmektedir. Zira her ne kadar El-Kaide ideolojisini takip eden örgütler bölgede hâlâ aktif rol oynamaya devam etse de günün sonunda kapasiteleri sınırlıdır. Buna karşılık Özbekistan da devlet otoritesini Fergana'da da tam anlamıyla sağlamayı başaran bir ülkedir. Dolayısıyla söz konusu örgütler Özbekistan'ın rejimine ve toprak güvenliğine önemli bir tehdit oluşturmamaktadır. Hatta yukarıda da bahsedildiği gibi, Özbekistan İslami

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Hareketinin DEAŞ'a bağlılık bildirmesi örgütün sadece Özbek hükümetinin değil Taliban ve bölgedeki diğer El-Kaide bağlantılı grupların da hedefi haline getirmiştir. Bu haliyle Özbekistan'a büyük boyutlarda tehdit oluşturması zor görünmektedir. Ancak buna rağmen Özbekistan hükümeti de Rusya ve Çin de söz konusu örgütün varlığını zayıf da olsa sürdürmesine itiraz etmemektedir. Zira yukarıda da değinildiği gibi, Özbekistan başta olmak üzere bölge ülkeleri özellikle Fergana'daki devlet dışı yapılanmaların varlığını araştırmaktadır. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse bölgedeki radikal yapılanmalar, merkezî hükümetlerin otoriter politikalarını meşrulaştırmak için bir araç görevi görmektedir. Yani özellikle Fergana'daki radikal grupların etkileri ve güçleri merkezi hükümet tarafından olduklarından daha fazla gösterilerek bunlarla mücadele için katı yöntemler uygulanmasına meşru zemin imkânı yaratmaktadır.

Benzer durum bölgenin iki önemli devleti Rusya ve Çin için de geçerlidir. 11 Eylül sonrasında ABD tarafından başlatılan teröre karşı küresel savaşta Rusya ve Çin de söylem bazında desteğini vermiş, o tarihten bu yana özellikle Türkistan/ Orta Asya'daki radikal oluşumlara dikkat çekmiştir. Daha da önemlisi, Rusya ve Çin'in kurmuş olduğu Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) dönemin ruhuna da uygun biçimde, herhangi bir devlet veya paktı alenen veya üstü kapalı bir şekilde ima etmemiştir. ŞİÖ, kuruluş andlaşmasında aslî düşman olarak terörizm, ayrılıkçılık ve aşırıçılık gibi devlet dışı aktörler tarafından girişilecek hareketleri tanımlamıştır (SCO, 2001). Dolayısıyla bu ülkeler için de bölgedeki tehdit tanımı öncelikli olarak radikal gruplardır ve bunlarla mücadele, özellikle Rusya açısından gerek bölgedeki varlığının gerekse de liberal kurumsalcılığa karşı duruşunun en önemli aracı haline getirilmektedir. Çünkü Rusya, Suriye örneğinde de olduğu gibi otoriter yapıların istikrar için önemli olduğu iddiası üzerinde durmaktadır. Bu haliyle gerek Özbekistan'da kendisine yakın bir yönetime güç ve meşruiyet kazandırmakta gerekse de bölgeye ABD menşeli sivil toplum kuruluşlarının girmesine mâni olmaktadır. Zira hem Rusya'ya hem de Özbekistan'a göre 2005'teki Andican olayları göstermektedir ki ABD menşeli kuruluşlar özellikle El-Kaide ideolojisine yatkın grupları radikalleştirebilmektedir. Bunun önüne geçebilmek için ise otoriter bir devlet yapısının elzem olduğu vurgulanmaktadır.

Benzer bir yaklaşım Çin tarafından da benimsenmektedir. Hâlihazırda dış politikasını devlet egemenliği ilkesi üzerine oturtan Çin, bölgedeki radikal grupların varlığını işaret ederek öncelikle ABD sisteminin bir parçası olmayan Özbek rejimini meşrulaştırmaktadır. Ancak bundan daha da önemlisi, Çin için Fergana'daki radikal hareketler özellikle Doğu Türkistan'da uyguladığı politikaları da rasyonelleştirmekte ve meşrulaştırmaktadır. Dolayısıyla Çin, sadece

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Özbekistan'ın değil kendi otoriter rejiminin de meşruiyeti için bölgedeki radikal oluşumların kontrol altında varlıklarını sürdürmesine karşı önemli bir hamle veya söylem geliştirmemektedir.

Sonuç Yerine

Kısacası Özbekistan'daki radikalleşme bir hayal ürünü olmamakla birlikte bölgeden ziyade dünyanın güvenliği için tehdit oluşturmaktadır. Ülkedeki ekonomik yapının işlevsiz olması ve eğitim sistemindeki sorunlar bilhassa genç nüfusun Rusya'ya ve diğer ülkelere göç etmesiyle sonuçlanmaktadır. Bu durum gittikleri yerlerde dışlanmışlık hissine kapılmalarını sağlamaktadır ki bireyleri radikalleşmeye yönlendiren en önemli unsur bu noktadır. Zira bireysel sorunlar insanları toplumdan gittikçe uzaklaştırmakta ve radikal oluşumlara teveccüh göstermelerine vesile olmaktadır. Bu durum Özbek gençlerin de bu şekilde 1990'lı yıllardan beri radikalleşerek Çeçenistan, Afganistan, Suriye ve Irak'ta yabancı savaşçı olarak yer almalarına sebep olmuştur. Bu bakımdan Özbekistan'da üzerinde durulması gereken unsur yabancı savaşçıya dönüşen bu bireylerdir. İlgili bölümde de aktarıldığı gibi her ne kadar Fergana'da hâlâ radikal gruplar bulunsa da bunların özellikle Özbekistan tarafından kontrol altında tutulabildiği düşünülmektedir. Güvenlik tehdidi oluşturması muhtemel olan grup işsiz ve eğitimsiz kalmış ve böylece göç eden veya etmeyi düşünen gençlerdir. Dolayısıyla Özbek gençlerinin yurtdışına gitme değil, ülkelerinde kalarak hayatlarını kazanabilecekleri imkânlar yaratılması radikalleşmenin önüne geçecek en önemli ekonomi politikası olarak gözükmektedir.

Kaynakça

Baran, Z., Starr, S. F., & Cornell, S. E. (2006). *Islamic Radicalism in Central Asia and the Caucasus: Implications for the EU*. Washington, D.C.: Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program.

Barrett, R. (2017). *Beyond the Caliphate: Foreign Fighters and the Threat of Returnees*. The Soufan Center.

Buijs, F. J. (2009). Muslims in the Netherlands: Social and Political Developments After 9/11. *Journal of Ethnic and Migration Studies* , 35(3), 421-438.

Cornell, S. E. (2017). *ISDP Statement: Terrorism and Islamic Radicalization in Central Asia*. Institute for Security & Development Policy: <https://isdp.se/news/isdp-statement-terrorism-islamic-radicalization-central-asia/> adresinden alınmıştır

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

- Doosje, B., Loseman, A., & van den Bos, K. (2013). Determinants of Radicalization of Islamic Youth in the Netherlands: Personal Uncertainty, Perceived Injustice, and Perceived Group Threat. *Journal of Social Issues*, 69(3), 586-604.
- Khasanov, R., & Kutliev, O. (2020). *The concept of reducing poverty in Uzbekistan*. ANKASAM: <https://ankasam.org/en/the-concept-of-reducing-poverty-in-uzbekistan/> adresinden alınmıştır
- Matveeva, A. (2009). Legitimising Central Asian Authoritarianism: Political Manipulation and Symbolic Power. *Europe-Asia Studies*, 61(7), 1095-1121.
- Ministry of Higher and Secondary Specialized Education of the Republic of Uzbekistan. (2017). *Statistical Data*. Ministry of Higher and Secondary Specialized Education of the Republic of Uzbekistan: <http://edu.uz/ru/pages/sss#dustin> adresinden alınmıştır
- SCO. (2001). *The Shanghai Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism*. SCO: file:///C:/Users/Asus/Downloads/The_Shanghai_Convention_on_Combating_Terrorism.pdf adresinden alınmıştır
- Sönmez, G. (2017). Violent Extremism among Central Asians: The Istanbul, St. Petersburg, Stockholm, and New York City Attacks. *CTC Sentinel*, 10(11), 14-18.
- The World Bank. (2017). *The World Bank*. Data World Bank: <https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.NETM?end=2017&locations=UZ&start=1993> adresinden alınmıştır
- The World Bank. (2020). *The World Bank*. Data World Bank: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=UZ> adresinden alınmıştır
- Umarov, A. (2019). *Radicalization: Reasons and contemporary threats in Uzbekistan*. European Eye on Radicalization: <https://eeradicalization.com/radicalization-reasons-and-contemporary-threats-in-uzbekistan/> adresinden alınmıştır

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ARTAN GÜVENLİK İKİLEMİ İLE BİLİKTE KARADENİZ HAVZASI'NDA TIRMANAN GERİLİM

Ömer DURAN

Yüksek Lisans Öğrencisi

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Sosyal Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

omerduran1907@gmail.com

Karadeniz ve havzası denilince akla ilk gelen; deniz ve bu denize kıyısı olan 6 ülkedir. Ancak son dönemde Karadeniz Havzası kavramı ile birlikte daha geniş bir coğrafya vurgulanmaya başlamıştır. Bunun en büyük nedeni gerek jeo-ekonomik gerekse jeo-stratejik öneminin artmasıyla birlikte Karadeniz Havzası'nın jeopolitik olarak çok daha geniş bir coğrafyayı etkilemesi belirleyici olmuştur. Karadeniz Havzası, Soğuk Savaş döneminde kapalı deniz özelliği taşıması ve Montrö boğazlar sözleşmesinin kıyıdaş olmayan ülkelere getirdiği kısıtlayıcı yaptırımlar nedeniyle uzun süre çatışma ikliminden uzak durmuş ve güvenli bir bölge olarak varlığını sürdürebilmiştir. SSCB'nin dağılmasının ardından bölgede konjonktürel bir değişim yaşanmış ve Avro-Atlantik bloğunun ilgisi buraya yoğunlaşmıştır. Karadeniz'e kıyısı bulunan eski Varşova Paktı ülkelerinin NATO ve AB'ye üye olması, Eski Sovyetler Birliği ülkelerinin ise tehdit algısı nedeniyle Avro-Atlantik bloğuna yakınlaşması sonucu; güvenlik ikilemine giren Rusya, bölgede saldırgan realist politika izlemeye başlamıştır. Donmuş çatışma alanlarını gündeme getirerek ulusal çıkarlarını ve güvenlik endişelerini gündeme getiren Rusya, özellikle Karadeniz Havzası'nda gücünü maksimize etmekte ve saldırgan bir politika yürütmektedir. 2009 yılında Gürcistan ile başlayan çatışma süreci Rusya'nın lehine olacak şekilde sonuçlanmış ve daha sonra Ukrayna'ya sıçramıştır. NATO ve Avrupa Birliği'nin yayılcı politikasını kendisi için bir tehdit olarak algılayan Rusya, Karadeniz Havzası temelli saldırgan realist politikasını artırmış ve Kırım'ı işgal etmiştir. Atlantik bloğu ise bünyesine dahil ettiği Romanya ve Bulgaristan'daki askeri varlığını artırma yoluna giderek Rusya aleyhine güç dengelemeye çalışmaktadır. Gerek Rusya'nın Kırım üzerinden Karadeniz'deki hava ve deniz sahasını genişletmesi gerekse NATO'nun bölgede peş peşe tatbikatlar gerçekleştirmesi ile birlikte güvenlik ikilemi artmış ve çatışma iklimi de giderek tırmanmıştır. Rusya, Ukrayna'nın Avro-Atlantik bloğuna dahil olmasını kendisi için en büyük tehdit olarak

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

görmektedir. Rusya'nın saldırgan politikası nedeniyle büyük bir güvenlik tehdidi yaşayan Ukrayna ise Avro-Atlantik bloğuna dahil olma temelinde yoğun bir çaba gösterse de deniz ve hava gücü olarak yeteri kadar güç maksimize edemeyen NATO, bu yönde atacağı adımları sürekli olarak ertelemektedir.

Karadeniz'e kıyısı bulunan bölgesel güç konumundaki Türkiye ise savunmacı realist yaklaşım sergileyerek işbirliği temeline dayalı politikalarla bölgedeki tansiyonu azaltmaya çalışsa da bunda tam olarak başarılı olamamaktadır. NATO'nun Montrö sözleşmesinde değişikliğe gidilmesi yönündeki baskısına rağmen taviz vermeyen ancak Rusya'nın saldırgan politikasından rahatsız olan ve bölgedeki dengeleri korumaya çalışan Türkiye, Ukrayna'ya verdiği destekten dolayı Rusya ile gerilim yaşamaktadır. ABD liderliğindeki NATO ise Rusya'ya karşı bölgede çift kutuplu bir yapı oluşturmaya çalışmakta ve askeri varlığını artırmayı sürdürmektedir. Ancak bölgedeki hegemonyasından taviz vermek istemeyen Rusya'nın bu durum karşısında saldırgan politikasına ivme kazandırması kaçınılmazdır. Bu nedenle Karadeniz Havzası bölgesel olarak küresel güç rekabetinin merkezi olma yolundadır. Bu durum genişleme Avro-Atlantik bloğunun genişleme politikasının doğal bir sonucudur. Bu genişleme politikası, enerjiye bağlı olarak ekonomik ve dolayısıyla askeri güç olarak yükselen Rusya'nın güvenlik ikileminin artmasına neden olmaktadır. Karadeniz Havzası'nda bölgesel olarak süper güç konumundaki Rusya'ya karşı Avro-Atlantik bloğunun güç artırımına gitmesi gerilimi daha da tırmandırmaktadır. Bölgede çok sayıda dondurulmuş çatışma alanı bulunmakta ve havza hinterlandı üzerinde bulunan ülkeler hızla kutuplaşmaktadır. Bu durum bölgede küresel güç rekabetinin coğrafik olarak komşu ve sınırdaş olarak somut bir zemine oturmasına ve güvenlik ikileminin de had safhaya ulaşmasına neden olacaktır. Böylece hava ve deniz sahası ihlalleri gerekçe gösterilerek ilerleyen süreçte sıcak temas sağlanması olasılığı da giderek artmıştır. Nitekim NATO üyesi olan Polonya'da bulunan NATO hava üssü, Moskova'ya hava yolu ile sadece 90 dakika uzaklıktadır. Rusya'nın en önemli şehirlerinin, sanayi merkezleri ve askeri tesislerinin vuruş mesafesi 300 ila 500 km'ye kadar düşmüştür. Rusya bu hamleyle, Kırım'ı önemli bir hava üssü yaparak cevap vermiştir. Zaman zaman hava sahası ihlalleri yaşanmakta ve taraflar arasında fiziki temas da kaçınılmaz hale gelmektedir. Böylece Avro-Atlantik bloğunun genişleme politikası, güvenli ve çatışma ikliminden uzak bir Karadeniz Havza'sından küresel güç rekabetinin merkezi haline gelmekte olan ve güvenliği oldukça düşük bir Karadeniz Havzası ortaya çıkarmaktadır. Bu durum Suriye ve Irak'taki gelişmeler nedeniyle büyük bir güvenlik ikilemine düşen Türkiye için tehdit algısını daha da artıracaktır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

26 Aralık 2021 Pazar

19.45 – 21.15

2. SALON

23. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Murat TOMAN

Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. İbrahim İRDEM	Polis Akademisi	STASİ'nin Romeoları: Bir Soğuk Savaş İstihbarat Tekniği İncelemesi
Dr. Osman ERCAN	Bitlis Eren Üniversitesi	
Ebrar ŞEBİN	Düzce Üniversitesi	BND ve MOSSAD İşbirliği: Soğuk Savaş Dönemi
Dr. Muhammet Hayati TABAN	Kastamonu Üniversitesi	NATO 2020-2030 Stratejik Konseptleri Bağlamında Hibrit Tehditler ve İstihbarat
Dr. Emre AYDİLEK	Kastamonu Üniversitesi	
Dr. Murat TOMAN	Hitit Üniversitesi	Henry Kissinger Dönemi CIA Operasyonlarının Amerikan Yüzyılı Çerçevesinde Analizi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

STASI'NİN ROMEOLARI: BİR SOĞUK SAVAŞ İSTİHBARAT TEKNİĞİ İNCELEMESİ

İbrahim İRDEM

Dr. Öğretim Üyesi

Polis Akademisi Başkanlığı / Güvenlik

Bilimleri Enstitüsü

Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Ana

Bilim Dalı

ibrahim.irdem@pa.edu.tr

Osman ERCAN

Dr. Öğretim Görevlisi

Bitlis Eren Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi /

Uluslararası İlişkiler

oercan@beu.edu.tr

Soğuk Savaş döneminde Batı ve Doğu Blokları arasındaki siyasi rekabet bir dizi istihbarat tekniklerinin uygulanmasını beraberinde getirmiştir. Söz konusu istihbarat taktiklerinin önde gelenlerinden biri 'bal tuzağı' olarak adlandırılan yöntem olmuştur. Genelde kadın olan bir istihbarat ajanının cazibesini kullanarak bilgi toplamasını içeren söz konusu yöntemden daha ileri ve sistematik bir istihbarat toplama yöntemi ise Doğu Bloku devletlerinden Alman Demokratik Cumhuriyeti tarafından gerçekleştirilmiştir. Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin kısaca 'Stasi' olarak bilinen istihbarat ve devlet güvenliği kurumu olan Doğu Almanya Devlet Güvenlik Bakanlığı'nın erkek ajanlarının cazibelerini kullanarak yaptığı istihbarat faaliyetleri söz konusu yöntemi bir adım öteye taşımıştır. Batı Bloku üyesi Federal Almanya Cumhuriyeti'nin başkenti Bonn'da Stasi'nin 'Romeo' kod adlı erkek ajanlarından oluşan ekibi duygusal açıdan savunmasız durumda bulunan ve Batılı stratejik kurumlarda çalışan kadınları hedef almıştır. Topladıkları istihbarat sadece Doğu Almanya için değil, aynı zamanda Sovyetler Birliği liderliğindeki Doğu Bloku için önem arz etmiştir. Günümüzde daha çok dijital imkânları kullanmak suretiyle uygulanan yeni istihbarat teknikleriyle karşılaştırıldığında eski düzen bir istihbarat tekniği olmasına rağmen Stasi tarafından uygulanan teknik önemli çıktılar sağlamıştır. Bonn'daki Batı Bloku kuruluşlarının gizli bilgileri Doğu Almanya ve Sovyetler Birliği tarafından ele geçirilmiştir. 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılışı ile başlayan süreçte ise Doğu ve Batı Almanya birleşmiş, çıkarılan kanunlarla eski Stasi ajanları dokunulmazlık kazanırken, onların mağduru olan Batı Almanya tarafındaki kadınlar Romeolar ile münasebetleri nedeniyle devlete ihanetten yargılanmışlardır. Romeo olarak faaliyet gösteren Stasi ajanları mağdur ettikleri kadınların yargılanmalarında yalnızca şahit olarak bulunmuşlardır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Bu çalışma, önemli ama akademik açıdan üzerinde çok az çalışılan bir istihbarat toplama yöntemine ışık tutmayı amaçlamaktadır. Özellikle Soğuk Savaş döneminde Stasi'nin Romeo projesinin incelenmesi günümüzde de farklı şekillerde uygulanma imkânı olması dolayısıyla romantik ve duygusal istismara dayalı istihbarat tekniğinin bir vaka çalışması üzerinden ele alınmasını ve değerlendirilmesini beraberinde getirmektedir.

Çalışmada Stasi'nin Romeo projesini incelemek için bir dizi birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılmaktadır. Bu bağlamda, Stasi'nin ajanları ve onlar tarafından yararlanılan kadınların verdiği röportajlar, Soğuk Savaş sonrası gizli sınıflandırması kalkın ve çevrimiçi erişime açılan belgeler bu çalışmadaki önemli verileri oluşturmaktadır. Stasi projesine benzer romantik ve duygusal istismara dayalı istihbarat tekniklerinin sadece geçmişte kalmadığı belirtilmelidir. Söz konusu tekniklerin günümüzde de uygulanma potansiyeli barındırması dolayısıyla çalışmanın konu ile ilgili literatüre önemli katkı sunması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Soğuk Savaş, Alman Demokratik Cumhuriyeti, Stasi, Romeo

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

BND VE MOSSAD İŞBİRLİĞİ: SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

Ebrar ŞEBİN

Uluslararası Güvenlik ve Terör Alanında Doktora Öğrencisi

Düzce Üniversitesi

Akçakoca Siyasal Bilgiler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler

ebrrar.sebin@hotmail.com

Bu çalışmanın amacı, Soğuk Savaş dönemi boyunca Alman ve İsrail istihbaratı arasındaki işbirliğini açıklamaktır. Soğuk Savaş döneminde hem Federal Almanya Cumhuriyeti hem de İsrail devleti, Sovyet tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde Sovyetler tarafından çoğu Arap ülkeleri ve Varşova Paktına üye devletler silahlandırılmıştır. Bu sebeple Alman ve İsrail istihbaratı için Sovyet silahları hakkında askeri teknolojik bilgi toplama öncelik haline gelmiştir. Bu kapsamda 1950'li yıllarda İsrail'in ulusal istihbarat servisi (Ha Mossad le modiin ule Tafkidim Meyuhadim: MOSSAD) ve Almanya Federal Haber Alman Servisi (Bundesnachrichtendienst: BND) arasında silahlanma konusunda işbirliği başlamıştır. MOSSAD ve BND arasındaki bu işbirliği özellikle Süveyş Krizi sonrasında daha fazla derinleşmiştir. Bu durum, Batı Almanya'nın askeri yeteneklerini önemli derecede arttırmıştır. Çünkü 1956 yılında gerçekleşen Süveyş Krizi sonrasında MOSSAD, Mısırlılardan ele geçirilen çok sayıdaki Sovyet silahı ile çok önemli bir konuma gelmiştir. Tankları, füzeleri, ve uçak teçhizatını içeren bu silahlar, İsrail ordusu mühendislik birimleri tarafından İsrail'e nakledilmiştir. Alman Federal Cumhuriyeti'nin silahlı kuvvetleri, Sovyetlerin silah sistemleri hakkında bilgi almak için çok istekli olmuştur. Bu doğrultuda MOSSAD ile bağlantı kuran BND, başta zırhlı savaş aracı olmak üzere çeşitli Sovyet silahlarını elde etmiştir. Bu silahlar Alman askeri tesislerinde kapsamlı bir şekilde test edilmiştir. Bu durum Federal Almanya İstihbarat Servisi'nin, Sovyet kara kuvvetlerinin avantajları ve zayıflıkları hakkında derinlemesine bilgi sağlamasına sebep olmuştur. Bunun karşılığında BND, MOSSAD'a özellikle Mısır olmak üzere Arap ülkeleriyle ilgili bilgiler vermiştir (Shapiro, 57-59). Ayrıca BND, Arap devletlerinin üzerinde kullanılmak üzere MOSSAD istihbarat çalışanlarına casusluk, radyo iletişim, gizli yazı ve belge sahteciliği konusunda eğitim vermiştir. Bu işbirliği hem Brentjes hem de Shapiro tarafından , "İsrail'in güvenliği için şeytanla bile anlaşılması" olarak değerlendirilmiştir (Brentjes, 9).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

İsrail, MOSSAD ve BND işbirliğinden çok karlı çıkmıştır. O dönemde BND'nin başında bulunan Gehlen tarafından, İsrail'e üçüncü ülkeler üzerinden gizli silah teslimatları yapılmıştır. BND ve MOSSAD, teslimatların gizli tutulmasını istedikleri ve ayrıca dost devletlerden bu durumu gizlemek zorunda oldukları için hiçbir şeyi yazılı olarak kaydetmemişlerdir; tüm fonlar, her iki gizli servisin ajanları tarafından tutulan banka hesaplarından akmıştır. Teslim edilen malların, Alman menşeli olduklarını gösteren hiçbir şey olmayacak şekilde manipüle edilmiştir (Shipiro, 8 Ocak 2000).

1960'lı yıllarda Sovyetler Birliği, en önemli savaş uçağı olan "MİG-21'i" bazı Arap ülkelerinin hava kuvvetlerine de konuşlandırmıştır. İsrail, o sırada çok daha eski Fransız uçakları kullandığı için üstünlüğü noktasında endişeye kapılmıştır. Bu sebeple İsrail, "MİG 21" savaş uçaklarını elde edebilmek için kapsamlı bir operasyon başlatmıştır. Bu kapsamda MOSSAD, Irak'a odaklanmış ve buradan Sovyet cephaneliğindeki en gelişmiş savaş uçaklarını bozulmamış durumda ve nispeten ucuz maliyetlerle elde etmiştir. İsrail, "MİG-21" uçağını elde etmesiyle birlikte bu bilgileri BND'ye iletmıştır. BND, savaş uçağını Almanya'ya getirmek istediye de çok riskli bulunduğu için İsrail tarafından kabul görmemiştir. Bu sebeple BND, İsrail'de gerçekleşen yüzlerce test uçuş sonuçlarını ve elektronik sistemlerinin teknik detaylarını almıştır. Ayrıca MOSSAD sadece bu bilgileri değil 1967 savaşında ele geçirdiği tüm Sovyet silahlarını da BND ile paylaşmıştır. (Shipiro, 59-61).

BND ve MOSSAD arasındaki bu işbirliği, olumsuz kamuoyu baskısından veya dış baskılardan dolayı ağır bir gizlilik perdesi altında gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bu konuyla ilgili Türkçe literatürde çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda Türkçe literatürdeki eksikliğin giderilmesine katkı sağlamayı amaçlayan bu çalışma, BND ve MOSSAD istihbarat teşkilatlarının Soğuk Savaş dönemindeki işbirliği faaliyetlerine ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: BND, MOSSAD, İstihbarat

Kaynakça

Shapiro, S. (2004). Know Your Enemy: West German-Israeli Intelligence Evaluation of Soviet Weapon Systems, *Journal of Intelligence History*, 4:1, s.57-59.

<https://doi.org/10.1080/16161262.2004.10555093>

Brentjes, B. (2001) . Geheimoperasyonu Nahost: zur Vorgeschichte der Zusammenarbeit von Mossad und BND, *Das Neue Berlin*, s.9.

Shipiro, S. (8 Ocak 2000). "Für die Sicherheit Israels kooperieren wir sogar mit dem Teufel", *Magazin – Seite M6*,

<https://ia800204.us.archive.org/17/items/NazisBndUndMossad/NazisBndUndMossad.pdf>

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

NATO 2020-2030 STRATEJİK KONSEPTLERİ BAĞLAMINDA HİBRİT TEHDİTLER VE İSTİHBARAT

Muhammed Hayati TABAN

Dr.

Kastamonu Üniversitesi
Yabancı Diller Yüksekokulu
htaban@kastamonu.edu.tr

Emre AYDİLEK

Dr.

Kastamonu Üniversitesi
Bilimsel Araştırma Projeleri
Koordinatörlüğü
eaydilek@kastamonu.edu.tr

NATO (The North Atlantik Treaty Organization) 1949 yılında Soğuk Savaş ortamında Batılı 12 ülke tarafından kurulmuş uluslararası bir örgüttür. Günümüzde varlığını sürdüren NATO, entegre askeri yapısı, üyelerine sunduğu güvenlik garantisi ve siyasi niteliği itibariyle uluslararası alanda tek olma özelliğini taşımaktadır. NATO'nun 70 yıldan uzun süredir hala ayakta ve neredeyse rakipsiz olmasının en önemli nedenlerinden biri, ortaya çıkan yeni uluslararası ortama, tehditlere ve koşullara karşı kendini adapte edebilme kapasitesidir.

Örneğin Soğuk Savaş döneminde kolektif savunma ve caydırıcı özelliklerini öne çıkarırken, Soğuk Savaş'ın bitiminin ardından barış inşa süreçlerine katkı yapan daha pro-aktif bir örgüte dönüşebilmiştir. 1990'lar sonrası ise daha hibrit tehditlerle baş etme ve liberal normatif sistemi dünya ölçeğinde yayma hedefiyle politikalar üretmeye başlamıştır. 11 Eylül saldırıları NATO'nun üye ülkelerin sınırları dışındaki alanlara müdahale etmeye başladığı, kolektif savunma misyonunu dünya ölçeğinde genişlettiği bir dönemin başlangıcı olmuştur. 2002'deki Prag Zirvesi ile 21. yüzyıldaki tehditler ve meydan okumalara yönelik askeri yeteneklerini geliştirme sürecinin başlangıcı teyit edilmiştir.

Tehdit algılarının farklılaşması ve NATO'nun öncelikleri/savunma yöntemini dönüştüren dinamiklerin başında, 2010'dan itibaren yeni bir kavram olan Stratejik Konsept adı verilen belgeler (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü Üyelerinin Savunması ve Güvenliği için Stratejik Kavram) öne çıkmaktadır. Bu bağlamda yeni risk ve tehdit alanları olarak 2010 Stratejik Konseptinde; balistik füzeler, nükleer silahlar, kitle imha silahları, terörizm, istikrarsız bölgeler ve çatışmalar, siber saldırılar, uluslararası ticaret yollarının güvenliği, elektronik harp teknolojilerindeki potansiyel gelişmeler ve çevresel sorunlar sıralanmıştır. Uluslararası terörizmin form değiştirmesi ve coğrafi - hiyerarşik niteliğiyle sınırlı olmayan bir dönüşüme

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

uğraması; hava, kara ve deniz çatışma biçimlerine siber tehditlerin yeni bir çatışma alanı olarak eklenmesi gibi post-modern güvenlik riskleri, NATO'nun kendini yeni dönem tehditlerine karşı adapte etmesinde önemli etkenler olarak işlev görmüştür. Bunun yanında 2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı işgal etmesi ve bu işgal sürecinde kullandığı yöntemlerle düzensiz bir kaos yaratması, hibrit savaş denilen yeni bir olguyu ortaya çıkarmıştır. Bu yeni olgu ile konvansiyonel savaştaki mütekabiliyet ortadan kalkmış ve siber saldırıları da içeren yöntemler yeni tehditler olarak belirmiştir. Bunlara, 2020 yılında küresel bir sağlık tehdidi olarak Covid-19 salgının ortaya çıkması da eklenebilir.

Tüm bu yeni güvenlik dinamiklerinin etkisiyle NATO ülkeleri liderleri 2019 Aralık ayında Londra'da gerçekleştirdikleri toplantıda NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg'e ittifakın siyasi boyutunu güçlendirecek geleceğe dönük vizyon ortaya koyan bir değerlendirme sürecine öncülük etmek görevini vermişlerdir. Ardından NATO Genel Sekreteri geçmişte Dışişleri ve Savunma Bakanlığı, Bakan Yardımcılığı ya da uluslararası kuruluşlarda önemli görevler üstlenmiş beş kadın ve beş erkekten oluşan uzmanlar grubunu oluşturmuştur. Bu grup öncelikli olarak 2010 yılında kabul edilen stratejik kavram belgesinin güncellenmesi odaklanmıştır. Özel olarak ise transatlantik bağın merkeziliğini güçlendirmek, müttefikler arası siyasi istişare ve koordinasyonu arttırmak ve ortaya çıkan tehditleri ele almak için NATO'nun siyasi rolünün geliştirilmesine yönelik amaçlar doğrultusunda "NATO 2030: Yeni Çağ İçin Birliktelik" raporunu hazırlamıştır. Bu rapor yeni dönemde NATO tarafından benimsenecek hibrit tehdit ve saldırılar başta olmak üzere öncelikle Rusya ve Çin'e karşı girişilecek mücadelenin zeminini oluşturacaktır. Bunun yanında siber dönemde istihbarata yönelik çalışmaların NATO nezdinde nasıl şekilleneceğinin ipuçlarını vermektedir.

Anahtar Kelimeler: NATO, Stratejik Konsept, Hibrit Güvenlik Tehditleri

Kaynaklar

NATO (1999). The Alliance's New Strategic Concept.

https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm

NATO (2010). Aktif Katılım, Modern Savunma: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü Üyelerinin Savunması ve Güvenliği için Stratejik Kavram.

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120207_strategic-concept-2010-tur.pdf

NATO (2030). United for a New Era,

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf

**HENRY KİSSİNGER DÖNEMİ CIA OPERASYONLARININ AMERİKAN YÜZYILI
ÇERÇEVESİNDE ANALİZİ**

Murat TOMAN

Doktor Öğretim Üyesi

Hitit Üniversitesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

murattoman@hitit.edu.tr

Amerikan Yüzyılı ideali ABD'nin kuruluş sürecinden itibaren en önemli hedeflerden biri olmuştur. Her ne kadar David Traxel 1898 yılını Amerikan Yüzyılının başlangıcı olarak görse de Amerikan Yüzyılı söylemi daha sonra Woodrow Wilson'un enternasyonalizm doktrininde öne çıkmıştır. Esas olarak bu ideal daha sonra İkinci Dünya Savaşı'nın başlarında Henry Luce tarafından dile getirilmiştir. Amerikan Yüzyılı'nın başladığına dair iddia Amerikan kamuoyunda ciddi bir yankı bulmuş ve ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'na girmesinde ciddi rol oynamıştır.

Amerikan Yüzyılını sert ve yumuşak güç stratejileri İkinci Dünya Savaşı boyunca şekillendiren Franklin D. Roosevelt, Amerikan gizli istihbarat teşkilatı olarak kurulan OSS'yi kurdurmuş ve bu kurum savaş sürecinde faşist rejimlere yönelik planlanan ABD'nin gizli operasyonlarını her alanda yürütmüştür. Söz konusu savaşın bitimini görmeden hayatını kaybeden Roosevelt'in yerine başkanlık görevini üstlenen Harry S. Truman yeni düşman komünizme karşı mücadeleyi askeri, siyasi, toplumsal, kültürel hatta istihbarat alanında yürütmüştür. 18 Eylül 1947'de Truman tarafından imzalanan Ulusal Güvenlik Yasası neticesinde kurulan CIA 1947-1969 yılları arasında Amerikan yüzyılının devamı adına ciddi operasyonlara imza atmıştır.

CIA tarafından yürütülen gizli operasyonlar neticesinde tüm dünyada ABD ve SSCB doğrudan savaşmak üzerine üçüncü dünya ülkeleri üzerinden mücadele etmişler ve neticesinde 1960'lı yıllar ile birlikte anti Amerikancılık tüm dünyada yükselişe geçmiştir. Öyle ki o dönemde Amerikan Yüzyılı'nın sona erdiği ya da erebileceği iddiası daha güçlü halde dile getirilmiştir. 1968 yılında ilk olarak Kuzey Kore'nin U.S.S. Pueblo isimli Amerikan savaş gemisini ele geçirmesi ve ardından Kuzey Vietnam'ın oldukça kanlı bir baskın olarak tanımlanan Tet saldırıları ABD'nin güçlü ve yenilmez imajına zarar vermesi ABD açısından oldukça korkutucu olmuştur. Esas korkutucu olan ise anti Amerikancılığın içeride de yükselmeye başlamasıdır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Martin Luther King'in 4 Nisan 1968'de, Robert Kennedy'nin 5 Haziran 1968'de öldürülmeleri kimiler tarafından Amerikan Yüzyılı'nın sonu olarak nitelendirilmiştir.

1938 yılında Almanya'dan ABD'ye iltica eden, 1943 yılında Amerikan vatandaşlığı için doğduğu ülkesine Almanya'ya asker olarak dönen ve gizli istihbarat subayı olarak görev yapan Henry Kissinger, Amerikan dış politikasını yönlendirenlerin üniversitesinde ilk olarak lisans ve sonrada doktora eğitimini tamamlamıştır. Ardından 1955-1969 yılları arasında yılından itibaren ülkesinin ulusal güvenlik çabalarına akademisyen, devlet adamı ve siyasetçi olarak katkıda bulunmuştur. Daha sonra 1969-1977 yılları arasında önce Richard Nixon ve sonra Gerald Ford döneminde Amerikan dış politikasını şekillendirecek konuma gelmiştir.

Görev yaptığı bu dönemde fikirleri ve icraatlarıyla İki başkan da gölgede bırakan Kissinger, Vietnam, Kamboçya, Laos, Şili ve Kıbrıs'ta CIA aracılığıyla gizli askeri operasyonlar gerçekleştirmiştir. Operasyonları sayesinde Amerikan Yüzyılı kesintiye uğramadan devam etmiş ve onun vizyonu sayesinde ABD Soğuk Savaş döneminden zaferle çıkmıştır. Günümüzde dahi Amerikan dış politikasının şekillenmesinde fikirleri ve vizyonu ile etkin olmaya devam eden Kissinger'in CIA aracılığıyla Amerikan hegemonyasını devam ettirmesi önemli bir konu olarak akademik ilgiye mazhardır. Bu çerçevede bu makale mevcut literatüre katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmıştır.

Amacı/Kapsamı

Bu çalışmanın amacı Kissinger'in ulusal güvenlik adına sıklıkla gizli operasyon seçeneğini kullandığını ortaya koymaktır. Bu çerçevede Vietnam, Kamboçya, Laos, Şili ve Kıbrıs'ta Kissinger'in gerçekleştirdiği gizli askeri operasyonlar örnek vakıalar olarak incelenmiştir. Bu ülkelerde gerçekleştirilen operasyonlarda CIA'nin sadece istihbarat toplamada değil aynı zamanda dış müdahale için ortam hazırladığına da yer verilmiştir. Aynı zamanda bu çalışma konuyu tarihsel süreç içerisinde ele almış ve gerçekleştirilen analizler ile döneme ışık tutmuş ve mevcut literatüre katkıda bulunmuştur.

Metodu

Bu çalışmada oldukça kapsamlı literatür taraması gerçekleştirilmiştir. CIA aracılığıyla askeri, siyasi ve toplumsal dinamikleri harekete geçirerek Amerikan hegemonyasını başarılı şekilde sürdüren Kissinger'in kişilik özellikleri dış politika anlayışı incelenmiştir. Ayrıca tarihsel süreç içerisinde Amerikan gizli istihbaratının gelişimi ve Amerikan dış politikasına katkısı gizli operasyonlar çerçevesinde ele alınmıştır.

Bulgular

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Bu çalışma, İkinci Dünya Savaşı neticesinde küresel bir güç olarak öne çıkan ABD'nin Amerikan Yüzyılının devamı adına gerçekleştirdiği gizli operasyonları ele almış ve Kissinger döneminde gizli operasyonların Vietnam, Kamboçya, Laos, Şili, Angola ve Kıbrıs gibi ülkelerde nasıl etkin bir şekilde kullanıldığını ortaya koymuştur. Esasında, Kissinger'ın CIA aracılığıyla diğer ülkelerin iç ve dış politikalarına etki etme çabası yeni bir yöntem değildi. Zira 1941-1969 yılları arasında tüm ABD başkanları CIA aracılığıyla hedeflenen ülkelerde rejim değişikliği gerçekleştirmek adına operasyonlar gerçekleştirmişlerdi. Seçim neticesinde göreve gelmemesine rağmen Kissinger çok cesur adımlar atarak CIA aracılığıyla büyük oranda rejim değişikliği hedefiyle gizli operasyonlar gerçekleştirmiştir. Özellikle Kamboçya ve Laos'ta gerçekleştirilen gizli operasyonlar tüm dünyada ABD dahil protesto gösterilerine yol açmıştır. Yine benzer bir şekilde 1970-1973 yılları arasında, Şili'ye yönelik rejim değişikliği stratejisi CIA tarafından yürütülmüştür. Şili'de Marksist Salvador Allende'yi Amerikan çıkarları için en büyük tehdit olarak gören Kissinger, Temmuz 1970'ten itibaren Şili'de askeri darbe gerçekleştirmek için ortam hazırlamış ve en nihayetinde 11 Eylül 1973'te ABD destekli askeri darbe meydana gelmiştir. İki süper güç ABD ve SSCB'nin üçüncü dünya ülkelerinde rekabete ve hatta gizli savaş girdiği ülkelere biri olan Angola, Kissinger'ın yönettiği gizli askeri operasyonlar ile daha istikrarsız hale getirilmiştir. CIA'nin Angola'da devam eden iç savaşa müdahil olmasının en temel nedeni ise yine Amerikan hegemonyasıyla alakalıdır.

Sonuç

Amerikan Yüzyılı ideali, ABD'nin kuruluşundan itibaren gündemde olan ve günümüzde de Amerikan grand stratejisini şekillendiren temel faktördür. 17 Şubat 1941'de Life dergisinde bastırıldığı Amerikan Yüzyılı başlıklı yazısında Henry Luce, Yirminci Yüzyılı Amerikan Yüzyılı ilan etmiştir. Ona göre, ABD kendisini her alanda hazırlayarak dünyanın liderliğini üstlenmeliydi. Bu doğrultuda dönemin ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt, savaşa girmeden yaklaşık on bir ay önce 06 Aralık 1941'de fikri, dini özgürlüğe yanı sıra refah ve güvenliğe dayalı yeni bir dünya düzeni hayali sunmuştur.

Onun ortaya koyduğu vizyon çerçevesinde İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin ABD başkanı faşizme karşı zaferin ertesinde, komünizmi en önemli tehdit olarak betimlemiştir. Yeni düşman ile savaşabilmek için refahı ve güvenlik odaklı politikalar izlemiştir. İlk olarak parasal açılım politikasına dayanan Marshall Yardımı programıyla savaş sonrası meydana gelen yıkımların giderilmesine odaklanmış ve ardından yeni düşmana karşı kolektif güvenliği sağlamak adına NATO'yu kurduştur. Ülke yönetimini devraldıktan sonra, Truman'ın gerçekleştirdiği en önemli icraat ise ülke dışında gizli askeri, siyasi ve sosyal operasyonlar gerçekleştirebilecek bir

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

kurum olan istihbarat birimini yapılandırması olmuştur. Savaş sırasında kurulan OSS yerine savaş sonrasında kurulan CIA tüm dünyada aktif bir şekilde faaliyetler gerçekleştirmiştir.

ABD ve SSCB arasındaki rekabet 1953 yılından itibaren ülke yönetimini devralan dönemin ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower, İran, Endonezya, Guatemala gibi ülkelerde CIA destekli askeri darbeler gerçekleştirmiştir. 17 Ocak 1961’de ülke yönetimini devralan yeni başkan John F. Kennedy, Küba, Güney Vietnam ve Brezilya’da CIA aracılığıyla gizli operasyonlar düzenlemiştir. Yönetimde kaldığı yaklaşık iki sürecinde aldığı kararlar ile tüm dünyada anti Amerikancılığı tetiklemiştir. Kendisinden sonra başkanlık koltuğunu devralan Lyndon B. Johnson, Kuzey Vietnam ve Dominik Cumhuriyeti’ne yönelik CIA destekli operasyonlar düzenlemiş ve neticesinde Kuzey Vietnam’a karşı savaş başlatmıştır.

1969 yılında başkanlık koltuğunu devir alan yeni Başkan Richard Nixon tarafından Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak Kissinger, ABD tarihinde hiç olmayan bir yaklaşımla Amerikan dış politikasının yönetimini devralmıştır. Yönetimi devraldığında, ABD, Vietnam Savaşı nedeniyle ciddi askeri kayıplar yaşamaktaydı. Daha önemlisi ülkenin prestiji yerle bir olmuştu. Avrupa’da bile yükselen anti Amerikancı protestolar ülke içinde de savaş karşıtı sivil kalkışmalara yön vermişti. Kissinger ilk olarak mevcut dış politika anlayışını yerle bir edecek adımlar olarak Çin ile yakınlaşma politikasını başlatmış ve aynı zamanda SSCB ile çatışma yerine küresel düzeyde nüfuz alanlarını paylaşma yolunu seçmiştir. Ayrıca o dönem Fransa başta olmak üzere Avrupa ülkeleri ile gerilen ilişkileri yeniden tamir etmek adına diplomasi odaklı strateji yürütmüştür.

Onun ortaya koyduğu yeni vizyon, 1947-1969 yılları arasında sürdürülen geleneksel anti komünist politikanın terkedilmesine neden olmuş iken, Kissinger, üçüncü dünya ülkelerinde CIA üzerinden yürütülen gizli operasyonları devam ettirmekten veya yenilerini yürütmekten vazgeçmemiştir. Vietnam Savaşı’nı barış masasında bitirmek yerine, barış masasına oturmadan önce en güçlü pozisyonda yer almak için gizlice Kamboçya ve Laos’u bombalamış ve neticesinde o ülkelerde istikrarsızlık baş göstermiştir. Komünizme karşı savaşta, Şili’de yeni bir sosyalist yönetim modeli vaadiyle ülke yönetimini devralan Salvador Allende yönetimini devirmek adına 1970-1973 yılları arasında CIA tarafından yönetilen ekonomik, siyasi ve askeri gizli operasyonlar ile yıpratılmış ve askeri darbe ile Latin Amerika’da Amerikan çıkarları korunmak istenmiştir.

Kissinger’ın Vietnam, Kamboçya ve Laos’ta CIA aracılığıyla gerçekleştirdiği askeri gizli operasyonların amacı ABD’nin küresel hakimiyetini sürdürme odaklıydı. Benzer bir şekilde Angola’da gerçekleştirilen gizli operasyonların amacı Amerikan Yüzyılı’nın devamı için

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

gerekli adımları atmaktı. Angola'da komünist rejimin yönetime gelmesini önlemek aynı zamanda ABD'nin Afrika'da nüfuzunu koruması anlamına gelmekteydi. Sonuç olarak, Kissinger, Almanya'dan Nazi zulmünden kaçarak geldiği ABD'nin dış politikasını yönetme şansı elde etmişti. 1947-1969 yılları arasında büyük oranda SSCB ile çatışma üzerine odaklı dış politika anlayışını hiç beklenemedik şekilde değiştirmiştir. Lakin, İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden itibaren dış politika aracı olarak kullanılan gizli operasyonlardan vazgeçmemiştir. Vietnam Savaşını bitiren adımları kendisine Nobel Barış ödülü getirirken, üçüncü dünya ülkelerinde gerçekleştirdiği gizli askeri ve siyasi operasyonlar nedeniyle savaş suçu iddiasıyla yargılanması istenmiştir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi

10.00– 11.30

1. SALON

24. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Ceren UYSAL OĞUZ

Akdeniz Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Başar BAYSAL	Ankara Üniversitesi	Bilim Görüşmelerinde Kadınlar, Kurbanlar ve Ordu
E. Nur SEZEK	Externado University of Colombia	La Habana Barış Görüşmeleri
Dr. Gökberk DURMAZ	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	Armed Crime and Illegal Use of Light Weapons in Latin America
Varinia AGUILAR	Ankara Üniversitesi	
Doç. Dr. Ceren UYSAL OĞUZ	Akdeniz Üniversitesi	İnsan Güvenliği Bağlamında Orta Amerika'dan ABD'ye Göç Hareketleri
Melis BAŞARAN	Akdeniz Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

KOLOMBİYA – FARC BARIŞ GÖRÜŞMELERİNDE KATILIMCILIĞIN ROLÜ: KADINLAR, KURBANLAR VE ORDU

Başar BAYSAL

Dr. Öğr. Üyesi

Ankara Bilim Üniversitesi

İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

basar.baysal@ankarabilim.edu.tr

1964 yılında Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri'nin (FARC-Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia) kurulmasıyla başlayan ve yarım yüzyıldan fazla süren Kolombiya - FARC çatışması 220000'den fazla insanın hayatını kaybetmesine yol açmıştır. Özellikle 1980'li yıllarda ortaya çıkan uyuşturucu madde ticaretiyle örgüt güç kazanmış, aynı dönemde paramiliter güçler ve uyuşturucu çeteleri gibi grupların ortaya çıkmasıyla da ülke tam bir şiddet sarmalının içerisine girmiştir. Ancak 2010 yılında Kolombiya devlet başkanı seçilen Manuel Santos'un başlattığı barış süreci girişimi sayesinde 2016 yılında imzalanan barış anlaşmasıyla FARC silah bırakmış ve bir siyasi parti kurarak siyasi arenaya geçiş yapmıştır. 2012 – 2016 yılları arasında gerçekleşen Kolombiya FARC barış müzakereleri ileride olabilecek barış görüşmeleri için birçok dersler içermektedir. Bu çalışma Havana barış görüşmeleri sürecini katılımcılık normu üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Katılımcılık Barış Çalışmaları üzerine olan literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Dikey ve yatay katılımcılık olarak iki kategoride incelenen katılımcılık kavramı, yatay anlamda barış görüşmelerine katılan tarafların çatışma konusunda en şahin kanadından en ılımlı kanadına kadar temsil edilmesi olarak görülürken, dikey anlamda sivil toplum örgütleri, farklı çıkar grupları, iş dünyası, üniversiteler, çatışmadan etkilenen gruplar gibi farklı kesimlerinin barış sürecine dahlini işaret etmektedir. Bunun dışında literatürde katılımcılığın iyi ve kötü yönleri kapsamında da bir tartışma mevcuttur. Katılımcılığın uzun vadeli sürdürülebilir bir barış getirmede olumlu etkisinin yanında çok fazla grubun sürece doğrudan dahil olmasının barış sürecini uzatma ya da başarısızlıkla sonuçlandırma ihtimali de mevcuttur. Bu kapsamda özellikle dikey katılımın sağlanabileceği farklı mekanizmalar üzerinde de durulmaktadır. Bu mekanizmalar doğrudan katılım yerine dolaylı katılım sağlayacak forumlar, danışma kurulları, protestolar gibi konuları kapsamaktadır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Başta doğrudan dikey katılımçılık kapsamında oldukça dar bir çerçevede başlayan Kolombiya - FARC barış süreci, zaman içerisinde cinsiyet odaklı sivil toplum kuruluşlarının, çatışmanın büyük oranda sivillerden oluşan kurbanlarının ve görüşmelerin son aşamasında Kolombiya Silahlı Kuvvetleri'nin sürece resmi olarak dahil edilmesiyle birlikte doğrudan dikey katılımçılık anlamında da oldukça kapsayıcı bir yapı kazanmıştır. Her üç grup için de barış görüşmelerine resmi olarak bu seviyede katılım sağlanması dünyadaki barış görüşmeleri için bir ilk olmuştur ve muhakkak ki bu durum ileride olabilecek barış süreçleri için önemli dersler içermektedir. Süreç içerisinde özellikle cinsiyet odaklı sivil toplum örgütlerinin gayret ve baskılarıyla cinsiyet alt komisyonu kurulmuştur. Daha önce farklı yerlerde icra edilen barış görüşmelerinde örneği görülmemeyen bu komisyon anlaşma metninin tamamını cinsiyet eşitliği kapsamında incelemiş ve metnin cinsiyet-eşit şekilde kaleme alınabilmesini sağlamıştır. Ayrıca bu komisyonun gayretleri sayesinde çatışma sürecindeki cinsel saldırı nitelikli eylemler af kapsamı dışında bırakılabilmektedir. Bunlara ek olarak, komisyonun çalışmaları sayesinde barış anlaşmasında karar verilen topraksız köylülere toprak dağıtılması, kredi ve mali destekler sağlanması konularında kadınlara öncelik verilmesi kararlaştırılmıştır.

Çatışma kurbanlarının temsilcileri de, ki ülkede yaklaşık 7 milyon çatışma mağduru mevcuttur, resmi barış görüşmelerine dahil olmuşlardır. 12'şer kişilik altı grup halinde farklı tarihlerde barış görüşmelerine katılan bu temsilciler sadece FARC'm eylemleri yüzünden mağdur olan insanları değil, paramiliter gruplar gibi ülkedeki diğer silahlı grupların eylemleri sebebiyle mağdur olanlar ile Kolombiya Silahlı Kuvvetleri'nin eylemlerinden dolayı mağdur olan insanları da kapsamıştır. Bu temsilcilerin katılımı sayesinde mağdurlar hem mağduriyetlere yol açan insanlar ile yüzleşmişler hem de resmi olarak tanınmışlardır. Süreç içerisinde hem FARC hem de Kolombiya devleti çatışma sürecindeki sivillere karşı olan eylemlerinden dolayı özür dilemiştir. 2016 yılında imzalanan barış anlaşmasının altı ana maddesinden birisi kurbanlar ile ilgili kararları kapsamaktadır ve tanıma, tazminat ve yeniden gerçekleşmeme garantilerini kapsayan kararların çoğu çatışma mağdurlarının temsilcilerinin sürece doğrudan katılımı sayesinde onların da katkılarıyla alınmıştır.

Son olarak Kolombiya Silahlı Kuvvetleri de sürece resmi olarak dahil olmuştur. Hem Kolombiya'da daha önce yaşanan barış süreçlerinde hem de dünyadaki diğer örneklerde ordunun bu seviyede barış görüşmelerine katılımı yaşanmamıştır. Bu kapsamda kurulan alt komisyon ateşkesin nasıl uygulanacağı, FARC militanlarının toplanma bölgelerine nasıl geleceği, nasıl silah bırakacakları gibi teknik konuları ele alarak bu süreçlerin sorunsuz ve koordineli bir şekilde uygulanabilmesini sağlamıştır. Teknik olarak görülebilecek bu hususlar

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

aslında uygulamada önemli sorunlar doğurabilecek riskli konularda kararları içermektedir ve sürecin uygulanmasında rol alacak olan ordu mensuplarının sürece dahil olması bu süreçlerin sorunsuz ilerletilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Bu kapsamda bu çalışmanın ana amacı hem belirtilen grupların barış görüşmeleri sürecinde nasıl resmi olarak Havana Barış Görüşmeleri'ne dahil olabildiklerini göstermek hem de bu grupların katılımının getirdiği pozitif etkiyi inceleyerek barış literatürüne katkıda bulunmaktır. Muhakkak ki bu gelişmelerden alınacak dersler gelecekteki barış süreçleri için faydalı çıkarımlar sağlayacaktır.

Çalışmanın metodolojisinden bahsedilecek olunursa makalede belirtilen genel argümanların tümü 2020-2021 yıllarında Kolombiya'da icra edilen saha çalışması kapsamında edinilen veri ve gözlemlere dayanmaktadır. Bu saha çalışması kapsamında ülkenin farklı yerlerindeki eski FARC üyelerinin bulunduğu resmi ve gayri resmi entegrasyon bölgeleri ziyaret edilmiş ve bu insanlarla mülakatlar yapılmıştır. Bunun yanında ülkedeki şiddet dinamiklerinin anlaşılması adına koka üreticileri, yerli kabile liderleri, sivil toplum örgütlerinin liderleri, insan hakkı savunucusu aktivistler, ordu mensupları, gazeteciler ve akademisyenlerle mülakatlar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: FARC, Kolombiya, Barış Müzakereleri, Katılımcılık, Ordu

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

LA HABANA BARIŞ GÖRÜŞMELERİ

E. Nur SEZEK

Doktora Öğrencisi

Externado University of Colombia

Finans, Devlet ve Uluslararası İlişkiler Fakültesi - FIGRI

Siyaset Çalışmaları

eminursezek@gmail.com

Kolombiya’da 1960’lı yıllarda Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri- Halk Ordusu (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo, FARC-EP) ile devlet güçleri arasında başlayan çatışma dünyada en uzun süren çatışmalardan olmuştur. Yaklaşık 50 yıl devam eden bu çatışma, Kolombiya’da ölümlere, zorunlu göçlere ve ekonomik problemlere sebep olurken, uyuşturucu kaçakçılığı gibi sorunlarla birleşerek toplumsal ve siyasi sonuçlar ortaya çıkarmıştır (Sezek ve Uysal Oğuz, 2021). Dolayısıyla çatışmanın etkileri bir hayli yıkıcı olmuş, bu ise çözümünü zorlaştırmıştır. Taraflar, çatışma boyunca dört kez çatışmaya sebep olan mevcut sorunları çözmek ve çatışmayı sonlandırmak için bir araya gelmişlerdir. FARC-EP ve Kolombiya devleti arasındaki bu müzakere süreçlerinin hepsi birbirinden farklı özelliklere sahiptir. Fakat son müzakere süreci taraflar arasındaki diğer üç müzakere sürecinden çok daha derin ve farklı olmuştur.

Taraflar arasındaki son barış görüşmeleri dönemin devlet başkanı Juan Manuel Santos’un çağrısı ile 2012’de Küba Havana’da başlamıştır (Valenzuela, 2019). Bu görüşmeler için taraflar bazı gündem maddeleri belirlemişler ((1) Kapsamlı tarım reformu; (2) siyasi katılım; (3) yasa dışı uyuşturucu probleminin çözümü; (4) mağdurların hakları; (5) silahlı çatışmayı sonlandırma; (6) uygulama ve doğrulama (El Gobierno ve FARC-EP, 2016)) ve süreç boyunca bu maddeleri tartışmaya gayret etmişlerdir. Sonunda La Habana müzakerelerinde tartışılan bu gündem maddeleri tarafların 2016 yılında imzalayacağı barış anlaşmasının da temellerini oluşturmuştur (Maher & Thomson, 2018:2143). Bu son görüşmeler sivil halk, mağdurlar ve toplumsal cinsiyet toplulukları gibi farklı grupları da içine alması açısından taraflar arasındaki diğer müzakerelerden daha kapsamlı ve katılımcı bir yapıda olmuştur (Larosa & Mejía, 2014). Taraflar arasındaki önceki görüşmelerle karşılaştırıldığında bu görüşmelerin farklılığı daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Tablo 1. Kolombiya Devleti-FARC-EP Müzakereleri

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

<i>Özellikler</i>	<i>El Caguán Müzakereleri (1998)</i>	<i>La Habana Müzakereleri (2012-2016)</i>
<i>Hedefler</i>	Özellikle politik ve ekonomik anlamda gereken değişiklikleri yaparak sosyal bir devlet yapısı oluşturmak	Silahlı çatışmayı sonlandırmak
<i>Varsayımlar</i>	Müzakere sonucu bir anlaşmaya varılarak çatışmanın temel sebepleri belirlenecek.	Müzakere sonucu çatışmalar sonlanacak ve ülke çatışma dönüştürme sürecine girecek.
<i>Gündemler</i>	Geniş kapsamlı ekonomik siyasi ve hukuki reformlar	Daha dar kapsamlı, temel sorunların çözümüne yönelik reformlar
<i>Aktörler</i>	FARC-EP ve dönemin Kolombiya hükümeti	FARC-EP ve dönemin Kolombiya hükümeti
<i>Ateşkes</i>	Yalnızca silahtan arındırılmış El Caguán bölgesinde bir ateşkes vardır.	İlk etapta yalnızca FARC-EP tek taraflı olarak ateşkes ilan etmiş, hükümet sonradan buna dahil olmuştur.
<i>Halk Katılımı</i>	Yalnızca görünürde bir halk katılımı söz konusudur.	Diğer müzakere dönemlerine göre halkın talepleri daha fazla dikkate alındı.
<i>Mağdurların Rolü</i>	Sürece aktif olarak dahil edilmediler.	Müzakere sürecine aktif olarak katılım sağladılar.
<i>Kadınların Rolü</i>	Sürece aktif olarak dahil edilmediler.	Süreçte aktif olarak yer aldılar. Toplumsal Cinsiyet Komisyonu ve kadın komisyonlarından oluşan farklı delegasyonlar görüşmelere dahil edildiler.
<i>Zaman çerçevesi ve sıklığı</i>	Düzensiz bir seyir izlemiştir, sürekli kesintiye uğramıştır.	Kesintiler yaşansa da görüşmelerin daha sık yaşandığı bir süreç olmuştur.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

<i>Gelişmeler</i>	Belirlenen gündem maddeleri tartışılmadan süreç sona erdi.	Beklenenden uzun bir zaman olsa da taraflar gündem maddeleri üzerinde tartışarak sonuçlar elde etmiştir.
-------------------	--	--

Kaynak: (Herbolzheimer, 2016: 3).

Tablo 1’de de görülebileceği üzere taraflar arasındaki son iki müzakere süreci birçok noktada birbirinden farklı nitelikler göstermektedir. Özellikle müzakere süreçlerinin hedeflerinden kaynaklı farklılıklar, her iki müzakere sürecinin de sonucuna etki eden en önemli unsurlardan olmuştur. Sonuçta, El Caguán süreci başarısız olmuşken La Habana süreci sonunda taraflar barış anlaşması imzalamışlar ve ülkede barış inşası süreci başlamıştır. Fakat La Habana müzakerelerini El Caguán sürecinden ayıran en önemli noktalardan birisi çatışmanın mağdurlarının ve kadınların müzakere sürecine dahil edilmesi olmuştur.

La Habana müzakere sürecinde kurulan toplumsal cinsiyet ve kadın komisyonlarının müzakere sürecinde aktif olarak yer aldığı ve karar alma sürecinde etkin olduğu görülmüştür (Daşlı vd., 2018: 21). Müzakerenin her iki aktörü de bu katılımı etkili olmuştur. FARC-EP üyelerinin yaklaşık %40’nın kadınlardan oluşması dönem hükümetinin cinsiyet eşitliğine verdiği önem bu komisyonların sürece dahil edilmesinin önünü açmıştır. Böylece La Habana barış müzakereleri ülkedeki ve dünyadaki birçok müzakere sürecinden ayrılmış, benzer müzakere süreçleri için bir örnek haline gelmiştir (Daşlı vd., 2018: 21). Buradan hareketle bu çalışmada, 2016 yılında taraflar arasında barış anlaşmasının imzalanması ile sonuçlanan ve emsallerinden bir hayli farklı olan son barış müzakeresi süreci incelenmiştir.

Kaynaklar

Daşlı, G., Alıcı, N., & Figueras, J. P. (2018). Barış ve Toplumsal Cinsiyet: Kolombiya Barış Süreci. Ankara: DEMOS.

El Gobierno Colombia; FARC-EP. (2016). Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace. Retrieved 8 12, 2019, from <http://especiales.presidencia.gov.co/Documents/20170620-dejacion-armas/acuerdos/acuerdo-final-ingles.pdf>

Herbolzheimer, K. (2016). Innovations in the Colombian Peace Process. NOREF Report.

Larosa, M. J., & Mejía, G. R. (2014). Historia Concisa de Colombia (1810-2013). Bogota: Editorial Pontificia Universidad Javeriana.

Maher, D., & Thomson, A. (2018). A precarious peace? The threat of paramilitary violence to the peace process in Colombia. *Third World Quarterly*, 39(11), 2142-2172.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Sezek, E. N., & Oğuz, C. U. (2021). Bir Çatışmanın Analizi ve Müzakere Süreci: Kolombiya'da FARC örneği. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 9(1), 185-211.

Valenzuela, P. (2019). The Values of Peace in the Colombian Peace Agreement: Discursive Progress and Empirical Hurdles. *Peacebuilding*, 7(3), 297-313.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ARMED CRIME AND ILLEGAL USE OF LIGHT WEAPONS IN LATIN AMERICA

Gokberk DURMAZ

Dr., Lecturer., Social Sciences University
of Ankara (ASBU), Faculty of Political
Science gokberk.durmaz@asbu.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-5031-6837

Varinia Aguilar

PhD student, Ankara Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler
varinia.aguilarpinto@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5120-0497

The paper presents an analysis of the political control of small arms (light weapons) in Latin America, with the purpose of finding one balance between its use legitimate and the prevention of social harm, as the Latin American states regulate the possession and use of weapons of fire; However, there is an illegal and uncomplicated access to acquire these products.

The public security crisis that Latin America has experienced in recent decades draws attention above all to the influence of firearms on the violence that plagues this territory, since arms control policies in Latin America are particularly restrictive, above all if compared with the United States. However, it is not certain that these policies are to be effective, since there is one gap in implementation considerably in each country and the greater part of their instruments is not backed by evidence conclusive scientific, since they are handled within the framework of illegality. It's worth noting that the policies that regulate the acquisition and the use of firearms by civilians make up an area of security policy that has been little studied in this region.

This phenomenon is attributed to the eminent economic problems since the armed crime increased during the last decade; Another argument is the lack of security policies against crime, since Latin America is now where organized crime and gangs are most violent, as stated by various media. But the greatest fatality in Latin America is associated with the dispute between or within these groups for a lucrative business: drug trafficking, since this is the only region in the world where cocaine is produced.

On the other hand, Latin America is also the most unequal region in the world and this may influence its problem of violence, since according to the UNDOC (United Nations Office on Drugs and Crime) "The countries with the highest income inequality have more likely to have higher homicide rates than countries with less inequality "

Keywords: Latin America, security, policies and arms control

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

İNSAN GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA ORTA AMERİKA'DAN ABD'YE GÖÇ HAREKETLERİ

Ceren UYSAL OĞUZ

Doç. Dr.

Akdeniz Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

cuysaloguz@akdeniz.edu.tr

Melis BAŞARAN

Yüksek Lisans Öğrencisi

Akdeniz Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

melisbasaran96@hotmail.com

Orta Amerika ülkelerinin çoğu, özellikle de Kuzey Üçgeni olarak adlandırılan El Salvador, Guatemala ve Honduras halkları çete şiddetinden kadına yönelik şiddete, çevresel bozulmadan yolsuzluk ve ekonomik istikrarsızlığa değin bir dizi tehditle karşı karşıyadır. Bireylere yönelik tehdit ve şiddetin Orta Amerika ülkeleri için günlük hayatın bir parçası haline gelmesiyle birlikte yaşanan güvensizlik duygusu insan güvenliğine önemli ölçüde zarar vermektedir. Bu çalışmada, Orta Amerika'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne gerçekleşen düzensiz göç hareketleri insan güvenliği çerçevesinde incelenecektir. Bu bağlamda, söz konusu Orta Amerika ülkelerinde yaşanan sosyoekonomik ve siyasal güvensizlik ortamının insan güvenliğine etkisi, ABD'ye düzensiz göç hareketleri bağlamında tartışılacaktır. Çalışmada, öncelikle çeşitli kurumların verileri kullanılarak Kuzey Üçgenindeki insani güvensizlik durumu tespit edilmeye çalışılacak, ardından ABD'nin söz konusu bölgeden gelen göç hareketlerine yönelik politikası incelenecektir.

İnsan güvenliği kavramı, 1994 tarihli Birleşmiş Milletler İnsani Kalkınma Raporu'nun çizdiği çerçevede doğrultusunda; bireylerin hem korkudan azade olmalarını (freedom from fear), hem de günlük yaşamlarındaki ihtiyaçlarından azade olmalarını (freedom from want) içermektedir. Korkudan azade olma durumu bireylerin fiziksel şiddete maruz kalmaması anlamına gelirken, ihtiyaçlardan azade olmak bireylerin ve toplumların sağlık, ekonomi, sosyal ve siyasi alanlardaki taleplerini ve haklarını sağlamakla ilişkilendirilmiştir. Dolayısıyla yoksulluk, az gelişmişlik, yetersiz beslenme, hastalıklar gibi sorunlar da bu kapsama dahil edilmektedir. BM İnsani Kalkınma Raporu'nda insan güvenliği yedi boyutta incelenmiştir. Bunlar; ekonomik güvenlik, gıda güvenliği, sağlık güvenliği, kişisel güvenlik, topluluk güvenliği, siyasi güvenlik ve çevre güvenliğidir (UNDP, 1994). İnsan güvenliğinin farklı boyutlarını tehdit eden sorunlar ise şu şekilde özetlenmektedir (Bajpai, 2000):

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

- Ekonomik güvenliğe karşı tehditler: Güvencesiz çalışma, kamu tarafından finansa edilmiş güvenlik ağlarının bulunmaması, ücretli istihdam eksikliği
- Gıda güvenliğine karşı tehditler: Düzenli bir gelire erişimin yetersiz olması da dahil olmak üzere gıdaya erişimin sınırlılığı, kıtlık ve açlık
- Sağlık güvenliğine karşı tehditler: İçilebilir temiz suya erişimin yetersizliği, sağlık merkezlerine erişimin yetersizliği, bulaşıcı ve salgın hastalıkların yayılması
- Kişisel güvenliğe karşı tehditler: Uyuşturucu kaçakçılığı, kadınların ve çocukların şiddete ve istismara maruz kalmaları, şiddete dayalı suçlar
- Topluluk güvenliğine karşı tehditler: Geleneksel diller ve kültürlerin çöküşü, etnik ayrımcılığa ve etnik temizliğe maruz kalma, ailelerin parçalanması
- Siyasi güvenliğe karşı tehditler: Sistemik insan hakları ihlalleri, militarizasyon, hükümet baskısı
- Çevre güvenliğine karşı tehditler: Su kirliliği ve azalan su kaynakları, ormansızlaşma, ekilebilir tarım arazilerinin azalması, hava kirliliği, doğal afetler.

Günümüzde dünyanın pek çok bölgesinde işsizlik, yoksulluk, açlığa bağlı ölümler, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı gibi suçlar, toplumsal cinsiyete dayalı baskı ve şiddet, iklim krizi ve çevresel bozulmaya bağlı afetler artmakta, tarımsal verimlilik azalırken, ülkeler arası gelişmişlik uçurumu hızla derinleşmektedir. Temel hizmetlere erişim konusunda yaşanan zorluklar, bölgesel ya da devlet içi çatışmalar, siyasi mekanizmaların kırılabilirliği, suç örgütlerinin, yolsuzluğun ve yasadışı faaliyetlerin artışı insan güvenliğini her geçen gün daha da kırılgan bir noktaya taşımaktadır (Bhattacharjee, 2007). Tüm bu olumsuz gelişmeler birçok coğrafyada bireylerin, insan güvenliğinin farklı boyutlarına yönelik tehditler nedeniyle yaşadıkları yerleri terk ederek daha iyi yaşam koşulları ve güvenliğe kavuşabilecekleri ülkelere doğru, çoğu zaman düzensiz şekilde, göç etmeye çalışmalarına neden olmaktadır.

Uluslararası Göç Örgütü'nün tanımına göre göç, bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesidir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dahil edilmektedir (Uluslararası Göç Örgütü, 2013). Zorunlu göç hareketlerinin temel tetikleyicisi kabul edilen iç savaş, zulüm ve insan hakları ihlalleri gibi durumları deneyimlemeyen pek çok bireyin göç hareketi gönüllülük temelinde gerçekleşiyor gibi görünse de sosyal, ekonomik, politik güvensizlik, iklim değişikliğinin sonucu ortaya çıkan doğal afetler, toplumsal huzursuzluklar ve farklı pek çok tehdit biçimi bireyler ya da gruplar

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

için yer değiştirmeyi bir zorunluluk haline getirmektedir (Vietti, 2018). Milyonlarca insanın açlık sınırının altında yaşadığı bir dünyada, bireylerin geçim kaynaklarının risk altında oluşu, bir sonraki öğünün ne şekilde sağlanacağına öngörülemesizliği ve tekrarlanan krizler, insanların güvende olma isteğini ve buna bağlı olarak gerçekleştirilen göç hareketlerini etkilemektedir. Ayrıca yoksul bireylerin hayatlarını devam ettirmek için sahip oldukları tek kaynak olan topraklarının çevresel bozulma nedeniyle verimsizleşmesi birçok örnekte bireyleri ya da hane halkını göç hareketlerine sevk etmektedir (Commission on Human Security, 2003). Bu tür göç hareketlerinin yaşandığı bölgelerden biri de Orta Amerika'dır.

Kuzey Üçgeni olarak adlandırılan El Salvador, Guatemala ve Honduras işgücü piyasasına ve eğitim olanaklarına erişimin sınırlılığı, iklim değişikliğine bağlı olarak yaşanan kuraklıklar, aile içi şiddetle birlikte kadına yönelik şiddetin yüksek oranları, ekonomik ve politik kırılganlık, çete şiddeti, yolsuzluk, adli ve idari kurumların zayıflığıyla birlikte sosyal hizmetlerin yetersiz kalışı bölge halkları için göç etmeyi bir zorunluluk haline getirmiştir (Özer, 2019). Örneğin, Ekim 2018'de Orta Amerika'dan ABD'ye doğru yaşanan ve "insan karavanı" olarak adlandırılan göç hareketi sırasında Uluslararası Göç Örgütü'nün bu grupta yer alan El Salvador vatandaşlarıyla yaptığı görüşmeler sonucunda paylaştığı verilere göre, bölgeyi terk edenlerin %52'si ekonomik koşulları, %18'i şiddet ve güvenlik endişelerini, %2'si aile birleşimini ve %28'si ise bu gerekçelerin tümünü göç nedeni olarak belirtmiştir (Congressional Research Service, 2019). Öte yandan bu göç hareketlerinin hedefinde yer alan ABD'nin göçmen politikaları da giderek daha sertleşmiştir. Özellikle Başkan Donald Trump döneminde Meksika sınırında gerçekleşen düzensiz göç hareketlerine yönelik "Sıfır Tolerans" gibi uygulamalar hukukçuların, insan hakları ve göçmen hakları savunucularının tepkisine yol açmış, o dönemde yaşanan hak ihlalleri ve özellikle çocukların ebeveynlerinden ayrılarak farklı gözetim kamplarına gönderilmeleri medya kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin uzun süre gündeminde yer almıştır (Uysal Oğuz, 2019). Ancak ABD yönetimleri tarafından alınan her türlü sert tedbire karşın başta Kuzey Üçgeni olmak üzere Latin Amerika ve Karayip ülkelerinden ABD'ye göç hareketleri devam etmektedir. Bu da söz konusu ülkelerdeki yaşam koşulları iyileştirilmeden ve insan güvenliğine doğrudan tehdit oluşturan sorunlar kaynağında çözülmeden, sadece sınırda kurulan engeller ve alınan polisiye önlemlerle ABD'ye düzensiz göçün kontrol altına alınamayacağını göstermektedir. Sorunun çözümü için hem göç alan hem de göç veren bölge ülkelerinin insan güvenliği perspektifiyle belirleyeceği politikalar çerçevesinde, öncelikle temel insan haklarını güvence altına alması, bireylerin güvende olma, yoksunluktan azade olma ve onurlu yaşam hakkını sağlaması gerekmektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Anahtar Kelimeler: İnsan Güvenliği, Göç, ABD, Orta Amerika, Kuzey Üçgeni

Kaynakça

- Bajpai, K. (2000). *Human Security: Concept and Measurement*, Kroc Institute Occasional Paper #19:OP:1. <https://www.cusb.ac.in/images/cusb-files/2020/el/psc/4-Abhay%20Kr-MA%20II%20Sem.pdf>
- Bhattacharjee, D. (2007). *Challenges to the Concept of Human Security*. The Journal of Political Studies, (1). https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1303250
- Commission on Human Security. (2003). *Human Security Now*. <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/91BAEEDBA50C6907C1256D19006A9353-chs-security-may03.pdf>
- Congressional Research Service. (2019). *Central American Migration: Root Causes and U.S. Policy*. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11151/1>
- Özer, S. (2019). Latin Amerika'da Zorunlu Göç. C. Uysal Oğuz, S. Atvur, R. İzol, (Ed.). *21. Yüzyılda Latin Amerika*. Seçkin.
- Uluslararası Göç Örgütü (2013). Göç Terimleri Sözlüğü (2. baskı) R. Perruchoud ve J. Redpath-Cross (Ed.). https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf
- UNDP. (1994). *Human Development Report 1994: New Dimensions of Human Security*. <http://www.hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1994>
- Uysal Oğuz, C. (2019). Securitization of Immigration: The Case of Trump's Anti-Immigrant Rhetoric, Z. Yücel (Ed.). *Current Security Issues in International Relations: The World Between Fear and Hope*, Peter Lang
- Vietti, F. (2018). Human Insecurity: Understanding International Migration from a Human Security Perspective. *Journal on Migration and Human Security*. 1(1), 17-31

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi

10.00– 11.30

2. SALON

25. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Sami KİRAZ

Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Sami KİRAZ	Hitit Üniversitesi	BM Barış Misyonlarına Kuramsal Bakış: Eleştirel Kuram Çerçevesinden Bir Değerlendirme
Dr. Gökhan ALBAYRAK	Kırklareli Üniversitesi	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları ve İnsan Hakları İlişkisine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yaklaşımı
Dr. Merve Suna ÖZEL ÖZCAN	Kırıkkale Üniversitesi	1648 Westphalia'dan I. Dünya Savaşı'na Kadar Geçen Süreçte Büyük Güçler ve Securitas Kavramı
Ferit MALKARA	Milli Savunma Üniversitesi	Egemenliği Antlaşmalarla Devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayalıklar Sorunu

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

BM BARIŞ MİSYONLARINA KURAMSAL BAKIŞ: ELEŞTİREL KURAM ÇERÇEVESİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

Sami KİRAZ

Doç. Dr.

Hitit Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

samikiraz@hitit.edu.tr

Modern uluslararası sistemin temel kurumsal yapısı olan Birleşmiş Milletler'in öncelikli görevi, uluslararası barış ve güvenliğin korunması olarak belirlenmiştir. BM'nin kendisine verilen bu görevi yerine getirmesi içinse kurucu anlaşmasının altıncı ve yedinci bölümleri uyarınca çeşitli yetkilerle donatılmıştır. Söz konusu yetkilerin en belirgin olanı ve diğerlerine nazaran daha fazla sıklıkla başvurulanı ise çok uluslu barış misyonlarıdır. 70 yılı aşkın süredir BM tarafından düzenlenen barış misyonları, zaman içerisinde görev ve yetkilerinde değişiklikler olmakla birlikte; bir çatışma sonrası kurulan ateşkesin denetlenmesinden, çatışmaların zor kullanarak sonlandırılmasına ve çatışma sonrası barışın inşa edilmesi süreçlerine kadar değişen amaçlarla düzenlenmektedir.

Bir BM barış misyonunun düzenlenmesinin temel koşulu olan BM Güvenlik Konseyi onayı nedeni ile bilhassa Soğuk Savaş döneminde çok sınırlı sayıda ve sınırlı yetkilerle bu misyonlar oluşturulabilmiştir. Bununla birlikte değişen iki kutuplu yapı bu misyonların da uluslararası politikada daha fazla uygulanır olmasına yol açmış, bu defa da misyonların amacına uygunluğu tartışma konusu edilmiştir. Bu süreç, BM merkezli olarak bir dizi reform hareketinin hayata geçirilmesine yol açmıştır. Yapılan reformların ana hatlarını belirleyen ise değişen barış anlayışı ve barışı kurmanın yöntemlerinin değişmesi oluşturmuştur. Geleneksel barış anlayışı olarak kabul edilen şiddetin sonlandırılması, pozitif barış tanımına göre yetersiz olarak görülmüş, barışın sağlanabilmesi için toplumlarda derin değer farklılıklarını ortadan kaldıracak, sosyal adaleti sağlayacak ve sürdürülebilir kurumsal yapılar kurabilecek misyonların oluşturulması gerektiği yönünde bir irade ortaya çıkmıştır. Bu reformlar dolayısıyla misyonlar hem içerdiği görevliler (asker, polis, sivil) bakımından hem de görev ve sorumlulukları (barış inşası) bakımından farklılaştırılmıştır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Bu çalışmada, söz konusu reform süreçleri sonrasında ortaya çıkan yeni barış misyonlarının uluslararası ilişkiler kuramları çerçevesinden nasıl değerlendirildiği incelenecektir. Bu incelemenin ana hatlarını ise değer temelli yaklaşımlar ile çıkar temelli yaklaşımlar arasındaki farklar oluşturmaktadır. Bir tarafta, uluslararası sistemin belirleyici aktörleri olarak devletlerin (liberal yaklaşıma göre) ya da uluslararası toplumun (İngiliz Okulu yaklaşımına göre) uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması hususunda sorumluluk sahibi oldukları anlayışına dayanan değer temelli yaklaşımlar, değişen barış anlayışına bağlı olarak barış misyonlarındaki değişimi açıklamaktadır. Diğer yandan ise barış misyonlarını esasında birer devlet politikası olarak değerlendiren ve dolayısıyla çıkara dayalı bir okuma yapan realist ve eleştirel kuramsal çerçeveler, barış misyonlarının amacına hizmet etmediğini savunmaktadır. Bu çalışmada da ikinci grupta yer alan kuramsal çerçevelerden eleştirel kuramın diğerlerine nazaran daha uygun bir çerçeve sunduğu iddia edilmektedir. Bunun temel nedeni ise yeni barış anlayışının ve barış inşa yöntemlerinin esasında tek tip bir barış anlayışını dayattığı ve dolayısıyla bir “New York Ortodoksluğu” yarattığı iddiasıdır. Devlet temelli bakış açısı nedeniyle sürecin öznesi olması gereken bireyin, ihtiyaçlarının “New York Ortodoksluğu” çerçevesinde sabit bir çerçeveden tanımlanması kalıcı ve sürdürülebilir barışın kurulması önündeki temel engeldir. Bu bağlamda, çalışmada söz konusu eleştirel bakışın yeni reform süreçlerine bilhassa sivil toplumun dahil edilerek ve bireyin ihtiyaçları gözetilerek uygulanması gerekliliği üzerine çıkarımda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Barış Misyonları, Eleştirel Kuram, New York Ortodoksluğu

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

EGEMENLİĞİ ANTLAŞMALARLA DEVREDİLMEMİŞ ADA, ADACIK VE KAYALIKLAR SORUNU

Ferit MALKARA

Doktora Öğrencisi

Milli Savunma Üniversitesi

Alpaslan Savunma Bilimleri Enstitüsü

Güvenlik Çalışmaları-Uluslararası Güvenlik ve Terörizm

feritmalkara@gmail.com

Bu çalışmanın amacı Ege Denizi'nde yer alan ve egemenliği antlaşmalarla devredilmemiş ada, adacık ve kayalıkların uluslararası hukuk normlarına göre Türkiye'ye ait olması gerektiği anlatılarak literatüre katkı sağlamaktır. Girit Adası'nın 1669 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na dâhil edilmesiyle, daha önce Cenevizliler, Venedikliler ve şövalyelerin elinde bulunan Ege adalarının tamamı, Osmanlı egemenliğine girmiş ve bölgede sahipsiz ada kalmamıştır. Bu nedenle, Yunanistan'ın Ege Denizi'nde sahipsiz ülke edinmesinden söz etmek yanlış olacaktır. Adalar üzerindeki Osmanlı hâkimiyeti, Yunanistan'ın bağımsızlığının Osmanlı Devleti'nce kabul edildiği 24 Nisan 1830'a kadar kesintisiz devam etmiştir. Bu hâkimiyet, kurulduğu dönemin hukuk kurallarına da tamamen uygun ve tartışmasızdır. 24 Nisan 1830'da Ege'nin batısında yer alan Kuzey Sporad ve Kiklat adaları üzerindeki Yunan egemenliği tanınmış olup, bu adalar egemenlik ihtilafının dışında kalmaktadır.

Buna karşılık, Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasçısı olduğuna göre, Kiklat ve Kuzey Sporad adaları dışında kalan diğer Ege adalarının antlaşmalarla Yunanistan'a devredilenler hariç, Türkiye Cumhuriyeti'ne intikal ettiği bilinmektedir. Bu durum bahse konu coğrafi formasyonlar üzerindeki egemenlik haklarımızın esasını teşkil etmektedir.

Bu nedenle, Lozan Barış Antlaşması'ndan sonraki devlet tasarruflarını dikkate almaksızın, bugün Yunanistan'a ait olan adalar, ancak Osmanlı İmparatorluğu/Türkiye Cumhuriyeti hâkimiyetinden uluslararası hukuka uygun olarak Yunanistan ve İtalya'ya devredilen adalardır. Ege Denizi'nde Türkiye'nin egemenlik sınırlarını ilgilendiren temel sorun, bu denizde hükümranlık sınırlarını belirleyen antlaşmalarda adları belirtilen ve egemenlik devrinde mutabık kalınan adalar dışında kalan ada, adacık ve kayalıklar üzerinde Yunanistan'ın egemenlik iddiasında bulunmasıdır. Ayrıca çalışma, uluslararası antlaşmalarla egemenliği

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

devredilmeyen veya belirtilmeyen ve Ege Denizi'nde yer alan ada, adacık ve kayalıkların Osmanlı İmparatorluğunun halefi sıfatıyla yer alan Türkiye Cumhuriyeti'ne ait olduğu gerçeğini anlatacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Yunanistan, Ege Denizi, Lozan Barış Antlaşması.

Kaynakça

“Anadolu Sahilleri ile Meis Arasındaki Ada ve Adacıkların Bodrum Körfezi Karşısındaki Adanın Cihedi Aidiyeti Hakkındaki Sözleşme”, Resmi Gazete, 25 Ocak 1933, Sayı 2313.

Başeren, Sertaç Hami, “Eritre-Yemen Davasının Coğrafi Formasyonlara Etkisi”, Deniz Hukuku Sempozyumu Bildiri Metinleri, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara,2004,

Başeren, S.H., *Ege Sorunları*, (Ankara: TÜDAV Yayınları No:25,2006).

Başeren, S.H., “Ege’de Ada, Adacık ve Kayalıkların Uluslararası Andlaşmalarla Tayin edilen Hukuki Statüsü”, Ege’de Temel Sorun, Egemenliği Tartışmalı Adalar, (Yayına Hazırlayan Ali Kurumahmut), (Ankara:, TTK Yayınları, 1998).

Başeren, S.H. ve Kurumahmut, A., “Ege’de Egemenliği Devredilmemiş Adalar”, (Ankara, SAEMK Yayınları, 2003).

Bayıllıoğlu Uğur, “Uluslararası Hukuk Açısından Ege Karasuları Sınırlandırması”, Doktora Tezi, Ankara, 2010.

Bostan, İ., ve Kurumahmut,A., “Trablusgarb ve Balkan Harplerinde İşgal Edilen Ege Adaları ve İşgal Telgrafları”. (2003) SAEMK Yayınları.

Case Concerning the Delimitation of the Territorial Waters Between the Island of Castellorizoand the Coasts of Anatolia”.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in Gazetelere Verdikleri Mülakatlar, Turkish Daily News, 13 Mart 1999.

Denk, Erdem, “Egemenliği Tartışmalı Adalar: Karşılaştırmalı Bir Çalışma (Kardak Kayalıkları ve Spratly ve Senkaku/Diaouyu Adaları Örnekleri)”, (Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, 1997).

Fuat Aksu, “*Türk-Yunan İlişkileri*” (Ankara: SAMEK Yayınları, 2001).

İnan, Y., ve Başeren, S.H., “Status of Kardak Rocks-Kardak Kayalıklarının Statüsü”, (Ankara:1997).

Kaynar, M. K., & Ak, Gökhan, Ege’de Temel Sorun: Unutul(may)an Türk Adaları, International Journal of Academic Value Studies, Vol: 3, Issue:8(2017).

Kurumahmut, A., “Ege’de Temel Sorun, Egemenliği Tartışmalı Adalar”, (Ankara: 1998).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

_____, (Yay.Haz.), Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar. (Ankara TTK Yayınları. (1998).

Kurumahmut, Ali ve BAŞEREN, Sertaç Hami, "Dispute of Sovereignty in The Aegean": Unceded Turkish Islands, İ.BOSTAN ve Sertaç Hami BAŞEREN (Eds), II. National Aegean Islands Symposium, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, No:19,İstanbul,2004.

Milletler Cemiyeti Sekreterliği 3191 Sayılı Tescil Belgesi.

Pazarcı, Hüseyin, Ege Adalarının Hukuksal Statüsü, 162. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/38302> (erişim tarihi: 28.05.2019)

Pazarcı, H., Ege Denizi'ndeki Bazı Adacık ve Kayalıkların Statüsü Hakkında Türk Yunan Uyuşmazlığı, (Fransızcadan çeviren M.Göçer), Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 2, 1988-1999.

Resmi Gazete, 24 Kanunuevvel 1929, 1379.

Soysal, İsmail, "Türkiye'nin Siyasal Anlaşmaları", (Ankara:TTK Yayınları, 1989).

Yunanistan Ankara Büyükelçiliğinden Türk Dışişlerine gönderilen 1557159/688 sayılı Nota.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

1648 WESTPHALIA'DAN I. DÜNYA SAVAŞI'NA KADAR GEÇEN SÜREÇTE BÜYÜK GÜÇLER VE *SECURITAS* KAVRAMI

Merve Suna ÖZEL ÖZCAN

Dr. Öğretim Üyesi

Kırıkkale Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler

mervesuna@kku.edu.tr

16. yüzyıl itibari ile Avrupa merkezci yaklaşım düşünüldüğünde Avrupa ileri bir medeniyet olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle Modelski, Black gibi pek çok akademisyen bu dönem itibari ile başlayan bir döngüsel yapının da dikkatini çekmektedir. Çalışma kapsamında ise Uluslararası ilişkiler bağlamında bir milad olan 1648 Westphalia Düzeni temel alınmaktadır. Bu düzenin tatbiki ile uluslararası alanda pek çok değişim karşımıza çıkmaktadır. Egemen eşit devletlerin anarşik düzen içinde varlıklarının mantığının oluşmaya başladığı bu dönem aynı zamanda Hobbes'un *securitas* (güvenlik) kavramını bugünkü anlamı ile güvenlik anlayışına bağlandırdığı bir dönemi de karşımıza çıkarmaktadır. Geleneksel dünyanın bağlarının ve algılarının değişmeye başladığı bu dönem sistemde büyük güçlerin varlığı ile büyük bir değişimi ve güçler arası dengenin ihdas edilmesi anlayışını da ortaya çıkarmıştır. Özellikle askeri alanda yaşanan değişim dikkat çekmektedir. Bu dönemde Orta çağ dünyasının paralı askerler ile kendini koruma arayışı, Otuz Yıl Savaşlarında bunun ne derece tehlikeli bir fikir olduğunu ortaya koymuştur. Bu açıdan aidiyetin paraya odaklanması ve bağın bu şekilde çıkar odaklı olması, gücün sürekli el değiştirmesi devletlerin güvenlikleri açısından tehdit oluşturmaktadır. Bu açıdan milli ordu kurulması ihtiyacı sonucunda paralı askerlik sistemi sona ermiş ve devletler kendilerine ait milli ordular kurmaya başlamıştır (Özel Özcan, 2019).

Öte yandan uluslararası ilişkilerin de anarşi durumu içinde olduğu ve üstün bir otorite olmadığı ön kabulü ile gücü yorumlamak bizi bir anlamda tarih dışı kavramları ele alma aşamasına geçirmektedir. Yalvaç'ın belirttiği gibi disiplin içinde anarşi ve güç dengesi gibi kavramlar “evrensel ve tarih dışı” olarak tarihsel ve toplumsal niteliğinden uzak bir şekilde tarih üstü kavramlar olarak karşımıza çıkar (Yalvaç, 2011: 73). Bu açıdan *securitas* kavramı üzerinden süreci düşünürken bahsettiğimiz gibi Hobbes ile şekillendirilen bir sürecin ontolojik değişimi unutulmamalıdır. Nitekim modern devletin oluşum sürecinde güvenlik kavramının ayrılmaz bir

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

unsur haline gelmesi önemlidir. (Arends,2012). Bu çalışma kapsamında da büyük güç algısının 1648 Westhalia ile birlikte başlayan sürecinin I. Dünya Savası arifesine kadar geçen dönem içinde güvenlik anlayışı ekseninde ele alınması hedeflenmektedir. Ayrıca büyük güçler bağlamında sürecin savaş ve çatışma odaklı olup olmadığı, barışın tatbiki noktasında güvenliğin oluşumunda temel noktaların ne olduğu sorunsalı da irdelenecektir. Bu noktada büyük güç oluşumları ve güçlerin sistemde yarattığı etki ve ilişki ağlarının yapısı da ele alınacaktır. Böylece Westphalia ile başlayan süreçte yaşanan değişim büyük güç yaratımı ve ilişki boyutları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: büyük güç, güvenlik, securitas, Westphalia

Kaynakça

Arends, J. Frederik M “Homeros’dan Hobbes ve Ötesine: Avrupa Geleneğinde “Güvenlik” Kavramı” Uluslararası İlişkiler, Cilt 6, Sayı 22, Yaz 2009, s. 3-33.

Özel Özcan, M. S. (2019). “Westphalian Devletler Sistemi ve Modernleşmenin Geleneksel Dünyanın Büyük Güçleri Olan İmparatorluklara Etkisi” . Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi , 5 (1) , 49-62 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kkujebp/issue/49941/577976>

Yalvaç, Faruk. (2011)”Uluslararası İlişkiler Kuramında Anarşi Söylemi” *Uluslararası İlişkiler* 8.29: 71-99.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ KARARLARI VE İNSAN HAKLARI İLİŞKİSİNE AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNİN YAKLAŞIMI

Gökhan ALBAYRAK

Dr. Öğr Üyesi

Kırklareli Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü Devletler Hukuku A. B. D.

albayrak87@gmail.com

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi özellikle 11 Eylül olaylarından sonra terörizme karşı mücadelede aktif bir tutum izlemiş ve kurduğu alt organlarla terörle bağlantılı kişilere ilişkin somut yaptırım uygulama yöntemlerini güçlendirmeye başlamıştır. Fakat uluslararası sistemde kararlarının denetimi konusunda epey eksiklikler olan Güvenlik Konseyinin kararlarından doğan yükümlülükler ile devletlerin insan hakları yükümlülükleri arasındaki ilişki son yıllarda pek çok açıdan tartışılır hale gelmiştir. Bu ilişki ve tartışma, bireylerin çeşitli insan hakları ihlalleri iddialarıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin önündeki davalara da yansımıştır. Mahkeme, böylece Güvenlik Konseyi kararlarından doğan yükümlülükler ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinden doğan yükümlülükler arasındaki gerilimlere bir çözüm bulmak durumunda kalmıştır. Bir anlamda Mahkemenin önüne ilk bakışta özgürlük-güvenlik ikilemi şeklinde görülebilen, çözülmesi zor davalar gelmeye başlamıştır. Bu zorluk büyük ölçüde de Birleşmiş Milletler Şartı'nın Güvenlik Konseyinin kararlarına tanıdığı etkiden kaynaklanmaktadır. Birleşmiş Milletler Şartı'nın 103. maddesi Şart'tan doğan yükümlülüklerle diğer antlaşmalardan doğan yükümlülüklerin çatıştığı durumlarda, Şart'tan doğan yükümlülüklerin üstünlüğüne vurgu yapmaktadır. Sonuçta Güvenlik Konseyi kararlarından doğan yükümlülükler de bu üstünlükten yararlanabilecektir. Ayrıca Güvenlik Konseyi, söz konusu Şartın yedinci bölümü uyarınca bağlayıcı tedbir kararları da alabilmektedir. Fakat özellikle insan hakları yükümlülüklerine aykırı olabilecek Güvenlik Konseyi kaynaklı yükümlülüklerin durumu konusu, uluslararası hukukta sıcak tartışmalara yol açmıştır. Ayrıca bu tartışma, uluslararası hukukta parçalanma konusundaki bahisleri de beslemiştir. Çatışan yükümlülükler ile ilgili insan hakları ihtilafları, Avrupa kamu düzenini koruma konusunda yetkili olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin önüne geldiğinde, Mahkemenin çoğu davada

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

(özellikle Al-Jedda, Nada ve Al-Dulimi davaları burada zikredilebilir) yorum yoluyla oluşturduğu yargısal yaratıcılıkla bu zor ihtilafları aşmaya çalıştığı gözlenmektedir. Mahkeme, konuya ilişkin çoğu davada bağdaştırıcı bir yaklaşım izleyerek ikilemi yadsıma vasıtasıyla, Güvenlik Konseyi yükümlülükleri ile insan hakları yükümlülüklerini harmonize eden bir tutum izlemiştir. Mahkeme yargıçları Güvenlik Konseyi-insan hakları ilişkisini dinamik bir yorumla normlar arasında bir çatışma olduğu ihtimalini değerlendirmeyerek, aksine normlar arasındaki karine olarak uyum olduğu varsayımı ile incelemişlerdir. Yani Mahkeme bir anlamda Güvenlik Konseyi'nin karine olarak insan haklarına aykırı yükümlülükler öngörmeyeceği hususundan yola çıkmaktadır. Bu yaklaşım her zaman için kesin çözüm ortaya koymasa da, çoğu zaman devletlerin Güvenlik Konseyi kaynaklı yükümlülüklerini yerine getirirken insan hakları yükümlülüklerini de dikkate almalarını dikte ederek işe yarar çözümler getirilmesini amaçlamaktadır. Ayrıca Mahkemenin çözümünün arka planında ise güvenlik ile özgürlük ilişkisinin bir karşıtlık ilişkisi olmadığını anlatmaya çalışmak ve insani güvenlik gibi kavramların ortaya çıktığı bir dönemde güvenlik kavramını dar anlamda yorumlamayı reddetmek düşünceleri olduğu pek ala iddia edilebilir. Bu manada Mahkemenin güvenlik anlayışının, güvenliği geniş anlamda anlamayı teşvik edeceğini belirtmek mümkündür. Keza terörizme karşı savaş döneminde güvenliği sadece devlet menfaatlerini baz alarak yorumlamak, sonuç olarak güvensiz bir ortamın doğmasına sebep olarak ontolojik olarak güvenlik kavramının anlamının fazlasıyla bulanıklaşmasına yol açabilir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Şartı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi

12.30– 14.00

1. SALON

26. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Emre ÇITAK

Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Sibel ELHAN	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Kadın Cinayetleri: Kavramsallaştırılması ve Namus Cinayetleri Özelinde “Rasyonelleştirilmesi”
Cansel AKYÜZ	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi	Özkıyımın Ele Alınma Yöntemi Olarak Psikolojik Otopsi: Türkiye’deki Örneği
Doç. Dr. Emre ÇITAK	Hitit Üniversitesi	Kitle Kaynak Yönetiminin Suçla Mücadelede Kullanılması: Avantajlar ve Riskler Bağlamında Bir Analiz

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

KİTLE KAYNAK YÖNETİMİNİN SUÇLA MÜCADELEDE KULLANILMASI: AVANTAJLAR VE RİSKLER BAĞLAMINDA BİR ANALİZ

Emre ÇITAK

Doç. Dr.

Hitit Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

emrecitak@hitit.edu.tr

Günümüze işletme yönetiminden pazarlama faaliyetlerine, ulusal güvenlik çalışmalarından bilimsel araştırmalara kadar pek çok alanda kullanılan kitle kaynak (crowdsourcing) analizleri, kitlenin veya kalabalığın bir dış kaynak olarak kullanılmasıyla bilginin üretilmesi, kontrol edilmesi, yenilenmesi ve dağıtılması gibi süreçlerin gerçekleştirilmesini ifade etmektedir. Bilginin en kıymetli metalden biri olarak görüldüğü zamanımızda veri toplanması, verilerin anlamlandırılması, bilginin üretiminin etkileşimli hale getirilmesi ve yayılan bilgi için dönüt toplanması oldukça değerlidir. Özellikle internet çağı ve sosyal medya popülerliğiyle birlikte kitlelere ulaşmak, onların tepkilerini ölçmek ve kalabalığı bir problem çözücü mekanizma olarak kullanmak daha kolay ve verimli hale gelmiştir. Öyle ki günümüzde kitle kaynak araştırmaları genel olarak doğrudan çevrimiçi yapılan bir faaliyet olarak tanımlanmaktadır. Kitle kaynak yaklaşımında belirli bir konu üzerine dışarıda olan bilgili, meraklı ve ilgili kişilerin görüşlerine başvurulmaktadır. Bu yolla yapılan analizlerle, kurum veya işletme dışındaki kişilerin sürece katılması sağlanarak farklı bakış açıları bir araya getirilebilmektedir. Şirketler, toplumsal kuruluşlar, kurumlar ve devletler kitleleri harekete geçirerek dış katkıyı artırmayı hedeflemektedirler. Kitle kaynak kolektif bir çalışmayı temsil ederken, esnek bir çağrı yöntemiyle kitlelerin sorun çözümüne katkı sunulması mantığına odaklanmaktadır.

Kitlenin veri toplama, veri analizi ve bilgi üretme sürecinde faydalı bir dış kaynak olarak kullanılması hiç şüphesiz pek çok alanda bu potansiyelin kullanılmasına yönelik çalışmaları artırmıştır. Kitlenin ilgisinin, uzmanlığının, tercihlerinin, eğilimlerinin ve önerilerinin kullanılmasıyla uygulayıcı merci gelişmelere karşı kendini konumlandırabilmekte, önemli veriler toplayabilmekte, verilerin yorumlanması faaliyetlerini yaygın bir çevreye sunabilmekte, sorun çözümü için geniş bir yelpazede görüşten yararlanabilmektedir. Bu nedenle kitle kaynak

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

yönetimi oldukça önemli bir yön çizmektedir. Çevrimiçi ortamlarda, gönüllü bir kalabalığın bir sorunun analiz etmesi ve etkileşime girmeleri ortaya kolektif bir iş paylaşımını çıkarmaktadır. Bilginin keşfi, bulguların tartışılması ve ortadaki konuyla ilgili farklı altyapılardan gelen insanların öneriler üretilmesi bu bağlamda göz ardı edilemeyecek bir durumu oluşturmaktadır. Kitle kaynak yönetimi ise daha az maliyetle, daha kısa sürede ve daha etkili bir şekilde masaya konulan soruna çözüm bulunması için gereken bir organizasyon becerisini ifade etmektedir.

Bu çalışmanın da temel çerçevesini oluşturan “Kitle kaynak, suçla mücadelede güvenilir bir başvuru aracı oluşturabilir mi?” sorusu, günümüzde ilgili kurumlar ve uzmanlar nezdinde tartışılması gereken bir noktayı oluşturmaktadır. Büyük kitlelerin hızlı bir şekilde çevrimiçi platformlarda bir araya gelebilmeleri, bilgi ve görsel paylaşımı yapabilmeleri, çevreleriyle ilgili gelişmeleri ve potansiyel riskleri/sorunları diğerlerine aktarabilmeleri ve eldeki veriler üzerinde analiz yapabilmeleri suç ve suçluyla mücadelede bir işbirliği çerçevesi çizmektedir. Adli olayların çözüme kavuşturulması, faili meçhul suçların aydınlatılması, mağduriyetlerin önlenmesi, suç potansiyelinin tespiti, kayıp ipuçlarına ve delillere ulaşılması gibi durumlarda kitlelere başvuru yapılabilmektedir. Zira bireyler ilgi ve bilgi yeterliliklerine göre soruna yoğunlaşabilmekte ve uzmanlara yardımcı olabilecek çeşitli çıktılar üretilmektedir. Böylece özellikle istihbarat faaliyetleri için bir toplama ve analiz fırsat alanı ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan ise suç araştırmalarında var olması gereken gizlilik ve nesnellik, kitlelerin aktif hale gelmesiyle tartışılır hale gelebilmektedir. Suç aydınlatma, suç önleme ve suçlu tespiti gibi uzmanlık ve hassasiyet isteyen konularda hayati bilgilerin kamuoyuna sunulmasının dezavantajları da olduğunu belirtmek gerekmektedir. Suçluların veya suç potansiyeli olanların fayda sağlanması, yanlış yönlendirme veya zaman kaybı gibi sorunlarla karşılaşmak oldukça olasıdır.

Bu çalışmada Türkçe literatürde yeterince yer bulmayan ve yoğunlukla işletme-pazarlama çalışmaları üzerinden şekillenen kitle kaynak yaklaşımı ele alınacaktır. Sorun çözümünde kitlenin bir dış paydaş olarak kullanılmasının ve özellikle çevrimiçi imkanların gelişmesiyle birlikte bireylerin uzmanlık alanlarıyla sorun çözüm mekanizmalarının içine dahil olmalarının öneminden bahsedilecektir. Çalışmada kitle kaynak yönetiminin suçla ve suçluyla mücadelede bir veri toplama, bilgi keşfi, istihbarat üretimi ve kolektif analiz alanlarında kullanma alanı ve potansiyeli değerlendirilecektir. Bu değerlendirme avantajlar ve riskler çerçevesinde çift yönlü bir şekilde gerçekleştirilecektir. Bu bağlamda kriminolojik bir bakış açısıyla, kitle kaynağın suçla mücadele kullanımına çeşitli örneklerle bir ışık tutulmaya çalışılacaktır. Bu çalışmanın çevrimiçi ortamlarda etkin ve etkili şekilde paylaşım yapabilen ve karşılıklı etkileşim içinde

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

bulanan bireylerin oluşturduğu kitlelerin sahip olduğu sinerji etkisi ve uzmanlık bütünleşmesinin suçla mücadelede kullanılması yöntemine odaklanması bakımında literatür için faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kitle Kaynak, Suçla Mücadele, Kriminoloji, İstihbarat, Bilgi Üretimi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ÖZKIYIMIN ELE ALINMA YÖNTEMİ OLARAK PSİKOLOJİK OTOPSİ: TÜRKİYE'DEKİ ÖRNEĞİ

Cansel AKYÜZ

Yüksek Lisans Öğrencisi

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Suç Araştırmaları Bölümü

canselakyuz95@gmail.com

Psikolojik otopsi ölümle sonuçlanan bir intiharda bireyin bilgilerinin toplayarak oluşturulan bir araştırma yöntemidir (Isometsä, 2001). İntihar öncesinde bireyin yaşamı hakkında bilgi sahibi olunmak için yapılır ve gelecekte olası intihar girişimlerini engellemek için kullanılabilir. Bu çalışmanın amacı psikolojik otopsi kavramını ve Türkiye’de kullanımını ele almaktır. Psikolojik otopside bilgi edinilecek kişilerin intihar eden kişi hakkında bilgi edenilecek kişilerin bireye yakın olması nedeniyle yapılacak görüşmeler özenli olmalıdır ve bireylere yas süreci tanılmalıdır. Yapılacak görüşmeler bireyler açısından zor geçebilir, bu nedenle görüşmelerde kullanılan dile, sorulara özen gösterilmelidir. Psikolojik otopside bireyin ölüm sebebi, çevresiyle ilişkileri, madde kullanımı, davranışları, mental sağlığı, fizyolojik sağlığı, ölüm hakkında düşünceler gelecek planları gibi bilgiler edinmek önemlidir (Canter 2000’den akt. Kale vd., 2020). Psikolojik otopside ölen kişinin daha önce intihar fikrini dile getirmiş olması, nedenini paylaşması ihtimali önem taşır (Isometsä, 2001). Ölen bireyin daha önce ölümle sonuçlanmayan “tamamlanmamış” intihar girişimlerinin olup olmadığı araştırılmalıdır. Türkiye’ de adli alanlarda meslek grubunda bulunan çalışmada katılımcıların %63’ü daha önce psikolojik otopsi kavramını duymadığını bildirmiştir (Kale vd., 2019). Araştırmanın katılımcısı 47 psikoloğun %42.5’i daha önce psikolojik otopsi kavramını duymadığını bildirmiştir. Psikolojik otopsi tanımını duyduğunu bilen kişilerin doğru anlamını bilmediği bulgulanmıştır. Psikoloji lisansı müfredatında adli psikoloji dersinin bulunmaması adli otopsinin bilinmemesine neden olabilir. Türkiye’de 1991-1992 yılları arasında 7 intihar olgusuyla yapılan psikoloji otopsi sonucunda bireylerin intihar fikirleri daha öncesinde dile getirdiği ama önem görmediği saptanmıştır (Dilsiz, 1994). 2000-2001 yıllarında Adıyaman’da 16 intihar olay doğrultusunda yapılan psikolojik otopside gençlerin sorunlarla baş etmede problem yaşadığı ve bazı olgulara fizyolojik veya psikolojik problemlerin olduğu bulunmuştur (Sayıl vd., 2003).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

2016-2017 yılları arasında 64 intihar olgusuyla yapılan psikolojik otopside yaşlı ve ergenlik dönemindeki kişilerde intiharı riskinin önemli olduğu ve intihar eden bireylerin %81'inde depresyon tanısı bulunmakta olduğu saptanmıştır (Erbay vd., 2020). Sonuç olarak modern zamanların önemli problemlerinden biri olan intiharların sebeplerinin aydınlatılması ve önlenmesi açısından psikolojik otopsi büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de yapılan çalışmalar çeşitli yaş gruplarının intiharları hakkında bilgi vermiştir. Türkiye'de adli alanlarda çalışan kişilerin psikolojik otopsi hakkında bilgi eksiklikleri bulunmaktadır, bu nedenle adli alanların eğitimlerinde psikolojik otopsiye yer verilmesi önemlidir.

Anahtar Kelimeler: İntihar, Özkıyım, Psikolojik Otopsi

Kaynakça

Isometsä, E. T. (2001). Psychological autopsy studies—a review. *European psychiatry*, 16(7), 379-385. [https://doi.org/10.1016/S0924-9338\(01\)00594-6](https://doi.org/10.1016/S0924-9338(01)00594-6).

Kale, G. Ş., Hancı, İ. H., & Demirbaş, H. (2019) Psikolojik otopsi: adli alanda çalışanlar bu kavramı biliyorlar mı?. *Kriz Dergisi*, 27(3), 114-130.

Canter, D. V. (2000). Psychological autopsies. *Encyclopedia of Forensic Sciences*. Elsevier.

Sayıl, İ., Canat, S., & Tuğcu, H. (2003) Onaltı intihar olgusunun psikolojik otopsi yöntemi ile değerlendirilmesi. *Kriz Dergisi*, 11(2). https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000191.

Erbay, L. G., Celbiş, O., Oruç, M., & Karlıdağ, R. (2020). Adli Tıp Kurumu Malatya Grup Başkanlığı'na gelen tamamlanmış intihar olgularının psikolojik otopsi yöntemi ile incelenmesi. *Journal Of Forensic Medicine*, 34, 1.

Dilsiz, A. (1994). Bir ruhsal otopsi denemesi. *Kriz Dergisi*, 2(1), 218-222.

KADIN CİNAYETLERİ: KAVRAMSALLAŞTIRILMASI VE NAMUS
CİNAYETLERİ ÖZELİNDE “RASYONELLEŞTİRİLMESİ”

Sibel ELHAN

Yüksek Lisans Öğrencisi

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Suç Araştırmaları Bölümü

sibelelhan01@gmail.com

Şiddet, yaşamın her alanında kimi zaman gözle görünür şekilde kimi zaman da psikolojik dünyamızı yaralayacak şekilde varlığını sürdürmektedir. Şiddetin oranının ve sonuçlarının cinsiyete bağlı olarak farklılaştığı günümüz dünyasında, “kadına yönelik şiddet” olgusu oldukça görünür hale gelmiştir. Cinayet de şiddetin geri dönülemez boyutudur ve doğrudan bir suçtur. Günümüzde bu suça konu olan genellikle kadınlar olmaktadır; buna sebep olarak da genellikle toplumsal cinsiyet rollerine uymayan davranışlar gösterilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri, doğrudan cinsiyet temelli olarak, toplum tarafından bireylere yüklenen rollerdir. Bireyin bu rollere uygun davranması, başka bir deyişle, ne olursa olsun “kendine biçilen elbise içine sığması” istenmektedir. Burada gösterilen *uyumsuzluk* ya da *farklılık* cinayet gibi sonuçlar kimi zaman ötekileştirme, etiketleme gibi kimi zaman da cinayet gibi yaptırımlarla sonuçlanmaktadır. Çoğu zaman kadına yönelen bu yaptırımların sebeplerinin tarihin çoğu noktasında aynı olduğunu söylemek mümkündür. Namus kavramı temele alınarak işlenen cinayet suçları bunların en bilinenidir. “Namusa leke sürdürmek”, “namusa laf ettirmek” gibi birçok sebeple cinayet işlenmekte ve bu durum bazen bireyin kendi çabasıyla bazen de toplumca olağan, olması gereken olarak yorumlanır hale gelmektedir. Sosyoloji temelli suç teorileri bireyle beraber toplumu da fiile dahil etmesi bakımından örf, adet temelli belirlenmişliklerin incelenmesinde oldukça etkilidir. Matza ve Sykes’in özellikle alt kültür grupları arasındaki suçlu davranışa odaklanan Nötrleştirme Teorisi, failin suçu rasyonelleştirdiği noktaları göz önüne sermektedir. Bu çalışmada kadın cinayeti işleyen mağdurlarla yapılan çalışmalara odaklanılacak, özellikle namus cinayetleri açısından, faillerin suçu işleme sebepleriyle beraber suçlu davranışı rasyonelleştirme yönleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kadın cinayeti, namus cinayeti, nötrleştirme teorisi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi

12.30– 14.00

2. SALON

27. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Hilal ZORBA BAYRAKTAR

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Furkan AVCI	Hitit Üniversitesi	Coğrafyanın Politik Yorumu: Jeopolitika
Özlem ATAĞ	Hitit Üniversitesi	Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Değişen Güvenlik Anlayışı
Dr. Hilal ZORBA BAYRAKTAR	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Güvenlik Çalışmalarında “Kimlik”
Utkuhan YILDIRIM	Karabük Üniversitesi	Güvenliğin İtibarını Korumak: Güvenlikleştirme Teorisi Kapsamında Siyasallaşmanın Güvenliksizleştirilmesi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

COĞRAFYANIN POLİTİK YORUMU: JEOPOLİTİKA

Furkan AVCI

Yüksek Lisans Öğrencisi

Çorum Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik ABD

furkanavci19.10@gmail.com

Devletler, uluslararası politikada diğer devletler ile ilişkilerini yürütürken, kendi ideolojik ve fikirlerini yansıtan bir misyon dahilinde hareket ederler ve bu misyona yönelik bir vizyon belirlerler. Belirledikleri vizyonları ise devletlerin dış politikalarını oluşturmaktadır. Devletlerin dış politikalarını etkileyen birçok etken söz konusudur. Bu etkenlerden biri ve - belki de- en önemlisi coğrafyadır. Devletlerin buldukları coğrafyanın konumu ve özelliklerini değerlendirerek politika oluşturması ‘jeopolitika’ kurumunu ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda jeopolitika; devletlerin uluslararası politikalarında önemli bir role sahiptir. Devletlerin jeopolitikaları doğrultusunda izleyecekleri metodoloji ise jeostrateji kurumunu ortaya çıkarmıştır. Jeopolitika; coğrafi unsurların politika bağlamında yorumudur ve amaç, devletin optimum güç unsurlarını tespit edebilmektir. Bu bağlamda jeopolitik unsurlar; coğrafi özellikler, coğrafi yorum gibi statik (değişmeyen) unsurlar ve nüfus, ekonomi, politik, jeostrateji gibi dinamik (değişen) unsurlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dinamik unsurların içerisinde yer alan jeostrateji; jeopolitika disiplininin altında yer alan ve jeopolitikaya hizmet eden bir stratejidir. Şöyle ki; jeopolitika ulaşılması hedeflenen bir amaçtır, jeostrateji ise bu amaca giden bir metodolojidir.

Jeopolitikanın uluslararası politikadaki anlamı iki başlık altında incelenebilir. İlk başlık olarak; devletlerin izledikleri politikalar bağlamında anlam kazanan coğrafi özellikler ve coğrafi konum ile dış politika arasında ilişki vardır. Örneğin; çevresi sularla çevrili olan ve bir ada devleti olma özelliğini taşıyan Japonya’nın denizcilik üzerine yatırım yapması dış politika bağlamında bir anlam ifade edecek iken, çevresi birtakım devletlerle çevrili olan ve su ile herhangi bir sınırı olmayan Moğolistan’ın denizcilik üzerine yatırım yapmasının dış politika bağlamında bir önemi olmayacaktır. Bir diğer örnek ise; terörizmin kalbi, terör örgütlerinin yuvası olan Ortadoğu’da yüksek terör riski taşıyan Afganistan gibi bir devletin silahlanmaya ağırlık vermesi anlamlı olabilecek iken, düşük terör riski arz eden İskandinav ülkelerinin silahlanmaya ağırlık vermesinin pek bir esprisi olmayacaktır. İkinci başlık olarak; devletler

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

coğrafyalarını etkin bir şekilde kullanmak istediklerinde izledikleri dış politikaları bağlamında bir vizyon belirlerler. Bu vizyon ise devletlerin jeopolitik kuramlarını ortaya koymaktadır. Jeopolitik kuramlar ise kendi içinde klasik kuramlar ve eleştirel yaklaşımlar olarak ikiye ayrılmaktadır: Klasik kuramlar Deniz Hakimiyet Teorisi, Kara Hakimiyet Teorisi, Hava Hakimiyet Teorisi ve Kuşatma Teorisi olarak sıralanabilirken; eleştirel yaklaşımlar ise Hayat Sahası Kuramı, Karasal Blok ve Yaşam Alanı Kuramı, Büyük Alan Teorisi, Tarihin Sonu Tezi, Medeniyetler Çatışması Tezi, Neo-Avrasyacılık vb. şeklinde sıralanabilir.

Jeopolitikanın kullanımına tarihsel süreçten örnekler verilecek olursa;

1) Göktürklerin Orhun Anıtları (732-735)'nda; Bilge Kağan'ın, Türklerin kendilerini dış saldırıya karşı savunabilmeleri için Ötüken Ormanları'nın çok uygun olduğunu ve burayı kesinlikle terk etmemeleri gerektiğini söylediği, görülür (Taşdemirci,1989,s.31,akt. Karabulut,2013, s.40).

2) İbn-i Haldun'a göre; medeniyetler ne çok sıcak ne de çok soğuk iklimlerde meydana gelmektedir. Dolayısıyla tarihteki Aztek, Maya, İnka, İran, Hint, Çin veya Mezopotamya Uygarlıklarına bakacak olursak; her biri, ılıman iklimlerin yar aldığı kuşaklarda meydana gelmişlerdir (Tunaya, 2002, s.26-27, akt. Karabulut, 2013, s.41).

3) 1800'lü yıllarda Avrupa'yı dize getiren Fransız komutan Napolyon; 1814 yılında Moskova'ya sefer düzenlemiş ve mevsimin kış olması sebebiyle büyük bir hezimete uğramıştır. 1940'larda Hitler de aynı şekilde; kış mevsiminde SSCB'ye saldırıya geçmiş ancak başarılı olamamıştır. Hatta Hitler'in Moskova hezimetini; II. Dünya Savaşı'nda dengeleri değiştirmiş ve savaşı üstün götüren Hitler için sonun başlangıcı olmuştur (Mütercimler, 2009, s.292). Jeopolitik olarak bu örneklerin bir benzeri ise; I. Dünya Savaşı'nda Aralık 1914' te kış şartlarına rağmen, Osmanlı askerlerinin Sarıkamış Harekatı'na gönderilmesi bir hezimet ile sonuçlanmıştır. Şöyle ki; Kafkas cephesine doğru sefere çıkan Osmanlı askerleri henüz düşman ile karşılaşmadan Sarıkamış'ta kara kışa yenik düşmüş ve 60.000-120.000 arası askerimiz şehit olmuştur.

4) I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin ve Almanya'nın birbirlerinin yanında savaşa katılmalarının çeşitli gerekçeleri vardır. Bu gerekçeler her iki devlet açısından kendine özgü dayanaklara sahiptir. I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın, Osmanlı Devleti'ni yanında istemesinin en önemli gerekçesi Osmanlı Devleti'nin jeopolitik özelliklerinden faydalanmaktır. Şöyle ki; I. Dünya Savaşı sırasında Almanya, Avrupa'nın ortasında İtilaf Devletleri arasında ateş altında kalmaktansa, üç kıtada toprakları olan Osmanlı Devleti'nin coğrafi konumundan faydalanarak savaşı geniş alana yaymak istemiştir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Sonuç olarak jeopolitik açıdan; devletlerin dış politikada bir güç unsuru oluşturabilmek için statik unsurlar olarak adlandırılan coğrafi konum ve coğrafi özelliklerini analiz edip yorumlaması ve bunu değerlendirmesi gerekmektedir. Zira devletlerin dış politika oluşturmasında, coğrafyasından bağımsız olarak hareket edebilmesi imkansızdır. Şöyle ki; soğuk iklimde konumlanmış bir devletin dış politika bağlamında yapacağı ticaretlerde doğalgazın payı ile sıcak iklimlerde konumlanmış bir devletin dış politika bağlamında yapacağı ticaretlerde doğalgazın payı kesinlikle aynı olmayacaktır. Dolayısıyla doğalgaz ticaret hacmi daha fazla olan devlet, dış politikasında daha uygun satış yapan bir devlet ile anlaşmaya çalışacak ya da doğalgaz konusunda dışa bağımlılıktan kurtulmak için kendisi milli projeler üretmeye çalışacaktır. Bu milli projeler ise kendi imkanları doğrultusunda doğalgaz arama faaliyetleri, sondaj faaliyetleri vs. olarak söylenebilir.

Devletlerin dış politikalarında, jeopolitik bağlamda güç unsurlarını oluşturma sürecinde statik unsurlarının yanında dinamik unsurları da analiz ve değerlendirmelerde ele alınmalıdır. Şöyle ki; statik unsurlar 'Coğrafya Kaderdir' sözü bağlamında devletlerin ellerinde bulunan kısıtlı ya da geniş imkanlardır. Dinamik unsurlar ise devletlerin izleyecekleri politikalar bağlamında etki edecekleri değişken unsurlardır. İşte burada vurgulanması gereken nokta şudur ki; bir devlet konum olarak tamamen tesadüf eseri bulunduğu coğrafyayı, kendi dinamik unsurları ile değerlendirip dış politika açısından verimli hale getirebilir. Örneğin nüfus politikaları ile nüfusu kontrol altında tutup, kontrol altında tutulan nüfusu kaliteli bir eğitim ile sosyal unsur güçlendirebilir. Kaliteli bir eğitim alan nüfus; sosyal unsur yanında ekonomik, politik ve teknolojik unsurlara da katkı sağlayabilecektir. Buradan hareketle; ekonomik, politik ve teknolojik unsurlar ile aleyhte olan statik unsurlar lehe çevrilebilir. Durumu bir örnek ile şekillendirmek gerekirse; coğrafi konum ve coğrafi özellikler bakımından olumsuz durumları bünyesinde barındıran bir devlet; eğitim politikaları ile yetiştireceği bireylerin yapacağı teknolojik atılımlar ile ekonomik olarak güçlü hale gelebilir ya da yetiştirilecek bireylerin vizyonlarının geniş olması devletlerin jeopolitikalarına olumlu katkı sağlayacaktır.

Devletlerin dış politika oluşturma süreçlerinde coğrafyanın politika bağlamında yorumlanması ve değerlendirilmesi devletlerin milli güçleri bakımından önem arz etmektedir. Netice olarak vurgulanması gereken nokta şudur ki; jeopolitika oluşturma sürecinde coğrafya; statik ve dinamik unsurlarıyla bir bütün olarak ele alınmalıdır. Salt statik unsurların değerlendirilmesi ya da salt dinamik unsurların değerlendirilmesi devletlerin güç unsurlarında bir eksiklik doğuracaktır ve bu durum devlet politikalarında zafiyet oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: Jeopolitika, Jeostrateji, Dış Politika, Coğrafya

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Kaynakça

Karabulut, B. (2013). Strateji-Jeostrateji-Jeopolitik: Jeostrateji ve Jeopolitiğin Ülke Dış Politikalarındaki Yeri ve Türkiye, Ankara: Barış Kitabevi.

Mütercimler, E. (2009). Geleceği Yönetmek ve Kazanmak İçin Stratejik Düşünme, İstanbul: Alfa.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

SOĞUK SAVAŞ SONRASI ABD’NİN DEĞİŞEN GÜVENLİK ANLAYIŞI

Özlem ATAK

Yüksek Lisans Öğrencisi

Çorum Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik Tezli Yüksek Lisans

ozleematak7@gmail.com

Amacı/Kapsamı

Bu çalışmanın temel amacı Soğuk Savaş sonrası dönemde Amerikan ulusal güvenlik anlayışında meydana gelen değişimi veya dönüşümü vaka analizleri ile ortaya koymaktır. Bu çerçevede çalışma iki kısımdan oluşturulmuştur. İlk kısımda Soğuk Savaş döneminde Amerikan dış politikasının ulusal güvenlik anlayışını genel olarak yansıtan ve tek taraflı stratejiler çerçevesinde ele alınan üç vakıa Küba Füze Krizi, Vietnam Savaşı ve Afganistan’ın SSCB tarafından işgali çerçevesinde izlenen politikaları irdelenmiştir. Çalışmanın ikinci kısmında ise Amerikan güvenlik anlayışında değişimi işaret eden ve çok taraflı politikaya dayanan üç vakıa Körfez Savaşı, Bosna Savaşı ve Teröre Karşı Savaş doktrini çerçevesinde izlediği politikalar ele alınmıştır.

Metodu

Bu çalışmada oldukça kapsamlı literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Amerikan güvenlik anlayışını yansıtan güvenlik doktrinleri incelenmiştir. Amerikan ulusal güvenlik anlayışındaki değişimi ortaya koymak adına kavramsal ve teorik çerçeve kapsamında detaylı karşılaştırmalı analizler gerçekleştirilmiştir. ABD’nin Soğuk Savaş döneminde süper güç olmasından kaynaklanan özgüveni kaynaklı tek taraflı adımlarının detaylı bir şekilde mahiyeti incelenmiştir. Bu bağlamda ilk olarak Küba Krizi, Vietnam Savaşı ve Afganistan’ın SSCB tarafından işgaline yönelik geliştirdiği politikalar birincil el kaynaklar kullanılarak ortaya konmuştur. Ardından, Amerikan ulusal güvenlik anlayışındaki değişim, çok taraflı politikaları yansıtan üç ana vakıa, Körfez Savaşı, Bosna Savaşı ve Teröre Karşı Savaş doktrini, üzerinden ele alınmıştır.

Bulgular

Bu çalışma, ABD’nin Soğuk Savaş sonrası tek süper güç olarak kalmasına rağmen yeni dünya düzenini şekillendirmek için çok taraflı bir yaklaşım geliştirdiğini ortaya koymuştur. Esasında

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

yeni dünya düzeni fikri yeni değildi ve İkinci Dünya Savaşı sonrası, Soğuk Savaş döneminde Amerikan Yüzyılı rüyasının geliştirilmesi adına küresel sistem yapılandırılmış ve yeni dünya düzeni kurulmuştu. Lakin söz konusu dönemde, özellikle 1960'lı yıllar ile birlikte komünizm ile savaşmak için tek taraflı politikalar izlemiştir. İzlenen politikalar Küba Füze krizi sırasında olduğu gibi bazen ABD'nin başarılı bir şekilde güvenlik tehdidini bertaraf ettiğini gösterse de Vietnam Savaşı gibi, ABD'nin küresel imajını sarsmış ve Amerikan hegemonyasını riske sokmuştur. Yine söz konusu dönemde SSCB ile mücadelenin üçüncü dünya ülkeleri üzerinden tek taraflı olarak yürütüldüğü iddiası ortaya konmuştur. SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesine ABD'nin tek taraflı adımlar attığı ortaya konmuştur.

Çalışmanın ana amacını ve iddiasını ortaya koymak adına Soğuk Savaş sonrası dönemde irdelenen üç vakıa neticesinde görüleceği üzere ABD, ulusal güvenlik adına tek taraflı değil çok taraflı adımlar atarak ortaya çıkan sorunları çözmeye çalışmıştır. Körfez Krizi ve Bosna Savaşı sırasında NATO'nun müdahil olması, ABD'nin tek taraflı politikaları tercih etmediğini işaret etmektedir. Francis Fukayama'nın tarihin sonu olarak nitelendirdiği bu yeni dönemde ABD'nin tek başına değil de diğer müttefikleri ile yeni dünya düzenini şekillendirmek istemesi Amerikan güvenlik anlayışında değişimi işaret etmektedir. Her ne kadar, 11 Eylül sonrası ortaya konulan Teröre Karşı Savaş doktrini tek taraflı adımları içerse de, ABD, Irak ve Afganistan'da yine tek başına adım atmamış ve müttefikleri kendisiyle hareket ettirmek için çabalamıştır.

Sonuç/Tartışma

Soğuk Savaş sonrası Amerikan ulusal güvenlik anlayışında ciddi değişim gerçekleşmiştir. Her ne kadar Kore Savaşı sırasında, ABD müttefikleri ile savaşa girse de sonraki dönemde Amerikan dış politikası tek taraflı politikalar ile şekillendirilmiştir. Körfez Savaşı ile Ortadoğu'da Amerikan çıkarlarının güvenliğini korumayı amaçlayan George H. W Bush, yine yakın dönemde küresel bir jandarma olarak konumlandırılması hasebiyle Bosna Savaşı'na ABD'yi dahil eden Bill Clinton çok taraflı politikalar izlemiştir. Benzer şekilde ulusal ve küresel güvenliği sağlamak adına Teröre Karşı Savaş Doktrinini ortaya koyan oğul George W. Bush da çok taraflı politikalar izlemiştir. Kısaca Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD tek süper güç olarak dünyanın lideri ve jandarması olarak görülmesine rağmen çok taraflı yaklaşım ile hareket etmiştir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

GÜVENLİK ÇALIŞMALARINDA “KİMLİK”

Hilal ZORBA BAYRAKTAR

Öğr. Gör. Dr.

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

hilalzorba@gmail.com

Özet

Son dönemde güvenlik alanında yapılan çalışmalar oldukça büyük değişikliklere maruz kalmıştır. Bu değişimin pek çok sebebi olmakla birlikte, küreselleşme ve küreselleşmenin etkisiyle uluslararası sistemde yaşanan yenilikler başlıca sebepler olarak görülebilir. Güvenlik kavramının tanımlanması konusu, literatürde uzunca bir süre yer işgal etmiş ve nelerin güvenlik alanına dâhil edilebileceği tartışılmışken; son otuz yılda güvenlik kavramının yaşadığı değişim tartışmaların başka bir alana taşınmasına neden olmuştur. Bu değişim süreci literatürde geleneksel güvenlik ve yeni güvenlik anlayışı şeklinde ifade edilmiştir; ancak birbirlerinden keskin çizgilerle ayrılmaları ve sınıflandırılmaları özellikle son dönemlerde oldukça zorlaşmıştır. Bunun en büyük nedeni ise, tehdit ve tehlikelerin “hibrit” bir hale gelmesidir. Yeni güvenlik anlayışı, güvenlik kavramının genişleme ve derinleşmesini sağlarken; güvenliğin özne ve nesnesinde de değişiklik yaşanmasına neden olmuştur. Eleştirel güvenlik çalışmalarıyla sektörlere ayrılan güvenlik, “kimlik” unsurunun da değerlendirmeye alındığı yeni güvenlik alanlarının oluşmasını sağlamıştır. Nitekim bu çalışmada, güvenlik alanında “kimlik” kavramının konumu belirlenmeye çalışılmış ve bunun için geleneksel ve yeni güvenlik anlayışı baz alınarak bir sınıflandırma yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Güvenlik, Ontolojik Güvenlik ve Kimlik

GİRİŞ

Soğuk Savaş süresince güvenlik devlet güvenliği perspektifinden ele alınırken (Smith, 2020:47-62); Soğuk Savaş’ın sonlarına doğru güvenlik kavramı genişleme ve derinleşme süreçleriyle birlikte yeni ve farklı pek çok perspektif kazanmıştır.

Güvenlik kavramının geçirdiği değişim, tehdit ve tehlike kavramlarında yaşanan dönüşümün bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Burada özellikle hibrit bir hal alan tehdit ve tehlike durumları, güvenliğin sağlanması için gerekli yöntemlerin ve bunu sağlayacak olan aktörlerin de farklılaşmasına neden olmuştur. Böylece uzunca bir süre askeri alana hapsolan güvenlik

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

konusu, yeni alanlarda da var olmaya başlamıştır. Güvenlik kavramını “güç” ile birlikte ele alan realist ekol, bu gücü askeri ya da ekonomik olarak değerlendirmektedir. Çünkü realistlere göre uluslararası sistem anarşik bir yapıya sahiptir ve daha fazla güç elde etmek adına yapılan girişimler “güvenlik ikilemi” yaratmaktadır (Griffiths vd., 2013:135). Böylece her devlet güvenlik konusunda yalnızca kendisine (*self-help*) güvenebilir hale gelmiştir. Burada devlet hem güvenliği sağlayacak olan hem de güvenliği sağlanacak olan aktör olarak ortaya çıkmaktadır. Güvenliğin bu dar alandan çıkışı, Sovyetler Birliği’nin çökmesi ve iki kutuplu sistemin sona ermesiyle birlikte gerçekleşmiştir. Burada uluslararası sistem çok kutuplu bir hale gelmiş; ancak buna ek olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD) süper güç olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim çok kutuplu uluslararası sistem daha güvensiz bir ortam yaratmış ve küreselleşmenin de etkisiyle birlikte ortaya çıkan yeni güvenlik tehditleri savaş riskini arttırmıştır (Mearsheimer, 1990).

Yeni güvenlik anlayışı yalnızca yeni tehditlerin ortaya çıkmasıyla değil; aynı zamanda var olan tehditlerde yaşanan değişimlerle birlikte mümkün olmuştur. Güvenlik artık sadece devletin güvenliği olmaktan çıkmış ve yeni tehditlerle mücadele için askeri yöntemler dışında yöntemlere duyulan ihtiyaç da böylece görülmüştür. Yeni güvenlik anlayışı, güvenliğin öznesinin de değişmesini sağlamıştır. Böylece insan güvenliğini merkeze alan bir güvenlik anlayışı oluşmaya başlamıştır. Şüphesiz ki bunun en büyük nedeni, Sovyetlerin dağılmasıyla ortaya çıkan yeni ülkelerde yaşanan etnik kimlik ve din temelli çatışmalardır. Bu durum güvenlik alanında “kimlik” ögesinin var olmaya başladığı yıllar olarak literatürde yerini almıştır. Nitekim bu çalışmada, güvenlik alanında “kimlik” kavramının konumu belirlenmeye çalışılmış ve bunun için geleneksel ve yeni güvenlik anlayışı baz alınarak bir sınıflandırma yapılmıştır. Güvenlik kavramının nesnesi ve öznesi üzerinden yapılan bu araştırma ile güvenlik çalışmalarında kimlik konusuna verilen önemin her geçen gün daha da arttığı ve hatta bugün gelinen noktada fiziksel güvenlik anlayışının eskiye kıyasla değerini yitirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılırken; güvenlik konusunda yazılan birincil ve ikincil kaynaklardan faydalanılmıştır.

Çalışmada, öncelikli olarak güvenlik çalışmalarının geçirdiği değişim ve dönüşüm süreci kısaca ele alınacaktır. Daha sonra kimlik kavramının ne olduğu üzerine bir kavramsal tanımlama yapılarak, arkasından güvenlik çalışmalarında kimlik kavramının ortaya çıkışı ve farklı teorilerin kavrama yaklaşımı anlatılacaktır. Böylece kimlik kavramının güvenlik çalışmalarındaki konumu saptanmaya çalışılırken; son dönem güvenlik çalışmalarında özellikle ontolojik güvenlik çalışmalarının katkısıyla birlikte fiziksel güvenlik yerine kimlik

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

güvenliğinin devletlerin dış politika yapım süreçlerinde öncelikli hale geldiği ortaya koyulacaktır. Sonuç olarak kimlik güvenliği, artık ulusal güvenlikle doğrudan ilişkili bir kavram olarak görülmektedir.

1. GÜVENLİK ÇALIŞMALARININ DEĞİŞİMİ

Güvenlik, kimin hangi şartlar altında ve ne zaman tanımladığına göre değişiklik gösteren ve nesnel olarak tanımlanamayan bir kavramdır. Buna rağmen genel bir tanım yapacak olursak, tehdit ve tehlikelerden uzak olma yani emniyette olma hali olarak tanımlanabilir (TDK Sözlük, 2020).

Güvenlik temel bir insan ihtiyacı olmakla birlikte; uluslararası ilişkiler literatüründe daha çok ulus-devletlerle birlikte var olmaya başlamıştır. Bu nedenle uzun bir süre boyunca güvenlik devlet güvenliği olarak düşünülmüş ve bunu sağlayabilmek için askeri güç ön plana çıkartılmıştır. Soğuk Savaş süresince iki kutuplu ve görece stabil bir uluslararası sistemin varlığı, güvenlik kavramının dar bir alanda değerlendirilmesine neden olurken; Soğuk Savaş'ın sonlarına doğru uluslararası sistemin değişmeye başlaması tehdit ve tehlike algılarının da değişmesine neden olmuştur. Bu süreçte tehditler çeşitlenerek değişim yaşarken, güvenlik algısı derinleşmiş ve genişlemiştir (Mabee, 2003:135). Bu genişlemeyle birlikte daha önce güvenlik alanı içerisine dâhil edilmeyen pek çok alan (sağlık, çevre, ekonomi, siyaset vb.) artık güvenlik konusu haline gelmiştir. Güvenlik alanının derinleşmesi ise, geleneksel tehditlerin (savaş, terörizm, yasadışı göç, silah(sız)lanma, etnik sorunlar, organize suçlar, vb.) değişimiyle yaşanmıştır. Güvenlik alanının genişlemesi ve derinleşmesi hususunda Barry Buzan'ın “sektörel güvenlik” kavramı, oldukça büyük öneme sahiptir. Bu sektörler; siyasi, ekonomik, çevresel, askeri ve toplumsal olarak sıralanabilir (Waever, 2004:8).

Soğuk Savaş süresince birey güvenliği devlet güvenliğine bağlı olarak sunulurken; Soğuk Savaş sonrası birey güvenliği ve bununla birlikte toplumsal güvenlik artık daha fazla üzerinde durulan kavramlar olarak ortaya çıkmaktadır. Hatta artık “kimlik” temelli güvenlik politikaları oluşturulmaya başlanmış ve her bir grup bir diğer kimliği tehdit olarak sınıflandırmıştır (Bilgin, 2003:211). Bunun en bariz örneğini göç hareketleri ile görmek mümkündür; çünkü “toplumsal güvenlik” kavramının temeli kimlik güvenliğine dayanmaktadır ve toplumsal güvenliğe yönelik en büyük tehdit aşırı ve kontrolsüz göç hareketleri olarak belirtilmektedir. Burada Kopenhag Okulu ulusal kimliklerin yani toplumu “biz” yapan değerlerin önemini vurgularken, mülteci ve göçmenlerin ev sahibi toplumlar için yarattığı tehditleri ele almaktadır.

Uluslararası ilişkiler teorisyenlerinin de katkılarıyla güvenlik, geleneksel ve yeni güvenlik anlayışı olarak sınıflandırılmış ve Soğuk Savaş sonrası dönemde yeni güvenlik anlayışı

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

uluslararası sistemde hakimiyet kurmuştur. Yeni güvenlik anlayışı daha çok eleştirel güvenlik çalışmalarıyla gelişmiş ve böylece yeni güvenlik alanları ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak güvenlik konusunda 2000’li yılların başlarında ortaya çıkan önemli gelişmelerden biri de “ontolojik güvenlik” kavramının literatürde yer edinmeye başlaması olmuştur (Balaban, 2020:1). Algılarla ilgili ve sübjektif bir kavram olan Ontolojik güvenlik (Sarı Ertem ve Düzgün, 2021: 42), devletlerin dış politika karar süreçlerinde kimliğe yaptığı vurgu yüzünden oldukça önemlidir. Öyle ki devletler artık güvenliğini yalnızca fiziki olarak değil; kimliksel olarak da sağlamaya çalışmaktadır. Aslında psikoloji alanıyla ilgili olan kavram, Anthony Giddens tarafından sosyoloji alanına kazandırılmış ve burada güvenlik bireylerin sahip olduğu rutinler aracılığıyla anlatılmaya çalışılmıştır.

Uluslararası ilişkiler literatüründe ontolojik güvenlik kavramını ilk tanımlayan Alexander Wendt olmakla birlikte, bu konuda teorik olarak bir çalışması bulunmamaktadır. Bu nedenle ontolojik güvenlik kavramını uluslararası ilişkiler literatürüne 1998 yılında Huysmans’ın aktardığı ve daha sonra McSweeney ve Manners’ın da kavramı kullanarak derinleştirdiği belirtilmektedir. Nitekim 2000’li yılların başında ontolojik güvenlik üzerine yaptığı çalışmalarla Mitzen, Kinnvall ve Steele ün kazanmıştır (Sarı Ertem ve Düzgün, 2021: 44-45). Güvenlik alanında yaşanan değişim ve dönüşümü, güvenliğin nesnesi, öznesi ve güvenlik sağlayıcı aktörler aracılığıyla aşağıdaki tabloda görmek mümkündür.

Tablo 1. Güvenlik Anlayışlarının Karşılaştırması

Güvenlik	Geleneksel Güvenlik Anlayışı	Yeni Güvenlik Anlayışı	
		ELEŞTİREL GÜVENLİK	ONTOLOJİK GÜVENLİK
Güvenliği Sağlanacak Aktör	Siyasi varlık (Devlet vb.)	Birey, ulus, devlet, bölge, uluslararası alan	Birey, Devlet (Kimlik, Öz-benlik)
Güvenliği Sağlayacak Aktör	Devlet	Devlet, uluslararası örgütler, devlet dışı kuruluşlar, çıkar grupları	
Tehdide Yönelik Önlem	Askeri	Askeri ve çok yönlü	Çok yönlü

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

			(Rutinler, alışkanlıklar)
--	--	--	------------------------------

Algılarda yaşanan değişim, güvenlikle ilgili farklı anlayışların oluşmasını sağlamış ve böylece tehditler konusunda da yeni mücadele yöntemleri geliştirilmiştir. Bu durum devletlerin dış politika davranışlarını anlamlandırabilmek adına da oldukça önemlidir. Devlet güvenliği ve askeri güç ile başlayan güvenlik konusu, bugün birey ve kimlik güvenliğini merkeze alan ve bunun için hibrit yöntemlerin geliştirildiği bir aşamaya gelmiştir.

2. KİMLİK

Kimlik, kavramsal olarak Soğuk Savaş sonlarına doğru ön plana çıkmaya başlayan ve uluslararası ilişkilere yönelik farklı etkilere sahip bir oluşumdur. Keyman (2014:217) kimliği; “günümüzün kuramsal tartışmalarının ve siyasal söylemlerinin kurucu bir ögesi ve temel gönderim noktası olmak” şeklinde tanımlamıştır.

Kavrama yüklenen farklı anlamlar, tanımlama konusunda kuramsal bir uzlaşmayı zorlaştırmaktadır. Ancak kimlik ontolojik bir gerçeklik olarak görülmekte ve uluslararası ilişkiler kuramları için kültürel temel olmaktadır. Kimliğin önemi, insanların kendileri dışında kalan dünyayı, birbirlerini anlama işleviyle ortaya çıkmaktadır (Ağır, 2015:120). Şüphesiz ki kimlik olgusu uluslararası ilişkiler literatüründe yer işgal etmeden önce de oldukça önemli bir kavram olarak devletlerarası ilişkileri etkilemekteydi. Ancak 1980’li yıllardan itibaren eleştirel ekolün katkılarıyla “kimlik” uluslararası ilişkilerde yer almaya başlamıştır. Buna rağmen kimliğin hem devlet hem de uluslararası ilişkiler nezdinde oynadığı rol etnik, dinsel, kültürel milliyetçilik adına yapılan savaş ve çatışmalarla birlikte 1990’lardan sonra görülmeye başlanmıştır. Öyle ki kültür ve kimlik ikilisi uluslararası ilişkilerde sistem dönüştürücü merkezi sorunlar haline gelmiştir (Keyman, 2014:223).

Uluslararası ilişkilerde kimlik unsuru, Soğuk Savaş sonrasında özellikle Balkanlarda yaşanan etnik kimlik temelli sorunlarla (Bosna ve Kosova) birlikte üzerine düşünülmesi ve çalışılması gereken bir kavram olarak literatüre eklenmiştir. Bu vakitten sonra devletlerin iç ve dış politikaları da kimlik unsuruyla birlikte değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu durum özellikle güvenlik alanında birey ve toplum güvenliğinin öncelikli hale gelmesine neden olmuş ve böyle bir uluslararası ortamda devlet güvenliği görece ikinci planda kalmıştır. Uluslararası sistemde yaşanan değişimin pek çok nedeni olmakla birlikte küreselleşme, etkisi en derinden hissedilen nedenlerden biridir. Küreselleşme tehdit ve tehlike algısını ve dolayısıyla güvenlik algısını değiştirmekle kalmamış, var olan kimliklerin istikrarsızlaşmasını sağlarken, yerel kimliklerin

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

de direniş göstermesi yönünde teşvikte bulunmuştur (Ağır, 2015:97). Bu süreç uluslararası sistemde tek ve egemen bir kültürel kimliğin hakimiyetinin mümkün olmadığı; aksine farklı kültür ve kimliklerle diyaloglar kurularak farklılıkların bütünleştirici bir öge olarak sunulması gerektiğini ortaya çıkartmıştır. Bunun aksi çatışma ve savaş durumunun süreklilik göstermesine neden olacaktır.

Uluslararası sistemde bireyi ön plana alan güvenlik anlayışı ne yazık ki 11 Eylül ve sonrasında yaşanan diğer terör olaylarının da etkisiyle birlikte uzun soluklu olamamış ve nihayetinde devleti merkeze alan güvenlik politikaları tekrar ön plana çıkmıştır. 11 Eylül salt bir terör eylemi olmanın ötesinde “etnik kimlik” ve “din” temelli bir ayrışmanın da fitilini ateşlemiştir. Özellikle Müslüman öteki üzerine inşa edilen bu kimlik daha sonrasında Avrupa başta olmak üzere Batı dünyasında “İslam Korkusu (Islamophobia)”nın yayılmasını ve böylece Hristiyan ve Batılı kimliğine karşı bir öteki oluşturulmasını beraberinde getirmiştir.

Uluslararası ilişkiler alanında kimliğe yönelik farklı yaklaşımlar bulunmakta ve burada kimlik, “devlet kimliği” üzerinden değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda kimlik; özcü, inşacı ve araçsal yaklaşımlarla sınıflandırılmaktadır. Özcü yaklaşımlar, siyasi kimliği verili ve sabit olarak kabul etmektedir. Burada değişim ancak sınırlı bir şekilde mevcuttur. İnşacı yaklaşımlar, siyasi kimliğin verili olmadığını ve zamanla değişebileceğini iddia etmektedir. Buna karşılık araçsal yaklaşımlar ise, siyasi elitlerin kimliği, amaçlarına destek kazanmak için manipüle ettiğini belirtmektedir (Rumelili, 2016:389-391). Aslında devlet kimliği, inşacı yaklaşımlar aracılığıyla uluslararası ilişkiler literatürüne girmiş bir kavramdır. Burada devlet kimliği ve ulusal kimlik aynı anlama gelemeyecek şekilde sınıflandırılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte kimliğin inşasının kabul edilmesi, dünya çapında güvenlik topluluklarının oluşumunu da hayal etmeye izin vermektedir (Bilgin, 2010:84).

Uluslararası ilişkiler teorilerinin kimlik kavramına yaklaşımı ve anlamlandırması realistler, liberaller ve inşacılar açısından farklılık göstermektedir. Realist/neorealistler, farklı kimliklerin devletler arasında var olan ittifak yapılarını gösterdiğini belirtirken kimliği iç siyasetteki çıkar dengesinin bir yansıması olarak sunmaktadır. Liberaller ise, iç siyasetteki çıkar dengesinin devlet kimliği üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. Bu iki gruba karşılık inşacılar ise, devletlerin tehdit algıları ve çıkarları üzerinde kimliğin etkisi olduğunu savunmaktadır (Rumelili, 2016:392). Nitekim uluslararası ilişkilere ve devletlerin dış politika kararlarına baktığımızda, devlet kimliğinin ve bununla orantılı olarak dış politikaların sürekli bir değişim ve dönüşüm içerisinde olduğu görülmektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Sonuç olarak “kimlik” inşa edilen sosyal bir yapıya sahiptir; ancak burada kimliğin diğerleri tarafından tanınması gerekmektedir. Bununla birlikte devletler kimliği ayrıştırıcı bir unsur olmak yerine birleştirici bir unsur olarak da kullanabilir ve bunun için “biz” olmayı sağlayacak “kolektif kimlik”ler inşa edilebilir. Nitekim kolektif kimlik analizine, insanların ve grupların kendi imajlarını inşa ettikleri süreç ve uygulamalara odaklanan yapı sökümcü, sosyolojik bir açıdan yaklaşılabılır (McSweeney,1996:82). Kolektif kimlikler sayesinde görece daha güvenli bir uluslararası sistem oluşturulması mümkündür. Buna karşılık kimliği ayrıştırıcı bir kavram olarak kullanan yapılar da bulunmaktadır. Bu durum da ise, “öteki” üzerine inşa edilen kimlik, uluslararası ilişkilerde var olan çatışmaların pekişerek devam etmesine neden olabilir.

3. KİMLİK VE GÜVENLİK

1990 sonrası dönem özellikle eleştirel güvenlik çalışmalarının etkisiyle, kimliğin güvenlik ve uluslararası ilişkiler çalışmalarına dönüşü olarak belirtilmektedir. Ancak bu döneme kadar kimlik kavramının uluslararası ilişkiler ve güvenlik çalışmalarında tamamen olmadığını söylemek de doğru olmaz; nitekim Soğuk Savaş sürecinde kültür ve kimlik ikilisinin dönüştürücü role sahip olduğu da bilinmektedir.

Pınar Bilgin (2010), kimliğin de tıpkı güvenlik gibi sosyal bir yapı olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, kimliği sosyal bir yapı olarak kabul etmenin, güvenlik ilişkilerini dönüştürücü kimlik değişikliğini sorgulamak için alan açtığından, uluslararası güvenlik çalışması için önemli çıkarımlara sahip olduğunu vurgulamaktadır. Böylece kimliğin güvenlik ile ilişkisi daha rahat anlaşılabilir. Her ne kadar geleneksel güvenlik anlayışı içerisinde “kimlik” unsuruna açık bir şekilde yer verilmemiş olsa da kimliğin bu alanın tamamen dışında olduğunu söyleyemeyiz. Buna karşılık yeni güvenlik anlayışı içerisinde özellikle eleştirel ekolün çalışmalarıyla, kimliğin hem devlet hem de toplumların davranışlarını anlamlandırabilmek için kullanıldığı görülmektedir. Nitekim uluslararası ilişkiler teorilerinde kimliğin güvenlik analizine dahil edildiği iki kavram bulunmaktadır. Bunlardan ilki toplumsal güvenlik iken; ikincisi ise ontolojik güvenlidir.

Toplumsal güvenlik, eleştirel ekolün çalışmalarıyla uluslararası ilişkiler literatüründe yer almaya başlayan bir kavramdır. Yeni güvenlik anlayışının ortaya çıkmasını sağlayan ve eleştirel güvenlik çalışmalarına oldukça büyük katkısı olan Kopenhag Okulu, hem kimlikle ilgilenerek toplumsal güvenliği sağlamaya çalışırken; hem de bağımsızlıkla ilgilenerek devlet güvenliğini odağına almış ve “ikili” bir anlayış oluşturmuştur (Krause, 1996:15). Toplumsal güvenlik, Kopenhag Okulu düşünürlerinden Barry Buzan’ın “sektörel güvenlik” kavramıyla birlikte literatüre girmiş ve kimliği güvenlik analizine dahil etmiştir. Sektörel güvenlik kavramı

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

güvenliğin alanını genişleterek onu siyasi, ekonomik, çevresel, askeri ve toplumsal sektörlere ayırmıştır (Waever, 2004:8). Toplum kimlikle, toplulukların ve kendilerini bir topluluğun üyeleri olarak tanımlayan bireylerin benlik kavramıyla ilgilidir. Kimlik, toplumu tanımlarken; toplum da kimlik tarafından oluşturulmaktadır (McSweeney,1996:87). Yani ilişki ağında karşılıklı bir yeniden inşa süreci hakimdir. Buzan'a göre toplumsal güvenlik, toplumun dilinin, dininin, kimliğinin ve geleneklerinin sürdürülebilir bir şekilde korunmasıdır (Buzan, 2007:111-112). Yani değişen koşullar altında toplumun özelliklerini değiştirmeden sürdürebilmesi, toplumsal güvenlik olarak görülmektedir. Toplumsal güvenlik kavramının özü kimlik güvenliğine dayandırılmakta ve toplumların kimliklerine yönelik herhangi bir tehdit durumunda diğer bütün tehditleri bir kenara bırakarak kimliksel yani toplumsal güvenliği sağlamaya çalıştıkları belirtilmektedir. Toplumsal güvenlik anlayışında, referans nesne olarak devlet yerine din veya millet gibi kolektif kimlikler ele alınmakta ve bu kolektif kimliklere yönelik tehditler toplumsal güvenliğe de tehdit olarak görülmektedir. Son dönemlerde toplumsal güvenlik için en büyük tehdit ise kontrolsüz ve aşırı göç hareketleri olarak belirtilmektedir; çünkü toplumu "biz" yapan değerler tehdit altındadır (Buzan, 1997:17).

Toplumsal güvenliğin önemi Soğuk Savaş sonrası dönemde yaşanan kimlik kaynaklı çatışmalarla birlikte anlaşılmış ve bu süreçte her bir grubun bir diğer kimliği tehdit olarak algıladığı görülmüştür (Bilgin, 2003:211). Toplumsal güvenlik, direkt olarak kimlik güvenliği şeklinde sunulmuş ve sonuç olarak devletlerin ve toplumların dış politika davranışları toplumsal güvenlik anlayışı ile açıklanmaya başlanmıştır. Ancak burada unutulmaması gereken ise, bir devlet yalnızca bir halktan oluşuyor olsa bile, toplumsal güvenliğin salt devlet güvenliği olarak ele alınamayacağıdır. Nitekim toplumsal kimlik, ontolojik olarak ötekiyle benzer olma ve biricik olma ihtiyacının dengelenmesi sonucu ortaya çıkmıştır (Ersoy Ceylan ve Kardaş, 2020: 196).

Kimliği güvenlik analizine dahil eden bir diğer kavram ise ontolojik güvenlik anlayışıdır. Kavram aslında psikolojiden sosyolojiye, oradan da uluslararası ilişkilere aktarılmıştır. Ontolojik güvenliği sosyoloji alanına aktaran A. Giddens, bireylerin güvenlik algılarını rutinler aracılığıyla ele almıştır (Sarı Ertem ve Düzgün, 2021: 42-43). Bireyler üzerinden düşünülen ontolojik güvenlik kavramı, devletlerin de dış politika davranışlarını anlamlandırabilmek için kullanılmakta ve devletlerin de tıpkı bireyler gibi öz kimliğin sürekliliğini rutinler aracılığıyla sağlayarak ontolojik güvenliğe ulaşmak istediğini belirtilmektedir. Ontolojik güvenlik, uluslararası ilişkilerde kavram olarak ilk kez Alexander Wendt tarafından kullanılmış olmasına rağmen; Huysmans tarafından 1998 yılında uluslararası ilişkiler disiplinine aktarılmıştır (Sarı

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Ertem ve Düzgün, 2021: 44). Ancak 2000’li yıllardan itibaren özellikle Kinnvall, Mitzén ve Steele’in katkılarıyla uluslararası ilişkiler ve güvenlik çalışmalarında “ontolojik güvenlik” kavramı yer almaya başlamıştır.

Ontolojik güvenlik, kimliğin zaman ve mekâna uygun şekilde güvenceye alınması anlamına gelmekte ve bu güvence rutinlerle sağlanmaya çalışılmaktadır (Sarı Ertem ve Düzgün, 2021:74). Bu rutinler, öteki kimlik ile kurulan herhangi bir ilişki (iş birliği ya da çatışma) aracılığı ile tesis edilebilir. Burada önemli olan mevcut durumun devamlılığıdır, aksi halde ontolojik güvensizlik söz konusu olacaktır. Ontolojik güvenlik, güvenlik çalışmaları içerisinde fiziksel güvenliğin rolünü tartışmaya açması açısından oldukça önemlidir (Rumelili ve Adısönmez, 2020: 26). Bu durum devletlerin de tıpkı bireyler gibi davranabildiği ve böylece bazı durumlarda fiziksel güvenliklerinden çok kimlik/öz-benlik güvenliğini sağlamaya yönelik hareket edebilecekleri varsayımına dayanmaktadır. Nitekim literatürde bazı örnek olay incelemelerinde de bu varsayımların test edildiği çalışmalar bulunmaktadır. Ontolojik güvenlik ile güvenlik kavramının yalnızca fiziksel güvenlikten ibaret olmadığı, bununla birlikte kimlik/öz-benlik ve kaygı gibi unsurların da güvenlik ile ilgili unsurlar olduğu ortaya koyulmuştur.

Kimlik ve güvenlik arasındaki ilişkinin uluslararası ilişkilerde görünür oluşu ve özellikle devletlerin dış politika davranışlarını açıklarken kimliğin de analize dahil edilmesi uzun bir geçmişe sahip değildir. Bu süreci Soğuk Savaş’ın son yıllarından itibaren başlatmak mümkündür; ancak bundan öncesi için kimliğin güvenlik alanının tamamen dışarıda bırakıldığını söylemek doğru olmayacaktır. Aslında güvenlik çalışmalarında kimliksel kaygıların var olmayışı daha önceki bir dönemin güvensizliklerine yanıt olarak görülmektedir (Bilgin, 2010:82). Her ne kadar görünürlüğü olmasa da kültür ve kimlik ikilisi devlet davranışlarında özellikle Soğuk Savaş’ın hâkim olduğu uluslararası sistemde etkisini göstermiştir.

SONUÇ

Kimlik, devletlerin diğerleri ile olan ilişkilerini anlamlandırabilmek için oldukça önemlidir; çünkü kimlikler öteki ile olan ilişkiler üzerinden inşa edilmektedir. Ancak kimliğin uluslararası ilişkiler literatürüne aktararak bir analiz nesnesi haline gelmesi uzun yıllar almış, bu nedenle de güvenlik çalışmalarında kimlik unsurunun etkisi yeni yeni çalışılan bir konu olmuştur.

Güvenlik ve kimlik ikilisinin beraber ele alınması konusunda yaşanan gecikme, şüphesiz ki güvenlik kavramının geçirdiği yapısal değişikliklerle de oldukça alakalıdır. Başlarda güvenlik yüzeysel bir şekilde sadece devlet güvenliği olarak düşünülmüş ve bu güvenlik ancak askeri

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

güçle sağlanacak bir durum olarak ele alınmıştır. Bu nedenle pek çok konu uzunca bir süre ihmal edilmiş ve güvenlik alanına dâhil edilmemiştir. Devlet, güvenlik sağlayıcı bir aktörden; güvenliği tehdit eden bir aktör olma yolunda ilerlemektedir. Bu nedenle tehditler çeşitlenmeye başlamış ve doğal olarak güvenlik kavramı da değişim geçirmiştir. Nitekim Soğuk Savaş sonlarına doğru yaşanan gelişmeler artık “kimlik” faktörünün de güvenlik alanına dâhil olmasını zorunlu bir hale getirmiştir. Çünkü Bosna ve Kosova’da yaşanan gelişmeler etnik kimlik ve din temelli krizleri ortaya çıkartmış ve bunun sonucunda kolektif kimliklerin dış politikada oynadığı önem ortaya çıkmıştır. Bu dönem özellikle eleştirel teorisyenlerin ve Kopenhag Okulu’nun katkılarıyla toplumsal güvenlik kavramının üzerinde çalışıldığı bir süreci başlatmıştır.

Kimliğin, güvenlik alanındaki yolculuğu 1990’larda toplumsal güvenlik kavramı ile başlarken; 2000’li yıllarda ontolojik güvenlik kavramıyla devam etmiş ve güvenliğin salt fiziksel güvenlik anlamına gelmediği bunun dışında kimlik güvenliğinin de önemli olduğu belirtilmiştir. Nitekim bazı zamanlarda kimlik güvenliği için fiziksel güvenliğin ihmal edildiği durumlar da yaşanmıştır. Özellikle devletlerin dış politika davranışlarını açıklamak için kullanılan ontolojik güvenlik kavramı, devletlerin de tıpkı bireyler gibi yalnızca fiziksel güvenliklerini düşünmediği ve rutinler aracılığıyla güvenliklerini sağlama eğiliminde olduklarını belirtmektedir. Bu çalışmada, güvenlik alanında kimlik kavramının nasıl konumlandırıldığı araştırılmış ve nihayetinde güvenlik çalışmalarının içerisinde kimliğin öneminin gün geçtikçe arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Başlarda bir ulusu ya da belli bir topluluğu belirtmek adına kullanılan kimlik kavramı daha sonraları devleti oluşturan bir unsur olarak da kullanılmış ve özellikle ulusal kimlik ve devlet kimliği üzerine çalışmalar yapılmıştır. Kimlik kavramı her ne kadar öteki üzerine inşa edilmiş olsa da, bunu ayrıştırıcı ya da birleştirici bir faktör olarak kurgulamak mümkündür.

Güvenlik çalışmalarında, birey ve devleti ayrı ayrı ele aldığımızda kimliğe yönelik analizlerin de farklılık gösterdiği görülmektedir. Her ne kadar ontolojik güvenlik anlayışı, devletleri de tıpkı bireyler gibi ontolojik güvenlik arayan birimler olarak belirtse de, bu güvenliği sağlayabilmek için kullanılan yöntemler ve süreçler analiz seviyelerinde farklılıklar göstermektedir. Son olarak kimlik, devletlerin irrasyonel davranışlarını açıklamak konusunda da yol gösterici olmaktadır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Kaynakça

- Ağır, B. S. (2015). Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı. *Güvenlik Stratejileri Cilt: 11, Sayı: 22*, 97-131.
- Balaban, G. (2020, Ekim). Ontolojik Güvenlik. *Uluslararası İlişkiler Konseyi Güvenlik Yazıları No:53*, s. 1-7.
- Bilgin, P. (2003, Jun). Individual and Societal Dimensions of Security. *International Studies Review Vol. 5, No. 2*, s. 203-222.
- Bilgin, P. (2010). Identity/Security. J. P. Burgess içinde, *The Routledge Handbook of New Security Studies* (s. 81-89). Routledge.
- Buzan, B. (1997, March). Rethinking Security after the Cold War. *Cooperation and Conflict Vol. 32, No. 1*, s. 5-28.
- Buzan, B. (2007). *People, States and Fear Second Edition An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. ECPR.
- Ceylan, T. E., & Kardaş, T. (2020). Kimlik-Güvenlik İlişisini Anlamak: Toplumsal Kimlik, Sosyal Psikoloji ve Toplumlar-Arası Güvenlik İkilemi . *bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi 94*, 189-215.
- Griffiths, M., O'Callaghan, T., & Roach, S. C. (2013). *Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Keyman, E. F. (2014). Kimlik ve Demokrasi. A. Eralp içinde, *Devlet ve Ötesi Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar* (s. 217-250). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Krause, K. (1996). *Critical Theory and Security Studies*. YCISS Research.
- Mabee, B. (2003). Security Studies and the 'Security State': Security Provision in Historical Context. *International Relations Vol . 17(2)*, s. 135-151.
- McSweeney, B. (1996). Identity and security: Buzan and Copenhagen School. *Review of International Relations Vol. 22, Issue.01*, s. 81-93.
- Mearsheimer, J. J. (1990, Summer). Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War. *International Security Vol. 15, No. 1*, s. 5-56.
- Rumelili, B. (2016). Kimlik. Ş. Kardaş, & A. Balcı içinde, *Uluslararası İlişkilere Giriş Tarih, Teori, Kavram ve Konular* (s. 389-397). İstanbul: Küre Yayınları.
- Rumelili, B., & Adısönmez, U. C. (2020). Uluslararası İlişkiler Kimlik-Güvenlik İlişisine Dair Yeni Bir Paradigma. *International Relations Vol.17, No.66*, 23-39.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Sarı Ertem, H., & Düzgün, A. N. (2021). Uluslararası İlişkiler Disiplininde Ontolojik Güvenlik Teorisi: Kavram ve Literatür Odaklı bir İnceleme. *Güvenlik Stratejileri Cilt:17, Sayı:37*, 39-83.

Smith, M. E. (2020). *Uluslararası Güvenlik*. Ankara: Felix Kitap.

Türk Dil Kurumu. (2020, Temmuz 20). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır

Waeber, O. (2004). Aberystwyth, Paris, Copenhagen New 'Schools' in Security Theory and their Origins between Core and Periphery. *International Studies Association* (s. 1-25). Montreal: Convention Theme.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

GÜVENLİĞİN İTİBARINI KORUMAK: GÜVENLİKLEŞTİRME TEORİSİ KAPSAMINDA SİYASALLAŞANIN GÜVENLİKSİZLEŞTİRMESİ

Utkuhan YILDIRIM

Yüksek Lisans Öğrencisi

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Bölge Çalışmaları Anabilim Dalı (Disiplinlerarası)

utkuhanyildirim@gmail.com

Güvenlikleştirme Teorisi Kopenhag Okulu'nun geliştirdiği ve hala gelişmeye devam eden bir güvenlik ekolüdür. Ekolün uluslararası ilişkilerin güvenlik alanında literatüre yaptığı en önemli katkılardan biri olan güvenlikleştirme teorisi kavramsal olarak, daha çok siyasi söylemlerle politika yapıcılar tarafından, kitleler nezdinde mevcut bir konuyu yine politik hedefler ekseninde meşrulaştırarak güvenlik konusu haline getirilmesidir. Bu bir nevi, siyasal olan konuyu siyaset üstü bir konuma getirerek, olayın acillik seviyesini en üst perdeden kitleye benimsetmektir. Güvenliğin konusu haline gelen olaylar, siyaset üstü konuma geldiği için karşısına çoğunlukla muhalif bir görüş almamaktadır. Bu durum politik çıkarlar doğrultusunda kullanıldığında istismara açıktır. Uluslararası ilişkiler teorileri arasında güvenlikleştirmenin kabul gören bir teori olmasının en önemli sebeplerinden biri, teorik çerçevenin pratikte uygulama alanı bulabilmesidir. Bunun yanı sıra güvenlikleştirme teorisi, güvenliğin siyasi olduğunun farkındalığı ve kabulüyle kurgulanmıştır.

Kavramsal ve teorik konuların benzerlikler, dillere yeni kazandırılmış kelimelerden ve diğer birçok sebepten dolayı anlatılan konunun özellikle akademik yazında anlaşılabilirliğini güçleştirmektedir. Güvenlikleştirme gibi gelişmekte olan teorik bir konu hakkında yazılan bu çalışmada, üretilen akademik eserin fayda ve anlaşılma katsayısının artırılması adına matematiksel ifadelerden yararlanmak uygun görülmüştür. Teorik çerçevenin farklı faktörlerden etkilenmeden anlaşılması adına bu eserde, örnek olay belirtmek yerine “x konusu” veya x olayı” ifadesi kullanılmıştır.

Güvenlikleştirme teorisinin en büyük endişelerinden biri, konuların sıklıkla menfi politik çıkarlar doğrultusunda yönlendirilerek, güvenlikeştirilmiş ve siyaset üstü hale getirilerek, mevcut durumda ve gelecekte güvenliğin konusu olabilecek her şeyin kitleler gözünde anlamını yitirmesine sebep olmasıdır. Bu durumda güvenlikle ilgili konuların zamanla kavramsal olarak

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

içinin boşaltılarak itibarını kaybetmesi olası bir sonuçtur. Bu noktada, mevcut x konusunun henüz siyallaşma aşamasındayken güvenliksizleştirme sürecinin başlatılması, güvenlik ve güvenlikle ilgili konuların itibarını korumak adına alternatif bir yol olarak değerlendirilebilir. Güvenikleştirmenin aşamalarından “siyasetin konusu olmama” basamağından “siyallaşma” aşamasına geçen x konusunun, politika yapıcılar tarafından sistematik bir şekilde, aynı bir konuyu güvenlikeştirdiği gibi güvenliksizleştirme sürecine yönlendirmesi de mümkündür. Bu eylem, bahsi geçen x konusunun güvenliksizleştirmeye yönlendirilirken bir anda “siyasetdışlaştırma”ya yönlenmesi riskini taşımaktadır. Bu da neredeyse güvenliğin konusu haline gelmek üzere olan ve güvenliğin itibarını korumak adına önü kesilerek güvenliksizleştirilmek istenen x olayının tamamen önemsiz bir konuma düşerek zafiyetler oluşturmasına sebep olabilir. Bu noktada, x konusunun güvenliksizleştirilirken politik zeminde kalmasını sağlama görevi ise yine politika üreticilerinin kontrolünde olması gerekmektedir. Farklılıkları olsa da birçok açıdan Kopenhag Okulu’nun güvenlileştirme yaklaşımına benzerlikleri bulunan Aberystwyth Ekolü’de güvenliğin siyasallığını kabul etmektedir. Güvenliğin politik zeminde tutulması adına bu ekolünde görüşlerinden faydalanmak gerekmektedir.

Bu çalışma, bir konunun politika üreticiler tarafından menfi çıkarlar doğrultusunda güvenlileştirilmesinin risklerini ortaya koyarak henüz gelişmekte olan örnek x konusunun süreç içerisindeyken politik zeminden koparmadan güvenliksizleştirilerek, güvenlik konularının kitleler gözünde itibarını korumayı amaçlamaktadır. Böylelikle güvenlikle ilgili konuların ağırlığının kaybedilmesinin önüne geçilerek, gerçek aciliyetlerin önem sırasının pekiştirilmesi mümkün kılınmaktadır. Buna istinaden, önem sırası ve itibarı korunan güvenlik kavramı sayesinde, kitlelerin süzgeçten geçerek güvenlileştirme yaşayan x olayına kitlelerin desteğinin artması beklenen bir sonuçtur. Kitle gözünde meşruiyet ve destek sorunu yaşamayan güvenlik konularının çözüme kavuşma sürecinin daha verimli geçmesi mümkündür. Araştırma makalesi niteliğindeki bu teorik çalışmaya, Kopenhag Okulu’nun öncü isimlerinin makale ve kitaplarının yanı sıra, konu üzerinde çalışan akademisyenlerin eserleri kaynaklık etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Güvenikleştirme, Güvenliksizleştirme, Kopenhag Okulu, Siyasallaşma, Uluslararası Güvenlik

Kaynakça

Balzacq, T. (Ed.). (2010). *Securitization Theory: How Security Problems Emerge and Dissolve* (1st ed.). Routledge.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Buzan, Barry, “Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), s. 107-123.

Miş, N. (2014). Güvenikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenikleştirilmesi . Akademik İncelemeler Dergisi , 6 (2) , 345-381 .

Zora, K. (2015). Güvenikleştirme: Hukuksal Meşruiyetten Siyasal Meşruiyete Evrilme ve Kopenhag Okulu . Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi , 23 (2) , 111-126 .

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi

14.30– 16.00

1. SALON

28. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Betül ÖZYILMAZ KİRAZ

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Betül ÖZYILMAZ KİRAZ	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Türkiye'nin Bir Karşı-Söylem Olarak İslamofobiyi Güvenlikleştirme Girişimi
Arş. Gör. İzzet KONCAGÜL	Milli Savunma Üniversitesi	Güvenlikleştirme ve İslamafobi: Avrupa'da Artan Sağ İdeolojili Şiddet ve Terörizm
Samet KAYAR	Dokuz Eylül Üniversitesi	Sosyal İnşacılık Perspektifinden Macaristan'da Göçün Güvenlikleştirilmesi
Öğr. Gör. Dr. Türkan Melis PARLAK	İstanbul Aydın Üniversitesi	İnsani Yardım Paradoksunda Göçün Güvenlikleştirilmesi: Kuzey Atlantik İttifakı'nın Ege Denizi'ndeki Faaliyetleri

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

TÜRKİYE’NİN BİR KARŞI-SÖYLEM OLARAK İSLAMOFOBİYİ GÜVENLİKLEŞTİRME GİRİŞİMİ

Betül ÖZYILMAZ KIRAZ

Dr.

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

İ.İ.B.F.

Uluslararası İlişkiler

betul.ozyilmaz@hbv.edu.tr

Bu çalışmanın konusu, Türkiye’nin son dönemde İslamofobiyi güvenlikleştirme girişimleridir. Bir konunun, siyasi elitler tarafından güvenlik meselesi haline getirilmesi sürecini tanımlayan güvenlikleştirme, öznel-arası bir süreçtir. Başka bir deyişle, güvenlikleştirme, bir konu siyasi elitler tarafından güvenlik sorunu olarak tanımlandığı anda gerçekleşmez. Bu tanımlama ancak bir güvenlikleştirme girişimidir. Güvenlikleştirme girişiminin başarılı olması için hitap edilen hedef kitlenin bir tehdidin var olduğuna ve bununla baş etmek için harekete geçilmesi gerektiğine ikna edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada da Türkiye’nin İslamofobiyi uluslararası bir güvenlik meselesi haline getirme girişimleri ve bu girişimlerin güvenlikleştirme ile sonuçlanıp sonuçlanmadığı konu edilmektedir.

Türkiye’nin artan bir şekilde İslamofobiyi uluslararası güvenlik gündemine taşıma çabasında olduğu görülmektedir. Bu çabaların ağırlıklı olarak hedef aldığı yer olarak ise İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) göze çarpmaktadır. Buradan hareketle, çalışmada, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın, Türkiye’nin “Adalet ve Barış için Birlik ve Dayanışma” temasıyla İstanbul’da gerçekleşen zirvede İslam Zirvesi dönem başkanlığı görevini üstlendiği Nisan 2016’dan başlayarak 2021 yılının ikinci yarısına kadar olan dönemde İİT bünyesinde yaptığı konuşmalar eleştirel söylem analizi yöntemi ile incelenmektedir. Güvenlikleştirme yaklaşımına göre güvenliğin bir söz edim olması sebebiyle, eleştirel söylem analizinin, çalışmanın konusu açısından en uygun yöntem olduğu düşünülmektedir. Çalışmada, Türkiye’nin İslamofobiyi neden ve nasıl güvenlikleştirmeye giriştiği ve bu girişimlerin başarılı olup olmadığı sorularına cevap aranmaktadır.

Yapılan analizin ardından Türkiye’nin tarihsel süreç içerisinde defaten, 15 Temmuz darbe girişiminin akabinde ise artan bir şekilde Avrupalı müttefiklerinin insan hakları ve demokrasi konularındaki eleştirilerine maruz kalmasının, İslamofobiyi güvenlikleştirme girişimlerini

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

tetiklediği sonucuna varılmıştır. Erdoğan, İİT bünyesindeki konuşmalarında, Avrupa'da her gün Müslümanlara ait çeşitli binalara saldırıldığını, Müslümanların hırpalandığını ve dövüldüğünü tekrar etmekte ve Avrupa hükümetlerini bunlara göz yummakla ve hatta desteklemekle suçlamaktadır. Erdoğan bu durumun artık sadece siyasetin konusu olmaktan çıktığını, güvenlik birimlerinin de meselesi haline geldiğini ifade etmektedir. Başka bir deyişle, konuyu politik gündemden güvenlik gündemine taşıyarak güvenikleştirmek istemektedir. Öte yandan Erdoğan, çok uzun yıllar demokrasinin beşiği olarak addedilen Avrupa ülkelerinde bunlar yaşanırken Türkiye'nin insan hakları ve demokrasi noktasında eleştirilmesini çifte standart ve algı yönetimi olarak tanımlamaktadır. Buradan hareketle, Türkiye'nin kendisine yöneltilen ve Avrupa ile ilişkilerinde bir baskı unsuru haline gelen eleştiriler karşısında bir karşı-söylem olarak İslamofobi'yi güvenikleştirme girişiminde bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu girişimin başarılı olmasının, yani İslam ülkelerinin Batı kaynaklı İslamofobiyi ortak bir güvenlik tehdidi olarak tanımlayarak ortak bir aksiyon almaya ikna olmasının, Türkiye'yi üzerindeki baskıyla ve Avrupalı müttefikleri tarafından yalnız bırakılma durumuyla baş etmekte elini güçlendireceği değerlendirilmektedir. Bu durum, Türkiye'nin 1970'li yıllarda Kıbrıs konusunda Batılı müttefikleri ile ters düştüğünde, İİT'de etkinliğini arttırmasını ve Kıbrıs konusunda destek sağlamak için örgütü enstrümantal bir açıdan kullanmasını çağrıştırmaktadır.

Erdoğan'ın güvenikleştirme girişiminin nasıl gerçekleştiğine bakıldığında, söz edimde özellikle iki tür benzeşim kullanıldığı görülmektedir. Birinci olarak İslamofobi, yayılan canlılara benzetilmektedir. İslamofobi veba gibi salgın hastalıklara ve zehirli sarmaşık gibi yayılan bitkilere benzetilerek bu mesele, sadece Türkiye'nin değil tüm İslam dünyasının sorunu olarak sunulmaktadır. İkinci olarak İslamofobi ile dünya siyasetini etkileyen diğer şiddet eylemleri arasında benzeşim kurulmaktadır. İslamofobiden kaynaklanan saldırılar Holocaust'a benzetilmekte; ayrıca bu saldırıların da insanlığın barış, huzur ve geleceği için en az DEAŞ ve El Kaide gibi terör örgütleri kadar tehlikeli olduğuna dikkat çekilmektedir.

Türkiye'nin bir karşı-söylem olarak İslamofobi'yi güvenikleştirme sürecinin başarısı değerlendirildiğinde, bu sürecin başarı ile tamamlandığını söylemek mümkün gözükmemektedir. İslamofobi uzun yıllardır İİT'nin üzerinde çalıştığı konulardan bir tanesi olmakla birlikte günümüzde örgütün güvenlik ajandasının üst sıralarında olmadığını; örgüt üyelerinin İslamofobiyi, ortak hareket edilmesi gereken acil bir güvenlik meselesi olarak görmediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim, İİT İslamofobi Gözlemevi'nin yıllık olarak yayınladığı raporlarda İslamofobinin artış oranının yıllar arasında farklılık gösterdiğinden

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

bahsedilmekte, dolayısıyla İslamofobi sürekli yükselen bir güvenlik tehdidi olarak ele alınmamaktadır. Bunun yanı sıra İslamofobi ile mücadele araçları olarak ulusal politikaların gözden geçirilmesi ve eğitim gibi güvenlik dışı, politik araçlar önerilmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'nin bir karşı-söylem olarak İslamofobinin, İİT nezdinde güvenlikleştirilmesi girişimlerinin tam anlamıyla başarılı olarak tamamlandığını söylemek olası görülmemektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, İslamofobi, Güvenlikleştirme, İslam İşbirliği Teşkilatı

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

GÜVENLİKLEŞTİRME VE İSLAMAFOBİ: AVRUPA'DA ARTAN SAĞ IDEOLOJİLİ ŞİDDET VE TERÖRİZM

İzzet KONCAGÜL

Araştırma Görevlisi/Doktora Öğrencisi

Milli Savunma Üniversitesi/ Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü

Güvenlik Araştırmaları Anabilim Dalı/ Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Doktora Programı

ikoncagul@kho.msu.edu.tr

1919 yılında Galler'de kurulan Uluslararası İlişkiler Kürsüsü ile beraber bir disiplin haline gelen Uluslararası İlişkiler, içinde birçok alt başlık içermektedir. Bu alt başlıklar arasında yer alan güvenlik ve terörizm çalışmaları, farklı açılardan ele alınmakta ve değerlendirmeler yapılmaktadır. Güvenlik kavramı özellikle 2.Dünya Savaşı sonrasında devlet bazlı ele alınırken Kopenhag Okulu'nun katkılarıyla beraber genişlemiş ve derinleşmiştir. Derinleşme ve genişleme neyin güvenliği ve neyin tehdit kaynağı olduğu sorularına cevap aramaktadır. Soğuk Soğuk Savaş'ın bitimiyle beraber devletlerin yanında bireyler ve kurumlar referans öznesi olarak değerlendirilmeye başlamış ve tehditlerin kaynakları çeşitlenmiştir. Realist kuramın Soğuk Savaş'ın bitişini açıklayamaması ve dar güvenlik yorumu nedeniyle yeni bir güvenlik yaklaşımı olarak ortaya çıkan Kopenhag Okulu, söz konusu alana önemli katkılarda bulunmuştur. Okulun kökenleri 1985'li yıllara dayanmakta ve güvenliği daha çok Avrupa merkezli olarak ele almaktadır. Kopenhag Okulu, başta Buzan ve Weaver olmak üzere bünyesinde birçok akademisyeni içeren ve Center for Peace and Conflict Research'te güvenlik üzerine araştırma ve çalışmalar yapan bir topluluktur. Okulun güvenlik alanına askeri olmayan tehditleri dahil etmesi ve devlet merkezli güvenlik anlayışını sorgulamaya başlaması güvenlik referans nesnelerinin değişmesiyle sonuçlanmıştır (Huymans, 1998: 479-480).

Kopenhag Okulunun alana getirdiği en önemli katkılarının başında güvenliği 5 sektöre ayırması gelmektedir. Okulun bu noktada vurguladığı husus askeri tehditlerin insanlar için tek güvensizlik kaynağı olmadığıdır. Ele aldıkları beş sektörden kaynaklanan tehditler güvensizlik kaynağı oluşturabilmektedir. Güvenliğin beş sektöre ayrılması, sektörler arası ilişkilerin ve etkileşimin daha rahat tanımlanmasını sağlamaktadır. Okulun ele aldığı beş sektör; askeri güvenlik, siyasi güvenlik, ekonomik güvenlik, toplumsal güvenlik ve çevresel güvenlik şeklinde sıralanabilmektedir. Askeri sektör zorlama ve kuvvet temelli baskı ilişkilerini, siyasi sektör otorite, yönetim ve tanınma ilişkilerini, ekonomik sektör ticaret, üretim ve finans

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

ilişkilerini, toplumsal sektör kolektif kimlik ilişkilerini ve çevresel sektör ise insan ile çevre ilişkilerini açıklamak için kullanılmaktadır (Buzan v.d., 1998: 7).

Okulun güvenlik yaklaşımına getirdiği yeniliklerden bir diğeri ise günümüzde devletler ve politika yapıcılar tarafından aktif bir şekilde kullanılan güvenlikleştirme (*securization*) kavramıdır. Güvenlikleştirme teorisi ilk olarak Ole Weaver tarafından kaleme alınan “*Securization and Desecurization*” makalesinde ortaya atılmıştır (Weaver, 1995: 54). Söz konusu kavram daha sonra Oli Weaver, Barry Buzan ve Jaap De Wilde tarafından ele alınan *Security: A New Framework for Analysis* adlı kitapta detaylandırılarak akademik çalışmada yerini almıştır. En basit tanımıyla güvenlik problemi olarak algılanmayan bir konuyu güvenlik problemi haline getiren teori, sosyal inşacı ve söz edimi yaklaşımdan yararlanmaktadır. Bu noktada konunun gerçekten tehdit olup olmaması önemli değildir. Çünkü Okul, güvenliği özneler arası bir inşa süreci olarak tanımlamaktadır. Buzan’a göre güvenlik özneler arasında var olmaktadır (Buzan v.d., 1998: 31).

1947 yılında başlayan ve 1991 yılında SSCB’nin çöküşüyle biten Soğuk Savaş, küresel ve bölgesel anlamda oldukça önemli gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Soğuk Savaş döneminde yaşanan Batı-Doğu arasındaki ideoloji tartışması, 1991 yılından sonra bölgesel çatışmalara ve bu bağlamda etkin sorunlara dönüşmüştür. Özellikle Avrupa ülkeleri tarafından İslam’a ve Müslümanlara karşı tepki artmış ve şeytanlaştırma, ötekileştirme faaliyetlerine girişilmiştir. İslam’ı kendi kültürlerine ve kimliklerine karşı tehdit olarak gören Avrupa ve Batı, kitleleri harekete geçirmek amacıyla İslam’ı kullanmış ve kullanmaktadır. Örneklerle de açıklanacağı gibi İslamafobi seçim zamanlarında kullanılarak önemli bir siyasal araç haline gelirken, alınacak önemli tedbirlerin de meşru gösterilmesine imkân sağlayıcı unsur olarak kullanılmaktadır. Özellikle Müslümanlara karşı yapılan nefret ve ötekileştirme çalışmaları sosyal medya ve gazeteler aracılığıyla yapılmakta ve televizyon programları ile de desteklenmektedir. Sözü olduğu kadar yazılı ve görsel araçları kullanan yöneticiler ve politikacılar Avrupa’daki halk kitlelerini etkilemeye çalışmaktadır. İslamafobinin tanımı yazarlara ve çalışmalara göre farklılık göstermekle beraber özellikle son yıllarda yapılan çalışmalarda artış yaşanmıştır.

İslamofobinin tanımı son 25 yılda gelişmiştir. Kavram öncelikle 1994 yılında Runnymede Komisyonu tarafından yayınlanan çalışmada anti-semitizm kavramı ile beraber kullanılmış, anti semitizm ve İslamafobi arasındaki benzerlikler ele alınmıştır. Runnymede Komisyonu 3 yıl sonra yayınladıkları çalışmada ise İslamafobinin tanımını yapmıştır. Yapılan tanımda İslamafobi kavramı, İslam korkusu veya nefreti ve Müslümanların tamamından veya çoğundan

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

korkmak veya hoşlanmamak şeklinde ele alınmıştır (Allen, 2010: 15). Allen'a göre ise İslamofobi kavramı ön yargı, nefret ve iğrenme içermekte ve ırkçılığın bir formunu teşkil etmektedir (Allen, 2010: 87).

Avrupa'da Müslümanlara yönelik şiddet gittikçe artmaktadır. Yaşanan şiddet olaylarında devletlerin üst yöneticilerinden en alt kademeye kadar birçok kişinin etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda İslamofobi gerek politikacılar gerekse devlet yetkilileri tarafından bir tehdit olarak gösterilmekte, güvenlikleştirme teorisi uygulanmakta, Müslümanlara yönelik şiddetin üstü kapatılmaya ve uygulanan politikalar meşru gösterilmeye çalışılmaktadır. Sadece Müslümanların şahsına yönelik değil evlerine, camilere, iş yerlerine, okullarına karşı da eylemler gerçekleştirilmektedir. Bununla beraber birçok devletin Müslümanların dini özgürlüğünü kısıtlayacak şekilde önlem ve tedbir alması, bunları meclislerinden geçirerek uygulamaya koyması, liberal değerlere sahip olarak gösterilen bu ülkelerin tek taraflı politikalarını gün yüzüne çıkarmaktadır.

İslam ve Müslümanlığın ötekileştirilmesi ve düşmanlaştırılması Avrupa'daki siyasi partilerin seçim süreçlerinde kullandıkları birer araç haline gelmiştir. Müslümanlar üzerinden kurgulanan nefret, düşmanlık ve ötekileştirme politikaları sonucu artan sağ ideolojili terörizm ve şiddet Avrupalı devletler tarafından görmezden gelinmektedir. Binlerce insanın maruz kaldığı bu korku liberal devlet yapısına ters düşen kanunlar, yasalar ve kararlar ile daha da kötü hale gelmektedir. Bugün birçok Avrupa ülkesinde Müslümanların ibadet etmeleri, dini elbiseler giymeleri hatta gidecekleri okulları seçme özgürlükleri kısıtlanmaktadır.

Müslümanlık ve İslam üzerinden uygulanan güvenlikeştirme süreci sadece devletlerin meşru olmayan tedbirler almasıyla sonuçlanmamış, sağ ideolojili terörizmin ve şiddetin artmasına sebebiyet vermiştir. Bu açıdan bakıldığında Avrupalı devletler için asıl tehdidin kendilerinin olduğunu söylemek mümkündür. Uygulanan şiddetin şiddet doğuracağı gözden kaçırılmamalıdır. Bu nedenle Avrupalı devletler ötekileştirme veya düşmanlık yaratacağına nasıl birlikte daha iyi yaşanabilir, şiddetin nasıl önüne geçilebilir gibi sorulara cevap aramalıdır. İnsanların aynı dünyayı paylaştığı, aynı havayı soluduğu ve ölümlü oldukları unutulmamalıdır.

Bu çalışma, güvenlikleştirme teorisi bağlamında Avrupa'da artan İslam karşıtlığını (islamofobi) ele almaktadır. Çalışmada, İslamofobinin güvenlikleştirme aracı olarak kullanılması Avrupa'da sağ ideolojili terörizmin ve şiddetin artışına neden oldu mu veya islamofobi gerçekten Avrupa için tehdit kaynağı mı sorularına cevap aranacaktır. Betimsel niteliği ağır basan bu çalışma, nitel araştırma tekniklerinden doküman incelenmesi yöntemi ile veriler elde edilmek suretiyle

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

yapılmıştır. Yazında geçen güvenlikleştirme, islamofobi konusundaki tartışmalar ve sağ ideolojili terörizm ve şiddet ile ilgili ele alınan görüşler çalışmada incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlikleştirme, İslamafobi, Sağ İdeolojili Terörizm ve Şiddet

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

İNSANİ YARDIM PARADOKSUNDA GÖÇÜN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ: KUZEY ATLANTİK İTTİFAKI'NIN EGE DENİZİ'NDEKİ FAALİYETLERİ

Türkan Melis Parlak

Öğr. Gör. Dr / Doktora

İstanbul Aydın Üniversitesi

Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu/Yerel Yönetimler

melisparlak@aydin.edu.tr

Kuzey Atlantik İttifakı (NATO), dış güçlerden gelebilecek olan saldırılara karşı ortak savunma yapmak saikıyla İkinci Dünya Savaşı'nın ardından kurulmuştur. Fakat geçen 72 yılda değişen statüko ile güvenlik tehditleri de farklılık arz etmektedir. Bu nedenle NATO'nun günümüzdeki faaliyetleri değişkenlik göstermektedir. Dünya tarihinde göçün inkâr edilemez bir önemi vardır. İnsanlar tarih boyunca çeşitli sebeplerle göç etmektedirler. 21. Yüzyıl'da göçün ana nedeni iç çatışmalardır. Bu nedenle de insanlar yaşamlarına daha güvenli ve refah düzeyi ülkelerde devam etmek istemektedirler. Avrupa Birliği'ni oluşturan ülkeler, bu özellikleri sebebiyle göçmenler için adeta bir cazibe merkezidir. Ancak normal göç yollarına erişimde karşılaştıkları önemli engeller dikkate alındığında düzensiz göçmenler genellikle göçmen kaçakçıları vasıtasıyla düzensiz yollarla hayatları pahasına Avrupa Birliği ülkelerine ulaşmaya çalışmaktadırlar. Bu bağlamda NATO, 10 yıldan uzun süredir Ege Denizi'nde göçmen kurtarma faaliyetlerine iştirak etmektedir. Bu amaçla NATO Daimi Denizcilik Grubu 2 (SNMG2), Yunanistan ve Türkiye karasuları ile uluslararası sulardaki düzensiz geçişlerin keşif, izleme ve gözetimini yapmaktadır. Göçmen teknelerini durdurmak veya geri itmek amacıyla değil, insan kaçakçılığı ve suç ağlarıyla mücadele edilmesine yardımcı olmak iddiasıyla faaliyetleri yürüten NATO, mevcut duruma bakıldığında belirlediği bu hedeflerinden saptığı gözlenmektedir. Çünkü deniz hukukunun metinlerinden olan BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 98'inci maddesi; Denizde Can Emniyeti Sözleşmesinin (SOLAS) 5'inci kısmının 7'nci maddesi ve Denizde Arama Kurtarma Uluslararası Sözleşmesi'nin (SAR) 2'inci kısmının 2.1.10 maddesine göre, NATO gemileri de dâhil olmak üzere denize açılan tüm gemiler, denizde can güvenliği tehlike altında olan insanları kurtarmak zorundadır. Ancak NATO'nun Avrupa Birliği üye ülkeleri ve FRONTEX ile ortak şekilde yürüttükleri faaliyetler; Avrupa Birliği'nin temel değerleri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 4 No'lu Protokole hâlel getirecek eylemleri barındırmaktadır. Özellikle geri

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

itme eylemleri Almanya tarafından FRONTEX'e rapor edilmesine karşın, NATO-Avrupa Birliği ilişkilerini bozacağı gerekçesine dayanarak adeta üstü örtülmektedir. İlişkileri korumak amacıyla insan haklarının bariz bir şekilde ihlal edildiğini eylemlere Avrupa Birliği üye ülkeleri göz yummaktadır. Hem Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarına göre hem de uluslararası hukukun temel ilkelerine göre her devletin sınırlarını korumak meşru hakkıdır. Ancak bu meşru hak, uluslararası hukukun temel ilkelerine aykırılık teşkil edecek eylemleri gerekçelendirmemektedir. Literatürde uluslararası hukukun emredici normu (*jus cogens*) olarak kabul geri göndermeme ilkesi bahsi geçen eylemlerle ihlal edilmektedir. Uluslararası askeri bir ittifak olan NATO'nun göçmenlere karşı yürüttüğü faaliyetler, göçmenlerin "kriminalize" edilmesine ve düşman kavramının dönüşmesi gibi bir mahiyete tezahür etmiştir. Bu durum da 11 Eylül saldırılarının ardından değişen yabancı algısını perçinlemekte ve göçmenlerin "ötekileştirilmesini" tetiklemektedir. Bu çalışmada NATO'nun yürüttüğü faaliyetler ışığında değişen düşman algısı ve bu eylemlerin uluslararası insan hakları hukuku uyarınca sonuçları mevcut olaylar çerçevesinde tartışılacaktır. Bu noktada insan hakları ihlalleri ile sınır koruma faaliyetleri arasındaki ikilem değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: NATO, düzensiz göçmen, geri itme, Avrupa Birliği, insan hakları

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

SOSYAL İNŞACILIK PERSPEKTİFİNDEN MACARİSTAN'DA GÖÇÜN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ

Samet KAYAR

Yüksek Lisans Öğrencisi

Dokuz Eylül Üniversitesi

Avrupa Birliği ABD

samet.kayar16@hotmail.com

Özet

Son zamanlarda Avrupa Birliği'nin karşılaştığı en büyük sorunlardan biri küresel konjonktürde artan göç olgusu ve bu olguya yönelik geliştirilen karşıtlıktır. Bu çalışmada Orban Hükümeti'nin göçmen karşıtlığı Sosyal İnşacılık yaklaşımının kuramsal uzantılarından birisi olan güvenikleştirme teorisiyle incelenecektir. Birinci bölümde, konunun sağlam teorik temellerle irdelenebilmesi için kuramsal varsayımlar verilecek, takip eden ikinci bölümde ise ampirik verilerin teorik ipuçlarındaki yansılarını analiz edilecektir. Çalışma, temelde şu araştırma sorularına cevap aramaya hizmet etmektedir: Macaristan'da iktidarda olan Victor Orban'ın göçmen karşıtı yaklaşımlar sergilemesinin temel sebepleri nelerdir? Bu yaklaşımların artış göstermesinde rol oynayan temel dinamikler nelerdir? Metodolojik olarak nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu çalışmada; çeşitli kitap bölümleri, liderlerin söylemleri hem ulusal hem uluslararası indekslerde yayımlanan makaleler, AB resmî kurumlarının raporları, analitik bir düzlemde değerlendirilmiştir. Çalışmanın temel savı ise, küresel ve bölgesel gelişmelerin Viktor Orban'ın mevcut göçmen karşıtı kimliğindeki arttırıcı gücüdür. Böylece, kriz dönemlerinde yararlanılarak “biz” ve “diğerleri” ekseninde referans nesnelere korunmasına yönelik güvenikleştirici yaklaşımlar benimsenmiştir.

Anahtar kelimeler: Güvenikleştirme, kimlik, Viktor Orban, Macaristan, göçmen karşıtı söylem

Abstract

One of the biggest problems encountered by the European Union in recent times is the rising migration phenomenon in the global conjuncture and the opposition developed towards this phenomenon. In this study, the Orban Government's anti-immigrant approach will be examined with the theory of securitization, which is one of the theoretical extensions of the Social Constructivist approach. In the first part, theoretical assumptions will be given in order to

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

examine the subject with solid theoretical foundations, and in the second part, the reflections of the empirical data in the theoretical clues will be analyzed. The study basically serves to answer the following research questions: What are the main reasons why Victor Orban, who is in power in Hungary, exhibits anti-immigrant approaches? What are the main dynamics that play a role in the increase of these approaches? Methodologically, qualitative research methods were used in this study; Various book chapters, speeches of leaders, articles published in both national and international indexes, reports of EU official institutions were evaluated on an analytical level. The main argument of the study is the increasing power of global and regional developments in Viktor Orban's current anti-immigrant identity. Thus, securitizing approaches have been adopted for the protection of reference objects on the axis of "us" and "others", by taking advantage of the crisis periods.

Keywords: Securitization, identity, Victor Orban, Hungary, anti immigrant discourse

Giriş

Değerler birliği, barış projesi, refah projesi, beşeriyet tarihi boyunca insan zekasının ortaya çıkardığı en cesur eser gibi anlamların yüklendiği Avrupa Birliği, günümüzde özellikle Lizbon Antlaşması'ndan sonra uluslararası sistemde tüzel kişiliğe sahip olan bir oluşumdur. Ontolojik temellerini demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, barış, özgürlük, serbest piyasa ekonomisi gibi kavramlara dayandıran AB, son zamanlarda artan göç olgusuyla birlikte bahsi geçen değerlerin sorgulandığı bir birliğe dönüşmüştür. Almanya, Fransa, İtalya, Polonya gibi ülkelerde siyasi liderler tarafından göçmen karşıtı söylemler ifade edilmeye başlamıştır. Bu noktada, AB üye devletleri arasında göçmen karşıtı söylemleri ve uygulamalarıyla en çok göze çarpan ülke Fidesz partisinin iktidarda olduğu Macaristan'dır. Hatta, partisinin göçmen karşıtlığı kampanyalarında kitlelere seslenirken ekonomi, kültür ve güvenlik gibi temaları kullandığı görülmektedir.

2010 yılında iktidara gelen Orban Hükümeti'nin egemenliği güçlendirme politikaları ile ulusal, ekonomik, toplumsal çıkarlara vurgu yapan milliyetçi kimliği göçmen karşıtı söylemleri ve pratikleri tetiklemiştir. Ancak göçmen karşıtı yaklaşımlar sergilenmesinde ideolojik yapının yanı sıra küresel ve bölgesel konjonktürün uzantılarına dikkat etmek gerekmektedir. Ulusal ekonomilerin daralmasına sebep olan 2008 Ekonomik Krizi, 11 Eylül saldırıları sonrası artan İslam karşıtlığı, Arap Baharı sonrasında Ortadoğu ve Afrika'da yaşanan iç çatışmalar, Paris, Berlin, Brüksel ve Nice şehirlerinde gerçekleşen terörist saldırıları Macaristan'da iktidarda olan Orban Hükümeti'nin göçmen karşıtlığına katkı sunan unsurlar olmuştur. Sonuç olarak, Viktor

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Orban söylemlerinde ekonomi, kimlik, kültür ve ulus devlet gibi referans nesnelere başarılı bir şekilde kullanarak göç olgusunu politik alana doğru kaydırabilmiş ve güvenlikleştirici aktör rolünü üstlenerek bahsi geçen temaların güvenliğine yönelik acil önlemler alınmasını sıklıkla dile getirmiştir. Ayrıca, “biz” ve “diğerleri” kavramlarını sürekli kullanarak toplumsal alanda yabancı karşıtlığı gibi kimliklerin inşa edilmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu doğrultuda kullanılan göç metaforları ise kitleyi ikna edebilmek adına dikkate değer unsurlar olmuştur.

Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve: Sosyal İnşacılık ve Güvenlikleştirme

Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sistemi açıklama konusunda verili düşünce düşünce kalıplarına meydan okuyan Sosyal İnşacılık yaklaşımı, Soğuk Savaş Sonrası dönemde popülerliğini arttırmış, genel olarak uluslararası ilişkiler aktörlerinin sahip olduğu kimliklere, değerlere, normlara söylemlere, düşünsel fikirlere, aktörler arası sosyal etkileşimlere, bütünsel yaklaşımlara ve aktör-yapı kavramlarına odaklanmıştır. Kimlik ve çıkar kavramlarının birbiriyle ilişkili olduğu argümanını savunan Sosyal İnşacılar, bu kavramların nasıl oluştuğuna vurgu yapmışlardır. John Gerard Ruggie'nin 1988 yılında yayımladığı makalesinde, neo-realist yaklaşımın kimlik ve çıkar kavramlarını verili olarak kabul etmesine karşı çıkmış ve bu kavramların nasıl oluştuğuna odaklanılması gerektiğini savunmuştur (Ruggie, 1998). Bu bağlamda, Sosyal İnşacılık yaklaşımı çıkarların kimlikten ayrı düşünülmemeyeceğini iddia etmiştir. Alexander Wendt, 1999 yılında yayımladığı kitabında kimliği, çıkarların belirleyicisi olarak tanımlamıştır (Wendt, 1999). Bu doğrultuda bir aktör, öncelikle kim olduğunu tanımladıktan sonra isteklerini ve çıkarlarını şekillendirmektedir. Böylece sosyal bir kavram olan kimlik, sosyal etkileşimler ve sosyal çevre dolayısıyla değişebilmekte ve bu yönde çıkarları şekillendirmektedir.

Sosyal İnşacılık yaklaşımının uluslararası ilişkiler camiasında diğer önemli bir açılımı güvenlikleştirme teorisidir. Bu teoriyi iyi bir şekilde anlamlandırabilmek için kavramın içerisinde bulunan güvenliğin farklı açılımlarına dikkat çekmek gerekmektedir. Bu bağlamda güvenlik, uluslararası ilişkiler literatüründe çok uzun bir süre devlet merkezli ve askeri konuları odak noktasına alan bir kavram olmuştur. Bu kavramın çok boyutlu ve çok sektörlü bir yapıya bürünmesi ise Kopenhag Okulu'nun çalışmalarıyla başlamıştır. Bu doğrultuda Kopenhag Okulu güvenliğe yeni bir boyut kazandırarak bu kavramı çevresel, siyasi, askeri, toplumsal ve ekonomik kapsamda yeniden tanımlamıştır (Buzan, Wæver, ve Wilde, 1998). Ekonomik güvenlik temelde devletin refah seviyesi, finansal kaynakları ile ilişkili olurken; kimlik güvenliği dil, kültür, geleneklerin korunması ile ilgili sosyolojik unsurlar olmuştur. (Buzan,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

2015, s.28). Güvenikleştirme teorisi de aynı okul tarafından ilk olarak Ole Waever tarafından literatüre tanıtılmış, bir konunun siyasi ve sosyal olarak ifade edildiği ve bu konuya yönelik tehdide işaret gösterildiği bir süreci simgelemiştir (Floyd, 2011: 427). Benzer düşünce kalıplarını benimseyen ve aynı zamanda Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme teorisinin savunucusu olan Barry Buzan da güvenikleştirme tanımında tehdidin ne olduğundan ziyade sosyal ve siyasal olarak söz edimler ya da söylemler aracılığıyla nasıl inşa edildiğine odaklanmıştır. Bu bağlamda tehdidin gerçekte olup olmadığı önemli olmamakta, konunun varoluşsal bir tehdit olarak çeşitli retoriklerle sunulma süreci önemli olmaktadır (Buzan, Waever, ve Wilde, 1998). Bahsi geçen sunulma sürecinde dilin önemine de vurgu yapılmaktadır. Çünkü dil, kitlelerde alınabilecek acil önlemlerin meşruiyet kazanması için temel teşkil etmekte ve güvenlik sorunlarının varoluşsal tehditlere dönüşebilmesi dil aracılığıyla mümkün olabilmektedir (McDonald, 2008:563). Bu noktada, dilin yarattığı söylemler aslında içerisinde eylem unsurunu da içermekte ve güvenlik sorunları söz edimler aracılığıyla inşa edilmektedir. Yukarıdaki tüm bilgiler ışığında güvenikleştirme teorisi analiz edildiğinde yapılabilecek kapsayıcı tanım, herhangi bir referans nesnesine (toplum, devlet, din vb.) yönelik meselelerin varoluşsal bir tehdit olarak sunulduğu ve kitlelerde meşruiyet sağlanarak tehdide yönelik acil önlemlerin alındığı söylemsel bir süreç gösterilebilir (Buzan ve Waever, 2003:491). Teoriye diğer bir pencereden bakıldığında ise, meselenin politik olmayan alandan politik alana doğru kaydırılması ve nihayetinde güvenikleştirilme sürecine dahil edilmesi olarak anlamlandırılabilir (Nyman, 2013:54). Ancak işin özünde; referans nesnesi, varoluşsal tehdit, acil önlemler, kamuoyu gibi bileşenler güvenikleştirme sürecinin temel özneleridir. Böylelikle, ekonomik-siyasi-toplumsal-çevresel-askeri çerçevede güvenlik boyutuna daha geniş bir perspektifle bakılmaktadır. Ancak vurgulanması gereken en önemli nokta, güvenikleştirme sürecinin başarıya ulaşması için kitlenin mevcut meseleyi güvenlik sorunu olarak kabul etmesi bu soruna yönelik yapılacak olan olağanüstü eylemlere rıza göstermesi gerekmektedir (Buzan, Waever ve Wilde, 1998).

Ampirik Çerçeve: Orban Hükümeti ve Göçün Güvenikleştirilmesi

Son zamanlarda, Avrupa coğrafyasında göçmen karşıtı retoriklerin dikkate değer bir artışta olduğu gözlemlenmektedir (Brubaker 2017 ve Wodak, 2015). Avrupa Birliği üyesi ülkelerde küresel politikada yaşanan 2008 Ekonomik Krizi, 11 Eylül Saldırıları, Arap Baharı, AB üyesi ülkelerde gerçekleşen terörist saldırıları gibi gelişmeler göçmen karşıtı sağ partilerin yükselişinde önemli etkilere sahip olmuştur. Böylece, neo-liberal sistemin kırılğanlıklarından faydalanan popülist sağ kanat partiler, kendilerini ve onları destekleme eğiliminde olan

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

vatandaşları krizin kaybedenleri olarak ilan ederek “biz” ve “öteki” kavramları ekseninde güvenikleştirici yaklaşımlar benimsemiştir. Öyle ki, bahsi geçen partiler ekonomik bağlamda refah şovenizmi yaklaşımıyla hareket ederek ekonomik daralmanın güvenikleştirici aktörü olma rolünü üstlenmeye çalışmış ve göçmenleri sosyal refah sisteminin sömürücüsü olarak nitelmiştir. 2008 Ekonomik Krizi de refah şovenizmi anlayışını daha da körüklemiş ve krizin yarattığı sorun göçmen karşıtı retoriklerle geliştirilmeye çalışılmıştır. Krizin sonucu olarak ortaya çıkan yüksek işsizlik oranlarında göçmenlerin etkisi söylemlerde yer bulmaya başlamıştır. Örneğin, Viktor Orban “ucuz işgücünden kaçınılması, iş imkanlarının Macarlara bırakılması ve ülkenin Macarlar tarafından yönetilmesi” (Lugosi, 2018:215) gibi ifadeler kullanmıştır. Bölgesel çerçeveden bakıldığında ise, Avrupa coğrafyasında Charlie Hebdo saldırıları, Brüksel ve Paris saldırıları Orban’ın göçmen karşıtı yaklaşımlarını daha da şiddetlendirmiş ve AB’yi göç olgusunu yönetememek konusunda eleştirmiştir. Bu bağlamda, mevcut saldırılar sonucu tekil olarak Orban’ın göçmen karşıtı etkilemekle kalmamış; diğer AB üyesi ülkelerde, örneğin Fransa’da, Ulusal Cephe partisinin göç karşıtı yaklaşımlarını da arttırmıştır. İkinci olarak, küresel politikada artan zenofobik yaklaşımlar göçmenlerin kimlik güvenliğine tehdit olabileceği düşüncesini doğurmuş ve “akın” eden göçmenlerin toplumun sosyolojik özelliklerinde aşınmalara neden olabileceği düşünülmüştür. Böylelikle AB üyelerindeki göçmen karşıtı sağ partiler de sistem-yapı etkileşiminin bir ürünü olarak, küresel sistemdeki popülist göçmen karşıtlığı rüzgarına dahil olmuş ve bu partiler (FPÖ: Avusturya, Le Pen: Fransa, AFD: Almanya, Fidesz: Macaristan vb.) oylarını arttırmıştır. Buna paralel bir şekilde, Avrupa kamuoyunda da göçmen karşıtlığı gözlemlenen diğer bir unsur olmuş; Pew Araştırma Merkezi’nin yaptığı anketler sonucunda AB’ye gelen mültecilerin terörizmle ilişkilendirildiği görülmüştür (Pew Araştırma Merkezi). Avrobarometre raporları da bu sonucu destekleyen bulgular ortaya koymuş ve göç olgusunun AB vatandaşlarını endişelendirdiğine yönelik çıktılara ulaşmıştır (Avrupa Komisyonu). Bu bağlamda konunun ana öznesi olan ve aynı zamanda liberal olmayan pratiklerle en çok göze çarpan ülke Viktor Orban’ın iktidarda olduğu Macaristan’dır.

Göç sorununu yönetebilmek adına AB kendi içerisinde hem uluslararası hem de ulus üstü çapta çözümler bulmaya çalışmış, bu çözümlerden birisi de üye ülkelere aşamalı olarak dağıtılması öngörülen göçmenlerin yer aldığı kota sistemi olmuştur (Avrupa Komisyonu). Bu doğrultuda, Orban Hükümeti yetkilileri, AB’nin göçmenler için öngördüğü kota sistemine karşı çıkmış(Fakhoury, 2016:71), göçmenlerin Macaristan’da toplumsal güvenliğe, ekonomik güvenliğe ve kültürel güvenliğe tehdit oluşturduğunu söylemlerinde belirtmiştir. Aslında, AB

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Komisyonu'nun önerdiği yük paylaşımı üye ülkelerin güvenlikleştirici yaklaşımlarında ve dolayısıyla göçmen karşıtı duruş sergilemesinde kolaylaştırıcı unsurlar olmuş; Macaristan gibi Çekya, Slovakya ve Romanya gibi ülkelerde fikir ayrılıkları ortaya çıkarak AB dayanışması zarar görmüştür (Fakhoury, 2016:71). Bu doğrultuda, Avrupa kıtasına gelen göçmenler terör sorunu ile ilişkilendirilmiş, onların Macar toplumunda sosyal ve kültürel sorunlara yol açabilecekleri hükümet yetkililerinin söz edimleriyle ifade edilmiştir. Bu bağlamda, 2015 yılında hükümetin uyguladığı iltica yasasına göre, göçmenler tarafından isyan çıktığı takdirde parlamentodan acil göç durumu ilan etme yetkisini almış ve insan haklarına uymayan tedbirler kabul etmiştir. Örneğin, hükümet tarafından Macaristan sınırında yer alan göçmenler tarlalarında ve sınırlarda yok olmaya terkedilmiş, kesici çitler inşa edilmiştir. Verilen örnekler Macaristan'ın Avrupa Birliği'nin düzenleyici kota uygulamasına ilişkin kolektif dayanışmanın sergilenmediğini göstermiş ve Macaristan'ın insan hakları ihlalleri bağlamında özellikle Avrupa Konseyi, AB Parlamentosu ve AB Komisyonu tarafından bu ülkeye karşı eleştirilerin yapılmasına neden olmuştur.

Ancak FIDESZ partisi başkanı ve hükümet başbakanı Viktor Orban göçmen karşıtı yaklaşımlar benimserken önemli yasal temellerin altını çizerek kendi söylemlerini meşrulaştırmaya çalışmıştır. Viktor Orban 2016 yılında yaptığı bir konuşmada şu ifadeyi dile getirmiştir:

“Macaristan, Schengen Anlaşmasına taraftır ve Avrupa'nın ortak dış sınırlarının bir bölümünü güvence altına alıyoruz. Bir eyalet sınırını yasadışı bir şekilde geçmek, cezalandırılması gereken bir suçtur. Kurallara uyulmalı, yoksa vatandaşların güvenliği kaybedilecektir (Orban, 2016a).”

Böylelikle Başbakan Viktor Orban, güvenlikleştirici aktör rolünü üstlenerek göçmenlerin bir tehdit olduğunu öne sürmüştür. Bu tehdidi öne sürerken, genellikle terörizm, şiddet, korku, koruma ve güvenlik gibi metaforlara sıkça yer vererek ideolojik anlatılarla bir kimlik inşasına katkıda bulunmuştur. Yine söylemlerinden birisinde, *yönetilemeyen göçmen sorununun yalnızca Macaristan'da değil, ayrıca tüm Avrupa'da toplum güvenliğine ve bireylerin gündelik yaşantılarına tehdit teşkil edeceğini öne sürmüştür (Orban, 2016b)*. Bu duruma örnek olarak da kadınları ve korunmaya muhtaç olan bireyleri kullanarak ayrıca insan güvenliğine de atıfta bulunmuştur. Yine parti lideri Viktor Orban'ın başka bir konuşmasında, *artan kitlesel göçmen akınının Avrupa kıtasının kültürel kimliğine zarar vereceğini ve demografik yapısını değiştireceğini dile getirmiştir (Orban, 2016b)*. Dahası, Viktor Orban örtülü bir şekilde “biz” ve “onlar” ekseninden yola çıkarak kültürel farklılıkları öne çıkaran söylemlerde bulunmuştur. Ona göre, “göçmenler Avrupa kültürünü yok etme niyetiyle gelmektedir. *Göçmenler farklı*

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

kültürlerden, farklı geleneklere sahip olan ve topluma uyum sağlayamayan insanlardır (Jánosi, 2019:50). Göçmenlerin yüksek doğum oranlarına sahip olması onların topluluklaşması yönünde kaygıları arttırmış ve hükümet nezdinde güvenlik konularının ön plana çıkmasını kolaylaştırmıştır.

Ekonomik bağlamda ise Viktor Orban, göçmenlerin ekonomik güvenliğe bir tehdit oluşturduğunu düşünmüş ve bu kişilerin ülke ekonomisine ek yük bindirdiğini vurgulamıştır. 2015 yılında halk nezdinde yapılan bir ankette, *ekonomik göçmenlerin Macar sınırlarına yasadışı yollardan geçtiğini ve kendilerini sığınmacı olarak tanıtırken, aslında refah sistemlerinden ve ülkenin sunduğu istihdam fırsatlarından yararlanmaya geldiklerini (Macaristan Hükümeti, Başbakanlık Ofisi) deklare etmiştir. Sadece son birkaç ayda, Macaristan'da ekonomik göçmenlerin sayısı yaklaşık yirmi kat arttı. Bu, yeni bir tür tehdidi temsil ediyor- yolunda durmamız gereken bir tehdit (Başbakanlık Ofisi).* Bundan dolayı, Macaristan için gelecekte önemli ekonomik kayıplara sebep olabileceği gibi yaklaşımlar FİDESZ Partisi yetkilileri tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Yukarıda bahsedilen göçmen sorununa yönelik Macaristan hükümeti yetkililerinin tavrı açıktır: göçü durdurmak. Bu anlayışa göre, göç olgusu yönetilmemeli; aksine durdurulmalıdır. Bu noktada, Viktor Orban'ın yaptığı en önemli kampanyalardan birisi "Göç ve Terörizm Hakkında Milli Müzakere" anketidir. Bahsi geçen anket soruları incelendiğinde önemli güvenlikleştirme yaklaşımları göze çarpmaktadır. Nitekim, anket sorularının yanı sıra Viktor Orban yazdığı bir mektubu da ilave ederek göç olgusuna karşıt duruşunu açıkça belli etmiştir. Bu doğrultuda, anketin yanı sıra Viktor Orban'ın mektuptaki göçe karşıt yaklaşımları göz önünde bulundurulursa güvenlikleştirici yaklaşımların cevaplar üzerinde yönlendirici bir etkiye olup olmadığı sorgulanmalıdır. Bu açıdan bakıldığında ankete katılım oranı %10 olmasına rağmen katılımcıların çoğunluğu hükümetin göç politikaları ile örtüşen cevaplar vermesi anketin mektubun manipülatif özelliğini destekler niteliktedir. Orban'ın yazdığı mektup aşağıda verilmektedir.

"2010 yılında biz Macarlar, kararlar alınmadan önce her önemli konuyu tartışmaya karar verdik. Bu nedenle, Macaristan'ın yeni Temel Yasası, hepimizi ilgilendiren sosyal güvenlik ve emeklilerin durumunun iyileştirilmesi gibi konularda ulusal istişareler başlattık. İşte bu yüzden şimdi, bu sefer ekonomik göç konusunda bir başka ulusal istişare başlatıyoruz. Eminim ki bu yılın başında Avrupa'nın eşi görülmemiş bir terör eylemiyle sarsıldığını hatırlayacaksınız. Paris'te masum insanların yaşamları soğukkanlılıkla ve korkunç bir gaddarlıkla söndürüldü. Hepimiz olanlar karşısında şok olduk. Aynı zamanda, bu akıl almaz dehşet eylemi, Brüksel ve Avrupa Birliği'nin göçmenlik sorunuyla yeterince ilgilenemediğini de gösterdi. Ekonomik

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

göçmenler sınırlarımızı yasadışı yollardan geçmekte ve kendilerini sığınmacı olarak tanıtırken, aslında göçmenlerdir. Refah sistemlerimizden ve ülkelerimizin sunduğu istihdam fırsatlarından yararlanmaya geliyorlar. Sadece son birkaç ayda, Macaristan'da ekonomik göçmenlerin sayısı yaklaşık yirmi kat arttı. Bu, yeni bir tür tehdidi temsil ediyor- yolunda durmamız gereken bir tehdit. Brüksel göçü uygun şekilde ele almadığı için, Macaristan kendi yolunu izlemeli. Ekonomik göçmenlerin Macarların işlerini ve geçim kaynaklarını tehlikeye atmasına izin vermeyeceğiz. Macaristan'ın kendisini yasadışı göçmenlere karşı nasıl savunması gerektiğine dair bir karar vermeliyiz. Hızla artan ekonomik göçü nasıl sınırlayacağımız konusunda bir karar vermeliyiz. Lütfen bizimle iletişime geçin ve sorduğumuz sorulara yanıtınızı verin (Macaristan Hükümeti, Başbakanlık Ofisi, 2015).

Anketteki sorular incelendiğinde ise, anket sorularının başlığının “Göç ve Terörizm Hakkında Milli Müzakere” olması kullanılan kavramlar açısından dikkat çekici olmuştur. Anket sorularında yer alan kavramlar ile mektupta yazan kavramlar arasında tutarlılık gözlemlenen diğer bir unsurdur. Örnek olarak anketin üçüncü sorusu, bu tutarlılığı destekler niteliktedir: *Brüksel tarafından göçmenlik sorununun yanlış yönetilmesinin artan terörle ilgisi olabileceğini düşünenler var. Bu görüşe katılıyor musunuz?* Yine anketin beşinci sorusu mektupta yer alan ibarelerle uyum içindedir: *Göç konusunda farklı görüşler duyuyoruz. Ekonomik göçmenlerin Macarların işlerini ve geçim kaynaklarını tehlikeye attığını düşünenler var. Katılıyor musun?* Son olarak, anketin sekizinci sorusu Viktor Orban’ın güvenikleştirme çıktılarına yönelik meşruiyet sağlaması bakımından önemli bir sorudur: *Macaristan sınırını yasadışı yollardan geçen göçmenlerin gözaltına alınabileceğine ilişkin daha katı düzenlemelerin getirilmesinde Macaristan hükümetini destekler misiniz?* Daha önce de belirtildiği üzere güvenikleştirme sürecinin başarılı olabilmesi için kamuoyu nezdinde acil önlemlerin varlığının meşru bir zemin bulması son derece elzemdir. Nihai kerte de Viktor Orban’ın güvenikleştirme sürecinde referans nesnelere yönelik varoluşsal tehditlerin varlığını söylemleri aracılığıyla sıklıkla kitlelere sunması kamuoyunun da tehdit algılamalarını tetiklemiş ve alınacak önlemlerin meşruiyeti açısından uygun bir ortam yaratılmaya çalışılmıştır. Macaristan sınırlarının elektrikli çitlerle örülmesi(BBC), Macar polislerinin göz yaşartıcı gazların ve tazyikli suların göçmenlere karşı kullanması(BBC) görülen olağanüstü uygulamalardan bazılarıdır. Bahsi geçen uygulamalar uluslararası toplumda tepkiyle karşılanırsa da Macaristan vatandaşları nezdinde destek bulmuştur. Hatta, Viktor Orban seçim sonuçlarında başarısını ve popülerliğini daha da arttırmış, daha sıkı göçmen karşıtı politikaların takip edeceğini belirtmiştir. (Batı Raporu) Seçim sonuçlarındaki Viktor Orban’ın başarı karnesi ise Macaristan vatandaşlarının hükümetin

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

göçmen karşıtı politikalarını desteklemesi bağlamında dikkate değerdir. Neticede, güvenlikleştirme süreci başarılı olmuş ve söz-edimlerin kitleleri ikna etmesi yolunda öneme sahip olduğu görülmektedir. Referans nesnelere yönelik yapılan tehdidin sunulması toplumda “biz” ve “öteki” kimlikleri arasındaki ayrımı daha da derinleştirmiş ve alınacak önlemlerin meşru bir zemin kazanması bağlamında söylem ve söz-edimlerin kolaylaştırıcı araçlar olduğu görülmüştür.

Sonuç

Çalışma sonucunda, Orban Hükümeti küresel sistemde yaşanan göç hareketliliğine yönelik güvenlikleştirici bir yaklaşım sergilediği gözlemlenmektedir. Bu bağlamda göçmenler, referans nesnesi olarak görülen vatandaşlara, kültüre, kimliğe, ekonomiye yönelik tehdit (varoluşsal tehdit) unsuru olarak değerlendirilmiş ve göç “akınının” durdurulması için sınırdan çitler inşa etme veya acil göç durumu ilan etme gibi güvenlikleştirici acil önlemler takip edilmiştir. Ayrıca göç sorunu, hükümet yetkililerinin söz edimleriyle politik mecraya taşınmış ve referans nesnelere yönelik güvenlikleştirilme süreci başlamıştır. Araştırmalar neticesinde, sürecin başarılı bir ivmede olduğu iddiasına varılmış ve seçim sonuçlarına bakıldığında Viktor Orban’ın oyları daha da artmıştır. Bahsi geçen güvenlikleştirme sürecinde her ne kadar Viktor Orban’ın milliyetçi ve göçmen karşıtı kimliği, göçe karşı yüklediği anlam ve değer yargıları, inançları etkili olsa da küresel ve bölgesel dinamiklerin varlığını göz ardı ederek yapılacak değerlendirme eksik bir analiz olacaktır. Nitekim, 2008 Ekonomik Krizi, 11 Eylül Saldırıları, Arap Baharı sonucunda yaşanan gelişmelerin Viktor Orban’ın göçmen karşıtı retoriği geliştirmesine katkı sunması aktör yapı etkileşiminin en çarpıcı sonuçlarından birisi olma özelliğini ortaya koymaktadır. Böylelikle, küresel ve bölgesel yapıda yaşanan olaylar, Viktor Orban’ın kimliğinin şekillenmesine önemli etkiye sahip olmuş; çıkar tanımlamaları yeniden inşa edilmiştir. Bu bağlamda, kimliğin çıkarların belirleyicisi olduğu yaklaşımı da söylemler ve söz-edimler aracılığıyla daha da görünür olmuştur.

Kaynakça

- Brubaker, R. (2017). Between nationalism and civilizationism: The European populist moment in comparative perspective. *Ethnic and Racial Studies*. s.1191–1226.
- Buzan, B. ve Waeber, O. (2003). *Regions and powers: the structure of international security*. Cambridge University Press. s.491.
- Buzan, B. Waeber, O. ve J Wilde de J. (1998). *Security: A new framework for analysis*, Boulder: Lynne Rienner Publisher.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

- Fakhoury, T. (2016). *Securitising Migration: The European Union in the Context of the Post-2011 Arab Upheavals*. The International Spectator.
- Floyd, R. (2011). Can Securitization Theory be used in Normative Analysis? Towards a just Securitization Theory. *Security Dialogue*, s. 427.
- Konuşmalar ve Açıklamalar. (2016a, 11 Kasım). Başbakan Viktor Orbán ile Kossuth Rádió programında 180 dakika röportaj. Erişim: <http://www.miniszterelnok.hu/interview-withprime-minister-viktor-orban-on-the-kossuth-radio-programme-180-minutes-4/>
- Konuşmalar ve Açıklamalar. (2016b, 16 Eylül). Başbakan Viktor Orbán ile Kossuth Rádió programında 180 dakika röportaj. Erişim: <https://kvota.kormany.hu/primeminister/interview-with-prime-minister-viktor-orban-kossuth-radio-programme-180-minutes-full-text-in-english/>
- Lugosi, N. (2018). Radical Right Framing of Social Policy in Hungary: Between Nationalism and Populism. *Journal of International and Comparative Social Policy*, 34(3), 210–233.
- Macaristan Hükümeti, Başbakanlık Ofisi, National consultation on immigration to begin. 24 Nisan 2015. erişim: 12 Ocak 2022. <https://2015-2019.kormany.hu/en/prime-minister-s-office/news/national-consultation-on-immigration-to-begin>
- McDonald, M. (2008). Securitization and the construction of security. *European journal of international Relations*, s. 563.
- Nyman, J. (2013). Securitization theory içinde: critical approaches to security: an introduction to theories and methods, Laura J. Shepherd (Ed.). Routledge. s.54.
- Pew Araştırma Merkezi. 11 Temmuz 2016. “Europeans Fear Wave of Refugees Will Mean More Terrorism, Fewer Jobs”. Erişim: 12 Ocak 2022. <https://www.pewresearch.org/global/2016/07/11/europeans-fear-wave-of-refugees-will-mean-more-terrorism-fewer-jobs/> adresinden edinilmiştir.
- Ruggie, J. (1998). What Makes the World Hang Together? Neo-Utilitarianism and the Social Constructivist Challenge. International Organization.
- Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics* (Cambridge Studies in International Relations). Cambridge University Press.
- Wodak, R. (2015). *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*. SAGE.
- Avrupa Komisyonu. 13 Mayıs 2015. KOMİSYONDAN AVRUPA PARLAMENTOSU, KONSEYİ, AVRUPA EKONOMİK VE SOSYAL KOMİTESİ VE BÖLGELER KOMİTESİNE İLETİŞİM. Erişim: 12 Ocak 2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1485255362454&uri=CELEX:52015DC0240> adresinden edinilmiştir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Avrupa Komisyonu. Kasım 2015. Standard Eurobarometer 84 - Autumn 2015. Erişim: 12 Ocak 2022. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2098> adresinden edinilmiştir.

Batı Raporu. 7 Mayıs 2018. Macar Başbakan Orban: ‘Hristiyan demokrasisi inşa ediyoruz ‘. Erişim: 12 Ocak 2022. <https://batiraporu.com/multeciler/macar-basbakan-orban-hristiyan-demokrasisi-insa-ediyoruz/> adresinden edinilmiştir.

BBC. 17 Eylül 2015. Tear gas forces back migrants at Hungary-Serbia border. Erişim 12 Ocak 2022. <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-34272216> adresinden edinilmiştir.

BBC. 4 Mart 2019. Living next to Hungary's electric border fence. Erişim: 12 Ocak 2022. <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-47446123> adresinden edinilmiştir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi

14.30– 16.00

2. SALON

29. OTURUM

Oturum Başkanı: Nail ELHAN

Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Öğr. Gör. Bora İYİAT	Amasya Üniversitesi	COVID-19 Tecrübesi Işığında Güvenlik ve İstihbaratı Yeniden Yorumlamak
Çağrı Buğra ÇOBAN	Hitit Üniversitesi	Sınırtaşın Suçlar ve Suç Örgütleri: Kolombiya Kartelleri
Arş. Gör. Yusuf DİNÇEL	Polis Akademisi	Stratejik İstihbarat Kapsamında Nasturi İsyenlarının Değerlendirilmesi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

COVID-19 TECRÜBESİ IŞIĞINDA GÜVENLİK ve İSTİHBARATI YENİDEN YORUMLAMAK

Bora İYİAT

Öğr. Gör.

Amasya Üniversitesi

Toplumlar ve onları oluşturan bireylerin iyi yaşama ve yaşam sürelerindeki doyuma ilişkin tartışmalar, öncelikle felsefi akımların başladığı çok eski çağlara kadar geriye gitmektedir. XX yüzyıl ile birlikte bu çalışmalar daha disipline edilmiş biçimde ortaya konmaya başlanmış ve özellikle bir psikolog olan Abraham Maslow tarafından günümüz sosyal bilimlerinde en çok kullanılan başvuru kaynağı “İhtiyaçlar Piramidi” kavramı literatüre kazandırılmıştır. Söz konusu piramit beş basamaklı bir yapıda ifade edilmiş ve temelde insanların hedeflerini gerçekleştirmek için birtakım istek, beklenti ve ihtiyaçlarının olduğu ve bunların farklı bir şekilde kategorize edilebileceği, kesin olarak da insanların bu piramitteki ihtiyaçlarının her basamaktakilerin asgari düzeyde karşılandıktan sonra ancak bir üst seviyeye geçilmesinin mümkün olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Maslow’un ihtiyaçlar piramidinin en alt basamağını, canlı bir varlık olan insanın yaşamını sürdürebilmesinin koşulları (yeme-içme, uyuma, cinsellik vb.) oluştururken, bir üst basamak ise “Güvenlik İhtiyacı” olarak sınıflandırılmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere insanoğlu yaşamını sürdürmek için genel fiziksel gerekliliklerden sonra en çok güvende olmaya ihtiyaç duymaktadır. İnsanoğlu’nun bireysellikten, kabileler halinde sosyalleşmesi, ardından devletleşmesi ile bireysel olan güvenlik güdüsü bu kez de sosyal bir güdü ve devlet anlayışı hatta ihtiyacı haline evrilmiş, zaman içerisinde güvenlik olgusu uluslararası ilişkiler disiplinin de temel kaygısı olmuştur. Güvenlik çerçevesinden uluslararası ilişkileri yorumlayan her yaklaşım küresel çaptaki önemli hadiseler ile birlikte bir yandan regüle edilirken, diğer yandan yeniden okunmaya başlanmıştır. Benzer biçimde 2020 yılının ilk çeyreği tüm dünyada bilinen tüm yaşam şekillerinin değiştiği bir dönemin başlangıcı olacağının sinyallerini vermiştir. Tüm bu değişimin sebebi ise insanlığın Yeni Koronavirüs (COVID-19) adıyla bilinen bir viral düşman ile savaşa girmesi olmuştur. Yayılmanın hızı ve periferisi, ulus-üstü bir vaka haline dönüşmeye başladığında da ülkelerin aldıkları kararlar, uygulamalar ve yaşadıklarının yanında liderlerin – politik karar alıcıların yaptıkları açıklamalar bize kısa, orta ve uzun vadede bazı paradigma değişikliklerinin yaşanmasının kaçınılmaz olacağını ve dünyanın eski dünya olamayacağını işaret ederken bu

475

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

değişikliklerin yaşanacağı alanların başında uluslararası güvenlik ve ona bağlı olarak istihbarat biliminin olacağıın güçlü sinyallerini vermiştir. İşte bu çalışma, bu muhtemel paradigma değişikliklerine odaklanarak, bir gelecek vizyonu ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, İstihbarat, Pandemi, COVID-19, Uluslararası İlişkiler

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

STRATEJİK İSTİHBARAT KAPSAMINDA NASTURİ İSYANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Yusuf DİNÇEL

Arş. Gör./Yüksek Lisans

Polis Akademisi Başkanlığı

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Uluslararası Güvenlik

dnc1_10@hotmail.com

Stratejik istihbarat, devletlerin istihbarî bir hazırlık sürecinde kendilerine yol gösteren ve istihbaratı geniş bir perspektiften değerlendirme imkânı sunan bir kavramdır. Stratejik istihbarat, uzun süre düşünce sürecinden geçtikten ve çeşitli analizler yapıldıktan sonra ortaya konur. Devletler, uzun yıllara yayılan politikalarını belirlerken, stratejik istihbaratın ortaya koyduğu verilerden yararlanırlar. Kısa ve orta vadeli politikalardan ziyade uzun vadeli istihbarat politikalarının belirlenmesi, bir devletin ulusal güvenliğini sağlaması ve koruması açısından elzemdir. Stratejik istihbarat, beraberinde taktik ve operasyonel istihbarat kavramlarını gündeme getirir. Stratejik istihbarat kavramının, bu iki istihbarat türünden farklılaşan en önemli özelliği, uzun vadeli olmasıdır. Taktik veya operasyonel istihbarat, nokta merkezli ve anlık istihbarattır.

Nasturiler, Doğu Süryanilerinden olup, dış dünyayla iletişimi sınırlı olan bir topluluktur. Hakkâri çevresinde küçük yerleşim yerlerinde varlıklarını sürdürürlerdi. Dinî merkezleri Koçanis'di. Dağlık bölgelerde dağınık bir şekilde yaşarlardı. Bu bölgelerde yaşamalarından dolayı, kendilerine özgü ve merkezle sınırlı iletişimi olan bir hayat tarzını benimsemişlerdi. Bölgede tarım arazilerinin yetersizliğinden dolayı, hayvancılıkla uğraşırlardı (Dinçel, 2021). 19. yüzyılda Batılı misyonerlerin, Osmanlı Devleti topraklarında belli amaçları hedefleyerek gelmeleriyle beraber, bazı dini ve etnik azınlık toplulukları arasında ayrılık fikri yaygınlaşır. Devlet-i Aliyye, bu topluluklara zaten çeşitli imtiyazlar tanımıştı. Ancak gelinen noktada, siyasi taleplerin arttığı görülmektedir. Batılı misyonerler din adamı kisvesi altında, bölgeyle ilgili istihbarî nitelikte, uzun seneler boyunca bilgiler toplamışlardır. "İngiltere Canterbury Başpiskoposluğu tarafından bölgeye gönderilen William Henry Browne, İngiliz misyoneri olarak Hakkâri Nasturileri arasında uzun yıllar faaliyet göstermiştir. Browne, 1890'da geldiği

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Hakkâri’de 1910 yılına yani ölene kadar tam 20 yıl kalmış, Nasturilerin dini lideri Mar Şimun’a danışmanlık yapmıştır.” (Dinçel, 2021)

Birinci Dünya Harbine giden süreçte, Nasturiler ilk önce Rusya ile iş birliği içerisine girerler. Mayıs 1915’te Rusya’dan, taktik istihbarat desteği alan (askeri ve mühimmat ağırlıklı) Nasturiler, Osmanlı Devleti’ne isyan ederler. İsyan girişimi sırasında Ermeniler, Nasturilere yardım eder. 1917 yılına kadar, isyanlarını bir ölçüde devam ettiren Nasturiler, Bolşevik İhtilali sonrasında, Rusya tarafından yüz üstü bırakılırlar. İngiltere ise bu dönemde bütün istihbarat unsurları ile sahadadır. İngiliz istihbaratçı Yüzbaşı Gracey, Nasturilerin, İngiltere ile beraber hareket etmesinin karşılığı olarak, savaş sonunda bağımsız bir Nasturi Devleti kurulacağına dair söz verir. Canterbury Başpiskoposluğu aracılığıyla 19. yüzyılda bölgeyle ilgili detaylı çalışmalar yapılması ve savaş sırasında Nasturilere yönelik bir politika doğrultusunda hareket edilmesi, İngiltere için stratejik istihbaratın ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

Osmanlı Devleti’ne karşı, bölgede çeteci faaliyetlerde bulunan Nasturiler, savaşın sonuna doğru İngiltere’nin himayesinde Irak’taki Bakuba kampına gönderilirler. İngiltere, bu kampta Nasturilerden askeri birlikler oluşturur. Nasturiler, İngiltere için sahada önemli bir askeri unsur haline gelmiştir. Milletler Cemiyeti nezdinde çeşitli girişimlerde bulunan Nasturiler, isyan ederek kaçmak zorunda kaldıkları eski topraklarına dönemezler. Ayrıca kendilerine vaat edilen Nasturi Devleti’nden ortada eser yoktur. 1924 yılında Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı başlatmış oldukları isyan girişimi de bastırılır. Bu tarihten sonra ağırlıklı olarak Irak ve dünyanın birçok yerinde mülteci olarak hayatlarını devam ettirmeye çalışırlar.

İngiltere’nin Nasturilerle olan ilişkisi, istihbarî bakımdan Rusya’ya göre farklılık göstermektedir. Rusya, bölgesel yakınlıktan da istifade ederek, daha çok taktik ve operasyonel istihbaratın gerekliliklerini yerine getirirken, İngiltere, Birinci Dünya Harbinden çok önce Nasturilerle ilgilenmeye başlamış ve siyasi ajandası doğrultusunda, bu gruba yönelik istihbarî nitelikte çalışmalar yürütmüştür. Yüzbaşı Gracey, Nasturilerin, İngiltere ile iş birliği içerisinde olmaları için yoğun çaba harcayan isimlerin başında gelir. Gracey, sahada faaliyet gösteren ve Nasturilerin dilini konuşan, tecrübeli bir istihbarat görevlisiydi.

Bu çalışmada, ATASE ve Milletler Cemiyeti arşiv belgeleri ışığında, bilhassa istihbarî hususlar ortaya konularak, mesele incelenmiştir. Stratejik istihbarat kavramı nedir? Nasturilerin isyan girişimleri ve ardından yaşanan gelişmeler bu çerçevede ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Stratejik İstihbarat, Nasturiler, Misyonerler, İsyancılar

Kaynakça:

Dinçel Y. (2021). *Nasturiler: Misyonerler-İhanetler- İsyancılar*. Altınordu Yayınları.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

SINIRAŞAN SUÇLAR VE SUÇ ÖRGÜTLERİ: KOLOMBİYA KARTELLERİ

Çağrı Buğra ÇOBAN

Yüksek Lisans Öğrencisi

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik

cagribugracoban16@gmail.com

Organize suç örgütleri neredeyse bütün ülkelerde faaliyet göstermektedir. Soğuk Savaş'ın sonu ve küreselleşmenin etkisiyle sınıraşan boyut kazanan suç örgütleri, uyuşturucu üretimi ve kaçakçılığı başta olmak üzere birçok sınıraşan suç işlemektedirler. Sınırları yok edip, küresel çapta güç sahibi olan suç örgütleri, uluslararası güvenliğin güncel sorunlarından en önemlisidir. Sınıraşan suçlarla etkin bir mücadele gösterilmeye çalışılmaktadır. Fakat kurumsal şirket boyutuna gelen suç örgütleriyle mücadele düşünüldüğünden daha zordur. Uluslararası güvenliğin ana sorunlarından olan yapılar, birey, devlet, bölgesel ve uluslararası boyutlarda yıkıcı etkiler göstermektedir. Devletin kademelerine bile rüşvet ve yolsuzlukla giren yapılarla mücadelede uluslararası örgütler etkin rol oynamaktadır. Bu çalışmada sınıraşan suçların neler olduğu ve sınır aşan suç örgütlerinin yapıları ve geldiği boyut örneklerle anlatılacaktır. Küreselleşmenin etkisiyle dönüşüm gösteren sınıraşan suç örgütlerinin uluslararası etkileri ve bu yapılarla nasıl mücadele edildiği incelenecektir. Sınıraşan suçların ve suç örgütlerinin inceleneceği çalışmada suç, organize suç ve sınıraşan suçlar kavramsal boyutta incelenecektir. Küreselleşme kavramından ve sınıraşan suçların, küreselleşme ile nasıl bir dönüşüme girdiği konusunun üzerinde durulacaktır. Sınıraşan suç örgütlerinin yapısı ve işlevleri konu alınıp, Kolombiya kartelleri üzerinden örnekle anlaşılması sağlanacaktır. Uluslararası etkilerinin hangi boyutlara ulaştığından bahsedilecektir. Sınıraşan suç örgütleriyle nasıl mücadele edildiği ve bu mücadelenin yeterli olup olmadığı incelenecektir. Çalışma sonunda sınıraşan suçların ulaştığı olduğu boyut değerlendirilip, yapılan mücadele dışında ne gibi önlemler alınabilir sorusuna cevap aranacaktır. Sınıraşan suçlarla mücadelede rüşvet ve yolsuzluğun yeri tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sınıraşan Suçlar, Suç Örgütleri, Karteller

SINIRAŞAN SUÇLAR VE ORGANİZE SUÇ

Organize suç kavramının, evrensel niteliğinden dolayı birçok tanımlaması bulunmaktadır. Abadinski'ye göre organize suç, yasal olan veya yasal olmayan metotlarla, ekonomik güç

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

sağlama hedefiyle, ideolojik yönü bulunmayan, belirlenen disiplin şartları ve hiyerarşik düzeni bulunan, en az üç kişiden oluşan bir suç türüdür (Abadinski, 2000, s.6, akt. Altan ve Arslan, 2016, s.76). Organize suç kavramını terörizm kavramından ayıran en büyük unsuru, Abadinski' nin tanımında belirttiği gibi belirli bir ideolojik yönü bulunmamasıdır.

Organize suç kavramı uzun yıllardır bir geçmişe sahipken, sınıraşan suçlar kavramı 1970'li yıllarda ortaya konulmaya başlamıştır (Sebatino, 2016, s.63, akt. Yıldız, 2020, s.277). Sınıraşan suçlar literatüre ilk defa kriminoloji alanında girse de daha sonra özellikle politika ve güvenlik alanlarında sıkça kullanılmıştır. Sınıraşan suçlar terimi literatüre girmeden önce, karakteristik bakımdan konu ile alakalı üç suç örneği tarihte görülmektedir. Antik dönemlere uzanan köle ticareti, korsanlık ve daha yakın tarihlerde de görülen afyon kaçakçılığı aslında sınıraşan suçlara verilebilecek örneklemelerdir (Felsen ve Kalaitzidis, 2005, s.7-12, akt. Yıldız, 2020, s.277).

Sınıraşan suçlar, Soğuk Savaş sonrası alanını genişletmiş ve uluslararası güvenliğe tehdit olarak algılanmaya başlamıştır (Kiraz, 2020, s.526). Sınıraşan suçlar, Soğuk Savaş döneminden sonra yeni düzen içinde hiç olmadığı kadar dikkat çekici bir boyuta ulaşmıştır. Sınıraşan organize suçlar, küreselleşme sürecinden fayda sağlamıştır (Williams, 2012, akt. Yıldız, 2020, s.277). Soğuk Savaş döneminde yaşanan iki kutuplu düzen küreselleşme ile birlikte, dünyayı "küresel köy" haline getirmiştir. Uluslararası boyutta ticari faaliyetlerin ve ticari malların hareket alanındaki genişleme, yasadışı ticaretin kontrolünü de imkânsız hale getirmiştir (Wright, 2006, s.73, akt. Yıldız, 2020, s.277). Bu imkânsızlık, sınırları ortadan kaldırarak küresel çapta yasal olmayan ticaretleri aktif hale getirmiştir. Küresel düzeyde olan yasal olmayan faaliyetler, kimi bireyleri veya grupları kazanan konumuna getirirken, kimileri için küreselleşmenin yıkıcı etkisi olmuştur. Dünyanın birçok yerinde düzensizlik ve usulsüzlüğün büyük çaptaki etkisi görülmektedir. Bu etkilerin sonucu olarak da fırsatların eşitsizliği ve mali durumdaki orantısızlık artış göstermiş, bireyler organize suç şebekelerine yönelmiştir (Williams, 2012, akt. Yıldız, 2020, s.278).

SINIRAŞAN SUÇ ÖRGÜTLERİ VE KÜRESELLEŞME: KOLOMBİYA KARTELLERİ

Sınıraşan suçların büyük bir bölümü organize suç örgütleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu örgütlerin kurulma aşamasının temelinde ise, suç yoluyla haksız kazanç elde etmesi yatmaktadır (Kiraz, 2020, s.528). Suç örgütleri için çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Bu tanımlardan ortak paydaya başvurulacak olursa, yapıların suç örgütü kabul edilmesinde sekiz koşul ortaya çıkmaktadır. Herhangi bir ideoloji çatısı altında bulunması veya bulunmaması, hiyerarşik düzen içinde inşa edilmesi, devamlılığı olması, şiddete meyil göstermesi,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

sınırlandırılmış üyeliğin kabul görmesi, yasal olmayan işletmelerin olması, yasal işletmelerde ise katılım sağlanması ve usulsüz işlere karışılması temel şartlardır (Finckenauer, 2005, s.65, akt. Kiraz, 2020, 528,529).

Organize suç örgütleri birçok faktörden dolayı ortaya çıkabilmektedir. Bunlar arasında, otorite zayıflığı, küreselleşme, teknolojinin gelişmesi ve yolsuzluk gibi faktörler sayılabilmektedir. Otorite boşluğu, güvende olmama hissiyatı vermektedir (Gökbunar, 2014, s.232). Tarihte birçok organize suç örgütü, merkezi otorite boşluğundan kaynaklı şekilde çıkmakta ve yine otorite boşluğundan dolayı genişlemiştir. Otorite boşluğunun oluşma nedenleri arasında mesafe önemli yer tutmaktadır. Bir ülke içinde kontrol edilemeyen mesafeler, suç örgütlerinin merkezleri olmuştur. Bir diğer nedeni ise yasaklamadır. Yine tarihte birçok suç örgütü, otoritenin yasaklarından dolayı genişlemiştir. Yasaklar çoğaldıkça, suç örgütlerinin istihdam alanları artışı göstermektedir. Siyasi değişiklikler ve etnik kökenli unsurlar da suç örgütlerinin merkezi otorite boşluğundan yararlanmasının nedenleri olarak gösterilebilmektedir (Skarperdass, 2002, s.180-184, akt. Gökbunar, 2014, s.232). Küreselleşme faktörü ve teknolojinin gelişim göstermesiyle, serbest ticaret alanları artmış, sınırlar yok olmaya başlamış, silah yapım ve internet üzeri para transferleri yeni fırsatlar oluşturmuştur (Gökbunar, 2014,233). Suç örgütleri, yolsuzluk ve rüşvet ile de gerek kaçakçılık faaliyetlerinde gerekse siyasi düzende kendilerine yer edinmişlerdir.

Organize suç örgütleri, küreselleşme ve teknoloji ile sınırı olmayan bir boyuta gelmiştir. Sınıraşan suç örgütleri yaratılan şansları fırsata çevirmiş ve yeni coğrafyalara yayılmıştır (Chatterjee, 2005, s.8, akt. Altan ve Arslan, 2016, s.79). Sınıraşan organize suçlar, küreselleşmenin etkisiyle hızlıca büyümektedir. Dolandırıcılık ve hırsızlık gibi sıradan suçlarda artış görülmesine rağmen asıl sorun küreselleşmenin organize suça kazandırdığı sınıraşan boyutudur. Sınıraşan organize suçların başlıca faaliyeti, uyuşturucu kaçakçılığı olmuştur. Uyuşturucuya ek olarak insan, silah kaçakçılığı eklenmiştir. Organize suç örgütlerinin sınıraşan boyut kazanması, uyuşturucu piyasasındaki genişlemelere, iç savaş ve ayrılıkçı hareketlerdeki artışa, insan kaçakçılığı, yasadışı göç gibi konulardaki büyümeye ve cinayet gibi adli vakaların çoğalmasına neden olmuştur (Altan ve Arslan, 2016, s.79-82).

Değinilmesi gereken bir diğer husus ise sınıraşan organize suç örgütleri ve terör örgütleri ilişkisidir. Bu ilişki üzerinde fikir birliği sağlanan konular mevcuttur. Terör örgütlerinin bir kısmının devlet destekli olduğu düşünüldüğü ve araştırıldığından dolayı, devlet desteklerinin azaldığı görülmektedir. Terör örgütleri, desteğin azalması ile silah temini ve mali destek amaçlı suç örgütleri ile ilişki kurduğu söylenmektedir (Hutchinson ve O'Malley, 2007, s. 1095-1107,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

akt. Öz Yıldız, 2013, s.41). Geleneksel ve hiyerarşi bakımından katı görünümde olan birkaç terör örgütünün, mali destek sağlamak amacıyla banka soygunu, sahtecilik ve şantaj gibi uzmanlık gerektiren konularda suç örgütleriyle ilişkili olduğu ve terör örgütleri içinde bu organizasyonları yürütecek görevliler tayin edildiği gözlenmiştir (Toros ve Mavelli, 2013, s.76, akt. Öz Yıldız, 2013, s.41). Bazı terör örgütlerinin, kendi içinde organize suç örgütü kurup, uyuşturucu ve silah gibi kaçakçılıkları bu örgütler üzerinden yaptığı söylenmektedir (Öz Yıldız, 2013, s.42).

Sınıraşan suç örgütleri dinamik yapıdadır. Bu yapıdan dolayı da yerel ve küresel koşullar gereği dönüşüm geçirmektedir. Bu dönüşüm tehlikeli olan yapıları daha tehlikeli hale getirmiştir. Bu tehlikeli yapılara gün geçtikçe ilgi artmakta ve konu uluslararası güvenlik boyutunda ele alınmaktadır (Kiraz, 2020, s.530).

Bireylerin, işgücünün ve ürünlerin serbest olarak dolaşım sağlaması, suç örgütlerinin sınıraşan faaliyetlerini ulusal ve bölgesel alanlardan küresel alanlara taşımalarını sağlamıştır. Kolay ve hızlı gelir elde imkânları bulunan sınıraşan suç örgütleri, daha kurumsal bir şekilde örgütlenebilmiş ve işlevlerini daha geniş bir alana yaymıştır. Bu durumda engellenmesi zor bir akışa sebep olmuştur. Küresel çapta elde ettikleri gelirlerle yasal iş alanlarına giren suç örgütleri, mali yönden takibi zorlaşmıştır (Gunde, 2010, akt. Erdoğan, 2013, s.280). Mali yönden takibi zor ve uluslararası çapta değer kazanan sınıraşan suç örgütleri, uluslararası ticarete güçlü aktörler haline gelmiştir. Güçlenen aktörler, para aklama faaliyetlerini Dünya'nın çeşitli yerlerinde bulunan finans merkezlerine taşımıştır. Mali yönden takibi zor olan sınıraşan suç örgütleri, finans merkezlerinin aracılığı ile ulus ötesi şirket konumunu almıştır (Williams akt. Kiraz, 2020, s.532). ABD için hazırlanan 2000 yılındaki bir raporda, sınıraşan suç örgütlerinin yıllık cirosu, dönemin uluslararası ticaretin yüzde on beş ile yüzde yirmi dört arasında olduğunu göstermektedir (Blair, 2010, akt. Erdoğan 2013, s.281). Günümüzde ortaya çıkan tablo ise sınıraşan suç örgütlerini, uluslararası güvenliği tehdit haline getirmiştir (Kiraz, 2020, s.532).

Kolombiya kartelleri, kendi devletlerinde, Amerika ve Avrupa'da lojistik ve pazarlama gibi alanlarda hücresel yapılanmayla örgütlenmiştir. Hücre tipi yapılanma neticesinde örgüt üyeleri arasındaki ilişkiler ve ihanet, çok alt seviyeye indirilmek istenmiştir. Örnek olarak Medellin karteli gösterilirse, içinde devlet görevlisinden muhasebecisine, avukatından kimyacısına, ithalat ve ihracat için profesyonellerden katillerine kadar birçok birey barındıran, uzmanlarla oluşturulmuş bir yapısı vardır (Mallory, 2007, s.52, akt. Argün, 2013, s.111). Otorite sahibi olan Medellin karteli, aşırı şiddete başvuran ve merkez otoriteye daima meydan okuyan bir suç

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

örgütüdür. Amerika'ya göndermek üzere uyuşturucu üretimi yapan örgüt, diğer küçük üreticilerle birlikte büyük bir pazar kurmuştur (Kiraz, 2020, s.529).

Kolombiya kartelleri, karışık tarzda yapılanmalarla diğer organize suç örgütlerinden farklıdır. Kartel yapıları bölümlere ayrılmış olup, uyuşturucu kaçakçılığı ile ilgili kararların alındığı ve gözlemlendiği birimler oluşturulmuştur. İstihbarat, ekonomik, ihracat ve üretim gibi birçok alanda çalışmalar yürütülmektedir. Kartelin ürünlerinin gittiği ülkelerde ise depolama yapıp sonraki süreçte dağıtıldığı sistem oluşturulmuştur. Bu sistemde paranın aklanması için birimde bulunmaktadır (Chatterjee, 2005, s.2, Argün, 2013, s.112). Yani kurumsal ve küresel çapta bir şirket gibi çalışılmaktadır.

SONUÇ

Geçmişten günümüze gelen sınıraşan suçlar ve suç örgütleri, uluslararası güvenlik boyutunda, küreselleşmenin de etkisiyle ciddi problemlere yol açmış ve açmaya devam edecektir. Sınıraşan suç örgütlerinin gelirleri önemli ölçüde artmış ve geliri sağlamada kullanılan merkezler kontrolü zor yerler olarak belirlenmiştir. Uyuşturucu ticareti başta olmak üzere birçok konuda terör örgütleriyle de işbirliği yapan suç örgütlerinin takibi karmaşık bir hal almış ve faaliyet alanları belirlenemez hale gelmiştir. Çalışmada da verilen Kolombiya kartelleri örneği gibi suç örgütleri, kurumsal ve şirketleşen yapısıyla ve sağladığı istihdamla uluslararası güvenliğin en önemli tehdidi halini almıştır. G-8 ülkelerinin sınıraşan suçlar ve suç örgütleriyle mücadelesinde değinildiği gibi uluslararası terörizm ve sınıraşan suç örgütleri konuları aynı çatı altında toplanmıştır. Terör örgütü yapıları ile suç örgütü yapıları benzerliği, faaliyet alanları ve işbirliği ile devletler üzerinde baskı ve büyük çapta güvenlik problemleri oluşturmuştur. Bu örgütlerle mücadele konusunda yapılan çalışmalar etkisini gösterememektedir. Çünkü bütçe yetersizliği ile boğuşan uluslararası aktörlerin suçla mücadele birimleri, akladıkları para ile küresel boyut kazanan suç örgütleri ile mücadele etmektedir. Bu durumda rüşvet ve yolsuzluğun önüne geçilmesi çok önemlidir. Devletler nezdinde işbirliği içinde, uluslararası örgütlere bütçe desteği sağlanması özellikle rüşvetin ve yolsuzluğun engellenmesinde adım atılmalıdır. Suçla mücadelede istihbaratın iyi biçimde kullanılması ve karşı istihbarat teknikleriyle suçla mücadelenin kapalı bir kutu olarak kalması gerekmektedir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi

16.30– 18.00

1. SALON

30. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Çağlar EZİKOĞLU

Çankırı Karatekin Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Serenay ELMALI	Çankırı Karatekin Üniversitesi	Bir Güvenlik Sorunu Olarak Klan Sistemi: Somali
Dr. Çağlar EZİKOĞLU	Çankırı Karatekin Üniversitesi	
Dr. Pelin ALİYEV	Bağımsız Araştırmacı	Afrika Boynuzu'nun Yükselen Yıldızı Cibuti'de Artan Küresel Rekabetin Analizi
Göktuğ ÇALIŞKAN	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	
Kübra MERTEK	University of Manchester	The Post-Cold War Era and the Humanitarian Principles: An Analysis of the ICRC's Discourse on the Syrian War
Dr. Çağlar EZİKOĞLU	Çankırı Karatekin Üniversitesi	The Importance of European Union in the Middle East Peace Process: Player or Payer?

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

BİR GÜVENLİK SORUNU OLARAK KLAN SİSTEMİ: SOMALİ

Serenay ELMALI

Yüksek Lisans Öğrencisi

Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve
İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve
Kamu Yönetimi Bölümü
merveelml@gmail.com

Çağlar EZİKOĞLU

Dr. Öğretim Görevlisi

Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve
İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve
Kamu Yönetimi Bölümü
caglarezikoglu@gmail.com

Afrika coğrafyası terörizmden iç savaşlara, etnik çatışmalardan askeri darbelere birçok güvenlik sorunu ile boğuşmaktadır. Bu güvenlik sorunlarının neredeyse tamamını yaşamış olan ve hala güvenli bir ülke haline gelemeyen Somali'nin güvenlik sorunlarının temelinde ise toplumsal bir sınıflandırma olarak gösterilen klan sistemi gelmektedir.

Bu çalışma az gelişmiş ülkeler kategorisine giren Somali'nin yaşamış olduğu güvenlik sorunlarında etkili olan klan sisteminin bir ülkeyi nasıl güvensizleştirdiğini incelemektedir. Ülkenin bağımsızlığını kazanmadan önceki dönemini de kapsayan toplumsal bir sınıflandırması bulunmaktadır. Kabilelerden daha küçük yapılanmaya sahip bu toplumsal yapılanmalara klan adı verilir. Bu çalışmanın temel argümanı Somali'nin güvensiz incelenmesinin temel sebebi klan sistemidir. Ülkede yaşanan çeşitli krizler, savaşlar, çatışmalar, terör sorunlarının temeli bu sisteme dayanmaktadır. Homojen bir etnik yapıya sahip olan Somali, uzun yıllar devletsiz yaşamış olmasına rağmen bu durum doğrudan bir yönetim problemi olarak nitelendirilmemelidir. Zira ülkenin siyasi tarihi incelendiğinde merkezi bir yönetim yapısının kurulamadığı görülmüştür. Geçici olarak kurulan hükümetler dahi istikrarını koruyamayarak iktidarlarını sürdürememişlerdir. Bahsedildiği gibi çok eskilere dayanan klan sisteminde bir lider figürü yoktur. Beş büyük klanın bulunduğu ülkede bu klanların idaresi için bile bir lider figürüne rastlanılmamıştır. Dolayısıyla ülke merkezi bir yönetime yabancıdır ve klanlara bağlı bir yaşam tarzına alışmışlardır. Herkesin ait olduğu bir klan bulunmaktadır. Devletten dahi güvenilir gördükleri klanlar, aynı zamanda bu ülkede yaşayan yurttaşların aidiyet duydukları kimlikleri haline dönüşmüştür.

Klan sistemi yalnızca merkezi bir yönetimin kurulmasında değil klanlar arası çatışmaları derinleştirilmesiyle birlikte gelen birçok güvenlik sorununun doğmasında etkili olmuştur. Sömürgeci devletler tarafından paylaşılan Somali'de klanlar arası mücadele ve rekabet artırılarak iç çatışma ortamı derinleştirilmiştir. Avrupalı sömürü devletleri kendi çıkarları için

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

faydalı olacak klanları seçerek güç ve silah vererek diğer klanlar üzerinde baskı oluşturmalarını sağlamıştır. Kaos ortamının hakim olduğu ülkeye insani yardım dahi gelememiştir. Ekonomik anlamda Dünya'nın en fakir ülkeleri arasında yer alan Somali'de işsiz nüfus fazladır. Bu da Somalililerin meşru olmayan birçok işte kolaylıkla kullanılmasına neden olmaktadır. Klan sistemi, ülkede yaşanan ekonomik ve siyasi sorunların sebebi olmakla birlikte bu sorunların güvenlik olgusu üzerine getirdiği negatif tablonun da nedeni gösterilmektedir. Tüm bu sorunlar birleştiğinde ülke güvenlik sorunlarıyla boğuşan bir az gelişmiş ülke olma konumundan çıkamamaktadır. Sömürgeci devletlerin klanlar arası çatışmayı arttırması ülkede iç savaşların, askeri müdahalelerin ve benzeri güvenlik meselelerinin yaşanmasına neden olmuştur. İstikrarlı bir yönetimin olmadığı Somali'de birçok yapılanma klan sistemi üzerinden dolaylı olarak etkinliğini sürdürmektedir. Ülkede söz sahibi olmak klanlarla iyi geçinmek anlamına gelmektedir. Yukarıda özetlenen bu sistemin varlığında ülkenin siyasi tarihi içerisinde 'güvenli bir ülke' olma hedefi birçok güçlükle karşılaşmaktadır. Bu çalışmada bu güçlüklerle birlikte Somali özelinde klan sisteminin güvenlik sorunlarına olan etkisi analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Somali, Klan Sistemi, Çatışma, Güvenlik

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

THE IMPORTANCE OF EUROPEAN UNION IN THE MIDDLE EAST PEACE PROCESS: PLAYER OR PAYER?

Çağlar Ezikoğlu

Dr. Lecturer

Çankırı Karatekin University

Faculty of Economics and Administrative Sciences

Political Science and Public Administration

caglarezikoglu@gmail.com

“Peace in the Middle East is a vital interest of the European Union. Accordingly, the European Union is ready to play an active part in efforts to recommence the negotiations, commensurate with its interests in the region, and on the basis of its major contribution to the Peace Process so far” (Declaration by the European Union on the Peace Process, 1996). These sentences were declared by the European Union about the Middle East Peace Process in October 1996. This study will focus to explain the role of the European Union in the Middle East Peace Process during the second half of twentieth century.

The role of EU in Middle East has become highly problematic issue in terms of peace process. This paper aims to explore EU’s role during the Middle East Peace Process during the second half of twentieth century and to find an answer why EU was an inefficient to solve this conflict. This paper claims that, EU was not a real player during this period due to several reasons. EU played an important role for supporting financial and diplomatic aid for solving these problems in this area. However, the reality of United States’ influence, the power of US in the Middle East, the lack of unanimity in European Union about Middle East Peace Process, Israel’s uncompromising attitude on the attempts of European Union for peace process, 11 September 2001 attacks and other terrorist attacks on some European countries has damaged the peace process and decreased Europe’s influence for conflict prevention. Indeed, this paper will try to clarify these factors to understand why EU is a payer but not a player in Middle East.

Keywords: Middle East Peace Process, European Union, United States, Israel, 11 September 2001.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

AFRİKA BOYNUZU'NUN YÜKSELEN YILDIZI CİBUTİ'DE ARTAN KÜRESEL REKABETİN ANALİZİ

Pelin ALİYEYEV

Dr.

Bağımsız Araştırmacı

pelinaliyev@gmail.com

Göktuğ ÇALIŞKAN

Doktora Öğrencisi

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

goktug.caliskan@uir.ac.ma

Afrika Boynuzunun en uç bölümünde yer alan Cibuti, Afrika kıtasının yüzölçümü bakımından en küçük ülkesidir. Bununla birlikte sahip olduğu coğrafi konum, bu ülkeyi küresel güçler nezdinde son derece önemli kılmaktadır. Dünyanın en yoğun denizcilik yollarından birinin üzerinde yer alan Cibuti, hem Kızıldeniz hem de Hint Okyanusu'na geçişi kontrol eden bir jeopolitik konuma sahip olup Asya-Pasifik, Basra Körfezi ve Afrika Boynuzu bölgelerini de birbirlerine bağlamaktadır. Bu bağlamda, Kızıldeniz'e açılan bir kapı konumunda bulunan Cibuti'yi Kuzey Afrika ve Ortadoğu bölgesine geçişi sağlayan önemli bir merkez olarak tanımlamak mümkündür. Ortadoğu'ya olan yakınlığı ve Bab-ül Mendeb Boğazı'ndaki konumu nedeniyle enerji ve ticaret geçiş yolları üzerinde bulunan bu ülke, küresel güçlerin bir rekabet merkezine dönüşmektedir. Bu kapsamda enerji ve ticaret güvenliğinin sağlanması adına önemli bir noktada bulunması nedeniyle uluslararası politika açısından oldukça önem taşıyan Cibuti dikkatle incelenmesi gereken bir ülkedir.

Cibuti, Fransa'dan 1977 yılında bağımsızlığını elde etmesine rağmen uzun bir süre bu devletin etkisi altında kalmaya devam etmiş ve bağımsız bir dış politika izleyememiştir. Bu nedenle diğer devletlerle ilişkilerini geliştirme konusunda daha temkinli davranmak zorunda kalmıştır. Ancak, Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel güçlerin bir çekim merkezi haline gelmiştir. 1999 yılında iktidara gelen Omar Guelleh liderliğinde daha bağımsız bir diplomatik yaklaşım benimsenmesiyle dış politikada yeni bir sürece girilmiş ve çok taraflı ilişkiler güçlendirilmiştir. Küresel güçlerin enerji ve ticaret gemilerinin geçişini kontrol ettiği nokta olan Cibuti'de askeri üs tesis etme konusunda açık bir rekabetin varlığı dikkat çekmektedir. Yemen'deki terör faaliyetlerini gerekçe göstererek bölgede üs kuran ABD, 4.000 askerle Cibuti'de en büyük askeri kapasiteye sahip devlettir. 1.000 askerle ülkedeki en büyük ikinci birliğe sahip durumda olan Fransa'nın Afrika'da en fazla asker bulundurduğu ülke, Cibuti'dir. Özellikle Çin'in askeri üs kurması, yeni bir oyuncunun oyuna dahil olması olarak algılanmış ve Cibuti, daha önce bu

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ülkede üssü bulunan Batılı devletlerin daha fazla ilgisini çekmeye başlamıştır. Çin'in söz konusu üs aracılığıyla ülkedeki nüfuzunu arttırmak istediği şeklinde analizler yapılmakla birlikte, halihazırda Pekin yönetimi, üssün Aden Körfezi'ni kullanan Çinli ticaret gemilerine ve görevlilerine lojistik destek ve koruma sağlama amacı olduğunu dile getirmektedir.

Fransa'nın en büyük askeri üssüne ev sahipliği yapan ve aynı zamanda ABD'nin Afrika'daki tek kalıcı üssünün bulunduğu Cibuti, özellikle son yıllarda Çin ile hem askeri hem ekonomik anlamda çok yakın ilişkiler kurmuştur. Cibuti'de askeri üssü bulunan uluslararası bir başka güç olan Çin, Cibuti'nin dış ticaret hacminde giderek artan bir ağırlığa sahip olması da oldukça dikkat çekmektedir. 2001 yılında 7 milyon dolarlık bir ticaret hacmine sahip olan Türkiye-Cibuti ilişkilerinin de bu rakamın 2020 yılında 320 milyon dolara yükselmesi göz önüne alındığında önemli bir ilerleme gösterdiği ortadadır. Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron 2019 yılında bölgedeki yeni gelişmelerden haberdar olmak ve yeni iş birlikleri geliştirmek amacıyla Cibuti'ye resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaretin küresel güçlerin Cibuti'ye yönelik ilgisinin arttığı bir dönemde planlanmış olması Fransa'nın sömürgeci geçmişinin izlerini devam ettirme isteğinin bir yansıması olarak değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, son yıllarda uluslararası politikada stratejik konumu giderek güçlenen Cibuti'nin küresel güçlerin çekim merkezine ve rekabet alanına dönüşmesinin nedenlerini tespit etmektir. Bu kapsamda bu ülkenin sahip olduğu stratejik konuma dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afrika Boynuzu, Cibuti, Enerji Güvenliği, Küresel Rekabet

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

THE POST-COLD WAR ERA AND THE HUMANITARIAN PRINCIPLES: AN ANALYSIS OF THE ICRC'S DISCOURSE ON THE SYRIAN WAR

Kübra MERTEK

The University of Manchester

Humanitarian principles are presented as the ethical, operational and institutional framework of the International Committee of the Red Cross (ICRC). They are accepted as the warrant of its a-political stance. These principles, which were conceptualized as “seven fundamental principles” by the Committee, have been widely accepted as the “defining standards” of humanitarian aid, and the ICRC has been defined as “the beacon of humanity” (Weiss, 2011, pp. 253). Furthermore, in 1986, the International Court of Justice equated humanitarianism with the work of the ICRC instead of defining it (Weiss, 2011, pp. 253). Although the prominent role of the ICRC in shaping the humanitarian aid debate is widely acknowledged, there has been no consensus, even within the ICRC itself, on what the principles mean in concrete terms. And, as President Maurer has stated, “emerging challenges” shape what “their concrete operational implications” (Maurer, 2014).

Within the scope of the post-cold war developments and the emerging discussion of international security regarding "war on terror", and "threat to international peace and security", and "human security" deepened the debate on the relationship between politics and humanitarianism. The discussions surrounding "new humanitarianism" challenged the ICRC's traditional conceptualization of principles based on the value of being apolitical. And this brought a change in what Okeke (2009, pp. 117) called the "identity of humanitarian action."

In the wake of the civil atrocities and humanitarian failures experienced regions such as Rwanda and the Balkans, there have been considerable debates on the application and the value of non-interventionist, non-political humanitarianism. On the one hand, some continued to support the idea that the 'human sphere' should be separated from politics (Audet, 2015). However, many others questioned the idea that 'goodwill is enough for a good outcome' following these humanitarian crises, and consequences became a concern (Barnett and Weiss, 2008). These concerns turned a call to re-politicise humanitarianism (Christie, 2015) by suggesting the recalculation of the route between humanitarians and politics. Beyond the debate over the value of apolitical humanitarian action, many believed that humanitarian agencies could not be apolitical in highly politicised conflict situations anymore (McFarlane and Weiss, 2000,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Duffield et al., 2000, Mill, 2005, Barnett and Weiss 2008, Rieffer-Flagan, 2009). The UN High Commissioner for Refugees Sadako Ogata said that "there are no humane solutions to human problems" (Christie, 2015).

This research questions the so-called apolitical character of the International Committee of the Red Cross (ICRC) within the context security environment of the post-cold war period. The paper examines how the debates above challenged the ICRC's conceptualization of humanity and universality by looking at its discourses in the Syrian War. The Pictet's commentary on Humanitarian Principles provides a framework to discover philosophical and ideological premises of ICRC's conceptualization of humanitarian principles. Since this study aims to see how the Syrian War challenged principles, the paper analyses the ICRC's Annual Reports in the Syrian Conflict by using Critical Discourse Analysis (CDA). CDA focuses on the discourses or the language by using a critical lens considering the impact of social and cultural issues such as power, ideology, gender, identity and politics on the interactions. Annual reports form the main body of these studies as they reflect the political and social context in which the reports are produced (Cooper, 1980) as "ideological tools" (Tinker and Neimark, 1987) to promote the policies, attitudes, and practices of organizations. Through the CDA, the content of the reports can be analysed and interpreted in terms of their relation to broader political discourses. Thus, on the one hand, a tool that reflects the institutional identity of the ICRC is adhered to. On the other hand, it is possible to interpret this tool's technical language and limitations in a broader framework.

This research shows that there is a shift in the ICRC's discourses in the Syrian war regarding the conceptualization of principles of universality of humanity. The Syrian war is represented as a 'self-engendered agent' in the discourse of ICRC. Being 'self-engendered' in nature suggests that the subject is responsible for the event, not 'brought about by means of an external cause or Agent' (Lukin, 2019:129). This representation, I argue that due to the ICRC's view on war, it is a natural phenomenon. Furthermore, it is compatible with Pictet's conceptualization of humanity and "universal human suffering" based on pessimistic human nature. On the one hand, the profoundly liberal discourses around "civil society", "capacity building", and "International society", and "human rights" shows a shift from the idea of "universal human suffering". I argue that the post-cold war security debate mentioned affected the change, and I show how this challenged the ICRC's claim to be apolitical.

Keywords: the Humanitarian Principles, The Cold War Era, the ICRC

References

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

- Audet, F. (2015). From disaster relief to development assistance: why simple solutions don't work. *International Journal*, 70(1), 110-118
- Barnett, M., & Weiss, T. G. (Eds.). (2008). *Humanitarianism in Question: Politics, Power, Ethics* (1st Ed.). Cornell University Press. <http://www.jstor.org/stable/10.7591/j.ctt7v7ms>
- Christie, R. (2015). Critical readings of humanitarianism. In R.M. Ginty & J.H. Peterson (Eds.), *the Routledge Companion to Humanitarian Action* (pp. 66-76). Routledge.
- Cooper, David, 1980. Discussion of towards a political economy of accounting. *Accounting, Organizations and Society*, Elsevier, 5 (1), 161-166, January.
- Duffield, M., Macrae, J. and Curtis, D. (2001). Politics and humanitarian aid. *Disasters*, 25(4), pp.269-274.
- ICRC (2012- 2018) Annual Reports.
<https://www.icrc.org/en/annual-report>
- MacFarlane, S. N., & Weiss, T. (2000). Political interest and humanitarian action. *Security Studies*, 10(1), 112-142.
- Maurer, P. (2017) Humanitarian action and the pursuit of peace: Speech on the anniversary of the Nobel Peace Prize, *ICRC Statement*.
- Maurer, P. (2014) Peter Maurer on humanitarian diplomacy and principled humanitarian action, *ICRC Statement*.
Available at: <https://www.icrc.org/en/document/humanitarian-action-and-pursuit-peace-speech-anniversary-nobel-peace-prize>.
- Mills, K. (2005). Neo-humanitarianism: the role of international humanitarian norms and organizations in contemporary conflict. *Global Governance: a Review of Multilateralism and International Organizations*, 11(2), 161-183.
- Okeke, J. M. (2009). Humanitarianism and human security in a post-9/11 world. *The International Journal of Human Rights*, 13(1), 110-120.
- Pictet, J. (1979) the Fundamental Principles of the Red Cross (IX): Commentary, *International Review of the Red Cross*, 20(218), pp. 250–255. doi: 10.1017/s0020860400089476.
- Tinker, T., & Neimark, M. (1987). The role of annual reports in gender and class contradictions at General Motors: 1917–1976. *Accounting, Organizations and Society*, 12(1), 71-88.
- Weiss, T. G. (2011). *Thinking about global governance: why people and ideas matter*. Routledge.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi

16.30– 18.00

2. SALON

31. OTURUM

Oturum Başkanı: Dr. Elif GENÇ TETİK

Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Ünal KÜÇÜK	Fırat Üniversitesi	Göç Yönetimine İlişkin Kurumsal Bir Öneri: Cumhurbaşkanlığı Göç Politikaları Kurulu
Öğr. Gör. Ogün Burhan AYDIN	Yozgat Bozok Üniversitesi	Yeni Güvenlik Yaklaşımları Çerçevesinde Sağlık Güvenliği
Dr. Kahan İNAL	Emniyet Genel Müdürlüğü	Türk Kamu Yönetiminde Hizmet İçi Eğitim Üzerine Bir Değerlendirme: Genel Kolluk Örneği
Dr. Abdülkerim ÇEVİKER	Hitit Üniversitesi	Futbol Müsabakalarında Tribün ve Saha Olaylarının İncelenmesi: Çorumspor Örneği
Eren İbrahim BOZKURT	Hitit Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

GÖÇ YÖNETİMİNE İLİŞKİN KURUMSAL BİR ÖNERİ: CUMHURBAŞKANLIĞI GÖÇ POLİTİKALARI KURULU

Ünal KÜÇÜK

Araştırma Görevlisi/Doktor

Fırat Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

ukucuk@firat.edu.tr

Göç olgusu en nihayetinde farklı birtakım kriterlere ve göçün yoğunluğuna bağlı olarak ülkeler adına birer problem başlığı haline gelmektedir. Çözülmesi gereken bir sorun başlığı olarak göç, ülkelerin maddi kaynak ayırmak zorunda kaldıkları, güvenlik ve diğer alanlarda politika geliştirmek zorunda oldukları ve nihayetinde yönetsel örgütlenmelerini söz konusu sorunun çözümü için şekillendirmek zorunda kalacakları aşamaya varabilmektedir.

Türkiye bu anlamda göç yoğunluğunu üzerinde hissedilen ülkelerin başında gelmektedir. Tarihsel süreçte Türkiye iç göçle ve buna bağlı çarpık kentleşmeyle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Çünkü 1950'li yıllardan itibaren yoğun iç göç dalgalanmalarına maruz kalmış bir ülkedir (Koçak ve Terzi, 2012: 165). Ancak çalışmanın üzerinde odaklandığı temel göç türü özellikle 2010'lu yıllardan itibaren yoğun bir şekilde hissedilen dış göç olgusudur. Elbette bu sorunun Türkiye'de yoğun olarak yaşanmasının birçok nedeni vardır. Türkiye bu anlamda hem bir durak ülke hem de hedef ülke konumundadır (Boz, 2016: 149). Bu yüzden Türkiye'de Birleşmiş Milletler verilerine göre geçici koruma statüsünden faydalanan Suriyeli sayısı 3,7 milyonun üzerindedir ve aynı zamanda Türkiye'de 330 bin civarında da uluslararası koruma statüsüne sahip, sığınmacı statüsünde diğer ülke vatandaşları söz konusudur (UNHCR, 2021: 1). Türkiye'nin aynı yıl içerisinde kendi vatandaşlarının sayısı ise yaklaşık 83,6 milyondur (TÜİK, 2021). Kısacası Türkiye'de yer alan farklı statülerdeki vatandaş olmayan kişi sayısının toplumsal anlamda geniş yelpazede değişim ve dönüşümü tetikleyeceği açıktır. Çünkü göç olgusu, yönetsel, hukuksal, toplumsal, siyasal, kültürel, ekonomik yönden değil aynı zamanda insani niteliği olan yönleriyle de ele alınması gereken bir olgudur (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 61-62).

Çalışmanın temel problemi çok yönlü göç olgusunu yönetsel ve hukuksal boyutlarıyla ele alarak bu alanda Türkiye'de yaşanan göç hareketliliğinin kapsamı da göz önünde bulundurularak

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

hâlihazırdaki örgütsel yapılanmanın yetersizliğidir. Çalışmanın amacı kamu yönetimi disiplini ilgi alanı çerçevesinde Türkiye’de göç olgusunu daha spesifik başlıklar altında ele alarak söz konusu olgunun sorun olma potansiyelini minimize edebilecek fikirleri paylaşmaktır. Bu amaçla çalışmada kurumsal anlamda Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin örgütlenme yapısına uygun kurumsal örgütlenme modeline dair tespit ve önerilerinde bulunulmuştur. Çalışma yeni hükümet etme sistemi içerisinde özgün bir öneri sunması bakımından göç literatürüne bilimsel anlamda katkı sağlamaktadır.

Türkiye 2017 yılından itibaren yeni bir hükümet etme modeli ile yönetilmeye başlamıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi olarak adlandırılan model özellikle merkezi yönetim düzeyinde Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ile kurumsal anlamda detaylı ve köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. Yeni hükümet etme sistemine uygun olarak Cumhurbaşkanlığının merkezi konumda yer aldığı örgütlenme içerisinde bakanlıklar sekreterlik tipi yapılara dönüşmüştür. Yürütme monist yapıya kavuşmuş ve bu tekil yapıya politika geliştirmek ve yönetsel anlamda katkı sağlamak amacıyla kurmaylık görevinde bulunacak sisteme özgü diğer başkaca birimler ve yapılar meydana getirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Ofisleri ve Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları söz konusu merkezi idare aygıtlarının başında gelmektedir. Diğer taraftan 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (CBK) ile göç alanına ilişkin politika ve strateji uygulamakla görevli Göç İdaresi Başkanlığı kurulmuştur (4 sayılı CBK, 158. madde). İçişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Göç İdaresi Başkanlığının göçe ilişkin ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye’ye giriş ve Türkiye’de kalışları, Türkiye’den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek gibi görevleri de söz konusudur. Kanımızca Türkiye’de, toplumsal, ekonomik, siyasal, hukuki ve yönetsel etki düzeyi üst seviyede olan göç olgusunun bakanlık altı bir birim ile idare edilmeye çalışılması oldukça güçtür. Çünkü ilk olarak belirtilmesi gereken durum göç olgusunu yalnızca Türkiye’nin içişlerini ilgilendiren bir konu olmadığıdır. Uluslararası boyutta başlayıp tekrar uluslararası alanda sonuçlar doğuran bir olgu söz konusu olduğundan göç yönetimi (yönetişimi) içişleri bakanlığının faaliyet sahasını aşmaktadır. Diğer taraftan ilgili başkanlık bu alanda politika geliştirmek bakımından yetersiz kalmaktadır. Ayrıca konusu gereği kendisine ait bütçeye sahip olması gereken bir yapılanma söz konusudur.

1 sayılı CBK ile 9 adet politika kurulu oluşturulmuş ve politika kurullarına alanlarına ilişkin politika önerileri geliştirme görevi yüklenmiştir. Aynı zamanda politika kurulları bu görevini

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

ifa ederken; bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar, sivil toplum ve sektör temsilcileri, alanında uzman kişiler ve ilgili diğer ilgililerin davet edilmesi suretiyle genişletilmiş kurul toplantıları yapmakla da görevlendirilmişlerdir (1 sayılı CBK, 22. madde/f). Çalışmada savunulduğu üzere Cumhurbaşkanlığı Göç Politikaları Kurulu'nun oluşumu sağlandığı takdirde farklı aktörlerin göç olgusunun meydana getirmiş olduğu ve getireceği problemlerin çözümünde rol almaları kolaylaşacaktır. Yönetişim temelli anlayışa söz konusu yapının daha uygun olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Türkiye'de ister mali ister hukuki ve tüm diğer faktörler bakımından ele alınsın, yönetilmesi oldukça zor bir göç olgusu ile mücadele edilmektedir. Öyle ki bu sorun siyasiler tarafından seçim aracı olarak çoktan kullanılmaya başlanmıştır. Bu çaplı bir sorunun İçişleri Bakanlığı altında yer alan başkanlık düzeyinde bir örgütlenme ile yönetilmesi mümkün değildir. Diğer taraftan göç alanına ilişkin diğer politika kurullarına ve idari birimlere verilmiş olan göç alanına ilişkin görevlendirmelerin tek bir politika kurulu bünyesinde toplanması daha yerinde olacaktır. Kendisine ait yeterli bütçesi olan, politika geliştirebilen, yönetişimci mekanizmalara sahip bir yapılanmanın varlığı Türkiye'nin göç olgusu ile etkili, verimli, şeffaf, sürdürülebilir bir şekilde mücadele edebilmesi adına elzemdir. Bu doğrultuda yeni hükümet sistemi ile yürütmenin tek sorumlu kanadı olan Cumhurbaşkanlığı merkezi idaresi içerisinde yer alan dokuz adet politika kurullarının yanına doğrudan Göç Politikaları Kurulu olarak yeni bir yapılanmanın eklenmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, Göç İdaresi Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları, Göç Yönetimi

Kaynakça

Akıncı, B., Nergiz A. & Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 58-83

Koçak, Y. & Terzi, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3 (3), 163-184

Boz, D. (2016). Dış Göçler Olgusu ve Etkisi: Türkiye-Suriye Üzerine Bir İnceleme. *Sosyoekonomi*, 24 (30), 147-153

UNHCR (2021). Turkey Operational Update September. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2021/11/UNHCR-Turkey-Operational-Update-September-2021.pdf> (03.11.2021).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

Türkiye İstatistik Kurumu (2021). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109> (02.11.2021).

Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. Kararname Sayısı: 4. Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi-Sayısı: 15.7.2018-30479

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. Kararname Sayısı: 1. Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi-Sayısı: 10.7.2018-30474

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

YENİ GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI ÇERÇEVESİNDE SAĞLIK GÜVENLİĞİ¹

Ogün Burhan AYDIN

Öğretim Görevlisi, Yozgat Bozok Üniversitesi,

Çekerek Fuat OKTAY SHMYO,

Ogun.aydin@bozok.edu.tr

Sunumda, soğuk savaş sonrası değişen güvenlik anlayışı ve buna bağlı olarak güvenliğin genişlemesi ve güvenliğin derinleşmesi kavramları, Kopenhag Okulu'nun yeni güvenlik yaklaşımlarına etkisi, sağlık güvenliği ve sağlık güvenliği tehditleri konu edilmiştir. Çalışmada tanımlayıcı (descriptive) metot uygulanmıştır. Yorumlayıcı (interpretative) yaklaşım çerçevesinde literatür taraması yapılmış, akademik dokümanlara başvurulmuştur. Ayrıca vaka çalışması (case study) yöntemiyle de tarihsel süreçte sağlık güvenliği üzerine bilgi sunulmaya çalışılmıştır. Batı Bloku NATO üyesi ülkeler ve Doğu Bloku Sovyetler Birliği arasında neredeyse yirminci yüzyılın yarısı kadar süren Soğuk Savaş, ekonominin ön plana çıktığı, politik rekabete dayalı sanayi gelişimi açısından geniş güvenlik anlayışlarını caydırıcılık üzerine yoğunlaştırmıştır. Küresel/ulusal güvenlik stratejilerinin değişimi, askeri güce dayalı caydırma teorileriyle nükleer silahlanma yarışı hız kazanmıştır. Hızlı küreselleşmenin etkileriyle birlikte insan mobilitesinin artması, herkesin herkesle ve her şeyle bağlantılı hale gelmesi de karmaşayı beraberinde getirmiştir. Soğuk Savaş'ın ardından 1990'lı yıllara gelindiğinde güvenliğin sadece siyasi ve askeri konularda düşünülemeyecek kadar sığ olmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda “yeni güvenlik” olarak telaffuz edilen güvenlik çalışmalarıyla güvenlik hem genişlemiş hem de derinleşmiştir. Yani sadece askeri konularda değil, güvenliğin genişlemesiyle ekonomi, çevre, sağlık, siber ve sınır gibi alanlarda tehditlerin güvenlik konusu olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca derinleşme kavramıyla da güvenliğin devlet merkezli olmaktan çıkıp birey, toplum, bölge gibi konularda da ele alınması anlamı ortaya çıkmıştır. Kopenhag Okulu yaptığı çalışmalarda iki önemli kavramın güvenliğin gündeminde önemli olduğunu vurgulamıştır. Birincisi güvenliğin sektörel olarak analiz edilmesi, ikincisi ise güvenikleştirmedir. Kopenhag Okulu, Çatışma ve Barış Araştırmaları Enstitüsü yaptığı

¹ Bu çalışma, Prof. Dr. Bayram Ali SONER danışmanlığında, Ogün Burhan AYDIN'ın Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Uluslararası Güvenlik ABD Yüksek Lisans Programında hazırlamış olduğu “Yeni Güvenlik Yaklaşımları Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Sağlık Güvenliği Politikaları: Covid-19 Pandemisi Örneği” konulu yüksek lisans tez çalışmasına dayanmaktadır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

çalışmalarda geleneksel güvenlik anlayışını beş sektöre ayırmıştır. Bu sektörler Askeri Güvenlik, Çevresel Güvenlik, Ekonomik Güvenlik, Toplumsal Güvenlik ve Politik Güvenliktir. Ancak bu çalışmalar nezdinde güvenliğin genişlemesinin önemsiz ve basit düşünülmemesi gerektiğini savunmuştur. Güvenlikleştirme kavramı ise, kişilerin yaşamsal tehditlere karşı acil önlemler alınması durumunda sınıflandırmanın yapılması ve bu sınıflandırmanın kabul görmesidir. Ulusların popülasyonlarının güvenliğini temin edebilmesi için sağlık güvenliği tehditleri ciddi yıkıcı etkiler bırakabilmektedir. Bu tehditler Ortaçağ Avrupası'nda görülen veba salgını gibi pandemilerle doğal yollardan ortaya çıkan sağlık güvenliği tehditleri olabileceği gibi doğal olmayan, üretilmiş sağlık güvenliği tehditleri de olabilmektedir. Yakın geçmişte birçok pandemi insanlık üzerinde yıkıcı etkiler bırakmıştır. Ebola, Sars, Mers, Grip gibi öldürücü etkiye sahip salgınların, toplumlar üzerinde hızla yayılmasıyla pandemilere sebep olduğu görülmüştür. Küreselleşmenin ve ulusların birbirleriyle rekabetinin her iki başlıkta da toplumlar üzerinde oluşturduğu sağlık güvenliği riskleri görmezden gelinmemektedir. Devletlerin salgınlar karşısında hazırlıksız yakalanmaları, salgınlara karşı koruyucu sağlık güvenliği mekanizmaları oluşturmaları kaçınılmaz hale gelmiştir. Geçmişte pandemilerin yıkıcı etkilerinin benzeri doğal olmayan sağlık güvenliği tehditleriyle karşımıza çıkmaktadır. Ortadoğu'da kimyasal ajanların kullanımı, 11 Eylül saldırısının hemen ardından Şarbon saldırılarının ortaya çıkması gibi örnekler sağlık güvenliği konusunun ciddi bir tehdit olabileceğini göstermiştir. Son olarak hem devletlerin karşı saldırılarında hem de devlet dışı aktörlerin terör saldırılarında kitle imha silahlarının (kimyasal, biyolojik, radyoaktif ve nükleer) kullanılmasıyla yıkıcı etkilerini insanlar üzerinde yerel/bölgesel olarak göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Güvenlik, Yeni Güvenlik Yaklaşımları, Sağlık Güvenliği

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE HİZMET İÇİ EĞİTİM ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: GENEL KOLLUK ÖRNEĞİ

Kahan İNAL

1.Sınıf Emniyet Müdürü - Doktora

Emniyet Genel Müdürlüğü – İçişleri Bakanlığı

kahaninal@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-5249-874X

Özet

Günümüz dünyasında yaşanan her türlü değişimin ve dönüşümün kaynağını oluşturan teknoloji insanoğlunun uzun araştırmalar ve gözlemler sonrasında öğrendiği bilginin (entelektüel sermayenin) somut bir ürünüdür. Bu nedenle içinde bulunduğumuz 21. Yüzyıl bilgi çağı olarak değerlendirilmektedir. Bilginin peşinde koşan, bilen insanı öne çıkaran, bilgiye yatırım yapan örgütlerin misyonlarına ulaşmakta başarılı oldukları inkâr edilemez bir gerçektir.

Özel yönetimlerde bilgi ayakta kalmanın, rekabet edebilmenin, örgütün varlık nedeni olan para kazanabilmenin önemli bir aracı iken kamu yönetiminde ise bilgi bir kamu kurum ve kuruluşunun insanlara çağın gereklerine ve gerçeklerine uygun kaliteli kamusal hizmet üretebilmesinin bir aracıdır. Bu anlamda bir hizmetin gerektirdiği mesleki bilgi ve beceriye sahip olmak sadece özel yönetimler için değil kamu hizmeti üreten kamu kurum ve kuruluşları için de önemlidir. Bilginin kaynağı eğitimidir. Eğitim sadece okullarda belli bir plan ve program içinde verilen örgün eğitimden ibaret değildir. Farklı türleri bulunan eğitim olgusu yaşam boyu devam eder. Eğitim meselesi Türk kamu personel rejiminde (TKPR) meslek öncesi ve meslek içi eğitim olmak üzere iki ana başlıkta yer bulur.

Türk kamu yönetiminde (TKY) her türlü işe alım öncesinde adaylardan işe uygun bir meslek öncesi eğitime ve o mesleği yerine getirebilecek beceriye sahip olması beklenir. Her bir kamu örgütü ihtiyacı olan bir hizmeti yerine getirebilecek kişileri seçmek için başta Anayasa olmak üzere ilgili kanunlar çerçevesinde o hizmete özgü bazı şartlar arar. Kamu örgütleri müracaat koşullarını taşıyan adaylar arasından iş tanımına en uygun olan adayları seçebilmek için o mesleğin niteliklerine göre sözlü/yazılı ve bazı meslekler için de fiziksel yeterlilik sınavları yaparak istihdamı gerçekleştirir. Güvenlik alanında çalışacak personelin seçimi bu duruma verilebilecek en uygun örneklerdendir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Bir mesleğe yönelik hukukun toplumun isteklerine göre güncellendiği, zaman içerisinde insanların bir kamusal hizmetin sunumundan değişen şartlara göre beklentilerinin farklılaştığı, teknolojinin her bir mesleğe göre kullanımının yaygınlaştığı yine bir mesleğe yönelik yeni bilgilerinin ortaya çıktığı günümüz dünyasında kamu görevlilerinin de bu değişim ve dönüşümlere ayak uydurabilmesi için yapmış olduğu işin niteliklerine göre planlanmış bir meslek içi eğitimden geçirilmesi zorunludur. Bu zorunluluk bir kamu görevlisinin işe başlamasından emekli oluncaya kadar devam eden süreci kapsar. Güvenlik alanında çalışan personelin de hem teorik hem de pratik eğitimlerle göreve hazır tutulması gerekir.

Bu çalışmada TKY’de meslek içi eğitimin önemi, hukuki boyutu, nasıl ve kimler tarafından verilmesi gerektiği konuları mercek altına alınmıştır. Çalışmada yöntem olarak literatür taraması tercih edilmiştir. Çalışmanın genel çerçevesini Türk kamu yönetiminde hizmet içi eğitimin gelişim süreci oluşturmuştur. Özelinde ise Genel Kolluğun hizmet içi eğitiminin güvenlik bağlamında bir analizi yapılmıştır. Bu çalışmanın Genel Kolluğa yönelik hizmet içi eğitimlerin de TKY’de meslek içi eğitimin bir parçası olarak değerlendirilmesi yönüyle alanda yürütülen araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu, Genel Kolluk, Meslek İçi, Yetişkin Eğitimi.

AN EVALUATION ON IN-SERVICE EDUCATION IN TURKISH PUBLIC ADMINISTRATION: THE FIELD OF SECURITY

Abstract

Technology, the source of all kinds of changes and transformations in today's world, is a concrete product of the knowledge (intellectual capital) that human beings learn after long researches and observations. This is why the 21st century is called the information age. It is an undeniable fact that organizations that pursue knowledge, highlight the people who know, and invest in knowledge are successful in achieving their missions.

In private administrations, knowledge is an important tool to survive, compete, and earn money, which is the reason for the existence of the organization, whereas in public administration, information is a tool for a public institution and organization to produce quality public services in accordance with the requirements and realities of the age. In this sense, having the professional knowledge and skills required by a service is very important not only for private administrations but also for public institutions and organizations that produce public services. The source of information is education. Education is not just about formal education given

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

within a certain plan and program in schools. The education phenomenon with different types continues throughout life. The education issue takes place in two main headings in the Turkish public personnel regime (TPPR): pre-vocational and in-service training.

In Turkish public administration (TPA), candidates are expected to have pre-vocational training suitable for the job and the skills to fulfill that profession, prior to any recruitment. Each public organization seeks some conditions specific to that service within the framework of the relevant laws, particularly the Constitution, in order to select individuals who can perform a service they need. Public organizations perform employment by performing oral / written exams and physical proficiency exams for some professions in order to select the candidates who are most suitable for the job description among the candidates who meet the application requirements. It is one of the most appropriate examples of this situation for the personnel who will work in the field of security.

In today's world where the law for a profession is updated according to the wishes of the society, the expectations of the people differ from the provision of a public service according to the changing conditions, the use of technology is widespread according to each profession, and new knowledge for a profession has emerged in order for public officials to keep up with these changes and transformations. It is compulsory to undergo an in-service training planned according to the qualifications of the job. This obligation covers a process that continues from the start of a public official to his retirement. The personnel working in the field of security should be kept ready for duty with theoretical and practical training.

In this study, issues such as the importance of in-service training in TPA, its legal dimension, how and by whom it should be given, were examined. Literature review was made as a method in the study. The general framework of the study was the development process of in-service training in TPA. In particular, an analysis of the in-service training of the General Law Enforcement in the context of security was made. It is thought that this study will contribute to the researches carried out in the field in terms of evaluating the in-service trainings for the General Law Enforcement as a part of the in-service training in TPA.

Keywords: Public, General Law Enforcement, In-Service, Adult Education.

1. Giriş

Eğitim her yaştaki insanı daha önceden belirlenmiş hedefler doğrultusunda yetiştirme sürecidir. Bu süreçte elde edilen bilgi, beceri ve tutum sonrasında insanın yaşam tarzında, hayata bakışında ve kişiliğinde gözlemlenebilen bir takım değişiklikler gerçekleşir. Eğitim sadece

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

sürekli ve planlı eğitim veren okullarda yapılmaz. Eğitim evde, işyerinde, askerde, okulda ve hayatın herhangi bir alanında yer bulur (Fidan, 2012, s.4). Eğitim herkes tarafından kabul edilmiş tek bir tanımı bulunmayan bir kavramdır. Türkçe’de eğitim sözcüğü, farklı disiplinler açısından farklı biçimlerde tanımlanmakta ve kavramsallaştırılmaktadır (Uzunöz, 2016, s.4).

Geniş perspektiften değerlendirildiğinde eğitim bir toplumda yaşayan insanların sahip oldukları yeteneklere göre kendilerini yetiştirebilme fırsatı veren en önemli araçtır. Kendi yeteneklerini arttıran bireyler yaşadıkları toplumun yaratıcı gücüne güç kattıkları gibi o toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda da kalkınmalarına destek sağlarlar. Eğitimin bir ülkenin kalkınmasındaki önemi öğretmenler, siyasetçiler ve bilim adamları tarafından her daim dile getirilir (Sabuncuoğlu, 2000, s.106).

Eğitim bireylerin duygu, düşünce, yetenek ve davranışlarında olumlu yönde görülen değişimi ve gelişimi ifade eder. Organizasyonlar da insanlar gibi sürekli dinamik bir değişim süreci yaşarlar. Bu değişim dönemin koşullarına, insanların beklenti ve ihtiyaçlarına ve rakiplerinin durumuna göre gerçekleştirilen sürekli ve planlı eğitimler yoluyla sağlanabilir. Geliştirme eğitimi olarak isimlendirilen bu eğitim türü yoluyla bir işletmede çalışanlar işlerini daha iyi yapar, işe karşı yeni tutum ve davranışlara sahip olurlar, işe yönelik bilgi ve becerileri artar ve tüm bunların yanında ileriki zamanda kariyer basamaklarını tırmanırken alabilecekleri muhtemel görevler için hazırlıklı hale gelirler (Sabuncuoğlu, 2000, s.106,107). Eğitimle ilgili yapılan bu ve pek çok tanımlamanın ortak noktaları; eğitimin önceden belirlenmiş amaçlara yönelik bir etkinlik oluşu, katılanların bilgi, beceri, davranışlarında gelişme sağlamayı amaçlaması ve eğitimin bir süreç oluşudur (Tikici, 1989, s.43,44).

Beşeri sermaye, bireylerin zihinsel ve fiziki olarak iş yapabilme yetisini olumlu yönde etkileyen ve gelir elde etme kapasitesini ve verimliliğini arttıran; eğitim, öğrenim, iş başında yetiştirme, tecrübe gibi yollarla bilgi edinme ve daha iyi iş imkânları için yer değiştirme gibi faktörler tarafından meydana getirilen; insan üzerinde biriken ve zamanla eskimesinden ya da modasının geçmesinden dolayı değer kaybeden, maddi olarak tanımlanamayan sermaye veya kaynak türüdür (Şişman, 2006, s.99). Anlaşılacağı üzere insan kaynağının yani beşeri sermayenin geliştirilmesi ve olumlu yönde değişimi amacıyla yürütülen tüm çalışmalar ister okul içinde isterse okul dışında gerçekleşsin yer ve zaman belirtilmeksizin değerli görülmektedir.

Bireylerin bir mesleğe hazırlanması, mesleki gelişimlerinin sağlanması ve yenilikleri öğrenmelerini sağlamak amacıyla okul dışında çeşitli alanlarda yürütülen öğretim faaliyetleri ile halk eğitim merkezlerinde açılan kurslar birer formal eğitim örneğidir. Okuldaki eğitimlerden farkı, süresinin kısa olması, öğrencilerin yaşlarına göre gruplandırılmaması ve

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

ihtiyaç duyulan alanlarda yapılmasıdır (Aküzüm, 2013, s.4). Daha özel ve işe dönük bu eğitimler çalışma alanındaki verimliliği ve etkinliği arttırıcı etkiye sahip görülmeleri nedeniyle önemli görülmektedir.

İnsanın içinde yaşadığı topluma yani sosyal çevreye uyum sağlaması önemlidir. Bu da ancak toplumun kendisine vereceği görevleri yerine getirmesiyle mümkün olabilir (Çalık, 1988, s.37). Önce okuryazarlık ve yurttaşlık eğitimi, ardından meslek eğitimi, ardından da ilgi ve çeşitli eğilimleri doyurmayı amaçlayan estetik ya da kişisel gelişim eğitimi yetişkinlere yönelik eğitimin çeşitli aşamalarını oluşturmaktadır (Günlü, 2013, s.339). Yetişkin bireylerin meslekle ilgili gelişim ödevleri arasında yer alan “çalışma hayatına başlama, iş yeterliliklerini geliştirme, ilerleme ve belli bir ekonomik düzeye erişme” (Miser, 1999, s.23) gibi iş hayatını ilgilendiren alanlarda başarılı olabilmesi ancak doğru planlanmış ve uygulanmış eğitim süreçleriyle mümkün olabilmektedir.

Sadece özel sektör çalışanları için değil kamu kurum ve kuruluşlarında kamusal hizmet üreten kamu görevlileri için de eğitim önemlidir. Kamu görevlileri de tıpkı işletmelerde çalışanlar gibi işlerini yaparken teknolojiyi etkin bir şekilde kullanabilmeleri, bilgi ve becerilerini arttırabilmeleri, sosyal ve ekonomik gelişmeleri düzenli bir şekilde takip edebilmeleri için eğitime ihtiyaç duyarlar. Kamu görevlilerinin bu ihtiyacı meslek içi eğitimler ile karşılanır. Hizmet içi eğitim ile personel işini daha iyi yapabildiği için kendine olan güveni artar, bu güven de personelin motivasyonunu olumlu yönde etkiler. Bunların haricinde kamu yönetiminde meslek içi eğitim yoluyla vatandaş şikâyetleri azalır, kurumun verimliliği artar, yöneticilerin denetim yükü azalır, personelin kuruma aidiyet duygusu gelişir, kurum içinde iletişim kanalları güçlenir ve her şeyden önemlisi kurumun toplum nezdindeki saygınlığı artar (Selimoğlu & Yılmaz, 2009, s.1-6).

İster özel sektörde isterse kamuda görev yapmakta olsun suç ve suçlularla mücadele etmekle görevli güvenlik görevlilerinin de hizmet içi eğitimlerle geliştirilmesi hem faaliyet alanındaki verimliliğin arttırılmasına hem de kurumsal kimliğin saygınlığına katkı sağlayacaktır. Çünkü sürekli değişim ve gelişim halinde olan sosyal yaşam olumlu gelişmelere sahne olduğu gibi mevcut suç türlerinin değişimi ve yeni suç türlerinin ortaya çıkması gibi olumsuz gelişmelere de sahne olabilmektedir. Mücadelenin etkin ve verimli yürütülebilmesi yasal düzenlemelere ve doğru ekipmana olduğu kadar nitelikli ve güncel bilgilerle donatılmış personelin varlığına da gereksinim duymaktadır.

2. Hizmet İçi Eğitimin Önemi ve Amacı

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Bilimsel ve teknolojik alanda meydana gelen hızlı değişme ve gelişmeler sosyal yaşantıyı da etkilemektedir. Toplumlar, üyelerini bu değişme ve gelişmelere uyum sağlayabilmek için çok çeşitli yol ve yöntemler kullanmaktadırlar. Bunlardan en önemlisi okul denilen kurumlarda bireylerin eğitilmesidir (Çalık, 1988, s.32). Okul eğitiminin bireyin tüm becerilerini geliştirip çalışma yaşamı boyunca yeterli sayılabilecek bilgileri kazandıramayacağı gerçeğini kabul etmek gerekir. Hangi meslek dalında çalışırsa çalışsın yetişkin birey sadece okulda edindiği bilgilerle baş edemeyeceği sorunlarla karşılaşacaktır. Bu gibi durumlar kurumsal bir düzenleme ile hizmet içi eğitimler marifetiyle bu eksikliklerin giderilmesi zorunluluğunu doğurmuştur.

Hizmet öncesi verilen teorik eğitimlerin çalışma yaşamı için yetersiz kalması hizmet içi eğitimi zorunlu kılmaktadır (Çalık, 1988, s.30). Hizmet içi eğitimin genel eğitim kavramı içinde yaygın eğitim çatısı altında yer bulduğu görülmektedir. Hizmet içi eğitim adaylıkta; uyarılma (intibak, oryantasyon) eğitimi ve alıştırma (hazırlama, adaylık) eğitimi başlıkları altında değerlendirilmektedir. Hizmette ise; uyarılma (kadro ve çevreye uyum) eğitimi, değişikliklere uyarılma (geliştirme) eğitimi, bilgi tazeleme eğitimi ve üst derece görevlere hazırlama eğitimi başlıkları altında yer almaktadır. Hem kamu kurum ve kuruluşlarında, hem de özel sektörde çalışmakta olanların gerçekleşen değişiklikler ve yenilikler konusunda güncel bilgiler ile donatılma gerekliliği ve isteği yaygın eğitimin bir parçası olan hizmet içi eğitimi kaçınılmaz kılmaktadır (Akdemir, 2015, s.12,13). Hızla gelişen ve değişen toplumun ihtiyaçlarının ve isteklerinin karşılanması gerekli ve önemlidir. Daha önce almış olduğu öğrenim ile yetersiz kalan personelin hizmet içi eğitimle yetiştirilmesi gereği bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Mal ve hizmet üreten kurumların zaman içinde ürettiklerinin hacmi ve niteliği değişmektedir. Bu durum yeni şartlara göre personelin yeniden düzenlenmesini ve motive edilmesini gerektirmektedir (Çalık, 1988, s.38).

Hizmet içi eğitim, çalışanların işteki verimliliklerini arttırmak için yapılan eğitimidir. Hizmet içi eğitim çalışmaları, ya iş yerinin kendisi tarafından düzenlenir ya da iş yerinin isteği üzerine halk eğitimi kuruluşlarınca gerçekleştirilir. Hizmet içi eğitim, işbaşı ve işdışı eğitimi olmak üzere ikiye ayrılır. Çalışanın bir yandan görevini yaparken bir yandan da eğitilmesine işbaşı eğitimi denilmektedir. İşdışı eğitimi ise, çalışanın bir süre görevinden çekilerek iş yerinin içinde ya da dışında bir yerde eğitilmesidir (Miser, 1999, s.4). Belirli süre izinli sayılarak tüm zamanlarını yetiştirme uğraşına ayıran yetişkinlerin katılacağı eğitimler; kurum tarafından kurum içinde düzenlenen kurslar, kurum ile eğitim kurumu tarafından birlikte düzenlenen kurslar ve yüksek okullar ile çeşitli enstitülerin düzenlediği kurslar olarak sınıflandırılabilir (Tikici, 1989, s.76,77).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Bazı görevlerde ve alanlarda, görevin ve alanın niteliği olarak mutlaka işbaşında işi öğrenmek durumu veya değişik biçimlerde hizmet içi eğitim yapmak zorunluluğu ortaya çıkmaktadır (Çalık, 1988, s.33,34). İşgücünü oluşturan bireylerin becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynayan işbaşında eğitim kamu sektöründe ve tam zamanlı çalışan kişilerin yaygın olarak faydalanabilecekleri bir eğitim imkânı olarak ifade edilebilir (Kösterelioğlu, 2020, s.23).

Tikici (1989, s.45) hizmet içi eğitimi “personelin iş tanımlarında belirtilen görevlerini yerine getirebilmesi için gereksinim duydukları ve iş gerekleri formunda belirtilen niteliklerden kendinde bulunmayanları kazandırmak amacıyla yaptırılan eğitim” olarak tanımlamaktadır. Özetle hizmet içi eğitim işyeri çalışanlarının mesleki gelişimleri için verilen eğitim olarak tanımlanabilir. Hizmet içi eğitimler farklı amaçlar ile gerçekleştirilebilir. Hizmet içi eğitimin genel amaçları 15 madde halinde özetlenebilir (Taymaz (1997)’dan akt: Akdemir, 2015, s.10,11):

1. Kurumda üretilen mal ve hizmetin nitelik ve niceliğini arttırmak,
2. Üretimde verimlilik ve kazancı arttırmak, kusurlu üretimi azaltmak,
3. Üretim zamanında yapılmasını, malzeme ve enerji tasarrufunu sağlamak,
4. Üretim araçlarının yerinde kullanılmasını sağlamak, teknolojiyi uygulamak,
5. Gelişmelere ve yeniliklere uyumu sağlamak, üretim metotlarını geliştirmek,
6. İş kazalarını ve meslek hastalıklarını önlemek, iş güvenliğini sağlamak,
7. Personel arasında iletişim, ilişki ve koordinasyonu güçlendirmek,
8. Kurumda disiplin olaylarını, anlaşmazlıkları ve şikâyetleri azaltmak,
9. Personeli tanımak, kaliteli işgücü sağlamak ve kadrolaşmayı kolaylaştırmak,
10. Kontrol işlem ve yükünü azaltmak, rekabet gücü etkinliğini arttırmak,
11. Personelin güven duygusunu geliştirmek, güdülemek, moralini yükseltmek,
12. Personele gerekli yeterlikleri kazandırmak, memnuniyet ve doyumunu sağlamak,
13. Yenilikleri yakından izlemek, personelin ortama uyumunu kolaylaştırmak,
14. Personel hareketliliğini önlemek, kurumda yer değiştirme ve yükselme imkânı sağlamak,
15. Kurumun çevrede, personelin işinde başarısını, değerini ve saygınlığını arttırmak.

Erçetin’e (1991, s.3,4) göre; örgütte çalışanlara özgü oluşu, çalışanların bilgi, beceri ve tutumlarını kendileri ve örgüt yararı için değiştirmeyi ve geliştirmeyi amaçlaması ve sadece mesleki gelişime değil çalışanların psikolojik ve sosyal gereksinimlerini karşılamaya yönelik oluşu da hizmet içi eğitime ilişkin tanımlamaların ortak noktalarıdır.

3. Eğitim İhtiyacı ve Planlama

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Her örgütte olduğu gibi kamu kurum ve kuruluşlarının tamamında ortak sorunlu alanlardan biri çalışanların niteliğinin iş gerekliliklerine uygun hale getirilmesidir. İş gereklilikleri ile çalışanların yeterliği arasındaki uyumsuzluklar, insan gücü geliştirme çalışmalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. İş gerekleri karşısında yetersiz kalan çalışanlar kurumun amaçları ve etkililiği önünde büyük engel teşkil etmektedir (Erçetin, 1991, s.2).

Hizmet içi eğitim, çalışanlardan mümkün olan en yüksek verimin alınabilmesine imkân sağlayan bilgi, yetenek ve davranışların çalışanlara kazandırılması için girişilen etkinlikler süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreçte beklenen sonuçlara ulaşılabilmesi özellikle verimlilik ilkesinden hareketle alınacak rasyonel kararlarla doğrudan ilgilidir. Eğitime katılacakların seçimi, bu kişilerin eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi ve söz konusu eğitim programlarının içeriklerinin tespiti rasyonel kararlar alınmasını gerektirmektedir (Tikici, 1989, s.53). Eğitim ihtiyacı, personelin sahip olduğu nitelikler ile görevin gerektirdiği nitelikler arasındaki olumsuz farktır. Eğitim ihtiyacını belirleme, programlı bir eğitim faaliyetine geçilebilmesi için ilk şarttır. Bu aşamada elde edilecek bilgiler daha sonraki eğitim aşamaları için bir temel oluşturur (Çalık, 1988, s.46).

Farklı mesleklere ve bu mesleklerde yetişmesi gereken insan sayısına göre eğitim sisteminin düzenlenmesine eğitim planlaması denir. İnsan gücü kaynaklarının gelişimi, harekete geçişi, etkin ve verimli bir şekilde kullanılması, planlamayı gerekli kılar. Ancak insan kaynağının kalkınmada etkili ve verimli olabilmesi nitelikli ve istenir bir duruma gelmesine; bu durum ise doğru planlanmış eğitime bağlıdır (Şişman, 2006, s.110).

Bir hizmet içi eğitimden beklenen sonuçlara ulaşabilmek için eğitimin “kapsamlılık, süreklilik, isteklilik, uygunluk, katılma, özendirici ortam” ilkeleri doğrultusunda planlanması gerekmektedir (Selimoğlu & Yılmaz, 2009, s.7,8).

Eğitimin sürekli olması hizmet içi eğitimin önemli ilkelerindendir. Yeniliklerin takip edilebilmesi ve öncü olunabilmesi için işletmelerin ve çalışan personelin eğitiminin sürekli olması gerekmektedir. Küreselleşen ekonomik ortamın yarattığı rekabet ortamında işletmelerin varlığını sürdürebilmesi değişim ve gelişimlerin takip edilmesine, iş planları ve konularında değişikliğe gidilebilmesine bağlıdır. Hizmet içi eğitimler çalışanların tamamını kapsayacak şekilde düzenlenmelidir. Eğitimlerde kurumsal ya da örgütsel çıkarların benimsenmesi öncelikli hedefler arasında yer almalıdır. Yine hizmet içi eğitimin gerekliliğinin çalışanlar tarafından benimsenmesi ve eğitime katılımda istekliliğin artırılması da önemlidir. Eğitimin amacına ulaşabilmesi noktasında personelin kendisi için gerekli gördüğünde öğrenmenin kolaylaşacağı ve güdülenmeyi sağlayacağı unutulmamalıdır. Eğitim programları hazırlanırken

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

çalışanların katılımı sağlanmalı ve çalışanların ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Çalışanların katkıda buldukları eğitim programlarına katılmada daha istekli oldukları unutulmamalıdır. Düzenlenen hizmet içi eğitimlerin çalışanların demografik özelliklerine uygun olarak planlanması gereklidir. Düzenlenen eğitim programlarının çalışanları psikolojik yönden olumsuz etkilememesi gerekir. İşletmelerde özellikle yöneticilerin çalışanların eğitime katılımını özendirici ortam yaratmaları önemlidir. Katıldıkları eğitimin görevlerinde daha başarılı olmalarına, yükselmelerine katkı sağlayacağına farkında olan personelin eğitimlerde yer alma noktasında daha istekli olacakları unutulmamalıdır (Selimoğlu & Yılmaz, 2009, s.8). Hizmet içi eğitimin planlanması sürecinde ilkeler belirlendikten sonra izlenecek yola ilişkin aşağıdaki sıralama önemlidir (Tikici, 1989, s.61):

- Eğitimin hedeflerinin belirlenmesi
- Hizmet içi eğitim türlerinin belirlenmesi
- Hizmet içi eğitimin süre ve zamanının ayarlanması
- Hizmet içi eğitim bütçesinin ayarlanması

Hizmet içi eğitimin uygulanma sürecinde ise aşağıdaki sıralama takip edilmelidir (Tikici, 1989, s.68):

- Yetiştirilecek personelin seçilmesi
- Öğretici personelin seçilmesi
- Uygun yer ve ortamın sağlanması
- Uygulanacak öğretim yöntemlerinin seçimi
- Ders planlarının hazırlanması ve yardımcı araçların sağlanması
- Başarı değerlendirilmesi

4. Kamu Yönetimi ve Hizmet İçi Eğitim

Kamu yönetimi dinamik bir olgu olarak sosyal, teknolojik, ekonomik ve kültürel hayatta yaşanan her bir değişimden nasibini almaktadır. Kuralların, alışkanlıkların, beklentilerin, ideolojilerin, sembollerin değiştiği yirmi birinci yüzyıl dünyasında kamu yönetiminin tüm bu değişimlerden uzak kalabilmesi mümkün değildir. Doğumdan ölüme kadar hayatın her alanında ve zamanında kamu yönetimi uygulamaları karşımıza çıkar. Belediye hizmetlerinden güvenliğe, devletin hesabını tutan maliyeden içme sularının konutlara ulaşmasına, hastane hizmetlerinden eğitim kurumlarına, ulaşımdan enerji tedarikine varıncaya kadar yaşamın her alanında kamu yönetiminin sunduğu mal ve hizmetlerle karşılaşırız (Parlak & Sobacı, 2012, s.19). Tüm bu hizmetler ve daha fazlası kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan kamu

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

personeli tarafından verilir. Kamu personelinin halkın beklentisi doğrultusunda kamu hizmeti sunabilmesi için; mesleğini ilgilendiren teknolojiyi iyi kullanması, iş ve işlemlerinde insan odaklı olması, verimlilik, etkinlik ve hesap verebilirlik gibi çağdaş kamu yönetimi ilkelerini hizmet sunumunda uygulamaya geçirmesi oldukça önemlidir.

Daha iyi bir yönetim, daha iyi bir siyasal rejim, daha iyi ekonomi ve daha iyi işleyen ve görevlerin yerine getirildiği bir sistem arayışı verimlilik ve etkinlik kavramlarını kurumların üzerinde en fazla durdukları konular haline getirmiştir. Bu durum nitelikli yani eğitilmiş insan gücünü her alanda ihtiyaç duyulan verimlilik ve etkinlik unsuru haline getirmiştir. Tüm kamu kurum ve kuruluşları ve özel kuruluşların verimlilik noktasında eğitilmiş insan gücüne duydukları mutlak gereksinim göz ardı edilemeyecek bir gerçeklik halini almıştır. Günümüzde bu ihtiyaç değişik şekillerde karşılanmaktadır. Bu yollardan en önemlilerinden biri de personelin hizmet içinde eğitilmesi ve yetiştirilmesidir (Çalık, 1988, s.31,32). Geçmişte büyük bir sorun olan verimsiz çalışma olgusu bugün hem kamu yönetiminde hem de özel sektörde varlığını hissettirmektedir. Bu sorunla başa çıkabilmek ve eğitimin verimlilik üzerindeki etkileri konusunda ikna edilmesi gereken ilk grup yöneticilerdir (Başboğaoğlu, 1997, s.3).

Bu bağlamda, kamu yönetiminin halkın istekleri ve talepleri doğrultusunda kamu hizmeti sunabilmesi için kamu yönetiminin en önemli sermayesi olan her seviyede personelin (insanın) değişen ve dönüşen koşullara göre mesleğin gerektirdiği yenilikleri takip etmesi ve meslekten emekli oluncaya kadar meslek içi eğitime devam etmesinin öneminin kabul edilmesi gerekir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununda devlet memurlarının yetiştirilmesi, verimliliğinin artırılması ve daha ileriki görevlere hazırlanmasını sağlamak amacı ile hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesine yönelik düzenlemeler yapılması hükme bağlanmıştır (Devlet Memurları Kanunu [DMK], 1965, md.214). Bu kapsamda yetiştirme faaliyetlerinin düzenlenmesi, yürütülmesi ve değerlendirilmesi amacıyla her kurumda bir "eğitim birimi" kurulması, bu amaçla birden fazla birim kurulması durumunda ise bunlardan birinin "Merkez Eğitim Birimi" olarak adlandırılması hükme bağlanmıştır (DMK, 1965,md.215). Yine aynı kanunda kurumların kendi eğitim ihtiyaçlarını karşılamak üzere eğitim merkezleri açabilmelerine imkân sağlayan düzenlemelere yer verilmiştir (DMK, 1965,md.216). Yapılması gereken uygun yasal altyapıya sahip bu alanda faaliyetlerin amaca dönük ve planlı olarak sürdürülebilmesidir.

Kamu hizmetleri, “özellikle son zamanlarda yapısal görünüm ve işleyiş bakımından daha karmaşık ve teknik bir hale gelmektedir” (Eryılmaz, 2016, s.9). Bu durum kamu personelinin eğitim ihtiyacının belirlenmesinde de etkili olmuştur. Geçen yüzyılda kamu personelinin daha çok işiyle ilgili değişen mevzuatı ve bir üst kariyer basamağına yükselirken mevzuat gereği

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

zorunlu olan liderlik, örgüt kültürü, etik gibi konuları içeren meslek içi eğitim programlarına katıldığı görülmektedir. Fakat günümüz dünyasında teknolojide, iletişim araçlarının kullanılmasında akıl almaz hızda görülen ilerleme ve halkın kamu hizmetlerinden beklentilerinin artması gibi gelişmeler kamu personelinin meslek içi eğitim programlarının içeriğinin, süresinin ve kapsamının değişmesine ve genişlemesine neden olmuştur. Artık kamu yönetimi meslek içi eğitim programlarının konusunu; bilgisayar programcılığında iletişime, uzmanlık eğitimlerinden dil eğitimine, mesleğe yönelik teknolojiyi kullanma programlarından, çağdaş kamu yönetimi ilkelerini içselleştirmesini sağlayacak seminer çalışmalarına varıncaya kadar farklı alan ve içerikte meslek içi eğitim programları oluşturmaktadır.

Karmaşık ve bir o kadar da teknik işleri yerine getiren kamu görevlilerinin mesleğine başlamasından emekli oluncaya kadar ihtiyaç duyuldukça devam etmesi gereken meslek içi eğitimin; hangi alanlarda ve kimler tarafından verileceği, eğitim ihtiyacının nasıl belirleneceği, eğitime kimlerin katılacağı, uygun yöntemin nasıl belirleneceği, nasıl değerlendirileceği ve ne kadar süreceği konuları eğitimin amacına ne ölçüde ulaştığını belirleyen etmenlerdir.

5. Türkiye’de Hizmet İçi Eğitimin Gelişimi

Türkiye’de yetişkinlerin iş becerilerini arttırmaya dönük mesleki eğitimin fabrikalarda veya işletmelerin bünyesinde düzenlenen mesleki kurslar içinde görece daha dar kapsamlı olarak yer bulduğu görülmektedir (Günlü, 2013, s.340). Teknolojik seviyenin ve her alanda verimliliğin artırılmasının sağlanması, çalışan insan gücünün daha kaliteli hale getirilmesiyle mümkün olabilecektir. Çünkü doğru planlanmış ve uygulanmış eğitimden geçen personel çalışma alanına doğrudan katkı sağlamanın yanında verimliliği arttıracak teknolojinin bizzat kullanıcısı olması nedeniyle dolaylı katkı da sağlamaktadır. Türkiye’de eğitim seviyesinin düşük olması nedeniyle nitelikli işgücü sıkıntısı yaşanmaktadır. Buna bağlı olarak verimliliği ve motivasyonu arttırmaya yönelik hem genel hem de mesleki eğitim faaliyetlerine ağırlık verildiği görülmektedir (Başboğaoğlu, 1997, s.1).

1961 Anayasası ile kaynakların verimli şekilde kullanılması ve kalkınma hızının artırılması amacıyla ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel planlama hizmetlerinin bütün olarak etkinliğinin artırılması, düzenli ve süratli görülebilmesi için Devlet Planlama Teşkilatı [DPT] kurulmuştur. Bu süreçte kamu yönetiminde yer bulan kalkınma planlarının beşer yıllık periyotlarla, önceki dönemin değerlendirmesi ve sonraki dönemin hedeflerini içerecek şekilde hazırlandığı görülmektedir. Kalkınma programlarında genel olarak ülkenin ihtiyaç duyduğu insan gücü, örgün ve yaygın eğitime ayrılan kaynaklar, bu kaynakların dağılımı, her bir eğitim - öğretim

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

kademesinde okullaşmayı ve niteliği artırıcı önlemler ve hedefler belirlenir (Sağlam, 2014, s.54,55).

Birinci beş yıllık kalkınma planında (1963-1967) hizmet içi eğitimden bahsedilmemekle beraber iktisadi gelişmeler sonucu sanayi kesiminde çok sayıda yetişmiş elemana ihtiyaç duyulduğundan söz edilerek sanayi içinde eğitimin sistemli biçimde geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır (Yağcı,1992, s.10).

İkinci beş yıllık kalkınma planında (1968-1972) önce mevcut durum ele alınmış; kamu kurum ve kuruluşlarının hizmet içi eğitim konusunda bir sistem kurmamış olmalarına, bu kuruluşların hizmet içi eğitimi metotlu ve programlı uygulama zorunluluğunu benimsememiş olmalarına vurgu yapılmıştır. Tabi bu durumun birinci beş yıllık kalkınma planında hizmet içi eğitime yeterince yer verilmemiş olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu planda ayrıca 1959-1966 yılları arasında 370'i eğitim müdürü olmak üzere toplam 13770 kişiye hizmet içi eğitim verildiği de belirtilmiştir (Yağcı,1992, s.10).

Üçüncü beş yıllık kalkınma planı ise 1977 yılını da kapsayacak şekilde gerçekleşmiştir. Bu dönemde de eğitim alanında ve hizmet içi eğitim alanında belirli konulara yer verilmiştir. Ancak, Bakanlıklar ve kurumların gerçekleştirdikleri hizmet içi eğitimler arasında bir koordinasyon bulunmadığı görülmektedir (Çalık, 1988, s.71). Bu planda özellikle insangücü ve istihdam konularına önemli yer verildiği görülmektedir. Planlı dönemde çalışan sayısındaki belirgin artışın nitelikli işgücü piyasasına hem kalite hem de dağılım bakımından dengeli yansımadığına vurgu yapılmıştır (1971 Yılı Programı:623'ten akt: Çalık, 1988, s.69).

Dördüncü beş yıllık kalkınma planı içinde hazırlanan yıllık planlarda hizmet içi eğitimlerin farklı boyutlarda ele alındığı görülmektedir. 1979 yılı programında gelişen teknolojik şartlara uyum sağlamak amacıyla işbaşı eğitimlerinin planlanması, 1980 yılı programında daha önce verilen eğitimlerin örgün eğitimi tamamlar nitelikte düzenlenmediğine yapılan vurgu, 1981 yılı programında kamu çalışanları için örgün eğitim mezunlarından başlanarak hazırlanacak ortak bir eğitim programının yaygınlaştırılmasına yapılan vurgu öne çıkmıştır (1979-1980-1981-1982 Yılı Programından akt: Çalık, 1988, s.71-73).

Beşinci beş yıllık kalkınma planı içinde “okul içi ve yaygın eğitim programlarının fonksiyonel hale getirilmesi ve işe dönük ve hizmet içi eğitimin teşvik edilmesi yoluyla vasıfsız iş gücünün vasıf kazanarak istihdamının kolaylaştırılması” hedeflerine yer verilmiştir. Özellikle kalifiye işçi yetiştirme konusunda temel tercihin verimliliği artırıcı ilkeler gözetilerek yaygın eğitime ve hizmet içi eğitime önem verilmesi olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca devlet, işçi ve işveren

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

taraflarının katılımıyla yaygın ve hizmet içi eğitimi desteklemek amacıyla mesleki yaygın eğitim fonu kurulması kararlaştırılmıştır (DPT, 1984).

Altıncı beş yıllık kalkınma planı içinde hizmet içi eğitime ilişkin esaslara “hizmet içi eğitim programları, verimliliği arttırıcı bir araç olarak ele alınacak; eğitimin ücret, terfi sistemi ile ilişkilendirilmesine yönelik çalışmalar başlatılacaktır” (Başbakanlık, 1989’dan aktaran Erçetin, 1991, s.5) şeklinde yer verilmiştir.

Yedinci beş yıllık kalkınma planında örgün ve mesleki teknik eğitimin uluslar arası standartlara ulaştırılması, meslek standartları ve sertifikasyon alanında çalışmaların tamamlanması ve okul ile iş yaşamı arasındaki bağın güçlendirilerek yeni teknolojilere dönük eğitimlerin okulda verilerek uygulamanın iş yerlerinde yapılması ve hizmet içi eğitime gereken önemin verilmesi gereğine vurgu yapılmıştır (DPT, 1995).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (2001-2005), Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996-2000) belirlenen hedeflere ulaşamadığı vurgulanmıştır. Programda bir yandan gençlerin eğitime önem verilerek genel seviyenin en az lise mezunu seviyesine getirilmesi gerektiğine yer verilirken, diğer taraftan sayıları 15 milyonu bulan iş gücünün yaşam boyu eğitim felsefesi çerçevesinde hizmeti içi eğitim, iş başı eğitimi ve geliştirme eğitimleri içeren yaygın mesleki eğitim yoluyla yetiştirilmesi ve mesleki niteliklerinin arttırılmasının önemine vurgu yapılmıştır (DPT, 2001).

2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisinde eğitimle ilgili birçok konuya değinilmiş ve Kamu alanında İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi çalışmaları kapsamında Kamu kurum ve kuruluşlarında, belirlenmiş işlev ve sorumluluklarını zamanında, etkin ve etkili şekilde yerine getirebilmeleri amacıyla yeterli nitelikte ve sayıda personel istihdamına, görevli çalışanların tamamının değişen şartlara hızlı uyum sağlamasına ve bu çalışmalar ile istihdam koşullarının AB Müktesebatına uyumunun önemine vurgu yapılmıştır (Türkoğlu, 2016, s.12,13). Diğer planlı dönemlerde de kamu personeli ve yöneticilerin hizmet içi eğitimi konularına yer verildiği görülmektedir.

Onuncu Kalkınma Planında (2014-2018) küresel düzeyde nitelikli iş gücüne verilen öneme vurgu yapılmış, eğitimde fırsat eşitliğine dönük uygulamaların yaygın hale getirildiği ve öğretmenlerin istihdamında ve hizmet içi eğitiminde gelişme kat edildiği belirtilmiştir. Programda ayrıca kamu görevlilerine yönelik kariyer planlaması çalışmaları ile hizmet içi eğitim imkânlarından daha fazla yararlanılması yoluyla niteliğin yükseltilmesi ihtiyacının devam ettiği de vurgulanmıştır. Bu amaçla kamu sektöründe işe alımdan emekliliğe varan süreçte hizmet kalitesinde standardın sağlanabilmesi amacıyla hizmet içi eğitim imkânlarının

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

yaygınlaştırılması, görevlendirmelerde liyakatin esas alınması ve etkin bir performans değerlendirme sisteminin oluşturulması hedeflerine yer verilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013). “Hükümetlerin ülke geleceğine ilişkin planlarını açıklayan politika dokümanları olan kalkınma programlarında” (Türkoğlu, 2016, s.12), eğitim başlığı altında yer alan her konunun hedefi elbette daha iyi, etkin ve verimli bir eğitim sistemi inşa edebilmektedir. Ancak bu hedefe tam olarak ulaşılamadığı görülmektedir. Kalkınma planlarının siyaset üstü bir akılla devlet politikası olarak hazırlanması ve uygulanması her alanda olduğu gibi eğitim alanında da önemli mesafe kat edilmesini sağlayacaktır. Hükümet programlarının kalkınma planlarıyla örtüşmesi gerekir (Başboğaoğlu, 1997, s.5).

1980’li yıllara kadar Türkiye’de hizmet içi eğitimlerle ilgili akademik çalışmalara rastlanmamaktadır. Yine bu yıllara kadar devlet kurumlarınca gerçekleştirilen hizmetiçi eğitimlerin etkilerine dair kayıtlara geçmiş, bulguları yayınlanmış bir çalışma da bulunmamaktadır (Günel & Tanrıverdi, 2014, s.82). Bu durum yapılan çalışmalara ilişkin değerlendirmelerin yazılı kaynak olarak kalkınma planları çerçevesinde değerlendirilmesi sonucunu doğurmuştur.

1973 tarihli Milli Eğitim Temel Kanununda Milli Eğitimin temel ilkeleri arasında yetişkin eğitimiyle ilgili süreklilik başlığı altında “fertlerin genel ve mesleki eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi esastır” ifadesine yer verilmiştir. Planlılık başlığı altında “Milli eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim – insan gücü – istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ihtiyaca göre ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir” ifadeleri yer almıştır. Her Yerde Eğitim başlığı altında ise “Milli eğitim amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, iş yerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır” ifadeleri yer almaktadır (Akyüz, 1982, s.208-210). Bu kapsamda yürütülen tüm hizmet içi eğitim çalışmalarının Bakanlıklar ve kurumlar bünyesinde ihtiyaçlara göre planlanması ve üst düzey bir koordinasyonla gerçekleştirilmesi esastır.

Bugün, Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkındaki 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Devletin merkez ve taşra yönetiminde eğitime ve hizmet içi eğitime ilişkin bütün düzenlemelerin titizlikle planlandığı görülmektedir. En üstte Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları arasında yerini alan Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu’ndan (Cumhurbaşkanlığı, 2018, md.20) hizmet içi eğitimin planlama ve uygulama imkânı bulduğu Bakanlık ve

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Kurumların yapılanmalarına kadar eğitimin bir Devlet meselesi olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

6. Hizmetiçi Eğitim ve Genel Kolluk

Ülkede güvenliğin sağlanması genel olarak kamu görevidir ve bu görevin yerine getirilmesi devletin sorumluluğudur. Ülkemizde bu sorumluluğun gereğinin yerine getirilmesi görev alanları dahilinde genel kolluk olarak tanımlanan Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Teşkilatı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı marifetiyle sağlanmaktadır. Bu bağlamda kamu güvenliğinin sağlanmasında büyük oranda sorumluluğu bulunan genel kolluğun (çalışanlarının) niteliklerinin ilgili mevzuat çerçevesinde belirli standarda ulaştırılması ve bu standardın muhafazası da devletin sorumluluğundadır. Kamusal alanda güvenlik hizmetlerinin sağlanmasından sorumlu personelin eğitimi içerik, süreç, yeterlilikler başta olmak üzere tüm yönleriyle yasal olarak düzenlenmiştir.

Polisin görevi sadece ceza - adalet sisteminin içerisinde kanunların kendisine verdiği yetkiler çerçevesinde şüphelileri yakalayıp adli mekanizmalara suç unsurlarıyla beraber teslim etmek değildir. Polisin bu görevlerinin yanında kamu güvenliğini sağlamak, suça engel olmak, yardıma muhtaç olanlara, kimsesizlere, yolda kalmışlara yardım etmek gibi önemli sosyal görevleri de vardır. Polisin bu görevlerini yerine getirebilmek için yetkili mercilerin talimatıyla şüphelileri yakalamak, gözaltına almak ve şartlar oluştuğunda insanların üstlerinde, konutlarında, araçlarında arama yapmak hatta gerektiği zaman silah kullanmak gibi kolluk görevlileri haricinde diğer kamu görevlilerinde bulunmayan önemli yetkileri vardır. (İnankul, 2016, s.64)

İnankul tarafından ifade edilen bu yetkilerin genel kolluk tarafından hukukun içinde kalınarak kullanılması kamu yönetiminin temel hedefidir. Bunu sağlayabilmek için ise genel kolluğun çalışma alanlarıyla ilgili sürekli eğitimden geçirilmesini oldukça önemlidir. Birer yetişkin olan genel kolluk personeline yönelik bu eğitimleri genel olarak mesleki eğitim çatısı altında değerlendirmek doğru bir sınıflandırma olacaktır. Çünkü iş bulma ve gelir elde etme gibi mesleki gelişim ödevlerinin yetişkin bireyler olan genel kolluk personeli tarafından yerine getirebilmesi ve görevin gerektirdiği yeterliliklere ulaşılmasının yegâne yolu eğitimidir. İçişleri Bakanlığı'na bağlı genel kolluğun ihtiyacı olan hizmet içi eğitimlerin planlama, uygulama ve değerlendirmeleri kurumsal yapılarca gerçekleştirilmektedir.

İçişleri Bakanlığına bağlı Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı personeline yönelik eğitimlerin plan ve icrasından sorumlu kurum Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi'dir. Günümüzde, "Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığınca

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

ihtiyaç duyulan alan ve branşlarda meslek içi kurslar düzenleme” (Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi [JSGA], 2019) görevi, başlangıcı 1900’lü yılların başına uzanan Jandarma Teşkilatı eğitim kurumlarının tarihi tüm kazanımlarıyla kurulmuş olan Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi’ne aittir.

Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı personeline yönelik hizmet içi eğitimler Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi bünyesinde 18 Mart 2019 tarihinde faaliyete başlamış olan Sürekli Eğitim Merkezi Komutanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir (JSGA, 2020).

Sürekli Eğitim Merkezi Komutanlığı’nın görevleri aşağıda sıralanmıştır (JSGA, 2020):

- Güvenlik, kolluk, suç araştırmaları, terörizm ve denizcilik ile ihtiyaç duyulan diğer alanlarda ulusal ve uluslararası geçerliliğe sahip uzaktan, yüz yüze veya karma yöntemle sertifika programları düzenlemek,
- Akademinin Merkez dışındaki diğer birimleri veya Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı açık veya uzaktan öğrenim ihtiyaçları ile ilgili olarak, söz konusu birimler veya komutanlıklar tarafından hazırlanacak müfredat ve içerik doğrultusunda Başkanın onayıyla; öğretim tasarımı faaliyetlerini yürütmek, eğitim videoları ile animasyonları hazırlamak, eğitim içeriklerini öğrenim sistemine yüklemek ve açık ve uzaktan öğrenim sürecini yönetmek,
- Uzaktan veya yüz yüze yabancı dil eğitimleri düzenlemek, yabancı dil eğitimine ilişkin Akademi dışından hizmet alınmasına yönelik faaliyetleri koordine etmek,
- Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı ihtiyacı doğrultusunda Akademi icra edilen hizmet içi eğitimleri planlamak ve yürütmek,
- Ulusal veya uluslararası; bilimsel toplantılar düzenlemek,
- Sürekli Eğitim Merkezi Komutanlığı bünyesinde verilen her türlü eğitimin ulusal ve uluslararası alanda geçerliliğinin artırılması için çalışmalarda bulunmak,
- Ulusal veya uluslararası, kamu veya özel sektör kurum ve kuruluşlarına talepleri hâlinde Akademi Döner Sermaye İşletmesine ilişkin esaslar çerçevesinde Başkanın onayıyla 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamı dışında kalan alanlarda danışmanlık, eğitim ve bilirkişilik hizmeti vermek,
- Süreli veya süresiz yayımlar çıkarmak,
- Merkezin faaliyetleri sonunda; eğitim içeriği, kursiyer memnuniyeti gibi konularda anketler düzenlemek amacı ile ilgili diğer faaliyetlerde bulunmak.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Sürekli Eğitim Merkezi Komutanlığı tarafından yüz yüze icra edilen başlıca kurslar; İl Jandarma/Eğitim/Alay ve Eşiti Birlik Komutanlığı, İlçe Jandarma Komutanlığı ve Karakol Komutanlığı kursları, Asayiş Şube Müdürlüğü oryantasyon kursu, çevre koruma tazeleme kursu, çocuk suçlarının ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi kursu, terörle mücadele ve operasyon planlamasıyla ilgili kurslar, trafik güvenliğiyle ilgili kurslar, patlayıcı madde ve olay yeri incelemeyle ilgili kurslar, İçişleri Müşaviri görev öncesi hazırlık eğitimi ve yurt dışı görevlendirme öncesi eğitimlerdir (JSGA, 2021).

Sürekli Eğitim Merkezi Komutanlığı tarafından açık ve uzaktan öğrenme yöntemiyle gerçekleştirilen programlar ise; “Güvenlik Yönetimi Uzaktan Eğitim Sertifika Programı” ve “Halkla İlişkiler Uzaktan Eğitim Sertifika Programı” ile İçişleri e-Akademi aracılığıyla gerçekleştirilen “Güzel ve Etkili Konuşma”, “4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun”, “Aile İçi ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi” ve “Kamu İhale Mevzuatı Eğitim” programlarıdır (JSGA, 2021a).

İçişleri Bakanlığına bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü personeline yönelik eğitimlerin plan ve icrasından sorumlu kurum Polis Akademisi Başkanlığı’dır. Akademinin görevi, 4652 sayılı Polis Yüksek Öğretim Kanununda [PYÖK] belirtilen amaç, nitelik ve Genel Müdürlüğün görev ve sorumluluklarına uygun olarak: “Emniyet Teşkilatı personelinin ihtiyaçlarına uygun eğitim programları hazırlamak, koordine etmek ve eğitim ihtiyaçlarının en üst düzeyde karşılanmasını desteklemektir” (PYÖK, 2001,md.3-d). Polis Akademisi tarafından Emniyet Genel Müdürlüğünce belirlenen eğitim politikaları çerçevesinde, teşkilatın tamamınca yürütülecek hizmet içi eğitim programlarına temel oluşturan ve ihtiyaca dayalı tüm hizmet alanlarında, personel yetiştirmek üzere bir yıllık eğitim planı hazırlanır (Polis Akademisi Yönetim Birimleri Kuruluş Görev ve Çalışma Yönetmeliği [PAKGÇY], 2015, md.4-g).

Polis Akademisi Başkanlığının hizmetiçi eğitime ilişkin temel görevleri aşağıda sayılmıştır (PAKGÇY, 2015,md.6):

- Genel Müdürlüğün eğitim politikası doğrultusunda, teşkilatın hizmetiçi eğitim ihtiyaçlarını tespit etmek, ihtiyaca uygun eğitim planı ve eğitim türlerine göre müfredat programları hazırlamak, hazırlanmasını koordine etmek,
- Teşkilat birimlerinin eğitim ile ilgili koordinasyonunu sağlamak ve kendi görev alanıyla ilgili olarak Genel Müdürlüğü eğitim konularında temsil etmek,
- Hizmet öncesi eğitimi tamamlayarak kadrolarına atanan personelin yeteneklerinin geliştirilmesi amacıyla, hizmetiçi eğitim programları hazırlamak ve uygulanmasını sağlamak,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

- Yıllık hizmetiçi eğitim planının uygulanması için diğer daire başkanlığı ve kurumlar arasında koordinasyonu sağlamak,
- Hizmetiçi eğitim alanında yurtiçi ve yurtdışı araştırmalar yapmak,
- Diğer ülkelerle yapılan ikili anlaşmalar uyarınca hizmetiçi eğitimle ilgili görevleri yürütmek,
- Hizmetiçi eğitim plan ve programlarında belirtilen eğitim ihtiyacı için fiziki kapasite, bina ve yan tesisler, teşkilatlanma ve donatım, yönetici ve eğitici personel, standart ders kitapları, görsel ve işitsel eğitim araç-gereç, laboratuvar ve bunlara ilişkin yatırım ve ödenek ihtiyaçlarıyla, maliyetlerini tespit etmek, bunların bütçe tekliflerini hazırlamak,
- Başkanlığa bağlı okullar ve diğer hizmet içi eğitim birim ve ünitelerinin eğitime açılması ve kapatılması için önerilerde bulunmak,
- Teşkilatta görevli emniyet hizmetleri sınıfı personeli ile çarşı ve mahalle bekçilerinin, yıllık tabanca atış eğitimlerinin yapılmasını sağlamak.

Ayrıca, Polis Akademisi Başkanlığı Hizmetiçi Eğitim Şube Müdürlüğüne bağlı Uzaktan Eğitim Büro Amirliği tarafından düzenlenecek hizmet içi eğitim programı için uygun standart uzaktan eğitim materyallerinin ilgili birimlerle koordineli olarak hazırlanması veya hazır edilmesi sağlanır (PAKGÇY, 2015, md.92-k).

7. Değerlendirme ve Sonuç

“Güvenliğin ana tedarikçisi ve sahibi Devlettir. Devletler, en önemli işlevlerinden birisi olan güvenlik hizmeti sunumunu polis ve askeri statülü kolluk görevlileri marifetiyle gerçekleştirir” (İnankul, 2020, s.4986). Güvenlik hizmetinin devlet tarafından insan hak ve hürriyetleri içerisinde gerektiği gibi sunulabilmesi için genel kolluk görevlilerinin mesleğe girerken aldıkları temel eğitimin yanında çağın değişen ve gelişen yeni koşullarına göre ihtiyaç duyulan alanlarda meslek için eğitimden de geçirilmesi kaçınılmazdır.

Genel olarak iyi bir planlama yapılmadığı takdirde, hizmet içi eğitimle gerekli nitelikte personel yetiştirilemeyecektir. Diğer anlamda hizmet içi eğitim kurum ihtiyaçlarına uygun personel yetiştirme amacından da uzaklaşacaktır. Bu nedenle genel olarak çalışma hayatında eğitimden (hizmet içi eğitim) beklenen çıktılara ulaşmak zorlaşacaktır (Çalık,1988, s.53). Kurumun hedeflerini, işleyişini, var olan ve yaşanması muhtemel sorunları en iyi bilen her seviyede personelin eğitim ihtiyaçlarının tespiti çalışmalarına katılımının sağlanması önemli ve gereklidir. Bu yaklaşım bir taraftan fikirlerine değer verilen her seviyedeki personelin aitlik hissini pekiştirirken, diğer taraftan eğitim programlarının oluşturulması noktasında doğru

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

kararlar alınmasına katkı sağlayacaktır. Çalışma sonucunda, Genel Kolluğun araştırma konusu alan olan hizmetiçi eğitime ilişkin süreci ihtiyaçların belirlenmesi, planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi noktalarında yeterli hassasiyetle yürüttüğü görülmüştür.

Hizmet içi eğitimlerde okuma veya ders verme gibi pasif öğretimi içeren didaktik tekniklerin öğrenme çıktıları üzerinde ya çok az etkisi olmakta veya hiç etkisi olmamaktadır. Öğrenme çıktıları açısından tekil uygulamalardan ziyade tekrara dayalı uygulamaların daha üstün olduğu görülmüştür (Bluestone et al., 2013). Ne öğretileceği kadar nasıl öğretileceği de önemlidir. Hizmet içi eğitimlerin süre, içerik, yöntem, öğrenme ortamı ve eğiticilerin yaklaşımı da dahil olmak üzere yetişkinlerin öğrenme özellikleri dikkate alınarak planlanması gereklidir. Bu noktada Genel Kolluğa yönelik hizmetiçi eğitimlerin içeriği, hedef kitlesi ve diğer değişkenler göz önünde bulundurulduğunda eğitimlerin planlamasında yetişkin bireylerin doğru ve yeterli bilgilendirildikleri, mesleki problemlerin çözümüne dönük eğitimlere ağırlık verildiği, eğitimlerin yaşam merkezli olduğu görülmektedir. Eğitim sonunda elde edilen başarının eğitim ve çalışma yaşamı için önemli motivasyon kaynağı olduğu söylenebilir. Ancak, pek çok eğitimin zorunlu olması yetişkinlerin gönüllü katılımına imkân tanınmaması sonucunu doğurmaktadır.

Hizmet içi eğitimlerin sonunda gerçekleştirilen değerlendirmelerin katılımcılar için ödüllendirme vasıtası olarak görülmesi sistemi hem eğitimciler için hem de katılımcılar için değerli kılmaktadır. Değerlendirme hizmet içi eğitimlerde sürekliliğin önemli bir parçasıdır. Hizmet içi eğitim sonunda başarılı olanların uygun şekilde ödüllendirilmesi eğitimlerin düzenli şekilde yürütülmesine katkı sağlayacaktır (Tikici, 1989, s.150). Hizmet içi eğitimlerin çalışanlar tarafından zaman kaybı ya da işten ayrı geçirilen sıradan bir zaman dilimi olarak görülmemesi faaliyetin amacına ulaşmasına katkı sağlayacaktır. Eğitim sonunda elde edilecek kazanç özellikle yetişkin birer öğrenen olan çalışanlar için önem taşımaktadır. Bu kazanç dışsal motivasyon kaynağı olarak değerli olmakla birlikte, yetişkinler için içsel motivasyon kaynağı olarak ta büyük değer görecektir.

Knowles'a (1973, s.166) göre, yetişkin bireylere yönelik eğitimlerin çoğunun bireyin çalışma alanından başka bir yerde gerçekleşmesi eğitim ortamının yeniden inşası ve çalışanlar için işe geri dönme sorunlarına neden olabilmektedir. Bu nedenle hizmet içi eğitim planlamalarında eğitim ortamının faaliyet alanları uygun olduğu ve şartlar elverdiği oranda çalışma yeri olması önemli görülmektedir. Özellikle pandemi sürecinde tüm eğitim alanlarında sıkça kendini gösteren uzaktan eğitim imkânlarından yararlanmaya dönük eğilimin uygun hizmetiçi eğitimlerde kullanımına devam edilmesinin yararlı olacağı söylenebilir. Ancak bu

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

değerlendirmenin uzman görüşü ve onay süreçleri ile kontrol edilmesi gereği gözden uzak tutulmamalıdır.

Kaynakça

Akdemir, E. (2015). *Okul yöneticilerinin teknolojiye yönelik hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bir hizmet içi eğitim programı önerisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Aküzüm, C. (2013). 1. Bölüm - Eğitim ve teknoloji ile ilgili temel kavramlar. İçinde R. Sever & E. Koçoğlu (Eds.), *Sosyal bilgiler öğretiminde eğitim teknolojileri ve materyal tasarımı (1.Baskı)*, (ss.1-19). Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hiz.

Akyüz, Y. (1982). *Türk eğitim tarihi*. A.Ü. S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi.

Başboğaoğlu, U. (1997). *Kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşlarında insan kaynaklarını geliştirme aracı olarak kullanılan hizmet içi eğitim programlarının verimliliğe etkileri ve bir model önerisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bluestone, J., Johnson, P., Fullerton, J., Carr, C., Alderman, J. and BonTempo, J. (2013). *Human resources for health, effective in-service training design and delivery: evidence from an integrative literature review*, Article number:51. <https://human-resources-health.biomedcentral.com/articles/10.1186/1478-4491-11-51> Erişim tarihi: 02.10.2021.

Çalık, T. (1988). *Türk kamu kesiminde hizmet içi eğitimin etkinliği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erçetin, Açıkalın, Ş.Ş. (1991). *Hizmet içi eğitimin engelleri ve üst kademe yöneticilerinin hizmet içi eğitime ilişkin tutumları* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eryılmaz, B. (2016). *Kamu yönetimi*. Umuttepe Yayınları.

Fidan, N. (2012). *Okulda öğrenme ve öğretme*. Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hiz.

Günel, M. ve Tanrıverdi, K. (2014). Dünya’da ve Türkiye’de hizmet içi eğitimler: kurumsal ve akademik hafıza(kayıpları)mız. *Eğitim ve Bilim*, Cilt 39, Sayı 175, 73-94.

Günlü, R. (2013). Yetişkinlerde meslek eğitimi. İçinde A.Yıldız & M. Uysal (Eds.), *Yetişkin eğitimi (2. Baskı)*, (ss.339-352). Kalkedon.

İnankul, H. (2016). *Christopher Hood’un Yeni Kamu Yönetimi Doktrinal Bileşenleri Perspektifinden 17-25 Aralık Postmodern Vakasının Türk Polis Teşkilatı Açısından Analizi*, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi - Cilt:14 Sayı:1 (Ocak 2016), ss:59-81 - Doi: <http://dx.doi.org/10.11611/JMER725>

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

İnankul, H. (2020). *KAAN Projesi Ve Özel Güvenlik Görevlilerinin İş Memnuniyeti Üzerine Bir Araştırma: Ampirik Bir Çalışma*, OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 16(32), 4987-5014. DOI: 10.26466/opus.779809

Knowles, M. (1973). *The adult learner: a neglected species*. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED084368.pdf>, (Erişim tarihi: 02.10.2019).

Kösterelioğlu, M.A. (2020). 2.Bölüm - Yetişkin eğitimiyle ilişkili temel kavramlar. İçinde F. Ereş (Ed.), *Yetişkin Eğitimi ve Hayat Boyu Öğrenme (2. Baskı)*, (ss.18-30). Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hiz.

Miser, R. (1999). *Halk eğitimi ve toplum kalkınması*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Parlak, B., Sobacı, Z. (2012). *Kamu yönetimi*. MKM Yayınları.

Sabuncuoğlu, Z. (2000). *İnsan kaynakları yönetimi*. Ezgi Kitabevi.

Sağlam, A.Ç. (2014). Bölüm 3 - Eğitimin hukuki ve politik temelleri. İçinde A.Ç. Sağlam (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş (3.Baskı)*, (ss.41-61). Maya.

Selimoğlu, E., Yılmaz, H.B. (2009). Hizmet içi eğitimin kurum ve çalışanlar üzerine etkileri. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 5(1), 1-12.

Şişman, M. (2006). *Eğitim bilimine giriş*. Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hiz.

Tikici, M. (1989). *Hizmet içi eğitimin norm kadro ile ilişkilendirilmesi ve kamu iktisadi teşebbüslerinde örnek uygulama* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkoğlu, R. (2016). *MEB taşra örgütündeki maarif müfettişleri ve yöneticilerin görev tanımları ve hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Uzunöz, A. (2016). *Eğitim bilimine giriş*. Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hiz.

Yağcı, E. (1992). *Kamu kurum ve kuruluşlarındaki hizmet içi eğitim etkinlikleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Cumhurbaşkanlığı (2018). *Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkındaki 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*. Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi – Sayısı: 10/7/2018 – 30474, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.1.pdf> Erişim tarihi: 02.09.2021.

Devlet Memurları Kanunu (1965). [DMK]. Kanun no: 657, Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi – Sayısı: 23/7/1965 – 12056. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=657&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> Erişim tarihi: 02.12.2021.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Devlet Planlama Teşkilatı (1984). *Beşinci beş yıllık kalkınma planı* (1985-1989). <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Be%C5%9Finci-Be%C5%9FY%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1985-1989.pdf> Erişim tarihi: 12.09.2021.

Devlet Planlama Teşkilatı (1995). *Yedinci beş yıllık kalkınma planı* (1996-2000). <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Yedinci-Be%C5%9FY%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1996-2000%E2%80%8B.pdf> Erişim tarihi: 02.10.2021.

Devlet Planlama Teşkilatı (2001). *Sekizinci beş yıllık kalkınma planı - Orta öğretim: Genel eğitim, mesleki eğitim, teknik eğitim özel ihtisas komisyon raporu*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/08_Ortaogretim.pdf Erişim tarihi: 01.10.2021.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi (2019). *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Misyon Vizyon ve Vazife*. <http://www.jsga.edu.tr/vizyon-misyon-ve-vazife> Erişim tarihi: 07.12.2021.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi (2020). *Sürekli Eğitim Merkezi Komutanlığı*. <http://www.jsga.edu.tr/surekli-egitim-merkezi> Erişim tarihi: 12.12.2021.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi (2021). *Sürekli Eğitim Merkezi Komutanlığı / Kurslar*. <http://www.jsga.edu.tr/kurumlar/jsga.edu.tr/SiteFotograf/SurekliEgitimMerkezi/Kurslar.pdf> Erişim tarihi: 12.12.2021.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi (2021a). *Açık ve Uzaktan Öğrenme Yöntemiyle İcra Edilen Programlar*. <http://www.jsga.edu.tr/kurumlar/jsga.edu.tr/SiteFotograf/SurekliEgitimMerkezi/ACIK-VE-UZAKTAN-OGRENME-YONTEMIYLE-ICRA-EDILEN-PROGRAMLAR.pdf> Erişim tarihi: 07.12.2021.

Kalkınma Bakanlığı (2013). *Onuncu kalkınma planı* (2014-2018). <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalkınma-Planı-2014-2018.pdf> Erişim tarihi: 07.10.2021.

Polis Yüksek Öğretim Kanunu (2001). [PYÖK] Kanun no: 4652, Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi – Sayısı: 9/5/2001 – 24397, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4652.pdf> Erişim tarihi: 10.12.2021.

Polis Akademisi Yönetim Birimleri Kuruluş Görev ve Çalışma Yönetmeliği (2015). [PAKGÇY]. Onay Tarihi: 15.5.2015, <https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/POL%C4%B0S%20AKADEM%C4%B0S%C4%B0%20Y%C3%96NET%C4%B0M%20B%C4%B0R%C4%B0MLER%C4%B0%20KURULU>

**1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021**

%C5%9E%20G%C3%96REVtemmuz2015d%C3%B6n%C3%BC%C5%9Ft%C3%BCr%C3%BCld%C3%BC.pdf Erişim tarihi: 10.12.2021.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

FUTBOL MÜSABAKALARINDA TRIBÜN VE SAHA OLAYLARININ İNCELENMESİ: ÇORUMSPOR ÖRNEĞİ

Eren İbrahim BOZKURT

Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim

Enstitüsü

ern.ibrhim@hotmail.com

Abdulkerim ÇEVİKER

Dr.

Hitit Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi

kerimceviker@gmail.com

Bu araştırmanın amacı taraftarların futbol müsabakalarında; müsabaka öncesi, müsabaka sırası ve müsabaka sonrasında karıştığı tribün ve saha olaylarının incelenmesidir. Taraftarlar kulüplerini maddi ve manevi gönülden destekleyen saha dışı en önemli unsurların başında gelmektedir. Kulüp başarısına olumlu katkısının yanı sıra istenmeyen durum veya olayla karşılaşıldığında da istenmeyen etkileri bulunmaktadır. İhlallerden dolayı futbol kulüpleri ağır yaptırımlarla karşılaşabilmekte maddi büyük cezalar alabilmekte bu durum takımların genel başarılarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu bağlamda bu çalışmamız halen Türkiye Futbol Federasyonu 2.Lig Kırmızı Grupta yer alan Çorum Sporun son beş yılda resmi profesyonel futbol maçlarındaki taraftarlar tarafından meydana olaylar incelenmiştir. Araştırmamızda Çorum Emniyet İl Müdürlüğü ilgili birimleri tarafından son beş yıla ilişkin verilerin yanı sıra, çeşitli basın – yayın organlarının haberleri ve kulüp ile ilintili web sayfalarından faydalanılmıştır. Sonuç olarak Çorum Spor kulübü taraftarlarının yıllara göre saha, tribün ve diğer istenmeyen olaylara karışma yüzde ve oranlarının yıllara göre benzerlik gösterdiği, Covid 19 salgını sebebiyle müsabakalara ara verildiği süreçte istenmeyen saha ve tribün olaylarının az sayıda gerçekleştiği, son beş yıllık süreçte Çorum Spor taraftarları kaynaklı saha ve tribün olayların basit eylem ve davranışlar kaynaklı olduğu ve bu eylemler sonucunda çeşitli mercilerce gerekli cezalandırmaların yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Futbol, , Saha Olayları, Taraftarlık

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi

18.00– 19.30

1. SALON

32. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Vahit GÜNTAY

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Vahit GÜNTAY	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Küresel Politika ve Güvenlik Ekseninde Yeni Eğilimler: “Yapay Zekâ Stratejileri”
Doç. Dr. Cenk AYGÜL	Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Pasaport Gücü, Küreselleşme ve Türkiye
Arş. Gör. Abdullah ÖZÇELİK	Sakarya Üniversitesi	Savaşın Ustasını Tartışmak: Carl von Clausewitz Hakkında Yapılan Çalışmalar Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz
Mehmet Hanifi KAYA	Milli Savunma Üniversitesi	Türkiye’nin Sınır Ötesinde Terör Örgütleri Tarafından Kullanılan Çocuk Askerler ve Toplum Kazandırma Sorunu
Dr. Zeynep Banu DALAMAN	İstanbul Ayvansaray Üniversitesi	

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

PASAPORT GÜCÜ, KÜRESELLEŞME VE TÜRKİYE

Cenk AYGÜL

Doç. Dr.

19 Mayıs Üniversitesi

İİBF

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

cenkaygul@hotmail.com

Bu bildirinin ilk bölümünde yüzyılın ikinci yarısından itibaren uluslararası insan hareketliliğinin yasal düzenlemeleri ele alınacaktır. Burada iki dönem incelenecektir; çift kutuplu dünya (1947-1991) ve sonrasındaki küreselleşme dönemi. Çift kutuplu dünya Soğuk Savaş döneminin küresel yapısını oluşturmakla birlikte, bu dönem yekpare olmaktan daha çok, Détente (Yumuşama) dönemi ile ayrılan iki çatışma evresi olarak kavramsallaştırılacaktır. Soğuk Savaşın bittiği 1989-1991 aralığından sonra küreselleşme hızla yayılmakla birlikte, aslında küreselleşme süreci çift kutuplu dünya koşullarında 1970’ler sonrasında hız kazanmıştır.

Ancak bu küreselleşme sürecinde emek küreselleşmesinin sermaye küreselleşmesine kıyasla daha geride kaldığını ve buradaki emek hareketliliğinin yasal ve yasadışı süreçlerin yan yana çalışan iki ayrı devre gibi işlediklerini gözden kaçırmamak gereklidir. Makalenin ikinci yarısı 2002 sonrasında Türkiye’nin bu emek hareketlerinin yasal akışlarının nasıl işlediğini ele alacaktır. Dolayısıyla bu makalede yasadışı göç süreçleri değil, yasal emek, turizm, öğrenci vb. hareketliliği incelenmektedir. Bunu yaparken vurgulanacak temel unsur da Türk vatandaşlarının üçüncü dünya ülkelerine ne kadar serbest hareket edebildiklerini gösteren “pasaport gücü” ile bunun tersi olarak Türkiye’nin vizesiz hareket serbesti tanıdığı ülkelerle karşılaştırılması olacaktır.

Kaynakça

Altunışık Meliha B, and Lenore G, Martin (2011), “Making Sense of Turkish Foreign Policy in the Middle East under AKP,” Turkish Studies, 12:4, 569-87.

Bilgin Pınar (2005), “Turkey’s Changing Security Discourses: The Challenge of Globalisation,” European Journal of Political Research, 44, 175-201.

Boeri Tito, Herbert Brücker, Pierre-Olivier Gourinchas and Pierre Cahue (2005), “Why are Europeans so Though on Migrants?” Economic Policy, 20:44, 631-703.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Erol, Mehmet Seyfettin (2007), “11 Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Vizyon Arayışları ve „Dört Tarz-ı Siyaset“,” Akademik Bakış, 1:1, 33-55.

European Commission (2011), “Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Evaluation of EU Readmission Agreements,” (accessed on 15.08.2013) http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/news/intro/docs/comm_pdf_com_2011_0076_f_en_communication.pdf.

Fidan Hakan (2013), “A Work in Progress: The New Turkish Foreign Policy,” Middle East Policy, 20:1, 91-96.

Goldmann Kjell (1988), Change and Stability in Foreign Policy: The Problems and Possibilities of Détente, (Princeton: Princeton University Press).

Gözen, Ramazan (2010), “Türk Dış Politikasında Değişim Var mı?” in Türkiye'nin Değişen Dış Politikası, (eds) Cüneyt Yenigün and Ertan Efeğil, (Ankara: Nobel), 19-35, .

Hermann Charles F. (1990), “Changing Course: When Governments Choose to Redirect Foreign Policy,” International Studies Quarterly, 34:1, 3-21.

Hobsbawm Eric (1994), Age of Extremes: The Short Twentieth Century, 1914-1991, (New York: Pantheon books).

Holsti Kalevi Jaakko (1982), Why Nations Realign: Foreign Policy Restructuring in the Postwar World, (London: Unwin).

Jileva Elena (2002), “Visa and Free Movement of Labour: The Uneven Imposition of the EU Acquis on the Accession States,” Journal of Ethnic and Migration Studies, 28:4, 683-700.

Jung, Dietrich and Wolfgang Piccoli (2001), Turkey at the Crossroads: Ottoman Legacies and a Greater Middle East, (London: Zed books).

Kanat Kilic Bugra (2012), “Continuity and Change in Turkish Foreign Policy under the JDP Government: The Cases of Bilateral Relations with Israel and Syria,” Arab Studies Quarterly, 34:4, 230-49.

Larrabee, F, Stephen (2010), “Turkey’s New Geopolitics,” Survival, 52:2, 157-80.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

KÜRESEL POLİTİKA VE GÜVENLİK EKSENİNDE YENİ EĞİLİMLER: “YAPAY ZEKÂ STRATEJİLERİ”

Vahit GÜNTAY

Doç. Dr.

Karadeniz Teknik Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü

vahit.guntay@ktu.edu.tr

Yaklaşık olarak sadece on yıl önce, dış politika çevrelerinde internetin uluslararası ilişkilerdeki rolüne odaklanmak teknolojinin geldiği son nokta olarak algılanmaktaydı. Sınırsız bir ağ üzerinden küresel politikayı ve güvenliği yorumlamak esasında zamanın ruhuna uygun olarak heyecan da katmıştı. Akıllı telefonlar hızlı bir şekilde toplumların teknolojik alışkanlıklarının merkezine otururken Facebook ve Twitter gibi uygulamalar gelecek açısından eğilimin ve dönüşümün yönünü doğru okuyarak adından en fazla söz ettiren oluşumlar haline geldi. Değişim içerisinde eş zamanlı gelişen en yeni ve farklı eğilimlerden birisi de yapay zekâ (YZ) olurken devletler de küresel eğilimin işaret ettiği bu alana ilgi göstermekte gecikmemiştir. “Siber” kavramı ve alanı, özellikle dış politika düşünce kuruluşları ve araştırma enstitülerinde sıcak bir konu olarak yerini alırken “Robotlar düşünebilir mi?” sorunsalı üzerinden YZ’nin gelişimi tıpkı siber güvenlik stratejilerinde olduğu gibi yeni strateji vizyonlarını da ortaya çıkarmıştır.

Kanada’nın ulusal YZ stratejisi benimseyen ilk ülke olduğu 2017’den günümüze, en az 60 ülke daha YZ alanında ulusal bazı ajandalar ortaya koymuştur. 2030 yılına kadar küresel üretimde YZ temelli sistemlere bağlı bir artış beklentisi endüstride, tüketici pazarlarında ve devlet hizmetlerinde YZ merkezli bir karakteri teşvik etmek için benzeri görülmemiş bir yarışa/rekabete yol açmıştır. YZ alanına küresel kurumsal yatırımın 2020’de 60 milyar ABD dolarına ulaştığı gözlenmiştir ve 2025 yılına kadar bu rakamların iki katından fazla olacağı tahmin edilmektedir. Aynı zamanda YZ için küresel standartlar geliştirme çalışmaları çeşitli uluslararası kuruluşlarda önemli gelişmelere yol açmıştır. Çoğu yaklaşım genel ilkelere odaklanırken, son iki/üç yılda bu ilkeleri tümüyle politika çerçeveleri aracılığıyla uygulamaya koyma çabaları hız kazanmıştır. Kanada’nın hükümet politikalarında YZ kullanımına ilişkin yönergesi, Singapur’un YZ Yönetişim Çerçevesi, Japonya’nın İnsan Merkezli YZ’nin Sosyal

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

İlkeleri, YZ etiğini ve güvenliğini anlamaya yönelik Birleşik Krallık vizyonu bu anlamda öncü olan bazı uygulamalardır.

Küresel politikalar ve güvenlik ekseninde YZ stratejilerinin devletlerin gelecek vizyonlarına dahil edildiği süreç ve hedefler bu çalışmanın tartışma konusunu oluşturmaktadır. Elbette her devletin karakteri ve güvenlik algısı birbirinden ayrıdır. Fakat YZ stratejilerine ilişkin son dönemde artan eğilim yükselen bir alanın mı habercisidir yoksa istikrarsızlaştırıcı bir etken olarak yine klasik güvenlik algısıyla birlikte devletleri karşı karşıya mı getirecektir soruları üzerinden kurgulanan bu çalışma esasında bir tebliğ olması itibariyle de deneme niteliğindedir. Bu açıdan karşılaştırmalı ve somut verilerle desteklenerek ülkelerin ayrı ayrı irdelendiği YZ stratejileri bu alanın bir eğilim olup olmadığı konusunda daha keskin sonuçlar ortaya koyacaktır. Uluslararası örgütlerin de gündeminde olan YZ çalışmaları ortaya konan stratejiler ile uluslararası ilişkilerin temel aktörleri açısından çok yönlü bir kavrayışı ve ilgiyi de hak etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küresel Politika, Uluslararası Güvenlik, Yapay Zekâ, Yapay Zekâ Stratejileri

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

SAVAŞIN USTASINI TARTIŞMAK: CARL VON CLAUSEWİTZ HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

Abdullah ÖZÇELİK

Ar.Gör

Sakarya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi
ve Kamu Yönetimi Bölümü

Mehmet Hanifi KAYA

YL Mezun

Milli Savunma Üniversitesi

Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü,
Savunma Yönetimi

Özet

“Vom Kriege” adlı eseri ile modern savaş stratejisi alanında mühim bir yer tutan Prusyalı General Carl von Clausewitz Fransız İhtilali’nin ardından vuku bulan I. Koalisyon Savaşı’nda yer almış, akabinde Berlin’deki genç subayların dâhil olduğu enstitüde savaş ve savaş stratejisi ile ilgili görüşleri şekillenmiştir. Prusya’nın Napolyon’a yenilgisinin ardından Prusya ordusunun reforme edilmesini savunun ekibin içerisinde yer almıştır. Bu çalışmanın amacı modern savaş yazınında başat bir role sahip olan Carl von Clausewitz’in (1780-1831) literatürdeki yerini ortaya koyarak, bilimsel çalışmaların genel durumunu irdelemektir. Çalışmada Web of Science veri tabanından elde edilen verilerden hareketle bibliyometrik analiz tekniği kullanılmıştır. 1919-2021 arasında Clausewitz ile ilgili olarak yazılmış 527 bilimsel çalışma R-Bibliometrix aracılığı ile tasnif edilerek görselleştirilmiş ve çalışmaların genel görünümü, yazarlar, ülkeler, kurumlar ve yayıncılar penceresinden ana eğilimler ortaya konulmuştur. İncelenen 527 yayının arasında en çok yayın yapılan ülke ABD, en çok yayın yapan kuruluş/dergi “Journal of Strategic Studies”, en çok yayın yapan yazar ise Antulio J. Echevarria II olmuştur. Ek olarak anahtar kelime analizinde “war, strategic approach, military intervention” öne çıkmıştır.

Anahtar Kelime: Carl von Clausewitz, Bibliyometrik Analiz, R-Bibliometrix

GİRİŞ

Carl von Clausewitz 1780 yılında, Magdeburg yakınlarında dünyaya gelmiştir. Henüz 12 yaşına girdiğinde Prusya ordusuna katılmış ve 15 yaşına geldiğinde bulunduğu alay ile beraber Birinci Koalisyon Savaşı’na katılmıştır. Savaş sonrasında Berlin Askeri Bilimler Okuluna katılan Clausewitz, Prens August ile beraber Fransa’ya karşı savaştığı esnada esir düşmüş ve bir yıl kadar burada tutulmuştur. Bu süreç içerisinde Prusyalı reformcu subaylarla yakınlık kuran

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Clausewitz, Prusya'nın yenilmesinin ardındaki nedenlerini detaylı bir şekilde araştırma fırsatı bulmuştur. Daha sonra Berlin Harp Okuluna öğretmen olarak atanan Clausewitz, Prusya Veliht Prensi Friedrich Wilhem'e askerlik dersi vermek üzere görevlendirilmiştir(Clausewitz, 2018).

Clausewitz, henüz 16 yaşında olan Veliht Prens Friedrich Wilhem'e vermiş olduğu dersleri, yazılı bir şekilde kendisine bırakmak için savaş ile ilgili bir deneme kaleme almıştır. Clausewitz bu eserinde savaş sanatının en önemli esaslarına değinmiş, bundan dolayı bu eser "Savaşın Esasları" olarak ele alınmıştır(Clausewitz, 2017). Bu eser ile beraber Clausewitz, ilk defa savaş ile ilgili kendi teorilerini yazıya dökmüştür. Clausewitz, Veliht Prens Friedrich Wilhem'e ders verdikten iki yıl sonra, 1812 yılına gelindiğinde, Napolyon ordusu ile Rus işgaline katılmasına yönelik çıkartılan emire karşı çıkarak, Prusya'nın özgürlüğüne yardımcı olmaya çalışan Çarlık ordusuna girmiştir(Keegan, 2019). Prusya ve Fransa arasında ittifak gerçekleşmesinin ardından, Napolyon'a karşı savaşmak için Rus ordusuna geçen Clausewitz, Fransa'nın Almanya'daki işgalinin sona ermesiyle Prusya ordusuna geri dönmüş ve Berlin Savaş Akademisi'nin başına geçmiştir(Eslen. Nejat, 2018).

Clausewitz burada modern dönemde savaşın anlaşılması adına en önemli eserlerden biri olan "Savaş Üzerine" isimli eserini kaleme almıştır(Yalçınkaya vd., 2010). Clausewitz bu eserinde modern dönemde savaşın nasıl olduğunu, savaşın amaçlarını ve araçlarını detaylı bir şekilde ele almıştır(Chaliand, 2010). Clausewitz bu eserinde savaşı sadece teorik olarak açıklamakla kalmamış, bu teorik düşüncelerin muharebe alanlarında nasıl pratiğe dönüştürülebileceğinden de bahsetmiştir(Uşaklı, 2008). Bundan dolayı "Savaş Üzerine" adlı eser savaş ile ilgili literatürde kült bir eser haline gelmiştir.

Ayrıca, Clausewitz'in savaş ile ilgili başka bir eseri olan ve savaşın stratejik boyutu hakkında oldukça önemli bilgileri barındıran, "Savaşın Esasları" isimli çalışması da savaş ile ilgili literatür açısından son derece önemli görülmektedir(Clausewitz, 2017). Yaptığı çalışmalarla modern savaş yazınında başat bir role sahip olduğu görülen Clausewitz bu çalışmanın ana konusunu oluşturmuştur. Çalışma kapsamında, Clausewitz'in (1780-1831) literatürdeki yerinin ortaya koyulması ve savaş alanında yapılan bilimsel çalışmaların genel durumunun incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu bağlamda çalışma kapsamında, öncelikle yıllara göre Clausewitz ile ilgili yapılan akademik çalışmaların sayısı, bu çalışmalar hakkındaki genel bilgiler ve bu konuda en çok yayın yapılan dergilerin verilerine yer verilmiştir. Daha sonra ise bu konuyla ilgili en çok bilimsel yayın yapan yazarların listesi ve bu yazarların en çok kullandığı anahtar kelimelerin neler olduğu tespit

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

edilmiş, bu kelimelerin yüzdeleri oranları incelenerek, kelime ağacı ve kelime haritası olarak görselleştirilmiştir. Ayrıca son olarak, Clausewitz ile ilgili ülkelerin bilimsel üretkenlik düzeyi, ülkelerin ortaya çıkardığı makalelerin atıf alma oranları ve ülkeler arasındaki iş birliğinin durumu incelenmiştir.

Metodoloji

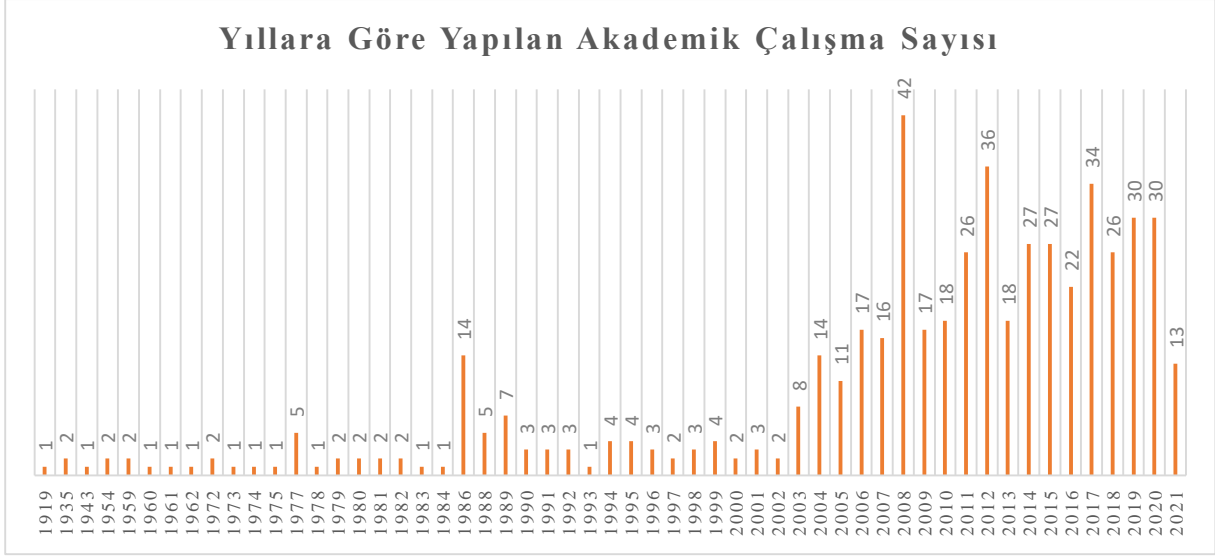
Çalışma kapsamında kullanılan bibliyometrik analiz yöntemi, genellikle üç temel araştırma sorusuna cevap aranıldığı durumlarda kullanılmaktadır. Bu araştırma sorularından ilki, bir konunun veya araştırma alanının bilgi tabanının ve entelektüel yapısının nasıl belirleneceğidir. İkinci araştırma sorusu ise bir konunun veya araştırma alanının, bulunduğu genel durumunun veya kavramsal yapısının nasıl inceleneceğidir. Son araştırma sorusu ise belirli bir bilimsel konu veya alanın sosyal ağ yapısının nasıl ortaya konulacağıdır. Ayrıca bibliyometrik analiz açısından son derece önemli olan başka bir nokta ise araştırma yapacak kişinin zaman aralığını doğru seçmesi ve buna bağlı olarak daha uygun verileri toplayabilmesidir(Aria & Cuccurullo, 2017). Kısacası bibliyometrik analiz yönteminin, doğru sonuçlar vermesi ancak, hazırlanan çalışmada, yukarıda ifade edilen araştırma sorularından birine yanıt aranması ve bu doğrultuda araştırmacının doğru zaman aralığını belirleyerek daha sağlıklı veriler toplayıp, bu verileri doğru yorumlamasıyla mümkün olabilir.

Bu çalışma yapılırken, yukarıda ifade edilen araştırma sorularından ikincisine cevap aranmıştır. Bununla beraber doğru zaman aralığı belirlenerek, veriler toplanmış ve bu veriler görselleştirilerek yorumlanmıştır. Bu çalışma yapılırken, Web of Science veri tabanından elde edilen verilerden hareketle bibliyometrik analiz tekniği kullanılmıştır. 1919-2021 arasında Clausewitz ile ilgili olarak yazılmış 527 bilimsel çalışma R-Bibliometrix aracılığı ile tasnif edilerek görselleştirilmiş ve çalışmaların genel görünümü, yazarlar, ülkeler, kurumlar ve yayıncılar penceresinden ana eğilimler ortaya konulmuştur.

Araştırma Bulguları

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Şekil 1. Yıllara Göre Yapılan Akademik Çalışma Sayısı

Çalışma kapsamında, elde edilen veriler üzerinde yapılan incelemeler neticesinde ilk olarak Şekil 1’de 1919 yılından günümüze kadar literatürde, Clausewitz ile ilgili yapılan akademik çalışmaların sayısını yer vermiştir. Bu grafikte görüldüğü üzere geçmişten günümüze Clausewitz ile ilgili yapılan çalışmaların sayısının genel olarak bir artış eğiliminde olduğu, ancak son 2021 yılında konu ile ilgili yapılan çalışmaların sayısında önemli bir düşüş olduğu görülmüştür. Bu düşüşün temel nedeni, 2021 yılında yapılan akademik çalışmaların tamamının henüz Web of Science sistemine girilmemiş olmasıdır.

Bu alanda yapılan çalışmaların sayısının 2003 yılından itibaren giderek artmaya başlamasının temel sebebi, Amerika’nın Irak’a girmesidir. ABD’nin bu müdahalesini takip eden süreç içerisinde Ortadoğu’daki birçok ülkede iç karışıklıklar yaşanmış ve Arap Baharı olarak adlandırılan süreç ortaya çıkmıştır. Bu süreç içerisinde Ortadoğu’da savaş ve çatışma hali günümüze kadar devam etmiştir. Büyük güçlerin Ortadoğu’da vekil güçler üzerinden savaşmaya başlaması vekalet savaşları kavramının ortaya çıkarmış ve böylece savaş konusu dünyanın gündemine oturmuştur. Popüleritesi artan bu alan ile ilgili akademik çalışmalarda bu süreç içerisinde artmıştır. Savaş ile ilgili yapılan akademik çalışmaların artması ise haliyle Clausewitz ile ilgili yapılan çalışmaların sayısının da artmasına neden olmuştur.

Aşağı yer alan Tablo 1’de çalışma kapsamında incelenen verilen genel görünümü ortaya koyulmuştur. Bu kapsamda 1919-2021 yılları arasında toplamda 527 tane dokümanın ele alındığı, toplam 499 yazarın ilgili konu üzerinde çalıştığı ve doküman başına atıf oranının 4,7 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo1. Yapılan Akademik Çalışmalar İle İlgili Genel Bilgiler

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

<i>Description</i>	<i>Results</i>
<i>Period</i>	1919-2021
<i>Sources (Journals, Books, etc)</i>	320
<i>Documents</i>	527
<i>Average citations per documents</i>	4,769
<i>Keywords Plus (ID)</i>	397
<i>Author's Keywords (DE)</i>	738
<i>Authors</i>	499
<i>Author Appearances</i>	643
<i>Authors of single-authored documents</i>	344
<i>Authors of multi-authored documents</i>	155
<i>Single-authored documents</i>	443
<i>Documents per Author</i>	1,06
<i>Authors per Document</i>	0,947
<i>Co-Authors per Documents</i>	1,22
<i>Collaboration Index</i>	1,85

Tablo 2. Clausewitz İle İlgili En Çok Yayın Yapan Dergiler

<i>Sources</i>	<i>Articles</i>
<i>Journal of Strategic Studies</i>	44
<i>Clausewitz in The Twenty-First Century</i>	18
<i>Clausewitz And Modern Strategy</i>	13
<i>Comparative Strategy</i>	13
<i>War in History</i>	11
<i>Defence Studies</i>	7
<i>Contemporanea</i>	6
<i>Historische Zeitschrift</i>	6
<i>Logos (Rusian Federation)</i>	6
<i>Small Wars And Insurgencies</i>	5
<i>Air and Space Power Journal</i>	4
<i>Archiv Fur Kulturgeschichte</i>	4
<i>Cambridge Review of International Affairs</i>	4

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

<i>Contemporary Security Policy</i>	4
<i>International Encyclopedia of The Social & Behavioral Sciences: Second Edition</i>	4
<i>Journal of Defense Modeling and Simulation</i>	4
<i>Orbis</i>	4
<i>Anuario Colombiano de Historia Social y de la Cultura</i>	3
<i>Armed Forces and Society</i>	3
<i>Defense Analysis</i>	3

Tablo 2’de ise Clausewitz ile ilgili yayın yapan dergiler ele alınmıştır. Bu dergiler arasından Journal of Strategic Studies dergisi toplamda 44 makale ile konu ile ilgili en çok yayın yapan dergi konuma yerleşmiştir. Bu dergiyi takiben 18 makale ile Clausewitz in The Twenty-First Century dergisi ikinci sırada, 13 makale ile Clausewitz And Modern Strategy ve Comparative Strategy dergileri üçüncü sırada yerlerini almışlardır. Tablo 3’te ise konu ile ilgili en çok akademik çalışma yapan yazarlar ele alınmıştır. Bu bağlamda 9 makale ile ECHEVARRIA II AJ ilk sırada yer alırken, 8 makale ile HAHLOWEG W ikinci ve 6 makale ile ECHEVARRIA AJ, HERBERG-ROTHE A, PARET P, STRACHAN H ve WALLACE R üçüncü sırada yer almışlardır.

Tablo 3. Bilimsel Yayın Sayısına Göre Yazarlar

<i>Authors</i>	<i>Articles</i>
<i>ECHEVARRIA II AJ</i>	9
<i>HAHLWEG W</i>	8
<i>ECHEVARRIA AJ</i>	6
<i>HERBERG-ROTHE A</i>	6
<i>PARET P</i>	6
<i>STRACHAN H</i>	6
<i>WALLACE R</i>	6
<i>HANDEL MI</i>	5
<i>SCHEIPERS S</i>	5
<i>CIMBALA SJ</i>	4
<i>GRAY CS</i>	4
<i>LUVAAS J</i>	4
<i>STONE J</i>	4

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

<i>WALDMAN T</i>	4
<i>ANASTAPLO G</i>	3
<i>ENGBERG-PEDERSEN A</i>	3
<i>FLEMING CM</i>	3
<i>FORSTER PK</i>	3
<i>GILBERT F</i>	3
<i>GOOCH J</i>	3

Çalışma kapsamında bir sonraki inceleme aşamasında, Clausewitz ile ilgili yapılan akademik çalışmalarda, yazarların en çok kullandığı anahtar kelimeler incelenmiştir. Bunun sonucunda Tablo 4’de görüldüğü üzere, sırasıyla; savaş, stratejik yaklaşım, insan, askeri müdahale ve teorik çalışma gibi kavramların ön plana çıktığı tespit edilmiştir

Tablo 4. Yazarların En Çok Kullandığı Anahtar Kelimeler

<i>Words</i>	<i>Occurrences</i>
<i>War</i>	26
<i>Strategic Approach</i>	11
<i>Human</i>	9
<i>Military Intervention</i>	9
<i>Theoretical Study</i>	9
<i>Article</i>	8
<i>Computer Crime</i>	7
<i>United States</i>	7
<i>Decision Making</i>	6
<i>Germany</i>	6
<i>Politics</i>	6
<i>Conceptual Framework</i>	5
<i>History</i>	5
<i>Humans</i>	5
<i>International Relations</i>	5
<i>Clausewitz</i>	4
<i>Cyber Warfare</i>	4

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

<i>Information Theory</i>	4
<i>Military Medicine</i>	4
<i>Philosophical Aspects</i>	4

Tree

Şekil 2. En Çok Kullanılan Kavramların Kelime Ağacı (Yazarların Kullandığı Anahtar Kelimelere Göre)

Araştırmanın bu aşamasında, yukarıda Tablo 4’te ele alınan, yazarların konu ile ilgili en çok kullandığı anahtar kelimeler görsel olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda, Şekil 2’de konu ile ilgili en çok kullanılan kavramlar, kelime ağacı şeklinde görselleştirilirken, Şekil 3’te kelime bulutu şeklinde bir görselleştirme yöntemine başvurulmuştur. Şekil 2’de en çok öne çıkan savaş kavramının %12, onu takip eden stratejik yaklaşım kavramının %5, stratejik yaklaşım kavramından sonra ise insan, askeri müdahale ve teorik yaklaşım gibi kavramların %4 oranında yazarlar tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

Şekil 3. En Çok Kullanılan Kavramların Kelime Bulutu (Yazarların Kullandığı Anahtar Kelimelere Göre)

Çalışma kapsamında incelenen bir diğer veri, konu ile ilgili olarak en çok akademik çalışma yayınlayan ülkelerin hangileri olduğunun tespit edilmesine yöneliktir. Bu bağlamda Amerika'nın 171 çalışmayla ilk sırada, İngiltere'nin 118 çalışma ile ikinci sırada, Almanya'nın 54 çalışma ile üçüncü sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Fransa'nın ise 20 çalışmayla dördüncü ve onu takiben Hollanda'nın 19 çalışmayla beşinci olduğu görülmüştür. Ayrıca Tablo 5'te yer alan verilerin harita üzerindeki gösterimi ise aşağıda Şekil 4'te gösterilmiştir.

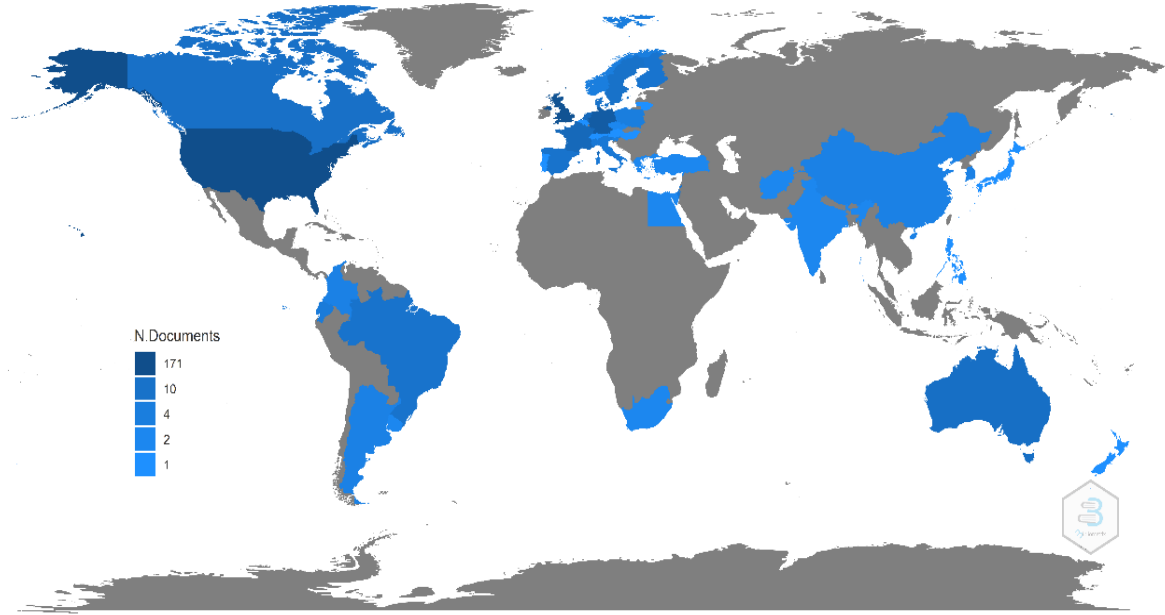
Tablo 5. En Çok Akademik Çalışma Yayınlayan Ülkeler

Region	Freq
USA	171
UK	118
GERMANY	54
FRANCE	20
NETHERLANDS	19
AUSTRALIA	12
CANADA	11

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

<i>DENMARK</i>	10
<i>SWEDEN</i>	10
<i>BRAZIL</i>	9
<i>SPAIN</i>	9
<i>FINLAND</i>	8
<i>ISRAEL</i>	7
<i>ITALY</i>	6
<i>ECUADOR</i>	5
<i>NORWAY</i>	4
<i>POLAND</i>	4
<i>SLOVENIA</i>	4
<i>ARGENTINA</i>	3
<i>CHINA</i>	3

Country Scientific Production

Şekil 4. En Çok Akademik Çalışma Yayınlayan Ülkelerin Harita Üzerinde Gösterimi

Konu ile ilgili en çok akademik çalışma yayınlayan ülkelerin ardından Tablo 6’da hazırladıkları akademik çalışmalar ile en çok atıf alan ülkeler incelenmiştir. Burada sırasıyla Amerika (401), İngiltere (350), Almanya (39), Danimarka (36), Avustralya (30) ve Hollanda’nın (17) en çok atıf alan ülkeler olduğu tespit edilmiştir.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Tablo 6. En Çok Atıf Alan Ülkeler

<i>Country</i>	<i>Total Citations</i>
<i>USA</i>	401
<i>UNITED KINGDOM</i>	350
<i>GERMANY</i>	39
<i>DENMARK</i>	36
<i>AUSTRALIA</i>	30
<i>NETHERLANDS</i>	17
<i>NORWAY</i>	16
<i>CANADA</i>	15
<i>SWEDEN</i>	13
<i>COLOMBIA</i>	12
<i>SINGAPORE</i>	11
<i>SPAIN</i>	11
<i>BRAZIL</i>	10
<i>FRANCE</i>	10
<i>POLAND</i>	8
<i>HONG KONG</i>	7
<i>ISRAEL</i>	7
<i>CHINA</i>	4
<i>CZECH REPUBLIC</i>	3
<i>LITHUANIA</i>	3

Çalışma kapsamında son olarak konu ile ilgili en çok atıf alan akademik çalışmalar, bu çalışmaların yazarları ve bu çalışmaların almış olduğu toplam atıf sayısı tespit edilmiştir. Tarak Barkawi, Shane Brighton (2011) tarafında kaleme alınan “Powers of War: Fighting, Knowledge, and Critique” isimli akademik çalışma toplamda 108 atıf alarak, konu ile ilgili en çok atıf alan çalışma olmuştur. Bunu takiben Peter Paret, Gordon A. Craig, and Felix Gilbert (2010) tarafından yazılan “Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age” isimli çalışma ise 106 atıf alarak en çok atıf alan ikinci akademik çalışma olmuştur. Konuyla ilgili en çok atıf alan üçüncü akademik çalışmanın ise toplamda 105 atıfla, Anthony Burke (2006) tarafından yazılan “Beyond Security, Ethics and Violence War Against the Other” isimli eser olduğu görülmüştür.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Tablo 7. Clausewitz İle İlgili En Çok Atıf Alan Akademik Çalışmalar

Paper	Writer	Total Citations
Powers of War: Fighting, Knowledge, and Critique	Tarak Barkawi, Shane Brighton (2011)	108
Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age	Peter Paret, Gordon A. Craig, and Felix Gilbert (2010)	106
Beyond Security, Ethics and Violence War Against the Other	Anthony Burke (2006)	105
The Strategy Bridge: Theory for Practice	Colin S. Gray (2010)	80
Codes and Conflict: Toward a Theory of War as Ritual	Philip Smith (1991)	55
Wars of the Globalization Era	Zygmunt Bauman (2001)	53
Clausewitz and Contemporary War	Antulio J. Echevarria II (2007)	47
Clausewitz rules, OK? The future is thepast—with GPS	Colin Gray (1999)	44
The Nature of War in the Information Age Clausewitzian Future	David J. Lonsdale (2004)	43
Clausewitz's Puzzle: The Political Theory of War	Andreas Herberg-Rothe (2007)	42

Sonuç

Bu çalışma kapsamında, modern savaş yazının öncülerinden olan Clausewitz'in, literatürdeki yerini ortaya çıkarmak ve Clausewitz ile ilgili akademik çalışmaların genel durumunu incelemek amaçlanmıştır. Bu incelemeler yapılırken, Web of Science veri tabanından elde edilen veriler

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

R tabanlı Bibliyometrix programı kullanılarak analiz edilmiştir. Daha sonra ise elde edilen tüm bu veriler yorumlanarak birtakım sonuçlara ulaşılmıştır.

Bu bağlamda ilk olarak 1919 yılından 2021 yılına kadar, Clausewitz ile ilgili hazırlanan akademik çalışmaların sayısı ortaya koyulmuştur. Bu veriler ışığında Amerika'nın Irak'ı işgalinin ardından Ortadoğu'da ortaya çıkan ve günümüze kadar devam eden savaş ve kaos durumunun, dünya genelinde çok ciddi bir yankı bulduğu ve buna bağlı olarak savaşla ilgili akademik çalışmaların sayısında bir artış yaşandığı tespit edilmiştir. Savaş ile ilgili artan akademik çalışmaların, dolayısıyla Clausewitz ile ilgili akademik çalışmaları da arttırdığı tespit edilmiştir. Bundan dolayı 2003 yılından günümüze kadar Clausewitz ile ilgili akademik çalışmalarının sayısının artış trendinde olduğu düşünülmektedir. 2021 yılında Clausewitz ile ilgili çalışmaların sayısının düşük olmasının başlıca sebebi olarak, bu yıl içerisindeki tüm çalışmaların henüz tam olarak yayınlanmamış olması gösterilmektedir.

Çalışmanın sonraki aşamalarında ise konu ile ilgili hazırlanan akademik çalışmalara dair genel bilgilere yer verilmiş ve doküman başına atıf oranının 4,7, konu ile ilgili toplam yazar sayısının 499 olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Clausewitz ile ilgili en çok yayın yapan ilk üç derginin, sırasıyla; Journal of Strategic Studies (44 makale), Clausewitz in The Twenty-First Century (18 makale), Clausewitz And Modern Strategy ve Comparative Strategy (13 makale) olduğu görülmüştür. Buna ek olarak, konu ile ilgili en çok akademik çalışma hazırlayan yazarların sırasıyla; ECHEVARRIA II AJ (9), HAHLEWEG W (8), ECHEVARRIA AJ, HERBERG-ROTHE A, PARET P, STRACHAN H ve WALLACE R (6) olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın bir sonraki aşamasında ise konu ile ilgili yazarların en çok kullandığı anahtar kelimeler incelenmiştir. Bunun sonucunda ise sırasıyla; savaş, stratejik yaklaşım, insan, askeri müdahale ve teorik çalışma gibi kavramların ön plana çıktığı görülmüştür. Savaş kavramının, konu ile ilgili akademik çalışmalardaki kullanım oranının %12, stratejik yaklaşımın %5, insan, askeri müdahale ve teorik yaklaşım gibi kavramların %4 olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan bir diğer analizde ise konu ile ilgili en çok akademik çalışma yayınlayan ve en çok atıf alan ülkeler incelenmiştir. Bu inceleme neticesinde, konu ile ilgili en çok akademik çalışma yayınlayan ülkelerin, Amerika (171), İngiltere (118), Almanya (54), Fransa (20), Hollanda (19), Avusturalya'nın (12) olduğu görülmüştür. En çok atıf alan ülkelerin ise sırasıyla Amerika (401), İngiltere (350), Almanya (39), Danimarka (36), Avusturalya (30) ve Hollanda'nın (17) olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında son olarak yapılan analizde ise konu ile ilgili en çok atıf alan akademik çalışmaların isimleri, yazarları ve aldıkları toplam atıf sayıları ele alınmıştır. Bunun sonucunda

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

sırasıyla; Tarak Barkawi, Shane Brighton (2011) tarafında kaleme alınan “Powers of War: Fighting, Knowledge, and Critique” (108), Peter Paret, Gordon A. Craig, and Felix Gilbert (2010) tarafından yazılan “Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age” (106) ve Anthony Burke (2006) tarafından yazılan “Beyond Security, Ethics and Violence War Against the Other” (105) isimli eserlerin ön plana çıktığı görülmüştür.

Yapılan tüm bu analizler neticesinde, Clausewitz’in, modern savaş ile ilgili literatürdeki yeri ve önemin giderek arttığı görülmektedir. Özellikle de savaşların devam ettiği bir uluslararası sistemde, bu konuların sürekli çalışılacağı ve Clausewitz’in, modern savaş ile ilgili literatürdeki yeri ve öneminin giderek artacağı ön görülmektedir. Bu durumun başlıca sebebi olarak, Clausewitz’in aldığı eğitim ve yaptığı görevler neticesinde savaşı hem teorik hem de pratik anlamda oldukça iyi kavraması ve bunu eserlerinde oldukça etkili bir biçimde ele alması gösterilmektedir.

Kaynakça

- Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), 959–975.
<https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007>
- Chaliand, G. (2010). *Yeni Savaş Sanatı* (1.). Avesta Basın Yayın.
- Clausewitz, C. Von. (2017). *Savaşın Esasları ve Strateji Üzerine Mektuplar*. Doruk Yayınları.
- Clausewitz, C. Von. (2018). *Savaş Üzerine*. Alfa Yayıncılık.
- Eslen. Nejat. (2018). *Tarih Boyu Savaş ve Strateji*. IQ Kültür Sanat Yayınları.
- Keegan, J. (2019). *Savaş Sanatı Tarihi* (Say Yayınl).
- Uşaklı, A. B. (2008). *Savaşın Dönüşümü ve Teknoloji*. Lalezar Kitapevi.
- Yalçınkaya, H., Uşaklı, A. B., Alper, İ. H., Güngör, U., Korkmazyürek, H., Varoğlu, A. K., ... Ercil, Y. (2010). *Savaş: Farklı Disiplinlerde Yeni Yaklaşımlar* (H. Yalçınkaya, ed.). Siyasal Kitabevi.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

TÜRKİYE’NİN SINIR ÖTESİNDE TERÖR ÖRGÜTLERİ TARAFINDAN KULLANILAN ÇOCUK ASKERLER VE TOPLUMA KAZANDIRMA SORUNU

Zeynep Banu DALAMAN

Dr. Öğr. Üyesi

İstanbul Ayvansaray Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

banudalaman@ayvansaray.edu.tr

Savaşların yıkıcı etkisine en çok maruz kalan çocukların çeşitli askeri faaliyetler için kullanılmaları tarih boyunca görülmektedir. Çocuk askerler cinsiyet ayrımı yapılmaksızın günümüzde küresel bir sorun olarak dünyanın birçok ülkesinde iç savaşlarda ve çatışmalarda görev almaktadır. 15 yaşındaki çocukların orduya katılması Birleşmiş Milletler tarafından savaş suçu olarak kabul edilse bile günümüzde yaklaşık 300.000 çocuk savaşlarda aktif olarak görev almaktadır. En az 20 ülkede bulunan çocuk askerlerin yaklaşık %40'ı, genellikle seks kölesi olarak kullanılan ve erkek savaşçılar tarafından "eş" olarak alınan kızlardan oluşmaktadır (Theirworld, 2016).

PKK terör örgütü, kurulduğu tarih olan 1978’den beri çocukları sistematik olarak bünyesine kattığı ve dağlarda eğitime tabii tutuldukları bilinmektedir. Zaman zaman artan militan ihtiyacını daha çok çocuklardan karşılayan hatta bir dönem 8-12 yaşlarındaki çocuklardan oluşan bir tabur kurarak adına ‘Tabura Zaroken Şehit Agit’ (Şehit Agit Çocuk Taburu) diyen örgüt, yönetiminden de aynı yaşlarda olan beş çocuktan oluşan bir komiteyi sorumlu tutmuştur (polat & Guldogan, 2010, s. 111). PKK terör örgütünün kaynaklarından yapılan incelemeye göre istatistikler PKK militanlarının %54’ünün 14 ile 25 yaşları arasında olduğunu ve bu oran içinde 18 yaşından küçük örgüte katılanların oranının ise %36 olduğunu göstermektedir (Söylemez, 2012). PKK’nın "çocuk askerler" kullanması BM raporlarında defalarca belgelenmiştir. 18 Mayıs'ta yayınlanan "Suriye Arap Cumhuriyeti'nde çocuklar ve silahlı çatışmalar" başlıklı bir BM raporu, PKK'nın Suriye uzantısı YPG'nin Temmuz 2018 ile Haziran 2020 arasında 400'den fazla çocuğu kullandığını göstermiştir (AA, 2020).

2014 Haziran'da halifelik ilan eden IŞİD (daha sonra İslam Devleti) yaşları 08 ile 15 yaş arasında değişen yaklaşık üçbin çocuğu “hilafetin yavruları” olarak radikal İslamcı olarak yetiştirilmiştir. Suriyeli ve Iraklı bu çocuklara ABD, Kazakistan, Tunus gibi yerlerden aileleriyle hilafete gelen yabancı çocuklar da safları doldurdu. IŞİD, her çocuk için “ücretsiz

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

eğitim”, aylık maaş ile kandırılırken şeriat dersleri, ardından temel silahlar ve askerlik eğitimi verilmiştir (MEI, 2020).

Çocuk askerler için üzerinde durulması gereken en önemli konu bu çocukların topluma yeniden kazandırılması ve yeniden eğitilmesidir. Fakat burada değinilmesi gereken bir başka husus ise bu çocukları suçlu kategorisinde mi mağdur kategorisinde mi değerlendireceğidir. Bu çalışmada, bahsedilen problematik tartışılarak Türkiye'nin sınır ötesinde örgütlenen ve Türkiye'yi hedef alan terör örgütlerinin çocuk asker kullanımı tarihsel perspektifle ele alınacaktır. Bu noktada ki en önemli sorun bu çocukların çatışma sonrası kullanılan özellikle kız çocuk askerlerin topluma yeniden kazandırılması için uygulanan, Birleşmiş Milletler'in yerel yönetimlerle işbirliği içinde yürüttüğü silahsızlanma, terhis edilme, rehabilitasyon ve topluma yeniden kazandırma(DDR) modelleri açıklanarak, bu modellerin Türkiye'nin sınır ötesinde devam eden terör olaylarında PKK/YPG/PYD ve İslam Devleti'nin elinden kurtulan çocukların bu programa veya başka programlara dahil edilip edilmediği ve topluma kazandırılıp kazandırılmadıkları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Asker, Uluslararası Suç, Terör, Türkiye, PKK, PYD, IŞİD, İslam Devleti, Birleşmiş Milletler, DDR

Kaynakça:

Anadolu Agency. (2020, 26 Ağustos). PKK/YPG continues to use child soldiers with impunity. 25 Kasım 2021 tarihinde <https://www.aa.com.tr/en/analysis/analysis-pkk-ypg-continues-to-use-child-soldiers-with-impunity/1953913> erişildi.

Middle East Institute. (2020, 14 Nisan). Begin with the children: Child soldier numbers doubled in the Middle East in 2019. 22 Kasım 2021 tarihinde <https://www.mei.edu/publications/begin-children-child-soldier-numbers-doubled-middle-east-2019> erişildi.

Polat, O. ve Güldoğan, E. (2010). Çocuk Askerler: Psikolojik, Sosyal ve Fiziksel Sorunlar. Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi. 1(1). 105-124.

Söylemez, H. (2012). Oyundan ölüme PKK'nın Çocuk Militanları. Aksiyon. 19 Ekim 2021 tarihinde <https://www.haber7.com/guncel/haber/890198-oyundan-olume-pkknin-cocuk-militanlari> erişildi.

Theirworld, (2016, 17 Ekim). How many child soldiers are there?. 07 Aralık 2021 tarihinde <https://theirworld.org/explainers/child-soldiers#:~:text=difficult%20to%20return.-,How%20many%20child%20soldiers%20are%20there%3F,%22wives%22%20by%20male%20fighters> erişildi.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi

18.00– 19.30

2. SALON

33. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Ayşen SATIR REYHAN

Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Dr. Hacer DÜZEN	Maltepe Üniversitesi	Çevre Güvenliği Yaklaşımı İle Su Kaynaklarını Tehdit Eden Risk Faktörlerinin İncelenmesi
Doç. Dr. Ayşen SATIR REYHAN	Hitit Üniversitesi	Küresel İklim Krizine Çözüm Arayışları: Avrupa Birliği Yeşil Mutabakatı
Dr. Kübra Müge ÇAKARÖZ	Hitit Üniversitesi	İzinli Pazarlama ve Müşteri Bilgi Güvenliğinin Sağlanması

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ÇEVRE GÜVENLİĞİ YAKLAŞIMI İLE SU KAYNAKLARINI TEHDİT EDEN RİSK FAKTÖRLERİNİN İNCELENMESİ

Hacer DÜZEN

Dr.

Maltepe Üniversitesi

Meslek Yüksekokulu

İş Sağlığı ve Güvenliği Programı

hacerduzen@maltepe.edu.tr

Günümüzde çevre sorunlarının giderek arttığı görülmekte ve bu durum çevre güvenliğine yeteri kadar önem verilmediğini göstermektedir. Çevre sorunları birçok başlık altında incelenebileceği gibi, su kaynaklarımızı tehdit eden çevresel risklerin öncelikli olarak ele alınması büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışma kapsamında su kaynaklarını tehdit eden çevresel faktörlerin neler olduğu, çevre güvenliği yaklaşımının neden önemli olduğu ve risk yönetimi konusu ele alınmıştır. Su kaynakları konusu çok detayları olan bir konu olmakla birlikte, çevresel risk faktörleri hem yeraltısularını, hem de yüzey sularını etkileyebilmektedir. Tehlikeli atıklar, tuzlanma, seller, insan kaynaklı etkiler (fabrikaların deşarj sisteminden kaynaklı sorunlar), endüstriyel atıkların su kaynaklarına yakın yerlere bırakılması, çarpık yapılaşmadan doğan kentleşme ve evsel atıkların suları kirletmesi, nükleer atıkların rolü, madencilik faaliyetlerinin etkisi gibi çok sayıda risk faktörü sayılabilir. Su kaynaklarında bulunan ve kaynakları olumsuz yönde etkileyen ağır metaller bir tehdit oluşturduğu gibi, bu ağır metallerin kaynağının bilinmesi de çevre güvenliğini sağlamada önemli bir role sahiptir. Ayrıca tarımsal sulamada kullanılan suların da zaman zaman tehdit altında olduğunu görürüz. Bu çalışma kapsamında sudaki hangi metallerin toprağa zarar verebileceği ve hangi türdeki suların çevre güvenliği açısından tarımsal sulamada kullanılmasının sakıncalar doğurabileceği de ele alınmıştır. Su kaynaklarında meydana gelen kirlilik artışı sadece tarımsal sulama amaçlı kullanılan sularda değil, aynı zamanda içme suyu amaçlı kullanılan sularda da birçok sağlık probleminin ortaya çıkmasına

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

neden olmaktadır. Özellikle içme sularında bulunan kanserojen özelliğe sahip çok sayıda ağır metalin vücuda alınması uzun vadede kişilerde etkisini göstermektedir.

Sonuç olarak çevre güvenliğinin sağlanmasında önemli bir yere sahip olan risk yönetiminin doğru şekilde uygulanması gerekmektedir. Risk yönetim yaklaşımı çerçevesinde tehlikeyi kaynağında yok etmek, bu gerçekleştirilemiyorsa çevreye daha az zarar veren yöntemler kullanarak insan kaynaklı faaliyetlerin gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: çevre güvenliği, su kaynakları, risk yönetimi

1.GİRİŞ

Çevre güvenliği kavramı su ve toprak kirliliği başta olmak üzere, hava kirliliği, deniz kirliliği, kıyılarıdaki kirleticiler gibi oldukça geniş bir yelpazede değerlendirilebilecek bir konudur. Özellikle su kaynaklarının her geçen gün azalıyor oluşu ve mevcut suların kirliliğe maruz kalması çevre güvenliği konusunda yüzey ve yeraltısularını tehdit eden faktörlerin araştırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Geçmişten günümüze insanların yerleşim birimi olarak su kaynaklarını etrafını seçmiş olması ve buralarda yaşamlarını sürdürmeleri de suyun hayatımızdaki varlığının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Ancak hayatın temelini oluşturan su kaynaklarına baktığımızda, dünya yüzeyinin dörtte üçünü kaplamasına rağmen kullanıma uygun olan tatlı su kaynaklarının toplam su kaynaklarına oranının oldukça düşük olduğu bilinmektedir.

Suyun yeryüzündeki dağılımı incelendiğinde dünyada 1,4 milyar km³ olan toplam su miktarının % 97,5'i deniz ve okyanuslardaki tuzlu su, geriye kalan % 2,5'lük kısmı (35 milyon km³) tatlı su kaynağıdır. Tatlı su miktarının yalnızca % 0.3'ü (105.000 kilometreküp (km³)) ekosistem ve insan kullanımına elverişli kısmı oluşturmaktadır. Kalan kısmı ise kutuplarda ve yüksek dağlardaki buzullarda ve yer altı rezervlerinde bulunmaktadır.

Dünyadaki su kaynaklarının oldukça küçük kısmını oluşturan kullanılabilir su kaynakları artan insan nüfusu ve endüstrileşme ile birlikte tüketilmektedir. Bu durum sınırlı miktarda olan kullanılabilir su kaynaklarının korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından oldukça önemlidir.

Bu çalışmanın amacı su kaynaklarını tehdit eden çevresel faktörlerin çevre güvenliği yaklaşımıyla ele alınması ve su kaynaklarını tehdit eden risk faktörlerinin incelenmesidir.

2. BULGULAR

2.1. Yüzey ve Yeraltısularını Etkileyen Çevresel Risk Faktörleri

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Su kaynaklarının kirletilmesinde iki çeşit kirlenme söz konusudur. Bunlar: noktasal kaynaklı ve noktasal olmayan (yaygın) kaynaklı kirlenmedir. Noktasal kaynaklı kirlenmede, zararlı kirletici maddeler doğrudan bir noktadan suya karışmaktadır ve karışma noktası belirlenebilir, izlenebilir ve kolaylıkla arıtılabilir. Noktasal kaynaklı kirlenmeye verilebilecek en güzel örnek bir fabrikanın oluşturduğu atıkları yakınındaki bir su kaynağına deşarj etmesidir. Noktasal olmayan kirlenmede ise kirleticiler doğrudan suya verilmez dolaylı olarak birden fazla yolla suya karışmaktadır. Bu yüzden noktasal olmayan kirlenme kaynaklarının tespit edilmesi, izlenilmesi ve arıtılması oldukça zordur. Noktasal olmayan kaynaklı kirlenmeye verilebilecek en güzel örnek bir tarlada gerçekleştirilen ilaçlama çalışması sonucunda ilaç kalıntılarının su kaynaklarına ulaşmasıdır. Su kaynaklarının kirlenmesinde etkin olan kaynaklar; yaşam alanları, sanayi tesisleri, termik santrallerden arıtılmadan çevrelerine verilen atık sular, gübreleme ve zararlılarla mücadele yapılan tarım ve orman alanlarından yeraltı sularına karışan çeşitli kimyasal zararlı maddeler, tarımsal sanayi atık suları, nükleer santrallerden çıkan sıcak sular, toprak erozyonunun etkin olduğu alanlardır (Çepel, 2003). Ayrıca tuzlanma, seller, insan kaynaklı etkiler (fabrikaların deşarj sisteminden kaynaklı sorunlar), endüstriyel atıkların su kaynaklarına yakın yerlere bırakılması, çarpık yapılaşmadan doğan kentleşme ve evsel atıkların suları kirletmesi, nükleer atıkların rolü ve madencilik faaliyetlerinin etkisi gibi yüzey ve yeraltısularını etkileyen çok sayıda çevresel risk faktörü bulunmaktadır.

2.2. Yüzey ve Yeraltısularındaki Kirliliğin Kaynağı

2.2.1. Jeotermal Suların Çevreye Etkileri

Jeotermal Kaynaklar çevreye ve insan sağlığına zarar veren bir derişime sahiptir. Jeotermal su üretim kuyularında oluşan yer altı kaçakları nedeniyle jeotermal suyun soğuk su akiferine karışması hem içme suları hem de sulama sularının kalitesini düşürerek kirlenmeye neden olmaktadır. Jeotermal sularda en sık görülen ağır metallerin Kadmiyum, kurşun, arsenik, krom, bor iken, en sık görülen katyonların (Li^+ , Na^+ , K^+ , Rb^+ , Cs^+ , Mg^{2+} , Ca^{2+} , Sr^{2+} , Ba^{2+} , Cu^{2+} , Zn) ve en sık görülen anyonların (Bikarbonat, karbonat, sülfat, klorür, florür, bromür) olduğunu görülmektedir.

2.2.2. Magmatik Kayalardan Su – Kaya Etkileşimleri Sonucu Yeraltısularına Karışan Ağır Metaller

Magmatik kayalardan su – kaya etkileşimleri sonucu yeraltısularına karışan bazı ağır metallerin de çevre güvenliğini tehdit ettiği görülmektedir. Özellikle civa, kurşun, alüminyum, arsenik, kadmiyum, krom gibi ağır metallerin yüzey ve yeraltısularında olumsuz etkileri bulunmaktadır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Cıva; Magmatik kayalardan su – kaya etkileşimleri sonucu yeraltısularına karışabildiği gibi, inorganik veya organik cıva şeklinde çevreye endüstriyel tesislerden de yayılabilir. Buharı ile etkileyebildiği gibi en önemli etkilenim yolu su ürünlerinin yenmesidir. Pesitistlerde de bulunur. Tarım ilacı etkileniminde düşünülmesi gereken bir etkendir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2014.)

Kurşun; Magmatik kayalardan su – kaya etkileşimleri sonucu yeraltısularına karışabildiği gibi, kurşunlu benzin kullanılan yerlerde asit yağmuru sonrasında sulara kurşun geçebilir, ayrıca, sanayi emisyonları toprağa ve suya karışabilir. Kömür ve madencilik işlemleri sırasında da toprak ve suya karışıp oral yoldan insanı etkileyebilir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2014).

Alüminyum; Magmatik kayalardan su – kaya etkileşimleri sonucu yeraltısularına karışabildiği gibi, içme sularında ciddi oranda tespit edilen alüminyumun Alzheimer hastalığını tetikleyici etkisi olduğu araştırılmaktadır.

Arsenik; Magmatik kayalardan su – kaya etkileşimleri sonucu yeraltısularına karışabildiği gibi, çevrede doğal olarak içme sularında ve gıdalarda bulunmakla birlikte toksik düzeylerde olabilmesi endüstriyel faaliyetlere bağlıdır. Pestisit kullanımı, sanayi atıklarıyla temas, maden eritme uygulamalarının (özellikle bakır, kurşun, çinko) yapıldığı iş kollarından kaynaklanmaktadır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2014).

Kadmiyum; Magmatik kayalardan su – kaya etkileşimleri sonucu yeraltısularına karışabildiği gibi, kayalarda, kömür ve petrol ürünlerinde düşük konsantrasyonlarda da olsa bulunur. Asidik yapıdaki yüzey sularında ve yeraltı sularında bulunabilir. Metal kaplama sektörü, sanayi atık sularının çevreye deşarjı sonucu yer altı ve yerüstü içme ve kullanma suları kontamine olabilir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2014).

Krom; Magmatik kayalardan su – kaya etkileşimleri sonucu yeraltısularına karışabildiği gibi, atık yakma işlemi sonrasında, madencilik faaliyeti sırasında açığa çıkabilir yer altı sularını kontamine edebilir. Fosil yakıtların yanması sonucu ortaya çıkan maddelerdendir. Krom kaplama boru, tesisat parçalarının suyla teması ile suya geçebilir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2014).

2.2.3. Fabrika Atıklarının Çevreye Deşarjı

Fabrika atıklarının çevreye deşarjı sonucu yüzey ve yeraltısularında ağır metaller ve nitrit, nitrat, amonyum kirliliği gibi kirlilik parametrelerine rastlanabilir. Bazı durumlarda içme sularında doğal olarak nitrat yüksektir. Ancak genellikle nitrat artışı yer altı sularındaki gübrelerle kontamine edilir ya da fabrika atıklarının çevreye deşarjı sonucunda da sularda nitrat artışı gözlenebilmektedir.

2.3. Sulama Amaçlı Kullanılan Sularda Çevre Güvenliğini Tehdit Eden Unsurlar

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

Sodyum konsantrasyonu, sulama suyunu sınıflamada önemlidir; çünkü sodyum konsantrasyonu toprakla reaksiyona girerek toprağın geçirimsizliğini azaltır. Sudaki yüksek elektriksel iletkenlik, düşük geçirgenliğe sahip ve sert dokulu tuzlu bir toprak oluşturur. Sudaki artık karbonat konsantrasyonunun yüksek bir değere sahip olması, topraktaki sodyum adsorbsiyonunda artışa neden olur. Artık karbonat konsantrasyonu değerinin 2.5 meq/l'den yüksek olması, söz konusu suların sulama için uygun olmadığını göstermektedir. Toprakta, kalsiyuma nispeten artan magnezyum oranı topraktaki kil parçalarının dağılmasına neden olur ve bu durum toprağın yapısına zarar verir. Bu nedenle yüksek magnezyumlu su ile sulanan toprakta verimliliğin düşük olduğu görülür. Bu durum özellikle arpa, buğday, mısır ve şeker pancarı gibi ürünlerin verimini önemli derecede azaltmaktadır (Düzen, 2017).

3. SONUÇ

3.1. Çevre Güvenliğinin Sağlanmasında Alınması Gereken Tedbirler

Su kaynaklarının her türlü kullanım amacıyla korunması, kirlenmesinin önlenmesi ve kirlenmiş olan su kaynaklarının su kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla havzanın özelliklerinin de dikkate alındığı bir havza koruma planı yapılmaz. Jeotermal sular için açılmış üretim ve/veya reenjeksiyon kuyularından meydana gelebilecek kaçakları belirlemek ve yeraltı suyuna olan olası karışımları tespit etmek amacıyla, jeotermal sahaların açılacak gözlem kuyuları ile izlenmesi gerekmektedir. Bu kuyulara yeraltı suyu sıcaklığı, seviyesi ve elektriksel iletkenliğini kaydedecek sistemler yerleştirilmeli ve sürekli izlenmelidir. Yüzme ve rekreasyon amacıyla kullanılan kıyı sularının kirlenmesinin önlenmesi için sahillerin kum bandı üzerinde veya burayı etkileyecek yakınlıkta inşa edilen fosseptiklerin sızdırmaz olması ve oluşan atıksuyun arıtma tesisi ya da kanalizasyon sistemine verilmesi gereklidir. Benzer nitelikte atıksu üreten endüstriler ve yerleşimler için ortak atıksu arıtma tesisi kurulması önem taşımaktadır. Atık suların arıtılmadan alıcı ortama verilmesi yasak olup, arıtılmış atık suyun verileceği alıcı ortam için belirlenmiş kalite standartlarının olumsuz yönde etkilenmemesi gerekir. Atıksu altyapı tesisi bulunan yörelerde endüstri kuruluşları kanalizasyon sistemine bağlantı esaslarına uyulmak şartıyla, atıksularını kentsel kanalizasyon sistemine deşarj edebilirler. Kent dışında kalan ve doğrudan alıcı ortama deşarj yapan atıksu kaynakları için münferit veya ortak arıtma tesisleri yapılarak bunların atıksularının arıtılması gereklidir. Petrol ve türevlerini işleyen, doldurup-boşaltan, depolayan işletmeler kaza sonucu ve istenmeyen özel durumlar nedeniyle su ortamlarına petrol boşalması ihtimali göz önünde bulundurularak, gerekli acil müdahale planlarını yapmakla, personel, ekipman ve malzemeyi her an hazır bulundurmakla yükümlüdürler. Denizlerde; gemilerden çöp, petrol ve petrol türevleri ile bunlarla bulaşık

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

sintine suları, kirli balast suları, slaç, slop, yağ ve benzeri katı ve sıvı atıkların, her türlü kargo artıkları ve bu denizler üzerindeki hava sahasında seyreden uçakların atıkları boşaltılmamalıdır. Gemilerden kaynaklanan atıklar lisanslı atık kabul tesislerine ve/veya lisanslı atık alma gemilerine verilmelidir.

3.2. Çevre Güvenliğinin Sağlanmasında Risk Yönetimi Yaklaşımı

Çevre güvenliğinin sağlanmasında risk yönetimi yaklaşımı büyük bir öneme sahiptir.

Şekil 1. Çevre Güvenliği için risk yönetim yaklaşımı piramidi

Bu konuda ilk yapılacak işlerden biri su kaynaklarının korunması için havza koruma planının yapılmasıdır. Risk yönetiminin temelini oluşturan kirliliği kaynağında yok etme bakış açısıyla atıksu miktarını ve atık sudaki atık konsantrasyonunu en aza indirerek kirliliği kaynağında önleyecek teknoloji ile üretim yapılması önemli bir diğer adımdır. Atık su arıtımında teknik ve ekonomik açıdan uygun arıtma yöntemlerinin seçilmesi çevre güvenliğinin sağlanmasında önemli parametrelerdendir. Son olarak da kontrol ve denetimlerin yapılması hem yüzey suları hem de yeraltısularının korunması ve güvenliği açısından hayati bir öneme sahiptir.

Kaynaklar

Çepel, N. (2003). Ekolojik sorunlar ve çözümleri, TÜBİTAK.

Düzen, H., (2017). Erciş-Çaldıran-Muradiye (Van) bölgesinin hidrojeolojik ve jeotermal incelenmesi. Doktora Tezi.

Eroğlu, A., Aksoy, N., Jeotermal Suların Kimyasal Analizi, Jeotermal Enerji Semineri.

Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği, (2004).

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

<https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7221&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

Şimşek, C., Gündüz, O., (2017). Jeotermal Suların Çevreye Etkisinin Azaltılmasına Yönelik Önlemler. 13. Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi, İzmir.

T. C. Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu (Çevre Sağlığı Daire Başkanlığı), Fiziksel Çevrenin Geliştirilmesi, Çok Paydaşlı Sağlık Sorumluluğunu Geliştirme Programı 2013-2023, (2014). Erişim adresi: https3://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/cevre-sagligi/1-su-guvenligi/Kitaplar/CokPaydaslisaglsorgelisProOzet_Kitap.pdf

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

KÜRESEL İKLİM KRİZİNE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI: AVRUPA BİRLİĞİ YEŞİL MUTABAKATI

Ayşen SATIR REYHAN

Doç. Dr.

Hitit Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

aysensatireyhan@hitit.edu.tr

Küresel iklim değişimi etkileri bakımından günümüzde en önemli çevresel, ekonomik, sosyal tehditleri oluşturmaktadır. OECD ‘nin 2015 yılında yayınladığı “İklim Değişikliği’nin Ekonomik Etkileri” başlığındaki raporda; küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunda herhangi bir önlem alınmaz ise küresel gayrisafi yurt içi hasılanın 2060 yılına kadar %1 ila %3.3 oranında azalacağı yönünde tahminler yapılmaktadır. Yapılan çalışmalarda, 25 bölge arasından 23 bölgenin olumsuz yönde etkilenebileceği, bilhassa Asya ve Afrika bölgelerinde etkilenme olasılığının çok daha fazla olabileceği tahmin edilmektedir (Güner, 2021, 3).

2021 yılında yayımlanan Hükümetler arası iklim değişikliğinin nedeni tartışmasız olarak insanların atmosfere saldıgı sera gazlarıdır. Çoğu zaman bu sektörler, tarım, imalat, ısınma-soğutma, taşıma-ulaşım ve elektrik üretimi vb işler için kullanılmakta; neticede atmosfere salınan ısı , çıkan ısıdan fazla olduğundan küresel ısınma daha da fazla hissedilmektedir. Daha sıcak bir atmosferde daha fazla enerji ve daha fazla su buharı bulunmaktadır. Daha fazla enerji daha sıcak bir hava oluşumuna katkıda bulunurken fırtınaların etkisini de artırmakta atmosferde daha fazla su buharı olması ise yağışların çok daha büyük ölçüde şiddetlenmesine neden olmaktadır. Neticede son yıllarda görülen sel felaketleri iklim değişikliğinin doğal sonuçlarıdır. New York’ta 2021 Ağustos ayında saatte 48 kilogram yağış rekoru kırılmış, iki hafta sonra bu rakam saatte 81 kilogram olarak tespit edilmiştir. Geçtiğimiz yıllarda Avustralya’nın batısı kıyısında başlayan orman yangınları hemen hemen tüm kıtayı sarmıştır. Yine ABD’nin batı kıyısında, İsveç’te ve Sibirya’da görülen orman yangınları ülkemizin de içinde bulunduğu Akdeniz havzasında da etkisini göstermiştir ((TUBİTAK, 2021, 19-20).

“Avrupa Yeşil Mutabakatı “(EU Green Deal), bu zorluklarla mücadele etmek amacıyla; Avrupa Birliği’nin iklim değişikliği ile mücadele kapsamında taahhütlerini içeren- 2050 yılına kadar sera gazları emisyonlarının sıfıra düşürülmesi, endüstri sektörünün harekete geçirilmesi,

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

üretimin doğal kaynaklara zarar vermeden tasarlanması gibi hedefleri içeren yeni bir büyüme stratejisidir. Ayrıca anlaşma gereğince; 2030 ve 2050 yılları için AB'nin iklim hedeflerini artırmak, temiz, ulaşılabilir ve güvenli enerji sağlamak, temiz ve döngüsel ekonomi için endüstriyi harekete geçirmek, tarladan sofraya: adil, sağlıklı ve çevre dostu bir gıda sistemi tasarlamak, toksik madde içermeyen bir çevre için sıfır kirlilik hedefi, ekosistemleri ve biyolojik çeşitliliği korumak gibi hedefler yer almaktadır (i.k, 06.11.2021).

“Yeşil Mutabakat” çerçevesinde düzenlenen iklim krizi mücadele politikaları sadece Avrupa Birliğini ve Avrupa Kıtası ülkelerini değil aynı zamanda bu ülkeler ile ticari ve ekonomik ilişkiler içerisinde bulunan ülkeler açısından da bağlayıcı nitelik taşımaktadır. Bu kapsamda; “*Avrupa Yeşil Mutabakatı*” Avrupa Birliği'nin enerji ithal ettiği ülkeler ile ilişkilerinin yeniden değerlendirilmesi ve Avrupa'nın “küresel sahnedeki” yerini yeniden tanımlaması açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küresel İklim Krizi, Avrupa Yeşil Mutabakat, Yeşil Ekonomi

Kaynaklar

Gülçin A. Güner, Küresel Bir Krizin Çözümüne Giden Yol: Avrupa Yeşil Mutabakatı, İTKİB Hazırladığı ve Konfeksiyon Ar-Ge, 2021, s. 3. (<https://www.ihkib.org.tr/wp-icerik/ia/d/2021/03/19/kuresel-bir-krizin-cozumune-giden-yol-aym-202103191724070123-1FB0E.pdf>.)

TUBİTAK, Bilim ve Teknik Aylık Bilim Dergisi, Küresel İklim Değişikliği- Rüzgar Enerjisi, Kasım 2021, Cilt :55, Sayı: 648, s.19-20.

<https://www.termodinamik.info/dosya/ab-yesil-mutabakati-ve-turkiye-ye-etkileri>, (06.11.2021)

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

İZİNLİ PAZARLAMA VE MÜŞTERİ BİLGİ GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASI

Kübra Müge ÇAKARÖZ

Dr. Öğr. Üyesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

İşletme Bölümü

kmugedaldal@hitit.edu.tr

Ticari elektronik iletiler, işletmelerin pazarlama faaliyetleri açısından müşteriye aracısız ve düşük maliyetli ulaşmanın en kolay yöntemi olduğundan her geçen gün daha da cazip hale gelmektedir. İşletmelere kolaylık sağladığı düşünülen bu iletiler, fazla sayıda ve sürekli olarak gönderilmesiyle, tüketiciler açısından can sıkıcı boyuta ulaşarak rahatsızlığa sebep olmaya başlamıştır. Kişisel verilerin korunması hususuna ilişkin dünya genelinde ortak bir yaklaşımın oluşmaya başlaması, işletme karşısında korunmaya muhtaç statüde olduğu düşünülen tüketicilerin, istenmeyen ticari elektronik iletilere karşı bilinçlenmesine katkı sağlamıştır. Günümüzde doğrudan pazarlama araçlarının yaygınlaşması ile beraber, birtakım sorunlar ortaya çıkarmıştır. Çoğu tüketici her gün onlarca, hatta yüzlerce reklam mesajına maruz kalmaktan, diğer bir ifade ile mesaj kirliliğinden bıkmış durumunda mesajlara tepkisiz kalmaya başlamışlardır. Gönderilen mesajların çoğu, tüketicilerin hiç ilgisini çekmeden sanal çöpe atılabilmektedir. Bu sorunu çözenin ve hedef kitleye etkili bir şekilde ulaşmanın yolu izinli reklamcılıktır. İzinli reklamcılık, mesaj göndericisi ile tüketici arasında mesaj sağlama hususunda anlaşma sağlanmasıdır. Böylece tüketiciler gönüllü olarak pazarlama faaliyetlerine katılmış olacaktır. İzine dayalı pazarlamada mesaj gönderen, tüketicilerin mobil cihazlarına tanıtıcı mesajlar yollamak için onların iznini açık bir şekilde elde eder; alıcılar istedikleri zaman çekilme seçeneğini seçebilmektedirler. “İzinli Pazarlama” (Permission Marketing) kavramı, geleneksel pazarlama iletişiminin hedef kitleyi mesajla bombardımana tutmak yaklaşımına karşı yeni bir bakış açısı getirmiştir. Bu yeni bakış açısı bireylere özel, bekledikleri ve almak istedikleri iletişim mesajlarını vermeye dayanır. Bunu yapabilmek için pazarlama uzmanları ve ilgili organizasyonlar, öncelikle bireyleri birer yabancı olarak görmeyip, birebir ilişkileri başlatmalı ve bu ilişkiler sonucunda bireylerden aldıkları “izin” ve bu ilişkiler esnasında yine izinli olarak elde ettikleri bilgilere dayanan bir pazarlama iletişimi/müşteri ilişkileri yönetimi stratejisini benimsemelidirler. İzinli pazarlama, genellikle promosyon materyalinin, potansiyel müşterilerin geniş alanlarına rızaları olmadan gönderildiği doğrudan pazarlama yaklaşımının

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

tersi olarak konumlandırılır. İzinli pazarlama yaklaşımı, geleneksel pazarlama “tacizkâr pazarlama”nın hedef kitleyi mesaj bombardımanına tutmasına ve reklam kirliliğine karşı yeni bir bakış açısı getirmiştir. Bu yaklaşım, bireylere özel ve onların almak istedikleri iletişim mesajlarını verme esasına dayanmaktadır. Bunun yapılabilmesi için bireyler birer yabancı olarak görülmemeli, birebir ilişkiler başlatılmalı ve bu ilişkiler sonucunda onlardan alınan izin ve izinli olarak elde edilen bilgilere dayanan bir pazarlama iletişimi stratejisi belirlenmelidir. Elektronik iletilerin gönderilmesinde onaya ilişkin uygulanan usuller, izin alındığı zamana göre, önceden izin alınan (opt-in) ve önceden izin alınmaksızın gönderilen (opt-out) iletiler şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Türk hukuk sisteminde, Amerika Birleşik Devletleri’nde uygulanan opt-out sistemini aksine, Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde de olduğu gibi esnaf ve tacirler haricindeki alıcılara gönderilen ticari elektronik iletilerde opt-in izin sistemi benimsenmiştir. İletim yönetim sistemi, ticari ileti yöntemiyle gerçek/tüzel kişilerin mal ve hizmetlerinin reklamını ve pazarlamalarını yapmak, böylelikle işletmelerinin tanınmasını sağlamak amacıyla çağrı merkezleri, telefon, dijital ses kaydı yapan sistemler, SMS hizmeti, e-posta, otomatik çağrı sistemleri gibi elektronik iletişim araçları yoluyla elektronik ortamda gerçekleşen ses, veri, görüntü içerikli iletiler kullanılarak oluşturulan ve “onay mekanizması” kurulan bir sistemdir. Bu sistem, ticari olarak gönderilen elektronik iletilerle ilgili olarak “onay” alınmasına, “reddedilmesi”ne ve onay-ret süreçlerinde yapılan şikayetlerin akıbetinin nasıl olacağına dair süreç takibinin yapılacağı bir sistemdir. Hizmet sağlayıcıların arama, sms, e-posta aracılığıyla ticari elektronik ileti göndermek için alıcılardan aldıkları izinleri saklayıp yönetebilecekleri, alıcıların da verdikleri izinleri görüntüleyip, reddedebilecekleri, şikayet edebilecekleri ve yönetebilecekleri, kamunun ise ileti şikayetlerini ve şikayete konu izni görüntüleyebileceği, web sitesi, kısa mesaj numarası ve çağrı merkezi üzerinden hizmet verecek, güvenlik standartlarına sahip ulusal bir veri tabanı sistemidir. Kısaca, Ticari Elektronik İletim onayı alınmasına, reddetme hakkının kullanılmasına ve şikayet süreçlerinin yönetilmesine imkan tanıyan sistemdir. İYİS kayıt yaptırmadan, onayı olmayan alıcılara sesli arama, e-posta ya da sms ile ticari elektronik ileti gönderilemez. Ticaret Bakanlığının 23/10/2014 tarihli ve 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanuna dayanılarak Ticari İletim ve Ticari Elektronik İletim Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliği 01.01.2021 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. İzinli pazarlama, potansiyel bir müşteri ile ilişki kurmanın en düşük maliyetli ve etkili yolu olarak görülmüştür. E-posta veya sosyal medya gibi, tüketicilere doğrudan erişimi olan dijital platformların kullanılması, geleneksel posta ve basılı reklamlar gibi rakip kanalların sahip

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

olduğu çok masraflı maliyetleri ortadan kaldırmaktadır. Daha da önemlisi, potansiyel müşteriden katılma, içeriği okuyacakları ve pazarlama mesajlarını almalarını daha muhtemel hale getirmektedir. Müşteri açısından özel alanlarının ihlali ve kişisel verilerinin korunmasının önemi dijitalleşme ile her geçen gün zorlaşmaktadır. Ancak ilgili mevzuatlarla tüketici haklarının korunması ve müşteri bilgilerinin gizliliği sağlanmaktadır. İletim yönetim sistemi kullanımının yaygınlaşması ile müşteri bilgilerinin korunması ve bu konuda ihlallerin engelleneceği söylenebilir. Ülkemizde bu sistemin 1 yıllık bir geçmişinin bulunması ve tüketicilere yönelik tanıtıcı faaliyetlerin artırılması ile bu konuda tüketici bilinç ve farkındalığı artırılabilir.

Anahtar Kelimeler: İzinli Pazarlama, Müşteri Bilgi Güvenliği, İletim Yönetim Sistemi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ
24-27 ARALIK 2021

27 Aralık 2021 Pazartesi

19.30– 21.00

1. SALON

34. OTURUM

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Emre ÇITAK

Hitit Üniversitesi

Yazarlar	Kurum	Bildiri Başlığı
Doç. Dr. Vakur SÜMER	Ahmet Yesevi Üniversitesi	Çevresel Güvenlik Kıskaçında Türkmenistan
Dr. Suat BEYLUR	Ahmet Yesevi Üniversitesi	Etnik Kültürel ve Dini Çeşitlilik Ekseninde Kazakistan'ın Güvenlik Politikası
Dr. Savaş ÜNLÜ	Göç İdaresi Başkanlığı	Göç-Güvenlik İlişkisi Bağlamında Türkiye ve Kuzey Yarım Küredeki Diğer Ülkelerin Göç Politikalarının Karşılaştırmalı Analizi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ÇEVRESEL GÜVENLİK KISKACINDA TÜRKMENİSTAN

Vakur SÜMER

Doç. Dr.

Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi –

Avrasya Araştırma Enstitüsü, Almatı-Kazakistan,

vsumer@gmail.com

Günümüzde küresel iklim değişikliğinin geldiği boyut, Türkmenistan özelinde, gerek ekonomik gerekse toplumsal yapıyı tehdit eder düzeye gelmiştir. Topraklarının yüzde doksandan fazlası çöllerle kaplı olan ülkede, su kaynakları giderek azalmaktadır. Buna karşın kıt durumdaki su kaynaklarını verimsiz kullanma pratikleri devam etmekte, çok su tüketmesi ile bilinen ve ülkenin önemli ihraç kalemlerinden olan pamuğun ekim alanları artırılmaya çalışılmaktadır. Ülkenin önemli kentlerinden ve başlıca limanı konumundaki Türkmenbaşı da, Hazar Denizi'nin maruz kaldığı çevresel risklerden olumsuz anlamda etkilenmektedir.

20. Yüzyılın son yıllarında bağımsızlığına kavuşan Türkmenistan, geçen otuz yıllık sürede doğalgaz ve tarım üzerine dayalı ekonomisini çeşitlendirmeyi başaramamıştır. Yeni güvenlik paradigmasında, güvenlik piramidinin tepesinde yer alan insani güvenliği sağlamada, çevresel güvenlik önemli bir yer tutmaktadır. Çevresel güvenlik riskleri, kontrol altında tutulamadığında; ekonomik, toplumsal, ve hatta siyasi riskler yaratma potansiyeli taşımaktadır. Bu bildiride, çeşitli çevresel güvenlik riskleri bağlamında Türkmenistan'ın bulunduğu durum incelenecek ve sorunların hafifletilmesi için öneriler sunulacaktır.

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

GÖÇ-GÜVENLİK İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE VE KUZEY YARIM KÜRE'DEKİ DİĞER ÜLKELERİN GÖÇ POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRILMALI ANALİZİ

Savaş ÜNLÜ

Dr.

Göç İdaresi Başkanı

İçişleri Bakanlığı

savas.unlu@goc.gov.tr

Esasen insanlık tarihi kadar eski olan göç olgusu özellikle son 10 yılda dünyanın birçok bölgesinde iyice artan insani hareketlilik neticesinde ulusal, bölgesel ve küresel gündemde en çok yer tutan konulardan biri haline gelmiştir. Göç hareketlerindeki bu artışa paralel olarak göç ve iltica konularına yönelik akademik ilgide de önemli bir ivme yaşanmış ve göç olgusunu; birçok farklı veçheden açıklamaya ve anlamaya yönelik çalışmaların sayısı ve kapsamı ciddi bir artış göstermiştir. Yine söz konusu akademik ilgiye paralel olarak göç hareketlerini çeşitli güvenlik kavramsallaştırmaları üzerinden irdeleyen çalışmalar da çoğalmıştır.

Esasen güvenlik çalışmalarında, eleştirel güvenlik çalışmalarının artan etkisiyle, bireyi güvenlik kavramının öznesi olarak görme eğilimi artmasına rağmen, Küresel Kuzeyin önemli bölümünde hükümet politikalarında göç-güvenlik ilişkisine bakışta bireyden ziyade ulusal ve ulus üstü siyasal yapıların güvenliğin öznesi olduğu yaklaşımlar başat konumdadır.

Göç ile güvenlik ilişkisinde kuzey yarımkürenin büyük çoğunluğunda ulusal ve bölgesel politik aktörler özellikle düzensiz göç akınlarının ulusal ve bölgesel güvenlik üzerine olumsuz etkilerini sıklıkla ön plana çıkarmakta ve ulus devletler ve Avrupa Birliği (AB) gibi ulus üstü yapıların temel güvenlik riskleri arasında gördükleri bu göç akınlarına güvenlikleştirici ve göçü dışsallaştırıcı politikalar ile yaklaştıkları görülmektedir.

Göç, doğası gereği ekonomik, siyaset, sosyoloji ve güvenlik gibi çok sayıda farklı alanı içerisinde barındıran, yapısal, ilişkisel, örgütsel ve kişisel birçok farklı parametrenin iç içe geçtiği karmaşık ve çok boyutlu bir olgudur. Bu bağlamda, etkin bir göç yönetimi kurgusunun salt ekonomik yaklaşımlarla oluşturulamayacağı gibi salt güvenlik odaklı yaklaşımla da ele alınması ve yönetilmesi mümkün değildir. Böyle bir yaklaşım kısa vadede ulusal sınırlardan geçebilen düzensiz göçmen sayılarını azaltabilmekle birlikte, göçün öznesi olan göçmenlerin güvenlik ve temel insan haklarını, göçün kaynak ülkelerde göçe yol açan sebepleri dikkate

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

almayan salt güvenlikleştirici politikalar esasında orta ve uzun vadede ulus devletlerin de güvenlikleri için doğru ve rasyonel bir yaklaşım değildir.

Etkin bir göç yönetimi; bir taraftan ulusal, bölgesel ve küresel düzeylerde güvenlik endişelerini en aza indiren önlem ve tedbirleri almayı içerirken diğer taraftan ve hatta daha da öncesinde göçü ortaya çıkaran sebepleri kaynağında ele alıp çözmeyi içeren, yönetilebilir sürdürülebilir ve hedef ülkeler için tolere edilebilir düzenli ve güvenli göç kanallarını açık tutan, etkili ve seri işleyen iltica mekanizmalarını temel insan haklarına duyarlı biçimde uygulayan, uzun erimli bütüncül politikalar gerektirmektedir. Göçe yönelik ulusal politikaların ve ikili ve çok taraflı uluslararası işbirliklerinin de bu perspektiften küresel bir mesele olan göç yönetimine bu perspektiften yaklaşması gerekmektedir. Hiç şüphesiz bu tarz bir bütüncül yaklaşım ulusal düzeyde sınır güvenliği tedbirlerini ve düzensiz göçle kolluk görevlileri marifetiyle mücadeleyi de içermektedir. Ancak bu, göç yönetimini salt güvenlikleştirici ve dışsallaştırıcı bir bakış açısı üzerine inşa etmekten farklı bir durumdur. Göçe yönelik ulusal politikaların ve ikili ve çok taraflı uluslararası işbirliklerinin de bu perspektiften küresel bir mesele olan göç yönetimine yaklaşması gerekmektedir.

Bu bildiride, göç ve güvenlik konularında yukarıda çizilen kavramsal çerçeve ışığında Türkiye'nin ve AB'nin ve Küresel Kuzeydeki diğer bazı büyük devletlerin göç yönetimi politikaları karşılaştırmalı biçimde ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Güvenlik, Dışsallaştırma, Güvenlikleştirme, Bütüncül Göç Yönetimi

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

ETNIK, KÜLTÜREL VE DİNİ ÇEŞİTLİLİK EKSENİNDE KAZAKİSTAN'IN GÜVENLİK POLİTİKASI

Suat BEYLUR

Dr/ Ph.D.

Akhmet Yassawi University

Eurasian Research Institute

suatbeylur@gmail.com

Sovyet sonrası coğrafyada kurulan çoğu yeni devlette olduğu gibi Kazakistan, etnik, kültürel ve dini çeşitliliğe sahip bir ülkedir. En son yapılan 2009 sayımına göre Kazakistan'da 125 etnik grup bulunmaktadır. Kazakların %63.1'ini oluşturduğu bu toplumsal yapı içerisindeki ana etnik topluluklar, Ruslar (23.7), Özbekler (%2.9), Ukraynalılar (%2.1), Uygurlar (%1.4), Tatarlar (%1.3), Almanlar (%1.1) ile Koreliler, Türkler, Azerbaycanlılar, Belaruslar, Dunganlar, Tacikler, Polonyalılar, Çeçenler, Kırgızlar ve diğer etnik gruplar (%4.4) (Kazakistan İstatistik Komitesi, 2009) şeklinde dağılmaktadır. Bu etnik dağılıma paralel olarak Kazakistan toplumunda onlarca farklı inanç grubu bulunmaktadır. Bununla birlikte 2021 yılı itibariyle Kazakistan'da 18 inanç grubu (gov.kz, 2021) resmi kayıtlı olarak faaliyet yürütmektedir. Çoğunlukla Türk ve Kafkas kökenli topluluklardan oluşan Müslümanlar (% 70 civarında) dışında Kazakistan'da ağırlıklı olarak Slav, Uzak Asyalı ve Avrupa kökenli etnik topluluklardan oluşan Hristiyanlar ile Yahudiler, Budistler, Bahailer ve Krişnacılar bulunmaktadır. Bağımsızlıktan günümüze geçen 30 yıllık zaman zarfında Kazakistan, bir yandan ulus inşa sürecine yönelik çalışmaları devam ettirirken aynı zamanda da her alanda önemli değişim ve dönüşümler yaşamaktadır. Bu süreçte, Kazakistan yönetimi toplumsal yapıdaki bu çeşitliliği neden olabileceği çeşitli riskleri dikkate alarak üniter yapının korunması, toplumsal uyum ve barışın güçlendirilmesine özel önem vermiştir. Bu çalışmada, Kazakistan'ın etnik topluluklar ve inanç gruplarına yönelik uyguladığı politikaların, ulusal güvenlik politikalarındaki yeri incelenecektir.

Bağımsızlık sonrasında Kazakistan, iki asra yaklaşan Çarlık ve Sovyetler Birliği idarelerinin neden olduğu bir dizi sosyal sorunla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Bunların başında milli tarih bilinci, dil, din ve demografik meseleler gelmektedir. Tarih, dil ve din gibi alanlarda Çarlık Rusya ve Sovyetler döneminde uygulanan asimilasyon politikalarının yanında iskan, kollektivizasyon ve tarım politikaları Kazak bozkırlarındaki sosyo-demografik ve sosyo-

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

ekonomik yapıyı trajik bir biçimde değiştirmiştir. 1915 yılında 6 milyon olan Kazak nüfusu, yaklaşık 1,8 milyon kayıpla 1930'da 4,1 milyona düşmüştür. (Olcott, 1987; 180-187) Bu rakam Stalin dönemi uygulanan devlet terörü ve diğer nedenlerle 1960'lara doğru 2,8 milyona kadar düşmüştür. Kazak nüfusu azalırken zorunlu sürgünler ve planlı olarak yapılan Rus nüfusun iskânı ile Kazaklar, Kazakistan'da azınlık durumuna düşmüştür. Demografik olarak 1897 yılında Kazakların genel nüfus içerisindeki %81,8'lik oranı, 1989 nüfus sayımında yarı yarıya düşerek %39,7 (6,5 milyon) olmuştur (Yiğit, 2001; 5-9).

Bu dezavantajlı durumun önüne geçmek üzere Kazakistan yönetimi, nüfus, etnik yapıdaki denge ve uyumu gerçekleştirmek üzere çok sayıda düzenlemeyi hayata geçirmiştir. Bir taraftan doğum teşvikleri uygulanırken diğer taraftan diasporadaki Kazakların (Oralman) geri dönüşlerini temin etmek diğer taraftan ise üniter yapıyı ve toplumsal uyumu sağlamak üzere çalışmalar başlatılmıştır.

Tarihsel miras olan bu etnik ve dini çeşitliliğin yönetimi meselesi, 30 yıl önce olduğu gibi bugün de ulusal birlik ve toplumsal barış için oldukça kritik bir husustur. Bu hususu gereği gibi değerlendiren kurucu cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in önderliğinde anayasa başta olmak üzere bir dizi yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılmıştır. Bu çerçevede ilk olarak 1995 yılında anayasal bir kurum olan Kazakistan Halklar Asamblesi (KHA) oluşturulmuş ve ülke genelinde bünyesinde milli kültür merkezlerini barındıran şubeler açılmıştır. Kazakistan yönetimi, adı daha sonar Kazakistan Halk Asamblesi olarak düzeltilen KHA ile herhangi bir ayırım yapmaksızın bütün etnik toplulukların hak ve menfaatlerini güçlendirmeyi ve böylelikle toplumsal barışı temin etmeyi amaçlamıştır (Assembly of People of Kazakhstan, 2021). KHA'nın yanında Kazakistan, Enformasyon ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı bünyesinde Etnik Gruplar Arasındaki İlişkileri Geliştirme Komitesi, Dini İlişkiler Komitesi ve Sivil Toplum İlişkileri Komitesi gibi hem etnik hem de dini alana yönelik politikaları belirleyen ve düzenleyen kurumlar oluşturmuştur (qogam.gov.kz, 2021).

Bahsedilen bu düzenlemeler ve yapılar çerçevesinde Kazakistan'ın etnik ve dini gruplara yönelik politikalarının ana karakteristiğini şu şekilde özetleyebiliriz;

- Toplumsal uyum ve barışın korunmasına yönelik gösterilen aşırı hassasiyet,
- Çok kültürlü politikaların teşviği,
- Etnik ve dini aşırılıklara karşı uygulanan ağır cezalar,
- Sivil toplum kuruluşlarının temsil edilebilme imkanı (25 farklı etnik ve kültürel topluluk KHA'da temsil edilmektedir),

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ

24-27 ARALIK 2021

- Siyasi temsil imkanı (KHA kontenjanında 9 milletvekilinin doğrudan Parlamentoda temsil hakkı bulunması)
- Medyada temsil imkanı ve sağlanan destekler (30'un üzerindeki etnik ve kültürel topluluk tarafından çıkarılan yayın organına yapılan destekler),
- Anadilde eğitim imkanı (88 okulda anadilde temel eğitim alabilme imkanı),
- Temel düzeyde din kültürü eğitimi (9. sınıftan itibaren),
- Dini alanda sağlanan özgürlükler,

Sonuç ve Değerlendirme

Söz konusu bu politikalar sayesinde özellikle de kurucu Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in duruşu ve kapsayıcı söylemleri ve mevcut Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev'in benzer politikaları devam ettiriyor olması Kazakistan özelinde "Kazakistan Modeli" olarak tanımlanmaya başlayan bir modelin oluşmasını sağlamıştır. Bu model'in 30 yıllık tecrübe dikkate alındığında başarılı olduğu söylenebilir. Bununla birlikte mevcut uygulamaların, ulus inşa sürecinin devam ediyor olması dikkate alındığında bazı tehdit ve riskleri barındırdığını da belirtmek gerekir. Bunların başında bütün farklılıkları ve zenginlikleri ile Kazakistan toplumun etnisiteden bağımsız olarak kendisini nasıl tanımladığı ya da tanımlayacağı hususu gelmektedir (Kazak, Kazakistan'lı vb.). İkinci husus, dil politikaları ile ilgilidir. Mevcut durumda Kazakistan temel eğitiminde Rus, Özbek, Uygur ve Tacikler gibi etnik topluluklara anadilde eğitim hakkının tanımlanmış olması, titüler etnisitenin dili olan Kazakça'nın gelişmesinin önünde engel olduğu, çeşitli yönleri ile tartışılan bir mesele olmaya devam etmektedir. Son olarak zaman zaman ortaya çıkan etnik ve dini aşırılıkların yönetimi meselesi de Kazakistan'ın toplumsal uyum ve barış politikalarında üzerinde durması gereken önemli bir gündem maddesi olmaya devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etnisite, din, Kazakistan, ulus inşası, güvenlik.

Kaynaklar:

Assembly of People of Kazakhstan. (2021). <https://assembly.kz/en/ank/obshchaya-informatsiya/>. Erişim: 17.12.2021.

Kazakistan İstatistik Komitesi. (2009). Kazakhstan Committee on Statistics. http://stat.gov.kz/faces/mobileHomePage?_afLoop=1734393443626654#%40%3F_afLoop%3D1734393443626654%26_adf.ctrl-state%3Da0obgm4zh_56. Erişim: 19.12.2021.

Ministry of Information and Social Development of the Republic of Kazakhstan. (2021). qogam.gov.kz. Erişim: 20.12.2021)

1. ULUSLARARASI HİTİT GÜVENLİK ÇALIŞMALARI KONGRESİ 24-27 ARALIK 2021

- Olcott, M. B. (1987). The Kazakhs. Stanford: Hoover Institution Press. Stanford University.
- Websites of Kazakhstan Governmental Bodies. (2021). <https://www.gov.kz/?lang=en>. Erişim: 19.12.2021.
- Yiğit, A. (2001). Kazakistan'ın Değişen Etnik Yapısı. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.